

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav českých dějin
historické vědy – české dějiny

Karel Horký a jeho týdeník Fronta

(Vzestupy a pády českého publicisty a spisovatele)

Mgr. Zdena Žáčková

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 2. března 2006

Mgr. Zdena Žáčková

Obsah

Úvod	3
I. Život a publicistika Karla Horkého do roku 1927	7
1. Karel Horký před rokem 1914	7
1.1. Mládí a žurnalistické začátky	7
1.2. Čtrnáctideník Stopa	17
1.3. Shrnutí	21
2. Karel Horký v letech 1914–1920	22
2.1. Přihlášení k zahraničnímu odboji	22
2.2. Mezi Čechoameričany	36
2.3. Vystoupení Karla Horkého na obranu Josefa Düricha	44
2.3.1. Karel Horký a Dürichova aféra v USA	44
2.3.2. Důsledky Dürichovy aféry pro krajany v USA a pro Karla Horkého	53
2.4. Shrnutí	59
3. Po návratu do vlasti (1921–1926)	62
3.1. Kniha Vlast a její ohlas	62
3.2. Smíření s T. G. Masarykem	72
3.3. Masaryk redivivus?	78
3.4. Shrnutí	81
II. Období Fronty 1927–1939	83
1. První roky Fronty (1927–1930)	83
1.1. Stále v opozici, tentokrát pravicové	83
1.2. Založení, program a struktura Fronty	85
1.3. Vývoj Fronty	92
1.4. Hlavní témata zastoupená ve Frontě	99
1.4.1. Proti osvoboditelské legendě	100
1.4.2. Proti politické praxi Hradu	103
1.4.3. Za národní stát	108
1.4.4. Za silný stát	113
1.4.5. Za změnu zahraniční politiky	115
1.4.6. Za slovanskou orientaci zahraniční politiky	121
1.4.7. Proti levici	123
1.4.8. Za nové pojetí českých dějin	126
1.5. Shrnutí	128

2. Karel Horký a Fronta v letech 1930–1938	131
2.1. Karel Horký v politice	131
2.2. Vývoj Fronty	141
2.3. Hlavní témata zastoupená ve Frontě	157
2.3.1. Vztah k Hradu	158
2.3.2. Proti vnějšímu ohrožení státu	170
2.3.3. Proti vnitřnímu ohrožení státu	190
2.4. Shrnutí	204
3. Za druhé republiky	208
3.1. Karel Horký a Fronta proti tiskovým štvanicím	208
3.2. Fronta o novém uspořádání veřejného života	216
3.3. Shrnutí	222
4. Okruh spolupracovníků Fronty	223
4.1. Lev Borský (1883–1944)	226
4.2. Viktor Dyk (1877–1931)	231
4.3. František Hlaváček (1878–1974)	235
4.4. František Schwarz (1891–1947)	236
III. Život a práce Karla Horkého po roce 1939	238
1. Za nacistické okupace	238
1.1. Shrnutí	248
2. Po roce 1945	249
2.1. Shrnutí	255
Závěr	256
Prameny a literatura	266
Archivní prameny	266
Tištěné prameny	266
Dobový tisk	266
Literatura	267
Jmenný rejstřík	272
Přílohy	279

Úvod

Publicista a spisovatel Karel Horký patřil po desetiletí k neprávem opomíjeným osobnostem české politické a kulturní scény první poloviny 20. století. Přitom ve své době byl vnímán jako nepřehlédnutelný a velmi zdatný fejetonista, který se dokázal bystře, obratně a mnohdy bez ohledu na následky vyjadřovat k různým společenským jevům. Byl autorem jak laskavých vzpomínkových fejetonů, tak i vášnivých výpadů a politických pamfletů. Nikdy nezůstal lhostejný, pokud upozoroval, že se někomu děje křivda. Pro svůj cit pro spravedlnost byl mnohými obdivován a nazýván „rytířem fejetonu“, „rytířem ulice“ či „tribunem spravedlnosti“. Jinými byl zatracován za nepochopitelný přechod od levice k pravici, a zvláště za nesmiřitelný boj proti dvěma hlavním představitelům a symbolům zahraničního protirakouského odboje a první republiky, Tomáši Garriguovi Masarykovi a Edvardu Benešovi. Tento Horkého boj, jenž začal již v době jeho účasti na zahraničním odboji, byl náplní téměř dvou desetiletí jeho života.

Do povědomí svých současníků se K. Horký zapsal také jako zakladatel a vydavatel několika časopisů. Největší politický dopad z nich měl týdeník *Fronta*, vydávaný ve 30. letech 20. století. Stal se jednou z Horkého zbraní ve zmíněném politickém boji. Dějiny žurnalistiky se *Frontou* doposud soustavně nezabývaly a vystačily s jejím zjednodušujícím označením jako fašistického listu. Skutečnost, že může být hodnocena také jako „hlavní tribuna protihradních intelektuálů“¹, naznačuje, že je na místě věnovat jí pozornost – také proto, že v ní publikovaly osobnosti jako Viktor Dyk, Lev Borský, František Schwarz a František Hlaváček.

Tato práce se zabývá životem a publicistikou K. Horkého v celé šíři, se všemi zvraty, vzestupy a pády. K. Horký prošel zajímavým vývojem od levice k nacionalismu a krajní pravici, kterou však v době její fašizace opustil. Zvláštní pozornost bude věnována *Frontě* a názorům v ní prezentovaným, stejně jako osobnostem, které kolem sebe soustřeďovala. Tato práce je prvním pokusem pojednat publicistickou činnost K. Horkého v její úplnosti.

Cílem je osvětlit příčiny, které vedly k Horkého zakotvení v řadách prvorepublikové pravicové protihradní opozice mezi nesmlouvavými kritiky T. G. Masaryka a E. Beneše. Předmětem zájmu proto bude vývoj a formování jeho vztahu k těmto osobnostem v době první světové války a peripetie vedoucí k tomu, že proti nim začal s plnou vervou a vášní bojovat. Ukážeme, že toto období mělo klíčový význam pro určení jeho pozice v české společnosti po jeho návratu ze zahraničí, kdy hledal svoje místo v nových podmínkách a s cejchem nepřítele ikon mladé republiky. Dalším problémem bude sledování Horkého pohybu mezi levicí a pravicí i s jeho důvody. Osudy K. Horkého ukazují procházení jedince různými politickými režimy a jeho potýkání se s nimi a naznačují, jaké mohly být motivy za první republiky ne tak výjimečného „přeběhlictví“ mezi opačnými póly politického spektra.

Rozbor *Fronty* má směřovat k závěru o úloze týdeníku, tematickém záběru, jeho politických stanoviscích a charakteristice osobností, které spojoval. Cílem je

¹ Antonín KLIMEK, *Boj o Hrad*, 2. díl, Praha 1998, s. 138.

příspěť k charakteristice části intelektuální pravicové protihradní opozice v době mezi světovými válkami. V neposlední řadě představuje tato práce také příspěvek k dějinám meziválečné české žurnalistiky.

Celá práce je rozdělena do tří částí, z nichž každá vypovídá o jedné životní etapě K. Horkého. Jednotlivé kapitoly člení text chronologicky, případně tematicky. První část zahrnuje Horkého žurnalistické začátky, jeho účast na zahraničním protirakouském odboji za první světové války a první roky po návratu do vlasti. Tato část tedy mapuje jeho cestu do pravicové protihradní opozice.

Druhá část je vymezena roky, kdy byla vydávána *Fronta*, tedy 1927–1939. Zabývá se Horkého vstupem do politiky a především týdeníkem *Fronta* po celou dobu jeho existence. Sleduje jeho vývoj od počátečního negativismu a kriticismu až k vysloveně pozitivní roli, jakou sehrál díky svému redaktorovi K. Horkému v období druhorepublikových tiskových štvanic. Názory prezentované ve *Frontě* jsou utříděny do tematických kapitol, jejichž rozložení se liší v závislosti na období vývoje časopisu. Pojednání o týdeníku je doplněno medailony hlavních autorů, kteří do něj přispívali.

Třetí část se zaměřuje na Horkého činnost od roku 1939, kdy se více méně stáhl do ústraní a věnoval se psaní svých pamětí. Úsilí o jejich vydání bylo jeho hlavním zájmem až do jeho smrti roku 1965.

Z archivního materiálu má pro toto téma bezesporu největší význam osobní fond K. Horkého, uložený v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze (LA PNP). Fond nese stopy uspořádání jeho původcem. Má rozsah cca 38 kantonů, z nichž je však jen polovina zpracována ve druhém stupni evidence. Obsahuje neúplný soubor Horkého korespondence, z něhož jsou zajímavé především dopisy s účastníky protirakouského zahraničního odboje z doby první světové války, zvláště s E. Benešem. Dále jsou ve fondu Horkého rukopisy, tisky, výtisky jím vydávaných časopisů, výstřížkový archiv a rodinné fotografie. Z rukopisů zasluhují zvláštní pozornost dva díly pamětí, dosud nevydaných, které autor dovedl do roku 1921. Jsou svědectvím o jeho literárních začátcích a kulturní atmosféře v Čechách na počátku století a také o jeho pobytu v zahraničí v době první světové války. Naproti tomu jen minimum materiálu ve fondu se vztahuje k období první republiky. Lze využít alespoň výstřížkový archiv, v němž Horký shromažďoval jak výstřížky svých článků, tak článků o něm napsaných. Archiv redakce *Fronty* se nezachoval. V LA PNP se nacházejí také fondy některých Horkého spolupracovníků či přátel (Viktor Dyk, Jaroslav Kolman-Cassius, František Serafin Procházka, Gustav Gamma-Jaroš, František Skácelík, Jan Maria Augusta a další), ale jsou dosti zlomkovité a pro zkoumanou problematiku nemají zásadnější význam.

Pro období Horkého účasti v protirakouském odboji je nepominutelný materiál v Archivu Ústavu T. G. Masaryka v Praze (AÚTGM), ve fondu Benešův archiv a zejména Masarykův archiv, období války (TGM-V). Důležitá je korespondence T. G. Masaryka a E. Beneše z doby první světové války, která se týká K. Horkého a jeho tchána Josefa Düricha (viz též edici této korespondence²). K Dürichově

aféře se vztahují také archiválie ve Vojenském ústředním archivu – Vojenském historickém archivu v Praze (VÚA-VHA), zvláště fondy Československá národní rada v Paříži, Svaz československých spolků na Rusi a korespondence ve fondu Vojta Beneš. K období Horkého spolupráce s krajní pravicí se nachází nemnoho materiálu v Národním archivu v Praze (NA).

Velkou torzovitostí se vyznačuje materiál k osobám Horkého spolupracovníků. Např. k osobnosti L. Borského pravděpodobně existuje jen útlý spis v Archivu ministerstva zahraničních věcí České republiky a nezpracovaný karton ve VÚA-VHA. Také osobní fond J. Düricha ve Státním okresním archivu v Mladé Boleslavi zůstal jen torzem.

Jak již bylo uvedeno, v historiografii a v literární historii byl Horký dlouho pro nepřázeň komunistického režimu opomíjen. Až na několik hesel ve slovnících spisovatelů byl téměř zapomenut. Na začátku 90. let publikovali František Černý a František Všeticka ve *Tvaru* alespoň úryvky z jeho pamětí ve snaze na něj upozornit.³ Teprve v nedávné době napsal na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy Štěpán Filípek rigorózní práci *Politická publicistika Karla Horkého. Rytíř ulice* (Praha 2003), v níž popsal politickou publicistiku K. Horkého i jeho hlavní životní peripetie.

Frontou se zabýval Petr Pithart ve své eseji s názvem „*Fronta*“ *proti Hradu (úvahy o pravici a nacionalismu mezi válkami)*, která vyšla roku 1983 v samizdatovém *Sborníku k 65. výročí vzniku Československé republiky* (byl vydán jako 12. číslo *Historických studií*) a v témže roce také v exilovém čtvrtletníku *Svědectví* (číslo 70/71). Pithart identifikoval základní okruhy politického zájmu *Fronty*, jež ho inspirovaly k úvahám o roli nacionalismu v době první republiky.

Ze základní literatury ke studované problematice z období první světové války tato práce využívá stále faktograficky přínosnou knihu Karla Pichlíka o zahraničním protirakouském odboji *Bez legend* (Praha 1991; poprvé vyšla v roce 1968).

Zájemce o historii české meziválečné pravice se setká s nedostatkem dílčích studií. Chybí dějiny politických stran a nestranických pravicových skupin soustředěných kolem známých časopisů. Nepříliš rozsáhlá, avšak průkopnická práce Jany Čechurové *Česká politická pravice, Mezi převratem a krizí* (Praha 1999) nepojímá do výkladu 30. léta. Historiografie se zatím věnovala spíše extrémní pravici. Myšlenkový svět českého fašismu s nadhledem charakterizuje práce Miroslava Gregoroviče *Kapitoly o českém fašismu* (Praha 1995). Originální je kniha Milana Nakonečného *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu* (Praha 2001).

² Dagmar HÁJKOVÁ – Ivan ŠEDIVÝ (ed.), *Korespondence T. G. Masaryk – Edvard Beneš 1914–1918*, Praha 2004.

³ František ČERNÝ, *Horkého Dýmka míru*, *Tvar* 3, č. 40, 1. 10. 1992, s. 2. František Všeticka přednesl svůj článek v Rádiu Svobodná Evropa 21. 5. 1991 a vydal na pokračování úryvky z Horkého pamětí, viz F. VŠETIČKA, *Ze zápisků věčného žáka. Karel Horký*. *Tvar* 3, 6. 8. 1992, č. 32, s. 12; *Tvar* 3, 13. 8. 1992, č. 33, s. 12; *Tvar* 3, 20. 8. 1992, č. 34, s. 12; *Tvar* 3, 27. 8. 1992, č. 35, s. 12.

Zařazení *Fronty* do širšího kontextu prvorepublikové žurnalistiky brání absence kvalitních dějin žurnalistiky. Zatím existuje málo studií, jež by zpracovávaly dějiny jednotlivých novin a časopisů, biografie novinářů a dějiny publicistických sporů a základních témat probíraných dobovým tiskem. K výjimkám patří studie Jana Rataje *Za svébytný národní stát. K politické koncepci Národní myšlenky 1923–1939* (Historie a vojenství 43, 1994, s. 104–117). Dnes již nepřijatelně ideologicky podbarvená, nicméně stále faktograficky nepostradatelná je obsáhlá vzpomínková kniha Vojtěcha Dolejšího *Noviny a novináři. Z poznámek a vzpomínek* (Praha 1963), z níž vychází zastaralá vysokoškolská učebnice Mileny Beránkové, Aleny Křivánkové a Fraňa Ruttkaye *Dějiny československé žurnalistiky, 3. díl, Český a slovenský tisk v letech 1918–1944* (Praha 1988). Za takové situace jsou o to cennější paměti – např. vzpomínky Julia Firta *Knihy a osudy* (Brno 1991) a Jaroslava Šaldy *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace* (Praha 2001).

Pro období druhé republiky tato práce čerpá z ojedinelé knihy zabývající se tehdejší žurnalistikou od J. Rataje *O autoritativní národní stát, Ideologické proměny české politiky v druhé republice 1938–1939* (Praha 1997). Atmosféru druhé republiky přibližuje kniha Jana Gebharta a Jana Kuklíka *Druhá republika. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě* (Praha 2004). Přehled o protektorátní žurnalistice poskytují práce Tomáše Pasáka, zvláště *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939–1945* (Praha 1980). Úplný přehled literatury k tématu je připojen na závěr práce.

Tato práce využívá poměrně rozsáhlý výstřižkový archiv, který shromáždil K. Horký. Díky tomu bylo možné pracovat také s články, které by jinak bylo obtížné v málo významných a vlivných periodikách najít, nebo pocházejí dokonce z tiskovin nyní již nedostupných vůbec nebo jen s velkými obtížemi (např. čechoamerický tisk). V případě výstřižků je v poznámce pod čarou odkázáno pouze na název periodika a datum, kdy článek vyšel. Výstřižky lze dohledat v LA PNP (fond Karel Horký, k. V; k. Rv). Na výstřižkový archiv se jednotlivě neodkazuje, neboť by byl poznámkový aparát neúčelně přetížený.

V některých případech byla do poznámky pod čarou zařazena biografická informace o osobnosti zmíněné v textu. Záměrně tak nebylo činěno v případě těch nejvýznamnějších, např. T. G. Masaryka a E. Beneše. Hesla by zabrala příliš mnoho prostoru, přičemž by mohla obsáhnout jen informace všeobecně známé a snadno dostupné v literatuře. Autorka si v těchto případech dovoluje odkázat na příslušnou slovníkovou literaturu či biografie (viz Prameny a literatura).

Citáty z pramenů byly v souladu se současnými zvyklostmi upraveny podle současné pravopisné normy (např. v případech odlišné kvantity samohlásek, zdvojených souhlásek; velkých písmen tam, kde nerozlišují význam apod.). Záměrné odchylky od dobových pravidel byly ponechány v původní podobě.

Moje poděkování za trpělivé vedení a cenné rady patří PhDr. Janu Gebhartovi, CSc., Za připomínky rovněž děkuji PhDr. Martinu Nechvátalovi, CSc. a za pomoc PhDr. Karolu Bílkovi z LA PNP, pracovníkům AÚTGM a své rodině.

I. Život a publicistika Karla Horkého do roku 1927

1. Karel Horký před rokem 1914

1.1. Mládí a žurnalistické začátky

Karel Horký se narodil 25. dubna 1879 ve východočeském městečku Ronově nad Doubravou. Přišel na svět jako nejmladší z devíti dětí Jana a Marie Horkých. Otec byl důchodním na nadačním panství v Ronově. Rodina byla díky jeho úřednickému místu poměrně dobře situovaná, i když po Karlově narození se její finanční poměry zhoršily.¹

Vzdělání se K. Horkému dostalo na gymnázium v Hradci Králové, kde studoval v letech 1891–1895. Od sekundy zároveň bydlel v chlapeckém semináři v královohradeckém Borromeu, kam ho rodiče poslali, aby mu zajistili přísnější výchovu a také ušetřili za byt a stravu.² Na gymnázium studoval s velkou nechutí a výsledky tomu odpovídaly. Výborně prospíval pouze z češtiny. Bylo to zásluhou třídního profesora, mezi studenty oblíbeného Otmara Vaňorného³. Mladý češtinář dokázal studenty zaujmout a pěstoval v nich lásku k rodnému jazyku. U Horkého rozpoznal literární talent. Nadaného studenta si oblíbil a ještě po desetiletích sledoval jeho životní dráhu.⁴

Zatímco na O. Vaňorného Horký vzpomínal celý život s velkou láskou a vděčností, Borromeum pro něj bylo „baštou vysloveného zpátečnictví a tmářství“ s nevhodnými výchovnými metodami. Kromě jiného zde měli studenti přísně zakázáno číst díla některých autorů. Na konci kvarty byl Horký z Borromea pro kázeňský prohrěšek vyloučen. Na gymnázium postoupil ještě do kvinty, ale v tomto ročníku studia opustil, protože toužil stát se lesníkem. Nedostatky ve svém vzdělání musel v budoucnu usilovně napravovat jako samouk.⁵

K. Horký dospíval v 90. letech 19. století, která byla pro českou společnost velmi bouřlivá, plná společenského, politického a kulturního pohybu. V českém politickém stranictví docházelo k velkým změnám. Nicméně ve své rodině se K. Horký nacházel v českém konzervativním prostředí. Otec byl loajální císařsko-královský úředník. Nebyl členem žádné politické strany, ale sympatizoval se staročechy, kteří měli až do konce 80. let 19. století vůdčí postavení v českém politickém životě. Zvláště si vážil čelného představitele staročechů Františka Ladislava Riegra, jenž

¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 17, 33, 51, 99.

² Vladimír FORST a kol., *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 2. díl (H-L), Praha 1993, s. 272; LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 145, 163.

³ *Otmar Vaňorný* (zemř. 1947) – známý jako překladatel klasické literatury. Horký mu věnoval fejeton *Kompozice*.

⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 154–155.

⁵ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 146, 163–169.

se stal symbolem národního emancipačního snažení a byl všeobecně velmi ctěn nejen mezi staročechy. Tyto sympatie K. Horký převzal.⁶

K. Horký si uvědomoval, že právě po otci zdědil svou výbušnost, útočnost, kousavost, hypochondrii a žárlivost.⁷ Zvýšená citovost a temperament byly možná nezbytnou součástí spisovatelského nadání. Tyto vlastnosti mu ovšem značně komplikovaly život. Nejenže zásadně ovlivňovaly jeho osobní a pracovní vztahy, ale umocněny jeho mimořádnými formulačními schopnostmi mnohdy určovaly ráz jeho politické publicistiky a vedly ho k nejednomu příliš ostrému odsudku.

Několik měsíců po odchodu z gymnázia pracoval Horký jako lesní praktikant a potom na několika místech jako poštovní úředník. V žádném zaměstnání dlouho nevydržel. Jeho vztahy s rodiči se kvůli tomu stále zhoršovaly.⁸ Ve snaze dokázat otci, že také něco umí, začal, zprvu tajně, posílat anekdoty do *Humoristických listů*. Byly úspěšné, přinesly určitý výdělek a Horký se na základě toho rozhodl, že se bude živit literaturou. Začal se pokoušet o první fejetony. Publikoval je v *Samostatnosti* vůdčího představitele Strany radikálně pokrokové Antonína Hajna. Psal o prostředí, které dobře znal – o nenáviděném královéhradeckém Borromeu. Vyjadřoval se kriticky a útočně o tamějších vychovatelských metodách. Svých prvních článků vlastně využil k tomu, aby se Borromeu pomstil. Zároveň však postupoval v souladu se společenským trendem. Šlo totiž o období ostrých bojů pokrokářů proti klerikalismu. Po těchto prvních novinářských úspěších se rozhodl odejít do Prahy a stát se novinářem a spisovatelem.⁹

Období 90. let 19. století a přelomu 19. a 20. století bylo v umění charakteristické velkou pestrostí směrů. Vedle staršího romantismu a realismu se objevil také naturalismus, symbolismus, dekadence, impresionismus, expresionismus, kubismus atd. Nové směry nastupovaly nejen v literatuře, ale i v dalších druzích umění. Skončila doba snah, aby umění sloužilo národním potřebám. Umělci se naopak dožadovali společenského uznání tvůrčí individuality a práva na naprostou tvůrčí svobodu.

Pražští umělci, ale i ostatní intelektuálové se setkávali v kavárnách, které se stávaly dějištěm jejich mnohdy mezioborových diskusí a konfrontací, prostředím myšlenkového kvasu. Praha byla skutečným kulturním centrem. Horkému se ovšem

⁶ Otec četl tehdy velmi rozšířenou staročeskou *Národní politiku*, německy psaný staročeský deník *Politik*, německou *Bohemii* a Vilímkovým nakladatelstvím vydávané *Humoristické listy*. LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 82.

⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 84.

⁸ Jako lesní praktikant nastoupil do myslivny v Džbelu-Jesenci na Moravě. Nelíbilo se mu tam a po čase se opět objevil doma. Dalším pokusem rodičů zajistit mu řádné zaměstnání bylo praktikantské místo na poště v Hrochově Týnci. U pošty pokračoval ještě na několika místech, ale po roce a půl následoval opět návrat domů. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 172–208.

⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 213–217. Svoje tehdejší protiklerikální výpady později Horký považoval za přehnané. V pamětech napsal: „Není pochyby, že za svých novinářských začátků, které spadaly do doby vášnivých bojů pokrokářů proti klerikalismu, jsem hodně přestřeloval jako voják té pokrokové armády také leckdy jindy, stržen tehdejší módou vidět nebezpečí v každé farské kuchaře.“

zpočátku nepodařilo najít v tomto dění své místo. Po příjezdu do Prahy byl odkázán sám na sebe. Nenašel stálé místo v žádné redakci. Neúspěšně se ucházel o práci, mimo jiné i v *Samostatnosti*, kde již dříve publikoval. Občas mu nějakou práci otiskl nakladatel J. R. Vilímek, ale na obživu to nestačilo. Po zoufalých pokusech najít si stálé zaměstnání získal roku 1901 na inzerát místo redaktora v nově zakládaném krajském listu v Rokycanech.¹⁰

Vydavatelem nového listu byl majitel prosperující tiskárny v Rokycanech Josef Zápotočný, vážený občan a později dokonce starosta města. List dostal název *Žďár* podle kopce nedaleko Rokycan. Bylo obvyklé pojmenovávat noviny jménem, které má lokální význam. Ambiciózní Horký však usiloval o název se smyslem „pro celý národ“. Navrhoval název *Ideál*, ale byl zamítnut. Ačkoli Horký nastoupil do krajského listu, směr úvah o názvu listu naznačuje, že již v samotných počátcích své novinářské dráhy toužil po širším než regionálním vlivu svého psaní. První jeho novinářské kroky vedl zkušený redaktor pražské německé konzervativní *Politik* Adolf Srb, který mu pomáhal s prvním číslem.¹¹

Svoje redakční působení ve *Žďáru* Horký zahájil „seriálem trpkých epištol“¹² s názvem *Mizerie*, v nichž se sebevědomím mládí kritizoval poměry v české společnosti. Hodnotil národní sebevědomí, představitele národa. Psal o národní mizérii, chtěl, aby se „jednou už více dělalo a méně vlastenčilo“ a ukládal v tomto smyslu úkoly české inteligenci. Právě od ní očekával, že bude v sobě pěstovat národní vědomí. Horký vyjádřil sympatie „velkolepé ideji dělnické“, jež podle něj při svém „záblesku“ vzbuzovala naděje. Počátky organizování dělnictva považoval za prospěšné pro národ. Byl však znechucen dělnickými stranami a časopisy. Ty podle něj dělnickou ideu uvrhly do bláta a ve skutečnosti za sociální práva nebojovaly.¹³ Kromě toho mu vadilo plané schůzování a frázovitost. Tyto jevy rozčilovaly Horkého celý život. Ostatně nejen jeho, odpor k frázím a klišé byl pro jeho generaci typický. Články vyšly v roce 1903 také jako stejnojmenná brožura s podtitulem *Několik upřímných kapitol k české inteligenci*. U vzdálenějšího čtenářstva měly sice poměrně dobrý ohlas, v Rokycanech byly však přijaty spíše s nelibostí.¹⁴

Horký do Rokycan nezapadal. Případaly mu plné maloměšťáků, kteří si libovali ve „stojatých vodách“ a poklidu. Se svým bouřliváctvím se zde se dusil. Navíc byl v ošemetném postavení. Zatímco jeho zaměstnavatel Zápotočný byl mladočech, zastánce Kramářovy slovanské politiky, Horký tíhl k radikálněji vystupujícím pokrokařským proudům a k vůdčím osobnostem realismu.¹⁵ Realisté byli v 90. letech 19. století součástí mladočeské strany. Tato skupina, v čele s T. G. Masarykem,

¹⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 220–238.

¹¹ Pobýval v Rokycanech na letním bytě u dcery. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 242–243.

¹² LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 253.

¹³ Karel HORKÝ, *Mizerie. Několik upřímných kapitol české inteligenci*, Rokycany, nákladem vlastním, 1903, s. 1, 20–22.

¹⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 253–254.

¹⁵ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 241–245.

byla tvořena intelektuály z univerzitního prostředí. Realisté odmítali ústupnost staročeské politiky, ale nemohli souhlasit ani s radikálními proudy v mladočeské straně. Vydávali časopis *Čas*, redigovaný Janem Herbenem. Roku 1900 založili vlastní Českou stranu lidovou neboli realistickou. Strana vyhlášovala, že bude usilovat o politickou samostatnost českého národa, zdokonalení samosprávy, získání všeobecného rovného, přímého a tajného volebního práva, ochranu menšin a národnostní rozdělení českých zemí tak, aby si každý národ spravoval své věci sám. Strana oslovovala především měšťanskou inteligenci a získala značný vliv. Z představitelů realismu Horkého zvláště strhoval básník a prozaik Josef Svatopluk Machar¹⁶. Ten proslul jako představitel české moderny a kritik české společnosti. Machar, známý autor ironických fejetonů, byl také vynikající řečník a antiklerikální agitátor, což mu získávalo přízeň mladých lidí.

Antiklerikální nálady padly u Horkého na úrodnou půdu a on jim zcela podlehl. Měl k tomu ostatně předpoklady vzhledem k tomu, jak špatné vzpomínky měl na studentská léta strávená v chlapeckém semináři. Pod vlivem atmosféry ve společnosti vystoupil z katolické církve a ve své publicistice se dal strhnout ke stále ostřejším protiklerikálním výpadům. Následoval tím vzor Herbenova *Času*. Kromě toho byl pod vlivem četby díla Karla Havlíčka Borovského, kterého velmi obdivoval a jenž byl svým odporem ke katolické církvi známý. S odstupem ovšem hodnotil Horký toto své období jako příliš radikální a bojovné.¹⁷

Způsob Horkého psaní vzbudil nelibost rokycanského děkanství a mnoha občanů. Ti si na něj stěžovali a vydavatel Zápotočný se obával o osud *Žďáru*. Horkému proto nijak nebránil, když mu mladý redaktor koncem roku 1903 oznámil svůj úmysl odejít ze *Žďáru*, protože se chtěl věnovat vlastnímu listu. Horkého již práce ve *Žďáru* neuspokojovala, protože nemohl psát podle vlastní vůle. Ve vzpomínkách Horký konstatoval: „Žďár nebyl můj, patřil mladočechům, kteří pečlivě svázali moje ruce“.¹⁸ Podstatné bylo, že začátečník Horký se ve *Žďáru* naučil redakční práci a mohl se zkusit postavit na vlastní nohy.

Na svoje dobré výsledky ve vedení *Žďáru* byl Horký ještě po desetiletích pyšný. List měl skutečně dobrý ohlas. Redaktor se s potěšením dověděl, že *Žďár* bývá žádán v pražských kavárnách a často je citován jinými listy – zvláště těmi blízkými realismu. Převážně od realistů a sociálně demokratických dělníků byly také

¹⁶ Josef Svatopluk Machar (1864–1942) – český básník a prozaik. Příslušník české moderny. Svým dílem kritizoval soudobou společnost. Jako prozaik publikoval ironické fejetony především v Herbenově *Času*. Za svého pobytu ve Vídni spolupracoval s T. G. Masarykem a stal se známým představitelem realistické strany. Společně s T. G. Masarykem psal do *Naší doby*. Díky svému antiklerikalismu a bojovnosti byl velmi oblíbený mezi mládeží. Po vzniku Československa byl jmenován generálním inspektorem československé armády. Poměry ve státě ho zklamaly, a proto se roku 1924 funkce vzdal a přešel do protihradní opozice, kde se sblížoval s krajní pravíci.

¹⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 253–256.

¹⁸ LA PNP, f. Josef Svatopluk Machar, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého J. S. Macharovi z 3. 11. 1903; LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 246. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 19, Zrazená barikáda, rukopis vzpomínek.

sympatizující dopisy redakci. Horkému se podařilo z Rokycan navázat první kontakty s realistickými *Besedami Času*, jež otiskly několik jeho básnických pokusů a dokonce ho zvaly k osobní návštěvě redakce, přijede-li někdy do Prahy.¹⁹

Založením vlastního týdeníku s názvem *Kramérius* Horký naplnil svou touhu po nezávislosti. Potřeba naprosté tvůrčí a názorové svobody provázela Horkého celý život a vedla ho k zakládání dalších vlastních časopisů. Název *Kramérius* nebyl vybrán náhodně. Horký měl pocit, že vykonává buditelskou práci.²⁰ Snažil se, aby list byl lidový, pokrokový a cenově přístupný i nejchudším čtenářům – studentům a dělníkům. Vydával ho v Rokycanech a tiskl u svého bývalého zaměstnavatele Zápotočného. První číslo vyšlo koncem roku 1903. Mělo úspěch. Protože bylo velice levné a podobných listů bylo poskrovnu, některá knihkupectví objedávala až stovky výtisků.²¹

Hned na začátku dal Horký v *Kramériovi* najevo, že hodlá být nekompromisní a společensky kritický.²² Skutečně se o to snažil. V týdeníku přinášel politické, často ironické komentáře, povídky, fejetony, vtipné krátké zprávy a zábavné články. On i jeho spolupracovníci psali o politickém, společenském i kulturním dění ve velmi útočném tónu. Již tady se utvářel Horkého přístup k novinářské práci, který uplatňoval po celou svou žurnalistickou kariéru. Když si vybudoval vlastní nezávislou tribunu, bojoval ironií a sarkasmem proti všemu, co ho ve společnosti iritovalo. Tón a výrazové prostředky již diktoval jeho prudký temperament. Názevově zůstával Horký touto dobou ještě věrný realismu a snažil se ho venkovským

¹⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 245.

²⁰ Horký původně uvažoval o vydávání pokrokového letáku s názvem *Bílá hora*. Když se snažil získat Machara pro spolupráci, napsal mu: „Přicházejí okamžiky, kterých je dlužno využití k nejhorlivější práci a k zabezpečení poctivého smýšlení, jaké mezi lidem začíná svítat. Uváživ toto vše, rozhodl jsem se vydávati lidové pokrokový krejcarový leták ‚Bílá hora‘. Skládám v to všechny naděje. Je to něco, co má vykonati velikou práci. Bude to první lidový časopis krejcarový (v Čechách) po odpraveném ‚Lidu‘ a ‚Ruchu‘. Budu jej však vydávati jen v třínedělních lhůtách, za to však v 8–12 stranách vybraného obsahu. Směr bude lidový a pokrokový, asi takový, jak jej navrhuje Antonín Hajn. Místo programu dám na první místo Vaše ‚Šibeničky‘. Z toho asi můžete tušiti, co chci v národě. Je to snad najednou trochu smělý skok – ale vím, že půda je již hezky připravena. [...] ‚Bílá hora‘ má býti cosi havlíčkovského.“ Viz LA PNP, f. Josef Svatopluk Machar, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého J. S. Macharovi z 24. února 1903.

²¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 261–262. Horký napsal Macharovi: „V Čechách jde na dračku. Zvláště v Praze. Dnes objednává např. Píša z Brna 300 kusů. To je na Brno co říci!“ Viz LA PNP, f. Josef Svatopluk Machar, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého J. S. Macharovi z 3. 11. 1903.

²² V úvodních řádcích prvního čísla formuloval Horký odvážný program časopisu: „Trochu prohnílych dubů chceme zporážet. Obyčejná pila, klín a sekera, to je vše, co si neseme s sebou. Parádní příslušenství, toaletní kartáček a nůžky na nehty jsme nechali doma. Do práce, jak si ji představujeme, se chodí s vyhrnutými rukávy. Už je snad dosti hračky na schovávanou. Pojd' s námi, koho zdržovaly až dosud ohledy, pochyby a obavy. Báli jsme se, to je jisto. Dnes je však jinak. Lidem, kteří zpachtovali vlast a za pár let vymrskali zemi na ouhor, dochází nájem. Opusťme kouty, kde jsme se krčili a požívali ztuchlou rýži. Kdo cítí v sobě člověka a pak teprve Čecha, Němce nebo Francouze, podej nám ruku.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 263.

lidem přiblížit. Když se domlouval s Emanuelem Chalupným na jeho článku o realismu, sděloval mu: „Na venkově jsou lidé takoví, že ten realismus se jim musí podávat jako pilulky, zaobalen – a byl by je s to od čtení odstrašit; i ten pouhý nadpis. Venkov je hrozný! Nemáš ponětí!“ Studii nakonec nestihl otisknout kvůli pozdějšímu přerušení vydávání *Krameria*.²³

Svá protiklerikální vystoupení Horký v *Krameriovi* ještě vystupňoval. Podle jeho vlastních slov „šel ten lidový krejcarový list proti velebníčkům už všemi možnými zbraněmi a dnešní mluvou by se snad dalo o něm říci, že to byl partyzán realismu.“²⁴

Aby to vypadalo, že do týdeníku přispívá řada autorů, podepisoval se Horký pod různými pseudonymy – např. Štěpán Navara, T. Pluh, Jan Břít a Adam Háj. Velkou reklamou pro časopis bylo, že Horký získal pro spolupráci ve Vídni pobývajícího básníka J. S. Machara.

Horký byl obratný žurnalista, ale podnikatelské nadání mu chybělo. Nízká cena týdeníku se blížila výrobním nákladům. I když měl list dost čtenářů, brzy se dostal do finančních potíží. Především z těchto důvodů vycházela čísla *Krameria* velmi nepravidelně. Časový skluz pak Horký doháněl vydáváním dvojčísel. Nedošťávalo se mu někdy peněz ani na honoráře pro jeho nejvýznamnějšího autora J. S. Machara.²⁵

Horký se v Rokycanech brzy oženil, ale po několika měsících ovdověl. Jeho pozdější vztah s vdanou ženou se stal osudným týdeníku *Kramerius*. Aby se totiž osvobodil z citové závislosti na ní, rozhodl se uposlechnout svých tuláckých sklonů a vydat se na cesty po Evropě. Putoval pěšky přes Rakousko a Švýcarsko do jižní Francie. Z cesty později hodně literárně čerpal, především ve svých fejetonech.²⁶ Již během cesty, při pobytu v Lurdech, napsal ve spěchu svou knížku *Sedm dní v Lurdech*, která brzy vyšla nákladem Ústředního dělnického nakladatelství v Praze. Opět dal průchod svému vypjatému antiklerikalismu. Lurdy na něj udělaly

²³ LA PNP, f. Emanuel Chalupný, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého E. Chalupnému z 27. 6. 1904 a z 24. 10. 1905.

²⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy paměti, s. 255.

²⁵ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy paměti, s. 269. Jednání s Macharem viz LA PNP, f. Josef Svatopluk Machar, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopisy K. Horkého J. S. Macharovi ze 17. 4. 1904 a z 15. 6. 1904. Horký zde vysvětloval, že musel platit jiné dluhy a odkládal placení.

²⁶ Např. titul fejetonistické sbírky *Hory a doliny se srovnávají* (1909) byl inspirován pobytem v Alpách; u vodopádu Giessbach ve Švýcarsku Horkého napadla myšlenka na divadelní hru, kterou později skutečně napsal (*Vodopád Giessbach*, 1908); přímo za pobytu v Lurdech napsal knížku *Sedm dní v Lurdech* (1905). Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy paměti, s. 278, 296, 305.

hluboký dojem, ale také ho nesmírně pobouřilo tamější „svatokupectví“. Odpuzovalo ho pumpování lurdské vody do lahví a měl pocit, že z víry se stal obchod.²⁷ Několikaměsíční putování zakončil v Paříži, odkud se vrátil do Rokycan.

Zde se vrátil k vydávání *Krameria*. První číslo druhého ročníku vyšlo 23. listopadu 1905. Horký zde vysvětlil svůj odchod do ciziny a ironicky, se svou obvyklou bojovností a prudkostí, reagoval na kritiku a výtky, jež se objevily na jeho adresu poté, co opustil Rokycany a časopis.²⁸ Místo aby potom kritikům navzdory vedl časopis příkladně, nešťastná láska mu opět bránila v soustředění na práci. Po matčině rázném zásahu nakonec Horký od 1. července 1906 přestěhoval redakci *Krameria* do Prahy. Přenesením sídla časopisu do centra kulturního dění a také díky zvuku jména J. S. Machara, který do *Krameria* dál psal, vzrostl počet přispívajících literátů. Někteří z nich měli před sebou úspěšnou literární dráhu.²⁹ Největší oporou byl Horkému jeho blízký přítel, mladý literární kritik Artuš Drtil³⁰. *Kramerius* přinášel opět fejetony, kritické články, komentáře událostí a epigramy.

Brzy se začal projevovat rub Horkého samostatnosti a nezávislosti. Časopis se nevyplácel. Kvůli finančním problémům se Horký opět, navzdory svým předsevzetím a slibům, uchýlil k vydávání dvojčísel, až nakonec *Krameria* koncem září 1906 zastavil. Stalo se tak po necelém roce obnoveného vydávání časopisu, v závěru jeho druhého ročníku. Redaktorovi zůstaly dluhy.³¹

Po krachu vlastního podnikání se nechal nakrátko zaměstnat. V letech 1907 – 1908 působil jako redaktor v týdeníku *Národní obzor*, vydávaném nakladatelem

²⁷ Karel HORKÝ, *Sedm dní v Lurdech*, Praha, 1905. Horký byl tehdy pod vlivem knihy, kterou o Lurdech napsal Émile Zola. S odstupem si Horký uvědomoval, že byl přehnaně radikální: „Byla to knížka mladosti, která velmi ráda rozdává rány a pro stíny nevidí často světla.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 305.

²⁸ Karel HORKÝ, *Moje historie*, *Kramerius*, roč. 2, č. 1, 23. 11. 1905, s. 13–15. Horký ve svých pamětech s nadhledem hodnotí, jak druhý ročník *Krameria* zahájil: „Hned po svém návratu do Čech jsem považoval za nezbytné a neodkladné se vypořádat důkladně se všemi, kdož za mé nepřítomnosti psali proti mně v novinách, kritizující nevhodnost mého náhlého odchodu, čemuž ovšem jsem říkal, že ‚pokáleli můj čistý štít‘. Nejhůře si to odnesl opět dr. Antonín Hajn, který po mém odjezdu do ciziny mne nejostřeji tepal ve své ‚Samostatnosti‘.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 313–314.

²⁹ Mezi časté spolupracovníky patřili také Jiří Mahen, Fráňa Šrámek, Quido Maria Vyskočil, Jan Opolský, Marie Gebauerová, Karel Scheinpflug, Rudolf Těsnohlídek či kutnohorský básník Rudolf Krupička. Satirické obrázky zasilal František Gelner. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 314–322.

³⁰ *Artuš Drtil* (1885–1910) – novinář, redaktor, fejetonista a literární kritik. Měl blízko k realistické kritice. Předčasně zemřel.

³¹ Horkému se nedařilo zajistit dostatek inzerentů, aby zvýšil zisk. Redakce přitom hodně spoléhala na velkorysost předplatitelů, kteří jí měli odpustit neúplnost prvního ročníku. V případě výslovné žádosti chtěla redakce nahrazovat předplatitelům ztrátu zasláním knih vydaných svým nákladem. Za to slibovala bohatou náhradu v pravidelnosti a obsahové bohatosti čísel druhého ročníku. (*Kramerius*, roč. 2, č. 1, 23. 11. 1905, s. 16.) Ačkoliv měl ve druhém ročníku *Kramerius* vycházet podle závazných slibů redakce každý třetí týden, vrátil se Horký zase k vydávání dvojčísel, a to většinou ve dvouměsíčních intervalech. První dvojčíslo vydané v Praze následovalo dokonce až čtyři měsíce po předchozím. Horký dlužil tiskárně Dyk a Ryba za tisk *Krameria*. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 10.

Bedřichem Kočím. Po osobním konfliktu s nakladatelem „stržen svým temperamentem“ dal výpověď a připravil se tak o stálé zaměstnání.³²

Vedle redakční činnosti se Horký chtěl prosadit také jako spisovatel, a to samozřejmě jako satirik. Roku 1905 vydal sbírku satirických básní a epigramů *Paličovy sloky*. Pět týdnů po vydání byla knížka zkonfiskována a posléze interpelována poslancem Josefem Hybešem na Říšské radě 21. března 1906. U nakladatele B. Kočího vyšla Horkému roku 1906 básnická sbírka *Když vesla vypadnou*, kde zúročil mnoho ze vzpomínek na zážitky z ciziny. Pokusil se také o drama. Roku 1908 byl uváděn v Národním divadle jeho *Vodopád Giessbach*.³³

První z řady Horkého souborů fejetonů, kde obvykle soustředil texty, jež předtím vydal časopisecky, nesl název *Pátek* a byl vydán roku 1908. Kniha obsahovala fejetony publikované v *Národním obzoru*. Soubor byl příznivě přijat literární kritikou. A. Drtil si všiml zvláště myšlenkové sevřenosti fejetonů, A. Novák zase nazval Horkého fejetonistou prvního řádu. Viděl v něm temperamentního pozorovatele, dravého kritika společnosti, vtipného a sarkastického.³⁴ Horký byl ceněn jako autor se svébytným stylem a vtipem, ke čtivosti jeho textů přispívala lehká forma, poutavost a výstižnost formulací.

V roce 1908 si nadějného fejetonistu Horkého pozval nakladatel Josef R. Vilímek a nabídl mu vedení *Humoristických listů*. Vilímek si byl vědom toho, že listy zastaraly a potřebují změnu. Dal tedy příležitost mladému redaktorovi Horkému. Ten převzal 1. května 1908 redakci a oslovil některé autory s nabídkou spolupráce. Napsal např. V. Dykovi a Karlu Matěji Čapku-Chodovi. Horký hodlal z *Humoristických listů* udělat „velký satirický list český, psaný sice srozumitelně a přístupný

³² V. FORST a kol., *Lexikon*, 2. díl, s. 274. O konfliktu s Kočím viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, *Štěstí zakázáno*, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 12. Dále viz Bedřich KOČÍ, *Jak jsem začínal*, Brno 1931. V dopise G. Gammovi-Jarošovi se Horký svěřil, že B. Kočímu už nedůvěřuje jako člověku. „Je bolestno, že musím to říci o člověku, pro nějž jsem se veřejně exponoval a jemuž jsem věnoval ‚Pátek‘, nejmilejší svou knihu. Dochází na Vaše slova ohledně dedikací. Kocovina.“ Viz LA PNP, f. Gustav Gamma-Jaroš, koresp. přijatá, složka Horký, dopis Horkého G. Gammovi-Jarošovi, b. d.

³³ Inspiraci našel Horký na pěší cestě Evropou, hru pojmenoval podle vodopádu ve Švýcarsku. Kuriózní bylo, že hru napsal při několikadenním pobytu ve vězení na Karlově náměstí, kde byl za Gelnerovu karikaturu v Krameriovi. *Vodopád Giessbach* byl Horkého prvním skutečným úspěchem a postavil ho na čas na nohy i hmotně. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, *Dýmka míru*, tiskové obtahy pamětí, s. 330. Nejhranějším Horkého divadelním kusem byla dvouaktová veselohra *Srážka vlaků* z roku 1902. Napsal ji pro rokycanské ochotníky. Hra měla velký úspěch, hrála se i po dlouhých desetiletích od svého vzniku a dočkala se řady vydání.

³⁴ V *Národním obzoru* Horký fejetony otiskoval v pátek. Tuto svou „nejmilejší knihu“ věnoval Horký nakladateli B. Kočímu. Když od Kočího odcházel a zanevřel na něj, této dedikace litoval. Viz LA PNP, f. Gustav Gamma-Jaroš, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis Horkého G. Gammovi-Jarošovi, b. d. O ohlasu knihy u kritiků viz František VŠETIČKA, *Publicista a umělec Karel Horký*, in: Acta universitatis Palackianae Olomouensis, Studia philologica 7, Philologica 17, 1996, s. 74.

i lidovějším vrstvám, ale přitom také umělecky vedený a literárně ukázněný.³⁵ Změna *Humoristických listů* v Horkého pojetí byla však příliš revoluční a zatahovala je do politicky choulostivé situace. Vilímek se proto s Horkým rozloučil.³⁶

V září 1908 se Horký oženil s Emanuelou Dürichovou³⁷. Stalo se tak proti vůli jejího otce, agrárního poslance Říšské rady J. Düricha. Horkému po svatbě přibýly starosti o rodinu. Aby ji uživil, rozhodl se založit nový časopis – týdeník, který by konkuroval *Národnímu obzoru*, z něhož Horký tak dramaticky odešel. Rodina se přestěhovala z Vinohrad do ulice Karoliny Světlé č. 21. Jejich byt se stal zároveň redakcí nového časopisu, založeného v březnu 1909. Na radu přítele Jindřicha Kohna vsadil Horký na vlastní jméno a nazval časopis *Horkého týdeník*.³⁸

Horkého týdeník se vyprofiloval jako nezávislý politický a kulturní časopis. Politicky se zaměřoval protirakousky. V umělecké tvorbě brojil proti konvencím a podporoval nové trendy zvláště mezi mladou generací, i když Horký sám stál mimo ně, osamocen. Nepatřil do žádného literárního kruhu, což bylo způsobeno nejspíše tím, že převážná část jeho tvorby byla více než u jiných spjata s žurnalistikou a omezovala se ve značné míře na formu fejetonu.

V tomto oboru patřil Horký k novému typu žurnalistů, kteří měli odpor k vlasteneckým frázím. Byli věcní, kritičtí, byla jim blízká satira. Takovému novinářství nejlépe vyhovovala forma fejetonu a Horký patřil k předním fejetonistům své doby. Jeho témata byly sociální spravedlnost, lidskost, morálka. F. X. Šaldou byl proto nazván „rytířem ulice“³⁹. Svoje fejetony zasazoval do prostředí, které dobře znal, a využíval také svých cestovatelských zkušeností. Ve fejetonistice se mu stali vzorem hlavní představitelé českého fejetonu Jan Neruda a J. S. Machar.⁴⁰

Horkému se s *Horkého týdeníkem* podařilo odvést konkurenčnímu *Národnímu obzoru* řadu předplatitelů. Za úspěchem stála vedle Horkého také skupina kvalitních přispívajících autorů, mezi nimiž zvláště vynikali tehdy začínající bratři Josef a Karel Čapkové. Studenti Čapkové měli za sebou v předchozích letech jen otištění referátů o výstavách a drobných povídek např. v *Národním obzoru*, *Lidových novinách*, brněnské *Snaze* a v *Ženské revui*. Krátce po založení *Horkého týdeníku* se Čapkové chopili příležitosti a nabídli Horkému svůj článek. Horký ho otiskl a vznikla pravidelná spolupráce obou bratrů s týdeníkem. Horký byl tedy

³⁵ LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis Horkého Dykovi, b. d.; LA PNP, f. Karel Matěj Čapek-Chod, koresp. přijatá, složka Horký, dopis Horkého Čapku-Chodovi, b. d.; LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Horký, dopis Horkého Dykovi, b. d.

³⁶ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 333–335. Horký tedy redigoval jen čísla 22–32. V. FORST a kol., *Lexikon*, díl 2, s. 274.

³⁷ *Emanuela Dürichová* (1884–1973) – dcera politika J. Düricha, překladatelka francouzské a ruské prózy.

³⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 12–16.

³⁹ František KOLÁŘ a kol., *Politická elita meziválečného Československa*, Praha 1998, s. 99.

⁴⁰ Jan LEHÁR – Alexandr STICH – Jaroslava JANÁČKOVÁ – Jiří HOLÝ, *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha 2004, s. 451.

prvním redaktorem, jenž texty bratří Čapků soustavně otiskoval „a viděl zárodek budoucí velikosti v těch svérázných causeriích a ironických črtách, na tehdejší dobu nezvyklých a zdánlivě divokých.“ Později Horkého těšilo, že stál u počátků literární dráhy významných spisovatelů.⁴¹ Horký zařazoval prózy bratří Čapků do rubrik Karikatury a portréty a Témata. Kromě drobných próz se Čapkové věnovali hlavně výtvarnému umění. O literatuře psal především Horkého přítel A. Drtil a o divadle Horký. Autory esejí, pojednání a recenzí byl např. Bohumil Markalous. Do beletristické přílohy přispívali Marie Majerová, Helena Malířová, Gustav R. Opočenský, Antonín Sova, Quido Maria Vyskočil, Bedřich Beneš Buchlovan a mnozí další.

Horkého týdeník sice měl ještě vzhled a strukturu novin – s rubrikami Politický zápisník, Fejeton, Parlamentní kukátko, Pražská kronika, Studentstvo, Drobnosti kulturní a nekulturní apod., velký prostor však již dostávala literatura a umění, a to v rubrikách Literatura, Divadlo, Hudba, Výtvarnictví, dále v Zábavné příloze a ve zvláštní příloze Nejmladší české písemnictví 1909–1910. V této příloze časopisecky debutoval Vladislav Vančura.⁴²

Stejně jako *Kramérius* také *Horkého týdeník* se potýkal s nedostatkem peněz. Horký neuměl hospodařit. Např. část peněz, které si vypůjčil na nový časopis, utratil za několikadenní cestu do Paříže. Přesto si tvůrčí a názorové svobody cenil natolik, že mu stála i za velké hmotné starosti rodiny. Jeho temperament by se ostatně jen velmi těžko přizpůsoboval zaměstnaneckému poměru.⁴³

Když finanční potíže týdeníku přetrvávaly, poradil Horkému tchán, aby se věnoval vydávání čtrnáctidenní literární revue, protože týdeník je nad jeho síly. A tak Horký v srpnu 1909 ukončil *Horkého týdeník*, aby mohl začít vydávat *Stopu*.⁴⁴ Mimo to v roce 1909 vydal další soubory svých fejetonů. Jeden s názvem *Hory a doliny se srovnávají*, druhý pod titulem *Horkého čítanka*.

⁴¹ „Často mne těšila myšlenka, že oběma básníkům jsem literárně kdys kmotroval, ale po letech, když po svém americkém působení jsem se vrátil do vlasti jako politicky těžce poznamenaný, nebylo toto kmotrovství Čapkům příjemné a dali mi to dost znát. Nesl jsem to bolestněji, než tušili, ale těžký osud obou ovšem pak smazal všecko...“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 18. Dále viz Marie ŠULCOVÁ, *Ladění pro dvě struny*, Praha 1998, s. 142; LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 18.

⁴² V. FORST a kol., *Lexikon*, díl 2, s. 272.

⁴³ Dokonce si půjčoval peníze od sluzky. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 16–17, 20. „Byl jsem vydavatelem listů, vypůjčujících si někdy i z prasátkových pokladniček mých dětí, ale byly to moje listy, byly to svobodné listy a tiskl jsem v nich, co jsem považoval za správné napsat.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 26.

⁴⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 27.

1.2. Čtrnáctideník *Stopa*

Stopa byla založena roku 1910 jako čtrnáctidenní literární revue. Tehdy byla v této oblasti malá konkurence.⁴⁵ Zatímco *Horkého týdeníku* si jeho redaktor příliš necenil, ve *Stopu* vkládal velké naděje. Byl to již časopis podle jeho představ.⁴⁶ Oporou redakce byl stejně jako u *Krameria* a *Horkého týdeníku* mladý literární kritik A. Drtil. V roce 1910 však náhle zemřel. Horký tak přišel o spolupracovníka a o nejlepšího přítele, na nějž celý život vzpomínal. Až na dva starší přispěvatele Jana Opolského a G. Gammu-Jaroše⁴⁷ tvořili okruh autorů *Stopy* mladí literáti. Patřili k nim Fráňa Šrámek, Antonín Trýb, M. Majerová, František Khol, Karel Pelant, H. Malířová, Richard Weiner, Josef Kodíček, Karel Janský, Alfréd Fuchs a další. Ve spolupráci s Horkým pokračovali také bratři Čapkové. Psali literární a výtvarné referáty, drobné prózy, intelektuální hříčky, lyrické a ironické fejetony, výpady a aforismy, literární reminiscence či lyrické improvizace. Vysmívali se v nich životní a literární póze a parodovali literární odvozenost. Pravidelným přispíváním do *Stopy* na sebe Čapkové výrazně upozornili a vstoupili tím do světa literatury. Jejich angažování ve *Stopě* jim získalo uznání a otevřelo jim dveře do intelektuální společnosti proslulé kavárny Union. Po čase se však s redakcí *Stopy* rozešli.⁴⁸ Řadu příspěvků z *Horkého týdeníku* a ze *Stopy* později Čapkové zařadili roku 1918 do knihy *Krakonošova zahrada*.

Stopa pravidelně přinášela vedle čistě beletristických článků také komentáře aktuálních událostí a politické komentáře. Všímalá si chování politických stran a jejich poslanců. V článcích, které se týkaly politiky, se redaktor Horký zabýval hlavně politickou kulturou. Nepřinášel nějaké originální politické vize. Nepouštěl se ani do dlouhých nebo hlubokých rozborů dění. Spíše zdůraznil momenty, které ho zaujaly a vyjádřil své stanovisko. Literární složka časopisu, s výjimkou některých tematických čísel, stále nad politickou převažovala.

Ve *Stopě* se více či méně pravidelně objevovaly rubriky Básně a epigramy, Beletrie původní, Beletrie přeložená, Fejeton, Články, Divadlo, Literatura, Výtvarné

⁴⁵ Redakce krátce sídlila v Praze v ulici Karoliny Světlé 21, později v Myslíkově ulici 5 poblíž nábřeží, kam se Horkého rodina přestěhovala. LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 27.

⁴⁶ Horký napsal G. Gammovi-Jarošovi: „Také můj týdeník stál za čerta. Už asi tak vysilován jsem byl starostmi a to mělo vliv i na moje pero. Teprve nyní vše se hojí a *Stopě* nejen že se dobře vede, ale jsou tu i dispozice, něco pěkného a originelního z ní udělat.“ Viz LA PNP, f. Gustav Gamma-Jaroš, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého Gammovi-Jarošovi z 24. 1. 1910.

⁴⁷ Gustav Gamma-Jaroš se rozešel se *Stopou* v dubnu 1912. Viz LA PNP, f. Gustav Gamma-Jaroš, koresp. přijatá, složka Horký, dopis K. Horkého G. Gammovi-Jarošovi z 29. 4. 1912. Horký zde konstatoval, že Jarošův odchod ze *Stopy* cítí jako osobní ránu.

⁴⁸ Jan MUKAŘOVSKÝ a kol., *Dějiny české literatury IV*, Praha 1995, s. 587. Na respekt intelektuálů z Unionky k tvorbě Čapků ve *Stopě* vzpomíná ve svých pamětech F. Langer. Viz František LANGER, *Byli a bylo*, Praha 1963, s. 97–98. Horký vzpomínal, že přestali do *Stopy* psát po tom, co se cítili dotčeni vtípem, který byl proti nim namířen v masopustním čísle *Stopy*. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 28.

umění. Je pozoruhodné, že jedna ze stálých rubrik byla věnována ženskému hnutí. Informovala o politickém dění, které se ženského hnutí týkalo, a komentovala ho a seznamovala s ženským hnutím v Čechách a na Moravě. Také rubrika Studentstvo jasně naznačovala, že redaktor chtěl zaujmout co nejširší čtenářskou obec a nezapomínal, že právě mezi studenty může najít mnoho příznivců. Na konce čísel *Stopy* byly pro pobavení čtenářů zařazovány krátké, povětšinou vtipné zprávy nejrůznějšího druhu, listárna redakce, přehled nově vydaných knih a nezbytné reklamy. *Stopa* měla také několik tematických čísel.

Horký ve *Stopě* vystupoval proti klerikalismu, militarismu, korupci, byrokracii a sociálnímu útlaku. V této době byl nadále příznivcem realistů. Horkým i ostatními byla souhlasně, s respektem a úctou sledována Masarykova politická činnost. Naproti tomu mladočeský politik Karel Kramář si od Horkého vysloužil kritické a ironické poznámky v brožuře s názvem *Kramářova sonáta*, vydané v roce 1911.⁴⁹

Horkého záměr oslovit mladé lidi vyšel. Časopis si skutečně mezi nimi našel mnoho čtenářů, kteří na *Stopu* ještě po letech vzpomínali.⁵⁰ Horkému se totiž ze *Stopy* podařilo vytvořit kvalitní literární revui, odrážející moderní literární trendy a poskytující publikační možnosti mladým nadějným literátům. Revue měla slušný ohlas a musela být brána na vědomí všemi, kdo sledovali literární dění. Horký psal s vervou a nasazením, jež strhovalo. *Stopa* představovala vrchol jeho předválečné práce.

Horký nepsal jenom do svých časopisů. V době, kdy vydával *Stopu*, publikoval kupříkladu také v *Národních listech*, kde měl od dubna 1910 jednou týdně fejeton, v *Topičově sborníku*, v beletristickém týdeníku *Zvon* a od srpna 1911 opět psal do *Národního obzoru*.⁵¹

Jak už bylo u Horkého pravidlem, i při vydávání *Stopy* měl od začátku plné ruce práce, aby udržel časopis finančně nad vodou. Zvláště usilovně sháněl do

⁴⁹ Karel HORKÝ, *Kramářova sonáta*, Praha 1911. Horký zde útočil na Kramářovu politiku a charakter. Napsal o něm, že „koupil redakci Národních listů i s přesvědčením.“ (s. 10). Horký postrádal u Kramáře skutečné vůdcovské schopnosti a ideje. Byl přesvědčen, že Kramář sleduje jen ziskové cíle a zabývá se vlastním „sebezbožněním“ (s. 16).

⁵⁰ Např. redaktor a spisovatel Josef Ch. Kuzma-Novotný se za studentských let učil Horkého básně nazpaměť a *Stopu* sbíral. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 16, koresp. přijatá, složka Josef Ch. Kuzma-Novotný, dopis J. Ch. Kuzmy-Novotného Horkému z 24. 3. 1935.

⁵¹ LA PNP, f. Leoš Karel Žižka, koresp. odeslaná, složka Karel Horký, dopis K. Horkého L. K. Žižkovi z 23. 4. 1910; LA PNP, f. František Serafin Procházka, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopisy K. Horkého redaktorovi *Zvonu* F. S. Procházkovi, např. dopis z 5. 6. 1914; LA PNP, f. Gustav Gamma-Jaroš, koresp. přijatá, složka Karel Horký, poznámka G. Gammy-Jaroše k Horkého dopisu z 23. 5. 1910.

Stopy inzerci.⁵² Bylo třeba hledat cestu z finanční tísně, kterou ještě komplikovaly jeho dluhy z mládí.⁵³ Přitom zase toužil po cizině, a tak navrhl v roce 1912 manželce odchod do Paříže. Ta doufala, že se tam s finančními nesnáze lépe vypořádají, protože Horký nebude chodit do kavárenských společností a rodina nebude muset ze společenských důvodů platit služku.⁵⁴ Ve snaze najít zdroj stálého příjmu a zachránit rozpočet rodiny a *Stopy* obcházel tehdy Horký nakladatele a redakce a nabízel své služby. Neúspěšně. Konstatoval, a ostatně tak svůj krok vysvětlil i ve *Stopě* číslo 7 z roku 1912, že musel odejít, protože by se v Praze neuživil. Kdyby získal nějaký stálý plat v Praze, do Paříže by se nestěhoval.⁵⁵

Pro zajištění přísunu peněz do Paříže nabízel českým novinám dopisování z ciziny. Pochopení našel u Františka Václava Krejčího z *Práva lidu*, který zde řídil kulturní a fejetonistickou rubriku. Bylo dohodnuto, že *Právo lidu* bude za pravidelný měsíční honorář v každém nedělním čísle otiskovat Horkého fejeton. Někaké přísliby získal i v dalších redakcích. Horkého žena dostala od Vilímka nakladatelství zakázku na několik větších překladů z francouzštiny a měla dostávat měsíční plat⁵⁶. Do Světozoru nakladatele Otty měla psát o módě.⁵⁷

⁵² LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 31. Ani tato situace mu však nezabránila v určité lehkomyšlnosti v zacházení s penězi. Např. si v době začátků *Stopy* dopřáli se ženou nákladný výlet do Turecka. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 33. O inzerci dále viz dopisy Horkého disponentovi Ottova nakladatelství Leoši Karlu Žižkovi. Např. 22. 3. 1910 mu Horký napsal, že inzerce je nedostatek, Horký ji shání sám a *Stopa* má málo peněz. Žádal Žižku o pomoc. Zároveň vysvětloval, proč *Stopa*, ač literární revue, otiskla inzerát na škvarky. Zprvu ho tam prý nechtěl, ale firma byla ochotna hodně zaplatit. Viz LA PNP, f. Leoš Karel Žižka, koresp. odeslaná, složka Horký, dopis Horkého L. K. Žižkovi z 22. 3. 1910.

⁵³ LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Horký, dopis Horkého z Paříže V. Dykovi z 26. 10. 1912.

⁵⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 53.

⁵⁵ Viz rukopis článku: Karel HORKÝ, *Příčiny mého přesídlení do Paříže*. Zde reaguje na článek v *Čase* (pod šifrou J. K. se skrývá asi Herben), kde se hovoří o jeho „vyhnanství“. Horký vysvětloval, že nejde o vyhnanství, protože jel do Paříže dobrovolně z existenčních důvodů. V Čechách se nemohl uživit. Šlo o provizorní řešení na dva tři roky. Neměl pevný plat a *Stopa* „nebyla pasivní“, přesto to nestačilo, aby zabezpečil rodinu. Nikde nemohl najít v žádné literární nebo kulturní instituci místo. Chtěli od něj jen fejetony. Nechtěli ho zaměstnat, protože nebyl „dost disciplinovaný“ a byl „příliš nespoutaný“, nebo že by dělal práci pod svou úroveň – tak mu ji nedali. „A rozhodl jsem se pro Paříž, ne proto, že byla mým nějakým zlatým mlhavým snem, nýbrž prostě proto, že mé povaze Paříž se svojí širokou volností dobře odpovídá, a potom hlavně proto, že je tak ohromná, že ztratit se tu mohu jako krůpěj v moři a že kromě *Stopy* a kromě čistě literární práce mohu se tu živiti všelijakými vedlejšími, komicky zbarvenými možnostmi, jimiž bych se v Praze živiti nemohl, ač-li by moje tzv. osobní a literární reputace neměla utrpět“. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 19.

⁵⁶ LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Horký, dopis Horkého z Paříže V. Dykovi z 26. 10. 1912.

⁵⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 53.

V Paříži žila rodina skromně v pronajatém bytě a neúčastnila se tamního společenského života. Horký o tom napsal F. S. Procházkovi⁵⁸: „Jsem v Paříži šťasten, protože tu mohu chodit v kabátě, v jakém mi libo. Žel, mojí ženě se stýská, až k smrti. Budou-li mít Čechy za 3 roky pro mne místo s měsíčními 100 K, vrátím se. Snad za tři roky budu toho hoden.“ Horký v Paříži od začátku horečně psal. Do *Práva lidu* psal pod svým jménem nebo pod pseudonymem Desmoulins. Někdy také přispíval do *Topičova sborníku*. Celkem psal podle svého odhadu z roku 1913 asi do dvanácti novin a revuí. Šlo o výdělek – ne všechna periodika mu byla sympatická. Redigování *Stopy* na dálku z Paříže vážlo a bylo nákladné kvůli poštovnému. Všechny příspěvky si totiž Horký nechával posílat do Paříže, a potom je vracel zpět do pražské administrace listu. Přesto se hmotná situace rodiny postupně zlepšila. Pomáhaly také finanční subvence spolku Svatobor.⁵⁹

V posledních měsících pobytu v Paříži se k rodině připojila sestra E. Horké Bláža Dürichová. Přijela na návštěvu a už zůstala, protože v Paříži je zastihl začátek první světové války. Jako občané nepřátelského státu měli být internováni. Navíc přišli o zdroj obživy, protože se přerušilo korespondenční spojení s Čechami, což znamenalo konec *Stopy*. Rozhodli se vydat se do neutrálního státu. S finanční pomocí známého francouzského historika Ernsta Denise a s doporučením srbského vyslanectví se Horkému podařilo zařídit odjezd do Španělska.⁶⁰ Stále uvažoval o způsobu, jak by se i za válečné situace uplatnil jako novinář a spisovatel a jak by psaním uživil rodinu. Později, po vzniku republiky, mu byl vytýkán odchod z Paříže v době, kdy jiní pařížští Češi vstupovali do české roty Cizinecké legie.⁶¹

⁵⁸ František Serafin Procházka (1861–1939) – spisovatel, redaktor – mj. hlavní redaktor beletristického týdeníku *Zvon*.

⁵⁹ LA PNP, f. František Serafin Procházka, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého F. S. Procházkovi z 17. 3. 1913. Od začátku listopadu 1912 psal do několika listů v Čechách dopisy z Paříže. Viz LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého V. Dykovi z 26. 10. 1912; LA PNP, f. Jaromír Doležal-Pojezdny, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého J. Doležalovi-Pojezdnému 20. 11. 1913; LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 60, 73–77.

⁶⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 122–130. Horký vzpomínal (s. 130): „Nejvýznamnějším přispěním k usnadnění cesty nám byla přímá hmotná pomoc prof. Arnošta Denise, jenž nám ve svém ušlechtilém porozumění nabídl půjčku 150 franků, což byl na tehdejší dobu velký peníz. Vyslovil při tom naději, že v neutrální zemi bude mít mé pero větší možnost se uplatnit, že si už najdu nějakou cestičku, jak dostat napsané práce na pravé místo, kam přes válečná pásma to nebylo možno.“

⁶¹ Lev SYCHRAVA, *Horký-Dürich. Příspěvek k aféře*, Legionářský směr 3, č. 4, 19. 1. 1922, s. 2–3. Výbor pařížských Čechů, založený 9. 8. 1914 pod předsednictvím J. Hoffmanna-Krátkého, vyzýval Čechy ke vstupu do francouzské armády. Češi vstupovali do Cizinecké legie, kde vytvořili rotu Nazdar. Rota byla zdecimována v květnu 1915 u Arrasu.

1.3. Shrnutí

Český spisovatel a žurnalista K. Horký vyrůstal v konzervativním českém prostředí. Po svém otci zdědil některé své povahové vlastnosti, které zásadně ovlivňovaly jeho tvorbu i vztahy v životě. Byla to především výbušnost a sklony k ironii a útočnosti. Nedokončil studia na gymnáziu a ze svého pobytu v královéhradeckém semináři v Borromeu si odnesl odpor ke katolické církvi. Jeho první kritické články si braly na mušku právě Borromeum. I později Horký podléhal módním antiklerikálním náladám.

Po krátkodobých zaměstnáních a neúspěšné snaze uchytit se jako novinář a spisovatel v Praze, působil Horký jako redaktor krajinského listu *Žďár* v Rokycanech. Zanedlouho si zde založil časopis *Kramerius*, první z řady jeho vlastních časopisů. Horký měl totiž potřebu naprosté tvůrčí svobody a se svou konfliktní povahou se nehodil do zaměstnaneckého poměru. Proto zakládal vlastní časopisy, kde mohl bez omezení otiskovat jak svoje ryze literární příspěvky, tak společensky kritické texty. Jeho doménou se staly ironické a sarkastické fejetony, kritizující výstižným a čtivým způsobem morální či politické nešvary a nespravedlnosti. V politické oblasti zůstal Horký věrný svému antiklerikalismu, příklonu k realismu a obdivu k T. G. Masarykovi a odporu k sociálnímu útlaku.

Horký se vypracoval na předního a populárního fejetonistu. Vrcholem jeho předválečného působení se stal vlastním nákladem vydávaný *Horkého týdeník* a především navazující čtrnáctidenní literární revue *Stopa*. Revue našla své místo v literárním dění, poskytovala publikační možnosti mladým autorům a podporovala moderní literární trendy. Měla dobrý ohlas, byla oblíbená zvláště mezi mladou generací. Mladí byli také autoři, kteří do ní psali. Právě na stránkách Horkého časopisů vstupovali do literatury začínající bratři Čapkové. Zde získali prostor k publikování, jež jim umožnilo prosadit se a dostat se do pražských intelektuálních kruhů.

Pro Horkého vydavatelské podniky bylo příznačné, že ztroskotávaly na nedostatku financí. Ačkoliv se do nich bez velkých obav pouštěl, neměl v potřebné míře podnikatelské nadání a sebekázeň. Definitivní zánik skomírající *Stopy* způsobilo vypuknutí první světové války, protože Horký s rodinou tou dobou pobýval v Paříži, tedy na půdě nepřátelského státu.

2. Karel Horký v letech 1914–1920

2.1. Přihlášení k zahraničnímu odboji

Ústředním tématem životní etapy K. Horkého spadající do období let první světové války a krátce po ní je jeho zapojení do protirakouského zahraničního odboje a utváření vztahu s jeho hlavními představiteli E. Benešem a T. G. Masarykem. Okolnosti Horkého spolupráce s nimi a průběh a vývoj kontaktů byly pro jeho směřování naprosto zásadní, protože vlastně určily jeho postoje k příštím představitelům samostatné Československé republiky. Tyto postoje je třeba osvětlit, neboť Horkého zavedly za republiky do opozice.

Po vypuknutí první světové války byl v neuherské části habsburské monarchie nastolen vojensko-byrokratický režim. V těchto podmínkách byla pro domácí českou politiku typická pasivita s loajálními projevy věrnosti monarchii a císaři. Přesto existoval také protirakouský odboj. Jeho představitelem se stala Maffie¹, utvářená postupně od jara 1915 a zprostředkovávající spojení mezi domácím odbojem a cizinou.

V cizině se začala velmi brzy formovat protirakousky orientovaná česká politika. V jejím čele stál profesor pražské univerzity, poslanec Říšské rady a vůdce tzv. realistické strany T. G. Masaryk, který již v prvních měsících války uvažoval, zprvu tajně, o projektu samostatného státu Čechů a Slováků. Předložil ho dohodovým mocnostem, aby je získal pro tuto myšlenku. Prostřednictvím kontaktů s domácím odbojem se snažil zajistit si podporu z domova. Další vůdčí osobnosti české zahraniční protirakouské akce byl od jejích samých počátků právník Lev Sychrava, působící jako novinář ve Švýcarsku. Masarykova zahraniční akce by se neobešla ani bez účasti českých a slovenských krajanů. Nejvlivnější česká krajan-ská sdružení byla v USA, odkud také Masarykovi přicházely peníze na financování protirakouského odboje.

K. Horký v počátcích války o protirakouském odboji zřejmě nebyl informován. V nepřehledné situaci ve válkou rozrušené Francii a ve Španělsku byla jeho hlavním problémem starost o rodinu. Tížila ho existenční nejistota. Ve španělské Barceloně, kam s rodinou přijel, bylo i za nastalých zmatků o rakouské státní příslušníky postaráno. Rakousko-uherský konzulát jim poskytoval stravu a provizorní ubytování ve škole pod německou správou. Také Horký vzal zavděk touto pomocí.

¹ Maffie vznikla po Benešově návratu do Prahy počátkem března 1915. V čele byli realisté E. Beneš a Přemysl Šámal, starosta České obce sokolské J. Scheiner a mladočeši K. Kramář a A. Rašín. Byli ve spojení se sociálním demokratem Františkem Soukupem, agrárníkem A. Švehlou a státoprávními pokrokaři L. Borským a V. Dykem.

Její využití si zdůvodňoval tím, že konec konců byli rakouští daňoví poplatníci a na podporu měli nárok.²

Zanedlouho si Horký pronajal v Barceloně byt. Protože se snažil zajistit rodinu, většina jeho korespondence s Čechami se týkala peněz. Vyjednával si zaslání honorářů nebo různých podpor. Výsledkem byla např. peněžní pomoc od spolku Svatobor či osobní příspěvek od Jaroslava Preisse ze Živnobanky. Horkému pomohl také šéf činohry Národního divadla Jaroslav Kvapil, když mu poslal zálohu na nové uvedení jeho hry *Vodopád Giessbach*. Zároveň nabízel pomoc svým vlivem.³ Tyto podpory z různých zdrojů svědčí o tom, že Horký byl tehdy v Čechách uznávaným literátem a novinářem, a to zatím ještě více méně všeobecně přijatelným.

V Barceloně musela Horkého rodina překonat složité období. K nedostatku peněz se totiž přidalo těžké onemocnění Horkého manželky. V listopadu 1914 E. Horká prodělala tyfus. Rodina se poté odstěhovala do Valencie. Horký se chystal odtud posílat do Čech hodně příspěvků do novin, protože se dočasně zlepšilo poštovní spojení. Při psaní dával pozor, aby vyhověl české cenzuře. Vedle toho pracoval na knize válečných vzpomínek a jeho žena překládala. Ve Valencii obdržel další peníze od Svatobora a příspěvek přišel také ze Spolku spisovatelů beletristů Máj. Kromě toho si zažádal na Heritesovu radu o podporu z České akademie věd a umění.⁴ Přesto byla finanční situace rodiny tak špatná, že se rozhodl ke kroku pro českého novináře zásadnímu. Na počátku roku 1915 požádal rakousko-uherský konzulát ve Valencii o podporu a začal ji měsíčně pobírat.⁵ Rodina by sice jen

² Ve vzpomínkách uváděl, že tehdy stál před otázkou, je-li pro ně jako pro Čechy omluvitelné přijímat pomoc od Rakouska a Německa: „pojednou tu byl hlas mého českého svědomí, jež si kladlo tísnivou otázku, srovnává-li se s národní ctí, aby se vyznavači českého lva dali žít právě tímto orlím párem a spárem, s nímž již bylo tolik smutných dějinných zkušeností.“ Otázku vyřešil pragmaticky. „Ještě snad dnes, neboť soudit druhé lidi bylo u nás vždycky tak příjemné, by mi někdo mohl položit otázku, bylo-li z českého stanoviska správné, že jsme tehdy vzali zavděk tím školním přístřeším z rukou Austrie, ale i dnes se dívám na naši tehdejší přetěžkou situaci jako bývalý rakouský poplatník a soudím, že bychom byli bývali na hlavu padlí, kdybychom si byli nevzali, co nám patřilo.“ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 140, 147.

³ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 147. S vyjednáváním podpor Horkému hodně pomohl spisovatel František Herites, redaktor Máje. Viz dopis F. Heritese K. Horkému z 23. 1. 1915, LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka František Herites. Při bankovním převodu peněz od nakladatele Otty Horkému došlo k jakési chybě. Když ji Jaroslav Preiss osobně napravoval, přidal k zasílané částce ještě vlastní příspěvek, „jako nutnou pomoc, která není velkou, ale která vychází z upřímné ochoty.“ Viz dopis J. Preisse K. Horkému 3. 10. 1914. LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek - D Kp Ko Kc. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 14, koresp. přijatá, složka Jaroslav Kvapil, dopis J. Kvapila K. Horkému 21. 11. 1914.

⁴ V dopise F. Heritesovi Horký napsal: „S cenzurou dávám si pozor, jsem zpraven dobře o českých poměrech a rukopisy moje jsou prosty všeho, co by mohlo cenzuru podráždit. Teprve dodatečně budu měnit a přizpůsobovat dílo, až jak se po válce vyvinou poměry.“ Viz LA PNP, f. František Herites, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopisy K. Horkého F. Heritesovi ze 4. 3. 1915 a 7. 1. 1915. LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 167. Podporu Horký obdržel, což Heritesovi potvrdil dopisem. Viz LA PNP, f. František Herites, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého ze San Vincente 10. 7. 1915.

s podporou nevystačila, ale její poměry se zlepšily. V případě potřeby se navíc mohli spolehnout na zálohy od nakladatele J. R. Vilímka.⁶ Horký byl tedy, hlavně díky konzulární podpoře, v lednu 1915 ve Valencii s finanční situací rodiny spokojenější, i když podpora měla někdy pokořující charakter – konzul chodil s Horkými např. nakupovat oblečení.⁷ To však nemělo mít dlouhého trvání. Po čtyřech měsících Horkému generální rakousko-uherský konzulát v Barceloně oznámil, že jeho chování a vyjadřování je protirakouské a velezrádné a Horkému hrozilo, že o podporu přijde, pročež konzulátu dokazoval neškodnost svých textů a také požádal svého tchána, agrárního poslance Říšské rady J. Düricha, aby ve Vídni v této záležitosti intervenoval. S pocitem, že je sledován a vyštván místními Němci a jejich šovinistickými „intrikami“, odstěhoval se Horký s rodinou v době konfliktu s konzulátem z Valencie do San Vicente v provincii Alicante. Odtud si 10. května 1915 stěžoval na postup konzulátu rakouskému ministerskému předsedovi hraběti Karlu Stürgkhovi.⁸ Do budoucna Horkému přijetí rakouské podpory uškodilo v očích vedoucích účastníků zahraničního odboje a rozhodujícím způsobem poznamenalo jejich vzájemnou spolupráci.

Se zahraničním protirakouským odbojem se dostal Horký do kontaktu prostřednictvím svého tchána J. Düricha⁹. Ten odjel do emigrace 8. května 1915,

⁵ E. Benešovi Horký později napsal: „V Barceloně, kam jsme přijeli, nežádal jsem vůbec podpory konzulární a po 5 a 1/2 měsíce jsem se bez ní obešel, ač trpěl jsem s rodinou hroznou bídu a ač moje žena byla smrtelně nemocna tyfem. Ani na konzulárního lékaře jsem nereflektoval i léky jsem si sám zaplatil. Teprve ve Valencii, nemoha se dovolat pomoci z domoviny (poštovní spojení velmi vážlo) a nemaje ničeho již zastavit – měl jsem v zastavárně již všecko, i kapesní nůž – obrátil jsem se na konzula o podporu.“ Viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/39, opis dopisu K. Horkého E. Benešovi z Lisabonu 22. 1. 1916.

⁶ Nakladatel Josef R. Vilímek měl starost o Horkého rodinu. Např. v dopise K. Horkému z 26. 8. 1915 se zajímal, kde jsou a mají-li z čeho žít a konstatoval, že Horký hrdě odmítl nabízené peníze. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Josef R. Vilímek, dopis J. R. Vilímka K. Horkému z 26. 8. 1915.

⁷ LA PNP, f. František Serafin Procházka, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého F. S. Procházce z Valencie 24. 1. 1915. F. Heritesovi Horký napsal: „Bylo-li nám před časem trapno a hrozně, když konzul chodil s námi po krámech a kupoval nám boty a punčochy, byli to dnové aranžuezští.“ Viz LA PNP, f. František Herites, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého F. Heritesovi ze San Vicente 11. 5. 1915.

⁸ F. Heritesovi ze San Vicente 11. 5. 1915 Horký napsal: „Jde totiž o to, že následkem neuvěřitelných národnostních poměrů, o nichž se tu nemohu rozpísovati, jsme na kordy s konzulátem a vlivem jistých odporných a v dnešních časech těžko pochopitelných šovenských štvanic a intrik přijdeme snad i o obvyklou podporu měsíční. Staly se nám věci, lidským mozkiem vůbec nechápatelné; psal jsem v nich právě včera přímo hr[aběti] Stürgkhovi.“ Viz LA PNP, f. František Herites, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého F. Heritesovi ze San Vicente 11. 5. 1915. Dále viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/39, opis dopisu K. Horkého E. Benešovi z Lisabonu 22. 1. 1916. Dále viz LA PNP, f. František Herites, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého F. Heritesovi ze San Vicente 11. 5. 1915. Dále viz -h-, *Oprava Karla Horkého*, 28. říjen 1922.

⁹ *Josef Dürich* (1847–1927) – český politik, podnikatel a spisovatel. Vlastnil mlýn v Klášteře nad Jizerou. V letech 1884–1891 byl poslancem Říšské rady za staročeskou stranu, v letech 1907–1917 za agrární. Od 70. let 19. století se účastnil českého kulturního života. Podílel se na redakci almanachu *Ruch*, psal verše, divadelní hry a kuplety. Kromě toho se také zabýval slovanským těsnopisem. V květnu 1915 byl domácím odbojem vyslán za Masarykem do

vyslán domácí odbojovou organizací Maffii, protože T. G. Masaryk chystal veřejné protirakouské vystoupení a potřeboval v cizině nějakou politickou osobnost z domova. V San Vincente Horkého zastihl od tchána dopis, kde ho Dürich o svém útěku za hranice informoval. Dürich byl tedy od svého příchodu do emigrace se svým zetěm ve spojení a jakožto jeden z význačných členů formujícího se českého protirakouského odboje mu chtěl umožnit, aby se do zahraniční akce zapojil jako novinář. Vedle šance pracovat pro vlast hrály svou roli nejspíše i finanční důvody. Horký usilovně hledal nějaké uplatnění a účast na propagační odbojové práci by pro něj byla dobrou příležitostí. Jeho kredit byl však nepříjemně poškozen zmíněnými kontakty s rakousko-uherským konzulátem.

Dürichovým prostřednictvím totiž Horkého záležitost s konzulem vešla mezi vůdčími osobnostmi odboje rychle ve známost a Horkého jako potenciálního odbojového novináře diskreditovala. Masarykův spolupracovník L. Sychrava měl původně v úmyslu na základě dohody s Masarykem vyzvat Horkého, aby se přestěhoval do Švýcarska a spolupracoval tam v tiskovém orgánu zahraničního odboje, jehož založení se chystalo. Jednalo se o budoucí *Československou samostatnost*¹⁰. Sychrava se však pod vlivem nových informací o Horkém rozhodl nabídku neučinit.¹¹ Když o Horkého konzulátní podpoře informoval T. G. Masaryka a žádal ho o stanovisko k problému, zhodnotil Horkého činy takto: „Je opravdu velmi smutné, že český člověk a literát mohl se k takové věci ponížít a tak se kompromitovat.“ Sychrava to považoval za trapné a nevěřil, že by Horký bez podpory zahynul. Vedle konzulátní podpory se mu také vytýkalo, že jeho články publikované v pražském *Právu lidu* vyznívaly protifrancouzsky. To bylo nepříjemné, neboť Francie byla jedním ze států, které chtěl Masaryk získat pro záměr dosažení české samostatnosti. Masaryk nicméně později nebyl proti příležitostnému Horkého přispívání do odbojových tiskových orgánů, protože chtěl využít jeho schopností.¹²

emigrace. V létě 1916 odešel jako zástupce vedení protirakouského odboje do Ruska. Zde nepostupoval v intencích Masarykova vedení, a proto z něj byl vyloučen. Po únorové revoluci v Rusku roku 1917 byl zbaven svého postavení a vlivu. Do vlasti se vrátil roku 1919. Svoje působení v zahraničním odboji obhajoval v knize *V českých službách*, vydané roku 1921.

¹⁰ *Československá samostatnost* – tiskový orgán později vzniklé ČSNR v Paříži, vydávaný od 22. 8. 1915 ve Švýcarsku, od dubna 1916 v Paříži. Redaktorem časopisu byl L. Sychrava.

¹¹ Lev SYCHRAVA, *Horký-Dürich. Příspěvek k aféře*, Legionářský směr 3, č. 4, 19. 1. 1922, s. 2–3. Podle tohoto Sychravova článku se prý Sychrava v červnu 1915 dohodl s Masarykem na tom, že Horký bude požádán o spolupráci. Krátce poté prý mluvil s Dürichem, dověděl se o Horkého konzulátní podpoře a dopisem z 31. 7. 1915 Dürichovi sdělil, že za těchto okolností je nemožné Horkého dopisování do listu, který má tlumočit český odpor proti Rakousku. K Sychravově dohodě s Masarykem o Horkém muselo však dojít dříve než v červnu, protože již 28. 5. 1915 Sychrava o Horkého konzulátní podpoře a kontaktech s konzulátem od Düricha věděl a Masaryka informoval. Viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-16-b/29, dopis L. Sychravy Masarykovi z Curychu z 28. května [1915].

¹² L. Sychrava Masaryka upozorňoval: „Naši nepřátelé mohou nám jednou říci: do vašeho revolučního listu píše člověk, který 10. května stěžoval si hr[aběti] Stürgkhovi, že rakouský konzul, myslím ve Valencii, chce mu zastavit podporu, protože je špatný patriot. On protestoval, jak u Stürgkha tak také přímo u konzula ve Valencii, kterému ukazoval korespondenci své rodiny a své rukopisy, naladěné protifrancouzsky, aby dokázal, že smýšlí

Masaryk touto dobou, tedy na jaře 1915, aktivně jednal s dohodovými novináři a diplomaty a seznamoval je se svými plány na zahraniční odboj proti Rakousku-Uhersku. Stýkal se také s českými krajany a jeho vliv mezi nimi rostl. Krajanské organizace v dohodových státech postupně vyjadřovaly podporu myšlenky vzniku samostatného státu spojením českých zemí a Slovenska. Koncem dubna 1915 Masaryk sepsal pro britské ministerstvo zahraničních věcí memorandum *Independent Bohemia*, kde požadoval samostatný stát českých zemí a Slovenska, který by byl demokratickou konstituční monarchií v čele s panovníkem z ruské vládnoucí dynastie. Memorandum posléze předal i dalším dohodovým politikům.¹³

Horký zatím využíval dál podpory konzulátu. S jeho pomocí se s rodinou odstěhoval ze San Vincente na jih do Granady za příznivějším podnebím. Mezitím se Masaryk rozhodl začátkem července 1915 poprvé sám vystoupit protirakousky při svých přednáškách ve Švýcarsku. Horký potom v Granadě napsal „prvních několik písniček, poslaných k tiskovému rozmnožení dru Sychravovi do Annemasse“. Tak začal psát pro zahraniční odboj. Zatím ovšem pod pseudonymem.¹⁴ Na kontakty s domovem kvůli špatnému a drahému poštovnímu spojení a slabé odezvě již rezignoval. Místo toho korespondoval s Čechy v USA. F. S. Procházkovi v září 1915 do Čech z Granady napsal: „Finančně drží mne teď jedině česká Amerika, píšu do jejich listů. Do Čech už vůbec se neobracím. Kromě Svatobora není tam pravého literárního a lidského citu.“¹⁵ Kontakty s Čechoameričany se naproti tomu vyvíjely slibně. Někteří krajané ho dokonce zvali do USA. Na podzim 1915 opustil s rodinou Granadu a odcestoval do portugalského Lisabonu. Odtud chtěl do Ameriky odjet. Věřil, že tam by se mohl plně novinářsky uplatnit v protirakouské agitaci. V cestě mu ovšem bránil nedostatek peněz.¹⁶

Utvářející se vedení zahraničního odboje bylo v této době posíleno o další osobnost. Začátkem září 1915 emigroval člen Maffie E. Beneš, jenž se brzy ukázal jako velmi schopný organizátor. Důležitou událostí pro zahraniční akci se stala

dobře rakousky, a že podporu zaslужuje. To jsou informace přímo z jeho dopisu, který mi Rychnovský [Dürich – pozn. aut.] ukazoval.“ Viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-16-b/29, dopis L. Sychravy T. G. Masarykovi z Curychu z 28. května [1915]. Dále viz AÚTGM, f. TGM-V, VIII-15-b/3, dopis T. G. Masaryka E. Benešovi z Hampsteadu z 12. 1. 1916.

¹³ Petr PROKŠ, *Politikové a vznik republiky 1914–1918*, Praha 1998, s. 31.

¹⁴ 10. 7. 1915 Horký napsal Františku Heritesovi: „Z téhle vsi, zaprášené po kolena, totiž za pár dní povandrujeme s pomocí konzulátu k moři, kde je chladněji. Zde to není k vydržení, na moji ženu ten prach a vedra zhoubně působí.“ Viz LA PNP, f. František Herites, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis Horkého F. Heritesovi ze San Vincente 10. 7. 1915. Ani Granada nebyla pro rodinu ze zdravotního hlediska příznivější. Dcera Věra zde totiž onemocněla tyfem. O písničkách viz Karel HORKÝ, *Vlast*, Klášter nad Jizerou 1921, s. 21. Horký používal pseudonym Studený. Viz Lev SYCHRAVA, *Legionářský směr* 3, č. 6, 2. 2. 1922, s. 4.

¹⁵ LA PNP, f. František Serafin Procházka, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis Horkého F. S. Procházkovi z Granady 2. září 1915.

¹⁶ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 221–222, 229.

dohoda zástupců nejsilnějších krajanových sdružení v USA Slovenské ligy a Českého národního sdružení v Clevelandu 22. října 1915, kde byla vyjádřena vůle Čechů a Slováků žít ve společném státě. Na tento krok navazovalo přelomové pařížské prohlášení Českého komitétu zahraničního ze 14. listopadu 1915, kde byl jasně a poprvé veřejně formulován požadavek samostatného československého státu. Jako Český komitét zahraniční se označili ti, kteří dokument podepsali, tj. čeští poslanci T. G. Masaryk, J. Dürich a zástupci českých a slovenských krajanových kolonií. Zatím ještě nešlo o skutečné organizační a politické vedení odboje.¹⁷ Otevřené vystoupení proti Rakousku bylo odvážným a riskantním činem, protože úspěch snah o samostatný stát byl nejistý. Masaryk se svými spolupracovníky se snažili propagandistickou prací ovlivnit dohodové státy a jejich veřejnost, protože myšlenka rozbití Rakouska-Uherska nebyla zdaleka všeobecně přijímaná.

Teprve tři dny potom, co zahraniční odboj vystoupil veřejně, zřekl se Horký konzulátní podpory dopisem generálnímu rakousko-uherskému konzulátu v Barceloně. Podporu tedy pobíral tak dlouho, jak mohl. Lze totiž předpokládat, že kvůli Dürichově vystoupení by ji stejně ztratil.¹⁸ Horký později uvedl, že tento krok mu umožnila podpora od Čechů z USA. Konečně se zbavil, podle svých slov, „potupy peněz konzulátních“. Z této formulace je zřejmé, že Horký si morální problematičnost pobírání podpory plně uvědomoval – přinejmenším v dvouměsíčním odstupu od jejího vypovězení, kdy tato slova použil.¹⁹

Poprvé dal Horký otevřeně a veřejně najevo své protirakouské stanovisko v letáku *Ted' anebo nikdy!* Napsal ho v Portugalsku koncem roku 1915. Poměrně obšírný text popisoval situaci Čechů v monarchii a ve válce a vyzýval Čechy doma k sebrání odvahy k odporu. Rakousko v apelu Horký označil za německou provincii, která si chce z Čechů udělat služku. Rozhořčoval se nad zotročením Čechů a nad tím, že Češi museli proti své vůli do války proti slovanským bratrům, nechat se zabíjet a mrzačit. A český národ k tomu mlčel. Mlčel i k tomu, když novináři psali podle příkazů, mlčel i po zatčení politika K. Kramáře a představitele Sokola Josefa Scheinera. Horký připomínal další příklady policejní perzekuce Čechů, k níž Češi mlčeli z obavy před popravami. Vyjádřil soucit s trpícím národem, ale také mu jménem zahraničních Čechů adresoval výtku: „nedovedeme se ubránit bratrské výčitce, že od vaší síly čekali jsme víc“. Čekali prý větší schopnost odporu. Když byla válečná

¹⁷ Jan GALANDAUER a kol, *O samostatný československý stát 1914–1918*, Praha 1992, s. 19.

¹⁸ Na poštovní stvrzenku ze 17. 11. 1915 Horký připsal, že patřila k dopisu generálnímu konzulátu v Barceloně. Dopisem se podle své poznámky Horký zřekl konzulátní podpory. LA PNP, f. Karel Horký, k. D. Viz Karel PICHLÍK, *Bez legend. Zahraniční odboj 1914 – 1918*, Praha 1991, s. 161. L. Sychrava ve svém článku v Legionářském směru citoval Dürichův dopis z 10. 8. 1915, kde Dürich napsal, že jak on sám, tak Horký počítají s tím, že Horký ztratí podporu, jakmile Dürich vystoupí na veřejnost. Viz Lev SYCHRAVA, *Horký-Dürich. Příspěvek k aféře*, Legionářský směr 3, č. 4, 19. 1. 1922, s. 2–3.

¹⁹ „A v okamžiku, kdy moje dlouhé a neustálé volání do Ameriky, aby mi pomohli a aby mne zprostili potupy peněz konzulátních, bylo vyslyšeno, zamítl jsem konzulátní podporu.“ Viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/39, opis dopisu K. Horkého E. Benešovi z Lisabonu 22. 1. 1916.

situace pro Rakousko nepříznivá, měli se Češi odhodlat k revoluci, prolévat krev v ulicích. Tu příležitost propásli. Na záchranu svobody však podle Horkého nebylo nikdy pozdě. Vyzýval opakovaně k odvaze, obětem, odporu a pohrdání zrádci národa. Emotivně zdůrazňoval nutnost „použít dějinné chvíle a vymanit se ze spárů Rakouska“. Na předpokládané námitky Čechů doma o tom, že za hranicemi „se to lehko řekne“, líčil, jak se v zahraničí pracuje pro českou samostatnost, zmiňoval sbírky mezi českými krajany ve prospěch Masarykovy zahraniční akce a vyslovoval uznání T. G. Masarykovi. Po všech vášnivých výzvách Horký za sebe sebekriticky přiznal, že potřeboval rok a čtvrt k tomu, aby se odhodlal k odboji se přihlásit, protože si byl vědom, že za sebou pálí mosty a možná se již nebude moci vrátit do vlasti.²⁰

Jak bylo u Horkého zvykem, apel byl stylisticky obratný, velmi emotivní a naléhavý. V textu se sice projevil autorův sklon ke zjednodušování a účelové interpretaci faktů, ale ve zjitřené válečné době se musel čtenáři jevit jako velice působivý.

Tím víc Horkého zklamala reakce Masarykových spolupracovníků. V listopadu 1915 mu totiž článek *Teď anebo nikdy!* odmítli E. Beneš a L. Sychrava otisknout v *Československé samostatnosti* – pozdějším tiskovém orgánu Československé národní rady v Paříži (ČSNR)²¹. Důvodem byly zmíněné Sychravovy výhrady k Horkému, tj. pobírání podpory z rakousko-uherského konzulátu a protifrancouzské vyznění článků v pražském *Právu lidu*. Horkého se však ujali Čechoameričané. Článek *Teď anebo nikdy!* vyšel v chicagské *Spravedlnosti* a v lednu 1916 jej přetiskl petrohradský *Čechoslovák*. V USA byl vydán jako brožura dvakrát.²²

Apel vyvolal mezi krajany v USA příznivou odezvu. Jedním z kladných ohlasů, které Horký obdržel, byl dopis chicagského spolku Sokol slávský. Členové napsali Horkému, že již ztráceli víru, ale jeho slova na ně silně zapůsobila. Děkovali mu za odhodlanost, již přenáší i na ostatní. „Účinky se dostavují a již se našli i ti, jež dle Vašeho přání tiskem slova Vaše rozšíří.“²³ Článek významně přispěl k Horkého popularitě mezi americkými krajany. Protože byla známa publicistova špatná finanční situace, byly v jeho prospěch dokonce pořádány sbírky.²⁴ Horký mohl doufat, že je větší naděje na jeho uplatnění v USA.

²⁰ Karel HORKÝ, *Teď anebo nikdy!*, in: *Vlast*, Klášter nad Jizerou 1921, s. 43–70.

²¹ Československá národní rada (ČSNR) – ústřední orgán československého zahraničního odboje se sídlem v Paříži. Vznikala od února 1916 z Českého komitétu zahraničního. Členy ČSNR byli T. G. Masaryk, J. Dürich, M. R. Štefánik a E. Beneš. J. Dürich byl v únoru 1917 z ČSNR vyloučen.

²² K. HORKÝ, *Vlast*, s. 26. Dále viz K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 161–162.

²³ LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis Sokola slávského podepsaný předsedou Bohušem Hákem K. Horkému z Chicaga 22. 12. 1915.

²⁴ Ředitel tiskové kanceláře Českého národního sdružení J. Tvrzický se sbírkami nesouhlasil a žádal Horkého: „A možno-li zastavte sám tu žebrotu po novinách. Dostanete od nás vše, co bude třeba vždy a Vy zas hleďte prací pro věc zhodnotit naši malou pomoc.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis J. Tvrzického K. Horkému z Chicaga 9. 12. 1915.

Situace vypadala slibně. Na úspěch výzvy *Ted' anebo nikdy!* zareagovalo chicagské České národní sdružení (ČNS). Tato ústřední čechoamerická krajanská organizace, sídlící v Chicagu, projevila v prosinci 1915 zájem publikovat další Horkého působivé apely.²⁵ Oceňovala agitační účinek textu a slibovala Horkému finanční příspěvek, i když sama nemohla volně disponovat s penězi sebranými mezi Čechoameričany na zahraniční akci. ČNS Horkému oznámilo, že posílá na návrh tajemníka Josefa Tvrzického 100 dolarů. Horký ovšem peníze nedostal. Byl to již několikátý případ, kdy mu peníze z USA nedošly, a Horký se netajil přesvědčením, že peníze někdo kradl již v Americe.²⁶ Tak klíčila jeho nedůvěra k poctivosti ČNS v nakládání s penězi.

Zvláště významné bylo šíření letáku mezi českými zajatci v Rusku. Horký se domníval, „že leták vykonal plně své poslání, neboť našim legionářům, kteří měli za sebou těžké tělesné útrapy zajetí, přišel do rukou zrovna v nejkritičtější době, kdy i jejich duch byl vystaven nebezpečným krizím, od nich nebylo daleko k mravnímu rozkladu.“ Jak silně na zajatce v Rusku text letáku působil, zachytil ve svém románu *Gornostaj* Václav Kaplický. Apel byl využíván k agitaci mezi zajatci pro vstup do české dobrovolnické armády. Vzbuzoval novou naději a nadšení pro boj za českou samostatnost.²⁷

Leták se dostal také do Čech. Na jeho tajném šíření se podílel i J. Kvapil. Text měl velezrádný obsah a jeho přechovatelé se vystavovali nebezpečí vězení. Přesto se leták rychle šířil. Novinář Jan Hajšman, který pořídil jeho první opis, vzpomínal, že zanedlouho byl leták „všude, od Prahy až do zapadlých horských koutů, v maďarských garnizónách, ve vojenských nemocnicích, po celé monarchii i na frontách. Leták Horkého rozbouřil české mysli z jara 1916 [...] leták se četl,

²⁵ Horkému napsali: „Nemůžeme sice volně penězi sebranými na politickou akci českou disponovati, ale můžeme Vám jistě časem přispěti s jedinou podmínkou, byste laskavě své péro propůjčil naší společné věci a přispíval naší tiskové kanceláři [...]. Právě Váš apel ve Spravedlnosti otištěný byl nejlepším agitačním článkem pro věc. A byli bychom Vám povděční, kdybyste nám časem pro naši tiskovou kancelář výzvy toho druhu zaslal.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis ČNS Horkému z 6. 12. 1915, podepsaný J. Tvrzickým a L. J. Fisherem.

²⁶ Viz Horkého poznámka tužkou na obdrženém dopise. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis ČNS Horkému z 6. 12. 1915, podepsaný J. Tvrzickým a L. J. Fisherem.

²⁷ „Lidé, kteří před několika dny zachránili své holé životy, hladoví, nemocní, špinaví, zoufalí, sáli nyní slova o porobě národa, o slavné historii, o jasné budoucnosti, o národní povinnosti a dějinné chvíli, která se již nikdy nevrátí, o osobní oběti. . . Ted', nebo nikdy! Jako by leták byl evangeliem a předčítající dobrovolcům novým apoštolem. . . V očích ponížených žebráků, kteří už nemají nač se těšit, leda na šálek páchnoucí polévky, jejichž největším majetkem byl rozbitý vojenský plášť, se zažihaly ohýnky nadšení. . .“ Viz Kaplický, V., *Gornostaj*, Praha 1982, s. 22–23. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 209.

hlta, byla to senzace, a v těch bojích o směrnicí české politiky doma pomohl.“ Důkazem ohlasu letáku bylo, že se dočkal vydání i krátce po vzniku republiky.²⁸

Horkého naděje na pracovní příležitost v USA podporoval ředitel tiskové kanceláře ČNS J. Tvrzický, když uvažoval o tom, že by Horký mohl psát pro tiskovou kancelář ČNS, jež dodávala články krajanskému tisku.²⁹ Tento plán však nebyl reálný a neuskutečnil se. Bratr E. Beneše, agitátor a řečník Vojta Beneš³⁰ a předseda ČNS Ludvík J. Fisher totiž takovou spolupráci nepovažovali za možnou. Spíše Horkému navrhovali, aby odjel do Paříže do služeb Českého komitétu. Zdůrazňovali přitom, že se podřizují Masarykovu evropskému vedení, a tak Horkého žádali, aby si nechal Masarykem určit, kde bude nejužitečnější. „Spisovatel Horký je příliš vážná síla, než aby jí bylo nemoudře užito.“³¹

Horký tedy zatím čekal, jak se podaří jeho zapojení do zahraničního odboje vyřešit, a pokračoval ve své agitační činnosti. Legionářům adresoval patnáctistránkový sešitek s názvem *Třetí armáda*, datovaný začátkem roku 1916 v Lisabonu. Byl vydán Sdružením českých novinářů v Chicagu roku 1916. Čechy Horký rozdělil na tři armády – první byla doma, „rakouskými okovy sevřený a pruskými bodáky hlídaný český národ“. Druhá armáda byli ti, kteří působili za hranicemi. Horký hovořil o jejich pocitech. Sám se cítil povinen co nejvíc se snažit a pracovat, protože si uvědomoval, že zatímco on mohl volně dýchat a být se svou rodinou, jiní

²⁸ Viz Jan HAJŠMAN, *Česká mafie*, Praha 1932, s. 203. Horký k tomu uvedl v pamětech, že leták „Byl pak hojně šířen (v nesprávném, tak říkajíc ‚upraveném‘ přetisku) též v Čechách, také J. Kvapil jej tajně kolportoval a od něho jsem se po letech dověděl k svému zármutku, že pro šíření toho spisku se dostalo mnoho neopatrných lidí do kriminálu.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, *Štěstí zakázáno*, 2. díl pamětí, strojepis s autor. pozn., s. 191. Jaroslav Kvapil vzpomínal, že leták mu přivezl na Vánoce 1916 redaktor vojenských novin *Feldzeitung* J. A. Palauš. Tajně si leták na svátky vypůjčil v redakci. Jan Hajšman leták během dvou svátečních dnů opsal, a pak už se jeho text šířil Prahou. Viz Jaroslav KVAPIL, *O čem vím*, 1. část, Praha 1947, s. 220–221; Karel HORKÝ, *Americký leták „Teď anebo nikdy“*. Praha 1919. Kniha vyšla nákladem Václava Rytíře a s úvodem Venceslava Havlíčka.

²⁹ J. Tvrzický se snažil Horkému pomoci publikačně se v Americe uplatnit a získat také odpovídající honorář. Nelíbily se mu sbírky na Horkého, které byly v Americe pořádány. Místo darů byl podle něho Horký hoden plné mzdy. V prosinci 1915 navrhoval Horkému, aby si dal copyrightovat své starší práce, jež se v tisku volně publikovaly. ČNS by vybírala od novin poplatky a postarala by se tak o honorář pro Horkého. Zasláná částka 100 dolarů od ČNS měla být záloha pro Horkého na literární práce s politickou tendencí. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis J. Tvrzického Horkému z Chicaga 9. 12. 1915.

³⁰ *Vojta Beneš* (1878–1951) – původně učitel. Roku 1915 byl tři měsíce před odjezdem svého bratra E. Beneše do exilu vyslán Maffii do USA. Zde organizoval protirakouské hnutí. Agitoval mezi krajaný pro finanční a vojenskou podporu zahraniční akce. Po návratu do vlasti se stal zemským školním inspektorem, byl také sociálně demokratickým poslancem a poté senátorem. Účastnil se i druhého zahraničního odboje.

³¹ Měli zájem jen o Horkého příležitostné přispívání, a proto mu napsali, že nemohou přijmout jeho nabídku na dopisovatelství z Madridu. Dali mu najevo, že by si ČNS nemohlo dovolit ho zaměstnat a kdyby přijel do Ameriky, musel by se spoléhat hlavně na sebe. Pokud by se tak rozhodl, slibovali mu podporu, aby si mohl vlastními silami zařídit existenci. „Zde je slušných listů, které by Vám rády platily, několik. Ale kdybyste mnil, že Tisková kancelář by měla Vaše práce přijímat, pak to má bolavý háček. Tiskové kanceláři nikdo nic nedá, zatímco jiný by Vám rád zaplatil.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis Vojty Beneše a Ludvíka J. Fishera Horkému, b. d.

umírali v zákopech. *Třetí armádu* tvořili čeští zajatci. V jejich řadách byli podle něj z národa ti nejlepší. Horký zdůrazňoval, že je třeba, aby se zajatci organizovali. Bylo totiž možné, že přijde doba, kdy budou muset opět do boje, ale tentokrát pod praporem spojenců.³²

Zahraniční odboj se pod Masarykovým vedením dál konstituoval. Velký význam pro jeho diplomatické úspěchy mělo zapojení Milána Rastislava Štefánika. Důstojník francouzské armády slovenského původu Štefánik se seznámil s E. Benešem v prosinci 1915. Byl nadšeným stoupencem myšlenky vytvoření společného československého státu. Hned na únor 1916 zařídil Masarykovi přijetí u francouzského premiéra Aristida Brianda, který na schůzce podpořil ideu české samostatnosti. To byl velký úspěch zahraniční akce. V dalších měsících roku 1916 vzrůstal zájem dohodových mocností o československý odboj. Příčinou byly úvahy o využití českých a slovenských zajatců v bojích proti Centrálním mocnostem.

Zatímco Masarykova akce slavila první skutečné úspěchy, Horký byl izolován v Portugalsku a cítil narůstající trpkost z toho, že jeho potenciál není dostatečně využit. Skutečnost, že L. Sychrava a E. Beneš odmítli jeho apel *Ted' nebo nikdy!* otisknout, ho skutečně rozhořčila. Více než půl roku si kvůli tomu a kvůli dalším svým výhradám k činnosti zahraniční akce v podrážděném tónu psal s E. Benešem. Jejich korespondence byla sérií nedorozumění a vysvětlování. Byl do ní vtažen částečně i L. Sychrava a T. G. Masaryk. V lednu 1916 T. G. Masaryk Horkému vysvětlil již zmíněné Sychravovy důvody, proč s ním nechtěl spolupracovat. Masaryk sám však touto dobou nic nenamítal proti tomu, aby Horký do *Československé samostatnosti* psal, protože by byla škoda ho nevyužít.³³

Horký se k námitkám, jež proti němu byly vznášeny, samozřejmě hodlal vyjádřit, a to s temperamentem sobě vlastním. E. Benešovi tvrdil, že protifrancouzsky nepsal a že všechny protirakouské narážky, které měl ve svých článcích, mu v *Právu lidu* z obavy před cenzurou vyškrtli. Navíc již 13. srpna 1914 prý otiskl v *Temps* protirakouský článek. Otázkou však zůstává, zda se ve svých článcích skutečně o nějaké protirakouské narážky pokoušel, protože již při psaní na rakouskou cenzuru myslel a nehodlal ji „dráždit“³⁴. Je třeba mít na paměti, že svoje články do Čech psal primárně pro obživu.

³² Karel HORKÝ, *Třetí armáda*, Chicago 1916, s. 3, 14.

³³ T. G. Masaryk napsal E. Benešovi z Hampsteadu z 12. ledna 1916: „Milý příteli, zde máte list Horkého. Uznáte-li, pošlete ho dr. Sychravovi. Odpovídám Horkému, co proti němu dr. S[ychrava] měl: a) protifranc[ouzské] a prorakouské psaní a b) podporu z rak[ouského] konzulátu. Dr. Sychrava se bál, že by nám to vytkli odpůrcové a že by nás u Horkého denuncovali Francouzům. Jinak nemám nic proti tomu, aby H[orký] psal třeba zpočátku anonymně; ale musil by si s dr. Sychravou vyjednat určitý obor a obor podle nynějších poměrů – dr. Sychrava by musil mu říci, co si přeje. Snad si Horký dá říci, až pozná, jak nemůže psát pro své publikum pražské, že musí pamatovat na komunikaci a t. d. Bylo by škoda, může a chce-li pracovat, neužít ho; není nás tolik. Váš Masaryk“ Viz AÚTGM, f. TGM-V, VIII-15-b/3, dopis T. G. Masaryka E. Benešovi z Hampsteadu z 12. 1. 1916.

³⁴ AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/39, opis dopisu K. Horkého E. Benešovi z Lisabonu 22. 1. 1916. Dále viz LA PNP, f. František Herites, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého F. Heritesovi ze 4. 3. 1915.

Horkého velmi rozčilovala diskuse o tom, zda bylo morální, že přijal podporu rakousko-uherského konzulátu. Vysvětlil E. Benešovi, v jak obtížné situaci se nacházela jeho rodina, a srovnával se s ostatními zajištěnějšími účastníky zahraničního odboje. „Myslím, že Vy všichni, kteří pro českou věc pracujete, jste byli a jste aspoň trochu hmotně zabezpečeni.“ Kdyby Horký nedostával honoráře od americké *Spravedlnosti* a milodary od amerických krajanů, musel by prý s rodinou zahynout.³⁵

E. Beneš byl stejně jako L. Sychrava proti tomu, aby se Horkého výzva *Teď anebo nikdy!* publikovala v americkém tisku, protože se obával negativních důsledků. Horký mu proto dokazoval, že výzva měla ohromný ohlas, vzbuzovala nadšení pro účast v zahraničním odboji a přispěla k výnosům ze sbírek mezi americkými krajanými. Postup E. Beneše a L. Sychravy tedy byl podle Horkého „těžkou křivdou“. Tolik se ho to dotklo, že kategoricky prohlásil, že s L. Sychravou nadále odmítá komunikovat a spolupracovat a že časopis *Československá samostatnost* pod Sychravovým vedením nemá patřičnou úroveň.³⁶

Zatímco v záležitosti Sychravových a Benešových důvodů neotištění výzvy *Teď anebo nikdy!* šlo mezi E. Benešem a K. Horkým spíše o vysvětlování a E. Beneš nakonec po úspěchu apelu v podstatě přiznal svůj omyl,³⁷ podstatně nepříjemnější bylo Horkého nařčení, že Beneš proti němu intrikuje a chce ho v Masarykových očích poškodit. Ještě navíc Horký prohlašoval, že chce do Ameriky, protože soudil, že „někde – nevím kde – to tam zapáchá,“ a že má „v úmyslu podívat se tam za každou cenu pod všechny pokličky“.³⁸ Horký zde měl na mysli hospodaření s výtěžky sbírek mezi Čechoameričany na zahraniční odboj, o nichž se domníval a veřejně to prohlašoval, že jsou zpronevěřovány. Zvláště mu záleželo na penězích

³⁵ AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/39, opis dopisu Horkého E. Benešovi z Lisabonu 22. 1. 1916.

³⁶ E. Beneš se domníval, že výzva *Teď a nebo nikdy!* by mohla vyvolat „v Americe svým tvrzením, že v Čechách se měli vzbouřit, nepříjemnou náladu, z níž mnozí si vezmou záminku, aby se mohli vyzouti ze svých povinností.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Edvard Beneš, dopis E. Beneše Horkému z Paříže z 8. 3. 1916. Dále viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/39, opis dopisu Horkého E. Benešovi z Lisabonu 22. 1. 1916. Horký napsal: „Nemám důvěry k dru Sychravovi a nebudu s ním už jednat. Pan Sychrava nedělal 1/4 roku nic jiného, že nemůžně a v narážkách stále jen něco našeptával mému tchánovi, šířil proti mně animozitu a dělal klepy. Všecky důvody jím uváděné proti mně jsou lživé. [...] nestojím o to [...] abych v ‚Čes[koslovenské] sam[ostatnosti]‘ byl tištěn, protože ten list je slabý a sterilně redigovaný beze vsí síly a beze všeho znaku a dnešní veliké chvíle nedůstojný.“ Viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/39, opis dopisu K. Horkého E. Benešovi z Lisabonu 22. 1. 1916.

³⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Edvard Beneš, dopis E. Beneše K. Horkému z Paříže 8. 3. 1916.

³⁸ Horký napsal Masarykovi o údajných Benešových intrikách a o českoamerických sbírkách 20. 3. 1916. Viz K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 162.

ze sbírky na tzv. novoroční dar. Představitelé ČNS v Chicagu se samozřejmě proti nařčením ohrazovali.³⁹

Těmito nařčeními se Horký předvedl Masarykovi v nelichotivém světle a ten si na něj vytvořil jasný názor. Horký byl pro něj konfliktní osobou, s níž nemá smysl spolupracovat. Považoval ho za člověka „rozčileného“ a „neklidného“. Masaryk měl raději klidnou, soustavnou práci. Horký byl pro něj příliš problematický – temperamentní a citový. I podle toho, jaké byl Horký schopen na dálku dělat nekompromisní závěry o situaci mezi Čechoameričany, Masaryk usoudil, že by Horký zahraniční akci spíše uškodil, než prospěl.⁴⁰ Horkého křečovitě pokusy o spolupráci s pařížským a londýnským vedením pro sebe uzavřel, když napsal E. Benešovi: „a nevěte ku práci: Je to člověk rozčilený, potřebujeme však klidně myslící lidi. Myslíci. Nepomohl by nám... Na peníze práva nemá a nedám naň nic.“⁴¹ Toto Masarykovo vyjádření ilustruje Horkého situaci v Masarykově zahraniční akci. Horký si chtěl vydobýt svoje místo a možnost uplatnění v zahraničním odboji, ale svou prudkostí, vztahovačností a sklonem vynášet kategorické soudy nepodložené dostatkem informací obrátil vedoucí činitele odboje proti sobě. Ukázal se jako neschopný konstruktivní spolupráce. Masaryk i Beneš byli přesvědčeni o velikosti svého úkolu, který si v zahraničním odboji předsevzali a jemuž věnovali všechny své síly. Z perspektivy této práce jim dohadování s Horkým připadalo malicherné.⁴² Oba byli velmi racionálně založení a Horkého vášnivá argumentace je odpuzovala.

Po nekonečných diskusích s E. Benešem byl Horký rozhodnut odjet a pracoval na přípravách odplutí do USA. Ty se však protáhly kvůli formalitám. Proto Horký na jaře 1916 přesídlil z Portugalska do španělského Madridu.⁴³ Tam se zabýval

³⁹ V. Beneš spolu s L. J. Fisherem napsal Horkému pod hlavičkou ČNS dopis, v němž se ohrazují proti Horkého nařčením, že ČNS shromažďuje ze sbírek mezi americkými Čechy obrovské sumy a nekale s nimi nakládá. Všechny peníze totiž ČNS posílalo Masarykovi. „Informace Vaše jsou hrozná! Kdyby ony smutné kapitoly Vašeho dopisu, tak tajemně pojednávající o zlatu, které se kupí v Americe – pro něž domníváte se mít povinnost zakročit v Americe a v našich pokladních knihách – míníme onen nešťastný novoroční dar – kdyby ty Vaše kapitoly nebyly psány tak upřímně a opravdově, věru bychom myslili, že je to jedna z Vašich satir, jimiž šleháte kdejakou malost. Není žádného zlata v Americe.“ V. Beneš a L. J. Fisher Horkému naznačovali, že zveřejňováním své nedůvěry k hospodaření ČNS organizaci poškozuje. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis V. Beneše a L. J. Fishera Horkému, b. d.

⁴⁰ „Píšu mu to a říkám odkrytě, že vidím, že mám důkazy, jak je rozčilený, neklidný a tím nevěcný.“ Dále psal: „Také o Am[erice] píše, je stejně rozezlen; že prý sebrali 50 000 \$ novoročního daru, že se peníze kradou, že chce udělat pořádek. Stejně mu říkám, že by mohl více škodit než prospět, když je tak neklidný.“ Viz AÚTGM, f. TGM-V, VIII-15b/46, dopis T. G. Masaryka E. Benešovi z Londýna 30. 3. 1916.

⁴¹ Viz dopis T. G. Masaryka E. Benešovi z Londýna 6. 4. 1916, D. HÁJKOVÁ – I. ŠEDIVÝ (ed.), *Korespondence*, č. 47, s. 83–84 (AÚTGM, f. EB IV/2, složka 51).

⁴² Masaryk v závěru dopisu E. Benešovi, kde se zabýval Horkým, napsal: „Co času musíme vyplýtvat na zamezení hloupostí!“ Viz AÚTGM, f. TGM-V, VIII-15b/46, dopis T. G. Masaryka E. Benešovi z Londýna 30. 3. 1916. E. Beneš zase napsal K. Horkému: „Nebudu se věcmi těmi zabývat – nemám na to času nyní a nevím, oč jde.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Edvard Beneš, dopis E. Beneše K. Horkému z 3. 4. 1916.

i úvahami, že by tam zůstal a do USA neodjížděl. Napsal o tom E. Benešovi: „Pustil jsem se tu teď parou do publicistické práce a bude-li mi přáno klidně v ní pokračovat, a to všecko závisí, vážený pane, od Vaší dobré vůle, od čestnosti a lásky Vás všech, kteří jste bratry v zápase o Čechy a od hmotných podmínek, budu-li si je moci upravit a upravím-li si je s americkým sdružením. Budete-li chtít, nemusím se z Madridu hnout a mohu tu tichou prací dokázat pro českou věc divy. . . Nedohodnu-li se s Nár[odním] sdružením – teprve pak bych si jel do Ameriky pro svoje práva a pro svoji práci osobně. . .“ Sliboval své budoucí velké zásluhy, jen když mu budou vytvořeny podmínky. Ukazoval vůli k usmíření s E. Benešem, v zájmu společné věci chtěl zapomenout na spory, ale mezi řádky dával stále E. Benešovi na srozuměnou, že za viníka sporů považuje jeho a také že jen na něm závisí, bude-li Horkému umožněno pomoci zahraničnímu odboji.⁴⁴

Také do USA psal touto dobou Horký v tom smyslu, že jeho případný odjezd do USA závisí na tom, poskytne-li mu ČNS záruky stálého příjmu v Evropě. Pokud by mu ČNS pevný plat neposkytlo, byl připraven odjet do USA, i když by raději zůstal v Evropě. O ČNS napsal: „Ti páni, jak se zdá, neakceptují mne a moji poctivě míněnou vůli a práci dřív, dokud nepřijedu osobně čistit kliky a dokud všem po řadě se nepředstavím.“

Celou záležitost se sbírkou na novoroční dar považoval Horký za velmi trapnou a chtěl Dürichovi a Masarykovi pomoci získat „zpronevěřenou“ peníze ze sbírky, nebo alespoň jejich část. „Ale co se týče těch dvou starých poctivců, na jejichž bedrech leží všechno, ty nemohu nechat v starostech, svědomí by mi nedalo spát. Nemíní-li už Amerika poslat novoroční dar celý, snad aspoň každého z vůdců mohla by do budoucna podepřít 5 000 dolary. Vždyť je to vlastně nic a považte ty neustálé Masarykovy cesty z Londýna do Paříže sem a tam, považte agitaci, považte tchánovu cestu do Petrohradu.“⁴⁵ Zde se ne poprvé a ne naposledy projevila Horkého neinformovanost, která mu ovšem nebránila dělat závěry. Masaryk nepotřeboval Horkého intervence, protože měl finanční záležitosti českého odboje zcela v rukou.

Navzdory rozepřím z první poloviny roku 1916 spolupráce K. Horkého s E. Benešem pokračovala. Postupné usmířování od května 1916 se projevovalo také tím, že korespondence mezi nimi byla věcnější. E. Beneš Horkému nastínil způsob financování zahraniční akce a dojednávaly se podmínky Horkého dopisování do *Československé samostatnosti*. Horký posílal Benešovi svoje příspěvky pro tento časopis.

⁴³ Formality si vyřizoval u Českého komitétu zahraničního v Paříži. Viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/37, dopis K. Horkého z Lisabonu Generálnímu sekretariátu Českého komitétu zahraničního v Paříži z 25. 4. 1916; dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. D, Certifikát Českého komitétu zahraničního v Paříži pro K. Horkého z 8. 5. 1916.

⁴⁴ Horký Benešovi podával ruku na usmířenou, ale osten si neodpustil: „Vy víte, proč to všechno neklapalo a kde to vázlo. Nemluvme tedy již o tom. [. . .] Ne na mně všechno záleží. Na Vás. A Vy, nehněvejte se, to víte. [. . .] Ale teď již konec.“ Viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/34, dopis K. Horkého E. Benešovi z Madridu ze 7. 6. 1916.

⁴⁵ LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis Horkého Wiliamu Roziňákovi z Madridu 10. 6. 1916.

Kladl si přitom podmínku, že do jeho textů nemá být zasahováno.⁴⁶ Tu mu však v zájmu zahraniční akce nebylo možno vždy splnit.

Zatímco v březnu 1916 byl pro Horkého E. Beneš intrikán, jenž „dal se zachvátit slavomamem, v každém energickém pracovníkovi vidí konkurenta,“⁴⁷ po odeznění konfliktu mu v dopise v červenci 1916 Horký líčil svou radost z obnovené svornosti a vyjadřoval mu svou bezmeznou oddanost: „Děkuji Vám. Jste mi zase tím jak na začátku jsem si Vás snil. A chtějí-li hvězdy, aby jméno Benešů bratří patřilo české historii, buďte jist, co na mně je, že já slávu Vašeho štítu neposkvřím, spíše setru z něho bláto, kdyby naň padlo. [. . .] Spoléhejte na mne ve všech případech těžkostí, dnes, zítra i v neznámé budoucnosti. To je to jediné, co Vám mohu nabídnout za dobrou vůli, která konečně zavládla mezi námi. A tím končím půlletý neblahý spor a byl bych šťasten, kdyby přišla nějaká příležitost vyššího slohu, nějaké kladivo osudu, které by nás ukovalo za zhava na jedné kovadlině. Nerad bych nic polovičatého. Když porozumění, tak veliké, hluboké a se všemi garancemi čestnosti. Nebudou-li si Češi bratry dnes, pod šibenicí, nebudou jimi nikdy.“⁴⁸ Přes Horkého prohlášení se jeho vztah s E. Benešem už nenapravitelně roztržka ho trvale poznamenala.

V Madridu se Horký v červnu 1916 pokusil o vydávání vlastního časopisu s názvem *Šašek krále Václava*. Obsahem měly být vážné a satirické epigramy. Časopis měl malý formát a osm stran. Problémy se sazbou českých písmen Horký vyřešil tím, že celý časopis napsal rukou a tento rukopis se potom reprodukoval. První číslo, které vyšlo 8. června 1916, zahájil verši o T. G. Masarykovi, na poslední stranu zařadil báseň *Náš program*, která vyzývala k činnosti proti Rakousku.⁴⁹ Horký si přál, aby se časopis dostal za hranice, především do rukou českých vojáků v legiích. Větší část výtisků potom poslal do Ameriky, aby mohly být k legionářům doručeny. Z plánovaného časopisu nakonec vzniklo právě jen toto jediné číslo, protože pak se Horký již chystal k odjezdu do USA. Na radu známých se totiž obrátil na madridského šlechtice markýze de Comillas, o němž bylo známo, že pomáhá válečným běžencům ve Španělsku. Tento mecenáš umožnil Horkému cestovat zadarmo do USA. Horký se vydal na cestu nejprve sám koncem září 1916. Rodina za ním měla přijet později, až Horký opatří nějaké peníze.⁵⁰

⁴⁶ AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/32, dopis E. Beneše Horkému z Paříže 17. 8. 1916. Dále viz AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/34, dopis K. Horkého E. Benešovi z Madridu ze 7. 6. 1916.

⁴⁷ Viz dopis K. Horkého T. G. Masarykovi z 20. 3. 1916. Cit. dle K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 162.

⁴⁸ VÚA-VHA, f. ČSNR Paříž, k. 9, koresp. došla H, i. č. 1459, dopis K. Horkého E. Benešovi z Madridu z 20. 7. 1916.

⁴⁹ „Nuž do toho! A dodělat to, / než na dvanáctou dojde rafije! / Prken je dosti! Hnojných prken! / Sbijme z nich, hoši, rakev Austrie!“ Viz Karel HORKÝ, *Šašek krále Václava*, Madrid, 1916, s. 8. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 229.

⁵⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 234, 229–230.

Tak jako jiní rakouští státní příslušníci, také Karel Horký byl v zahraničí sledován rakouskou policií. Byl zařazen do seznamu rakouských státních příslušníků v zahraničí vyvíjejících nepřátelskou činnost. Tento seznam vydalo v letech 1915 – 1916 C. k. policejní ředitelství v Praze. Na prvním místě záznamu o Horkém jsou údaje o příbuzenství s velezrádným říšským poslancem J. Dürichem, dále byla zaznamenána místa jeho pobytu. Valencie byla označena za místo, kde Horký začal vést monarchii nepřátelské hnutí.⁵¹ O jeho činnosti byly do Vídně podávány zprávy i v době jeho pobytu v Madridu. Policii byl také znám Horkého úmysl odjet do Ameriky.⁵²

2.2. Mezi Čechoameričany

Čeští a slovenští vystěhovalci v USA tvořili nejpočetnější krajanickou komunitu. Po několik generací si udržovala kulturní svébytnost. Ve všech českých střediscích vycházely české noviny, které byly velmi rozšířené. Krajané se sdružovali podle sociálního postavení, profesí, náboženství a politické orientace v množství různých spolků a organizací. Největšími českými organizacemi v USA byly pojišťovny a podpůrné organizace. České krajanstvo v USA rozdělovalo jejich náboženství. Na jedné straně stáli katolíci, na druhé protiklerikálové, tzv. svobodomyšlní. Každý z obou táborů si zakládal vlastní podpůrné spolky a společenské organizace.⁵³ Kromě toho se od konce 19. století v USA také rozvíjelo české socialistické hnutí. Mezi socialistické tiskoviny patřila chicagská *Spravedlnost* (od roku 1900), od roku 1906 newyorská *Obrana* a clevelandské *Americké dělnické listy*.

Krátce po vypuknutí první světové války se mezi Čechoameričany objevily první výzvy k politické akci, jež by směřovala k zajištění české samostatnosti nebo samosprávy, a ke sbírkám na její uskutečnění.⁵⁴ Nezávisle na sobě vznikly dvě české krajanické organizace, které chtěly sledovat tyto cíle, a sice Českoamerický výbor pro osamostatnění a podporu národa, založený v srpnu 1914 v New Yorku, a České národní sdružení (ČNS) ustavené v Chicagu. Tak se konstituovala dvě hlavní centra protirakouského českého hnutí v USA. Snažila se pod svou střechu dostat všechna hlavní americká krajanická střediska. Počítala přitom s tím, že válka nepotrvá dlouho a že zvítězí Rusko a Rakousko-Uhersko se rozpadne. Tato

⁵¹ „Später übersiedelte er nach Valencia, wo er die monarchiefeindliche Bewegung leitete.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv Rc – Překlady, dokument C. k. policejního ředitelství v Praze. Horký se podle svých vzpomínek rozhodl k protirakouské činnosti až v San Vincente pod vlivem tchánových dopisů. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 191.

⁵² Viz hlášení prince Fürstenberga z Madridu z 9. 7. 1916, postoupené přes rakouské vyslanectví v Madridu 14. 7. 1916 ministerstvu zahraničí ve Vídni. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv Rc – Překlady, dokument C. k. policejního ředitelství v Praze. Horký také text cituje v pamětech. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 231–232.

⁵³ K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 54. O krajanech v USA viz také Joseph CHADA, *The Czechs in the United States*, Washington 1981; Eva ECKERTOVÁ, *Kameny na prérii*, Praha 2004.

⁵⁴ Viz např. apel Jana Janáka, redaktora *Osvěty* americké v Omaze, který uveřejnil svou výzvu 12. srpna 1914. Viz K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 56.

protirakouská činnost byla záležitostí jen tzv. svobodomyšlného tábora. Evangelíci zůstávali stranou a katolíci se dokonce projevovali prorakousky, a to na stránkách deníku *Národ* a týdeníků *Katolík* a *Vlastenec*.⁵⁵ V rámci svobodomyšlného tábora se objevila opozice, která se soustřeďovala kolem bývalého katolického kněze Františka Išky. Pracoval v řadě krajanských spolků a vlastnil vlivný český časopis *Vesmír*.

Ke sjednocení protirakouského hnutí Čechoameričanů došlo 13.–14. března 1915 na konferenci českých krajanských spolků v Clevelandu. Podnikatel Emanuel Viktor Voska⁵⁶ zde řečnil o T. G. Masarykovi a jeho akci. Bylo rozhodnuto, že ČNS v čele s L. J. Fisherem bude ústředním orgánem protirakouského hnutí. V dubnu byli do vedení ČNS přijati také socialisté J. Novák a Karel Pergler⁵⁷.

České krajanské hnutí v USA mělo v úmyslu podporovat politické akce domácích českých politiků. Tím se odlišovalo od krajanů v Rusku (s výjimkou petrohradské skupiny podporující Masaryka), kteří chtěli sami být centrem realizujícím osvobození Čech z Rakouska-Uherska. ČNS kontaktovalo T. G. Masaryka, aby zjistilo, jakým způsobem má podporovat akci českých politiků.⁵⁸

Na cestu do USA se Horký vydal sám z Madridu, kde zanechal rodinu. Švagrová, dcera a manželka měly později přijet za ním. Do New Yorku dorazil 13. října 1916. Ačkoliv nemusel platit cestu, neměl u sebe minimální obnos, který se požadoval při vstupu na americkou půdu. Protože si tehdy oblékl svoje nejlepší šaty, přístavní kontrola naštěstí jeho hotovost nezjišťovala.⁵⁹

V době, kdy se Horký do USA chystal, tam byl již znám díky svým publikacím, a to jako ostrý satirik. Upozornil na sebe zvláště letákem *Teď anebo nikdy!* Později vzpomínal, že spisek šel v USA mezi krajany z ruky do ruky a nacházel ho ve všech krajanských domácnostech. Před jeho příjezdem se objevovaly obavy, že bude kritizovat, jako to dělá vždycky, a prostředí amerických Čechů ho zničí.

⁵⁵ Tamtéž, s. 58–59.

⁵⁶ *Emanuel Viktor Voska* (1875–1960) – čecho-americký podnikatel, za první světové války organizoval mezi českými krajany v USA akce na podporu protirakouského odboje. Významně se podílel na jeho financování, vytvořil kurýrní službu mezi domácím a zahraničním odbojem a vybudoval v USA z příslušníků české menšiny kontrašpionážní síť. Svými osobními kontakty působil jako prostředník mezi T. G. Masarykem a americkým prezidentem W. Wilsonem.

⁵⁷ *Karel Pergler* (1882–1954) – československý diplomat. Čechoameričan, vystudoval práva v USA. Angažoval se v sociálně demokratické straně. Během první světové války podporoval úsilí o samostatný československý stát, od dubna 1915 byl v předsednictvu ČNS. V květnu 1917 založil v New Yorku československou tiskovou kancelář Slav Press Bureau. Zasloužil se o popularizaci československého odboje v dohodových zemích. Po vzniku samostatné ČSR byl jejím prvním diplomatickým zástupcem v USA. Poté byl vyslancem v Japonsku. Po sporech s E. Benešem opustil diplomatickou službu a působil mezi krajany v USA, věnoval se akademické dráze. Roku 1929 vstoupil do protihradní Stříbrného strany. Poté, co byl zrušen jeho poslanecký mandát, protože mu nebylo uznáno československé občanství, definitivně se stáhl do USA.

⁵⁸ K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 59–60.

⁵⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 244.

„Přivezte sem Horkého, dejte mu plnou volnost, aby psal tak, jak je zvyklým a jak na nás svým okem pohlížeti bude – a za rok napíše tragédii, jakéž nebylo v naší literatuře.“ Když však dorazil, vítal ho českoamerický tisk s nadějemi jako jednoho z nejlepších českých žurnalistů.⁶⁰ Už při příjezdu byl Horký známou osobností, ovšem očekávanou s protichůdnými názory.

Krajanský tisk věnoval příjezdu K. Horkého pozornost. Publicista Slavomír Kratochvíl⁶¹ ho radostně vítal v chicagské *Svornosti* patetickými slovy o tom, že Horký s sebou přiváží českou národní sílu a očekával od něj nové revoluční výzvy a národní vzpruhu.⁶² Chicagská *Slavie* připomínala význam výzvy *Teď anebo nikdy!* a podotýkala, že by Horkému mělo být umožněno, aby se bez hmotných starostí věnoval „svému povolání národního spisovatele a buditele. . . a aby za svou práci, která bude jistě dobrá a ponese krásné ovoce, byl honorován tak, jak se na spisovatele takového významu sluší“.⁶³ V těchto případech byl Horký vnímán tak, jak si to přál, tedy jako autor revolučních výzev a národní buditel.

Protože Horký přijel do New Yorku prakticky bez prostředků, hned dva dny po příjezdu mu ČNS na jeho žádost finančně vypomohlo tím, že za 500 dolarů odkoupilo práva na knižní vydání výboru jeho článků.⁶⁴ Jinak si ale s kontroverzním, nicméně neopominutelným spisovatelem ČNS v podstatě nevědělo rady.⁶⁵

O tom, jak by se měl Horký v USA uplatnit, se jednalo ve schůzích ústředního výboru ČNS. Výbor projednával Horkého návrh, že bude pracovat v novém časopise, který by byl orgánem ČNS. Návrh byl zamítnut, protože podle rozhodnutí clevelandské konference z března 1915 neměla chicagská odbočka ČNS vlastní časopis vydávat.⁶⁶ Kromě toho si ČNS uvědomovalo, že krajanské noviny a časopisy podporují myšlenku odboje tím více, čím lépe je ČNS zásobuje zprávami

⁶⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 249; [aut. neuved.], *Horký do Ameriky!*, Dělnický sokol, č. 6, duben 1916; [aut. neuved.], *Horký přijede do Chicaga*, *Svornost*, 19. 10. 1916.

⁶¹ *Slavomír Kratochvíl* – vlastním jménem Štěpán Jarušek, užíval jméno popraveného S. Kratochvíla.

⁶² Slavomír KRATOCHVÍL, *Karla Horkého posláni v Americe*, *Svornost*, 29. 10. 1916.

⁶³ M. [Josef Mach], *Karel Horký v Americe*, *Slavie*, 26. 10. 1916.

⁶⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis ČNS Horkému z 19. 10. 1916. Kniha měl mít název *Vlast*. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, smlouva mezi ČNS a K. Horkým z 15. 10. 1916. Nakonec ovšem ČNS knihu nevydalo, zrušilo závazky a sdělilo mu, že si knihu může vydat sám a honorář ať si ponechá jako podporu své činnosti pro ČNS. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis ČNS podepsaný L. J. Fisherem K. Horkému z 25. 1. 1917.

⁶⁵ Předseda ČNS L. J. Fisher Horkému v říjnu 1916 sdělil, že ČNS ho nehodlá nijak usměrňovat. „Učinil jste již mnoho svým perem pro organizaci naši, když jste tu ještě nebyl – trvám tedy, že práce Vaše prospěje ještě více, když budete mezi námi a poznáváje slabiny naše – budete budít, burcovat, učit. . .“ Konkrétní návrhy a představy o své příští činnosti měl Horký probrat s V. Benešem. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis L. J. Fishera Horkému z Chicaga 24. 10. 1916.

⁶⁶ LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis ČNS Horkému z Chicaga 2. 11. 1916.

z Evropy. Konkurence nového časopisu by mohla krajanský tisk poškodit. ČNS také mělo prostřednictvím deníků možnost oslovovat několikanásobně více čtenářů, než by mohlo jedním časopisem.⁶⁷ Po určitou dobu se také uvažovalo o tom, že by Horký převzal redigování listu *V boj!*, který kontrolovalo ČNS. Když se místo toho Horký rozhodl vydávat vlastní časopis *Poděbradka*, bylo dohodnuto *V boj!* zrušit. Horkému to oznámil V. Beneš ze své agitační cesty po krajanských osadách v Texasu s tím, že zároveň začíná Horkého nový časopis propagovat. Přitom Horkému radil, aby důvěřoval předsedovi ČNS L. J. Fisherovi. V. Beneš psal nadšeně Horkému: „mám radost z našeho přátelství. Mám radost, že našel jsem Horkého – ne jak jsem si jej maloval, ale takového, jaký je.“⁶⁸ V. Beneš prosadil v ústředním výboru ČNS další hmotnou pomoc pro Horkého, a to roční podporu 500 dolarů v případě, že Horký svůj list během války bude věnovat práci pro českou věc. ČNS o tom Horkého vyrozumělo dopisem z 15. prosince 1916. Peníze měl dostávat ve čtvrtletních splátkách.⁶⁹

Horký začal v New Yorku a okolí konat přednášky pro krajany. Zvaly si ho spolky českých průmyslových dělníků. Horký se zabýval politikou, mluvil o úkolech a cílech zahraničního odboje, ale také přednášel o literatuře a četl ze svých prací. Jeho posluchači byli často prostí dělníci, kteří měli zájem o českou kulturu, zvláště pak o zábavné texty.⁷⁰ Horký tak získával vztah k čechoamerickým dělníkům, s nimiž byl v častém kontaktu. Svým zájmem mu vlastně zajišťovali obživu.

Po několika týdnech se Horkému podařilo díky krajanské pomoci a výtěžku z přednášek shromáždit dost peněz, aby je mohl poslat rodině do Madridu na cestu za ním. Šlo jen o drobnější náklady, protože stejně jako Horký i jeho rodina cestovala do USA zdarma, „zásluhou vlivného zakročení španělského markýze de Comillas“. Rodina přijela za Horkým koncem listopadu 1916. Nedlouho po jejím příjezdu se všichni stěhovali do bytu v Long Island City.⁷¹

Brzy poté, co se Horký pustil s plnou vervou do agitační činnosti, jež se od něho ostatně očekávala, narazil u některých krajanů na nepochopení a vyvolal první diskusi. Na přelomu roku 1916 a 1917 uveřejnil Horký v clevelandském *Američanovi* článek *Farář na lodi*.⁷² V článku se kriticky vyjádřil k tomu, že se katoličtí Češi v USA zatím nepřipojili k protirakouské akci a snažil se je vyburcovat k činnosti. Sotva se přitom mohl ubránit projevení svého antiklerikalismu, jenž se v jeho

⁶⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis J. Tvrzického Horkému z Chicaga 3. 11. 1916.

⁶⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis V. Beneše Horkému z 15. 11. 1916.

⁶⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis V. Beneše Horkému z 15. 11. 1916. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis J. Tvrzického Horkému, b. d.; LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis ČNS z Chicaga podepsaný J. Tvrzickým a L. J. Fisherem z 15. 12. 1916.

⁷⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 249–250.

⁷¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 254–255.

⁷² *Američan*, 30. 12. 1916.

publicistice vyskytoval již od mládí. Vyvolal tím dotčené reakce katolíků, kteří se cítili článkem uraženi a již chystanou spoluprací s „bezvěrci“ znovu zvažovali.⁷³ V. Beneše v polovině ledna 1917 odbočka ČNS v Omaze ve státě Nebraska informovala o tom, že Horkého článek *Farář na lodi* katolíky pohněval. ČNS se totiž snažilo o navázání spolupráce s katolíky, od níž si slibovalo hlavně finanční příspěvní. „Článek Horkého ‚Farář na lodi‘ natropil velmi mnoho zla a zkazil nám na nějakou dobu přičlenění katolíků [. . .] Bylo by velmi nutným, kdyby ústředna o článku Horkého se nějak vyslovila, jinak bude zase všechno při nejmenším oddáleno.“ Pisatel podotkl, že Horký alespoň nepsal jménem ČNS.⁷⁴ V. Beneš se kvůli článku sešel s Horkým k delšímu rozhovoru, kde mu napsání článku vytýkal jako těžkou politickou chybu.⁷⁵ Chicagská *Slavie* se za Horkého postavila a poukazovala na jeho dobrý úmysl spojit oba tábory ke společné práci. „Článek Horkého snad se nezdál katolíkům dosti ‚diplomatický‘, ale tolik musí uznati, že byl dobře míněný.“⁷⁶ *Nová doba* z Omahy také zmiňovala Horkého dobré úmysly sjednotit Čechoameričany. Litovala však, že se Horkého článek tolik rozšířil a vykládala si tón článku jako Horkého neznalost české Ameriky, psychologie Čechoameričanů a vztahů kněžích a osadníků. Někdo měl Horkého v New Yorku poučit.⁷⁷ *Clevelandský Američan* napsal, že česká Amerika „Počíná však chápat, že importování vůdci jsou posledními, kteří zde mohou něco dobrého vykonat. K tomu je třeba lidí s námi vyrostlých, nás znajících a nám rozumějících: kteří nás měří dle naší míry. Horký takovým není.“⁷⁸

Aféra kvůli článku *Farář na lodi* ukázala, že Horkého neznalost čechoamerického prostředí bude opravdu způsobovat problémy. V tomto případě jeho dobře míněná agitace způsobila víc škody než užitku. Logickým důsledkem muselo být zamýšlení některých krajských publicistů nad tím, zda vůbec bude mít Horký Čechoameričanům co sdělit. Nezdá se, že by diskuse kolem Horkého článku nějak zahraniční odboj poškodila. Již před vydáním článku se pro podporu odboje vyslovil veřejně představitel clevelandských katolíků farář Oldřich Zlámal. 17. prosince 1916 přijali čeští katolíci usnesení, jež tuto podporu vyjadřovalo, a 15. ledna 1917 se k němu připojili čeští katolíci z Chicaga a společně ustavili 6. února Národní svaz českých katolíků v Americe, jenž spolupracoval s ČNS.⁷⁹

⁷³ V. A. CHALOUPEK, *Sedneme na lep?*, *Američan*, 3. 1. 1917.

⁷⁴ VÚA-VHA, f. Vojta Beneš, k. 4, složka 245, dopis ČNS V. Benešovi z Omahy z 15. 1. 1917.

⁷⁵ Horký vzpomínal: „Sešli jsme se k delší rozmluvě jen jednou v newyorském ústředním parku, kde mi prudce a jako těžkou politickou chybu vytýkal napsání jakési črty ‚Lodní farář‘, která prý velmi pobouřila pokrokovou část amerických Čechů, kdežto já stál zas na tom, že to asi vůbec nečtli – a tak naše první a poslední setkání znamenalo vlastně zase jen konflikt...“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 142–143.

⁷⁶ *Slavie*, 19. 1. 1917.

⁷⁷ [Aut. neuvad.], *Daleká cesta, marné volání. . .*, *Nová doba*, 9. 1. 1917.

⁷⁸ [Aut. neuvad.], *Má Čes. nár. sdružení trpět za netaktnost jednotlivce?*, *Američan*, 15. 1. 1917.

⁷⁹ K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 187.

Horký začal brzy vážně uvažovat o založení vlastního časopisu. Toužil, tak jak byl zvyklý z Čech, psát zcela svobodně do vlastního listu a nemuset se ohlížet na ničí názory. V tomto úmyslu ho utvrzovala zkušenost s dlouhými jednáními s ČNS i s E. Benešem, u něhož nenalézal dostatečný zájem o spolupráci. Plánovaný časopis měl být nezávislý na oficiálním vedení odboje a měl vlastenecky povzbuzovat krajanů.⁸⁰

Při zakládání časopisu by se Horký neobešel bez pomoci krajanů, kteří ho v jeho záměru podporovali a slibovali pomoc s finančním zajištěním. Nejvděčněji Horký vzpomínal na malíře Franka Franzla, jeho matku a manželku a na pekařského dělníka Františka Očenáška. F. Franzl s rodinou pomáhal Horkému s technickými záležitostmi – s vyjednáváním tisku, obstaráváním levného papíru, propagací. F. Očenášek Horkému půjčoval peníze. Jeho pomoc byla opravdu zásadní. Díky jeho příspěvku mohl Horký založit časopis, později také publikovat brožuru na obranu J. Düricha a vydat sbírku svých starších fejetonů, črt a satir s názvem *Stovka*.⁸¹ Vztah přerostl v celoživotní přátelství. Mnohé dluhy Horký splácel Očenáškově léta a s obtížemi, pravděpodobně je zcela nesplatil nikdy.

Časopis dostal název *Poděbradka*. S redakcí sídlil Horký přímo ve svém bytě na Long Islandu. Název chtěl působit na vlastenecké citění amerických Čechů. Připomínal doby, kdy demonstrativní nošení poděbradky a čamary znamenalo protest proti protislovanské politice Habsburků. Do záhlaví jako motto umístil citát z Havlíčkových *Tyrolských elegií*, které byly mezi krajanů velmi oblíbené: „Vtisknul jsem si poděbradku silně do čela, aby se těm policajtům slza nezabýštelá.“ Podtitul zněl: „Časopis pohnuté doby. Rediguje a vydává Karel Horký.“ Záhlaví vytvořil známý grafik Vojtěch Preissig. Ten zpočátku také přispíval do *Poděbradky* satirickými kresbami. Po vypuknutí Dürichovy aféry se Preissig s Horkým rozešel.⁸² Textová část časopisu byla téměř výhradně Horkého záležitostí.

První číslo *Poděbradky* vyšlo 25. února 1917. Horký zahájil velmi sebevědomě. Vášnivým apelem, uveřejněným v prvních dvou číslech, se obrátil přímo na amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Článkem s názvem *Bílá hora Bílému domu* Horký Wilsonovi připomínal jeho knihu *The State*, kde se s obdivem vyjadřoval o přetrvávající touze Čechů po svobodě. Horký se v apelu dovolával americké demokracie a snažil se argumentovat ve prospěch boje Čechů za samostatnost. Nikdy se ovšem nedověděl, zda jeho apel americký prezident četl.⁸³

Jiným projevem jeho autorské sebedůvěry hned v prvním čísle byla báseň s názvem *Domů!* a se ctižádostivým podtitulem *Hymna amerických Čechů*. Báseň

⁸⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 259.

⁸¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 260–261.

⁸² LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 270, 273–274.

⁸³ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 270–272.

vyjadřovala lásku k domovu a vyzývala k boji proti jeho nepřátelům. Horký žádal čechoamerické skladatele o složení melodie k textu. Báseň se skutečně dočkala zhudebnění. Nutno dodat, že Horkého hymna se mezi Čechoameričany skutečně ujala⁸⁴ a po skončení války dojímalá např. české legionáře, invalidy ze Sibíře, když jim byla hrána v Chicagu.⁸⁵

Podle redakčního programu šlo *Poděbradce* „po dobu války o boj za českou samostatnost a po válce boj s chorobami a vadami, jimiž hyne česká Amerika.“ Nabádala krajany ke svornosti, chtěla mluvit k jejich svědomí, bojovat s malostí. Horký prohlašoval, že našel v české Americe tak špatné poměry mezi krajany a pro žurnalistu tolik materiálu, že cítil jako svou povinnost v USA zůstat i po válce, aby pomohl té Americe „plné vad, kulturně zbídačelé a mravně stonavé“. *Poděbradka* se svou satirou tedy nezaměřovala jen na nepřátelské mocnosti, ale třeba i na nectnosti Čechoameričanů. Horký u krajanů pozoroval hašteřivost, spolkaření, mluvkaření, ctižádost a svárliвість. Také jim měl za zlé, že málo pěstují českou kulturu.⁸⁶ Odvážně hodnotil jejich povahu a vynášel nad nimi soudy jako nad celkem. Snažil se s nimi navázat kontakt, ale nezvolil právě nejlepší taktiku. Čechoameričané špatně přijímali třeba i oprávněnou kritiku od člověka, který mezi nimi nikdy nežil a stihl je tak málo poznat. Horký se po pouhém několikaměsíčním pobytu v USA necítil do jejich mentality, místo toho měl pocit, že by je měl co nejvíce změnit. Američtí Češi však byli pyšní na to, čeho v těžkých podmínkách dosáhli. Tím, že se stále více sžívali s majoritní americkou společností, jejich kulturní svébytnost samozřejmě trpěla a těžko tomu mohlo být jinak. Česká komunita se v tomto období nacházela ve fázi, kdy se pomalu blížil rozklad původně uzavřeného českého společenství.⁸⁷

Poděbradku podporovala řada Horkého přátel a známých, kteří časopis propagovali a opatrovali placenou inzerci. K distribuci Horkému sloužila síť jednatelů. Byli to dobrovolníci, snažící se získat v jednotlivých osadách nové odběratele. Odbyt svého časopisu a knížek nacházel Horký v první řadě mezi českými dělníky. Vysvětloval si to tím, že střední vrstvy se rychleji asimilovaly v americké společnosti a neměly již takový zájem o českou kulturu a politiku. Jeho přítel pekařský dělník F. Očenášek mu pomáhal také s odbytem tiskovin. Měl totiž právě mezi

⁸⁴ Horký vzpomínal, že po jedné krajanské schůzi, kde se proti němu protestovalo jako proti zrádci protirakouské akce, krajané hráli a zpívali jeho hymnu, aniž by tušili, že je autorem. Viz Karel HORKÝ, *Vlast*, Klášter nad Jizerou 1921, s. 35.

⁸⁵ Horkého báseň zhudebněná Arnem M. Hessem se hrála při večeru v Sokole Chicago, který byl uspořádán pro invalidní legionáře ze Sibíře. Arno M. Hess zde píseň sám zazpíval. Viz [aut. neuvéd.], *Hessova píseň „Domů!“ vyšla tiskem*, Spravedlnost, 26. 11. 1920. Horký byl v roce 1958 informován Československým rozhlasem, že se v rozhlasovém archivu nachází deska se skladbou „Home!“, k níž napsal Horký text, Arno M. Hess hudbu a zpívá ji Emma Destinnová. Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, k. 15, dopis Čs. rozhlasu Horkému z 21. 2. 1958.

⁸⁶ *Redakční program*, *Poděbradka*, roč. 1, č. 1, 25. 2. 1917, s. 17–18.

⁸⁷ O mentalitě Čechoameričanů a vývoji českého společenství v USA na vzorku početné komunity v Texasu viz E. ECKERTOVÁ, *Kameny*, c. d.

dělníky díky svému charakteru, rozhledu a sečtěllosti zvláštní autoritu.⁸⁸ Již ve druhém čísle *Poděbradky* Horký konstatoval, že podle seznamu předplatitelů pilířem *Poděbradky* nebudou boháči, ale dělnictvo a čechoameričtí farmáři.⁸⁹

V prvních třech číslech *Poděbradky* se Horký snažil propagovat Masarykův zahraniční odboj. Nebylo to však bezvýhradně. Hořkost z neúspěchu snahy o uplatnění v protirakouském odboji v Evropě v Horkém zůstala a nepřekrylo ji ani jeho zakotvení v USA. Stále se cítil jaksi vně odboje, nebyl v něm ani po všech peripe-tiích zapojen plně a podle svých představ. Proto neinvestoval všechny své síly do propagační práce ve prospěch protirakouské akce, nýbrž jejich značnou část věnoval bedlivému pozorování samotného odboje, s nímž se kvůli svému rozčarování neztotožnil a jehož vedení nebyl kvůli osobě E. Beneše na rozdíl od některých kra-janských předáků nekriticky oddán. Horkého odstup se navíc zvětšoval, když se ukazovalo, že ani jeho tchán J. Dürich neměl mezi představiteli odboje osobní po-stavení, jaké by Horký považoval za adekvátní. V článku k 67. narozeninám T. G. Masaryka Horký naznačoval, že zná věci o českém odboji, které by při zveřejnění poškodily vážnost zahraničního hnutí. Z lásky k Masarykovi si Horký prý ukládal „těžké mravní sebezapření až do skončení války“ a chtěl mlčet o „některých straš-livých, neuvěřitelných zjevech našeho hnutí“. V patetické gratulaci Masarykovi, kde o něm Horký psal jako o „tatíčkoví“, vyzýval Horký Masaryka, aby odešel do Ruska, „kde je Slovanstvo, kde je spása našeho národa a kde, otče, očekávají Tě s puškami na ramenou a se srdcem planoucím Tvé české děti! Korunuj českou ideu triumfem, jdi posílit Düricha v jeho práci a bojích“.⁹⁰

Z Horkého náznaků v člancích v *Poděbradce* vyplývá, že ačkoli formálně došlo k jeho usmíření s E. Benešem, fakticky mu Horký neodpustil, že nedostal redaktor-ské místo a že mu E. Beneš neumožnil zapojit se do odboje tak, jak si zasluhoval. „Kolikrát o přímou práci a činnost přímo u pramene jsem se hlásil, kolikrát jako jediný český spisovatel a žurnalista, dlíci za hranicemi, jsem natahoval ruku po kousku, kousičku redakčního místečka, [...] kolikrát všecko toto mé úsilí a moje snahy rozbíjely se o zločinnou z vůli diktátorství – to vše jsem ochoten vylicíti šíře a zajímavěji, kdykoli ti, kteří dnes velikého a vznešeného jména Masarykova vy-užívají obratně ku krytí svých nízkých osobních ambicí, dají mi k tomu zjevnou a veřejnou příležitost.“ Těžko mohl myslet diktátorství někoho jiného než E. Bene-še. V citátu je rovněž zřejmá jakási výhrůžka, že vše odhalí. Příznačné také je, že když Horký psal o vůdčích osobnostech odboje, E. Beneše mezi nimi nejmenoval.⁹¹

Poděbradka měla vycházet 10. a 25. každého měsíce kromě srpna. Avizovanou periodicitu dokázal Horký udržet jen u prvních tří čísel, tj. v únoru a březnu 1917. Až po téměř tříměsíční pauze následovalo čtyřčíslo 4-7 z 15. června 1917, číslo,

⁸⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 261-262, 273.

⁸⁹ Karel HORKÝ, *Farmáři*, Poděbradka, roč. 1, č. 2, 10. 3. 1917, s. 29-32.

⁹⁰ Karel HORKÝ, *Masarykovy 67. narozeniny*, Poděbradka, roč. 1, č. 2, 10. 3. 1917, s. 34.

⁹¹ Karel HORKÝ, *Dojmy ze Španěl I*, Poděbradka, roč. 1, č. 3, 25. 3. 1917, s. 48-49.

jež pomáhalo v USA rozdmýchat tzv. Dürichovu aféru. Dále byl časopis vydáván ve velkých, až několikaměsíčních odstupech. Za dvouletou existenci *Poděbradky* fyzicky vyšlo 13 čísel, ale čtyři z nich byla číslována jako dvojčísla a dvě dokonce jako čtyřčísla, aby se skluz ve vydávání zmírnil.

Ona první tři pravidelná čísla *Poděbradky* poskytovala vcelku poklidné čtení. Časopis podporoval protirakouský odboj s T. G. Masarykem v čele, snažil se posílit národní vědomí, často až se sentimentem působil na vlastenecké city čtenářů. Od čísla 4-7 však *Poděbradka* nastoupila otevřeně do boje proti oficiálnímu vedení odboje v tzv. Dürichově aféře.

2.3. Vystoupení Karla Horkého na obranu Josefa Düricha

2.3.1. Karel Horký a Dürichova aféra v USA

Zásadní význam pro postavení K. Horkého mezi krajany v USA a v zahraničním protirakouském odboji vůbec měla Dürichova aféra.⁹² V jejím průběhu Horký útokem na E. Beneše a další vůdčí činitele protirakouského odboje bránil čest svého tchána J. Düricha. J. Dürich byl jedním z vedoucích činitelů českého zahraničního odboje. Byl vyslán do emigrace Maffii proto, aby se Masarykova vedení odboje účastnila také domácí reprezentativní politická osobnost.

Ke konfliktu došlo poté, co byl Dürich vyslán do Ruska, aby tam zastupoval protirakouský odboj. Již před jeho odjezdem došlo k několika jeho sporům s E. Benešem a M. R. Štefánikem. Beneš a Štefánik Dürichovi vytýkali samostatná jednání bez dohody s ostatními členy vedení odboje, jimiž mohl zahraniční akci poškodit. Byli proti tomu, aby Dürich do Ruska odjel, protože se obávali, že nebude na své úkoly stačit. Již před jeho odjezdem podnikali kroky k tomu, aby co nejvíce omezili jeho vliv. V Rusku Dürich nedodržel dohodu s Masarykem a nepostupoval podle jeho instrukcí. Jako stoupenec kramářovské ideje slovanského impéria v čele s Ruskem se stal závislým na carské vládě, přijímal od ní peníze a dokonce založil separátní vedení protirakouského odboje. Když v Rusku došlo k demokratické únorové revoluci, byl Dürich vyloučen z ČSNR a vyřazen z vedení zahraničního odboje. Navíc byl obviněn z nečestného jednání.

Proti J. Dürichovi byla vznesena silná obvinění zpochybňující jeho charakter. Byl obviňován z úplatnosti, zaprodanosti vládě a dalších prohřešků.⁹³ Pokusil se bránit svoji čest ve svém prohlášení *České veřejnosti!* z 21. března 1917. Bránil se útokům v *Čechoslávku*, jež ho obviňovaly z hamižnosti, prodejnosti a ctižádosti. Argumentoval tím, že by neopustil pohodlný život v Čechách jen kvůli nekalým cílům, z nichž je obviňován. Domníval se také, že kdyby byl tak neschopný, nebyl by

⁹² O zahraničním odboji a o Dürichově aféře pojednal především Josef KALVODA, *Genese Československa*, Praha 1998; K. PICHLÍK, *Bez legend*, c. d.; dále Jiří KOVTUN, *Masarykův triumf*, Praha 1991; Jaroslav ROKOSKÝ, *Josef Dürich – Vítěz, který prohrál. Regiony a první světová válka*, in: Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 12. listopadu. České Budějovice 2001. s. 74–83; P. PROKŠ, *Politikové*, c. d.

⁹³ J. ROKOSKÝ, *Josef Dürich*, s. 80.

z Čech poslán na tak důležitou misi. Přiznával, že mu byla ruským ministerstvem zahraničí poskytnuta subvence, ale prý ne z jeho iniciativy a bez politických závazků z jeho strany. Kromě toho se Dürich po návratu do vlasti hájil také v brožuře s názvem *V českých službách*, kde vysvětloval svoje konání a svůj úhel pohledu na události. Dominuje pocit křivdy a zklamání.⁹⁴

Při hodnocení osobnosti J. Düricha by bylo přehnané přijímat vyhocené odsudky J. Düricha ze strany E. Beneše a M. R. Štefánika. Ve vzájemných neshodách sehrál svou roli také generační rozdíl, který mezi nimi byl,⁹⁵ snad i nesoulad povah.⁹⁶ Zdá se, že při jejich snaze znemožnit Dürichovi činnost, která by nebyla v souladu s jejich cíli, mnohdy účel světil prostředky. Je však nesporné, že si Dürich neudržel dostatečný odstup od carské vlády, špatně odhadl mocenskou situaci ve válčící Evropě a vývoj dal za pravdu jeho odpůrcům.

Dürichova aféra neskončila odstraněním J. Düricha z vedení protirakouského odboje v Rusku. Měla své pokračování mezi krajaný v USA. Postaral se o to K. Horký. Byl si jist, že jeho tchánovi bylo ublíženo. Nesnesl křivdu a při své vznětlivé povaze se dlouho nerozmýšlel a rozhodl se na jeho obranu proti vedení odboje energicky vystoupit.⁹⁷ Bylo to v době, kdy Masarykem vedený zahraniční protirakouský odboj zaznamenával první velké úspěchy a posiloval svůj vliv. Prioritou bylo úsilí o vybudování samostatného československého vojska. To bylo pro

⁹⁴ AÚTGM, f. TGM-V, VII-7-a/15, Dürich, J., *České veřejnosti!*, opis; dále viz Josef DÜRICH: *V českých službách*, Klášter nad Jizerou 1921.

⁹⁵ D. HÁJKOVÁ – I. ŠEDIVÝ (ed.), *Korespondence*, s. 17. O Dürichovu rehabilitaci se snaží J. ROKOSKÝ, *Josef Dürich*, s. 74–83. Poukazuje na Dürichovy zásluhy ve veřejném životě před odchodem do exilu a vyvrací tezi o bezvýznamnosti agrárního poslance. Uvádí např.: „J. Dürich nepochopil složitou situaci v Rusku po svém příjezdu, nedosáhl praktických politických výsledků, ale svému poslání se nikdy nezpronevěřil a vykonával ho nezištně. Místo slavného návratu se mu dostalo ‚nálepky‘ neschopného poslance a nekritického carofila.“ Viz tamtéž, s. 80.

⁹⁶ E. V. Voska vzpomínal, jak těžko snášel M. R. Štefánik odlišné názory a byl zvyklý, že se mu ostatní podřizovali a bez odporu jeho názory přijímali za své. Viz Emanuel Viktor VOSKA, *Paměti kapitána Em. V. Vosky*, Jas, 1933–1936.

⁹⁷ Podle svých vzpomínek se k tchánově obraně prý odhodlal poté, co byl svědkem toho, jak o aféře v USA zaujatě informoval M. R. Štefánik. „To se stalo v červnu 1917 na velmi pohnuté veřejné schůzi v Národním domě v New Yorku, kde Štefánik, poslaný Masarykem za tím účelem k americkým krajanům, obvinil Düricha před tisícihlavým fórem z nejhorších politických činů a ‚odhalil‘ i soukromí nepřítomného, skoro sedmdesátiletého muže takovým způsobem, že to mocně pobouřilo i velkou část přítomného lidu a nemohlo dojít ani k dokončení schůze, jejíž účastníci se rozcházelí dvojitém kordonem policistů, povolanych k uklidnění rozvášněného davu. Na té bouřlivé schůzi jsem byl umlčen předsednictvem, ale v té chvíli jako Dürichův zeť jsem se ovšem stal a musil stát veřejným obráncem jeho cti, ale Štefánikovo neblahé vystoupení rozdělilo českoamerickou veřejnost již zcela jasně na dva tábory a měl jsem tedy utěšující vědomí, že v té obraně nebudu osamocen.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojepis s autor. pozn., s. 275. M. R. Štefánik ovšem nepřišel do USA kvůli vysvětlování Dürichovy aféry. Jeho hlavním úkolem bylo provádět nábor dobrovolníků pro československé jednotky ve Francii. Štefánikovo vystoupení na schůzi nemohlo být pro Horkého impulzem k napsání brožury, protože text brožury Horký datoval v jeho závěru do května 1917 a vydal ho v Poděbradce v č. 4–7 z 15. 6. 1917. Právě tehdy 15. 6. 1917 připlul M. R. Štefánik do New Yorku.

zahraniční akci velmi důležité. Vojsko mělo ukázat angažování Čechů a Slováků ve válce na straně Dohody a vytvořit lepší předpoklady pro diplomatické uznání budoucího samostatného československého státu. Podařilo se získat souhlas pro nábor dobrovolníků pro československé jednotky ve Francii. Kvůli náboru mezi Čechoameričany přijel 15. června 1917 do USA M. R. Štefánik. Doprovázel ho Ferdinand Písecký⁹⁸. Při svých přednáškách Písecký i Štefánik ostře vystupovali proti J. Dürichovi, čímž přispívali k přenesení Dürichovy aféry do USA. T. G. Masaryk zatím pobýval v Rusku, kde posiloval vliv ČSNR. Jednal s představiteli nového ruského demokratického režimu. Snažil se také o formování československých legií. Ty se vyznamenaly v ruské ofenzivě ve známé bitvě u Zborova 2. července 1917. Důležitým momentem byl také vstup USA do války v dubnu 1917.

V červnu 1917 publikoval Horký v New Yorku brožuru *Dyrichův národ a Benešovo obecenstvo*. Její text otiskl také v Poděbradce.⁹⁹ Podtitul zněl: *Po dvaceti měsících největší trpělivosti napsal Karel Horký, spisovatel a redaktor Poděbradky*. Brožura útočila nevybíravým způsobem na E. Beneše. Text byl psán velmi emotivně, jakoby jedním dechem. E. Beneš byl nekompromisně zatracován a demonizován jako původce všeho špatného v zahraničním hnutí, jako „zlo“, které začíná zachvacovat i „předobrého“ T. G. Masaryka. Ten byl pro Horkého zárukou nápravy, sám Horký se cítil bezmocný.¹⁰⁰

Brožura je plná invektiv vůči E. Benešovi. Podle Horkého byl ctižádostivcem, „jenž do krásných a čistých začátků našeho hnutí vnesl nelásku, nesnášenlivost, despotism, otravu a demoralizaci“. Ti, kteří byli v zahraničí dávno před ním, museli ustoupit do pozadí, protože E. Beneš „není demokrat a nikdy jím nebyl. Je to despota a absolutista prvního řádu, je to uchvatitel.“ Zatímco Masaryk i Dürich byli důvěřiví a věřili v dobro, „všecky cesty dra Beneše jsou temné a křivé a [...] pod pláštěm předstírané organizace je vnášeno do našeho čistého hnutí něco strašlivého“. Horký tvrdil, že E. Beneše prohlédl už před rokem a půl a varoval před ním svého tchána J. Düricha. Ještě před jeho odjezdem do Ruska ho stále úpěnlivěji žádal, aby s E. Benešem přerušil styky. Psal mu prý, že je připraven v zájmu očisty a v boji proti „benešovštině“ založit nový časopis. Tchán mu však odpovídal, že by proti němu vystoupil a byl tak znechucen korespondencí se svým zetěm, že s ním na čas přerušil kontakty.¹⁰¹

Bez hlubší znalosti cílů zahraničního odboje vedeného T. G. Masarykem a bez orientace v situaci v Rusku Horký interpretoval Dürichovu cestu do Ruska jako

⁹⁸ Ferdinand Písecký (1879–1934) – za první světové války byl v rakouské armádě, byl zajat a jako zvolený důvěrník českých důstojníků v srbské armádě přišel do Petrohradu. Sám oslovil Masaryka dopisem, aby mu mohl podat zprávu o situaci v Petrohradě, kde Dürich nedokázal provést konsolidaci českého živlu. Viz VÚA-VHA, f. Svaz čs. spolků na Rusi, k. 17, i. 78. Koncem roku 1916 byl vyslán za Masarykem se zprávou o československém hnutí v Rusku. Na jaře 1917 se stal tajemníkem M. R. Štefánika.

⁹⁹ Poděbradka, roč. 1, č. 4–7, 15. 6. 1917, s. 53–89. Někdy byla užívána počestěná podoba Dürichova jména – Dyrich. Tak tomu bylo i v případě Horkého pamfletu.

¹⁰⁰ Karel HORKÝ, *Dyrichův národ a Benešovo obecenstvo*, New York 1917, s. 5, 8.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 5–7, 20–21.

jeho snahu osamostatnit se a odpoutat se od Beneše za každou cenu poté, co prohlédl jeho ctižádost. Masaryk zatím stále více podléhal vlivu svého „hypnotizéra“ a stával se pouhým „podpisovatelem listin“. Dürich podle Horkého spěchal na Rus, aby se dostal z ovzduší zkázy a zla a aby mohl v Rusku zachránit, co se dá. Když tam však přišel, zjistil, že je pozdě a že všude jsou již agenti „benešovštiny“.¹⁰² K tomu je třeba dodat, že J. Dürich již z Čech odjížděl s úmyslem přesunout se do Ruska.

E. Beneš chtěl podle Horkého zabránit Dürichově cestě do Ruska, protože poznal, že to nebude snadno ovladatelný „okresní politik“ bez vlastního myšlení a že ho nebude mít pod kontrolou. Horký se také pozastavil nad tím, že se Dürichovi vytýkaly kontakty s carskou vládou. Vždyť přece nemohl vědět, že carská vláda padne a nastoupí vláda demokratická. Dürich carskou vládu považoval za spojeneckou jako každou jinou, za vládu, s níž je třeba spolupracovat. Horký se ptal, proč neprotestovala českoamerická veřejnost, když se tiskly nadšené zprávy o tom, že Dürich byl přijat carem, jenž vyslovil souhlas s myšlenkou české samostatnosti. Horký nevěřil, že by Masaryk dal svolení k veřejným útokům na Düricha, zvláště poté, co se šest týdnů před pádem carismu v Rusku vyjádřil, že panovník z ruské dynastie by byl na českém trůně populární. Stejně tak Horký nechtěl uvěřit, že by Masaryk nevystoupil proti obviňování Düricha z úplatnosti. Příspěvek od carské vlády Dürichovu komitétu byl přece veřejně oznámen a byl to úspěch Dürichovy politiky, který mu ovšem E. Beneš záviděl. Vždyť i Masaryk přijímal podporu od spojenecké vlády, a to ve formě placeného profesorského místa na univerzitě. Horký bránil Düricha proti názorům, že měl vyřešit spory mezi ruskými Čechy. Poukazoval na to, že ani Masarykovi se svou autoritou se nepodařilo urovnat poměry mezi Čechy londýnskými.¹⁰³

Horký prý uvažoval, že se svými námitkami se obrátí přímo na Masaryka, ale poznal, že ten je již zcela pod Benešovým vlivem. „Veliký muž českého národa, který v nejtěžší chvíli dějin měl být skutečným naším otcem [...] nesestupoval se svého londýnského podstavce a posílal nám stále jen jakési vzkazy prostřednictvím lidí, kteří z kapitálu Masarykova jména si udělali svoje eldorádo.“ Tehdy se prý Horký rozhodl taktizovat. Svoje někdejší usmíření s E. Benešem v brožuře vysvětluje jako předstírání, aby „uspal“ Benešovu pozornost a vzbudil dojem, že se změnil. Styděl se prý před vlastní ženou, ale „nelitoval jsem žádné neupřímnosti, žádného úskoku.“ Tím ho ukolébal, až mu podle očekávání E. Beneš napsal dlouhý dopis ze 17. října 1916, v němž ukázal svoje vysoké mocenské ambice a rozepisoval se o svých schopnostech. Horký na dopis ani neodpověděl, cítil mravní převahu nad

¹⁰² Tamtéž, s. 19.

¹⁰³ Tamtéž, s. 34–38, 44.

autorem „hnusného“ dopisu.¹⁰⁴ Takovéto Horkého rafinovanosti lze těžko uvěřit. Spíše si svoji tehdejší korespondenci účelově interpretoval podle současných potřeb.

Brožurou Horký využil možnosti vyřídit si s E. Benešem vlastní staré účty a znovu otvíral témata, o nichž si před několika měsíci s Benešem psal a která měla být usmířením uzavřená. Měl stále pocit křivdy za to, že se mu vyčítalo, že přijímal konzulátní podporu. Uváděl, že opakovaně žádal, aby byl zaměstnán v protirakouském hnutí, aby se potupy konzulátních peněz mohl vzdát. Také připomínal velký úspěch své výzvy *Teď anebo nikdy!* a to, že ji E. Beneš v Paříži nechtěl vydat. Důvody byly Horkému jasné: E. Benešovi vadilo, že tato slibná věc vyšla z jiné hlavy než z jeho a že výzvy byla demokratická, což nevyhovovalo Benešovu absolutismu. Protože E. Beneš bránil Horkému pracovat pro vlast, byl podle něj vlastizrádce. Horký tvrdil, že od počátku bylo zřejmé, že Horký Benešovi jako otevřený a kompromisu neschopný žurnalista překážel. Obviňoval E. Beneše z toho, že záměrně oddaloval vytištění posměšných propagačních písniček, které Horký napsal v Granadě. Horký nezapomněl ani na finanční záležitosti odboje. Zmínil sbírku na tzv. novoroční dar v USA, z níž měl dostat jeho tchán peníze a nedostal je. Kromě toho obviňoval vedení odboje, že americké dolary jsou v Evropě „prokabelovány v nejpustších intrigách“ a přitom byl J. Dürich obviňován ze zjištěnosti.¹⁰⁵

Největší zatrpkllost vysvítá z Horkého vzpomínání, jak se hlásil o místo redaktora časopisu *Československá samostatnost*. „Myslím, že ani nebylo potřebí, abych se o takovou věc hlásil. Ona mi prostě patřila. Mně jediné a výhradně. Nutím se do skromnosti celou silou, ale tuto věc musím nepokrytě říci. Nebyloť tenkrát v evropském zahraničí mimo mne jiného skutečného žurnalisty[...]. Že nový, důležitý list mám redigovati, rozumělo se samo sebou. Čekal jsem na první zavolání. Šlo o peníze na cestu. Jinak jsme již takřka seděli na kufrech.“ Horký byl prý tehdy zdrcen z toho, že jeho schopnosti zůstaly nevyužity. „Je to strašné, když vlast člověka volá a člověk nemůže k ní.“¹⁰⁶

Benešovým obecenstvem mínil Horký Čechoameričany. Vyčítal jim, že se nepostavili za Düricha. „Vy už nejste ani národ ani lid, vy jste Benešovo obecenstvo.“ Byl jimi zklamán. Vmetl jim, že jako všichni „vystěhovalci, opuštění strážným duchem své domoviny, máte přirozený, psychologicky vysvětlitelný sklon ke zlu, podezírání, závisti, zlobě a nevraživosti“.¹⁰⁷ Nelichotivé poznámky na adresu krajanů byly tvrdé a generalizující. Horký příkře odsoudil efektními větami všechny Čechoameričany a mezi nimi i ty, kteří přispívali do sbírky na to, aby mohl přijet

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 31–33. Po několik měsíců trvajícím nedorozumění mezi E. Benešem a K. Horkým v první polovině roku 1916 a následném smíření sliboval v červenci 1916 Horký E. Benešovi, že neposkvrní slávu jeho štítu, psal: „spíše setřu z něho bláto, kdyby naň padlo“ a vyzýval E. Beneše, aby na něj v budoucnu spoléhal. Viz VÚA-VHA, f. ČSNR Paříž, k. 9, koresp. došlá H, i. č. 1459, dopis K. Horkého E. Benešovi z Madridu z 20. 7. 1916.

¹⁰⁵ K. HORKÝ, *Dürichův národ*, s. 9, 23, 25–26, 40–41.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 23–24.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 12, 19.

s rodinou do Ameriky. Na mnohé to působilo jako nevděk a pýcha.¹⁰⁸ Nicméně Horký na americké Čechy v brožuře apeloval, aby se neodvraceli od zahraniční akce a nepřestávali na ni dávat peníze, protože pravda už „je na pochodu“. Žádal je, aby nebyli Benešovým obecenstvím, ale Havlíčkovým lidem, aby žádali Masaryka, aby přišel: „Chtějte ho mít mezi sebou jako otce.“ Závěrem Horký americké Čechy vyzýval, aby Dürichovi poskytli úplnou satisfakci.¹⁰⁹

Horký neváhal použít ani nekonkrétního tvrzení o blíže nespécifikovaných hrozných Benešových činech. O těch se dověděl na setkání s E. V. Voskou na začátku jara 1917. Voska prý odsoudil protidürichovskou akci jako ničemnost. Vyzýval Horkého k vystoupení proti Benešovi, jehož měl označit za diktátora. Voska prý řekl Horkému o uzurpátorských snahách E. Beneše takovou informaci, která Horkého zděsila a nemůže ji veřejně reprodukovat. Horký tvrdil, že nikdy za svou žurnalistickou práci nelhal a zaklínal se dokonce životy svých dětí.¹¹⁰ Taková argumentace již ukazuje na velkou zjitřenost citů, jež převládla nad racionalitou.

Textem Horký naplno projevil svůj odpor k E. Benešovi, jehož počátky byly již v průběhu roku 1915, kdy s ním jednal o možnosti svého zapojení do zahraničního odboje. Zůstával v něm pocit křivdy z toho, že mu E. Beneš nedal takovou příležitost, o jakou by stál a jakou si podle svého mínění zaslouhoval. Po vydání brožury bylo vedením odboje Horkému vytýkáno, že se angažuje jen kvůli příbuzenství s Dürichem, ale Horký tvrdil, že by o Dürichovu čest „zápasil v každém případě“, i když možná ne tak vášnivě.¹¹¹ Bránit J. Düricha skutečně považoval za svou „synovskou povinnost“, ale jak se později ještě mnohokrát ukázalo, měl opravdu tendenci publicisticky bránit napadané a stavět se na stranu těch, kterým se křivdilo. Horký měl pravdu v tom, že kolem Dürichova odstranění z vedení zahraničního odboje existovaly nejasnosti. Postup E. Beneše a M. R. Štefánika vůči J. Dürichovi nebyl vždy korektní. Horký však zvolil ke svému veřejnému protestu těžko přijatelnou formu afektovaného pamfletu.

S odstupem času Horký uznával, že při psaní mohl být mírnější ve výrazech a že to byl „výtvar příliš horké jehly a prudší výrazy lze snadno vysvětlit mým tehdejším mocným mravním pobouřením. Jinak, v základě, to byl boj o pravdu, tedy boj čestný.“¹¹² Prý dlouho váhal, má-li dát průchod vzbouřeným citům a ohledem na Masarykův klid a jeho nemoc prý mnohokrát couvl. Dürich mu prý také ukládal mlčení v zájmu zahraničního hnutí. Ale svornost pro Horkého nebyla

¹⁰⁸ Hluboce dotčen slovy v brožuře se cítil např. Francis Bezecný, ve 30. letech 20. stol. majitel zasilatelství v Turnově, který za první světové války pobýval v USA. Ve svém dopise V. Benešovi rozhořčeně připomínal Horkého výroky na adresu Čechoameričanů a zmiňoval se, že sám pomáhal sbírat peníze na Horkého, aby mohl přijet do USA s rodinou. Viz VÚA-VHA, f. Vojta Beneš, k. 1, složka 20, dopis F. Bezecného V. Benešovi ze 7. 8. 1934.

¹⁰⁹ K. HORKÝ, *Dürichův národ*, s. 49.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 46.

¹¹¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojepis s autor. pozn., s. 276.

¹¹² LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojepis s autor. pozn., s. 278.

důležitá – domníval se, že právě ta je zlem. „Nejlepší a nejsilnější mužové našeho národa byli nesvorní. Přicházeli vždycky v pravý čas. Příkladem ‚nesvorných‘ byli pro Horkého Hus, Havlíček a Masaryk.“¹¹³

Brožura vyvolala živý ohlas v krajanském tisku. Předseda ČNS L. J. Fisher zareagoval okamžitě a vyjádřil podporu Masarykovu vedení odboje. Horký podle něj brožurou pošpinil svůj literární štít.¹¹⁴ Zdrženlivější a aférou zaujatější byla chicagská *Slavie*, jež konstatovala, že Horkého zajímavá brožura působila „jako výbuch petardy, jehož detonace otrásla jistě všemi kouty české Ameriky.“ Vzhledem k významu Horkého jako spisovatele *Slavie* soudila, že Horký zasluhuje, aby se o jeho případu psalo a uvažovalo. Informovala o obsahu brožury a přinesla stanovisko L. J. Fishera a také stanoviska E. V. Vosky, Bostonského Kováře a K. Perglera, protože o rozhovorech s nimi se Horký v brožuře zmiňoval. Obsah rozhovorů, jež se měly týkat kritiky E. Beneše, všichni popřeli.¹¹⁵ J. Vojan ve *Slavii* žádal vytvoření nezávislého pětičlenného výboru, který by prostudoval dokumenty k aféře od obou stran a vyslechl osobně všechny účastníky aféry, aby se co nejdřív situace uklidnila. Vojan se domníval, že bylo chybou, že F. Písecký o Dürichově aféře konal přednášky a že o ní psal tisk a aféra se tak dostala „před soud české Ameriky“. Za jeho působení v Paříži se tam prý dály horší věci a nikdo je takto veřejně nepřetřásal. Uznával, že Dürich sice pochybil, když spolupracoval s nečestnými lidmi jako byl carofil Svatopluk Koníček-Horský¹¹⁶, ale připomínal, že když byl Koníček-Horský v USA, také mu mnoho lidí uvěřilo.¹¹⁷ Ve *Slavii* se dokonce objevil článek vítající Horkého brožuru jako vytržení z letargie a doufající, že Horký bude pokračovat a příště si vezme na mušku něco většího.¹¹⁸ Vysloveně na Horkého straně byl redaktor *Slavie* Josef Mach, jenž Horkého v důvěrném dopise ujišťoval, že mnozí s brožurou souhlasí, např. tiskový tajemník ČNS J. Tvrzický, a že je silná nálada proti V. Benešovi, ale nikdo si netroufá vystoupit veřejně.¹¹⁹

V tisku se často objevovalo stanovisko, že v USA je těžko posuzovat události, jež se odehrály v Rusku, a osobní spory Horkého a E. Beneše bez příslušných

¹¹³ K. HORKÝ, *Dürichův národ*, s. 3–5.

¹¹⁴ Ludvík J. FISHER, *České Americe*, Hlas lidu, 15. 6. 1917.

¹¹⁵ [Aut. neuvad.], *Horkého brožura*, *Slavie*, 15. 6. 1917.

¹¹⁶ *Svatopluk Koníček Horský – Čech žijící v Rusku*, jenž byl na počátku války vyslán carskou vládou do západní Evropy, aby mezi krajany organizoval protirakouské hnutí v duchu loajality k carské vládě.

¹¹⁷ J. VOJAN, *Nebezpečí z prodlení!*, *Slavie*, 19. 6. 1917.

¹¹⁸ [Aut. neuvad.], *Neukvapujme se!*, *Slavie*, 22. 6. 1917.

¹¹⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 14, koresp. přijatá, složka Josef Mach, dopis J. Macha K. Horkému z 21. 6. 1917. Mach se od svých tehdejších postojů distancoval v dopise V. Benešovi, když ho žádal o přímluvu u E. Beneše. Svoje vystupování pro Horkého omlouval svým postavením námezdného žurnalisty, instrukcemi redakce a také tím, že se domníval, že Voska skutečně sdílel Horkého názory, ale když viděl, že Horký jeho informace „divoce publikuje“ a že veřejnost Horkého nepodporuje, zřekl se ho. Mach si po celé aféře prý myslel, že to Horký „nemá v hlavě v pořádku“. Viz VÚA-VHA, f. V. Beneš, k. 3, složka 159 – Mach Josef, dopis J. Macha V. Benešovi z 16. 11. 1919.

důkazů. Např. chicagská *Spravedlnost* neviděla důvody, proč se za Horkého vůbec stavět.¹²⁰ *Americké dělnické listy* předeslaly, že Horký stál svým psaním vždy blízko pokrokovému českému dělnictvu a že jeho práce byly tištěny proto, že odpovídaly náladě dělnického čtenářstva. To však neznamenovalo, že by se listy musely ztotožňovat se všemi Horkého názory. Brožuru hodnotily střízlivě jako Horkého osobní záležitost, jako vyrovnávání účtů s E. Benešem, kde o Düricha ani tolik nešlo.¹²¹

Zcela znechucen byl brožurou malíř V. Preissig, bývalý Horkého spolupracovník z *Poděbradky*. Považoval brožuru především za vlastní glorifikaci Horkého a postrádal důkazy k Horkého tvrzením. Horký byl „člověk, jenž sám obnažil odporné svoje mravní jádro v hanopisu, jenž by dělal čest provokatéru ve službách Rakouska.“¹²²

V článku s názvem *K. Horkého harakiri* byl Horký rovnou označen za pokrytce a duševně nemocného člověka a jeho myšlenky za „nápady mozku očividně abnormálního“.¹²³ Další extrémní reakcí byl posměšný a vulgární leták proti Horkému od S. Kratochvíla. Leták byl ilustrován karikaturami zobrazujícími Horkého. Kratochvíl se ironicky vyjadřoval o Horkém jako o spasiteli české Ameriky, jemuž šlo jen o peníze. Když přestaly chodit, obrátil se Horký k českým Američanům zády.¹²⁴ Leták odsoudily *Americké dělnické listy*¹²⁵ a ve svém protestu také V. Beneš. Horkého brožura obsahovala sice osten i proti němu, přesto považoval spory za škodlivé a vyzýval k práci.¹²⁶

Na Horkého pamflet muselo zareagovat také ČNS. To představovalo touto dobou již velmi vlivnou organizaci a reprezentovalo značnou část krajanů. Na jaře 1917 mělo celkem 180 místních poboček s 50 000 členy. Organizace a spolky, které ČNS podporovaly, sdružovaly dalších 120 000 členů.¹²⁷ Zůstalo loajální k E. Benešovi. Krajský výbor ČNS v New Yorku přijal 20. června 1917 usnesení, v němž se konstatovalo, že Horký se brožurou snaží způsobit rozkol v hnutí za osvobození českého národa a ochromit tuto akci a že odmítl předložit své důkazy k aféře vyšetřovacímu výboru. Tím porušil povinnosti člena ČNS a byl zbaven členství v ČNS.¹²⁸ Baltimorské noviny *Čechoameričan* se domnívaly, že ať už je K. Horký vinen nebo ne, jeho vyloučení bylo předčasné, nejdříve se mělo vše vyšetřit. S tím nesouhlasil P. Rabštejnek z Oklahomy v článku, který napsal do chicagské *Slavie*.

¹²⁰ Viz např. [aut. neuvad.], *Pan Horký a jeho záležitost*, *Spravedlnost*, 27. 6. 1917.

¹²¹ [Aut. neuvad.], *Dyrichův národ a Benešovo obecnstvo!*, *Americké dělnické listy*, 22. 6. 1917.

¹²² Vojtěch PREISSIG, *Hlas českého umělce*, *Svornost*, 21. 6. 1917.

¹²³ [Aut. neuvad.], *K. Horkého harakiri*, *Věk rozumu* 7, č. 6, 17. 6. 1917.

¹²⁴ Slavomír KRATOCHVÍL, *Letáky na vyhazování lumpů z národa*, *Leták 1*, LA PNP, f. Karel Horký, k. D.

¹²⁵ [Aut. neuvad.], *Pan Slavomír Kratochvíl...*, *Americké dělnické listy*, 29. 6. 1917.

¹²⁶ VÚA-VHA, f. Vojta Beneš, k. 5, složka 309, dopis V. Beneše neurčenému redaktoru, b. d.

¹²⁷ K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 228.

¹²⁸ *Protokol ze schůze krajského výboru ČNS, konané dne 20. června 1917 v Nár. budově*, *Hlas lidu*, 22. 6. 1917.

Podle něj byla brožura fraška a zdálo se mu směšné, že by se kvůli ní měl svolávat nějaký soud. Chtěl počkat na rozhodné slovo „tatička Masaryka“.¹²⁹

Dürichova a Horkého aféra byla jedním z hlavních důvodů zorganizování schůze předsedů a zástupců spolků, která byla „manifestací důvěry v práci Nár[odního] sdružení“. Předseda ČNS L. J. Fisher zde vyjádřil bezvýhradnou podporu Masarykovi a jeho rozhodnutím, tj. nepochyboval o tom, že byl-li Dürich vyloučen z ČSNR, stalo se tak právem. Horkého řadil vedle Düricha a Išky¹³⁰ k těm, kteří figurovali v aférách, jež měly způsobit rozkol. V. Beneš na schůzi vyzýval, aby si o aféře všichni udělali svůj úsudek. Horkého považoval za nebezpečnějšího, než byl austrofil Iška, protože Horký přišel jako přítel.¹³¹ Česká obec sokolská v Americe plně podpořila ČNS a prohlášení L. J. Fishera a odmítla Horkého útoky. Stejně tak podpořila ČNS a ČSNR také Jednota dělnických amerických sokolů.¹³²

Představitelé Čechoameričanů se většinou snažili aféru více nerozdmýchávat, všechny smířovat ve společném zájmu a nabádali spíše k práci. S tímto přístupem nebyl spokojen M. R. Štefánik, jenž se při svém pobytu v USA neustále k aféře vracel. Rozčilil ho také leták, vydaný proti němu Bláží Dürichovou a zformulovaný nejspíše Horkým. Bláža Dürichová zde Štefánikovi sděluje, že ho hledala s karabáčem, aby se mohla zeptat, kde jsou důkazy všech lživých tvrzení, jež Štefánik o Dürichovi vyslovil.¹³³ E. V. Voska vzpomínal na Štefánikovu nesmiřitelnost: „Musel jsem odmítnout několikrát výběr jeho prostředků, kterými chtěl zapůsobit proti obhájčům a přátelům poslance Dyrycha. V tom směru byl neúnavným a dlouho mu trvalo, než přestal myslet na odvetu za brožuru od Karla Horkého ‚Dyrychův národ a Benešovo obecnstvo‘ a za leták vydaný Bláží Dürichovou.“¹³⁴ Voska byl přitom jedním z hlavních Horkého odpůrců.

¹²⁹ [Aut. neuvad.], *Žaloby zodpověděny?*, Čechoameričan, 14. 7. 1917; P. Rabštejnek, *Oklahoma, Slavie*, 26. 6. 1917.

¹³⁰ *František Iška* (1863–1924) – bývalý katolický kněz a nadšený ateista, přední činitel řady krajských spolků v USA, majitel vlivného časopisu *Vesmír*, zastával prorakouskou orientaci, jeho jméno se stalo synonymem zrádce. Byl obviněn, že přijímal úplatky od rakousko-uherského konzulátu v Chicagu. Viz K. PICHlíK, *Bez legend*, s. 165.

¹³¹ [Aut. neuvad.], *Významná a nadšená schůze předsedů a zástupců spolků*, Svornost, 30. 6. 1917.

¹³² [Aut. neuvad.], *Z výk. výb. České obce sokolské v Americe*, Svornost, 1. 7. 1917; [aut. neuvad.], *Prohlášení Ústředního výboru Jednoty dělnických amerických sokolů*, Dělnický sokol, č. 9, červenec 1917.

¹³³ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, B. Dürichová, Panu dru M. Štefánikovi. Štefánik o tom napsal E. Benešovi: Bláža Dürichová „podepsala ‚leták‘, stylizovaný patrně Horkým, aby mne skandalizovala. Aby byl jakýs takýs podklad, šla sl. Bl. Dürichová v sobotu dopoledne do domu Voskova, kde jí přišel otevřít malíř Mrázek. Ptala se ho, bydlí-li zde dr. Štefánik (otázka fingovaná, neboť Horký to věděl dobře, že jsem odjel v pátek do Washingtonu, jak jsem na zmíněné schůzi v jeho přítomnosti ohlásil). Na zápornou odpověď řekla, že mne chtěla spráskat (měla v ruce karabáč), neboť prý nemohla dostat revolver, aby mne zastřelila.“ Viz dopis M. R. Štefánika T. G. Masarykovi a E. Benešovi z 22. 7. 1917, New York. Cit. dle J. ROKOSKÝ, *Josef Dürich*, s. 79.

¹³⁴ Emanuel Viktor VOSKA, *Paměti kapitána Em. V. Vosky*, Jas, 1933–1936.

Horkého časopis *Poděbradka* přestal od vydání pamfletu proti Benešovi sloužit pouze svému primárnímu cíli, vlasteneckému povzbuzování, a stal se Horkého zbraní v bojích Dürichovy aféry. Po jejím vypuknutí se stala *Poděbradka* opozičním listem a začala ostře útočit na E. Beneše, M. R. Štefánika, F. Píseckého a další. Neustával Horkého zájem o hospodaření s výtěžky čechoamerických sbírek. V průběhu aféry věnoval také hodně prostoru vyjadřování svého zklamání z poměrů v české Americe. Vzpomínal, že „Z dobré pozice se stala pojednou opozice a její existenční důsledky jsem poznal velice brzy.“ Aféra způsobila mezi českými krajany v USA velký rozruch. Byla probírána na mnoha bouřlivých schůzích. Rozdělila krajany na dva tábory. Tábor Horkého příznivců byl menší než tábor jeho odpůrců, což se muselo projevit na postavení *Poděbradky*. Po svém vyloučení z ČNS se Horký obával, že přijde o předplatitele, kteří byli členy ČNS. Báł se o osud časopisu, i když prohlašoval, že doufá, že zvítězí pravda a mnozí z jeho protivníků se přidají na jeho stranu.¹³⁵

Ti z dělníků, kteří se v Dürichově aféře přidali k Horkému, se soustřeďoval kolem jeho přítele, pekařského dělníka F. Očenáška.¹³⁶ Na Horkého obhajobu vystupovali veřejně jeho newyorští přátelé v čele s Franzlovými. Horkého označovali za „muže neposkrvrněného charakteru“ a obsah brožury za „čirou, nahou a neo-hroženou pravdu“. Když uveřejnili svoje prohlášení v *Newyorských listech*, redakce se od něj následujícího dne distancovala.¹³⁷ Horký si stěžoval, že čechoamerické noviny nesmějí otiskovat žádnou jeho obranu a protesty jeho přátel a že se všechny rukopisy musejí předkládat k cenzuře E. V. Voskovi.¹³⁸

2.3.2. Důsledky Dürichovy aféry pro krajany v USA a pro Karla Horkého

Horkého brožura *Dürichův národ a Benešovo obecenstvo* vzbudila mezi Čechoameričany velkou pozornost a vyvolala bouřlivé diskuse na schůzích i na stránkách tisku. Krajanské organizace se postupně stavěly za vedení ČNS, které bezvýhradně podporovalo T. G. Masaryka a E. Beneše. Spolupráce české Ameriky s evropským vedením odboje tedy nebyla Dürichovou aférou narušena. Většinou byl na první místo stavěn společný zájem – úsilí o samostatný stát. Rozdmýchávání jakýchkoliv afér by ohrozilo úspěch sbírkových akcí mezi Čechoameričany. Ty představovaly hlavní zdroj financí pro protirakouský odboj. K citelnějšímu rozkolu mezi krajany tedy nedošlo. Otázkou zůstává, zdali aféra neovlivnila negativním způsobem nábor

¹³⁵ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka F. Očenášek, dopis Horkého F. Očenáškoví z New Yorku 23. 6. 1917; LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 276-277.

¹³⁶ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 261.

¹³⁷ [Aut. neuved.], *Českému lidu za hranicemi!*, Newyorské listy, 14. 6. 1917. Toto prohlášení, podepsané 24 členy ČNS bylo otištěno také v Poděbradce, roč. 1, č. 4-7, s. 90; *Redakční sdělení*, Newyorské listy, 15. 6. 1917.

¹³⁸ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka F. Očenášek, dopis Horkého F. Očenáškoví z New Yorku 23. 6. 1917.

do samostatné československé armády, organizovaný M. R. Štefánikem právě v létě 1917. Nábor neměl příliš dobré výsledky.

E. Beneš vývoj aféry v USA sledoval, ale nezasahoval do ní. „Zprávy, jež jsem tehdy o tom všem dostával z Ameriky od Národního sdružení a z Ruska od Štefánika, byly hodně poplašné. Nereagoval jsem na osobní útoky, vynakládaje vše na zachování jednotnosti organizace a programu akce. Postěžoval jsem si jen v dopisech Masarykovi, jenž svou odpovědí mne klidnil, zmírňuje mé rozhořčení a znechucení.“ Přestože podle E. Beneše boje aféry „byly ostré, nedotkly se hlouběji naší organizace.“¹³⁹ Obdobně se vyjádřil Masaryk, že aféra „byla nemilá, ale nezpůsobila politických škod.“ Dokonce našel pozitivní efekt aféry – Češi si kvůli sporu museli lépe promyslet podstatu odboje a jeho taktiky a rázné vypořádání s Dürichem působilo dobře na spojení.¹⁴⁰

Velké osobní důsledky měla aféra pro K. Horkého. Ocitl se v opozici k vedení protirakouského odboje v USA, představovanému chicagským ČNS. Řada krajanů, oddaných T. G. Masarykovi a E. Benešovi, se od Horkého po vydání brožury *Dyřichův národ a Benešovo obecenstvo* odvrátila. Bez opory ve vedení odboje byl Horký nucen k existenční samostatnosti. Právem se obával, že bude muset ukončit *Poděbradku*. V listopadu 1917 ji však již považoval za zachráněnou a počítal s tím, že nadále už bude časopis vycházet mnohem pravidelněji.¹⁴¹ Aby uživil rodinu, rozhodl se, stejně jako když vydával *Krameria* a *Stopu*, pokusit se také o vydávání knih. Nejprve vydal vlastenecky laděný kalendář, protože tou dobou byly kalendáře velmi oblíbené. Měl úspěch, a tak Horký připravil další i v příštím roce.

Na vydávání *Poděbradky* a dalších publikací si často musel půjčovat. V tom se mohl spolehnout na přítele F. Očenáška. Aby vylepšil rodinný rozpočet, objížděl s přednáškami a kufrem svých knih a kalendářů krajské kolonie. Pokud se vše při přednášce neprodalo, chodil s kufrem po domech. Krajané, mezi nimiž se pohyboval, většinou pracovali v dolech, ve slévárnách a v automobilkách. Měli tedy dělnické profese.¹⁴²

V únoru 1918 přesídlil Horký i s rodinou z New Yorku do Chicaga, protože zde byla početnější česká menšina a Horký zde viděl větší možnosti odbytu. Odjeli již bez Bláži Dürichové, jež se vdala a zůstala v New Yorku. Rodina K. Horkého v Chicagu bydlela nejprve v pronajatém domku, později si koupili na splátky domek vlastní. Žili zde až do podzimu 1920. Horký odtud podnikl nejvíce přednáškových cest po roztroušených českých osadách ve státech Illinois a Ohio. Pozoroval přitom, jak Dürichova aféra rozdělila jeho potenciální posluchače na dva tábory. Jeden jeho příjezd ignoroval, druhý ho srdečně vítal.¹⁴³

¹³⁹ Edvard BENEŠ, *Světová válka a naše revoluce*, 1. díl, Praha 1930, s. 138, 276.

¹⁴⁰ Tomáš Garigue MASARYK, *Světová revoluce*, Praha 1925, s. 95, 261.

¹⁴¹ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškově z 3. 11. 1917.

¹⁴² LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis Horkého F. Očenáškově z 3. 11. 1917; LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl paměti, strojopis s autor. pozn., s. 281.

Kvůli hospodářské krizi se však Horkého zisky se snižovaly. Chtěl-li udržet *Poděbradku* a splácet dům, musel si najít další zaměstnání. Tři měsíce zkusil pracovat v české chicagské bance, ale pak se rozhodl vrátit zase ke svému oboru. Založil „nové románové nakladatelství“ Libosad, kde vydal v jednom svazku dva romány Karoliny Světlé – *Kříž u potoka* a *Zvonečkovou královnu* a měl úspěch. Aby si přivydělal, prodával na svých přednáškových cestách spolu s knihami dokonce malované talíře. V New Yorku vydal roku 1919 knížku svých starších drobných prací z Horkého čítanky – črt, fejetonů a satir, pod názvem *Stovka*. Vedle toho připravil obrázkovou mapu Evropy ve válce.¹⁴⁴

V průběhu roku 1917 a na počátku roku 1918 se konsolidovalo československé hnutí v USA. Vliv bolševické revoluce v Rusku sice způsobil diferenciaci na levicu, ale ani její nejradikálnější složky se nepostavily proti hlavnímu směřování československého zahraničního hnutí. V únoru 1918 bylo na konferenci krajanských organizací a spolků rozhodnuto o vytvoření odbočky ČSNR v USA. Ustavena byla v březnu 1918. Vzpruhou pro krajanské hnutí byl příjezd T. G. Masaryka do USA. Jeho přivítání masami Čechů v Chicagu 5. května 1918 působilo jako demonstrace jednoty hnutí. Masaryk cestoval po Americe a účastnil se shromáždění Čechoameričanů. Nejvýznamnějším aktem bylo podepsání známé tzv. Pittsburské dohody, kde se američtí Češi a Slováci vyslovili pro společný československý stát. Hlavním účelem Masarykovy návštěvy v USA bylo jednat o transportu československých legionářů z Ruska do Francie a zajistit diplomatické uznání Československé národní rady a její armády, což měly být první kroky k uznání příštího samostatného státu.¹⁴⁵

Masarykova návštěva v USA byla pro Horkého příležitostí vyjasnit si s ním svoje námitky proti vedoucím činitelům zahraniční akce. Horký si vyžádal setkání. Došlo k němu v chicagském hotelu Blackstone. Schůzka skončila naprostou neshodou. Horký prý neviděl žádný důkaz Dürichovy viny.¹⁴⁶ Masaryk ani neměl mnoho času a zájmu o Dürichově aféře mluvit. Horký se mu snažil radit ve způsobu účtování zahraničních sbírek, kdy navrhoval využití bankovních odborníků, a také ho chtěl přesvědčit, aby se obklopoval jinými lidmi než dosud.¹⁴⁷ Schůzka znamenala zlom v Horkého vztahu k T. G. Masarykovi. Zatímco dříve označoval za původce

¹⁴³ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 293.

¹⁴⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 278-279, 290-292, 298.

¹⁴⁵ K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 328-329, 331-333.

¹⁴⁶ Poděbradka, roč. 1, č. 14, 10. 8. 1918, s. 192.

¹⁴⁷ [Aut. neuved.], *Veřejná schůze v Národní budově*, Hlas lidu, roč. 34, č. 2, 2. 7. 1919, s. 1. Horký na schůzce vyslovil nespokojenost s až příliš zjednodušeným finančním hospodářstvím a přesvědčoval ho, že jeho „notýskové účetnictví českoamerických, do milionů franků sahajících sbírek, neobstojí v Čechách nikdy před žádným čestným finančním odborníkem“. Viz Karel HORKÝ, *Z vašich rukou!*, Chicago 1919, s. 42-43.

všeho zla v odboji E. Beneše a k Masarykovi vzhlížel, při osobním setkání ho Masaryk zklamal.¹⁴⁸ Horký došel k poznání, že si Masaryka idealizoval a začal u něj nacházet vinu za negativní jevy v odboji.

Rok po chicagském setkání na Masaryka zaútočil svou novou brožurou. Protože se T. G. Masaryk mezitím stal prezidentem nově vzniklé Československé republiky, Horký již nevystupoval jen proti vůdci zahraniční akce, ale přímo proti představiteli státu. V březnu 1919 v Chicagu vydal brožuru vlastním nákladem pod názvem *Z vašich rukou!* Její text vyšel také v posledním čísle *Poděbradky*.¹⁴⁹ Brožuru Horký adresoval legionářům. Ujišťoval je, že samostatný stát je jejich dílem. „Z vašich rukou, z vašich, běřeme si dnes dar volnosti, českoslovenští vojáci. Pro věrné a čestné syny našeho národa datuje se letopočet české republiky od okamžiku, kdy první z vás začal krváčet, a nikoli od chvíle, kdy na účet vaší krve objevily se první manifesty diktátorů a autokratů“. Úspěch vzešel z krve vojáků. Horký v textu brojil proti Masarykovi, Benešovi a Štefánikovi, kteří si zásluhy podle něj jen přisvojovali. Utrpení vojáků jim sloužilo za nástroj sebepropagace a „prapor české armády stává se reklamním plakátem jejich kandidatury diplomatů, státníků, prezidentů a ministrů“. Hlásili se k úspěchům, jichž dosáhla armáda pod jejich vedením. Ta zatím opuštěná umírala.¹⁵⁰ Horký zde předjímal stanovisko, na němž později setrval ve sporech o tzv. osvobozeneckou legendu. V nich šlo o otázku, kdo se nejvíce zasloužil o dosažení státní samostatnosti.

Horký v brožuře shrnoval své námítky proti vedení protirakouského odboje a zvláště proti T. G. Masarykovi. Samozřejmě opět připomněl, jak byl pošpiněn Dürich. Ironicky vyprávěl o tom, jak Masaryk, E. Beneš a Štefánik jednali, když byl Dürich v Rusku. Horký ale vyjadřoval přesvědčení, že vojáci vědí, jaký Dürich je a jak se k nim choval.

Také se Horký znovu vrátil ke svému zklamání ze setkání s Masarykem v chicagském hotelu Blackstone. Nadále zastával názor, že Masarykovo finanční hospodaření by neobstálo před revizí. Masaryka nazval opakovaně Clubinem, podle postavy pokrytce a zloděje z románu Victora Huga *Dělníci moře*. „Kdybys ty tušil [národe], že jen proto celé řeky české krve tekou v Sibiři, protože za hranicemi není Palacký, nýbrž Clubin!“ Další invektivou namířenou proti Masarykovi bylo označení jeho „naprosté státnické bezradnosti a absolutní politické neschopnosti“ za „klokanství“. Horký vysvětloval, že když si Masaryk nevěděl rady, velkými politickými skoky měnil názory a činy. Masaryk podle Horkého měnil názor podle potřeby – nejdříve chtěl na českém trůně někoho z Romanovců, po revoluci to zavrhl. „Jako klokan, jako směšný klokan stojí milý náš státník před velikou hádankou Rusi“. Závěrem Horký vyjádřil lítost nad tím, že českoslovenští vojáci stále ještě nejsou doma.¹⁵¹ Tím mínil pohnutý osud československých legií v Rusku, které

¹⁴⁸ K. HORKÝ, *Z vašich*, s. 42–43.

¹⁴⁹ Poděbradka, roč. 1, č. 19–22, 20. 3. 1919, s. 266–287.

¹⁵⁰ K. HORKÝ, *Z vašich*, s. 6, 37–39.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 56, 45–47.

byly nuceny i po vzniku Československé republiky zůstat na Sibiři. Do vlasti se vracely postupně až do podzimu 1920.

Jedna z novinových reakcí na brožuru v Československu zaznamenala u Horkého „klasický“ jev: Horký sám konstatuje, že pro svá tvrzení o Masarykově pro radnosti, jež uvádí v brožuře, nemá důkazy a ani je mít nikdy nebude.¹⁵² Toho si všimla také redakce *Bratrského věstníku* v Omaze v USA. Litovali, že Horký takto vystupuje, když vzali v úvahu jeho úspěšnou literární minulost. Horký neměl znovu psát o Dürichovi, protože jeho aféra se Ameriky netýká.¹⁵³ Námitky v tom smyslu, že Horký neměl důkazy, byly oprávněné. Horký to sám později přiznal s tím, že kvůli své osamocenosti nebyl se všemi fakty obeznámen a byl „nucen spoléhat se jen na vyzkoušený již instinkt; byl bohužel dobrý až příliš, neboť ony, jak se tvrdilo, ‚slabiny‘ mého spisu, činivší tehdy dojem pouhých kombinací, uzrály postupem doby v nepopíratelná a dnes již dokazatelná fakta.“¹⁵⁴

Začátkem roku 1919 byl Horký ve velké finanční tísní. Stěžoval si příteli Očenáškově, že vlivní lidé z ČNS ho očerňují a poškozují jeho úvěr v tiskárně. Té musel platit předem. Peníze za prodané výtisky se mu pak vracely jen pomalu. Brožuru *Z vašich rukou!* vytiskl vlastním nákladem, což ho velmi zatížilo. Předplatitelé *Poděbradky* mu nevěřili, že vyjdou další čísla a nechtěli si *Poděbradku* předplácet, dokud nevyjdou. Přes veškeré úsilí už Poděbradce mnoho času nezbyvalo. Poslední číslo vyšlo 20. března 1919. Horký dlužil mnoho peněz Očenáškově a stále ho žádal o strpení. Čím více se mu nedařilo a čím větší potíže měl s penězi, tím více tíhl k dělníkům. Z české Ameriky byl zklamán. Očenáškově napsal: „mnoho jsem v české Americe viděl – a dnes jasně již vidím, čím je mi zde dělnictvo. Vždyť já dnes kromě dělnictva nemám jiného pravého přítele. A na svých cestách také už jinam nežli mezi dělnictvo nechodím. [...] A ti lidé, když někde jsem, to dobře cítí, oni vidí, že i na duši mohou být mozoly, byť i jich nebylo vidět. Jen počkejte, my si to uděláme, my tím pohneme v těch ubohých, podvedených Čechách! Vždyť všechno, co dnes se ve světě děje a v čem nemají prsty dělníci, je světový podvod“.¹⁵⁵

Horký se obracel k dělníkům jako k jediným pravým přátelům. Při zamyšlení nad příčinou jeho příklonu k levicovému smýšlení se tedy nabízí vysvětlení, že Horký se upínal k dělnickému hnutí prostě proto, že mu nikdo jiný než dělníci nezbyl. Jeho dosavadní texty obsahovaly sice někdy sociální akcent, ale spíše jako vyjádření sympatií k sociálním požadavkům, bez výrazových prostředků sociálního revolucionáře. Měl-li se však v Americe orientovat se svou publicistickou a přednáškovou prací na dělníky, přijal k tomu i jejich světový názor. Bylo by proto možné spekulovat o tom, zda by se Horký politicky levicově orientoval i v případě, kdyby se kvůli svému angažování v Dürichově aféře neocítl v opozici vůči Masarykem vedenému zahraničnímu odboji.

¹⁵² J. GALLAS, *Karel Horký za hranicemi*, Česká stráž, roč. 2, č. 40.

¹⁵³ *Redakční poznámky*, Bratrský věstník, duben 1919.

¹⁵⁴ K. HORKÝ, *Vlast*, s. 10.

¹⁵⁵ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškově z Chicaga 23. 4. 1919.

Svým levicovým vystupováním se Horký dostal do rozporu s názory, jež zastával jeho tchán J. Dürich. Na informace o tom, že J. Dürich se v Čechách postavil do čela hnutí, usilujícího o obnovení monarchistické moci v Rusku, Horký reagoval v srpnu 1919 prohlášením, jímž se distancoval od jeho názorů. Nesouhlasil s nimi, „neboť moje pero je zasvěceno pokroku lidstva a spravedlivé řešení otázky sociální zdá se mi býti nemyslitelno v rámci monarchií.“ Neztotožňoval se s Dürichovým politickým programem, i když nepochyboval, že má být jakousi národní demonstrací namířenou „proti nepopulární, angločeské kapitalistické politice a proti anglickému imperialismu“. Na závěr zvolal: „Ať žije Rusko, ale nikoli monarchistické, nýbrž řízené rukou osvíceného, až k nejvyšším duchovním metám pozvolna povzneseného pracujícího lidu!“¹⁵⁶ Prohlášení zaslal Horký F. Očenáškovi k otištění v *Obraně*.¹⁵⁷

Horký v tomto prohlášení otevřeně projevil svoje sympatie k bolševickému Rusku. V Čechách Horkého politické zaměření přirozeně neuniklo pozornosti. Například *Národní politika* přinesla v srpnu 1919 článek s názvem *Spisovatel Horký bolševikem!*, kde převzala zprávu *Venkova* o tom, že Horký opět převlékl svůj politický kabát a nyní horuje pro bolševiky.¹⁵⁸ *Národní listy* v srpnu 1920 konstatovaly, že o Horkém došly do vlasti zprávy, „líčící ho jako propagátora bolševických idejí.“¹⁵⁹ Tato Horkého náklonnost nevzbuzovala v Čechách žádné sympatie.

Do velmi nepříznivého světla se Horký v Čechách dostal kvůli svému vystupování v Dürichově aféře. Nakladatel J. R. Vilímek Horkému odmítl vydat knihu, protože české „časopisy vznesly na Vás těžká obvinění tvrdíce v celých sloupcích, že Vaše činnost v Americe byla podvrtná a čelila proti naší republice, proti legionářům atd. [...] jak dnes se zde věci jeví, jest Vaše jméno zde proskribováno, i budete se musiti nejprve obhájití a uvéstí všechny obžaloby na pravou míru.“¹⁶⁰ Horký nikdy nevystupoval proti myšlence vzniku samostatné Československé republiky. Bojoval proti vedoucím osobnostem odboje, protože se domníval, že se chovaly nemorálně. Útoky proti Masarykovi a Benešovi se však chápaly jako útoky proti republice. V československé státní propagandě začínalo být úsilí o samostatný stát ztotožňováno s vedoucími představiteli zahraniční akce, tj. T. G. Masarykem, E. Benešem a M. R. Štefánikem.

Když se Horký s rodinou rozhodli vrátit z USA domů do Čech, prodali v Chicagu domek a odjeli do New Yorku. Zde bydleli u švagra, než Horký získal pas. Potíže s jeho vydáním očekával.¹⁶¹ Předpokládal, že nebude v republice příliš vítán. V říjnu 1920 konečně oznámil F. Očenáškovi, že po osmi měsících odkladů

¹⁵⁶ Karel HORKÝ, *Prohlášení*, LA PNP, f. Karel Horký, k. 20.

¹⁵⁷ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovi z 30. 8. 1919.

¹⁵⁸ [Aut. neuved.] *Spisovatel Horký bolševikem!*, *Národní politika*, 9. 8. 1919.

¹⁵⁹ *Národní listy*, 24. 8. 1920.

¹⁶⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Josef R. Vilímek, dopis J. R. Vilímka K. Horkému z 31. 10. 1920.

¹⁶¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojepis s autor. pozn., s. 317.

mu československé ministerstvo zahraničí povolilo pas na cestu do vlasti. Konstatoval, že mu ho již dát museli, protože se v posledních týdnech rozvinula okolo toho debata v některých českých listech, jejíž výsledek „mohl pro ně a hlavně pro ‚Něho‘ [E. Beneše] znamenati směšnost“. Horký se chtěl před odjezdem rozloučit v *Obraně* s čechoamerickým dělnictvem, „neboť jedině jemu mám co říci a také řeknu, před tváří té tzv. zdejší ‚intelligence‘. A s tím číslem ‚Obrany‘ v kapse chci přestoupiti hranice české republiky.“¹⁶²

2.4. Shrnutí

Období první světové války bylo pro K. Horkého ve znamení úsilí o zapojení do protirakouského odboje a posléze také ve znamení boje proti jeho vedení, neboť se dostal do konfliktu s E. Benešem, M. R. Štefánikem a T. G. Masarykem. Tato životní etapa byla pro Horkého zásadní a určovala jeho úlohu v období první Československé republiky. Jako nesmiřitelný kritik někdejších vůdců odboje, později představitelů státu, se automaticky ocitl v opozici.

Po vypuknutí první světové války odešel Horký s rodinou z Paříže do neutrálního Španělska. V době počátků a formování Masarykem vedeného zahraničního protirakouského odboje zde Horký pobíral podporu od rakousko-uherského konzulátu. Po příchodu jeho tchána J. Düricha do emigrace se chtěl Horký do zahraničního odboje zapojit. Vedla ho k tomu touha pracovat pro vlast, ale lze soudit, že ho lákala také možnost pravidelného příjmu, protože korespondence s Čechami vážla. Pobírání konzulátní podpory cítil jako potupu, ale peníze pobíral, dokud nebylo vydáno prohlášení Českého komitétu zahraničního, podepsané i jeho tchánem J. Dürichem. Bylo nanejvýš pravděpodobné, že po tchánově veřejném přihlášení k odboji by o podporu stejně přišel. Kontakty s rakousko-uherským konzulátem spolu s články v pražském *Právu lidu*, které byly chápány jako protifrancouzské, způsobily, že L. Sychrava byl proti Horkého přispívání do odbojových tiskovin a spolu s E. Benešem odmítl otisknout Horkého později velmi úspěšný leták *Ted' anebo nikdy!*, povzbuzující k odboji. Záležitost si potom Horký vysvětloval v půlroční podrážděné korespondenci s E. Benešem. T. G. Masaryk nebyl proti spolupráci s Horkým, ale svým temperamentem, výbušností a sklonem k unáhleným soudům ho Horký odrazoval. Masaryk ho považoval za člověka „rozčileného“, který není schopen klidné práce. Místo začlenění do odboje tedy svou konfliktností Horký proti sobě jeho činitele popudil a ukázal se jako neschopný konstruktivní spolupráce. Usmíření s E. Benešem bylo spíše formální. Horký mu přestal důvěřovat.

Mezitím Horký korespondenčně vyjednával svoje přispívání do čechoamerických periodik. Měl pověst dobrého spisovatele a obratného novináře. Mezi odbojovými pracovníky byly uznávány jeho schopnosti a žurnalistický potenciál. Nešlo tedy o to, zdali může být pro odboj přínosem, ale o to, jak takovou individualitu

¹⁶² LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 21. 10. 1920.

využít. Také si uvědomovali riziko toho, kdyby jeho schopností bylo „nemoudře užito“.

Po zklamání z toho, že se v Evropě pro něj nenašlo adekvátní uplatnění, odešel Horký po delším vyjednávání o svém působení v odboji na podzim roku 1916 do USA. Krajanské České národní sdružení, nejvýznamnější čechoamerická organizace zastřešující protirakouský odboj v USA, Horkého sice podpořilo, ale nezaměstnalo. V souladu se svou potřebou nezávislosti a názorové svobody začal Horký v USA vydávat další ze svých vlastních časopisů. Jeho *Poděbradka* měla vlastenecky povzbuzovat krajany. Mezi ně Horký příliš nezapadl. Nepochopil jejich mentalitu a měl v úmyslu moralizovat a kárat. Hořkost z neuplatnění v Horkém zůstala. Ani po usazení v USA se necítil do odboje patřičně zapojen. Jeho práce ve shodě s oficiálním vedením odboje trvala jen do června 1917, kdy vydal politický pamflet proti E. Benešovi s názvem *Dyřichův národ a Benešovo obecnstvo*. Za viníka všeho špatného v odboji Horký označil E. Beneše. Brožurou vystoupil na obhajobu cti svého tchána J. Düricha.

Agrární poslanec J. Dürich odešel zastupovat protirakouský odboj do Ruska. Již před odjezdem docházelo k jeho střetům s E. Benešem a M. R. Štefánikem kvůli Dürichovu samostatnému vystupování bez dohody s E. Benešem. Vliv E. Beneše na zahraniční akci vzrůstal, zatímco Dürichovo postavení se oslabovalo. Ještě než do Ruska odjel, jednali E. Beneš a M. R. Štefánik o způsobu, jak omezit jeho působnost v Rusku. Zde Dürich nepostupoval podle instrukcí od T. G. Masaryka a E. Beneše. Příčinou byla jeho rusofilská orientace. Byl stoupencem Kramářovy myšlenky slovanského impéria v čele s Ruskem. Dopustil svou závislost na carské vládě a nechal se zmanipulovat k založení separátního vedení protirakouského odboje. Cítil se k tomu oprávněn, protože jednal jako zástupce českého národa vyslaný domácí odbojovou organizací Maffii. Po demokratické únorové revoluci v Rusku byl vyloučen z ČSNR a odstaven z vedení zahraničního odboje. Zároveň čelil řadě nařčení z nečestného jednání.

Horkého brožurou byla přenesena do USA tzv. Dürichova aféra. K vyvolání diskuse o J. Dürichovi mezi Čechoameričany přispěli také M. R. Štefánik a F. Písecký, kteří při svém přednáškovém turné po USA na Düricha útočili. V brožuře *Dyřichův národ a Benešovo obecnstvo* ještě Horký vyjadřoval svou náklonnost a úctu T. G. Masarykovi. Zlomem v jeho vztahu k vůdci zahraničního odboje se stalo jejich setkání při Masarykově pobytu v USA na jaře 1918. Masaryk mu nevěnoval mnoho pozornosti a z jeho připomínek nevyvodil žádné důsledky. Horký byl zklamán začal u Masaryka hledat vinu za negativní jevy v odboji. Rok poté v brožuře *Z vašich rukou!* na Masaryka, tehdy již prezidenta republiky, nevybíravě zaútočil. Jedním z argumentů proti němu a ostatním vůdčím osobnostem odboje bylo i tvrzení, že si přisvojili zásluhy o státní samostatnost. Tyto zásluhy však podle Horkého náležely výhradně legionářům. Toto stanovisko předznamenávalo Horkého pozici v táboře bojovníků proti tzv. osvobozené legendě.

Důsledky Dürichovy aféry pro zahraniční odboj nebyly nijak destruktivní. T. G. Masaryk a E. Beneš měli již dostatečně silnou pozici v zahraničním odboji,

než aby je Dürichova aféra ohrozila. Aféra způsobila mezi Čechoameričany hlavně diskuse na stránkách tisku a na schůzích spolků a organizací a ohrožovala úspěch sbírání peněz na zahraniční odboj. Horký ve svém boji za Dürichovu čest sice našel některé příznivce nebo alespoň lidi zdrženlivé, kteří čekali na více informací, v zásadě ale zůstal sám, bez opory v nějaké autoritě.

Pro Horkého osobně měla Dürichova aféra důsledky dalekosáhlé. Ocítl se v zahraničním protirakouském odboji v opozici. Zhoršila se jeho materiální situace a zneprátelil si velkou část krajanů, oddanou T. G. Masarykovi a E. Benešovi. Kladnou odezvu nacházel většinou už jen u čechoamerických dělníků. To ho zřejmě přivedlo k levicové politické orientaci a otevřenému vyjadřování sympatií k bolševickému Rusku. To bylo, stejně jako Horkého boj proti E. Benešovi a T. G. Masarykovi, nepříznivě hodnoceno doma v Čechách. Jeho boj proti vůdcům odboje byl interpretován jako boj proti republice, proti níž však Horký nikdy nevystupoval. V důsledku aféry se vracel domů jako zarytý odpůrce dvou vůdčích představitelů protirakouského odboje a nového státu a sympatizant obávaného bolševismu.

3. Po návratu do vlasti (1921–1926)

3.1. Kniha Vlast a její ohlas

K. Horký s rodinou se po dlouhé cestě z USA přes Paříž, kde se musel kvůli nemoci zdržet, vrátil začátkem roku 1921 do vlasti. Nastěhovali se ke tchánovi K. Horkého J. Dürichovi do jeho mlýna v Klášteře nad Jizerou.¹ Po návratu se začal Horký rozhlížet po české společnosti. Zjistil, že navázat na předválečnou dráhu všeobecně uznávaného fejetonisty nebude snadné. Jeho pověst kvalitního žurnalisty značně utrpěla negativní interpretací jeho publicistiky z dob protirakouského odboje.

Přijetí ze strany přátel a české veřejnosti Horkého zklamalo. Přivítal ho chlad a odstup. Byl to výsledek nepříznivého ohlasu, který v Čechách vyvolalo jeho útočení proti T. G. Masarykovi a E. Benešovi a také jeho příklon k levici. Zjistil, „že všechny okolnosti nasvědčují tomu, že v Čechách, tj. pro širokou veřejnost a pro práci literární, jsem zabitější, než-li jsem očekával. Lidé, kteří před válkou se mi věšeli při každém kroku na šosy, dnes po mně ani hlavu neobrátlí. Redakce liter[árních] časopisů, které mne nutily do přispívání (z Paříže jsem psal pravidelně do osmi časopisů), dělají, jako by nevěděly, že jsem se vrátil. Dokonce i moje žena je na indexu. Když zaslala nyní Vilímkovi asi 1000 stran překladů, objednaných od něho už před válkou, napsal jí, že v době války našel si prý jiného překladatele. Atd. Kam pohlédnu, všude Sahara.“ Odstup si zachovával i nakladatel Topič.² Horký se kvůli tomu do budoucna obával existenčních potíží. Svou osamocenost zatím nepřičítal tomu, že byl v opozici proti T. G. Masarykovi a E. Benešovi, ale hlavně negativnímu ohlasu svého angažování pro levici. „Proto setkávám se s osamocněním přímo neuvěřitelným. A není to, jak jsem zjistil, ani tak pro Mas[aryka] a Beneše (neboť celých devět desítin národa už buď zjevně, nebo v skrytu je proti nim), je to pro moje přednášky v amer[ických] dělnických radách, o nichž se zde referovalo takovým způsobem, jako se dnes v novinách referuje o procese kladenských. Beneše by hodili třeba prasatům. Ale ne svůj měšťácký klid, na ten si nechtějí dát sáhnout...“³

Horký přijel z Ameriky s netajeným levicovým politickým přesvědčením. Sympatie k „velkolepé ideji dělnické“ sice projevil již před první světovou válkou, např. ve spisu *Mizérie*,⁴ a jeho sociální citění je charakteristické také pro řadu jeho

¹ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovu z 16. 4. 1921.

² K. Horký napsal F. Očenáškovu: „povšimněte si, jakou nadšenou předmluvu dal nakladatel Topič o mně napsat do té knihy ‚Má úcta‘. A dnes? Ví, že jsem přijel, ale poslal mi jen 5–6 obchodních rádků, suchých jak písek.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovu z 16. 4. 1921.

³ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovu z 16. 4. 1921.

⁴ K. HORKÝ, *Mizérie*, c. d. V tomto spisku Horký sympatizoval s „velkolepou ideou dělnickou“, ale kritizoval dělnické časopisy a dělnické stranictví za to, že tuto ideu uvrhly do bláta a za to, jak špatně s ní nakládají. Viz s. 21–22.

fejetonů,⁵ skutečnou přichylnost k dělníkům i v politickém smyslu však otevřeně deklaroval až v USA.

Dělníkům chtěl být Horký věrný také doma, ale nesetkal se s takovou odezvou, jakou si představoval. Ilustroval to nezájem redakce *Sociálního demokrata*. Horký na poukázce redakci popřál zdaru a vyřídil stisk ruky amerických hochů a dotklo se ho, že vůbec nedostal odpověď. Domníval se, že buď proto, že je spřízněn s Dürichem, nebo proto, že se někdo obává jeho konkurence. Přitom zdůrazňoval, že svým perem chce pracovat pro dělníky. Chtěl psát, byl přesvědčen, že tribuna a agitace nejsou pro něj: „nedovedu toho a přičí se to mé přirozenosti“. Stejně tak neměl zájem o kariéru v politické straně. Nehodlal totiž vstoupit do žádné dělnické organizace. Chtěl zůstat nezávislý jako vždy. „Řekl jsem přece veřejně na schůzích v Americe, že tak učiním okamžitě, když dělnictvo mne k tomu vybídne, ale takticky a se stanoviska naprosté svobody pera a kritiky že považuji za vhodnější, zůstatí svým a psáti si, co chci, ne třeba pro Obranu ale vždycky pro dělnictvo. . . Kdykoli mi dělnictvo řekne, že bez legitimace mi nemůže důvěřovati, půjdu do organizace okamžitě, třebaže v nitru s tím krokem nebudu souhlasiti. Pro mozoly je organizace dobrá v každém případě. Ale pero, které to myslí upřímně, chce si zachovati svůj let. Jinak často musilo by se plazit.“⁶

Ani po návratu do Čech nechtěl Horký ztratit kontakt s českými krajany v USA. Byly pro něj důležité příjmy za tamější publikování. Pravidelně posílal F. Očenáškoví články pro chicagskou *Obranu*, „namířené proti hradu a Benešovi“. Honoráře z Ameriky Horký velice vítal, protože peněz na zabezpečení rodiny se mu nedostávalo.⁷

Ne všechen socialistický tisk v USA byl však Horkému nakloněn tak jako *Obrana*. V Chicagu se ve *Spravedlnosti* o Horkém po jeho odjezdu psalo, že se do Čech dostal za peníze dělnictva. To Horkého rozčilovalo, protože byl přesvědčen, že na peníze měl právo, když svým psaním hájil zájmy dělníků.⁸ Jindy na něj útočila zase chicagská *Pravda*. Podle článku s výmluvným názvem *Karel Horký, buržoa* neměl Horký místo v socialistickém hnutí. Podle autorů článku jediným vysvětlením toho, jak se Horký mezi socialisty dostal, byla skutečnost, že byl čechoamerickou buržoazií dán do klatby a potom se uchýlil k dělnictvu, protože neviděl jiného východiska. Sám sebe přitom klamal. *Pravda* reagovala na jeho dopisy uveřejňované v *Obraně*, v nichž líčil poměry v Československu. Jeho zprávy o tom, že poměry jsou dobré, drahota se zmenšuje a sociální propasti se zužují,

⁵ F. VŠETIČKA, *Publicista*, s. 75.

⁶ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 16. 4. 1921.

⁷ „Nezapírám, že ten honorář viděl jsem rád, neboť s odchodem naší Věrušky do Prahy po prázdninách na studie nastávají nám výlohy, jejichž výše nás přímo děsí a o níž jsme neměli ani tušení. A to jí chceme poskytnouti jen to nejskromnější a minimální.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 7. 6. 1921, dále viz dopis z 16. 3. 1921.

⁸ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 16. 4. 1921.

Pravdu popudily, protože v tom viděla patriotickou propagandu, která slouží jedině české buržoazii. Podle *Pravdy* se naopak sociální rozdíly zvětšovaly a třídní boj se zostřoval. Horký to však neviděl, neboť po návratu do vlasti přerhal chatrná pouta, jež ho spojovala s americkým dělnictvem, a vstoupil zpátky do měšťáckých vrstev.⁹

Protože Horký pochopil, jak špatnou pověst mu přineslo jeho vystupování proti T. G. Masarykovi a E. Benešovi, rozhodl se předložit české veřejnosti účty ze svého působení v cizině a své postoje obhájit. Kromě toho také potřeboval výdělek, a proto v průběhu roku 1921 přichystal k vydání soubor své publicistiky z ciziny pod názvem *Vlast* a s podtitulem *Práce z doby světové války*.¹⁰ Vydal ji vlastním nákladem v listopadu 1921.

Obsahem knihy byly starší články, jež publikoval za svého pobytu v zahraničí a měly vztah k protirakouskému odboji. Mnohé z nich vyšly v USA v *Poděbradce*. Horký předeslal, že vybral práce, jež „dle mého soudu stojí za přetisk a mají pro historii hnutí a pro moje osobní účty cenu dokumentární.“¹¹ Zcela nová a zároveň nejdůležitější však byl úvod s názvem *Předmluva a slovo k době*, protože přinášel Horkého vlastní zdůvodnění jeho válečných postojů, činů a žurnalistických bojů proti představitelům zahraniční akce.

Původně prý Horký doufal, že bude moci svoje válečné práce vydat úplně bez předmluvy. Nakonec ovšem považoval za nutné řadu věcí vysvětlit kvůli tomu, co se v Čechách psalo. Historie zahraničního hnutí byla totiž podle něj zfalzifikována ještě dříve, „nežli první legionář vstoupil do Čech.“ Nepodařilo se tomu zabránit. Český národ si ovšem tuto mystifikaci svým národním mravním profilem zasloužil. Aby Horký vysvětlil svou roli v odboji, zreklapituloval svoje působení v něm a střety s jeho vedením. Vzpomínal na svou brožuru *Dürichův národ a Benešovo obecenstvo*, kde ještě doufal v nápravu a apeloval na vůdčí činitele odboje. Netušil prý, že je již pozdě. S Masarykem se v Chicagu sešel v době, kdy „patrnost dějinného podvodu nabývala již [...] bezestudných forem“. Při rozhovoru s ním poznal, že Masaryk je již součástí celého podvodu a po rozmluvě se cítil naprosto opuštěný. Soudil, že je oprávněn napsat další brožuru (*Z vašich rukou!*), jíž proti Masarykovi vystoupil. Přiznával, že v době, kdy brožuru psal, neměl pro svá tvrzení často důkazy a musel se spoléhat na svůj „vyzkoušený již instinkt“. Později se vše samozřejmě potvrdilo. Po vydání brožur bylo prý anulováno vše, co pro zahraniční hnutí udělal, a jeho osudy se začaly podobat Dürichovým.¹²

Aby svoje zásluhy o odboj zdokumentoval, připomínal v textu předmluvy význam svého apelu *Teď anebo nikdy!* Přitom zalitoval, že se v něm přiznal, že mu trvalo rok a čtvrt, než se přihlásil k protirakouskému odboji, neboť této informace proti němu potom neúnavně využívali jeho odpůrci. Upozorňoval přitom,

⁹ [Aut. neuved.] , *Karel Horký, buržoazie*, Pravda, 23. 4. 1921.

¹⁰ K. HORKÝ, *Vlast*, c. d.

¹¹ Tamtéž, s. 21.

¹² Tamtéž, s. 6–8, 10, 12–13.

že jeho leták šel do tisku podepsaný plným jménem v době, kdy E. Beneš ještě používal pseudonym Bělský. Na druhou stranu však nechtěl Benešovi upírat jeho zásluhy. „Tím ovšem nechci znehodnocovati nikterak ovoce jeho nesmírné činnosti (proti níž – zde loajálně budiž dán průchod nestranné pravdě, seznané a uznané všemi zahraničními pozorovateli a pracovníky, byla činnost Masarykova pouhým slepencem příznivých nahodilostí a pouhým paběrkováním Benešových schopností tvůrčích). . .“¹³ Uvedené hodnocení E. Beneše, nyní již ministra zahraničí Československé republiky, znamená u Horkého zřetelný posun. Zatímco v brožuře *Důri- chův národ a Benešovo obecenstvo* a do určité míry i v brožuře *Z vašich rukou!* byl E. Beneš pro Horkého jen uchvatitelem moci, nyní mu již začal přiznávat zásluhy a dokonce schopnosti. Výsledky Benešovy práce byly v té době již tak očividné, že ani jeho zarputilý nepřítel Horký je nemohl pomíjet. Nic pozitivního ovšem již nenacházel na činnosti dříve obdivovaného T. G. Masaryka. V jeho kritice pokračoval i při charakteristice jeho působení ve funkci prezidenta. Označil ho za „cizího muže v paruce Ludvíka XV., který se obklopuje ceremonielem a kamarilou,“ kult své osoby staví nad demokratickou volnost, pravdě se brání bachovskou cenzurou a plýtvá státními penězi.¹⁴

Brožurou *Vlast* se Horký chtěl bránit proti pomluvám, které se o něm v Čechách šířily hlavně v době, kdy byl ještě v Americe. Chtěl ukázat svoji skutečnou zahraniční práci. Na novinové zprávy obviňující ho ze sympatií k bolševikům reagoval doznáním se k obdivu, který „skutečně a nelíčeně chovám pro Lenina, tohoto dle mého soudu dnes největšího muže Evropy a nejsilnějšího státníka současnosti.“ Ze zavinění hladu v Rusku neměl být podle Horkého obviňován Lenin, nýbrž intervence dohodových států v Rusku zmítaném občanskou válkou po říjnové revoluci. Intervence byla pro Horkého naprosto nepřijatelná. Náhled na ni byl jedním z mnoha názorů, v nichž se Horký zcela rozcházel s míněním svého tchána J. Düricha.¹⁵ Ten se nesmířil s bolševickým panstvím v Rusku a byl přívržencem monarchie.

Horkého zvláště pobuřovala tvrzení o ruských „zvěrstvech“. Připomínal násilí v jiných zemích a při jiných revolucích a upozorňoval, že násilnosti v Rusku se od počátku revoluce postupně zmírňovaly „a v této chvíli nedá se o nějakých zvěrstvech na Rusi již mluvit vůbec.“¹⁶ Zde si Horký nedělal starosti s tím, že situaci v Rusku vůbec nezná a může se mýlit.

Od předmluvy si Horký sliboval, že vyjádřením svého obdivu k Leninovi potěší „Kladno“, tedy kladenské dělníky.¹⁷ *Vlast* poslal také do Ameriky. Jednak kvůli výdělku a také proto, aby se celá kniha dostala na veřejnost i v případě, že by byly některé její části konfiskovány. Horký to očekával, protože se od tiskařského

¹³ Tamtéž, s. 19–20.

¹⁴ Tamtéž, s. 19–20, 24–25.

¹⁵ Tamtéž, s. 13, 15–16.

¹⁶ Tamtéž, s. 18.

¹⁷ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovi z 12. 9. 1921.

učedníka z tiskárny, kde se *Vlast* tiskla, dověděl, že majitel tiskárny posílá text po částech „tam nahoru“. Horkého to znechucovalo a psal Očenáškovi o svém přesvědčení, „že po návratu z kapitalistické Ameriky, kde jsem požíval naprosté občanské svobody, jsem ve své demokratické vlasti obklopen špionstvím. Dějí-li se věci, o nichž jsem Vám napsal výše, kdo mi ručí za to, že i v těchto řádcích, které Vám píši, nehrabe se nějaký placený rypák“.¹⁸

Horkému se knihou podařilo v tisku vyvolat živou diskusi o svém postavení v zahraničním protirakouském odboji. K *Vlasti* a jejímu autorovi se vyjadřovalo množství periodik jak celostátních, tak regionálních, a to i vícekrát (jako např. realistický *Čas*). Je zřejmé, že vydání knihy vzbudilo opravdu velkou pozornost. V uveřejňovaných stanoviscích se projevovaly rozporné názory na nedávnou minulost, nejistota o tom, zda jsou válečná léta pravdivě interpretována. Horký byl jen jednou z částí nejasného obrazu – během diskuse po vydání jeho *Vlasti* se projevovaly hlubší problémy mladé republiky – zakotvující se osvobozeněcká legenda, úvahy o skutečných zásluhách a zásluhách prisvojovaných, o tom, byly-li legie zneužity či ne apod.

Jaký tedy byl ohlas Horkého *Vlasti*? Tisk se zabýval přínosem Horkého agitace pro zahraniční odboj, jeho morálním profilem a oprávněností jeho vystupování proti Masarykovi a Benešovi. Zásadním příspěvkem do diskuse byl článek účastníka zahraničního protirakouského odboje L. Sychravy uveřejněný 19. ledna 1922 v *Legionářském směru*, oficiálním orgánu Československé obce legionářské. Sychrava byl jedním z nejbližších spolupracovníků E. Beneše v pařížském centru protirakouského odboje a předním mluvčím Masarykova odboje. Po vzniku republiky patřil k obhájcům hradní politiky T. G. Masaryka a E. Beneše a angažoval se v legionářských organizacích. V článku se věnoval předmluvě Horkého knihy, jež podle něj kromě nenávistné kalumnie nepřinesla žádná pozitivní fakta. Domníval se, že Dürichovu a Horkého aféru bude třeba ještě probrat, jako „zajímavý zjev chorobné mravní zvrácenosti a myšlenkové konfúze z dob naší velké revoluce.“ Sychrava v článku vzpomínal, že podle dohody s Masarykem z června 1915 měl Horkého vyzvat ke spolupráci v *Československé samostatnosti*, jejíž založení se chystalo. Bylo přitom rozhodnuto nebrat zřetel na stížnosti krajanů ohledně Horkého fejetonů v *Právu lidu* a na okolnosti jeho odjezdu z Paříže v době, kdy jiní vstupovali do české setniny cizinecké legie. Když však Sychravovi v Curychu vyprávěl Dürich o Horkého úsilí o podporu z rakousko-uherského konzulátu a o stížnosti v této věci u ministerského předsedy hraběte Stürgkha, rozhodl se Sychrava Horkého o spolupráci nežádat. Citoval ze své korespondence s Dürichem. Na jejím základě soudil: „V době, kdy Dürich od května 1915 byl už ve Švýcarech v úplné bezpečnosti, domáhal se Horký ještě podpor na rakouských konzulátech způsobem nedůstojným českého literáta, jenž chtěl hráti úlohu nesmiřitelného revolucionáře, kárajícího národ ve vlasti proto, že nedělal krvavé revoluce (jak vytýká v letáku

¹⁸ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovi z 20. 11. 1921.

„Teď anebo nikdy!“ Dürich si přivezl z domova peníze. Místo toho, aby je nabídl zeti jako pomoc a vyzval ho k přerušení styků s rakouskými konzuly, vzal klidně na vědomí, že Horký čeká, až podporu po Dürichově vystoupení ztratí. Přesto byla později v *Československé samostatnosti* uveřejněna řada Horkého příspěvků, Horký však byl podle Sychravy krutě dotčen a uražen, že redakce *Československé samostatnosti* nebyla nabídnuta jemu, zanevřel na Annemasse i Paříž a „jednoho krásného dne, když od dra Beneše dostal zásilku větší částky peněz jako zálohu za nenapsané dosud články, odjel do Ameriky, aby zahájil svou ‚očistnou kampaň‘ mravokárce. To byl začátek ‚aféry‘, začátek soudu Karla Horkého nad národem doma i za hranicemi, nad legiemi, Benešem, Masarykem. Už z toho začátku může si každý učiniti představu, jakou má Horký kvalifikaci k jakémukoli mravnímu rozhořčení nad Masarykem“.¹⁹

L. Sychrava jako oddaný stoupenec politiky E. Beneše a T. G. Masaryka nemohl nevystoupit proti Horkého výpadům vůči těmto vůdcům zahraničního odboje. Jeho cílem bylo upevňovat jejich postavení. Nezabýval se podstatou Horkého tvrzení, ani se je nesnažil vyvracet. Vystačil se zpochybněním Horkého mravního profilu. Sychravovy argumenty potom přebíraly další noviny. Použilo je např. sociálně demokratické *Právo lidu*. Po jejich shrnutí konstatovalo: „Karel Horký byl před válkou velmi oblíben, ale revoluce, jež jiné mravně vysoko povznesla, zahrála si s ním šeredně. A to, jak se p[an] Horký jeví dnes, to je Horký v tom nežádoucím županu čtrnáctiměsíčního čekání, jenž nutí k výkřiku: Pámbíčku, do čehos ten talent dal!“²⁰

Sychravův morální odsudek Horkého sdílel také agrární *Venkov*. Dodal k tomu, že Horký své „rakušáctví“ uplatňoval proto, aby dosáhl od rakouské vlády peněžité podpory. „Je příznačné, že lidé, za války rakušáctvím naskrz prolezlí, vystupují nyní jako ohromní vlastenci a berou si na mušku nejzasloužilejší české velikány.“²¹

Realistický promasarykovský *Čas* také Horkého odsuzoval. Pozastavoval se nad jeho tezí o zfalzifikování odboje a připomínal výsledky, jichž tento odboj dosáhl. Podle *Času* se přeceňoval, jeho revolučnost byla „neplodná“ a měl by ji posuzovat spíše psychiatr.²² V dalším příspěvku k tématu se *Čas* zaměřil na Horkého výzvu *Teď anebo nikdy!* Kritizoval Horkého za čtrnáctiměsíční čekání, než se tímto apelem připojil k odboji. Horký pak neměl právo vyzývat národ k revoluci „přes noc“, když sám potřeboval tolik času. Horký žádal českou krev. „Tento laciný heroism na cizí útraty je druhá skvrna na bílém štítě rytíře smutné postavy.“ Třetím „temným živlem“ vystupujícím z apelu je Horkého „malicherná sebeláska, maniakální vsunování sebe do dějinného obrazu“. Článek oceňuje některé stati zařazené do *Vlasti*, protože dokázaly vystihnout nálady Čechů za války (*Suchardova čamara, Proti Mackensenovi Jiráska!*). Některé jsou však příliš sentimentální

¹⁹ Lev SYCHRAVA, *Horký – Dürich. Příspěvek k aféře*, Legionářský směr 3, č. 4, 19. 1. 1922, s. 2–3.

²⁰ Ax, *Rytíř smutné postavy*, *Právo lidu*, 22. 1. 1922.

²¹ [Aut. neuved.], *Pravá tvář soudce nad národem doma a za hranicemi*, *Venkov*, 21. 1. 1922.

²² *Čas*, 24. 11. 1921.

(*Cenzor a matka, Anička*) nebo demagogické (*Bílá hora Bílému domu*). Horkého satiry a epigramy z válečné doby prý měly nízkou úroveň a byly projevem Horkého „revolučního příživnictví“.²³ Čas také rekapituloval Sychravovy výhrady vůči Horkého chování a kriticky s promasarykovskou tendencí rozebral Dürichovu knihu *V českých službách*.²⁴

Legionářský tisk nepřistupoval k Horkému jednotně. Lišil se v názoru, zda měly Horkého agitační texty nějaký pozitivní vliv na nábor do legií. Italský legionář J. Logaj napsal do *Československého legionáře* o svém přesvědčení, že vlastenecké a agitační články neměly rozhodující význam pro zdar revoluce. Byla to především statečnost legionářů a jejich rozhodnutí do legií vstoupit. Autor se ptal, proč Horký sám nešel bojovat, měl by více práva „lámát hůl nad republikou a nepřirovnávat Leninův režim v Rusku k bůhví jak slavnému dílu. Hrát si na bolševika, to je dnes v módě.“ Horkého *Vlast* považoval za pamflet a patologický dokument. Řadil Horkého mezi lidi, kteří proto, že nemohli hrát vedoucí úlohu v zahraničnickém hnutí, „počali celé hnutí zlehčovat.“ Autor se plně postavil za Masaryka, kterého legionáři dobrovolně uznávali jako hlavu revoluce. Také prý nemělo smysl neustále se vracet ke starým věcem. Autor žádal důkazy Horkého paušálních tvrzení o zfalšování a zkorumpování zahraniční akce a také důkazy o tom, že Horký nežádal konzulát o zvýšení podpory jako věrný občan Rakouska.²⁵

Na tento článek reagoval jiný legionářský list, *Družina československých legionářů*, opačným stanoviskem k významu Horkého agitační práce. Autor vzpomínal na Francii a na vliv Horkého protirakouských satir na ty, kteří váhali se vstupem do legií. Bylo prý jisté, že Horkého publikace pomohly k získávání zajatců pro legie. Autor chtěl svým článkem informovat veřejnost dříve, než „nastane nechutná kampaň, jejímž účelem bude odstřelití jednoho ze zahraničních pracovníků prostřednictvím legionářů.“²⁶

Horkého *Vlast* vyvolala také umírněné reakce, které oceňovaly Horkého žurnalistickou dovednost či spisovatelské kvality, ale nesouhlasily s jeho kampaní proti masarykovskému vedení zahraničního odboje. Takový postoj zaujala *Národní demokracie*, jež oceňovala působivost Horkého publicistiky z dob protirakouského odboje. Předmluvou však prý Horký celou knihu znehodnotil a svou záští negoval vše pozitivní, co vložil do otištěných statí. Autor nechápal, jak mohl Horký v Masarykovi, jenž je zosobněná poctivost a čestnost, vidět soustředění všeho zla. A jen proto, že Horký a Dürich si představovali osvobození jinak, ještě osvobození nemusí být „švindlem“.²⁷

Z Horkého iniciativy se do diskuse zapojil list *28. říjen*. Ten prý neměl původně zájem zaujímat nějaké stanovisko, ale když byl Horkým požádán, uveřejnil jeho

²³ A. H. [Alois HAJN], *Beseda*, Čas, 30. 11. 1921.

²⁴ [Aut. neuved.], *Vlast*, Čas, 23. 12. 1921.

²⁵ J. LOGAJ, *Uražení*, Československý legionář, 9. 12. 1921.

²⁶ -k-, *Pranýř*, Družina československých legionářů, 13. 2. 1922.

²⁷ K. J., *Národní demokracie*, 9. 2. a 15. 2. 1922.

reakci na článek ve *Venkově*. Horký v něm popíral Sychravova obvinění z prospěchářství a vysvětloval okolnosti pobírání konzulátní podpory. Redakce předoslala, že Dürich snad dělal chyby a Horký nebyl dobrý diplomat, určitě však byl dobrý žurnalista, jenž svými brožurami burcoval lid, zvláště v Americe. Redakce nechápala, proč jsou nyní oba na pranýři jako „nějací zrádci národa“ a především se podivovala, že se Düricha neujali ani ti, kdo ho do zahraničí vyslali, ani jeho strana. Přitom do státních funkcí se dostali mnozí z těch, kteří se dříve projevovali prorakousky.²⁸

Mezi zdrženlivější novináře patřil i někdejší Horkého spolupracovník ze *Stopy* Josef Svozil, jenž ve *Vzájemnosti* oceňoval Horkého charakter a schopnost stát si za svým názorem i proti většině a konstatoval na závěr, že Horkému i Dürichovi se děje křivda tím, jak se s nimi jedná.²⁹

Odstup a nadhled se snažila udržet si *Tribuna*, vedená mladým demokratickým novinářem Ferdinandem Peroutkou³⁰. Shrnovala sdělení Horkého předmluvy takto: „Celkem tedy nežádá K. Horký od českého národa nic jiného, než aby uznal, že je prolezlý zbabělostvím a korupcí, že je skoupý tam, kde jde o ideální statky národní a že si nechá všeset na nos bulíky.“ *Tribuna* v předmluvě postrádala důkazy pro Horkým vyslovená obvinění. Přirovnávala v tom Horkého k *Času* – „jako nám ‚Čas‘ krátce a dobře ukládá věřit, že dr. Beneš je něčím jako syn boží, tak nám K. Horký předkládá k věření dogma, že dr. Beneš je člověkem zavrženíhodným.“ Horký podle *Tribuny* příliš podléhal svým dojmům. Nepovažovala ho však za zrádce vlasti, ale spíše za neovladatelného bohéma, jenž se nedal spoutat kázní a myslel si, že „lze stejně subjektivně dělat revoluci, jako vydával subjektivně ‚Stopu‘.“³¹

Jednoznačně za Horkého se postavil *Národní obzor*, kde Horký působil jako redaktor před založením *Horkého týdeníku*. List mínil, že je dobře, že Horký předmluvu k *Vlasti* napsal, a že ji napsal „tak upřímně a pravdivě, že vrhl jasné světlo na děje zahraničního odboje československého, že ukázal jeho dějinné zfalšování, neuvěřitelné znásilnění všech zahraničních revolucionářů za asistence Maffie“ a dodal, že „trpká pravda bouří tu na každé napsané stránce“.³²

Horkému vzhledem k jeho proklamované levicové orientaci zvláště záleželo na reakci komunistického tisku. *Rudé právo* uvedlo komentář jeho knihy úvahou o zfalšování historie sibiřských legií a vyvozovalo, proč by tedy nebyla zfalšována

²⁸ -h-, *Oprava Karla Horkého*, 28. říjen 1922.

²⁹ -il- [Josef SVOZIL], *Karel Horký, Vzájemnost*, 23. 2. 1922.

³⁰ *Ferdinand Peroutka* (1895–1978) – český publicista. Před první světovou válkou publikoval hlavně v Herbenově *Času*, po válce byl redaktorem deníku *Tribuna* (1919–1924), poté vydával týdeník *Přítomnost* (1924–1939) a působil jako politický redaktor *Lidových novin*. Nevstoupil do žádné politické strany, byl však blízký Hradu. Za okupace byl vězněn v koncentračním táboře. Po osvobození redigoval *Svobodné noviny* a týdeník *Dnešek*. Po únoru 1948 emigroval.

³¹ [Aut. neuved.], *Ztracená vlast*, *Tribuna*, 13. 12. 1921.

³² -š.-, *Karel Horký, Vlast*, *Národní obzor*, 9. 12. 1921.

také historie západního odboje. *Rudému právu* vadil Horkého „nám těžce stravitelný individualismus“, ale přesto na základě četby *Vlasti* vyjádřilo přesvědčení, že Horkého podíl na revoluční práci nebyl zanedbatelný a zalitovalo, že Horký nezařadil také dvě své útočné brožury proti Masarykovi a Benešovi. Nijak zásadně se však *Rudé právo* za Horkého postavit nechtělo, nepovažovalo ho za svého člověka. „Není naší úlohou ho hájiti, my naopak přáli bychom si, aby Horký jednou důkladně vysvětlil a fakty opřel vztah ke svému tchánovi Dürichovi, kterýžto politik žádnému pokrokovému člověku nemůže býti sympatický – ale je dnes reakční politika Benešova pokrokovější, než byla naivní, staročeská koncepce Dürichova? Tu mohli by Horkému předhazovati lidé pokrokoví a ne dnešní pánové z Hradčan.“³³

Po vydání *Vlasti* chtěl Horký zajet do Kladna. Potřeboval prý cítit podporu českých dělníků. Snad si chtěl také ověřit účinek předmluvy *Vlasti*. „Aspoň po stisku rukou těch našich hochů se mi stýská. . .“³⁴ Nakonec se tam nevydal. Důvodem byla nemoc, ale také zklamání z reakce levicové žurnalistiky na *Vlast*. Levicový tisk považoval po vydání své knihy Horký za obojaký a opatrnický. Bylo by mu prý milejší, kdyby ho kritizovali, ale levicový tisk ho spíše ignoroval. Horký tvrdil, že se sice levicovní žurnalisté tváří, že jim vadí jeho příbuzenství s J. Dürichem, ale ve skutečnosti si jejich vlašnou reakci na svou knihu vysvětloval tím, že se obávají jeho konkurence.³⁵

Jinak byl však Horký vcelku s reakcí, již *Vlast* vyvolala, spokojen. Kromě levice „na všech ostatních stranách způsobila kniha rozruch, jakého v Čechách nepamatují od té doby, co vyšla Macharova Golgata s pověstnými verši o těch oprátkách pro řvoucí pseudopatrioty [. . .] rozruch, který předmluva způsobila, podobal se v prvních dnech takřka žurnalistické vřavě. Některé z deníků nespokojily se s jediným útokem a dštily síru, oheň a hlavně bláto na pokračování v několika číslech, zejména ovšem Čas [. . .] Nejpustěji ze všech listů se zachovalo České slovo, jehož úvodník přesahoval skutečně všechny meze. Zato Krejčí, ačkoli činil mi předhůzky naprosto nelogické a vědomě nesprávné, zachoval se mnohem nestranněji a slušněji, nežli od Práva lidu jsem očekával.“ Svůj dojem Horký shrnoval: „Jedním slovem, jsem až dosud výsledky knihy nesmírně spokojen, učinila v té naší čínské zdi mnohem větší průlom, nežli jsem očekával, nejvíce však mne těší síla

³³ I. II., *Případ K. Horkého*, *Rudé právo*, 1. 2. 1922.

³⁴ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 2. 11. 1921.

³⁵ „Komunista“, kterému jsem dal velice dobře placenou oznámku, nepřinesl o mé knize žádného posudku, kromě stereotypní reklamní noticky, kterou jsem spolu s knihou rozeslal všem časopisům. ‚Rudé právo‘, jemuž jsem také dobře zaplatil za dvě oznámky, nepřineslo rovněž do této chvíle ani řádky, ačkoli redaktor Macek sám si ode mne knihu vyžádal a napsal mi, že ‚Rudé právo‘ přinese dva zvláštní články. O článku ve ‚Svobodě‘, o kterém píšete, ničeho nevím, a je mi divno, že bych to byl přehlédl, jsem si tedy skoro jist, že se mýlíte s nějakým jiným časopisem. Možná, že s brněnskou ‚Rovností‘, která přinesla článek, ale napsaný hodně opatrně, anebo snad s ‚Hornic[kými] listy‘ v Duchcově, které knihu doporučily velice vřele. Tato opatrníckost žurnalistiky zleva je mi ze všeho nejprotivnější.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 19. 1. 1922.

dopisů, které dostávám od lidí docela neznámých. Nejzajímavější pak je, že dnes, po vydání a seznání *Vlasti*, vítají mne ve vlasti i ti z mých literárních přátel, kteří ještě před čtvrt rokem byli by se mi vyhnuli na ulici. V tom našem moři sehnutých hřbetů přece jen, jak vidíte, lidem imponuje, když někdo se nebojí a když sám jediný má sílu říci nahlas, co tisíce jiných si – tajně myslí.“³⁶

Po vyjití *Vlasti* byl prý Horký „ze všech stran [...] vybízen k vydávání neodvislého listu“. Začal o tom vážně uvažovat. „Průlom do veřejného mínění, jaký se utvořil vydáním *Vlasti*, takřka již přímo nevyhnutelně k uskutečnění té myšlenky vybízí.“ Obával se však nákladnosti takového podniku. Kdyby se ukázalo vydávání časopisu jako neúnosné, „vydával bych možná každoročně ‚Horkého satirický kalendář‘, který po stránce obsahové i obrázkové by byl v Čechách něčím docela novým“. Problémem pro Horkého jako vydavatele časopisu by také bylo, že ještě počátkem roku 1922 bydlel s rodinou u tchána v Klášteře nad Jizerou, protože v Praze nebyly byty. Jak se stupňovaly útoky kvůli předmluvě k *Vlasti*, pociťoval potřebu vlastního časopisu stále neodbytněji. Vzrůstala v něm bojovnost. „Bránit se, to je příliš málo, doba jest už zralá pro ofenzivu, pro výpad.“³⁷

V únoru 1922 Horký Očenáškově do Ameriky sděloval, že „Řežba, jak to asi sledujete sám, neustává, naopak, útoky hrnou se na mne v celých masách a zdá se, že hradní plantážníci dali svým novinářským otrokům povel, utlouci mne za každou cenu. Za jediný měsíc sneslo se na mne as 30 útoků. Ale mají to všechno marno! Předmluva k ‚*Vlasti*‘, jest stále populárnější a razí si cestu dopředu jako tank. Jsem v čilém spojení s Komun[istickým] knihkupectvím na Perštýně. Prodávají knihu výborně.“ Později situaci dokonce hodnotil: „Vůbec už je ve vzduchu taková nálada, jako bych to již vyhrál.“³⁸ O svém boji a o jeho správnosti vůbec nepochyboval. Z výtek, které v tisku na jeho adresu vycházely, nevyvozoval pro sebe žádné důsledky. Podařilo se mu na sebe upozornit, měl pocit, že bojuje za správnou věc. Na druhou stranu si byl také vědom možných dopadů své nové kontroverzní publikace na hospodaření domácnosti, protože předmluvou *Vlasti* za sebou spálil „definitivně všechny mosty“. Předmluva byla podle něj „docela již otevřená a nazývající vše pravým jménem. Sám tiskař dostal z toho strach a asi na 6

³⁶ O člancích v *Čase* Horký napsal: „Jeden z těch článků docela určitě diktoval redakci Masaryk, poznal jsem to podle neurovnanosti slohu a podle některých pro M[asaryka] charakteristických moravismů, kterých kromě M[asaryka] nikdo jiný neužívá, jako např. slova ‚větším dílem‘.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškově z 19. 1. 1922.

³⁷ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškově z 19. 1. 1922 a z 7. 2. 1922.

³⁸ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškově z 7. 2. 1922 a z 25. 2. 1922.

neděl ho opustila kuráž, ale pak se zase sebral – výdělek ho zlákal.³⁹ Měl pocit zadosťučinění, že napsal, co považoval za nutné, ale zároveň se obával o budoucnost své rodiny.

3.2. Smíření s T. G. Masarykem

Několik měsíců po vyjití *Vlasti* začal Horký skutečně opět vydávat vlastním nákladem nový časopis. Nazval ho *Poutník*. Měl vycházet v nepravidelných intervalech. Horký nepočítal s žádným velkým ziskem, byl to pro něj „podnik čistě ‚ideální‘“.⁴⁰ V úvodu k prvnímu svazku *Poutníka* z května 1922 prohlašoval, že chce tiše pracovat proti přesile, zakazující v Čechách pravdu a páteř. Zároveň sliboval i humor. Zamýšlel přinášet náladové obrázky a črty, těžící především ze svého devítiletého pobytu v cizině.⁴¹ Některé vzpomínky, které do *Poutníka* zařadil, byly laskavé, o obyčejných věcech, některými se dotýkal starých sporů nebo kontroverzních prohlášení. Tak např. ve druhém čísle shromáždil důkazy svědčící o tom, že se nemýlil, když za války pronášel tehdy chatrně doložené výroky o udavačství rozšířeném mezi Čechy. Vůči E. Benešovi pokračoval v *Poutníkově* ve své zdrženlivosti, v níž setrval již od předmluvy *Vlasti*. Zmínil se sice o jeho problematických metodách a úskočnosti, na druhou stranu mu však přiznával pracovitost a za trapné označoval vysmívání se jeho neúspěchům v zahraniční politice.⁴² Nakonec vydal v průběhu roku 1922 jen dva svazky *Poutníka*. Potom jeho vydávání zastavil, protože by ho finančně nezvládl.⁴³

Vztah K. Horkého k E. Benešovi a T. G. Masarykovi procházel po návratu do vlasti dalším vývojem. Zůstával proti nim sice v opozici, ale po letech vášnivých bojů svůj přístup měnil. Nejprve v předmluvě *Vlasti* zmírnil postoj k E. Benešovi, T. G. Masaryka ovšem zatím stále ostře kritizoval. Již ve druhé polovině roku 1922 byl však ochoten nejen utlumit svůj boj také proti T. G. Masarykovi, ale dokonce učinit první krok ke smíru. Lze pochybovat, že tak rychle a zásadně změnil svoje smýšlení. Důvodem ústupku bylo, že Horkému stále ležela na srdci čest jeho tchána J. Düricha. Přes bojovné nálady, jimž podléhal ještě po vydání *Vlasti*, se o několik měsíců později rozhodl ke smíru s T. G. Masarykem a E. Benešem, aby dosáhl pro Düricha satisfakce. Motivem, který Horký nijak nezduřazňoval, byly v neposlední řadě finanční důvody. J. Dürich byl tehdy v tíživé finanční

³⁹ Horký kvůli příležitosti k výdělku doufal, že by se z chicagské Obrany mohl stát deník, aby častějším přispíváním získal větší honoráře. „Nyní, s tou Věruškou v školách, tonu v starostech o budoucnost.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovi z 12. 9. 1921.

⁴⁰ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovi z 22. 6. 1922.

⁴¹ Karel HORKÝ, *Poutník*, č. 1, 1922, s. 41.

⁴² Karel HORKÝ, *Poutník*, č. 2, 1922, s. 53.

⁴³ Horký napsal: „Poutníka‘ vydám už jen ten 3. svazek (na více totiž nejsou lidé předplaceni) a potom jej zastavím, neboť bez subvence a hlavně bez Ameriky bych se jeho vydáváním úplně zakrvácel.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovi z 1. 2. 1923.

situaci, a proto podal prostřednictvím K. Horkého žádost o čestnou penzi. Aby ji mohl dostat, bylo třeba nějak uzavřít Dürichovu aféru.⁴⁴ Po tchánových 75. narozeninách Horký začal jednat.⁴⁵ Ve druhé polovině roku 1922 inicioval setkání s prezidentem T. G. Masarykem, aby mohl očistit Dürichovo jméno. Byl úspěšný. Došlo ke dvěma schůzkám K. Horkého s prezidentem. Zprostředkoval je Horkého starý známý ještě z předválečných dob sociální demokrat Gustav Habrman⁴⁶, nyní ministr sociální péče, a také ho při obou setkáních doprovázel. 7. září 1922 navštívili Horký s Habrmanem T. G. Masaryka na Hradě a 9. září 1922 za ním přijeli do Lán.⁴⁷

Výsledkem bylo opravdu usmíření. Tři dny po druhém setkání otiskovaly noviny Horkého prohlášení datované 12. září 1922, které bylo doplněno poznámkou, že prezident byl s jeho obsahem seznámen. Horký v něm charakterizoval rozmluvy s prezidentem jako „nepokryté a přímé. Měl jsem možnost sdělit prezidentovi mnohé, čeho nevěděl on – a on zase zpravil mne o mnohém, čeho jsem nevěděl já. A výsledek této otevřenosti a oboustranné loajálnosti bylo to, oč již čtyři léta jsem usiloval, to jest úplná očista Dürichova jména.“ Horký oznamoval, že prezident ho ujistil, že Düricha nepovažuje „za muže nečestného a že můj tchán se za hranicemi nedopustil ničeho, co by na něho mohlo vrhati poskvrnu a co by opravňovalo pověsti, jež z různých pramenů o něm svého času kolovaly nebo kolují a dokonce byly reprodukovány jistou částí českého zahraničního tisku. Mně osobně pak bylo obzvláštním zadostiučiněním, že prezident republiky, spontánně a mnou o projev ten nežádán, zdůraznil i Dürichovu naprostou nezištnost.“ Masaryk však trval na svém nesouhlasu s orientací Dürichovy zahraniční politiky a osvětlil Horkému „čistě politické příčiny“ Dürichovy odvolání. Horký je respektoval, protože sám prý se se svým tchánem politicky rozcházel a při své obhajobě J. Düricha se omezoval na stránku cti. V prohlášení označil Horký aféru Dürich-Horký za skončenou.⁴⁸

⁴⁴ J. ROKOSKÝ, *Josef Dürich*, s. 81.

⁴⁵ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, Poznámky Karla Horkého k ukončení Dürichovy aféry.

⁴⁶ *Gustav Habrman* (1864–1932) – sociálně demokratický politik. Redaktor sociálně demokratických listů *Rovnost* a *Nová doba*. V letech 1907–1918 byl poslancem Říšské rady. Za první světové války se angažoval v domácím odboji jako odpůrce Šmeralovy aktivistické politiky. V Československé republice byl v letech 1918–1920 ministrem školství a národní osvěty a v letech 1921–1925 ministrem sociální péče. K. Horký se znal s G. Habrmanem z doby svého rokycanského působení. Habrman tehdy redigoval *Novou dobu* v nedaleké Plzni. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 307. Ačkoliv v článku pro českoamerický tisk Horký psal o tom, že ho k Habrmanovi váže dvacetileté přátelství, později svému příteli F. Očenáškově soukromě napsal, že Habrmana za přítele vůbec nepovažuje a že s ním v Dürichově záležitosti nehrál čistou hru. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, Poznámky Karla Horkého k ukončení Dürichovy aféry; LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškově z 25. 3. 1925.

⁴⁷ AÚTGM/I, k. 32, Poznámkové bloky dr. Kučery, opis, blok č. 10, s. 375–376.

⁴⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, Poznámky Karla Horkého k ukončení Dürichovy aféry.

V závěru prohlášení Horký zalitoval, že neměl již dříve možnost mluvit s Masarykem „o jistých faktech, pro objektivní posuzování věci velice důležitých“. Chicagskou rozmluvu z roku 1919 zde nepřipomínal. Horký také přiznal, že jeho obhajoba J. Düricha měla „jednu a sice základní vadu“, a to nedostatek informací. „Žiliť jsme každý na jiném konci světa, prezident v Londýně, ministerský předseda dr. Beneš v Paříži, můj tchán na Rusi, já v Americe – a tak snadno je pochopitelné a doufám i omluvitelné, že můj zápal pro spravedlivou věc a pro odčinění křivd, jichž vinu jsem hledal (hrob Štefánikův dnes pomímám mlčením) i v panu prezidentu a v panu min[isterském] předsedovi dru Beneši, mne vedl k některým nezaslouženě příkrým úsudkům, jež dnes korigovati jest příkazem mého českého citění a mého svědomí.“⁴⁹ Tímto závěrem se Horký v podstatě opatrně distancoval od svých útočných brožur namířených proti Masarykovi a Benešovi. Masaryk tedy přiznal J. Dürichovi neposkvřenou čest, aniž by slevoval ze svého odsudku jeho politických kroků, a Horký na oplátku zpochybnil oprávněnost svých argumentů, na nichž založil své opoziční vystupování v odboji. Usmíření mezi Masarykem a Horkým se mělo jevit jako kompromis, větší ústupek ovšem učinil Horký. Šlo mu tehdy o to, aby se J. Dürich dožil očištění svého jména a o zajištění jeho penze.⁵⁰ Masaryk zase mohl počítat s tím, že Horký se bude ve své protimasarykovské a protibenešovské opozici mírnit a nebude nadále rozdmýčovat léta se vlekoucí aféru, již přiřivil vydáním své *Vlasti* a Dürich knihou *V českých službách*.

Ohlasy oficiálních míst na Horkého prohlášení byly kladné. Ministr sociální péče G. Habrman napsal po schůzce u Masaryka Horkému: „O každé věci mohou býti a jsou různé názory. Mně bylo od četných osobností blahopráno k vyřízení Vaší záležitosti. Je-li někdo jiného názoru, netřeba se diviti, zejména jde-li o lidi, kteří se za věc schovávali a snažili se z ní těžiti.“⁵¹ Sociálně demokratický poslanec Rudolf Bechyně Horkému napsal: „Vážený pane, četl jsem Váš list o rozmluvě s prezidentem republiky a prosím Vás, abyste si dal ode mne říci, že jste jednal mužně a čestně. Mám radost, že z našeho života zmizela zase jedna aféra a jsem Vám opravdu vděčen, že jste k tomu přispěl. V Praze vidím, že Vašemu kroku bylo porozuměno.“⁵²

Usmírovací jednání ještě pokračovala. Koncem září 1922 požádal také J. Dürich prezidenta, aby ho přijal. Masaryk ho odmítl, dokud Dürich celou záležitost nevyřídí s E. Benešem. Dürich tedy navštívil E. Beneše 4. listopadu a vyslechl si všechny výtky, které k němu Beneš měl.⁵³ Již v září 1922 si prostřednictvím

⁴⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, Poznámky Karla Horkého k ukončení Dürichovy aféry.

⁵⁰ F. Očenáškoví K. Horký napsal: „Vy přece ode mne víte, proč jsem tehdy ten kompromis učinil, že mi šlo jen o to, aby Masarykem bylo Dürichovi ještě za jeho života (tehdy skoro umíral) dáno veřejné a historické svědectví, že jednal jako člověk (o politice zde nemluvíme) za hranicemi čestně.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 25. 3. 1925.

⁵¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Gustav Habrman, dopis G. Habrmana K. Horkému z 25. 9. 1922.

⁵² LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Rudolf Bechyně, dopis R. Bechyně K. Horkému z 16. 9. 1922.

G. Habrmana domlouval schůzku s E. Benešem také Horký. 2. prosince 1922 obdržel dopis z ministerstva zahraničních věcí. Bylo mu oznámeno, že ministru E. Benešovi byl předložen jeho dopis z 18. listopadu a E. Beneš ho přijme v sobotu 9. prosince dopoledne.⁵⁴

Jednání s E. Benešem a T. G. Masarykem měla výsledky. V lednu 1923 byla Dürichovi přiznána doživotní čestná státní penze. Stalo se tak na návrh a po intervenci ministerského předsedy, agrárníka Antonína Švehly, jehož Horký před tím navštívil. Hlasování v ministerské radě proběhlo v době Benešovy nepřítomnosti.⁵⁵ A. Švehla byl velmi obratný politik. Zřejmě upozoroval možnost jak ukončit jednu z nepříjemných afér a zároveň v osobě J. Düricha pomohl jednomu z bývalých poslanců své strany.

Veřejné satisfakce se J. Dürichovi dostalo v roce 1926. Tehdy obdržel revoluční medaili, byl mu přiznán charakter legionářský a znovu hodnost předsedy Československé revoluční zahraniční národní rady. Spíše než o ústupek Dürichovi se však nejspíše jednalo o ústupek mocné agrární straně.⁵⁶

Horkého kroky k usmíření s T. G. Masarykem a E. Benešem přispěly ke krystalizaci jeho vztahu s českou levicí, konkrétně s komunisty, o jejichž přízeň stál. Horký se považoval za spisovatele a novináře, jenž píše ve prospěch dělnické věci. Byl proto zklamán, že se mu za to nedostávalo ze strany dělnictva a komunistického tisku žádného vděku. Posteskl si: „zde v Čechách vidím všude jen a jen zájem o tu hmotu – co jsem zde, jediný dělník kromě Huberta mi neposlal povzbuzujícího slovíčka. A přece trvám na tom, že prostá sociální sůl mých článků vykonala a vykonává pro skutečné povznesení dělníkovy duše víc než tisíc hádek o jedno formální slovíčko v ‚Komunistovi‘ a jinde.“ Do komunistické strany Horký vstoupit nehodlal, i když tušil, že mu to mají komunisté za zlé. „Ale jim by nějaký ten legitimační cár byl milejší než moje láska.“⁵⁷

Komunisté Horkého přes jeho snahu stále neakceptovali. Muselo ho proto čekat další překvapení a zklamání, když se seznámil s reakcí komunistického *Rudého práva* na svá jednání s T. G. Masarykem a E. Benešem. Nejenže *Rudé právo* neotisklo jeho prohlášení, ale okomentovalo jej způsobem, který Horký shrnoval slovy:

⁵³ J. ROKOSKÝ, *Josef Dürich*, s. 81.

⁵⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Gustav Habrman, dopis G. Habrmana K. Horkému z 25. 9. 1922.; dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Dodatek – D Kp Ko Kc, dopis z ministerstva zahraničních věcí K. Horkému z 2. 12. 1922.

⁵⁵ Horký napsal ve svém fejetonu, že to byl Švehla, „který obratně, využiv náhlé Benešovy nepřítomnosti, dal Dürichovi odhlasovat v ministerské radě čestnou státní penzi“. Viz Karel HORKÝ, *Dopis paní Elle Perglerové*, *Fronta* 4, 1931, č. 14, s. 219; dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Gustav Habrman, dopis G. Habrmana K. Horkému ze 7. 1. 1923. O své návštěvě u Švehly kvůli poskytnutí státní penze se Horký zmiňuje ve fejetonu *Za věrným odběratelem II*, *Fronta* 6, 1933, č. 29, s. 458.

⁵⁶ J. ROKOSKÝ, *Josef Dürich*, s. 83.

⁵⁷ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovu z 22. 6. 1922.

„jako bych se já tímto prohlášením stal přes noc tím nejšosáčtější měšťákem a jako bych se tím provinil nějak na věci – dělnické. Mé svědomí jest úplně klidno, tak klidno, že odpovídati ‚Rudému právu‘ na tuto nesmyslnost zdá se mi býti skutečnou pošetilostí.“ Horký nechápal, jak zrazuje dělnickou věc, „dává-li mi prezident republiky veřejné ujištění, že můj tchán není úplatníkem a darebákem?“ Závěr svého prohlášení, kde přiznává nutnost korigovat někdejší „nezaslouženě příkré odsudky“ T. G. Masaryka a E. Beneše, Horký obhajoval: „Když z nekompetentnějších úst státu dostalo se mi veřejného dosvědčení, že věc, kterou jsem hájil, byla skutečně čestná a že Dürichova nevina se uznává na nejpovolanějších místech, měl jsem právo, trvati i nadále na svém tvrdém způsobu boje oproti osobnostem, které až do té doby Dürichovi satisfakci odpíraly? Toho práva jsem už naprosto neměl. Když křivdy byly odčiněny, musil jsem i já korigovati některé svoje úsudky z dob, kdy ještě ty křivdy odčiněny nebyly. Dává-li jedna strana průchod pravdě, není možno, aby druhá strana vítala toto světlo – kamenem.“⁵⁸

Postupně Horký poznával, že pro komunistický radikalismus není přijatelný. Nedokázal uvažovat tak, jak se od stoupence komunistické strany očekávalo. Na poznámku *Rudého práva*, že by si měl hledat místo u oficiální české společnosti a nepoužívat nadále pohostinství amerického dělnického listu *Obrana*, rozčileně reagoval: „pro to nemám jiného slova, než-li malodušnost a slepá nesnášenlivost, fanatism, inkvizice.“⁵⁹ Domníval se, a zřejmě se nemýlil, že *Rudé právo* na něj zaútočilo proto, že byl v kontaktu se sociálním demokratem G. Habrmanem. Horký ho však prohlašoval za „veskrze čestného, dělnické věci úplně oddaného muže“.⁶⁰

Horký byl ovšem zklamáván nejen postojem *Rudého práva*, ale levice a dělníků vůbec. Nikde nenašel zastání. „Ti, kteří dnes vyčítají mi šosáctví, nevěděli půl druhého roku, že jsem v Čechách. Všichni tupě pokyvovali hlavou, když jsem se bil, když neochvějně jsem čelil stotisící mase měšťáků, když o Leninovi a Rusku jsem psal lidsky, ale o můj vnitřní život a o moje potřeby celou tu dobu se nikdo ani v nejmenším nezajímal, jeden dělník mi ruky nepodal a Poutník má mezi odběrateli jednoho, jediného dělníka, strojvůdce z České Třebové.“⁶¹

Rozčarování z reakce *Rudého práva* a také americké *Obrany* na Horkého angažování ve vyjednávání o satisfakci pro J. Düricha vyústělo v jeho úvahy o vztahu inteligence a dělníků. Svému příteli F. Očenáškovvi napsal: „A z toho jsou pak ta osudná nedorozumění mezi inteligencí a dělnickou třídou, z toho ta božská třídní

⁵⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, Poznámky Karla Horkého k ukončení Dürichovy aféry.

⁵⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, Poznámky Karla Horkého k ukončení Dürichovy aféry.

⁶⁰ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovvi z 27. 9. 1922.

⁶¹ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškovvi z 27. 9. 1922.

nedotknutelnost, nedůvěřivost a povýšené vyvrhování kulturních elementů.⁶² Na komunistickém tisku Horkého odpuzovala frázovitost vyjadřování. „Nejvíce se mi hnusí v dělnických listech fráze. Ty jsou svým lichocením vinny, že všechno cítění lidu je pořád ještě stádní a že davová duše dělnických mas přece jen vždycky na konec selže jako nespolehlivá flinta. Lidem, nabobtnalým frázemi časopisů a schůzi, chybí obyčejná lidská hrdost, k níž vede člověka vždycky jen opravdová kultura.“⁶³ Právě tento Horkého odpor k frázím způsoboval, že si sám nikdy komunistickou rétoriku s militantními frázemi o třídním boji neosvojil. Protože se mu přičilo toto vyjadřování i schematicnost myšlení, ve skutečnosti se s komunistickým tiskem nemohl sblížit. Jen idealistická náklonnost intelektuála nestačila.

Horkého neutuchající obdiv k bolševickému Rusku a bagatelizování tragických následků ruské revoluce ovlivňovala skutečnost, že v Černošicích přicházel do styku s ruskými emigranty, o nichž neměl vysoké mínění. Očenáškoví psal: „Věřím ještě v hrozně krvavé převrasy v Rusku, i v ty konce, jak jsem to psal. Ale také věřím, že ruská revoluce vymohla ohromné dílo, jež nebude již smazáno žádnými masakry. Reakce přijde a musí přijít, to je zákon dějin, ale krok kupředu to byl – a sice tak ohromný, že sociální historie ho nepamatuje. A dobře, že to všechno přišlo, ruský nicotný charakter potřeboval této elektrické rány. Kdybyste viděl tu ubohost u zdejších Rusů (zde v Černošicích je jich celá kolonie), zhrozil byste se té nemohoucnosti, té sterility, toho bahna. Devadesát lidí ze sta (t. j. těch emigrantů), by se jich mohlo dnes klidně vrátit, ale jim se líbí to pofňukávání za hranicemi a oni raději si vymýšlejí bajky, že by byli při návratu zabiti hned na hranicích, než-li by pracovali a smířili se se stavem věcí a podali ruku jitřence. Jsou to lenoši, (berou od naší vlády každý 600 K měsíčně) – a náš stát toto ‚ničevó‘ živí, zatím co naši chudí studenti bídne se protloukají kondicemi a v menze. Zde už celý český národ má této placené komedie po krk. [...] ale když přijde k věci, všechno se to ohání prázdny frázemi o slavjanofilství a pohostinství – a zase nás vyžirají stále.“⁶⁴

I přes všechna zklamání, jež mu neporozumění komunistického tisku přineslo, volil v parlamentních volbách v listopadu 1925 Horký se svou ženou Komunistickou stranu Československa (KSC). Jeho volba tehdy nebyla nijak výjimečná – KSC celorepublikově získala druhý nejvyšší počet hlasů. Vstoupit do komunistické strany ovšem nadále neměl v úmyslu. „Mně jen však bylo úzko a je z lidí, kteří tam

⁶² Horký pokračoval: „Nedávno psal Macek – a to je přece také takový čestný člověk a přímo příslovečný dobrák – že ani Ibsen, ani Hugo atd. nejsou nic a že jejich dílo nemá ceny, protože vymyká se z rámce kolektivního komunismu. Osudnějšího a zaslepenějšího nesmyslu nedovedu si představit. Takhle, vzpomeňte si na moje slova, ovoce ruského hnutí, jemuž ani pře největší jeho trpkosti nikdo nemůže upírat blahodárnost, shnije na celé čáře“. Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 1. 2. 1923.

⁶³ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 1. 2. 1923.

⁶⁴ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 25. 3. 1925.

jsou, neboť vím, že někteří z nich mne nemilují. Z vítězství volebního Kom[unistů] jsem měl radost nesmírnou, ale mám také veliké obavy, aby strana splnila vše, nebo aspoň možnou část toho, co se od ní očekává. Myslím, že dobrou čtvrtinu, až třetinu hlasů dostala od živořící inteligence – a jest tedy nyní na ní, aby svůj poměr k této inteligenci upravila co nejrychleji.“⁶⁵

Touto dobou Horkého nijak nezajímaly jiné politické směry. „Hradu nyní nahání nejvíce to české tzv. ‚národní hnutí‘. Ale já tomu nevěřím. Myslím, že je to jen uměle vyvolaný útvar, materiál voličský – a až z té smetany bude utlučeno máslo, schlamstnou to zase Mladočeši a Kramář. Je to už asi jeho jediná naděje.“⁶⁶

Po vyjednání satisfakce pro Düricha se Horkému dařilo celkem dobře. Jeho knihy se prodávaly a rodina mohla začít pomýšlet na pořízení vlastního bydlení poblíž Prahy. Horký plánoval, že by se pak věnoval „úplně literatuře“, již v posledních letech kvůli politickým zápasům zanedbával. Později se rodina přestěhovala do vily v Horních Černošicích. Splácení domu Horkého velmi zatěžovalo. Na jaře roku 1925 se obával, zda dům udrží.⁶⁷

Se svým časopisem Poutník Horký sice neuspěl, ale redakční práce se nadlouho nevzdal. Stal se redaktorem humoristického časopisu *Švanda Dudák*, vydávaného Topičovým nakladatelstvím. Časopis založil Ignát Herrmann. S ním také Horký zpočátku vedl redakci, později ji zcela převzal. Dříve oblíbený časopis postupně upadal, protože Herrmannem vyžadovaný staromódní styl humoru již nebyl pro čtenáře přitažlivý a klesal počet odběratelů. Topič časopis udržoval z přátelství k I. Herrmannovi.⁶⁸

3.3. Masaryk redivivus?

Po smíru s T. G. Masarykem a E. Benešem při vyjednávání satisfakce pro J. Düricha se Horký na několik let zdržel svých ostrých satirických výpadů. Vracel ke své literární tvorbě,⁶⁹ působil jako redaktor humoristického časopisu *Švanda Dudák*

⁶⁵ K. Horký F. Očenáškoví napsal: „Také předevčírem moje žena a já jsme volili komunisticky – a ‚Rudé Právo‘ si může plivnout po mně třeba desetkrát, jako již učinilo.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 18. 11. 1925.

⁶⁶ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 8. 5. 1923.

⁶⁷ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopisy K. Horkého F. Očenáškoví z 1. 2. 1923 a z 25. 3. 1925.

⁶⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Dýmka míru, tiskové obtahy pamětí, s. 336.

⁶⁹ V roce 1924 vydal Horký veselohru *Batoh*, jež byla uváděna v Městském divadle na Královských Vinohradech. Hra se týkala šmelinářství za první světové války. O rok později vyšla Horkému vlastním nákladem veselohra *Bejvávalo aneb Loupežníci na Chlumu* – fraška situovaná do doby národního obrození. V Topičově nakladatelství byla roku 1926 vydána knížka vzpomínkových fejetonů na Horkého pobyt v zahraničí *Kouř z Ithaky*, a to jako první svazek plánovaně třísvazkového souboru *Knihy Karla Horkého*. Od roku 1926 K. Horký pořádal v Nakladatelství F. Topiče edice *Knihovna romantiků* a *Americká knihovna*.

a psal také do dalších novin a časopisů (např. do *Národní politiky*⁷⁰ a do *Tribuny*⁷¹). Tisk si jeho zdrženlivosti samozřejmě všiml. Horký však nehodlal mlčet trvale. „Ostatně ti, kdož mi v novinách tu a tam farizejsky vyčítají, že není vidět moje drápy, dočkají se jich.“ Do budoucna totiž plánoval věnovat se satíře. „Krotký, měšťácký humor“ *Švandy dudáka* ho ubíjel. Zlomem se stal rok 1926, kdy vydal další ze svých politických brožur a vrátil se tak k politické publicistice. Brožura s názvem *Masaryk redivivus?* měla podtitul *Několik otázek k otázkám Karla Čapka*. Byla polemikou s K. Čapkem, který v *Lidových novinách* vyzýval, aby se o kandidatuře T. G. Masaryka v blížících se prezidentských volbách nediskutovalo. Horký brožuru vydal na podzim roku 1926 v Zemědělském knihkupectví A. Neubert propojeném s agrární stranou (Horký ovšem popíral, že by za vydáním brožury stála agrární strana).⁷²

Využil příznivou situaci období Masarykovy prezidentské kandidatury k tomu, aby shrnul své námitky proti T. G. Masarykovi a především proti jeho chráněnci E. Benešovi. Brožuru vydal v době, kdy existovaly různé odhady výsledků prezidentské volby a Masarykův úspěch nebyl jistý.⁷³ V brožuře Horký konstatoval, že Masaryk kandiduje znovu na prezidenta proto, že by nebyla možná původně plánovaná volba E. Beneše. Horký se nedivil, že se postupně Čapek s Masarykem sblížil a stal se jakýmsi jeho mluvčím, protože Čapek měl svým psaním velký vliv, nechápal však, jak právě Čapek, jenž se bije za demokracii, mohl vyslovit tak nepříjemný imperativ: „Nediskutovati o osobě prezidentově!“. Horký probíral možné důvody, proč by se o Masarykově kandidatuře nemělo diskutovat. Na argument o Masarykově věku poukazyval na jeho kondici, o vděčnosti národa Masarykovi také nemusel nikdo pochybovat. S nedotknutelností prezidenta tiskem Horký zásadně nesouhlasil a zmiňoval jiné evropské státy, kde je větší tisková svoboda. Žádal právo satiry, a to i na prezidentovu osobu. Také se rozhořčoval nad cenzurou a vyslovil soud, že „českému peru bylo za Bacha lépe než dnes“. Požadoval volnost občanského projevu. Připomínal volební systém v USA, kde se kandidát na prezidentský úřad musí ucházet o přízeň občanů.⁷⁴

Za Masarykovu vadu Horký považoval jeho shovívavý poměr k metodám ministra zahraniční E. Beneše. Jeho přihlížení Benešově činnosti vzbuzovalo podle Horkého pochybnosti o otcovské spravedlnosti hlavy státu a zvyšovalo oprávněnost úmyslu o jeho kandidatuře diskutovat. Kritice Benešových metod věnoval v brožuře hodně prostoru. Byl přitom již podstatně umírněnější než ve válečných brožurách a přiznával Benešovi pracovitost a zásluhy. Někdy dokonce souhlasil

⁷⁰ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškově z 29. 10. 1926.

⁷¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 14, koresp. přijatá, složka Josef Kodíček, dopis J. Kodíčka K. Horkému z 18. 4. [1924].

⁷² LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopisy K. Horkého F. Očenáškově z 6. 10. 1926, z 18. 11. 1925 a z 27. 11. 1926.

⁷³ A. KLIMEK, *Boj o Hrad*, 2. díl, s. 122–123.

⁷⁴ Karel HORKÝ, *Masaryk redivivus?*, Praha 1926, s. 6, 8–9, 10–11, 25, 26.

s jeho politikou, např. s vůlí přizvat do vlády také německé ministry, ale jeho metody shledával jako nemorální – „záluďné, pletichářské, rozkladné, násilnické, ba úkladné“. Pozastavoval se nad množstvím vyslanců „odstavených“ Benešem a jeho aparátem. Byly to oběti Benešovy chorobné ctižádosti a žárlivosti. Ta se podle Horkého neobracela již jen proti jeho rivalům v diplomacii, ale také proti jiným výrazným politickým individualitám, jež se vyznačovaly nadprůměrností a popularitou. V této souvislosti zmiňoval Radolu Gajdu a Jiřího Stříbrného, proti kterým byly zosnovány komploty, v nichž bylo prý zřetelné působení E. Beneše. Dodejme, že R. Gajda⁷⁵ byl vysokou vojenskou osobností. Stal se hlavní figurou v politické hře, která způsobila jeho pád. Byl obviněn z kompromitujících styků se Sověty. Později se ukázalo, že šlo o provokaci sovětské mise. Ne zcela korektně zasahoval do průběhu vyšetřování svým vlivem T. G. Masaryk s cílem odstranit nepohodlného generála koketujícího s fašismem. J. Stříbrný⁷⁶ byl zase „odstraněn“ svým stranickým rivalem ve vedení socialistické strany Václavem Klofáčem a dalším významným členem strany – E. Benešem.

Horký nemohl nezmínit také Dürichovu aféru, i když zopakoval, že ji považuje za uzavřenou. Dodal však také, že „i později jsem měl příčiny trpce vzpomínati loajálnosti, která byla mým vodítkem v urovnání tzv. aféry.“ Horký zdůraznil, že po celou dobu čtyř let, jež uplynula od uzavření aféry, si ukládal mlčení o Masarykovi a Benešovi, i když to bylo mnohdy velmi těžké. Nyní již mlčet nemohl.⁷⁷

Jednou z „odstavených“ osobností byl K. Pergler. Sám Horký k němu sice osobně blízko neměl, ale připomínal jeho nemalé přispění k úspěchu Masarykovy zahraniční akce. Uvedl, že Masaryk Perglerovi vděčil za pomoc s kontakty v USA a vymohl mu i slyšení u prezidenta W. Wilsona. Proto Horký nechápal, že se mohl Masaryk dívat na to, jak E. Beneš Perglera drsným způsobem odstavuje.⁷⁸ Zde měl Horký na mysli situaci, kdy se československý vyslanec v Japonsku dostal do sporu s E. Benešem a v důsledku toho byl odvolán.⁷⁹

⁷⁵ *Radola Gajda* (1892–1948) – legionářský důstojník, kterého čekala v samostatné republice zpočátku závratná vojenská kariéra. Roku 1926 byl pověřen vedením generálního štábu. Po aféře, jež přivedla jeho pád, se začal otevřeně angažovat ve fašistickém hnutí. Stanul v čele Národní obce fašistické. K tomu viz Ivan ŠEDIVÝ, *Gajdova aféra 1926–1928*, ČCH 92, 1994, s. 732–757.

⁷⁶ *Jiří Stříbrný* (1880–1955) – český národně socialistický a fašistický politik. Před první světovou válkou byl redaktorem *Českého slova*. Za války se účastnil domácího odboje. V prvních letech republiky patřil k čelným politikům socialistické strany, byl poslancem a ministrem v několika vládách. Jeho rivalem ve straně byl Václav Klofáč, nepřátelství panovalo také mezi ním a E. Benešem. Ve straně zvítězilo Klofáčovo křídlo a Stříbrný byl na sjezdu strany roku 1926 i se svými stoupenci vyloučen. Poté hledal východisko v podnikatelských aktivitách a zakládal vlastní fašizující politické strany. Blíže viz Libor VYKOUPILO, *Jiří Stříbrný. Portrét politika*, Brno 2003.

⁷⁷ K. HORKÝ, *Masaryk*, s. 11, 13, 14, 16–18, 21.

⁷⁸ Tamtéž, s. 19–20.

⁷⁹ Blíže viz Světlana RYSKOVÁ, *K případu Karla Perglera*, ČCH 90, 1992, s. 571–587.

Závěrem Horký jménem „obecného národa“ vyjádřil námitky nejen proti přechovému životu některých ministrů, ale také proti nákladnosti Masarykova života, a žádal návrat k někdejší masarykovské prostotě. Kritizoval také fakt, že Masaryk učinil svého syna vyslancem a naznačoval, že Jan Masaryk nemá pro tuto práci předpoklady.⁸⁰

Cenzurní praxe potvrdila jeden z Horkého argumentů – brožura byla sice nejdříve schválena, po 48 hodinách však byla zabavena a v závěru byly zcenzurovány některé odstavce. Horký proto požádal senátora za národně demokratickou stranu V. Dyka, aby zabavené místo interpeloval.⁸¹ Po konfiskaci následovalo nové vydání brožury.

Zatímco po svém návratu do Čech Horký pozoroval, že je často ignorován, po vydání brožury *Masaryk redivivus?* zaznamenal zásadní pokrok. Jeho brožuru prodávali i největší oficiální knihkupci. Měla velký úspěch a dobře se prodávala. Koncem října mohl Horký zrekapitulovat, že zatím vyšla tři vydání po 5 000 výtiscích a čtvrté vydání se chystá.⁸² Ani to mu nepomohlo od existenčních problémů. Měl totiž stále starosti se splácením domu v Horních Černošicích. Uvažoval proto o cestě do Ameriky, kde si chtěl přivydělat přednáškami.⁸³

Ani brožura *Masaryk redivivus?* nepřispěla k Horkého sblížení s levicí a nezajistila mu přízeň komunistického tisku. Jako po dřívějších svých opozičních publicistických projevech, byl také nyní Horký zklamán reakcí *Rudého práva*. To napsalo, že Horký jako vždy nenaznačil, na kterou stranu se staví. Horký napsal F. Očenáškoví: „Místo aby v ‚R[udém] p[rávu]‘ vyzvedli to všechno strašně amorální, z čeho jsem M[asaryka] obvinil, kličkují, lacině ironizují, zbaběle uhýbají.“ Stěžoval si také na to, že je za brožuru napadán pravíci i československými socialisty.⁸⁴

3.4. Shrnutí

Horký se vrátil do vlasti z USA začátkem roku 1921. Očekával podporu levice, v jejíž prospěch chtěl psát, ale narazil na nezáměr. Cítil se v české společnosti osamocení. Byl ignorován kvůli svému angažování proti T. G. Masarykovi a E. Benešovi, které bylo interpretováno nejen jako jeho boj proti těmto konkrétním osobám, ale také proti republice.

⁸⁰ K. HORKÝ, *Masaryk*, s. 27–29.

⁸¹ LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého V. Dykovi z 5. 10. 1926.

⁸² LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 6. 10. 1926 a z 29. 10. 1926.

⁸³ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 27. 11. 1926.

⁸⁴ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopisy K. Horkého F. Očenáškoví z 6. 10. 1926 a z 29. 10. 1926.

Aby se obhájl, vydal knížku své publicistiky z ciziny s názvem *Vlast*. Její předmluva, kde se mj. vyznal ze svého obdivu k Leninovi, vzbudila velkou pozornost a diskusi v tisku. Ta se týkala převážně jeho morálního profilu, s nímž byla spojována jeho oprávněnost kritizovat T. G. Masaryka a E. Beneše. V předmluvě Horký zmírnil své dřívější radikálně odsuzující postoje vůči E. Benešovi. Zatímco v brožuře *Dürichův národ a Benešovo obecenstvo* byl pro Horkého E. Beneš největším zlem v protirakouském odboji a uchvatitelem moci, od předmluvy *Vlasti* už Benešovi přes přetrvávající výhrady neupíral zásluhy a schopnosti. Více naopak kritizoval T. G. Masaryka za pěstování kultu své osoby a za chování v Dürichově aféře.

Od svého návratu do vlasti se Horký neustále ucházel o přízeň komunistů, kteří pro něj reprezentovali dělnictvo. I když narážel stále na nepochopení a nezájem komunistického tisku, byl voličem KSČ. Pro komunisty byl K. Horký nepřijatelný jednak kvůli své rodinné vazbě na agrárního poslance J. Düricha, jednak proto, že se podle nich nedostatečně distancoval od buržoazní třídy.

Koncem roku 1922 se ze své iniciativy Horký smířil s T. G. Masarykem a dosáhl satisfakce pro svého tchána J. Düricha. Masaryk uznal, že Dürich nebyl v zahraničí nečestný ani zlástný. Horký zase prohlásil, že jeho výpady proti představitelům zahraničního odboje byly přehnané a mnohdy nepodložené důkazy. Na čtyři roky se potom zdržel útoků proti T. G. Masarykovi a E. Benešovi. Horkého ústup lze považovat za účelový. Nevyplýval z jeho vnitřního přesvědčení, měl jen umožnit Dürichovu satisfakci. Svou zdrženlivost Horký ukončil roku 1926, kdy několik měsíců před volbou prezidenta vydal brožuru *Masaryk redivivus?* V ní polemizoval s názorem Karla Čapka, že o osobě prezidenta by se nemělo vůbec diskutovat. Horký brožurou vystoupil s kritikou T. G. Masaryka a opět i E. Beneše, a vrátil se tak k obvyklému tónu své politické publicistiky.

II. Období Fronty 1927–1939

1. První roky Fronty (1927–1930)

1.1. Stále v opozici, tentokrát pravicové

Po letech, kdy se K. Horký zdržel satirických výpadů, věnoval se literární tvorbě a přispívání do různých periodik, dal o sobě tento výrazný publicista znovu vědět zmíněným politickým pamfletem *Masaryk redivivus?* v roce 1926. Následujícího roku se mu navíc podařilo naplnit svou potřebu vydávání vlastního časopisu. Zatímco jeho pokus z roku 1922 vydávat *Poutníka* skončil nezdarem, nový projekt byl úspěšný, i když se neobešel bez obtíží. Na jaře 1927 začal Horký vydávat nový týdeník s názvem *Fronta*. Na jeho stránkách potom po dobu příštích dvanácti let se svými spolupracovníky komentoval politické a kulturní dění. Pozoruhodné a překvapivé bylo, že u zrodu časopisu stáli s Horkým známí čeští nacionalisté – básník a národně demokratický senátor V. Dyk a novinář a bývalý diplomat L. Borský. K. Horký, před pouhými dvěma lety ještě volič komunistické strany, se tak ocitl ve společnosti osobností s velmi vyhraněnými pravicovými názory. V této souvislosti je třeba zmínit, že vstoupil do agrární strany, a to nejpozději roku 1929.¹

Při zamýšlení nad změnou Horkého politické orientace je dobré mít na paměti, že nebyl typem člověka, který by se fixoval na nějakou velkou politickou ideu a do krajnosti ji hájil. Neměl vyhraněný a propracovaný politický názor, na němž by trval (ani socialistický, ani nacionalistický). Celý život se řídil svým citem a zvláště hledisky morálky. Tím lze vysvětlit i jeho přechod od obdivu k Masarykovi k jeho nesmiřitelné kritice v době protirakouského odboje, když nabyl dojmu, že Masaryk křivdí Dürichovi. Z tohoto úhlu je třeba také nahlížet na jeho přechod od levice k pravici ve druhé polovině 20. let. On sám tehdy neměl pocit nějaké osobnostní neintegrity. Zůstával nadále kritikem Hradu,² pouze po odmítnutí komunisty nalezl

¹ 2. 10. 1929 se Horký prokazoval Masarykovu archiváři a knihovníkovi Vasilu Škrachovi legitimací agrární strany. Viz AÚTGM, f. TGM, osoby, k. 11, fasc. 52, dopis V. Škracha T. G. Masarykovi z 2. 10. 1929. Horký zůstal v agrární straně i v následujících letech. Že je organizovaným příslušníkem agrární strany prohlásil také roku 1932. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 21, vyjádření pro trestní soud z 2. 1. 1932. O Horkého členství v agrární straně se také zmínil S. Nikolau v dopise Horkému ze 17. 5. 1935. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 16, koresp. přijatá, složka Stanislav Nikolau, dopis S. Nikolau K. Horkému ze 17. 5. 1935.

² Horký si zakládal na určité úrovni jednání a ve své opozičnosti proti Hradu nechtěl využívat všech prostředků, které se namanuly. Na podzim 1929 se na něj obrátil docent Husovy evangelické fakulty, zřejmě psychicky nemocný Stěhule. Předal mu balík písemností, které se týkaly jeho vztahu k rodině T. G. Masaryka. Stěhule byl kdysi nápadníkem Masarykovy dcery Alice. Oznámil Horkému svůj úmysl spáchat sebevraždu a očekával od něj, že o něm po jeho smrti napíše nekrolog a materiálů využije ke skandalizování Masarykovy rodiny. Písemnosti sice nebyly nijak kompromitující, ale jejich zveřejnění by bylo pro Masarykovu rodinu nepříjemné. Touto cestou však Horký jít nechtěl. Kontaktoval Masarykova knihovníka a archiváře V. Škracha a materiály mu předal. Zároveň žádal, aby o tom nebyli informováni jeho političtí přátelé, protože by mu vytýkali navázání styků s Hradem jako

opoziční spřízněnost jinde, a to u L. Borského, V. Dyka a dalších. Jeho oponentství totiž spočívalo v osobní kritice E. Beneše a T. G. Masaryka, nikoli v nesouhlasu politickém. Zůstává otázkou, nakolik byl vůbec schopen politiku těchto státníků posoudit, a to i při svém vzdělání a rozhledu.

Horký si svůj přechod k pravici zdůvodnil morálně. V tomto duchu také odpověděl svým kritikům ze socialistických deníků hned ve druhém čísle *Fronty*. Na jejich výtky, že v Americe rád přijímal peníze od socialistů a dokonce od komunistů, prohlašoval, že se nestydí za svou americkou minulost a za uvedené podpory. Jeho nové politické krédo mnohé objasňuje, a proto stojí za obsáhlejší citování: „Hlásím se rád a bez ruměnce k této podpoře hmotné, protože představovala podporu mravní. Tuto jsem vždycky v životě hledal a hledám tam, kde jest a nemohu ji hledati tam, kde není a kde teror, peníze nebo opatrnictví umlčují v lidech všechno lepší. Za svého pobytu v Americe mohl jsem se ve svém zápase o Dürichovu čest opřít jen o neodvislost dělníků, kteří záviseli jen na americkém dolaru, nikoli na Českoamerickém národním sdružení, jež podobně jako dnes ‚Právo lidu‘ bylo loutkou v rukách bratra zahraničního ministra. Považuji za velikou faleš a nízkost mluvit v souvislosti s dělnickými penězi Ameriky o měnivosti mého přesvědčení. Bylo, jak druhá fronta velice dobře ví, vždycky jen jedno. A právě jím, neboť jde tu o život či neživot velkého falza, tedy o etické základy našeho státu, s nimiž všechno naše skutečné národní bytí stojí a padá, vždy byly a budou diktovány motivy, vedoucí mne ku hledání spolupracovníků a přátel. To bych chtěl zdůrazniti i na adresu moralistů z ‚Práva lidu‘, kteří moje poslední konce vidí ve výběru spolupracovníků ‚Fronty‘, z nichž nejvíce jim vadí Kahánkovo přejítí z ‚Českého slova‘ do listu Stříbrného a ‚klerikalismus‘ Sadeckého, redaktora ‚Lidových listů‘, kam prý příliš snadno přeběhl od Práška a komunistů. Ve frontě ‚Fronty‘ vůbec není místa pro slovo přeběhlictví. Neznám dokonce toho slova vůbec ve velikém a těžkém životě duševních pracovníků. [...] Myslím však: je-li s hlediska nejvyšších mravních zákonů přípustna, ba někdy nutna změnitelnost přesvědčení, neboť právě hledáním sebe se přichází k dokonalosti, je tím přípustnější hledání střechy pro přesvědčení. Jsou-li chvíle v životě národů, kdy Masarykové považují za vhodné sejítí se s Klofáči, je už věru více než na čase, by ‚klerikalismus‘ Sadeckých se sešel s bezkonfesijností Horkých. My z ‚Fronty‘ jsme se nehledali, jak tvrdí ‚Národní osvobození‘. Je to právě ono, které učinilo vše možné, abychom na společné frontě se našli.“³ Toto prohlášení je nejzřetelnějším Horkého politickým vyznáním v této době. Jeho vědomá ochota ke spojení takřka s kýmkoliv, kdo hodlá jako on vystupovat proti Hradu, je z těchto slov dostatečně zřejmá. Konkrétní politická

politickou slabost. Zdůraznil, že „např. Borský jistě by se nevzdával žádného materiálu proti Hradu“. Horký v rozhovoru se Škrachem zdůrazňoval svou loajalitu vůči Masarykovi, kterou prý navazoval na zbytky citů, jež vůči Masarykovi choval. Několikrát prý v rozhovoru dával důraz na to, „že tímto loajálním jednáním má jakousi satisfakci za několik křivd“, které od prezidenta zažil. Viz AÚTGM, f. TGM, osoby, k. 11, fasc. 52, dopis V. Škracha T. G. Masarykovi z 2. 10. 1929.

³ Karel HORKÝ, *Aby bylo jasno*, Fronta 1, 1927, č. 2, s. 27–28.

orientace spolupracovníků u Horkého příliš nepadala na váhu. Tak došlo k tomu, že se ve *Frontě* setkali socialista s klerikálem a národní demokrat s někdejšími sympatizantem komunistů. Právě Horkého povznesenost nad různost politických směrů je klíčem k pochopení jeho politických oscilací. Nešlo o nic jiného než o hledání souputníků.

Budeme-li chtít stručně vystihnout, jak vypadala národně česká politická pravice první republiky, k níž se K. Horký vydáváním svého týdeníku začal hlásit, ocitneme se před nesnadným úkolem. V nejobecnější rovině lze konstatovat, že k pravici se řadí ta politická uskupení a strany, které usilují o spíše omezenou možnost státu zasahovat do hospodářství a do sociálních poměrů. Levicové strany se naopak snaží o prosazování vyšší role státu v zájmu zmírňování sociálních rozdílů. V kontextu první republiky je třeba také vzít v úvahu roli Hradu, tj. prezidenta T. G. Masaryka, ministra zahraničí E. Beneše a jejich spřízněných osobností jak z politického, tak také z kulturního života. Hrad způsoboval polarizaci v politických stranách. Vytvářela se v nich tzv. prohradní a protihradní křídla. U pravicových stran to znamenalo křídla s Hradem sympatizující a proti nim křídla pravicově radikálnější, z nichž se někdy rekrutovaly osobnosti sblížující se s pravicovým extremismem. K zásadnímu konfliktu mezi radikály a s Hradem propojenými politiky došlo v národně demokratické straně. Vůdčími představiteli její radikální skupiny byli V. Dyk a F. Hlaváček.

Pro meziválečnou politickou pravici bylo kromě vlastního náhledu na ekonomické a sociální otázky, vedle zdůrazňování některých obecných životních zásad, „charakteristické zdůrazňování nacionálního cítění. Nacionalismus patřil do základní výbavy této části politického spektra, mnohdy jako protipól ke kosmopolitním a humanistickým idejím Hradu,“ ale také jako prostředek k oslovení širších vrstev.⁴ K předním českým nacionalistům patřili V. Dyk a L. Borský, kteří se rozhodli svůj nacionalismus v kombinaci s nekompromisní kritikou Hradu prezentovat v Horkého *Frontě*.

1.2. Založení, program a struktura Fronty

Fronta byla založena v období před třetími prezidentskými volbami. Za napjaté vnitropolitické situace se uvažovalo o možných protikandidátech T. G. Masaryka (padala jména A. Švehly, K. Kramáře a E. Beneše). Ještě větší význam než kdy jindy měl tehdy tisk, který se snažil ovlivnit veřejné mínění. Kvůli vnitropolitické situaci ustoupil Masaryk od svého přání prosadit v prezidentských volbách na jaře 1927 E. Beneše jako svého nástupce. Ani svým zvolením si však nemohl být jist. Od konce léta 1926 začal tedy K. Čapek na Masarykův pokyn organizovat „levý blok“ redaktorů k agitační přípravě voleb prezidenta. Na schůzku s Čapkem přišli redaktoři Josef Stivín, Otakar Skýpala, Rudolf Kepka, Hubert Ripka, Bedřich Hlaváč, Arne Laurin, omluvil se zaneprázdněný Vlastimil Klíma, o spolupráci projevil zájem i redaktoři *Demokratického středu*. Čapek je žádal, aby zastavili vzájemnou

⁴ Jana ČECHUROVÁ, *Česká politická pravice. Mezi převratem a krizí*, Praha 1999, s. 8.

polemiku a aby chápali, že prezident nemůže kandidovat za levý blok proti pravému, nýbrž za všechny demokratické strany. Zmínění šéfredaktoři a redaktoři se dohodli na vytvoření demokratického tiskového bloku a hodlali se denně scházet, aby mohli společně ovládat veřejné mínění. Kromě toho se chtěl Čapek dohodnout se Švehlou na tom, aby nebyl vytvořen žádný pravý blok. „A tak se z Hradu už od sklonku léta 1926 přestaly ozývat pověsti o unaveném Masarykovi, toužícím, aby jej vystřídal jeho věrný mladý spolupracovník. Prezident byl náhle líčen jako muž plný síly a elánu, což ostatně byla pravda.“⁵ Horkého reakcí na Čapkovo publicistické angažování v Masarykův prospěch byla již zmíněná brožura *Masaryk redivivus?*

Když Horký vzpomínal na založení časopisu, popíral, že by *Fronta* byla založena „proti prezidentským volbám“, jak později napsal V. Dyk. Horký shrnoval: „O založení listu jsem jednal s různými osobnostmi již v první polovici r[oku] 1926, potom pro některé obtíže byl projekt odsunut, ale znovu se vynořil počátkem roku příštího, kdy dostával již tak pevné formy, že jsme mohli přikročiti k redakčním přípravám.“ Ovšem připouštěl, že prezidentské volby přípravy časopisu urychlily. V lednu 1927 se dohodl na spolupráci s V. Dykem.⁶ První číslo *Fronty* vyšlo 6. května 1927, prezidentská volba se uskutečnila o 21 dní později, 27. května 1927.

Horkého vysvětlení je věrohodné, neboť jako publicistovi mu vydávání vlastního časopisu nejvíce vyhovovalo. Nicméně situace byla skutečně příhodná pro založení opozičního časopisu. Zdálo se že Hrad je zranitelný a má smysl usilovat o jeho oslabení. Dyk vzpomínal, že při vzniku *Fronty* „sešlo se nás několik, abychom vytyčili určitý program a na něm loajálně bez rozdílu stran kooperovali.“ Spojoval je „přátelský vztah“ ke stranám tehdejší vládní většiny, tedy především k agrární a národně demokratické straně. Chtěli pracovat pro určitý směr, ne pro konkrétní politickou stranu.⁷ Hlavním společným zájmem osobností, stojících u zrodu *Fronty*, byl boj proti T. G. Masarykovi, E. Benešovi a zvláště proti osvoboditelské legendě.⁸ Počáteční odhodlání a nadšení vystihuje Dykův nápad na název časopisu. Navrhoval, aby se jejich list jmenoval *Boj o pravdu*.⁹

Na obálce *Fronty* byla zobrazena vlajka zužující se do špičky, s velkým nápisem *Fronta*. V *Českém slově* a v *Rozmachu* se objevily posměšky, že je to vlajka pirátská. Horký reagoval prohlášením, že záhlaví je dílem předního grafika a okruh *Fronty* nemá ponětí, jak vypadá pirátská vlajka, protože „do takových vod jsme se nikdy nedostali“.¹⁰

V tiráži byla *Fronta* označena jako nezávislý týdeník. S redakčním kruhem ji řídil K. Horký, jenž byl také odpovědným redaktorem. Majitelem a vydavatelem

⁵ A. KLIMEK, *Boj o Hrad*, 2. díl, s. 121–123.

⁶ Karel HORKÝ, *Dva listy Vikтору Dykovi*, II. část, *Fronta* 3, 1930, č. 36, s. 574–575.

⁷ Viktor DYK, *Dopis Viktora Dyka Karlu Horkému*, *Fronta* 3, 1930, č. 34, s. 529–531.

⁸ Horký o tři roky později doslova napsal: „Tento list byl založen proti osvobozené legendě.“ Viz Karel HORKÝ, *O Beneše*, *Fronta* 2, 1928, č. 25, s. 384.

⁹ Karel HORKÝ, *Dva listy Vikтору Dykovi*, *Fronta* 3, 1930, č. 35, s. 558.

¹⁰ *Redakční sdělení*, *Fronta* 1, 1927, č. 9, s. 143.

bylo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze.¹¹ Na jeho adrese v Hyberské ulici v Praze sídlila také redakce a administrace listu. Tisk obstarávala Obchodní tiskárna „Merkur“ v Praze. *Fronta* vycházela každý pátek, od čísla 11 (28. července 1927) každý čtvrtek. O letních prázdninách týdeník nevycházel.

Začátek vydávání *Fronty* byl pojat ve velkém stylu a s náležitou reklamou. Bylo vydáno půl milionu reklamních prospektů, které byly přiloženy ke všem českým a slovenským pravicovým listům, především k deníkům (kromě *Národní politiky*, ta příložením odmítla). První čísla *Fronty* vyšla z propagačních důvodů ve velkých nákladech: první číslo v nákladu 25 000 výtisků, druhé v nákladu 18 000 výtisků a třetí číslo v počtu 16 000 výtisků. Do konce roku 1927, kdy vyšlo číslo 31 v počtu 5 200 výtisků, bylo vydáno celkem 261 400 výtisků týdeníku.¹²

Velké náklady spojené s takovou propagací nového časopisu by v žádném případě nebyl Horký schopen uhradit z vlastních prostředků. Neměl nikdy peněz nazbyt a navíc splácel dům. U zrodu časopisu stály vlivné osobnosti agrární strany, které zajistily financování startu nového časopisu. Senátor za agrární stranu Josef Vraný¹³ vyjednal spolu s Horkým vydávání *Fronty* u Zemědělského knihkupectví A. Neubert, které v roce 1926 Horkému vydalo také spis *Masaryk redivivus?* Vydavatel Adolf Neubert tvrdil, že byl opakovaně Horkým a senátorem Vraným žádán, aby se ujal vydávání *Fronty*. Pro tyto účely mu byly přislíbeny nemalé částky, a to na rok 1927 150 000 korun, na rok 1928 a každý další rok vždy na jaře a na podzim 50 000 korun.¹⁴

Kromě senátora Vraného měl zájem o podporu *Fronty* také další významný muž agrární strany, ministr školství Milan Hodža.¹⁵ O jeho důvodech lze jen spekulovat. Jako zajímavá souvislost se jeví fakt, že Hodža chtěl v prezidentských volbách roku 1927 prosadit volbu vůdce agrární strany A. Švehly. Vedly ho k tomu jeho osobní ambice. Kdyby se Švehla stal prezidentem, Hodža by sám stanul v čele agrární strany. Navíc Masarykův odchod by byl spojen s odchodem Benešovým

¹¹ Adolf Neubert (1911–1949) – vydavatel, člen národně demokratické strany. Viz [aut. neved.] „*Národní listy*“ proti prof. Marešovi?, *Fronta* 1, 1928, č. 49, s. 782.

¹² LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, složka Zemědělské knihkupectví A. Neubert, dopis A. Neuberta K. Horkému z 11. 1. 1929.

¹³ Josef Vraný (1874–1937) – agrární politik a novinář. Od roku 1906 byl redaktorem deníku *Venkov*, v letech 1922–1937 jeho šéfredaktorem. Angažoval se při přípravě pozemkové reformy. V letech 1920–1925 byl poslancem za agrární stranu, od roku 1925 senátorem. Pro agrární stranu měla však největší význam jeho činnost novinářská. V prezidentských volbách roku 1935 stál v čele skupiny agrárních poslanců, kteří navrhovali do prezidentské funkce jako protikandidáta E. Beneše profesora Bohumila Němce.

¹⁴ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, složka Zemědělské knihkupectví A. Neubert, dopis A. Neuberta K. Horkému z 11. 1. 1929.

¹⁵ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, složka Zemědělské knihkupectví A. Neubert, dopis A. Neuberta K. Horkému z 11. 1. 1929.

a po jeho postu ministra zahraničí Hodža toužil. Možná by se mohl stát i předsedou vlády.¹⁶ Patřil k zásadním oponentům E. Beneše, a proto není překvapivá jeho podpora časopisu redigovaného známým Benešovým a Masarykovým kritikem. Švehla ovšem odmítl o své kandidatuře uvažovat a bezvýhradně podporoval Masaryka.

Provázanost s agrárním *Venkovem* ukazuje drobný dopis činoherní herečky Marie Laudové-Hořicové Horkému na hlavičkovém papíře redakce agrárního *Venkova*. V březnu 1927 krátce před vyjitím prvního čísla *Fronty* napsala Horkému: „Vážený pane redaktore! Kdyby Vám někdy zvláště na něčem záleželo nač byste si přál, abych naše čtenářstvo upozornila, označte mi to. Jinak vždy, při každé příležitosti jim připomínám Váš list a jiné Vaše publikace.“¹⁷ Známost Horkého se Švehlou asi nehrála velkou roli. Historik Antonín Klimek uvádí, že Horký se se Švehlou „dobře znal“, ale pokud ve svém fejetonu Horký mluvil pravdu, navštívil Švehlu pouze třikrát kvůli svému tchánovi Dürichovi.¹⁸ Můžeme jen spekulovat, zdali Horkého vstup do agrární strany nesouvisel právě se způsobem financování *Fronty*. Jisté je, že se o svém členství v agrární straně nikde veřejně nezmiňoval a vystupoval jako nezávislý novinář.

Vydavatel Neubert tvrdil, že již roku 1927 navzdory velkým subvencím na *Frontu* doplácel a že roku 1928 dostal jen polovinu slíbeného příspěvku. Na *Frontě* prodělával, protože se mu tohoto roku vracelo 50–60 % výtisků zpět z prodejen. Navíc mnohé prodejny řádně neplatily a Neubert s nimi musel ukončit spolupráci, protože se náklad *Fronty* dále snižoval. V roce 1928 vyšlo 31. března číslo 48 v nákladu 4 600 výtisků, 30. června číslo 5 v nákladu 4 300 výtisků, 30. září číslo 14 v počtu 3 800 výtisků. Od počátku listopadu vycházela *Fronta* v nákladu jen 3450 výtisků. Pro srovnání lze uvést, že Peroutkova *Přítomnost* tehdy vycházela v nákladu 2 500 až 3 000 výtisků (později se však její náklad výrazně zvyšoval).¹⁹

Přes veškerou snahu, kdy vydavatel, redaktor i jeho spolupracovníci usilovali o získání inzerentů pro *Frontu*, týdeník neprosperoval. V lednu 1929 shrnul rozčarováný vydavatel A. Neubert v dopise Horkému údaje, které svědčily o prodělečnosti *Fronty*. Svou ztrátu vyčíslil i s úroky na 150 000 korun ročně a zdůraznil, že udělal pro úspěch časopisu, co mohl. Stěžoval si na lhostejnost pravice k *Frontě*. Ta *Frontu* nepodporovala a její listy ji ignorovaly. Neubert čekal peníze od ministra

¹⁶ A. KLIMEK, *Boj o Hrad*, 2. díl, s. 121; dále viz Vladimír V. DOSTÁL, *Agrární strana. Její rozmach a zánik*, Brno 1998, s. 104. Tento plán byl dílem M. Hodži a generálního tajemníka národních demokratů F. Síse. Očekávali, že získají podporu národních demokratů, lidovců, luďáků, několika německých stran, Stříbrného Ligy proti vázaným kandidátkám a několika nespokojených agrárníků. Viz Daniel E. MILLER, *Antonín Švehla*, Praha 2001, s. 190–191.

¹⁷ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, složka Marie Laudová-Hořicová, dopis M. Laudové-Hořicové Horkému z 20. 3. 1927.

¹⁸ A. KLIMEK, *Boj o Hrad*, 2. díl, s. 500; dále viz Karel HORKÝ, *Za věrným odběratelem II*, *Fronta* 6, 1933, č. 29, s. 458–459.

¹⁹ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, složka Zemědělské knihkupectví A. Neubert, dopis A. Neuberta K. Horkému z 11. 1. 1929; dále viz Julius FIRT, *Knihy a osudy*, Brno 1991, s. 57–58.

Hodži.²⁰ Nakonec pochopil, že agrární podpora *Fronty* ochladla a že vstoupil do ztrátového podniku. Jeho „touha káceti modly“ a přesvědčení, že „poslouží svému národu“ mělo své meze. Požadoval vyrovnání nedoplatku 50 000 korun za rok 1928 a příspěvek 150 000 korun na rok 1929 a pohrozil zastavením listu. Nakonec dal Horkému k 30. červnu 1929 výpověď.²¹

Na začátku třetího ročníku (1929–1930) oznámila *Fronta* v prvním čísle 17. října 1929 přechod z majetku Zemědělského knihkupectví do majetku redakčního kruhu, a to z „čistě interních důvodů“. V tiráži byl nyní uveden jako majitel a vydavatel K. Horký. List apeloval na čtenáře, aby si předpláceli *Frontu* a svědomitě předplatné platili, protože *Fronta* byla závislá na jejich přízni. Změnou vydavatele se poněkud zdrželo zahájení třetího ročníku *Fronty*. Redakce si totiž musela hledat nové prostory. Jejím novým sídlem se stala od září 1929 Vodičkova ulice 33; od čísla 47, vydaného 23. října 1930, byla uvedena jako sídlo redakce a administrace Školská ulice 10. Tiskárna se nezměnila. Ve srovnání s časopisy, které Horký vydával dříve, se mu obdivuhodně dařilo více méně dodržovat týdenní periodicitu časopisu.

K finančnímu propojení *Fronty* s politickou stranou došlo s největší pravděpodobností znovu koncem roku 1931, tedy v době, kdy se Horký politicky angažoval pro Národní ligu J. Stříbrného. Podle policejní zprávy byla *Fronta* koncem roku 1931 na Stříbrném finančně závislá. O Horkého vstupu do politiky bude pojednáno v následující kapitole.²²

Tvůrci programu časopisu byli V. Dyk a L. Borský. Po jejich odchodu během první poloviny roku 1930 formovaly ideový profil týdeníku po několik let až do konce roku 1933 články F. Schwarze a od roku 1931 také F. Hlaváčka. Kromě nich již *Fronta* žádnou výraznější politickou ani filozofickou osobností nedisponovala. Na rozdíl od ostatních spolupracovníků Horkého doménou zůstávaly fejetony. Sice třeba s politickou tematikou, ale vždy primárně s morálním akcentem. Horký poskytl časopisu spíše své zkušenosti a nadšení. Chtěl být „svým pánem“ a nebál se existenčního rizika. S hlavními vůdčími duchy *Fronty* ho pojila kritika Hradu, on sám však ucelenou koncepci neformuloval. Vyjádřil to již několik dní po vydání prvního čísla *Fronty* v dopise G. Gammovi-Jarošovi: „Masaryk? [...] Mně nejde o žádnou politiku, nýbrž o to naprosté zklamání z osobnosti Masarykovy, jak jsem mu dal průchod ve své brožuře [*Masaryk redivivus?* – pozn. aut.] (četl jste ji?).“

²⁰ Neubert Horkému napsal: „Jak již jsem uvedl, dostal jsem na ‚Frontu‘ pro rok 1928 částku Kč 50.000.- a mám dostati ještě Kč 50.000.-. Více nemám práva žádati, poněvadž mi bylo zaručeno jen Kč 100.000.- ročně a záleží nyní jen na panu ministru Hodžovi, chce-li druhou splátku za r. 1928 zvýšiti (sdělil jste mi, že se tak pravděpodobně stane).“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, složka Zemědělské knihkupectví A. Neubert, dopis A. Neuberta K. Horkému z 11. 1. 1929.

²¹ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, složka Zemědělské knihkupectví A. Neubert, dopisy A. Neuberta K. Horkému z 11. 1. 1929 a 6. 5. 1929.

²² NA, f. PZÚ-AMV 207, sig. 207-821-1/30, Informační zpráva politického úřadu Prezidia policejního ředitelství v Praze z 2. 12. 1931. Nelze však zobecňovat, jak to učinil F. Všeticka, že „list vydával poslanec Jirí Stříbrný“. Viz F. VŠETIČKA, *Publicista*, s. 74.

Já jsem Masarykem prostě zdrcen, připadá mi jako ten Clubin z Dělníků moře, který až na konec života ukázal, že vlastně celý život hrál jen hereckou úlohu.“²³ Toto Horkého vyjádření je důkazem toho, jak byl jeho politický boj zaměřen proti Masarykově osobnosti. Neusiloval o prosazování nějakých politických myšlenek a změnu společnosti. Jeho boj byl osobní.

S tímto přístupem k politice by mohl Horký sám těžko formulovat ideový směr týdeníku. Programový článek *Fronty* napsal do prvního čísla L. Borský. Důvod založení časopisu, jeho program a hodnoty, které bude hlásat, shrnoval do jednoho slova – státnost. *Fronta* prý chtěla měnit myšlení lidí. Češi měli podle Borského mentalitu poddaných a svými vůdci byli učeni jen revoltě proti pánům a utlačovatelům. Po dosažení samostatnosti měli přijmout vyšší vůdčí myšlenku, a to ideu vlastního státu – „jde o to, z mentality poddaných vytvořit mentalitu státní“. V textu se projevil Borského názor na rozložení zásluh o samostatný stát. Samostatného státu bylo dosaženo „Zásluhou úspěšného boje našich ruských legií, štěstím, jež provázelo náš odboj zahraniční a rovnocenně významným činem odboje domácího ve dnech 28.–30. října 1918“. V souladu se svou biologickou filozofií Borský prohlašoval, že nedůležitějším symptomem státní mentality je „myslet a jednat pro budoucnost“. „Nesmí tedy být při řešení důležitých otázek rozhodujícím zájem dneška, ani ne zájem zítřka, nýbrž zájem budoucnosti státu a národa! Nesmí tedy být rozhodující zájem třídy, nýbrž zájem celku! Nesmí rozhodovat ohledy na příjemnost a líbivost, nýbrž jedině ohledy na biologické zákony, dle nichž národové vyrůstají v historické činitele! Kdykoliv dojde k rozporu mezi zájmy politiky vnitřní, sociální, hospodářské, kulturní, vždy musí být rozhodujícím vedení státu, tj. politika vojenská a zahraniční, na nichž jedině závisí vzrůst státu nebo jeho úpadek.“ Hlavní úkol *Fronty* byl změnu smýšlení kázat, upozorňovat na ni a učit ji. Nebylo prý třeba nic objevovat, všechny tyto hodnoty se bylo možné učit od jiných národů a států, stačilo je napodobovat. „Stačí učit se od biologie národů a od historie, ovšem pojaté státně.“ *Fronta* chtěla měnit náhled na dějiny. Správně interpretovaná minulost měla přinést důvěru ve státotvornost národa.²⁴

Ještě výstižněji než Borský vyjádřil program *Fronty* V. Dyk. Shrnul ideje, postoje a názory, které hodlali s Borským ve *Frontě* hájit. Do textu vtělil svoje nacionalistické názory, třibené od mládí. Šlo mu v první řadě o silný národ a stát. Zájmy národa kladl nad zájmy jedince. Mělo být posilováno národní a státní sebevědomí, jinak bylo nebezpečí ohrožení národa i státu. Za nutnou považoval „revizi legend“ o národním osvobození, protože „ze špatně pochopené a tradované minulosti vzniká špatná budoucnost. Říkáme, že není nebezpečnější neopatrnosti než honosit se tím, že jsme byli donuceni k samostatnosti. Ne pouze, že je to křivda, učiněná těm, kdo hájili [...] prostý zákon, že každý jednotlivec a každý národ jednou dospěvší musí směřovat k samostatnosti, ale je v tom také oslabení mravní hodnoty samostatnosti, doznáváme-li, že velká část národa ji nepokládala za

²³ LA PNP, f. Gustav Gamma-Jaroš, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého G. Gammovi-Jarošovi z 11. 5. 1927.

²⁴ Lev BORSKÝ, *Vůdčí myšlenka*, *Fronta* 1, 1927, č. 1, s. 1–2.

samozřejmost. Kdo však, vychováván k tomuto podcenění významu státní samostatnosti, vůči níž se mu hlásají ideje prý pokrokovější a vznešenější, bude řádně připraven pro oběť, kterou v daném okamžiku stát musí od svých příslušníků žádat ve chvíli dějinného rozhodování? Proti kultu osob a hesel klademe jako první nutnost zdárné politiky, výchovu k státnosti, posilování vědomí, co ji značí a čím je samostatnost pro náš národ. Pouze s tímto vědomím ubráníme se tomu, co nás po tisíciletí na této půdě, tak exponované geografickou polohou a kulturním promísením, ohrožovalo: nebezpečí asimilace a znivelizování. Události dne, byť přinášely to, co se nám nelíbí, nesmějí nám dát zapomenouti na veliký tento úkol.“²⁵ Dyk nezmiňoval další požadavky, které byly ve *Frontě* usilovně vznášeny – propagace potřeby přeorientovat zahraniční politiku směrem ke větší slovanské spolupráci a neustupování menšinám v republice.

Na značnou myšlenkovou spřízněnost s *Frontou* ukazuje program měsíčníku *Národní myšlenka*. Ve skutečnosti však *Fronta Národní myšlenku* ignorovala a nijak na ni ve svých příspěvcích neodkazovala. Měsíčník *Národní myšlenka*, vydávaný s podtitulem *Revue českého nacionalismu*, byl časopisem mladých mužů národní demokracie. Chtěl usměrnit orientaci strany. V redakci *Národní myšlenky* bylo pět hlavních vůdců Mladé generace, jež měla radikálně nacionalistické vedení. Nejznámější jména, spojená s *Národní myšlenkou*, jsou Ladislav Rašín, V. Klíma či Odon Pára. Jejich cílem bylo propagovat moderní český nacionalismus. Byli programově v opozici proti masarykovským humanitním idejím. Nacionalismus *Národní myšlenky* vycházel filozoficky mimo jiné i z názorů V. Dyka.²⁶

Struktura *Fronty* nebyla nijak ustálená. Rubriky byly zařazovány nepravidelně. V prvních ročnících se objevovala jen rubrika Fejeton, Z fronty čtenářů, Bez poznámky a Dojmy (ta postupně zmizela a místo ní byla zařazena rubrika Z domova). Od května 1930 byla pro aktuality zavedena rubrika Echo týdne. Od června 1930 se objevila celá řada nových rubrik, někdy měly jen velmi krátké

²⁵ O významu národa Dyk napsal: „Co říkáme? Říkáme, že národ a stát je více než jedinec, ať ho kladu sebevš, a že tudíž v konfliktu zájmu jeho s národem a státem nesmí být obětován národ a stát, nýbrž jedinec. [...] Říkáme, že kdyby i bylo pravda, že kdo byl osvoboditelem, neplyne z toho, že dal život, právo život brát. Říkáme, že musí být posilováno vědomí národní a vědomí státní, nemá-li na křížovatce střední Evropy národ i stát býti těžce ohrožen.“ Dyk hodlal bojovat za své cíle a být trpělivý: „Je přirozeno a jasno, že politika, jež se obrací na to, co je v individuu i v národě lepšího, bude mít pomalejší úspěchy, než politika opírající se o horší v národě a lidech. Je přirozeno a jasno, že politika, která káže práci a sílu, bude pro prvý okamžik mít menší ozvěnu, než politika, která počítá s lidskou zbabělostí a leností.“ Viz Viktor DYK, *Opuštěná Fronta*, *Fronta* 1, 1927, č. 26, s. 401–402.

²⁶ Hlásali nutnost národního stmelení v zájmu zachování existence českého národa a československého státu. Vystupovali proti opětovné volbě T. G. Masaryka prezidentem v roce 1927. Odmítali tezi o rozhodující úloze Dohody a československého zahraničního odboje při dosažení samostatnosti. Neustále upozorňovali na rostoucí vnější ohrožení státu a na nutnost budování silné armády. Benešovu zahraniční politiku vinili z nedostatečného hájení českých národních zájmů. Propagovali nutnost slovanské orientace. Od počátku 30. let *Národní myšlenka* považovala za jedinou účinnou ochranu proti Německu slovanský blok v čele s Ruskem. Politiku vůči německé menšině pokládala za nebezpečně ústupnou. Viz Jan RATAJ, *Za svébytný národní stát (K politické koncepci Národní myšlenky 1923–1939)*, *Historie a vojenství* 43, 1994, s. 104–117; dále viz J. ČECHUROVÁ, *Česká*, s. 46.

trvání a byly vytvořeny pro konkrétní články, spíše jako nadpisy poukazující na téma článku. Čtenáři našli v týdeníku nově rubriky Doba a my, Slovanský svět, Rozhovory, Praha, Literatura, Národní hospodářství, Divadlo – Hudba – Tanec, Z domova, od července 1930 rubrika U nás a pro nás, Profily, Otázky sociální, Studentstvo, Pohledy nazpět, Výchova, Varia, Bez poznámky, Z různých končin, Armáda, Společnost. Od roku 1930 přibýly také rubriky Z velikých domácností, Zahraniční týden, Praha, Na okraj kroniky, Armáda. V pátém ročníku se objevila rubrika Výtvarné umění.

1.3. Vývoj *Fronty*

První tři roky existence *Fronty* lze považovat za její nejpozoruhodnější období, a to díky filozofické propracovanosti úvah L. Borského a V. Dyka, kteří byli autory těch nejnosnějších článků. Dyk přispíval také epigramy. Přesto *Právo lidu* psalo uštěpačně o L. Borském, Františku Sadeckém a dalších, že posílají do *Fronty* své nemanželské děti, tedy články které neuplatní ve svém domovském listě.²⁷ Příspěvky dalších autorů nedosahovaly zdaleka takové úrovně. Ani Horký ve svých politizujících fejetonech nebyl tak dobrý, jako když zařadil vzpomínkový, čistě literární příspěvek. Jeho hlavním tématem, jež pronikalo do řady jeho příspěvků s různou tematikou, byla stále Dürichova aféra.²⁸ V tomto ohledu tedy žádný názorový „veletoč“ neudělal. Dykovy a Borského nacionalistické ideje zůstaly jejich doménou, Horký se do větších rozborů této problematiky nepouštěl, i když lze nalézt pokusy o myšlenkové souznění s těmito autory.

Na obsahu časopisu se měli podílet i jeho čtenáři. Redakce s nimi chtěla být v kontaktu, a proto je vybízela, aby se vyjadřovali k současnému dění a do *Fronty* psali. Týdeník prý nebyl určen pasivnímu obecenstvu. Naopak, chtěl být „listem akce a orgánem lidí akce“. Redakce vysvětlovala: „První číslo tohoto nezávislého listu vychází v době největšího ponížení českého demokratismu, kdy nestačí jen čestně myslit.“²⁹

Dyk a Borský byli přesvědčeni, že budou-li v čele státu Masaryk a Beneš, uskutečnění jejich myšlenek nebude možné. Proto nesouhlasili v Masarykovou kandidaturou v prezidentské volbě v květnu 1927. První tři čísla *Fronty* vyšla před prezidentskou volbou, čtvrté číslo vyšlo v den voleb, 27. května 1927. Po celou dobu *Fronta* zastávala zamítavé stanovisko ke zvolení dosavadního prezidenta.

13. května 1927 před prezidentskou volbou shrnul L. Borský svoje argumenty proč znovuzvolení T. G. Masaryka není v zájmu státu z důvodu zahraniční ani vnitřní politiky, ba ani z důvodů zásluh osvobozeneckých. „A je proti zájmu

²⁷ -n-, *Fronta* 1, 1927, č. 11, s. 175.

²⁸ U příležitosti Dürichových nedožitých osmdesátých narozenin přinesla *Fronta* na obálce jeho poslední fotografii, uvnitř čísla fotografie jeho úmrtního lože a hrobu a Horkého fejeton *Dědeček*. V něm Horký vzpomínal na shledání s Dürichem po svém návratu s rodinou z Ameriky domů. Líčil také rodinné zážitky a Dürichův pohřeb. Viz Karel HORKÝ, *Dědeček* (In memoriam J. D.), *Fronta* 1, 1927, č. 12, s. 189–191.

²⁹ *Redakční sdělení*, *Fronta* 1, 1927, č. 1, s. 16.

budoucnosti národa, československého, bude-li mu, jak je vlastním důvodem hlasatelů jeho volby, uměle postaven vzor a ideál tento“. Borský očekával, že Masaryk bude zvolen znovu – z důvodů kontinuity a rozpaků. Považoval ho za levicového prezidenta. Přitom v cizině byla až na výjimky celá diplomacie pravicová, proto by zvolení občanského prezidenta bylo podle Borského prospěšné – stát by získal důvěru a začal by být posuzován jako činitel vypočitatelný, pochopitelný a důvěryhodnější. Skončily by ironické vtipy na adresu československé levicové reprezentace. „Hlavy států se snad odváží přijet k nám, když jim nebude hrozit přijetí v jízděckých botách, propletené přednáškami o reformě a reformaci všeho na světě. Bude-li zvolen hlavou státu československého opět muž levice, zůstane to při starém našem kurzu, vyjádřeném hladinou nedůvěry, posměchu a opovrhování.“

Borský odmítal Masarykovu volbu, neboť „opětná volba téhož muže svádí nejen jeho k snům o samovládě“. Ani Masarykovy osvoboditelské zásluhy z dob světové války nebyly pro něj dostatečně pádným argumentem pro znovuzvolení. V Masarykových pamětech Borský zjistil, že Masaryk, během celé války prakticky nejednal s vrcholnými představiteli dohodových mocností, jen jednou s Briandem a jednou s Wilsonem, ostatní státníky ani nespatriil – „bude snad každý mít náhle jiný názor o Masarykově osvobozenké činnosti diplomatické. A zásluhy vojenské? Nejsou jeho, nýbrž došlo k nim, jak známo, přímo proti jeho rozkazům, když naše legie na sjezdu v Čeljabinsku sesadily Masarykovy lidi s vedení. Legenda osvoboditelská po správném přečtení Světové revoluce zmizela.“³⁰

Na Masarykovo opětovné zvolení reagoval K. Horký fejetonem *Mluva Pyrrhů*. Masarykovo vítězství bylo totiž podle něj vítězství Pyrrhovo. Bylo prý možné jen z milosti ministerského předsedy A. Švehly. Vedle toho bylo třeba jít ještě dále a přemlouvat volitele, činit nátlak, „doslova vydupávat ze země ‚ano‘“. ³¹ Vůdce agrární strany strany A. Švehlu Horký velmi ctil. Obdivoval jeho oddanost straně a charakter. „Nikdy více než dnes Švehla nelpěl na kořenech své strany. Její budoucnost, nade vše mu drahá již tenkrát, když býval mladým zemským poslancem, je mu dnes také otázkou státnické odpovědnosti vůči Evropě. Ve Švehlově poměru ke straně jde o cosi na život a na smrt, o cosi, v čem zůstává kus lidského zdraví, všecek život.“ „Státnickým činem“, jímž Švehla podpořil Masaryka v prezidentské volbě ukázal příklad „přímo historického gentlemanství“. Horký naznačoval, že vůlí národa by bylo zvolit prezidentem Švehlu.³²

Z osobností agrární strany zajímal *Frontu* také další muž – ministr M. Hodža. Horký ho považoval za Benešovu protiváhu, za kultivovaného politika. Nechoval prý k němu ovšem žádné nekritické sympatie. „Ministra školství ceníme si vysoce pro jeho slovanství, pro jeho nadprůměrné schopnosti a pro jeho kvality osobní, ale politicky není Hodža mužem našeho stylu. Tento list byl založen proti osvobozenké legendě. Je to naše ceterum autem censeo. Znělo snad leckdy příjemně

³⁰ Lev BORSKÝ, *Hlas volajícího na poušti*, *Fronta* 1, 1927, č. 2, s. 17–18.

³¹ Karel HORKÝ, *Mluva Pyrrhů (Doslov ku prezidentské volbě)*, In: *Výlety do politiky*, Praha 1931, s. 57–69.

³² Karel HORKÝ, *Co neviděl Švehla*, *Fronta* 1, 1928, č. 52, s. 828–830.

uchu Hodžovu, ale fakticky nehnul pro ně nikdy ani prstem. Ani tento muž [...] není mužem Fronty.“³³ Nicméně Horký byl pravděpodobně s Hodžou v kontaktu. V srpnu 1929 napsal Dykovi: „Není též vyloučeno, že budu moci promluvit – a je to důležité – s H., který do Švýcar pojede asi přes Prahu.“ Horký vyjadřoval přesvědčení, že „Je to konec konců jediný člověk v republice, jenž pohne věcmi – bude-li zdrav...“³⁴

Také Borský psal o Hodžových schopnostech s uznáním. „Milan Hodža, před rokem ještě nepříteli přezíraný, vyrostl tohoto posledního roku do formátu státníka. Jeho velké řeči, letos pronesené, vyzdvihly jej na duchovního vůdce většiny národa. Když on – protestant – na rozdíl od většiny svých, poněkud sektářsky obmezených spoluprotestantů ve své jedné historické řeči o významu kultu svatováclavského, o jednotící ideji cyrilometodějské se povznesl na vyšší hledisko zájmů státních, bylo jasno i nepřítelům jeho, že Hodža je duchovně zvláštní třídou v tom ostatním světě československém.“ Pro Borského byl Hodža představitelem nového a vzácného typu evropského politika. Ve stejném duchu se o Hodžovi ve *Frontě* vyjadřoval také F. Skácelík.³⁵

Horký psal ve *Frontě* ve prospěch celé agrární strany. Považoval ji za protivažhu Benešovy národně socialistické strany, jejíž politiku přirozeně naprosto odmítal. Zvláště ho znechucovaly výroky *Českého slova* o „agrárních nenažrancích“ a „agrárním vředu na těle národa“. V duchu agrární stranické ideologie psal obdivně o zemědělském lidu a o jeho významu pro stát. Připomněl „strhující sílu českého selství“, jak se projevila při agrární manifestaci v Praze na jaře 1928. Nadchlo ho, že „naš národ poprvé zase po dávných letech nacházel sama sebe, tu tváří v tvář jsme stáli své vlastní a pravé síle. [...] Nikdo, ani straník politicky nejzaujatější, nemohl toho nepocítit, nemohl si neuvědomit, že síla našeho národa je v jeho hroudě. Jeden jen muž, dr. Beneš, deset let toho nevidí, nechce vidět.“ Pokud by agrární strana vytrvala v nastoupené protibenešovské linii, prorokoval jí Horký výrazné volební vítězství.³⁶

Po prvním roce existence *Fronty* zrekapituloval Borský úkoly, které si redakce vytyčila. Reagoval tím na článek v *Národním osvobození* s názvem *Jubileum neoslavované*, který si všiml vstupu *Fronty* do druhého ročníku a jízlivě poznamenal, že jubileum nikdo neslavil. Sympatie k novému týdeníku *Národní osvobození* nechovalo. „Byl a je to list malý jako písek a pustý jako poušť. Psaný nějak bez vášně, bez citu, bez radosti. Studená nenávisť číší v něm z každé řádky a nevrlý sloh“. Borský byl však spokojen. Konstatoval, že *Frontě* se daří plnit úkol vychovávat národ ke státnosti a potírat „učení Chelčických, Štítných, Českých Bratří, Budovců, Komenského až po Palackého.“ *Fronta* prý splnila svůj úkol mimo jiné

³³ Karel HORKÝ, *O Beneše*, *Fronta* 2, 1928, č. 25, s. 381–385.

³⁴ LA PNP, f. Viktor Dyk, kor. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého V. Dykovi z 23. 8. 1929.

³⁵ Lev BORSKÝ, *Poslání Milana Hodži (K jeho padesátinám)*, *Fronta* 1, 1928, č. 36, s. 562; František SKÁCELÍK, *Hodža jako muž akce*, *Fronta* 2, 1929, č. 41, s. 642–643.

³⁶ Karel HORKÝ, *O Beneše*, *Fronta* 2, 1928, č. 25, s. 381–385.

i tím, že vytyčovala ideály a nabádala k napodobování zkušeností a moudrosti těch národů, které dosáhly slávy a moci. Seznamovala národ s biologickou filozofií, která dává nový pohled na vývoj lidstva, vzestup a úpadek států a národů a která místo ideálů degenerace dává ideály života, zdraví, moci a síly a radosti ze života. Politice dávala *Fronta* za vzor tu politiku, diplomacii a vojenskost, která jiné národy pozvedla. Vyvrátila osvoboditelskou legendu. Během své práce musela reagovat na „útoky a propagandu hlasatelů jenom ideálů míru, humanity, nevojenskosti, intelektualismu, zkrátka ideálů vrstev biologicky upadajících.“ Borský své úvahy o *Frontě* uzavřel s uspokojením: „Je již slyšena, je již chápána. Povede dále, až splní svůj úkol celostátní: z mentality jinochů vyvést na mentalitu mužů, vedoucích svůj stát a národ normálně, tj. historicky osvědčeně.“³⁷

Když bilancoval činnost *Fronty* o půl roku později V. Dyk, také on považoval poslední rok za úspěšný. „Mnohé, co bylo nutno říkat ještě loni, není už nutno říkat a je možno říkat mnoho věcí, jež nebyly ještě možny před rokem.“ Dyk byl přesvědčen, že měla-li levice nějaké úspěchy, bylo to jen kvůli chybám pravice, nikoli zásluhou vlastní průbojnosti levicových argumentů.³⁸

Ve druhém ročníku přibyla do *Fronty* k Dykovi a Borskému další výrazná osobnost. Od začátku roku 1928 začal ve *Frontě* publikovat bývalý národní socialista F. Schwarz, muž z okruhu J. Stříbrného. Postupně začal přebírat v týdeníku vůdčí úlohu. Nejprve upozorňoval, že se ke spolupracovníkům *Fronty* přidal s jistým „státoprávním ohražením“, neboť nesouhlasil se všemi názory prezentovanými ve *Frontě*.³⁹ V průběhu roku 1928 se již hodně prosazoval. V některých číslech měl i dva obsáhlé články. Často se zabýval vlivem politických stran a negativními důsledky vázanosti kandidátek. Uvažoval o poměrném volebním systému a jeho výhodách a nevýhodách. Byl jeho příznivcem, i když si uvědomoval jeho nedostatky.⁴⁰

Když došlo na podzim roku 1929 ke krizi ve vládě tzv. panské koalice, byly vypsané předčasné parlamentní volby. Tehdy vznikla Liga proti vázaným kandidátním listinám. Utvořila se po jednáních mezi národním demokratem F. Hlaváčkem, J. Stříbrným a R. Gajdou. F. Schwarz o lize pilně referoval. Zpočátku kladl na stránkách *Fronty* otázku, zda lize nejde jen o mandáty a zda stihne do voleb ještě získat podporu a vadilo mu, že nedostatečně formulovala svůj program.⁴¹ Po říjnových volbách, v nichž liga získala tři poslanecké mandáty a jeden v senátu (poslancem se stal Gajda, Stříbrný a Pergler; senátorem Jindřich Trnobranský), informoval Schwarz ve *Frontě* potěšeně o nečekaném úspěchu ligy, který si vysvětlil jako úspěch odporu proti nynějšímu volebnímu řádu. Povšiml si také, že

³⁷ -b.- [Lev BORSKÝ], *Nepříteli!*, *Fronta* 2, 1928, č. 1, s. 1–2.

³⁸ Viktor DYK, *Bilance*, *Fronta* 2, 1929, č. 28, s. 729–430.

³⁹ František SCHWARZ, *Význam a poslání „Fronty“*, *Fronta* 2, 1928, č. 2, s. 21–23.

⁴⁰ Viz např. František SCHWARZ, *Kdo na jejich místo?*, *Fronta* 2, 1928, č. 9, s. 130–132; *týž*, *Vláda většiny*, *Fronta* 2, 1928, č. 27, s. 415–417.

⁴¹ František SCHWARZ, *O „vázané listiny“*, *Fronta* 3, 1929, č. 1, s. 6–9.

s volebním úspěchem ligy „vstali z mrtvých“ ti, které chtěl Beneš zlikvidovat – Pergler a Stříbrný.⁴² Pozornost věnoval lize i nadále a upozorňoval na nutnost konkretizovat program. Úkolem ligy podle něj mělo být zajistit, aby se v parlamentu na reformu volebního řádu nezapomnělo. Liga by měla organizovat „veliké lidové hnutí“ proti vázaným kandidátkám, pořádat schůze a rozšířit členskou základnu.⁴³

Na další propojování *Fronty* s Národní ligou ukazovalo, že se v roce 1929 se začaly ve *Frontě* objevovat články poslance za Ligu proti vázaným kandidátním listinám K. Perglera. Nebylo jich však mnoho a měly spíše odtazitou tematiku (týkaly se politického systému v USA).⁴⁴ O jistém sblížení *Fronty* s ligou svědčí také např. ukázky z politické biografie J. Stříbrného z pera spisovatele Cassia v květnu 1930.⁴⁵

Uvedené sympatie k agrární straně a poté k Lize proti vázaným kandidátním listinám byly důvodem ochladnutí Dykova vztahu k *Frontě*. V létě 1929 vytkl Horkému, že se *Fronta* „agrarizuje“. Nebylo to neopodstatněné a Horký to uznával. Domníval se totiž, že M. Hodža je jediný, který by mohl republiku pozitivně změnit. V dopise Dykovi připustil: „Toto přesvědčení mé mělo snad někdy vliv i na to ‚agrarizování‘ *Fronty*, které jste vytkl.“ Nicméně také mu připomněl, že se *Fronta* angažovala i ve prospěch Dykovy národně demokratické strany, konkrétně jejího vůdce K. Kramáře. Nedočkala se však za to od Kramáře žádného ocenění.⁴⁶

Dykovo postavení na politickém kolbišti bylo tehdy zvlášť citlivé. Na základě nepřesností v chystaných Benešových pamětech čelil tiskovým útokům. To ho vyprovokovalo k vydání brožury *Ad usum pana presidenta republiky*, v níž se bránil a zároveň útočil na Benešovy politické metody a na Benešovu i Masarykovu politiku. V létě 1929 potom následovala jednání o jeho usmíření s Masarykem. Vzhledem k tomu, že po letních prázdninách Dyk nezačal psát do třetího ročníku *Fronty*, obával se Horký, že ho mohla ovlivnit právě korespondence s Masarykem. Proto ho v říjnu 1929 žádal, aby dal najevo, že jeho vztah k *Frontě* se nezměnil. Prosil ho, aby „určitě něco poslal, nejen článek, ale podle možnosti také nějaké epigramy. Soudím, že takticky a jaksi se zřetelem ku prestiži ‚Fronty‘ by bylo dobře, kdybyste laskavě napsal něco takového, z čeho by vysvítalo, že Váš ideový poměr k ‚Frontě‘ ani po pozvání Masarykově se nezměnil, totiž zejména co se týče Beneše“. Vytrvalý Horký žádal Dyka o článek i v listopadu 1929 a prosil ho, aby nečekal na zvláštní výzvu a psal do *Fronty* co nejčastěji sám od sebe.⁴⁷

⁴² František SCHWARZ, *Mrtví vstali*, *Fronta* 3, 1929, č. 3, s. 34–36.

⁴³ František SCHWARZ, *Co dále?*, *Fronta* 3, 1929, č. 4, s. 48–51.

⁴⁴ Viz např. Karel PERGLER, *Anglická dělnická strana*, *Fronta* 3, 1929, č. 7, s. 103–104.

⁴⁵ CASSIUS [Jaroslav KOLMAN], *Jiří Stříbrný*, *Fronta* 3, 1930, č. 29, s. 451–453; týž, *Mladí radikálové (Z politické biografie „Jiří Stříbrný“)*, *Fronta* 3, 1930, č. 30, s. 469–473; týž, *Pohádka národně sociálního mládí*, *Fronta* 3, 1930, č. 33, s. 518–520.

⁴⁶ „Ale zapomněl jste, že je to Kramář, pro něhož ‚F[ronta]‘ až dosud angažovala se nejvíce (často s plnou vervou já sám), ale vždy jsme za to měli jen blamáž, ba skoro désaveu, ba často jako přes hubu. Je to dr. Kramář, jenž nejvíce ze všech Frontu zapíral, nejvíce ze všech byv jí držen.“ Viz LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého V. Dykovi z 23. 8. 1929.

Dykův návrat do *Fronty* byl však stále méně pravděpodobný. Dykův ve *Frontě* pozoroval politické tendence, s nimiž nechtěl být spojován, neboť by ho jako národně demokratického senátora kompromitovaly v jeho straně. Na podzim měl v první řadě výhrady k tomu, že ve *Frontě* byl příliš oslavován volební úspěch ligy v nedávných parlamentních volbách. Bezprostředně po tom nepovažoval vůbec za možné do *Fronty* psát.⁴⁸

Zatím se však od týdeníku otevřeně nedistancoval. Ještě koncem roku 1929 si Horkému stěžoval, že redakční kruh *Fronty* nefunguje. „Ale nebylo by bez užitku občas vyměnit své názory. Máte snad nesprávný dojem, že bych se od Vás chtěl izolovat. Má situace je v dnešní situaci velmi těžká, ale křivdil byste mi, kdybyste hledal u mne snahu po nějakém dalším oku nahore.“⁴⁹ Horký ho ze žádných skrytých záměrů nepodezíral, ale jeho situaci nechápal a mrzelo ho, že odchází právě v době po vydání brožury. V lednu 1930 se již smířil s tím, že Dyk s *Frontou* končí, ale bylo mu líto, že nepokračoval alespoň nepolitickými příspěvky.⁵⁰

Veřejně a definitivně se Dyk s *Frontou* rozešel v dopisech Horkému, otištěných ve *Frontě* v červnu 1930. Objasnil v nich, „proč není mi možno být dnes pravidelným příspěvatelem listu, jehož horlivým příspěvatelem jsem byl od jara 1927 do podzimu 1929.“ Podotýkal, že nikdo mu do *Fronty* psát nezakázal. Nutily ho k tomu „změněné poměry“, které v ní nastaly. Vzpomínal, že byla založena jako nezávislý list a neměla propagovat stranické zájmy. To se roku 1929 podle Dyka

⁴⁷ LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopisy K. Horkého V. Dykovi z 3. 10. 1929 a z 2. 11. 1929. O Dykově polemice s Masarykem viz např. A. KLIMEK, *Boj o Hrad*, 2. díl, s. 138–139.

⁴⁸ V. Dyk Horkému napsal: „Pokud se příspěvku týká, nemohl jsem dost dobře do ‚Fronty‘ psát bezprostředně po čísle, v němž bylo oslavováno vítězství Ligy tolikrát a tak nadšeně. Podryl bych si úplně půdu. . . Rozumějte mi dobře: nevytýkám Vám ani nikomu jeho zápal pro Ligu ale musím počítat, že ve svízelné situaci, do níž jsem se dostal, všeho se proti mně využije. Liga měla úspěch zrovna proti Kramáři, Hajnovi a mně; nevadila ani Ježkovi, ani Hodáčovi ani Novákovi. Chápete, jaké se z toho vyvozují důsledky. Nemohu ještě zhoršovat dost překerní situaci.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, k. 13, složka Viktor Dyk, dopis V. Dyka K. Horkému z 5. 11. 1929.

⁴⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Viktor Dyk, dopis V. Dyka K. Horkému z 28. 12. 1929.

⁵⁰ Horký napsal v lednu 1930 Dykovi: „Vidím, že poslednímu mému listu jste dobře neporozuměl. Nikdy ani okamžik jsem se nedomníval a nikdy ani okamžik se nebudu domnívat, že příčinou Vašeho rozchodu s ‚Frontou‘ by byly nějaké skryté intence, udělati si ‚oko‘ nahore. Takové podezření mezi námi, to by už věru bylo poslední! Píšete cosi o své těžké situaci. To patrně je cosi, na pochopení čehož mi chybí buňka. A zdá se mi, že i jiným. A tu je to, v čem jste mi neporozuměl. Já Vám chtěl naznačit, že Váš rozchod s námi právě po ‚Ad usum‘ není dobře chápán. Mohl jste psát věci aspoň nepolitické, ale Vaše jméno mělo ve *Frontě* zůstat, aby se zamezilo různým výkladům, abyste především sám byl před nimi kryt. Co se týče nás, nebo aspoň mám-li mluvit za svoji osobu, pociťuji způsob Vašeho rozchodu za cosi, co mých citů se dotklo bolestně.“ Viz LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého V. Dykovi z 1. 1. 1930.

změnilo. Neměl tedy pro svůj rozchod s *Frontou* osobní, ale politické důvody.⁵¹ Vadilo mu, že Liga proti vázaným kandidátním listinám vzbudila nadšení Horkého a jeho druhů z *Fronty*. „Liga pod dojmem volebního úspěchu počala blouznit o větších volebních úspěších a orientovala se volebně demagogicky. A ‚Fronta‘ se jí dala k dispozici. Ostře kritizuje vše, co se děje u národní demokracie. Co se děje jinde, nevidí. [...] Postup dávného druhu netěší se její důvěře a zbytečně mu zatěžuje.“ Dykovi vadilo, že v době, „kdy ‚Fronta‘ nevlídně píše o Dr. Kramáři, přináší články Cassiovy o Stříbrném.“ Dyk byl ke své straně loajální; stál ostatně u jejího zrodu. Napsal proto Horkému, že dokud bude *Fronta* psát tímto způsobem, dokud vedle „blahovůle k republikánům“ bude mít pro národní demokracii jen odsuzující tvrdá slova, nemůže se on, jako politický činitel, k tomu připojovat.⁵²

F. Schwarz, autor řady článků, na něž Dyk narážel ve svém dopise, se proti Dykovým výtkám ohradil a považoval je vesměs za nepodložené. Tvrdil, že *Fronta* kritizovala i agrární stranu a že nepropagovala Ligu proti vázaným listinám před volbami. Kritiku národní demokracie, která Dyka nejvíce zasáhla, interpretoval jako upozorňování této strany na různá nebezpečí, která by mohla způsobit její rozvrat. O Kramářovi se prý psalo s náležitou úctou. Nechápal také, proč Dyk nepsal polemické články, pokud s něčím nesouhlasil, a místo toho trpně mlčel.⁵³

Horký zase odmítl Dykovu domněnku, že *Fronta* nepracuje již pro určitý směr, ale pro politickou stranu. Vysvětloval, že před parlamentními volbami bylo přelomové období, kdy se mu konečně zdálo, že jeho zápas nachází odezvu a není sám. „Boj proti velikému falzu dostával konečně formu, ukázaly se živly, lid se hýbal.“ Byl fascinován „ulicí“, lidovou odezvou, jakou si získal jeho protibenešovský fejeton *Starosta Lišák*, otištěný před několika měsíci. A právě podporu této „ulice“ měli v rozhodující chvíli (jak je Dyk nazval) „tři mušketýři“, Gajda, Pergler a Stříbrný. „Nemohli jsme, slovem, přezíratí nekonečnou váhu volebního úspěchu těchto tří ‚živých mrtvol‘, jejichž kandidátky ještě několik hodin před volbou byly pro legraci dvoru i Melantrichu, a jejichž vstup do parlamentu nesporně musil znamenati veřejnou kontrolu politických bilancí a metod, tj. soumrak Benešův.“⁵⁴ Zde

⁵¹ Když došlo v roce 1929 k vyvolání předčasných voleb kvůli konfliktu republikánské a lidové strany, nemohla tomu národní demokracie zabránit. Poté „Utvořila se ‚Liga‘, jež nemohouc úspěšně konkurovat nár[odním] socialistům, umínala si konkurovat nár[odní] demokracii a dirigovala svůj postup proti ní. Tento vývoj neposílil přirozeně mou pozici ve straně. Snažte se oceniti toto: byl jsem z těch, kdož ve straně důsledně pracovali k tomu, aby došlo k usnesení z r. 1927 [nevolit prezidenta – pozn. aut.]. S fašismem jsem nikdy nekoketoval, ale považoval jsem za svou povinnost hájit v tisku i v branném výboru senátu mínění, že řízení proti gen[erálu] Gajdovi po mnohé stránce bylo vadné. To stačilo, abych byl prohlašován za fašistu [...]. Strana nár[odně] dem[okratická] učinila pro směr ‚Fronty‘ nejvíce. Strana nár. dem. stala se přes to předmětem všech útoků fašistických a ligistických. A tato ‚Liga‘ vzbudila nadšení Vaše i jiných druhů z Fronty. Že je vzbudila při volbách, dovedu si vysvětlit; pro to mohly se uvádět určité argumenty. [...] Ale nadšení po volbách bylo horší.“ Viz Viktor DYK, *Dopis Viktora Dyka Karlu Horkému*, *Fronta* 3, 1930, č. 34, s. 529–531.

⁵² Viktor DYK, *Dopis Viktora Dyka Karlu Horkému*, *Fronta* 3, 1930, č. 34, s. 529–531.

⁵³ František SCHWARZ, *Nejprátelejší služba Viktoru Dykovi*, *Fronta* 3, 1930, č. 35, s. 546–549.

⁵⁴ Karel HORKÝ, *Dva listy Viktoru Dykovi*, 1. část, *Fronta* 3, 1930, č. 35, s. 557–559.

se ukázal příznačný rozdíl mezi Horkým a Dykem. Zatímco senátor Dyk zůstával věrný své straně a hájil její zájmy, i když ani vnitrostranicky nebyl ve snadném postavení, Horký pokračoval ve svém hledání souputníků. Jestliže měl dojem, že právě spoluprací s Ligou proti vázaným kandidátním listinám bude mít větší naději na úspěch ve svém protihradním boji, neváhal se s ní spojit. Ostatními body politického programu tohoto politického uskupení se již nezabýval.

Horký chápal, že Dyk nemůže národní demokracii opustit. „Snad už jen vy můžete zachránit národní demokracii od politické katastrofy.“ Ale protože Dyk podle něj nebyl typ opozičního vůdce, prorokoval mu, že stejně skončí ve *Frontě*. „My jsme ta ideální, nepatrňoučká menšina, která mluví jménem ohromné národní většiny.“ Vyjádřil přesvědčení, že *Fronta* byla vždy upřímným přítelem národní demokracie, ale zato tisk této strany *Frontu* nepřiměřeně tepal. Vzhledem k neutešené situaci ve straně Dykovi jednoduše navrhol, aby se vrátil do *Fronty* dříve, než bude mít „useknutou hlavu“.⁵⁵ V reakci na tyto rady Dyk Horkého žádal, aby svůj přístup k národní demokracii změnil a nekladl takový důraz na její vnitrostranické spory.⁵⁶

Ještě před červnovým oficiálním rozchodem V. Dyka s *Frontou* ustala od února 1930 také spolupráce L. Borského. Horký později naznačoval, že se Borský neloučil dobrovolně,⁵⁷ zřejmě ho k odchodu přiměla jeho domovská redakce *Národní politiky*. Vzhledem k tomu, že od počátku *Fronty* do ní psal někdy pod pseudonymem, její nové směřování nejspíš již opravdu nebylo pro *Národní politiku* přijatelné. Dykovými dopisy se tedy formálně uzavřela první etapa *Fronty*, která se vyznačovala myšlenkovou vyhraněností a sledováním cílů stanovených programem týdeníku. Prestiž *Fronty* po ztrátě známých jmen samozřejmě utrpěla.

1.4. Hlavní témata zastoupená ve *Frontě*

Chceme-li se podrobněji zabývat obsahem týdeníku *Fronta*, jako nejvhodnější se jeví tematické rozčlenění do následujících okruhů: Proti osvoboditelské legendě, Proti politické praxi Hradu, Za národní stát, Za silný stát, Za změnu zahraniční politiky, Za slovanskou orientaci zahraniční politiky, Proti levici, Za nové pojetí českých dějin. Vymezení témat v této kapitole je inspirováno okruhy, do nichž rozdělil svou esej o *Frontě* P. Pithart.⁵⁸

⁵⁵ Karel HORKÝ, *Dva listy Viktoru Dykovi*, 1. část, *Fronta* 3, 1930, č. 35, s. 557–559; 2. část, *Fronta* 3, 1930, č. 36, s. 573–575.

⁵⁶ „Změňte aspoň trochu tento druh účasti na osudech naší strany. Nešiřte v ní poraženectví a ovzduší nedůvěry. I kdybych stokrát prohrál pozici ve straně, hlavu neztrácím. Viktor Dyk může být bez mandátu národní demokracie.“ Viz Viktor DYK, *Odpověď Viktora Dyka*, *Fronta* 3, 1930, č. 37, s. 577–579.

⁵⁷ Karel HORKÝ, *Vzpomínka z doby tiskové svobody (K 50. narozeninám Lva Borského)*, *Fronta* 6, 1933, s. 218.

⁵⁸ Petr PITHART, „*Fronta*“ proti Hradu (úvahy o pravici a nacionalismu mezi válkami), in: *Dějiny a politika, Eseje a úvahy z let 1977–1989*, Praha 1990, s. 105–162. Eсей obsahuje následující části: Proti realismu, Za nové pojetí českých dějin, Za národní stát, Za silný stát, Za naši východní orientaci, Za „starou“ diplomacii, Proti osvoboditelské legendě. Oproti

1.4.1. Proti osvoboditelské legendě

Osvoboditelskou, nebo také osvobozeneckou legendou autoři *Fronty* rozuměli jednu z interpretací procesu vzniku samostatného státu. Zásluhy o vznik republiky byly legendou připisovány v podstatě výhradně diplomatickému úsilí zahraničního odboje, tj. především T. G. Masarykovi a E. Benešovi. Osvoboditelská legenda, neustále opakovaná meziválečnou prohradní publicistikou, vycházela z názoru, že Masarykův projekt samostatného státu z podzimu 1914 byl v roce 1918 jen s nepatrnými změnami uskutečněn tak, že se k Masarykově programu postupně přidaly všechny české a slovenské politické strany a skupiny a že se dohodové velmoci po dlouhém váhání díky Benešovi a Masarykově diplomatické dovednosti rozhodly nezištně tento program podpořit.⁵⁹ Právě zásluhy prezidenta Masaryka a ministra zahraničí Beneše o vznik republiky byly hlavní ideologickou oporou jejich politického vlivu. Masarykovi a Benešovi odpůrci vystupovali proti oficiální verzi o vzniku státu, neboť tato verze Masaryka a Beneše glorifikovala. Boj proti osvoboditelské legendě byl sporem o to, jak a proč vznikl samostatný stát a čím zásluhou.

Odpůrci osvoboditelské legendy zdůrazňovali význam existence a bojů československých legií. Trvali na tom, že republika vznikla především zásluhou legií a jejich bojů na východní frontě. Hlasy kritiků legendy sílily tím, jak se zhoršovala mezinárodní situace v Evropě a vzrůstal pocit ohrožení republiky. Především nacionalisté chtěli odkazováním na vojenské tradice povzbuzovat bojovného ducha národa.

Nelze rozhodovat, která strana měla pravdu, ve sporu šlo hlavně o interpretaci faktů. Řečeno s P. Pithartem, ve skutečnosti šlo o spor dvou legend, o to, která z nich je užitečnější a výchovnější – podle toho, k čemu chtěla která strana vychovávat a jak hodnotila vnitřní i mezinárodní situaci státu.⁶⁰

Boj proti osvoboditelské legendě lze považovat za příčinu vzniku *Fronty* v této podobě.⁶¹ Společný boj proti E. Benešovi a T. G. Masarykovi byl pro L. Borského, V. Dyka a K. Horkého nejpádnějším důvodem ke spolupráci. K. Horký by pravděpodobně založil vlastní časopis i bez těchto svých spolupracovníků, neboť k tomuto způsobu obživy vždy tíhl, ale časopis by měl bez nich zcela jinou podobu.

Svůj boj proti osvoboditelské legendě začala *Fronta* hned od svého založení, tedy v době těsně před prezidentskou volbou. L. Borský použil části svého *Deníku z Paříže*, aby ukázal neschopnost Benešovy a Masarykovy diplomacie v roce 1918. Dokazoval, že začátkem roku měli od Spojenců jen sliby, ale žádné záruky, a že tehdy k cílům Spojenců nepatřilo rozbití Rakouska-Uherska. Až když v Rusku na čeljabinském sjezdu bylo rozhodnuto, že naše ruské vojsko proti Masarykovu

Pithartově přístupu tato kapitola místo zkoumání boje proti realismu obsahuje podkapitulu Proti politické praxi Hradu, neboť proti ní touto dobou *Fronta* soustavně vystupovala. Byl to projev její kritiky všech politických kroků T. G. Masaryka a E. Beneše. Navíc je zařazeno téma Proti levici.

⁵⁹ K. PICHLÍK, *Bez legend*, s. 7–9.

⁶⁰ P. PITHART, „*Fronta*“, s. 146.

⁶¹ Karel HORKÝ, *O Beneše*, *Fronta* 2, 1928, č. 25, s. 384.

rozkazu neodevzdá zbraně bolševikům a cestu do Vladivostoku si vybojuje, došlo k dobrému výsledku. Legie se vítěznými boji potom ukázaly „užaslým spojencům jako činitel rozhodující v Sibiři a na Východě, zabránily obsazením sibiřské magistrály návratu válečných zajatců německých a rakousko-uherských domů. [...] A uznáním vojska v Sibiři a převzetím jeho výzbroje a výživy nezbylo než uznati také Národní radu č[eskoslovenskou], jím vládnoucí za vládu de facto.“ Teprve pak přicházelo v létě 1918 uznání za uznáním (uznání za válku vedoucí národ). Ještě v říjnu 1918 vyjednával Briand s Rakouskem a rozbití monarchie nebylo jisté. Dalším faktorem byl dosud nedoceněný „čin domácího odboje“, převrat 28. až 30. října v Praze.⁶²

Velký důraz kladl Borský kromě významu legií také na roli osob, které osvoboditelskou legendou navzdory svým zásluhám oslavovány nebyly. „V legendě vypadly už legie, vypadl už i Štefánik, vypadli všichni, kdož před příchodem Masaryka na Rus, tedy od r[oku] 1914-17, vedli odboj, postavili vojsko, správně přesvědčeni jedině o jeho významu pro naše uznání cizinou, vypadli generálové ruských legií (uvěříte, že v Světové revoluci Masaryk vůbec ani jednou neuvádí jména Syrový a Čeček, jen jednou při jakési nevojenské věci jméno Gajda?). Do legendy vůbec nebyli pojeti mužové odboje domácího, ani mužové 28.–29. října, kteří ve skutečnosti utvořili československý stát. . . . Legenda zná jen jména Masaryk a Beneš. . . .“ Podle Borského si veřejnost celá léta nechávala namluvit toto falzum.⁶³

Pozoruhodné je, že Borský nebyl proti legendě proto, že by považoval za nemorální jakoukoliv účelovou interpretaci historie a tradic. Nemohl se však smířit s touto konkrétní legendou. Oprávněnost existence legend uznával, pokud podle něho do budoucna slouží dobré věci. Tak akceptoval upínání se k husitskému minulosti v 19. století. „Ač to byla také legenda, nikdy jsem nejen nevystoupil proti ní, nýbrž naopak, neboť to byla legenda pro tehdejší národ dobrá. Dávala národu vědomí, že byl národem statečným [...]. Drželi jsme legendu husitskou, poněvadž pro výchovu národa nesvobodného to byla legenda zdravá, poněvadž tato legenda vedla národ k touze, snaze a přípravě k boji, a tím k politice znovudobytí samostatnosti.“ Osvoboditelská legenda podle jeho názoru národu škodila, a proto bylo třeba ji vyvrátit. Příkladem mohla být Masarykova kniha pamětí *Světová revoluce*, jež podle Borského zkreslovala historickou pravdu. „Nebezpečí ‚Světové revoluce‘ je v tom, že její mentalita a její falešná učení, podepřená autoritou tak zv. Osvoboditele, budou kazit učitele a vychovatele generací příštích. [...] A proto, jen proto musela být rozbita osvoboditelská legenda! A proto, jen

⁶² Lev BORSKÝ, *Proti legendě osvoboditelské*, Fronta 1, 1927, č. 3, s. 34.

⁶³ Borský nesmlouvavě prohlášoval: „Legenda je mrtva; ať žije historie! Její pravda zní: osvoboditelem našim jako každého jiného národa, co svět stojí a bude stát, byl bojující a vítězný národ ve zbraní. Z hlediska státnosti, pro příklad a vzor budoucím, je nezbytno, aby pronikla do národa celého tato historická pravda: Naše samostatnost byla vybojována našimi ruskými legiemi a to proti rozkazům a plánům Masaryka a Beneše. Těmito muži bylo pak sibiřské vítězství inkasováno u Dohody. Uskutečněna však byla naše samostatnost teprve činem 28.–30. října, činem odboje domácího. Legenda ustoupí této historické pravdě. . . .“ Viz Lev BORSKÝ, *Proti legendě osvoboditelské*, Fronta 1, 1927, č. 3, s. 33–36.

z důvodů budoucnosti národa, musí být národu postaven správný obraz historie, osvobozenecská pravda!“⁶⁴

Na vytváření legendy pracoval podle Borského také E. Beneš, když ovlivňoval hradní historiky: „nadiktoval historikům zahraničního ministerstva Dr. Opočenskému a Dr. Werstadtovi to, co nemohou znát z vlastních zkušeností, nýbrž jen z legendy,“ a historikové se kompromitovali tím, že převzali Benešova zkreslená tvrzení.⁶⁵

Zatímco L. Borský kladl na první místo v zásluhách o samostatný stát zásluhy československých legií a až za ni zahraniční politické vedení a domácí akci z 28. října 1918, V. Dyk považoval zahraniční a domácí akci za rovnocenné. Borský kladl více než Dyk důraz na vojenské tradice a bojovného ducha.⁶⁶

Když Masaryk v rozhovoru s K. Čapkem uznal, že jeho politické vedení v zahraničí mělo snazší pozici, než odboj doma, přijal to Dyk jako jistou satisfakci, neboť dosud se útočilo na ty, kdož neodešli bezhlavě za hranice jako na zbabělce.⁶⁷ Na takové útoky citlivě reagoval, protože sám byl jedním z těch účastníků domácího odboje. O jeho odchodu za hranice se sice jednalo, ale nakonec neodešel. Kvůli tomu byl roku 1927 novináři Ladislavem Kunttem, V. Kaplickým a Karlem Jíšem obviňován ze zbabělosti. Na Jíseho podal Dyk žalobu a ten musel svá obvinění odvolat.⁶⁸ Dyk v této souvislosti také otiskl v *Národních listech* 9. října 1927 fejeton *Ošklivá historie*. Ačkoliv novináři při svých tvrzeních vycházeli z paměti E. Beneše *Světová válka a naše revoluce*, Beneš se k celé diskusi nevyjadřoval. Protože útoky pokračovaly, napsal Dyk již zmíněný spis *Ad usum pana presidenta republiky*.⁶⁹

Obdobně jako Dyk byl nařčen také Borský. Oba se bránili ve *Frontě*. Dyk poukazoval na svou básnickou tvorbu z dob první světové války a na svoje vězení jako na důkazy, že zbabělý nebyl. Tvrdil, že Beneš zkreslil líčení jejich kontaktů

⁶⁴ David KOVÁŘ [Lev BORSKÝ], *Za pravdu osvobozenecskou*, *Fronta* 1, 1927, č. 6, s. 85–86.

⁶⁵ Borský to dokládá mimo jiné na jejich větách o článku, který Borský napsal do Samostatnosti s Benešovým souhlasem a s jeho vsuvkami, s nimiž se předem počítalo a na které Borský vynesl v rukopisu místo. Článek vyšel bez podpisu, tj. jako stanovisko celé pařížské národní rady. Historik Jan Hanuš Opočenský pak napsal, že Beneš projevil svůj nesouhlas s článkem v Samostatnosti svými vsuvkami. Historik Jaroslav Werstadt zase podle Borského „kryl ústup“, protože uvedl, že nikdy nikdo netvrdil, že nás osvobodil jen a sám Masaryk. Kromě toho Werstadt zdůraznil, že *Světová revoluce* není historie odboje, ale jen Masarykovy paměti. Protože Werstadt přišel s tímto tvrzením až necelý měsíc po tom, co Borský upozornil, že Masaryk neuvádí ve své knize ani jména generálů sibiřských legií, Borský to považoval za cíleně vymyšlenou výmluvu. Viz Lev BORSKÝ, *Proti legendě osvoboditelské*, *Fronta* 1, 1927, č. 7, s. 97.

⁶⁶ Viktor DYK, *Nedorozumění – ?*, *Fronta* 1, 1928, č. 47, s. 737–743.

⁶⁷ Tamtéž, s. 737–743.

⁶⁸ Viktor DYK, *Ad usum pana presidenta republiky*, Praha 1929, s. 82.

⁶⁹ Zde shrnul své výhrady proti E. Benešovi (jeho rostoucí vliv, intrikování, „buňky“, které pro Beneše pracují v různých politických stranách. . .). Masaryk potom Beneše hájil v dopisech adresovaných Dykovi. Prezident měl zájem na uklidnění situace a vyjadřoval nelibost nad polarizací politického života na hradní a protihradní. Viz A. KLIMEK, *Boj o Hrad*, 2. díl, s. 138–139.

a jednání o Dykově vycestování. Kampaní proti sobě byl zasažen a ptal se: „Odkud, z jakých propastí vznikla perverzní touha intrikána – poplivati básníka, jenž mu nestál přece v cestě?“⁷⁰

Když se o nařčení dověděl Borský, začal se bránit ještě dříve, než paměti vyšly. Stejně jako v Dykově případě šlo o to, zda mu byl nabídnut pas k umožnění emigrace a zda ho přijal, nebo odmítl. Borský uvedl svou verzi – pas mu Beneš nabídl v situaci, kdy ho již jako voják nemohl využít. Srovnával svoje riziko s tím, že Beneš při odchodu za hranice nic neriskoval. Nepřesnosti v Benešových pamětech týkající se Borského a Dyka posloužily Borskému jako důkaz jejich nevěrohodnosti.⁷¹

Svoje argumenty k boji proti osvoboditelské legendě Borský shrnul v knize *Znovudobytí samostatnosti*, vydané roku 1928. Úryvky z knihy ve *Frontě* publikoval. Zde se přirozeně také objevovaly kladné ohlasy na knihu a polemiky s kritickými reakcemi.⁷² Na kampaň proti Borského knize odpověděl také Horký jedním ze svých obsáhlejších fejetonů. Ztotožnil se s Borského závěry o rozhodující úloze legií v dosažení samostatnosti. Připomněl přitom svou brožuru *Z vašich rukou!* z roku 1919, obracející se k legionářům v podobném duchu, a Dürichův spis *V českých službách* a znovu při této příležitosti rekapituloval Dürichův trpký osud.⁷³

Svoji argumentaci Borský a Dyk v různých obměnách často opakovali. Od konce roku 1927 bylo téma již v podstatě vyčerpáno, a pak se pozornost *Fronty* přesunovala více k aktuální politické situaci a kritice socialistických stran. Teoreticky se ve *Frontě* uvažovalo o demokracii a o zahraniční politice. Kritika E. Beneše však neustávala.

1.4.2. Proti politické praxi Hradu

Kritický vztah k prezidentu Masarykovi a ministru zahraničí E. Benešovi, tedy k ústředním osobnostem Hradu, byl tím, co spojovalo autory *Fronty*. Útočili na veškerou jejich činnost, především zahraniční politiku či třeba prezidentova interview. Kdykoli se naskytla vhodná příležitost, kritizovala *Fronta* jejich počínání také v oblasti vnitřní politiky. Nejvíce se zaměřovala na jednání, které považovala za křivdu a zneužívání mocenského aparátu ke konkrétním politickým cílům. Skutečně je známo, že v některých případech pro Hrad účel světil prostředky a proti oponentům se nepostupovalo právě čistými metodami. Tuto politickou praxi *Fronta* důsledně pranýřovala. Šlo především o známé aféry spojené s politickou

⁷⁰ Tvrdil, že ačkoliv dvakrát dával Benešovi fotografii na pas, nikdy mu ho nikdo nenabízel. Vzápětí po tom, co se s Benešem dohodli, že společně pojedou do Sedmihradska, odjel Beneš do Švýcarska. Již v době války si Dyk všiml, že to, že zůstal doma je asi v cizině špatně chápáno, ale zatím ho to neznepekovovalo. Viz Viktor DYK, *Běda tomu, od něhož pohoršení pochází*, *Fronta* 2, 1928, č. 25, s. 392–394.

⁷¹ Lev BORSKÝ, *Posudek civilisty*, *Fronta* 1, 1927, č. 17, s. 267–268; týž, *Do vínku pamětem Dra. Beneše*, *Fronta* 1, 1927, č. 24, s. 372–373.

⁷² Pochvalně o knize referoval Viktor DYK, *Borského „Znovudobytí samostatnosti“*, *Fronta* 2, 1928, č. 17, s. 253–257. S kritikami polemizoval Borský např. v příspěvku Lev BORSKÝ, *Kritika kritiků*, *Fronta* 2, 1929, č. 28, s. 439–440.

⁷³ Karel HORKÝ, *Tažení proti světlu*, *Fronta* 2, 1929, č. 29, s. 453–458.

„likvidací“ některých osobností. Bránění těchto napadaných bylo zcela v souladu s Horkého celoživotním sklonem k této činnosti. Vše, co souviselo s Hradem, včetně prohradní žurnalistiky, bylo přitom automaticky označováno jako realistické.

Kromě rozebírání hlavních afér články ve *Frontě* reagovaly často také na aktuální výroky v parlamentu či v tisku, zvláště pokud autoři *Fronty* nesouhlasili s vyjádřeními hradních politiků. Je třeba uznat, že opozičnost *Fronty* mohla být pro čtenáře až únavná, neboť téměř celý obsah časopisu takto tvořily konfrontační, útočné články, vyhledávající jakoukoli záminku ke kritice Hradu a jeho příznivců. Okruh spolupracovníků a důvěrníků T. G. Masaryka a E. Beneše nazývala *Fronta* ironicky buď Hrad, vedlejší vláda nebo také Dvůr. V souvislosti s Hradem mluvila *Fronta* o jeho „realistickém vedení“. L. Borský psal posměšně, že před válkou bylo realistů deset a půl, ale dělali povyk jako kdyby jim patřil celý národ. Neměli tehdy žádný vliv, leda snad na pražské kavárny. Dnes je jich sto a dělají propagandu jako tehdy. To vše proto, že za války potkalo realisty štěstí – padlo carské Rusko, a tak se stali fakticky svým vlivem hlavní vládou v Československé republice.⁷⁴

Fronta bedlivě sledovala dohru Gajdovy aféry.⁷⁵ Autoři *Fronty* vesměs nechtěli zaujímat k případu vyhraněné stanovisko. Opakovali však, že stále nebyly předloženy dostatečně pádné důkazy. Výstižně stanovisko *Fronty* vyjádřil Ferdinand Kahánek: „Nehájím Gajdu, neodsuzuji ho také. Neznám jeho viny ani nevinu. Nevím o něm ničeho, než co je známo o jeho bojích na Sibiři a jeho práci v armádě. V životě jsem s ním mluvil třikrát do vypuknutí tzv. aféry. Vím jen, že není jediného legionáře, který by nemluvil o jeho statečnosti, vím, že v Košicích mi i socialističtí činitelé s uznáním mluvili o jeho organizační činnosti. Vím, že košická župa byl nejstátotvornější župou v republice. Připustím-li i ono, z čeho byl později obviněn, nemohu souhlasit se způsobem, kterak byl odstraňován.“⁷⁶

Horký dokonce udělal s Gajdou pro *Frontu* rozhovor v době po velkém ohlasu jeho procesu. Zdůrazňoval, že se nechce dotýkat jeho viny nebo nevinu, chce se ale o případ zajímat. „Jestli Gajda poskvrnil svoji vojenskou čest, jsou-li pro to důkazy a budou-li tyto důkazy provedeny a veřejně oznámeny, jest každý i nejpřísnější trest jistě na místě.“ Ovšem k tomu zatím podle něj nedošlo. V rozhovoru označil Gajda svůj případ za politický. V armádě se prý snažil potírat neblahého ducha, kterého tam vnášela Československá obec legionářská – bolševizující a internacionální vliv.⁷⁷

Také V. Dyk poukazoval na to, že kolem případu bylo mnoho nejasností a důkazy byly nedostatečné. Fakt, že Gajda se postavil do čela Národní obce fašistické

⁷⁴ MILITANS [Lev BORSKÝ], *Boj proti vedlejší, ale hlavní vládě*, *Fronta* 2, 1929, č. 30, s. 461–462.

⁷⁵ Poté, co byl v roce 1927 R. Gajda uznán vinným z toho, že se jako vysoká vojenská osobnost kompromitoval styky se Sověty, že se stýkal s fašisty a zapletl se do příprav převratu, byl potrestán odnětím vojenské hodnosti a snížením zaopatřovacích požitků. Soudní projednávání však potom nepotvrdilo žádné obvinění. Viz I. ŠEDIVÝ, *Gajdova aféra*, s. 748–749.

⁷⁶ Ferdinand KAHÁNEK, *Případ dvou generálů*, *Fronta* 1, 1927, č. 4, s. 56–57.

⁷⁷ [Karel HORKÝ], *Rozmluva redaktora „Fronty“ s gen. Gajdou*, *Fronta* 1, 1928, č. 33, s. 513–516.

(NOF) jako její vůdce, byla podle Dyka chyba, neboť tak nepočkal na dořešení svého případu. Tím vlastně pomáhal Hradu – kompromitoval protihradní hnutí.⁷⁸

S uspokojením *Fronta* referovala o rozhodnutí odvolacího soudu o tom, že ruské dokumenty z případu generála Gajdy jsou sice pravé, ale že ho neusvědčují. Tím zaujal soud jiné právní stanovisko než kárný výbor ministerstva národní obrany, který rozhodl o Gajdově vině. Výsledek soudu *Fronta* interpretovala jako zadostiučinění spravedlnosti a vyslovila obdiv soudcovské nezávislosti.⁷⁹ F. Schwarz výsledek oslavoval proto, že se občané konečně dočkali projevu spravedlnosti. Ačkoliv se prý původci tažení proti Gajdovi snažili, aby se vše vyřešilo tajnůstkářsky, mimo soudy, záměr se jim nezdařil. Schwarz shrnoval důkazy o tom, jak se kárný výbor snažil, aby nezjistil pravdu. Pozastavoval se také nad tím, že výsledek soudu, který uznal Gajdu za nevinného, nevzbudil prakticky žádnou pozornost – nereagoval ani nehradní tisk.⁸⁰

Fronta připomínala také Stříbrného aféru, která vyústila v jeho vyloučení z národně socialistické strany. Podivovala se tomu, že V. Klofáč, jenž se nemorálním způsobem zbavoval svého rivala Stříbrného ve straně, zůstal v politice a těšil se přízni Hradu. Se jménem J. Stříbrného byla také spojena aféra oktrojová. *Fronta* se zabývala znovu přetřásaným sporem o tom, jak probíhal důvěrný rozhovor E. Beneše s J. Stříbrným 9. dubna 1926, kdy měl podle Stříbrného mluvit Beneš o tom, že chce změnu volebního řádu oktrojem. Beneš si byl vědom, že pro ústavní změnu není v parlamentě většina. Proto uvažoval o oktroji volebního řádu a ustanovení o stálém výboru. Nepopíral, že k rozhovoru došlo, ale uváděl, že poslanec Stříbrný si řadu věcí z rozhovoru vymyslel a že Beneš o oktroji nemluvil, mluvil o něm prý Stříbrný. Beneš později také upozorňoval, že to byl Kahánek, tedy muž Stříbrného, kdo předkládal veřejnosti články o nutnosti změny volebního řádu. F. Sadecký ve *Frontě* problém uzavřel s tím, že oktrojová aféra ukázala, že nesocialističtí politikové našli demokratické východisko tam, kde socialisté chtěli sáhnout k násilí.⁸¹

Hradní úsilí o oktroj nepovažoval F. Schwarz za snahu směřující „k nastolení nějaké vlády socialismu, nýbrž jen k utvrzení osobní moci členů někdejšího vedení zahraničního odboje“. Stejně tak „boj o Hrad není opravdu bojem o socialism, o pokrok atd., je to prostě zápas o moc mezi Dvorem a parlamentem – boj o parlamentarism. Jen čistou náhodou, jakýmsi – arci ne řídkým – vtípem dějin jest, že potlačení lidové formy vládní napomáhají u nás strany, které svým složením

⁷⁸ Viktor DYK, *Případ generála Gajdy*, *Fronta* 1, 1927, č. 22, s. 341–342.

⁷⁹ Viktor DYK, *Dvě časové kapitoly*, *Fronta* 1, 1928, č. 49, s. 770; H. [Karel HORKÝ], *Vítězství prezidentské vlajky*, *Fronta* 1, 1928, č. 49, s. 782.

⁸⁰ Sch. [František SCHWARZ], *Rozednívá se?*, *Fronta* 1, 1928, č. 50, s. 785–788; František SCHWARZ, *Nic se nestalo?*, *Fronta* 2, 1928, č. 3, s. 34–36.

⁸¹ -efes- [František SADECKÝ], *Dvůr nad stát? (Kapitoly o vůni oktroje)*, 1. část, *Fronta* 1, 1928, č. 39, s. 609–611; 2. část, č. 40, s. 626–629; 3. část, č. 41, s. 642–644; 4. část, č. 42, s. 657–658.

i programem jsou lidové – a socialistické.“ Schwarz vysvětloval, že demokracie potřebuje, aby se osoby u moci střídaly, aby nestihly podlehnout pokušení svou moc rozšiřovat.⁸²

Fronta nepřiznávala v tomto období Masarykovi a Benešovi žádný upřímný zájem o prospěch státu. Všechny kritizované kroky vysvětlovala bojem o osobní moc. Ostatně – již realisté v čele s Masarykem usilovali podle F. Schwarze v předválečné době hlavně o moc. Jednali např. o spojení se staročechy, ale nakonec se spojili s mladočechy. Neměli totiž zásady a šlo jim jen o poslanecké mandáty. Stejně tak hradní politika byla podle Schwarze charakteristická naprostou lhostejností k programům, zásadám, potřebám a přáním skupin, v jejichž jménu mluvila, „a zato velikou a opravdu úspěšnou péčí o získání, udržení a rozšíření osobní moci.“ Beneš se snažil dosáhnout osobních cílů tím, že je spojoval s veřejnými zájmy a potřebami.⁸³ Dlouhodobě nejsoustavnější kritika *Fronty* byla zaměřena právě proti E. Benešovi. Znovu a znovu upozorňovala *Fronta* na to, že E. Beneš jako vůdčí duch opoziční strany zůstává ve vládě.

Intrikánské hradní metody podle *Fronty* působily také „na novináře, zaměstnané v jiných listech, působilo se skrze vydavatelstva těchto novin. Hradní ruce jsou opravdu tak dlouhé, že účinně zasahují i do nehradních občanských stran, i do soukromých podniků, na žádné straně nezávislých. Výsledek vytrvalého hradního zakročování proti našim přispěvatelům se někde opravdu dostavil. Nejprve na nich jejich zaměstnavatelé žádali, aby nepodpisovali články ve ‚Frontě‘ plnými jmény, pak vymáhali sliby, že nebudou do ‚Fronty‘ psát ani pod pseudonymy. Nakonec přišly ultimativní zákazy.“⁸⁴

Vliv E. Beneše na sobě pocítil jeden z hlavních přispěvatelů *Fronty*, L. Borský. *Fronta* toho samozřejmě využila a nepochybovala o tom, kdo stojí v pozadí. Beneš měl zakročit proti tomu, aby Borský mohl odjet do USA na pozvání Carnegieovy nadace pro mezinárodní mír. Byl pozván, i když prohlásil, že pacifistickou politiku nikdy nedělal a dělat nebude. Beneš však nadaci žádal, aby byli pozváni jiní zástupci tisku. Po jeho zásahu byl dopisem z nadace Borský požádán, aby odvolal své přijetí pozvání a sdělili mu, že „jest radno opominouti zastoupení Československa v tomto roce, takže budeme míti kdy studovati stav věcí“. *Fronta* poukazovala na to, že Borský je příslušníkem vládní strany a ne nějaký komunista nebo iredentista.⁸⁵

V. Dyk k události, o níž *České slovo* napsalo, že Borský by ohrožoval ohromný majetek morální, kterým je svým jménem a osobností v USA Masaryk, poznamenal, že je třeba se ptát, zda bylo riziko tak velké, že „musila se věc vyřídit ziskem nepříjemného dojmu v cizině o poměrech československých a o společenských

⁸² František SCHWARZ, *Vedlejší vláda a demokracie*, *Fronta* 1, 1928, č. 46, s. 723–724.

⁸³ František SCHWARZ, *Benešovo umění*, *Fronta* 2, 1929, č. 40, s. 623–625.

⁸⁴ František SCHWARZ, *Terorem*, *Fronta* 3, 1930, č. 25, s. 386.

⁸⁵ František PETŘÍK, *Nejnovější úspěch naší zahraniční politiky*, *Fronta* 2, 1929, č. 40, s. 626–627.

formách tam obvyklých?“ Také se podívoval nad tím, zda je v Benešově zájmu dokumentovat, že považuje Borského za tak nebezpečného. „V dnešní situaci měla by být pozornost zahranič[ního] ministra příliš upoutána vážnějšími úkoly, než aby mohla pěstovati luxus osobní a malicherné msty.“ Ministr, který se nedovede ovládat, je vážným nebezpečím.⁸⁶ Z faktu, že E. Beneš nežaluje zásadní výroky proti sobě, *Fronta* vyvozovala, že je to tím, že se Hrad raději soudům vyhýbá, protože „se soudy nejsou hračky“ a obává se neúspěchu.⁸⁷ Dalším „důkazem“ Benešových intrikánských metod byly pro L. Borského chyby v Benešových a Masarykových pamětech.⁸⁸

Stále aktuálním tématem byla na přelomu 20. a 30. let otázka prezidentského nástupnictví. Borský po novoročním prezidentském interview roku 1930 pozoroval počátek kampaně, kterou se bude snažit Masaryk prosadit Beneše, i když zatím nemá souhlas politických stran kromě národně socialistické. V rozhovoru Masaryk odpověděl na otázku *Českého slova*, je-li pravda, že se o svých osmdesátých narozeninách vzdá úřadu. Řekl, že by odstoupil z prezidentského úřadu, kdyby mu byl prezentován státník, „jehož politická schopnost a charakter by zaručovaly, že republika bude vedena politikou osvědčenou nejen v jedenácti letech po převratu, nýbrž už ve čtyřech letech válečných, pak bych postoupil své místo svému následníku bez rozpaků a ihned.“ Tato „agitace pro následníka“ podle Borského skončila fiaskem, neboť nevyvolala žádnou podstatnou odezvu v tisku.⁸⁹

Prezidentským nástupnictvím se zabýval také K. Horký ve svém legendárním fejetonu *Starosta Lišák*. Fejeton vyprávěl o starostovi Ondřeji Lišákovi a jeho nevlastním synovi Rudovi, kteří spolu hospodařili na statku v Račanech na Benešovsku. Charakteristika obou postav neměla nechat nikoho na pochybách, že jde o Masaryka a Beneše. Průhlednými jmény označil Horký také další aktéry (sám byl příslušníkem opozice Studeným). Lišák se po převratu stal starostou a Ruda obecním tajemníkem. Obec vzkvétala. Opozice byla slabá. Patřili k ní jen Plaváček, Krýs, Dvorský, Fík, Studený, tajněstkářský Ladecký a epický Složil, legionář Vajda, bývalí radní Železný a Perner, v čele Tahánek. Fejeton měl ukázat intrikánské Benešovy metody a Benešovo nečestné úsilí o prezidentství, které fejetonový starosta Lišák nakonec prohlédne.⁹⁰ Fejeton měl takový úspěch, že se dotiskovalo dalších sedm vydání příslušného čísla *Fronty*.

⁸⁶ Viktor DYK, „O prestiž československou“, *Fronta* 2, 1929, č. 41, s. 638–639.

⁸⁷ František PETŘÍK, *Lekce*, *Fronta* 2, 1929, č. 45, s. 701–702.

⁸⁸ David KOVÁŘ [Lev BORSKÝ], *Metody benešovské*, *Fronta* 2, 1929, č. 50, s. 781–782.

⁸⁹ MILITANS [Lev BORSKÝ], *Fiasko agitace pro následníka*, *Fronta* 3, 1930, č. 13, s. 193–194.

⁹⁰ Fejetonový starosta chtěl starostovat do devadesáti let a každý mu to přál. „Sám baráčník Studený, ačkoli jednou se starostou se musil zle soudit, když Lišákovi koně mu skoro na smrt přejeli tátu, vždycky říkal: ‚On Lišák je divnej, on se toho svého štěstí moci napil, ale to se zas musí říct a to se nedá oddyšputýrovat: on povznes’ obec. Ale Ruda, ten obec zahrabe!‘“ Ruda se stal postrachem obce. Myslel jen na sebe, ve všem měl prsty, intrikoval, všude měl svoje lidi. Všichni se ho báli. Toužil stát se starostou. Věděl, že má-li k tomu dojít, musí to být ještě za Lišákova života a z jeho popudu, protože je proti Rudovi celá ves. Viděl ale, že se k tomu Lišák nemá. Tak zařídil, aby se začalo povídat, že starosta se chce vzdát úřadu. Ten pochopil, že je to Rudova práce. Schválně na obecní radě navrhl, že by se

Prezident Masaryk neměl potřebu publicisticky reagovat na podobné výpady K. Horkého nebo *Fronty*. Podle vzpomínek Masarykova osobního tajemníka se jím zřejmě nezabýval ani v soukromí, protože ho řadil k těm, u nichž byla výměna názorů ztrátou času.⁹¹

1.4.3. Za národní stát

Boj *Fronty* za národní charakter státu byl v prvních třech letech určen vyhraněnou nacionalistickou orientací dvou hlavních protagonistů *Fronty*, V. Dyka a L. Borského. Oba již před první světovou válkou propagovali myšlenku samostatného státu českého národa. Redaktor *Fronty* K. Horký v tomto duchu dříve nikdy nepsal. *Fronta* vyjadřovala obavy o národní charakter státu a o jeho celistvost, a proto bedlivě a krajně kriticky sledovala státní politiku vůči národnostním menšinám, především vůči německé.

Dyk a Borský patřili k nejvýraznějším osobnostem českého nacionalismu. Myšlenkovou oporu Dyk nacházel v integrálně nacionální skupině národně demokratické strany. Patřil do ní např. F. Hlaváček, František Sís, Bohumil Němec a Antonín Hajn. S národní demokracií byl personálně spojen nacionalistický časopis mladých národních demokratů *Národní myšlenka*. Nacionalisticky orientovaná seskupení bylo možné najít i v dalších politických stranách. Extrémní podobu nacionalismu vyznávali čeští fašisté.

Uvažování o podstatě nacionalismu představuje náročný filozofický úkol. Existuje řada definic. Podle známého sociálního filozofa Ernesta Gellnera lze nacionalismus definovat jako politický princip, „který tvrdí, že politická a národní jednotka musí být shodné“. Historik Miroslav Hroch zase charakterizoval nacionalismus jako „postoj, který nadřazuje vlastní národ, jeho vlastnosti i jeho zájmy nad zájmy všech ostatních národů.“⁹² Je třeba připomenout, že o nacionalismu hovoříme až v souvislosti s 19. stoletím.⁹³ Tehdy existovalo několik „státních národů“ s národní identitou.⁹⁴ Postupně však žádaly právo na sebeurčení další různě velké etnické skupiny. Nacionalismus se stal projevem a prostředkem úsilí o dosažení tohoto

vzdal úřadu a navrhl místo sebe Rudu. Strhl se poprask, všichni protestovali a přemlouvali ho, aby v úřadě zůstal. Tak starosta Rudovi ukázal, že ho nikdo za starostu nechce a že nikdy starostou nebude. Viz Karel Horký, *Starosta Lišák*, *Fronta* 3, 1930, č. 15, s. 235–238.

⁹¹ Jindřiška SMETANOVÁ, *TGM: „Proč se neřekne pravda?“ Ze vzpomínek dr. Antonína Schenka*, Praha 1996, s. 90.

⁹² Ernest GELLNER, *Národy a nacionalismus*, Praha 1993, s. 12; Miroslav HROCH, *V národním zájmu*, Praha 1999, s. 12. K problematice dále viz Miroslav HROCH, *Na prahu národní existence*, Praha 1999; Eric J. HOBSBAWM, *Národy a nacionalismus od roku 1780*, Brno 2000; Ernest GELLNER, *Nacionalismus*, Brno 2003.

⁹³ Autonomie a samostatný stát byly v 19. století cílem mnoha národů a etnických skupin, které žily ve velkých multietnických říších. Během 19. století se objevily tendence vyžadovat jazykovou čistotu slovní zásoby jazyka, tj. filologický nacionalismus. Znakem počínajícího lidového protonacionalismu bylo rozpomínání se na příslušnost k historickému státu. Viz Ladislav CABADA – Michal KUBÁT a kol., *Úvod do studia politické vědy*, Praha 2004, s. 167.

⁹⁴ M. HROCH, *V národním*, s. 13.

jejich práva. Po první světové válce se stal nacionalismus politickým principem a národy, i ty nejmenší, usilovaly o svou suverenitu. Evropa se tak tříštila na státy zakládáné na národnostním principu. Po příchodu ideologií fašismu, nacismu a bolševismu se dostal podle Gellnera nacionalismus do svého nejhoršího období. „Všechny významné navzájem si konkurující ideologie 20. století – liberalismus, marxismus a fašismus – dokázaly na rozdíl od nacionalismu vytvořit široce založené sociální programy, získat sílu ovšem tyto ideologie mohly pouze ve spojení s nacionalismem.“⁹⁵

Jak definovat samotný pojem národa a zda uvažovat v souvislosti s předmnichovskou republikou o Čechách jako o politickém či etnickém národě a o ČSR jako o národním či národnostním státě, je složitý problém, o němž se diskutuje. Přední badatelé chápou moderní národ spíše v politickém smyslu.⁹⁶ Ohledně ČSR historička Eva Broklová zastává a přesvědčivě dokládá stanovisko, že „Státní politický národ československý bylo všechno obyvatelstvo Československa bez ohledu na to, zda existovaly nebo existují představy, že Češi a Slováci jsou dvě větve jednoho etnického národa nebo že jde o národy dva. Moderní koncepce národního státu znamenala přerušení v konceptu národa jako skupiny osob spojených pouty krve, jazyka a kultury. Národ se identifikoval se státem. Příslušnost k někdejšímu etnickému národu byla v první ČSR při sčítání lidu nahrazena příslušností k národnosti, danou jazykem.“ Masaryk v souladu s tímto pojetím Němce označil za německy mluvící Čechoslováky.⁹⁷

Fronta chápala československý národ jinak, etnicky, jako národ Čechů a Slováků, a považovala ho za státní v tom smyslu, že má právo na nadřazené postavení vůči ostatním, menšinovým národnostem v republice, a to v duchu nacionalistického stanoviska K. Kramáře: „Stát je náš a my jsme tím státním národem.“⁹⁸

Reprezentantem nepřijatelných masarykovských názorů byl pro *Frontu* filozof Emanuel Rádl⁹⁹, jež polemizoval s nacionalistickým chápáním národa. Rozlišoval

⁹⁵ L. CABADA – M. KUBÁT a kol., *Úvod*, s. 167.

⁹⁶ Uvedme definici moderního národa M. Hrocha, jež moderním národem rozumí „velkou sociální skupinu lidí, kteří jsou si rovni a jsou spjatí kombinací několika vazeb či vztahů, které se často formovaly po celá staletí – vazeb jazykových, kulturních, politických, geografických hospodářských atd. Žádná z těchto vazeb není nutná a nezastupitelná, ale tři okolnosti jsou nutnou podmínkou pro existenci národa: za prvé to, že je občanskou pospolitostí rovnoprávných jedinců, za druhé, že každý či téměř každý z těchto jedinců si je vědom své příslušnosti k národu, za třetí, že národní pospolitost prošla shodnou historií, má ‚společný osud‘, ať již byla jeho konkrétní politická podoba jakákoliv.“ Viz M. HROCH, *Na prahu*, s. 8.

⁹⁷ Eva BROKLOVÁ, *Politický nebo etnický národ?*, ČČH 100, 2002, č. 2, s. 379–393; článek je polemikou s příspěvkem Jaroslava KUČERY, *Politický či přirozený národ?*, ČČH 99, 2001, č. 3, s. 548–567; dále viz Eva BROKLOVÁ, *Emanuel Rádl mezi Čechy a Němci, úvodní studie*, in: Emanuel Rádl: *O německé revoluci. K politické ideologii sudetských Němců*, Praha 2003, s. 7–22.

⁹⁸ Cit. dle E. BROKLOVÁ, *Politický*, s. 380.

⁹⁹ *Emanuel Rádl (1873–1942) – český filozof a přírodovědec*. Jako filozof se chtěl aktivně účastnit života společnosti. Kládl důraz na existenci absolutního mravního řádu, který dává světu smysl. Jedním z jeho témat byl vztah Čechů a Němců (dílo *Válka Čechů s Němci*, 1928).

pojmy rasa, kmen a národ. Rasa pojmenovává skutečnost přírodního charakteru, kmen sociologickou skutečnost a národ politickou. Rasové odlišnosti chápal jen jako přírodní zvláštnosti, které nejsou žádnou osobní zásluhou. Národní kmen je tvořen skupinou obyvatelstva, jejíž jednota je dána „objektivními okolnostmi, stojícími mimo individuální svobodu, ovšem tyto okolnosti vznikly díky svobodné iniciativě jednotlivých lidí v dřívějších dobách.“ Pokrevní příbuznost je spíše mýtem, ve skutečnosti kmen drží pohromadě společnou historií, jazykem, zvyky atd. Pojem národ je výše uvedeným pojmem nadřazený. Pro Rádlu byl zásadně politickým pojmem. Kmenová příbuznost, jazyk a tradice byly pro něj jen nezbytným základem duchovního života.¹⁰⁰

Rádl neuznával státy, které by byly tvořeny jen „národními kmeny“. „Opravdový stát vzniká teprve tam, kde se zákon povýší nad kmen držení pohromadě pouze biologicky, instinktivně, tradičně; zákony, ústava, systematicky zpracovávaná práva a povinnosti občana se pnou jako páni nad pouhými těly a instinkty. [...] Stát založený na etnografii představuje jen středoevropský a zjevně přechodný jev. V žádném případě Československo mezi takové státy nepatří.“¹⁰¹

Fronta zastávala opačný názor. J. Prouza v polemice s názory T. G. Masaryka napsal, že stát byl vždy tvořen určitým národem. Národ je totiž přirozený kolektiv. Vědomí a sebevědomí národů rostlo a zjevně nadále roste. Čím vědomější je národní osobnost pro sebe a okolí, tím více usiluje o svou svéprávnost mezi ostatními. „Tak docházejí také národové k vědomí o nutnosti vlastního státu, neboť státem teprve nabývají možnosti plného života jak jednotlivě tak i kolektivně osobního. Každý národ tedy dochází po určitém růstu své osobnosti k tomu, že se domáhá svého státu.“ A tehdy splývá stát s národem, dostává se do služeb národa, je tak přirozený, jak jen to lze. „Národní stát je tedy nejpřirozenější státní útvar.“¹⁰² Prouzovo stanovisko bylo typicky nacionalistické. Jeho formulace o růstu osobnosti národa prozrazují vliv biologické filozofie, propagované L. Borským. Podle něj každý národ, jako jiné organismy prožívá svůj „život“ a prochází mládím, mužným věkem a končí jej stářím a přirozenou smrtí. Ve výhodě jsou proto národy „mladé“. Příliš kulturní a bohaté národy jsou ve vyšším věku a mimo jiné se snižuje jejich plodnost.¹⁰³

Samostatnost národa, jeho plnohodnotný kulturní, sociální a hospodářský život jsou podle J. Prouzy možné jedině v samostatném státě. Národ má právo žádat, „aby zlomky národů cizích na jeho území se usadivší, se podrobily jeho státu, aby se mu přizpůsobily. To je celkem nejspravedlivější všeobecné pravidlo pro zachování míru mezi národy. Jednotlivec není národ, a zlomky národa nejsou také národ.“¹⁰⁴

¹⁰⁰ E. RÁDL, *O německé revoluci*, s. 113–116.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 117–118.

¹⁰² Jindřich PROUZA, *Stát a národ (K názorům T. G. Masaryka)*, *Fronta* 1, 1927, č. 25, s. 386–388.

¹⁰³ MILITANS [Lev BORSKÝ], *K otázce dekadence národů*, *Fronta* 2, 1929, č. 46, s. 719–720.

Národní charakter Československa byl podle *Fronty* zárukou jeho zachování. F. Schwarz Československo označil za národní republiku, která stojí a padá s vlastenectvím Čechů a Slováků.¹⁰⁵ Jiří Antl se tázal, zda máme na národním rázu svého státu trvat, nebo jej změnit na stát národnostní, a tím dopustit porušení jeho územní celistvosti. To hrozilo, neboť se zesilovaly německé nálady ve smyslu sebeurčení do posledních důsledků. Německé požadavky autonomie byly podle Antla jen prostředkem. „Chtěli by – oprouce se o Německo a Rakousko – donutiti ‚zbylé české území‘ k tomu, aby se poddalo, aby kapitulovalo.“¹⁰⁶

J. Antl si uvědomoval, že Československo je jedinou možností na uskutečnění svobodného národního života pro Čechy a Slováky, a proto na tento stát měli právo. „Zásada sebeurčení, má-li býti skutečnou právní normou, musí míti ten smysl, že každý národ má právo na vlastní národní stát, tak plnoprávný, jako jsou státy národů ostatních. To znamená dále: Každému národu musí býti dáno dostatečné území, tedy jistě ono, na němž od počátku své doby historické rostl a s nímž srostla také sama jeho existence. Na tomto území musí míti tento národ možnost uzákonění takového právního řádu, aby se každý jeho příslušník mohl na každém místě tohoto státu cítiti doma.“ K Němcům nebyl jiný přístup možný. „Není to nenávisť k nim, která nás nutí hájit celistvost státního území a ‚poddanost‘ tak zvaného německého území našemu státnímu celku. Je to naše existenční nutnost, a je to právo, plynoucí všude ze řádně upravených sousedských vztahů, pokud jsou svojí povahou a podstatou konkurenční. Němci musí zde umět snéstí táž obmezení, jaká se ukládají jiným oproti jejich státům. Uznat náš národní stát je základ toho všeho.“¹⁰⁷

Právě vymezení vztahu k národnostním menšinám byl hlavním problémem národního pojetí státu. *Fronta* mu věnovala mimořádnou pozornost. Varovala před přílišnou ústupností vůči menšinám, samozřejmě zvláště vůči té nejpočetnější, německé. Nejradikálnější byl v tomto ohledu V. Dyk. Vnímал republiku jako „plod vítězného boje Čechů s Němci“ a neúnavně opakoval, že s německou menšinou nelze jednat jinak než z pozice síly a že nesmí být připuštěna k aktivní spolupráci ve státě, protože jejím cílem je jeho zničení. Jeho stanoviska byla tak krajní, že byla nepohodlná i národně demokratické straně.¹⁰⁸

J. Prouza ve *Frontě* v souladu s názory V. Dyka dokazoval, že podstatou vztahu Čechů a Němců je zápas a je třeba hledět, aby sílení českého živlu v kterémkoli

¹⁰⁴ Jindřich PROUZA, *Stát a národ (K názorům T. G. Masaryka)*, *Fronta* 1, 1927, č. 25, s. 386–388.

¹⁰⁵ „Bude dobré pro stát, přilnou-li k němu také Němci. Zajisté. Ale důležitější než tato neskutečná a kdoví zda vůbec možná věc je láska našeho národa k své národní republice, je láska Čechů a Slováků (i karpatoruského lidu) k sobě samým. Národní jednota, české a slovenské vlastenectví dobylo tohoto státu, jím tento národ stojí a padá.“ Viz František SCHWARZ, *Projev prezidentův*, *Fronta* 2, 1928, č. 20, s. 306.

¹⁰⁶ Jiří ANTL, *Národní či národnostní stát?*, *Fronta* 2, 1928, č. 21, s. 323–325.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Jaroslav MED, *Viktor Dyk*, Praha 1988, s. 226.

koutě republiky nebylo ohroženo a aby vzrůst německé moci nebyl usnadněn.¹⁰⁹ Proto nepřekvapí, že ho velmi znepokojily některé neurčité formulace T. G. Masaryka týkající se vztahu k Němcům, obsažené v interview říšskoněmeckým novinářům. Prouza oponoval Masarykovým názorům: „Je [...] naprosto nesprávně tvrzení, že Němce u nás nelze označovat za menšinu, nýbrž za organickou součást státu. T. G. Masaryk sám byl si toho vědom ve všech dřívějších projevech.“ Prouza se ptal, zda Němci chtějí být organickou součástí státu. Zastával názor, že aktivistické strany snad ano, ale neprojevovaly se dost rozhodně. O německý nacionálech a socialistech si byl jist, že organickou součástí státu být nechtěli. Naopak toužili po sebeurčení, tedy po roztržení státu. Podle Prouzy bylo nutné, aby Československo trvalo na tom, aby se jako organická součást státu začali chovat. „A tak tady je naprostá nutnost naší státní politiky, starat se, aby proces [kolonizace – pozn. aut.], zaviněný našimi Přemyslovci byl aspoň zastaven, když již jeho dosavadní důsledky nemohou býti ze světa srovozeny. Musíme omezovat zesilování cizonárodních menšin přistěhovalci z venku, musíme se starat, aby československý živel byl poměrně stále silnější.“¹¹⁰ Jiný autor *Fronty*, Adolf Kvis, mluvil otevřeně o tom, že jde nejen „o naši povinnost ‚získat si Němce‘, nýbrž také o nutnost, udržet je v poslušnosti ke státu, i když se získat nedají.“¹¹¹

Masarykovy výroky svou všeobecností skutečně umožňovaly různé výklady. Kvůli tomu se A. Kvis obával, že ve svém projevu Masaryk naznačuje možnost autonomie pro Němce, neboť mluví pro samosprávu i autonomii nejen podle území, ale i podle „daných růzností obyvatelstva“, čímž zachází velmi daleko.¹¹²

Obava, zda případná autonomie německé menšiny neohrozí stát, byla přirozená. F. Schwarz na příkladu vývoje názorů F. Palackého ukazoval, že také české požadavky vůči Rakousku se zvyšovaly. Stejně tak německé požadavky se budou stupňovat. „Ani my nebyli bychom přestali na tom, čeho by se nám bylo dostalo v historickém státním právu. Natož aby Němci, lidé tak nenasytní, uspokojili se jednou pro vždy! Povolíte-li jim dnes všechno, zítra budou chtít více! Raději s těmi ústupky a tím ‚vyrovnáváním‘ počkejte ještě několik desetiletí. Zatím navzdory pp. Rádlům a spol. Němců ještě více ubude beze všeho odnárodňování (mají ještě méně dětí než my Čechové) a bude s nimi tedy řeč stále snadnější.“¹¹³

Fronta se velmi obávala německé expanze na východ, jejímž projevem požadavky německé menšiny v Československu byly. Karel Šulc napsal: „Tvoří se filozofie ‚der deutschen Grenzlande‘, to jest oněch pohraničních území, do nichž Němci sousedům našli, a teď prohlašují ‚deutsche Grenzlande‘ za své. Aby ta filozofie neodpuzovala tak příliš, tvoří k ní přechod: filozofii odluky národnosti od

¹⁰⁹ Jindřich PROUZA, *K vánočním německým projevům*, *Fronta* 1, 1928, č. 32, s. 498–500.

¹¹⁰ Jindřich PROUZA, *T. G. Masaryk a německá minorita*, *Fronta* 1, 1928, č. 35, s. 545–547.

¹¹¹ Adolf KVIS, *Presidentovo poselství a německý vyslanec o minoritním problému*, *Fronta* 2, 1928, č. 20, s. 306–308.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ František SCHWARZ, *Jak získati menšiny*, *Fronta* 2, 1929, č. 38, s. 588–592.

státu, tj. že stát musí být anacionální – ovšem tam, kde stát si utvořili Němci, tedy především Slované, a kde je menšinová ‚německá národní pospolitost‘. Té má být ve slovanských státech dána volná ruka.“¹¹⁴

Často *Fronta* upozorňovala na obtížnou situaci Čechů ve většinově německých oblastech republiky, kde byli Češi v podstatě v postavení národnostní menšiny. Referovala o případech, kdy rodiče byli nuceni posílat děti do německých škol. Informovala o vylidňování některých oblastí s českou menšinou v důsledku uhelné krize, ale také diskriminace českých zaměstnanců.¹¹⁵ Poukazovala na nepřijatelnou nečinnost státu v této záležitosti a navrhovala řešení. Šlo jí o to, aby i ve firmách s říšskoněmeckými vlastníky pracovali také Češi, aby české podnikání směřovalo do zněmčených oblastí a aby české „menšiny“ měly kompletní sociální skladbu, tj. aby tam byla zastoupena všechna povolání. Bylo také třeba evidovat všechny vlastnické změny a snažit se vykupovat nemovitosti do českých rukou apod.¹¹⁶

Ve složité národnostní situaci se *Fronta* snažila podporovat české národní sebevědomí. F. Schwarz v článku s nadpisem *Malý a nový národ?* nesouhlasil s tím, že se Češi stále srovnávali s malými národy „jejichž existence je spíše přáním než skutečností“. Upozorňoval, že Češi sice byli v područí, ale samostatnost si zasloužili a trpěli pro ni. Zdůrazňování někdejšího útisku národa nepovažoval za správné. „Není opravdu proč si zakládati na tom, že jsme, nebo že jsme byli utlačováni. Můžeme být zato právem hrdi, že přese všechnen útisk ‚přece jsme šli a rostli jsme, a přece jsme hlavu zdvihli‘. Proč tedy hledati ‚tertium comparationis‘ s jinými národy v tom utištění, které sotva bylo naší zásluhou? A proč se vůbec mermomocí tlačíme mezi slabé, chudé, malé, včerejší?“ K povzbuzení sebevědomí připomínal Schwarz národní dějiny. „Můžeme se pochlubit činy, kterými jsme před staletími a po staletí zasáhli a zasahovali do evropských dějin. Jsme starší národ než Němci. Vědomí národní jednoty rostlo u nás už v dobách, kdy německého národního vědomí ještě zdaleka nebylo.“¹¹⁷

1.4.4. Za silný stát

Ve své touze po silném národě autoři *Fronty* nepodceňovali ani význam silného a stabilního státu. Byli přesvědčeni, že český národ při své exponované poloze ve střední Evropě, obklopen revizionistickým německým a maďarským živlem, musí pěstovat brannost, bojovného ducha a národní sebevědomí. V souvislosti s tím nabádali k zaměřování pozornosti na armádu, aby byl stát schopen se ubránit. Způsob zajištění bezpečnosti státu, jaký prosazovala československá zahraniční politika, považovali za nevhodný. Nedůvěřovali mezinárodním smlouvám a dohodám; stát se měl spoléhat především sám na sebe. Jestliže *Fronta* zastávala tyto ideje, musela zákonitě vystupovat proti myšlenkám humanismu a pacifismu, které považovala za zhoubné. Velmi prožívala pocit ohrožení republiky.

¹¹⁴ Karel ŠULC, *Nová německá cesta na východ*, *Fronta* 1, 1927, č. 20, s. 309–311.

¹¹⁵ F. LACH, *Menšinou ve vlastním státě*, *Fronta* 1, 1927, č. 19, s. 292.

¹¹⁶ Zdeněk VLACH, *K otázce našich menšin*, *Fronta* 2, 1928, č. 26, s. 399–402.

¹¹⁷ František SCHWARZ, *Malý a nový národ?*, *Fronta* 2, 1928, č. 12, s. 173–175.

Nejbojovněji propagovali v Čechách silný stát fašisté. *Fronta* však narozdíl od nich hájila tuto myšlenku kultivovaným způsobem a bez protistátního akcentu. Jeden z předních autorů *Fronty* V. Dyk s fašismem v jeho počátcích sympatizoval a jako nacionalista schvaloval fašistická protiněmecká vystoupení. Postupně se s fašisty dostával do polemik, protože svým vystupováním podle jeho názoru nacionalismus diskreditovali.¹¹⁸

V. Dyk i L. Borský byli přesvědčeni o nezbytnosti výchovy národa k brannosti a o nutnosti budování silného a zabezpečeného státu. Nevěřili v trvalost evropského míru. Proto museli, jak napsal L. Borský, od prvního ročníku *Fronty* reagovat na „útoky a propagandu hlasatelů jenom ideálů míru, humanity, nevojenskosti, intelektualismu, zkrátka ideálů vrstev biologicky upadajících.“¹¹⁹

Humanitní ideje podle Borského silný stát vysloveně ohrožovaly. Proto je při každé vhodné příležitosti ve *Frontě* zatracoval. Vysvětloval, že zatímco výbojněmu národu ideály humanitní škodit nemohou, nevýbojný český národ potřebuje výchovu k bojovnosti. Odvolával se přitom na jednu z velkých postav českých dějin: „Řekl nám to Jiří z Poděbrad, když hubil a ničil Jednotu českobratrskou jako nebezpečí národa.“ Podle Borského bylo falešné učení, které vyzdvihovalo z dějin českého národa jen dvě krátká období, a to „husovsko-českobratrské“ a „bělohorsko-Komenského“.¹²⁰

Rozhořčeně Borský ve *Frontě* referoval o tom, že Společnost Chelčického, kterou nazýval „sektou degenerovaných“, vystoupila proti tomu, aby si chlapani hráli na vojáky. *Národní osvobození* se k ní přidalo a varovalo před tím, aby se pomýšlelo na válku, byť jen obrannou. Tak se prý vypěstuje opravdová mírumilovnost. Chtěli pěstovat zdravou a praktickou humanitu a ne vojenského ducha. Proti tomu však vystoupil *Venkov* s poukazem na to, jak Maďarsko zbrojí. Borský byl doslova znechucen „zdegenerovaností“ takových nebojovných myšlenek a považoval je za projev únavy z demokracie, což pokládá biologická filozofie za příznak stáří a zániku státu.¹²¹

Pro výchovu k bojovnosti byla naprosto nepřijatelná rostoucí popularita Haškova Švejka. V Dyk soudil, že je na pováženou, že typ Švejka se stal hrdinou. Když tento názor dříve vyjádřil, snesla se na něj kritika např. z *Českého slova* v tom smyslu, že ze švejkoviny vyrostla síla československého lidu odváživší se vítězného zápasu se státní a vojenskou mocí. Ale Dyk opáčil: „A konec konců není tak strašné, že Hašek napsal Švejka; zlé je, že tento Švejk je právě – a celá kampaň levicového tisku pospíšila si dokázat mé tvrzení – hrdinou.“¹²²

S humanismem a nevýbojností Čechů se F. Schwarz ve *Frontě* vypořádal rázně. Objasnil, že pokud jsou Češi mírumilovní, protože si uvědomují, že od násilí

¹¹⁸ František KAUTMAN, *Naděje a úskalí českého nacionalismu*, Praha 1992, s. 41, 43.

¹¹⁹ -b.- [Lev BORSKÝ], *Nepříteli!*, *Fronta* 2, 1928, č. 1, s. 1–2.

¹²⁰ Lev BORSKÝ, *Nutný boj*, *Fronta* 1, 1927, č. 8, s. 114–115.

¹²¹ Lev BORSKÝ, *Proti filozofiím degenerace*, *Fronta* 2, 1929, č. 32, s. 493–494.

¹²² Viktor DYK, *Dvě časové kapitoly*, *Fronta* 1, 1928, č. 49, s. 769.

nemohou při svém počtu nic čekat, pak se vyhýbají násilí jen ze slabosti a je to vlastně z nouze ctnost. Realisté prý „byli tak celí pohlceni ‚malostí‘ národa, že se jim česká otázka zdála právě pouze ‚problémem malého národa‘. Že bychom se mohli postavit na vlastní nohy, zdálo se jim nemožné; proti vůli Němců ani vlas z hlavy nepadne, proti vůli Němců nemáme ani práva na samostatnost a ovšem tím méně možnost provést ji v život; s třemi miliony velezrádců nemohl by náš stát trvat. [...] A politická samostatnost není také hlavní věc, není to nejpotřebnější. Vnitřní život, mravnost, náboženství, na tom záleží. Druhý tábor, nejvýrazněji představovaný pokrokovým hnutím, soudil naopak, že hlavním, téměř jediným problémem ‚národa malého‘ je, jak se státi národem velikým.“ Navíc, ujišťoval Schwarz, Češi jsou národem středním.¹²³

Schwarz byl přesvědčen, že „Mohli bychom se státi činitelem daleko významnějším, než jsme nyní, žili bychom v míru mnohem bezpečnějším, kdybychom dovedli přeměnit duši národa, národní povahu ve věcech vojenských. To jest, kdybychom dovedli zastavit úpadkový proces, vedený různými ‚Společnostmi Chelčického‘, Benešovou ‚Obcí čsl. legionářů‘ a společníky, kdybychom oživilí úctu k vojenskému hrdinství a touhu po něm, kdybychom brannost národa, vojenského ducha, chrabrost, oddanost věci národní a státní pozvedli na ten stupeň, který z nepatrného počtu národa srbského učinil tak důležitou mezinárodní veličinu.“¹²⁴

Pacifismus byl pro V. Dyka a L. Borského skrytou snahou o odzbrojení republiky. Jaroslav Chlubna ho sice jako reakci na válečné utrpení chápal, považoval ho však za nepřirozený a nemohl souhlasit s tím, že se snaží vzdát se práva na obranu i na nutný útok. Tím se stával oklešťováním individuality a „nutného životního egoismu národního, bez něhož by národ byl nemožný“.¹²⁵

1.4.5. Za změnu zahraniční politiky

Jedním z hlavních témat *Fronty* byla ostrá kritika československé zahraniční politiky, utvářené E. Benešem. Předním mluvčím *Fronty* v tomto ohledu byl zpočátku L. Borský. Jeho nesouhlas se způsobem, jímž byla zahraniční politika řízena, vyplýval v první řadě z rozdílných filozofických východisek, ale svou roli hrály také osobní antipatie. Borský si již z dob dobách své účasti na zahraničním odboji přinášel odpor k E. Benešovi, s nímž tehdy spolupracoval jako první československý diplomatický zástupce v Itálii.

V prvním ročníku *Fronty* roku 1927 vyšlo od čísla 9 do čísla 22 na titulní straně celkem deset pokračování rozsáhlého textu L. Borského s názvem *Diplomacie nová a stará*. Novou diplomacií se přitom rozuměla moderní diplomacie, která spoléhala na vliv veřejného mínění, šla cestou uzavírání množství arbitrážních a jiných smluv, byla „posedlá“ mírovými pakty, „pacifistickými naivnostmi“ a odzbrojovacími konferencemi.¹²⁶ Krátce diplomacie, jakou praktikoval E. Beneš.

¹²³ František SCHWARZ, *Kdyby nás bylo 50 milionů*, *Fronta* 2, 1929, č. 42, s. 656–658.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Jaroslav CHLUBNA, *Pacifismus*, *Fronta* 1, 1927, č. 23, s. 356–359.

¹²⁶ Lev BORSKÝ, *Anglické odsouzení nové diplomacie*, *Fronta* 1, 1927, č. 27, s. 417–418.

V článku Borský rozebíral a hodnotil československou zahraniční politiku pod jeho vedením. První části *Za války* a *Za mírové konference* napsal již roku 1921, další kapitoly napsal nově. Článek zahájil rozborem zahraniční protirakouské akce za první světové války. Při kritice Benešovy politiky uplatňoval svoje argumenty proti osvoboditelské legendě a přinášel pro ně důkazy.

Benešově diplomacii v době zahraničního odboje vytýkal Borský zásadní chyby. Především tvrdil, že Masarykovi a Benešovi dlouho trvalo, než pochopili, že bude nutný boj. Podceňovali vojenskou složku úsilí o samostatný stát. Poláci naproti tomu byli mnohem schopnější v prosazování svých požadavků. Byl to Štefánik, kdo pochopil, že o výsledku války rozhodují státníci a generálové a ne profesori a socialisté. Protože ovládal politiku salonů, jeho společenským stykům se podařilo to, co by „nová“ diplomacie Benešova a Masarykova nedokázala.

Zcela neschopný byl podle Borského Beneš v jednáních týkajících se československých legií v Rusku. Chtěl legie poslat z Ruska do Francie. Borský vzpomínal, že byl tehdy proti, neboť tam by legie neměly žádnou váhu – v porovnání s ostatními armádami by byly málo početné a mohly by být odzbrojeny. Zato v Rusku mohly být jako významná vojenská síla politickým nástrojem. Beneš to tehdy nepochopil, což byla jeho hrubá chyba.¹²⁷

Další jeho chybou bylo špatné zhodnocení situace legií. Když československé vojsko narazilo na odpor bolševiků, kteří nechtěli na svém území cizí ozbrojené jednotky, požadovalo vedení odboje jejich odzbrojení – „Českoobrátští podvůdcové podepsali poctivě smlouvu s bolševiky.“ Vojáci dostali rozkaz odevzdat zbraně. Byli však v ohrožení života a nevěřili vratkým zárukám vlády sovětů. „V této hrozné situaci se však náhle ukázalo, co jest to obmezený nenormální mozek českého socialistického politika a co jest to chytrý, normální mozek českého lidu.“ Vojáci měli víc rozumu než jejich vedení a neodevzdali všechny zbraně. Borský shrnul události takto: „Nebýti Sibíře, nebylo by našeho uznání ani Anglií ani Amerikou. [...] Vše by bylo prohráno, kdyby bylo došlo k provedení chybného plánu nenormálního diplomata, jakým byl a jest Beneš. Neboť v celém jednání Benešovu za války a jak uvidíme i po válce nešlo o mýlku, o jednotlivou chybu, před kterou není ovšem bezpečen ani státník normální, ale šlo vždy o chyby, vyplývající ze systému nazírání, z nenormální mentality hlasatele ‚nového‘ režimu, z falešné koncepce socialisty.“¹²⁸

Také na mírové konferenci postupoval Beneš podle Borského takticky špatně, a proto nezískal takovou přízeň Dohody jako třeba Poláci (mimo jiné proto, že odmítl jít do intervenční války proti bolševikům). „Takto při socialistickém vedení jsme se sice také nedostali do války s bolševiky ruskými – ale inkasovali jsme jen bití na mírové konferenci, bití úvěrové, hospodářské atd. a nyní izolaci diplomatickou a vojenskou.“¹²⁹

¹²⁷ Lev BORSKÝ, *Diplomacie nová a stará*, 1. část, *Fronta* 1, 1927, č. 9, s. 129–131.

¹²⁸ Lev BORSKÝ, *Diplomacie nová a stará*, 2. část, *Fronta* 1, 1927, č. 10, s. 145–147.

¹²⁹ Lev BORSKÝ, *Diplomacie nová a stará*, 3. část, *Fronta* 1, 1927, č. 11, s. 162.

Benešovo počínání na mírové konferenci charakterizoval Borský jako bezkonceptní, se slepým opakováním „frází Masarykovy humanitní filozofie tak, jak se vyvinula před válkou v Čechách.“ L. Borský měl Benešovi za zlé, že chtěl udělat na cizí státníky dojem tím, že jako největší osobnosti národa uváděl samé náboženské a moralistní filozofy (Štítný, Hus, Milíč z Kroměříže, Havlíček, Palacký, Masaryk. . .), tedy typ lidí, který nikdy nemůže doporučit žádný národ za schopný samostatného života. Ani slova o velkých panovnících ani válečnících. „Po světové válce na mírovou konferenci jde nás státníkům a vojevůdcům celého světa doporučovat filozofy a ještě ke všemu většinou náboženskými!“ Pak už musela mírová konference dopadnout pro nás nepříznivě. Jediným úspěchem bylo přidělení Podkarpatské Rusi. Sice bylo hospodářsky nevýhodné, ale důležité z hlediska mezinárodní politiky. Neúspěchem jednání na konferenci bylo, „že jsme prohráli své historické hranice, ač nám byly za války zaručeny přímo Francií“. Zde myslel Borský na Kladsko a Těšínsko. Z Benešových memorand je podle Borského zřejmé, že Beneš nemá sám žádné tvůrčí schopnosti. Je pouze Masarykův epigon. Z celé Benešovy taktiky plynulo, že nebyl znalcem lidí, psychologem.¹³⁰

Zahraněční politiku L. Borský chápal jako boj státníků o moc, a to pomocí vojenských prostředků. V boji o život a moc jsou vojenské hodnoty prvořadé, nad hodnotami kulturními a etickými, „o tom nemůže u normálního mozku být vůbec pochybnosti.“ Stát může existovat, i když je hospodářsky slabý, kulturně vysoko či nízko, ale nemůže existovat bez vojska a zahraniční politiky, která by vojsku usnadňovala boj za stát. Tzv. „starý režim“ vycházel z faktorů vojenské a zahraniční politiky, byl přirozený, osvědčený, krátce – jak s oblibou Borský psal – „normální“. „Nový režim“ opomíjel tyto faktory jako zpátečnické a opíral se o hodnoty hospodářské, sociální, kulturní nebo dokonce etické. Druhý případ je nenormální, jak ukazuje tisíciletá zkušenost – Borský to dokazoval na příkladech ze starověku, z husitství, z francouzské revoluce, z Ruska. Tady nejprve za nevýhodných podmínek bolševici okamžitě ukončili válku za každou cenu, aby se zanedlouho formovaly rudé gardy, za rok se vybuďovala „obranná“ armáda a nakonec i armáda útočná. „Zvítězil zase plně a cele nad novým režimem režim starý, nad nenormálností – normálností!“ Je totiž třeba, aby „kterákoliv strana (až jakoukoliv demagogií, tj. režimem novým) se dostane k moci, tímto okamžikem převzavši zodpovědnost za osud státu, zanechala své demagogie a řídila stát dle jediné osvědčených a prokázaných metod starého režimu.“ Tento proces je samozřejmý u normálních států, ale u nás je považován za zradu na zásadách.¹³¹

L. Borský kvůli uvedeným zkušenostem zásadně odmítal, aby stát vedli politizující filozofové. „Samostatné Čechy potřebují jiných ideálů, ideálů z tohoto světa, potřebují vzor a příklad mužů státoporných, ideály státníků a vojevůdců, tytéž ideály, které vždy měly staré Čechy, pokud byly státem samostatným, ideály, které má každý normální národ na světě!“¹³²

¹³⁰ Lev BORSKÝ, *Diplomacie nová a stará*, 4. část, *Fronta* 1, 1927, č. 12, s. 178–179.

¹³¹ Lev BORSKÝ, *Diplomacie nová a stará*, 5. část, *Fronta* 1, 1927, č. 13, s. 193–195.

Další chyby naší poválečné diplomacie vyplynuly ze zásad, předsudků a přání socialistických doktrín – učení o pacifistické politice, učení o rovnosti. „Že tato reformační posedlost dodává nové diplomacii příchut směšnosti v očích diplomacie staré, je samozřejmo.“ Z přílišné domýšlivosti taktika a z pacifismu vyplynula hlavní chyba ministra zahraničí, a sice že zdržoval po léta utvoření pevných aliancí. Protahoval prý podpis Malé dohody, tj. spojení ČSR, Rumunska a Jugoslávie, a také uzavření alianční smlouvy s Francií. Nechtěl se vázat, ale to si nový stát nemohl dovolit. Seděl na více židlích a vzbuzoval nelibost ostatních států.¹³³

Na osobě E. Beneše Borskému vadil nejen styl jeho politiky, ale také to, jak dlouho zastával svůj úřad. Borský upozorňoval, že nemá obdoby, aby jeden člověk vedl tak dlouho nejdůležitější ministerský rezort. Také nemělo obdoby, aby se udržel tak dlouho levicový směr ve vedení zahraniční politiky.

Borský si neodpustil i velmi jízlivé komentáře Benešovy politiky. Poznamenal, že z levičácko-reformátorské koncepce vyplývá snaha o uskutečnění ideologie o rovnosti všech států bez ohledu na jejich velikost. E. Beneš se v souladu s touto koncepcí pokoušel zprostředkovávat jednání mezi velkými státy. Jeho pokusy byly smutně proslulé (Borský citoval jízlivý výrok Lloyda George o Benešovi jako o malém muži, který s velkým hlukem objíždí zahraniční ministerstva se vzkazy). Beneš se podle Borského míchal do velkých věcí a zesměšňoval se tak. Borský ovšem podotýkal, že diplomat nemůže předělat zákon matematiky, ve válce rozhoduje číslo a to nezmění ani Beneš ani žádná nová diplomacie.¹³⁴

Borský byl přesvědčen o tom, že v diplomatické praxi nesmí existovat pojem „dobrá vůle“, protože zahraniční politika je věcí zájmů. „Neboť každý stát, mimo vlastní, jest cizinou, k níž nesmí být citu, nesmí být sympatií, nýbrž jen chladný poměr: Kdo mému státu prospěje! A kdo mému státu uškodí!“ Politik musí být dobrý psycholog. „Nemožným pak vůbec zahraničním politikem jest, kdo má ‚mravní potřebu míru za každou cenu‘. Snad patří do kláštera, snad by stačil takový muž na lidumila, na universitní profesuru, ale hand off od zahraniční politiky!“ K vyjednávání je potřeba mít za sebou velké a co nejlepší vojsko. Borský se přitom odvolával na Denisův *Konec samostatnosti české*, kde Denis napsal: „Jen ten vyjednává s jistou vyhlídkou na úspěch, kdo jest co chvíli hotov obnoviti nepřátelství.“ Zásadní důraz kladl Borský tedy na armádu. „Nic nepomůže zajistiti stát, než jen a jedině bojovná armáda a dobrý státník, který se nebojí poukázati v čas nutnosti na tuto svou výkonnou moc.“¹³⁵

Velké obavy měl Borský z ohrožení celistvosti státu. Beneš a Masaryk v projevech z 26. a 28. října 1927 naznačili, že republika je ochotna jednat o změně hranic, protože mírové smlouvy nejsou dokonalé, i když rušit se nesmějí. Projevy se setkaly s negativními reakcemi. Dokonce i F. Peroutka v *Lidových novinách*

¹³² Lev BORSKÝ, *Diplomacie nová a stará*, 6. část, Fronta 1, 1927, č. 14, s. 209–210.

¹³³ Lev BORSKÝ, *Diplomacie nová a stará*, 7. část, Fronta 1, 1927, č. 18, s. 273–274.

¹³⁴ Lev BORSKÝ, *Diplomacie nová a stará*, 8. část, Fronta 1, 1927, č. 19, s. 289–290.

¹³⁵ Lev BORSKÝ, *O podstatě vedení státu*, Fronta 1, 1927, č. 15, s. 2245–226.

napsal, že projev prezidenta nebyl stylizován zcela jasně, a nejasnosti umožňují úvahy nad tím, že je štěstí, že ani prezident ani ministr nemají kompetenci měnit mírové smlouvy ani korigovat hranice.

Borský považoval takové projevy za zásadní chybu. Předpokládal, že Masaryk a Beneš chtěli nabídnout Maďarům korekturu hranic za garanční pakt. Jakýmkoli náznakem přípustnosti změny mírových smluv nás však kompromitovali před Spojenci a dávali nepřátelům do ruky zbraň. „V tomto nedomyšlení věci a v této naivnosti a ve fanatismu dělat vždy opak toho, co je uznáno za vyzkoušené, máte podstatu naší nové diplomacie a máte důvody její neschopnosti.“¹³⁶

Výsledek bukurešťské konference ministrů zahraničí byly pro Borského zpečetěním Benešovy porážky. Ministři se usnesli zakročovat proti jakýmkoli pokusům změnit teritoriální stav, jak by stanoven Trianonskou smlouvou. Beneš byl tedy tímto poražen. Jeho nabídka Maďarům neměla přitom žádný pozitivní dopad. Maďari o ní odmítli jednat, korektura hranic jim byla málo. Pokus měl naopak jen negativní důsledky. Taková porážka v normálním státě by měla znamenat demisi.¹³⁷

Také V. Dyk Benešovu taktiku vykládal tak, že ve snaze se zalíbit dává okolním státům najevo, že je Československo ochotno učinit územní ústupky. Dyk to považoval za důsledek faktu, že od vzniku státu byl přeceňován jeho význam po hospodářské stránce. Přitom se zapomínalo na státnost a na pěstování smyslu pro suverenitu, pro celistvost státu a pro jeho hranice. „Dokazovalo se nám, že dobrý poměr k sousedům předpokládá dobrý poměr k menšinám; přijímaly se od kdekoho direktivy, co a jak máme v svém státě zařídit. Pokud se hraničních konfliktů týče, bylo ctižádostí nejvážnějších činitelů z určité kurtoazie ke spojencům, jimž jsme neustali děkovat za laskavé osvobození našeho národa, a z určité kurtoazie k našim nepřátelům, jež jsme si troufali krásnými slovy získat, opět a opět naznačovat, že nám na nějakém tom kousku republiky nezáleží.“¹³⁸

Jiným efektním tématem z oblasti zahraniční politiky, jímž se *Fronta* zabývala, byla otázka reparací, stanovených Československu mírovou konferencí. Zástupci Československa byli nuceni podepsat poměrně značné finanční závazky. Ukázalo se totiž, že břemeno reparací neunesou jen poražené státy, a proto bylo stanoveno, že reparační náhrady budou platit i ty státy, které se sice počítají k vítězným, ale získaly část území poražených států. Celkový dluh Československa tak dosáhl sedmnácti miliard korun, se započtením úroků dokonce čtyřiceti pěti miliard. Nakonec však ze značné části nebyl uhrazen. Reparace se ovšem staly vítaným argumentem opozice kritizující orientaci zahraniční politiky na dohodové státy, zvláště když vyšlo najevo, že E. Beneš jejich výši několik let tajil.¹³⁹

¹³⁶ Lev BORSKÝ, *Neschopnost naší nové diplomacie*, *Fronta* 1, 1927, č. 25, s. 385–386.

¹³⁷ David KOVÁŘ [Lev BORSKÝ], *O demisi zahraničního ministra*, *Fronta* 2, 1928, č. 5, s. 65–66.

¹³⁸ Viktor DYK, *Hranice*, *Fronta* 2, 1929, č. 48, s. 749–750.

¹³⁹ Antonín KLIMEK – Eduard KUBŮ, *Československá zahraniční politika 1918–1938*, Praha 1995, s. 27–28.

F. Schwarz ve *Frontě* připomínal optimistické přesvědčování národa po vzniku republiky, že Československo naopak reparace dostane. Konstatoval, že nyní je národ zklamán. Rakousko, Polsko a další státy vyšly z jednání o reparacích lépe. Byla to Benešova vina, neboť byl příliš ústupný a usiloval jen o vlastní prestiž. Schwarz svůj názor shrnul: „Chceme prostě přestat sloužiti všem a uhýbat všem. Nechceme dále platiti státními zájmy osobní reklamu, zahraniční chválu naší zahraniční politiky, chválu, která jest ovšem pochopitelná, neboť cizině se musí nejvíce zamlouvat zahraniční politika, která nic nechce – a pokaždé ustoupí.“¹⁴⁰

Stejně tak Borský považoval reparační povinnosti za důsledek Benešovy diplomatické neschopnosti, která se ostatně projevuje nadále. „Toto ‚umění‘ je nyní jasné všem. Spočívalo a spočívá v tom, že Dr. Beneš nejen nikdy ničeho důležitého pro Československo nežádal, a [. . .] že vždy projevil ochotu vyhověti na útraty Československa, když žádali něco jiní“.¹⁴¹

Ve *Frontě* se otevřeně psalo o tak velké Benešově neobratnosti v zahraniční politice, že pro jiné státníky není rovnocenným partnerem. Politika ženevských paktů, Locarn a smluv o neútočení se ukazovala podle *Fronty* jako čím dál nedostatečnější. Bylo třeba dobré alianční politiky, kterou ovšem Beneš dělat nedokázal.¹⁴² *Fronta* byla skeptická k roli Společnosti národů, jíž E. Beneš věřil. Ta byla podle *Fronty* schopna ručit jen za politický mír. Skutečnou bezpečnost však mohla zajistit vedle politických garancí vlastní síla a bezpečnost státu.¹⁴³

J. Vondráček byl přesvědčen, že je třeba vytvořit předpoklady pro změnu zahraniční politiky, čehož ovšem Beneš není schopen. Dosavadní koncepce republiky Beneš budoval na základě mínění světových demokracií, nikoli na zdravém instinktu národní sebezáchovy. Vondráček navrhoval vyměnit ministra zahraničí, přezkoumat personál ministerstva, vyměnit některé vyslance a revidovat vyslanectví, reorganizovat konzulární službu a konzulární sbor a změnit ráz propagandy. Spojenectví s Francií se mělo budovat na základě spojenectví s Polskem. Vůči Anglii doporučoval Vondráček „více zdravého skepticismu, který se může jedině prakticky projevit v obchodě a průmyslu.“ K Balkánu a k Polsku měl být nalezen nový vztah. Vůči maďarskému revizionismu se mělo postupovat rázně a zásadově.¹⁴⁴

Z kritiky zahraniční politiky na stránkách *Fronty* číselna největší dávka negativismu. Bylo to způsobeno nesmiřitelností L. Borského a jeho přepjatými stanovisky. Jeho argumentace nepostrádala racionální jádro, ale nenávistná forma ji poněkud degradovala. Je na místě úvaha, zda dokonce nemohla způsobovat odpor části čtenářstva. L. Borský nenabízel alternativu zahraniční politiky. Zůstal jen u kritiky. Jedinou koncepcí, jíž *Fronta* v tomto období propagovala, byla slovan-ská orientace zahraniční politiky. Ta však byla záležitostí jiných autorů *Fronty*.

¹⁴⁰ František SCHWARZ, *Osoby a stát*, *Fronta* 3, 1929, č. 9, s. 130–132.

¹⁴¹ MILITANS [Lev BORSKÝ], *Šest miliard ve zlatě*, *Fronta* 3, 1929, č. 11, s. 161–163.

¹⁴² Kamil MAŠÍN, „Nic se nestalo. . .“, *Fronta* 2, 1929, č. 33, s. 511–513.

¹⁴³ V. CRHA, *Mezinárodní politická bezpečnost*, *Fronta* 1, 1928, č. 37, s. 577–578.

¹⁴⁴ Josef VONDRÁČEK, *Dá nám Haag novou zahraniční politiku?*, *Fronta* 3, 1930, č. 16, s. 244–246.

1.4.6. Za slovanskou orientaci zahraniční politiky

Poněkud nerealistické konstruování panslavistických vizí bylo pro české fašisty a nacionalisty typické. Fašisté vycházeli z Kramářova novoslovanství. Počítali s likvidací sovětského režimu v Rusku a s vytvořením panslavistického sdružení slovanských zemí v čele s Ruskem. Pokud by se tento plán nezdařil, chtěli zřídit neméně nepravděpodobnou Slovanskou alianci, v níž by se sdružilo Československo, Jugoslávie a Polsko. Panslavistické ideje měly být protiváhou Benešovy zahraniční politiky, orientované na západní státy. Protože Francie či Velká Británie nevzbuzovaly ve fašistech a nacionalistech dostatečné přesvědčení o tom, že jim leží na srdci zachování Československa, upínali se zastánci panslavismu k ostatním slovanským národům, zvláště k velkému Rusku. Tato orientace nebyla ničím novým. Na přelomu 20. a 30. let 20. století byla však ještě méně reálná než v dřívě.

Panslavismus byl mj. odpovědí na jiné koncepty integrace v Evropě. Především na projekt tzv. Panevropy. Průkopníkem této myšlenky byl hrabě Coudenhove-Calergi, jenž založil roku 1923 politické hnutí s názvem Panevropská unie. Hnutí vydávalo časopis *Pan-Evropa*. Na základě jeho iniciativy se konal v říjnu 1926 první panevropský kongres ve Vídni. J. Chlubna ve *Frontě* rozebíral myšlenky hraběte Coudenhove-Calergi z knihy *Panevropa*. Jeho plán Panevropy považoval za pangermanistický a viděl v něm obdobu předválečné německé ideje centrální Evropy, kde by mělo největší vliv Německo (Rusko a Británie by byly stranou). „Německá“ Panevropa by měla jen negativní dopady. V politické oblasti by stálo Německo, Holandsko, Švédsko a další národy spřátelené s Německem proti geograficky roztržštěnému bloku Francie, Polska a Malé dohody. V hospodářské rovině by převaha německého průmyslu byla drtivá. Autor si všiml toho, že Německo nebylo zničeno válkou, jeho hospodářství bylo na vzestupu, bylo členem Rady Společnosti národů, dobývalo pozici za pozicí, zkrátka stávalo se opět „svět dirigující velmocí par excellence“. Naproti tomu Francie byla ve svém vítězství hospodářsky poražena, zničena válkou, podobně špatně na tom bylo i Polsko. Německo by mohlo za této situace snadno pracovat na hospodářském ovládnutí Ruska. Ale právě Rusko mělo být Čechům posilou v boji proti germánské expanzi. Chlubna vyvodil následující závěr: „Přehlédneme-li tedy celek zde načrtnutý, vyplývá pro nás Slovany: Panevropská idea jest proti intencím slovanským, panevropská idea odporuje ideji slovanské, Slované tedy nemají s panevropskou ideou nic společného. Pro Slovany nemůže existovat žádného ruského nebezpečí, neboť silné Rusko, slovanské Rusko jest zárukou silného Slovanstva. Slované nemají, jak to dokázali celým svým vývojem, žádných tendencí expanzivních. [...] Pro nás Čechy a Slováky jest panevropská idea věcí úplně cizí. Jest naopak vyvinouti všechny síly k tomu, aby to obávané Rusko opět se stalo mocným, aby zmohutnělo hospodářsky Slovanstvo. Bližší je slovanská košile než německý kabát. Slovanské státy se neosvobodily proto, aby se znovu vrátily dobrovolně do německého jha, nýbrž proto, aby se mohly plně rozvinouti a uplatňovati svoji kulturní, hospodářskou a politickou sílu.“¹⁴⁵

¹⁴⁵ Jaroslav CHLUBNA, *Panevropa a Slované*, *Fronta* 1, 1927, č. 9, s. 134–136.

Podle J. Chlubny byla i po válce slovanská otázka aktuální. Pro zabezpečení míru pro Slované podle něj neexistovalo lepší zabezpečení, než „pevné semknutí všech slovanských národů a sblížení vlastních zájmů v jednotné linii.“ Velké úkoly kladl Chlubna před mladou slovanskou generaci. Měla si vytvořit svoje „mladé slovanství“ a přenést slovanské ideje z akademického prostředí do nejširšího povědomí. Mělo být založeno na principu idealismu a demokracie.¹⁴⁶

J. Chlubna přišel ve *Frontě* s myšlenkou dvojího slovanského nacionalismu. Jednak národního, jednak slovanského v širším slova smyslu. Nacionalismus národní měl být podporován. Ve srovnání např. s nacionalismem Němců měli podle autora Slované co dohánět. Jako příklady uváděl neuvědomělý lid slovenský či ruský. Ten pro své národní neuvědomění mohl propadnout bolševické demagogii. Podobně v lužickosrbském národě se muselo bojovat o národní uvědomění. „Není pochyby o tom, že dlouhá nesvoboda otupovala národní cit, neboť každý chtěl spíše se vyrovnati cizinci – pánu, a co nejrychleji odvrhnouti vlastní národní ‚já‘ jež mu připomínalo nesvobodu. Svobodný politický vývoj jednotlivých národů povzbudí i jich národní cit.“ Druhým typem byl „slovanský, kolektivní nacionalismus“. Ten měl pro všechny slovanské národy tvořit protiváhu „nezdravého nacionalismu a internacionalismu“.¹⁴⁷

J. Chlubna vyjmenoval oblasti, na něž bylo třeba se zaměřit při slovanském sblížování. Mělo to být v oblasti kultury, politiky, ale i hospodářství. Slované po válce dosáhli většinou svobody státní, ale bylo třeba, aby byla tato politická stránka svobody doprovázena také hospodářským osvobozením. Ve slovanských státech bylo hospodářství z velké části závislé na cizím kapitálu. Slovanské výrobky by měly ovládnout slovanské trhy a být vyráběny ze slovanských surovin. Konečně by měly slovanské národy spolupracovat i v politické oblasti. Mezinárodně by měly slovanské státy vystupovat společně, aby měly větší váhu. Spory mezi nimi by neměly být řešeny za účasti neslovanských národů, ale ve slovanském fóru. Tj. bylo třeba se „emancipovati i od Společnosti národů“.¹⁴⁸ S plány na sblížování Slovanů souvisel také zájem o slovanské národy, zvláště ty utiskované. *Fronta* proto otiskovala články o Lužických Srbech, čelících germanizačním snahám.¹⁴⁹

Jak již bylo naznačeno, autoři *Fronty* trvali na slovanské orientaci, i když bylo Rusko ovládané bolševiky. Věřili, že jeho režim je neudržitelný a že padne. Např. F. Schwarz byl přesvědčen, že bolševické panství nepotrvá v Rusku věčně. „Jedině v slovanské síle a v slovanské solidaritě je bezpečná záruka naší budoucnosti. Veliké Rusko nebude snášeti komunistické tyranie vždy, zbaví se jí – a pak vzroste zakrátko k neobyčejné moci a síle, kterou mu zaručuje obrovský přírůstek obyvatelstva a nesmírná, dosud nevyužitá, přírodní bohatství jeho nekonečné země.“¹⁵⁰

¹⁴⁶ Jaroslav CHLUBNA, *Mladé slovanství*, *Fronta* 2, 1928, č. 4, s. 51–55.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Jaroslav CHLUBNA, *Mladé slovanství*, 2. část, *Fronta* 2, 1928, č. 5, s. 70–72.

¹⁴⁹ Jaroslav CHLUBNA, *Utrpení národa lužicko-srbského*, *Fronta* 1, 1927, č. 19, s. 294–296; pokračování viz č. 20, s. 307–309; č. 21, s. 322–324.

¹⁵⁰ František SCHWARZ, *Ruská „daň za osvobození“*, *Fronta* 2, 1928, č. 19, s. 285–286.

Československá zahraniční politika tuto možnost však ignorovala. Byla protiruská. Schwarz prohlašoval, že „jsme přesvědčeni, že boj o Hrad – boj Hradu o moc jako boj proti Hradu – jest po jedné stránce, a to snad po stránce právě nejdůležitější, i bojem o slovanskou orientaci v našem národě.“¹⁵¹

F. Schwarz pro slovanský cit nehledal žádné racionální zdůvodnění. „Slovanský cit jest cit národní jednoty, a národní cit, jak praví Danilevskij, nepotřebuje žádného logického ospravedlnění; jako každý přirozený lidský cit ospravedlňuje (odůvodňuje) sám sebe.“¹⁵²

1.4.7. Proti levici

Vystupování proti socialistům a zvláště proti komunistům tvořilo nezbytnou součást nacionalistické argumentace. Narozdíl od extremistů však *Fronta* nepožadovala zákaz komunistické strany a nevykřikovala primitivní hesla, nýbrž spíše v teoretické rovině brojila proti duchu levice a proti socialismu, který škodí brannosti národa.

V. Dyk byl sice v mládí internacionalista a sociální demokrat, ale brzy socialismus opustil. Bolševickou revoluci považoval za neštěstí Ruska. Leninovi neupíral velikost, ale pokládal ho za stejného uchvatitele jako byl Napoleon. KSCĚ považoval za jednu z nejprotistátnějších politických stran. Nechtěl sice její zákaz, ale byl pro očistu státního aparátu od nespolehlivých komunistů.¹⁵³

V. Dyk se ve *Frontě* pokusil charakterizovat účast vedení levice na bojích za osvobození a na vnitřních zápasech prvních a kritických let republiky. Zatímco pro pravici byl podle něho typický nedostatek iniciativy, levice zase byla typická iniciativou špatnou. Od počátku války se Šmeralovo vedení sociálních demokratů postavilo na stanovisko příznivé ústředním mocnostem. Zatímco jiní byli „rakušáci“ z oportunistu nebo z bázně, oni byli „rakušáky“ z přesvědčení. Jen na čas v roce 1917 podporovali dělníci, navzdory oficiálnímu vedení sociální demokracie, myšlenku národní, myšlenku samostatnosti. Mohlo dojít ke skutečnému sjednocení národa. Do toho však vstoupily neblahé důsledky ruské revoluce. Levice se přiklonila k internacionále, národní socialisté se stali jen československými socialisty a přiblížili se k sociální demokracii. Odklonili se od ideje národní republiky k ideji republiky socialistické. Uvažovalo se dokonce o německých socialistech jako spolubojovnících za socialistickou republiku. Podle Dyka snaha „kořistiti stranicky a třídně z událostí na Rusku ohrozila tudíž měrou nemalou naše osvobození.“¹⁵⁴

Levice podle Dyka neudělala nic pro vznik státu, ale ani po jeho vzniku pro jeho budování. Její cíl, socialistická republika, jí v tom bránil. Ač byla ve vládě, nebyla si vědoma své odpovědnosti. Navíc využívala bolševismus jako hrozbu. Když

¹⁵¹ František SCHWARZ, *Dvě koncepce*, *Fronta* 3, 1930, č. 21, s. 321–324.

¹⁵² Tamtéž. Nikolaj Danilevskij, stoupenec panslavismu, autor díla *Rusko a Evropa*, zastával názor, že západoevropská kultura je již vyčerpána a že musí ustoupit mladé slovanské kultuře.

¹⁵³ F. KAUTMAN, *Naděje a úskalí*, s. 35, 38, 41.

¹⁵⁴ Viktor DYK, *Duch levice za světové války a po 28. říjnu*, *Fronta* 1, 1927, č. 11, s. 163–165.

prosazovala sociální reformy, hrozila ulicí. Prezident nezakročil, naopak: „od prvního projevu prezidentského jeví se také ve vystupování prezidentově zřejmý odklon nalevo, tak se přizpůsobující posléze, že mluví o vládě dělníků a rolníků.“¹⁵⁵

Dyk tvrdil, že levice si při svém vládnutí neuvědomovala svou zodpovědnost a „spokojovala se s rozdmýcháváním úspěchů osobních a stranických.“ Její chybou bylo, že viděla oprávněné mluvčí kupříkladu v německých sociálních demokratech a snažila se připravit jejich vstup do vlády. Při šovinistickém zabarvení, které bylo pro německou internacionálu vždy příznačné, znamenalo toto jednání vycházet Němcům vstříc. Duch levice vyvolal nebezpečí bolševictví a posílil radikalismus menšinových národností. Další nebezpečí pro republiku, které levice způsobila, byly nejasnosti kolem branného zákona – Washingtonská deklarace slibovala milici, čímž způsobila na dlouhou dobu škodlivou nejistotu. Dyk svoje výhrady vůči levici shrnul konstatováním, že jestliže po vzniku republiky byla levicová politika pro republiku poškozením, nyní, za horší mezinárodní situace, by byla katastrofou.¹⁵⁶

Socialisté podle Dyka nevěnovali dostatek pozornosti armádě. Důsledkem toho bylo, že například do konfliktu při vpádu maďarských komunistů na Slovensko šla armáda špatně vyzbrojena. Dyk si všiml, že socialisté v parlamentu vždy prosazují to, co škodí brannosti státu, a zároveň mluví o tom, že jsou věrni velkým ideám, které vedly domácí i zahraniční odboj. Vinou národně socialistického ministra V. Klofáče se dostaly do armády ve jménu demokratizace armády nezdravé jevy, zvláště politické vlivy. Když se jednalo o odstranění volebního práva vojáků, hájili socialisté politickou agitaci v kasárnách ve jménu demokratismu a revolučních idejí.¹⁵⁷

Fronta opakovaně vystupovala s výtkou ohledně faktu, že ministerstvo zahraničí řídí v pravicové vládě národní socialista E. Beneš. *Fronta* soudila, že v zahraničí to musí budit údiv. Jelikož většina evropských vlád byla pravicových, jistě by si podle *Fronty* jejich zástupci lépe rozuměli s pravicovým ministrem.¹⁵⁸

Autoři *Fronty* podávali také výklady o úpadku komunismu a neživotaschopnosti socialistických myšlenek. F. Schwarz na příkladu důchodů dokazoval nedomyšlenost socialismu.¹⁵⁹ Jindřich Prouza po krachu tzv. Rudého dne, který po zákazu druhé spartakiády ilegálně svolal na 6. července 1928 do Prahy ústřední sekretariát KSČ vedený Bohumilem Jílkem, soudil, „že komunisté jsou skutečně nejneživotnější strana v republice,“ naprosto neschopní jakékoli akce. Domníval se, že dochází ke krachu systému komunistické organizace a myšlení. „Prohrané,

¹⁵⁵ Viktor DYK, *Duch levice za světové války a po 28. říjnu*, 2. část, *Fronta* 1, 1927, č. 12, s. 181–184.

¹⁵⁶ Viktor DYK, *Duch levice za světové války a po 28. říjnu*, 3. část, *Fronta* 1, 1927, č. 13, s. 197–199.

¹⁵⁷ Viktor DYK, „*My socialisté nejsme militaristy*“, *Fronta* 2, 1929, č. 51, s. 797–798.

¹⁵⁸ [Karel HORKÝ], *Drzé čelo nad poplužní dvůr*, *Fronta* 1, 1928, č. 43, s. 686–687.

¹⁵⁹ František SCHWARZ, *Rovnost důchodů a bohatství*, *Fronta* 2, 1929, č. 28, s. 730–432.

hloupě vyvolávané stávky, krach v parlamentě, krach všude, i v Rusku“. Socialisté by si z toho měli vzít ponaučení, že nelze vyhrávat negací. Byl nejvyšší čas k přechodu k pozitivní práci a ke spolupráci s ostatními.¹⁶⁰

Názorným příkladem nefungování socialistických idejí byl pro *Frontu* Sovětský svaz. Kamil Mašín prohlašoval komunismus za zruďný, neboť nepřipouští žádné odlišné názory. Ty jsou hned označeny za úchylku. Upozorňoval, že dělníci jsou v sovětských továrnách utiskováni více než v kapitalismu, zato lidoví komisaři si zajišťují přepych.¹⁶¹ Často ve *Frontě* kriticky líčil katastrofální poměry v bolševickém Rusku F. Schwarz. Dokládá úpadek ruského zemědělství a zhoršující se postavení zemědělců, kteří byli vykořisťováni městem. Psal o chudnutí obyvatelstva a o nové hrozbě hladu. Referoval také o politických procesech a popravách v SSSR. Popisoval tamější spoušť, drancování, násilí a bezpráví.¹⁶²

Na pátém sjezdu KSČ v únoru 1929 stanul v čele strany Klement Gottwald. Jeho vedení, vycházející z usnesení Komunistické internacionály, nastolilo tvrdé bolševizační kurz ve straně a vyhlásilo boj za sovětské Československo. 26 poslanců a senátorů za KSČ vydalo prohlášení proti Gottwaldovu vedení. Nedůvěru novému vedení vyslovila také skupina sedmi komunistických spisovatelů (S. K. Neumann, I. Olbracht, H. Malířová, J. Hora, J. Seifert, M. Majerová a V. Vančura). Spisovatelé byli zanedlouho z KSČ vyloučeni. F. Schwarz tento vývoj v KSČ považoval za projev krize komunismu. Tu podle něj neprodělal jen komunismus československý, nýbrž komunismus vůbec. Schwarz byl přesvědčen, že v Československu a ani jinde na západě nejsou podmínky pro sociální revoluci. „To je vlastně ortel nad komunismem v těchto krajích, neboť co by zbylo z komunismu, kdyby připustil, že se sociální revoluce aspoň neblíží?“ Schwarz pochopil fungování komunistické strany – dogmaticnost jejího vedení, závislost na Moskvě. Viděl nedostatky a absurditu v komunistickém hnutí, které vyplývaly z nemožnosti přiznat, že „komunism sám nemá oprávnění!“ Po posledních událostech prorokoval, že ze strany odejdou komunisté z nedopatření a zůstanou tam jen ti přirození, kteří si uchovají víru ve své ideály a představy. Komunismu nedával do budoucna naději na úspěch. „Politická moc komunismu bude táti, snad rychleji než dosud, ale přece postupně; povodeň sousední pozemky sotva zaplaví. Aspoň tak se nám věci jeví nyní.“¹⁶³

K. Horký se rozhořčoval nad osudem komunistických spisovatelů. Byla to křivda na lidech, kteří se pro dělnickou věc obětovali potom, co projeví vlastní názor. Situace mu byla potvrzením faktu, že komunisté nestojí o inteligenci, jež se chce dát do jeho služeb. „Takových citronů, vymáčknutých a odhozených rukama rudých internacionál, viděli jsme již mnoho. Nikdy také ani okamžik jsem nepochyboval, že Olbracht s ostatními šesti jest jen citronovou šťávou pro ruský salát.

¹⁶⁰ Jindřich PROUZA, *Štáb, který to prohrál*, *Fronta* 2, 1928, č. 7, s. 95–96.

¹⁶¹ Kamil MAŠÍN, *O úpadku komunismu*, *Fronta* 2, 1928, č. 1, s. 2–4.

¹⁶² František SCHWARZ, *Ruská agrární revoluce*, *Fronta* 2, 1928, č. 7, s. 96–98; týž, *Zmatky v komunismu*, *Fronta* 2, 1929, č. 41, s. 643–645; týž, *Svědomy, které se neozývají*, *Fronta* 3, 1929, č. 5, s. 67–69.

¹⁶³ František SCHWARZ, *Zmatky v komunismu*, *Fronta* 2, 1929, č. 41, s. 643–645.

[. . .] Jak dlouho ještě inteligence, sloužící z idealismu dělnickým hnutím, bude si vysluhovat jen kopance a panský výsměch?“ Zdá se, že Horkému se připomněl jeho vlastní pocit hořkosti z toho, když chtěl pomáhat „dělnické věci“ a byl levicí ignorován. Dával ovšem najevo, že je to již za ním: „mohu však říci, že mnoholetá a tvrdá životní zkušenost mne poučila, že mimo dělnické strany je možno spisovateli vykonati nejmíc.“ Není bez zajímavosti, že Horký prorokoval H. Malířové již roku 1927, že z komunistické strany odejde.¹⁶⁴

1.4.8. Za nové pojetí českých dějin

V souladu se svým úsilím vychovávat ke státnosti a národnímu uvědomění, všímala si *Fronta* také dobových pohledů na české dějiny. Nelze říci, že by se soustavněji zabývala sporem o smysl českých dějin, ale jisté jeho aspekty odrážela. Bojovala proti Masarykově humanitní myšlence a odmítala jeho náboženské pojetí českých dějin. Svým důrazem na národní aspekt dějin jí byly blízké názory historika Josefa Pekaře.

Spor o smysl českých dějin byl střetem koncepcí, které se přirozeně projevovaly i v české politice. Ta se neobejde bez historických argumentů při zdůvodňování svých záměrů. Masarykovo pojetí českých dějin ovlivnilo zásadně to, co by se dalo nazvat „státní ideologií“ první republiky. Návrat k mírumilovným filozofům českého středověku a hledání humanitní ideje v dějinách však nemohli autoři *Fronty* nikdy přijmout. Naopak, proti takovému pojetí dějin bojovali, neboť soudili, že výchova k humanitě a mírumilovnosti stát a národ oslabuje. Hlavní tvůrci myšlenkového profilu *Fronty*, V. Dyk a L. Borský, vyznávali nietzscheovskou vůli k moci a vehementně propagovali posilování národního sebevědomí, brannosti a odolnosti národa. Takové názory je ovšem třeba podpírat hledáním zcela jiných tradic v dějinách. Proto *Fronta* vyzývala k oceňování spíše bojovných osobností českých dějin.

Dyk tvrdil, že národ nelze nazývat národem Husovým ani Masarykovým, ale československým. Osobnost přece nemůže být určovatelem smyslu dějin. Pokud by byl Hus určovatelem smyslu dějin, ti, kdo by nesdíleli husitské tradice, stáli by jaksi mimo národ. Dyk se podívoval, že sotva bylo dosaženo státnosti, je třeba se vracet k myšlenkám Českých bratří, Chelčického a dalších, tedy tak hluboko do minulosti, jako kdyby nebylo nic mezi 15. stoletím a současností.

Dyk upozorňoval, že ke státnosti je třeba vychovávat, neboť státní vědomí nepřijde samo. Domníval se přitom, že je třeba změnit negativistický postoj ke státu z dob Rakouska. „Jeť právě u nás Slovanů méně státnosti než u jiných ras,

¹⁶⁴ Karel HORKÝ, *Sedm citronů*, *Fronta* 2, 1929, č. 43, s. 681–683. O H. Malířové viz též, *Paní Heleně Malířové, t. č. v kutnohorském kriminále*, *Fronta* 1, 1927, č. 23, s. 365–367.

např. germánské, a kdybychom bez starosti nechali trvat a snad se horšit tradiční názor na stát, nepříjemné důsledky by se dostavily.“¹⁶⁵

F. Schwarz akcentoval význam vlastenectví, které by se nemělo objevovat jen v krajní situaci, jinak bude národ ohrožen. Opíral se o přednášku J. Pekaře z 5. listopadu 1928 o smyslu českých dějin, kde Pekař konstatoval, že zápal patriotické lásky roste vždy, když nastala doba útisku, tedy že až utrpení dává sílu k obraně. Schwarz rozvinul tuto myšlenku a shledal, že skutečně v době ohrožení národa za války byla roznicena vlastenecká láska a po dosažení samostatnosti „vrací se zase staré pohrdání láskou k národu a k vlasti, mizí zájem o věci národní, daří se zase profesorům, kteří se diletantsky pletou do cizích oborů, vůbec do věcí, kterým nerozumějí“. Důsledkem takového stavu byla „Netečnost širokých vrstev, ukolébaných klamným přesvědčením o naprosté bezpečnosti národní i státní, napomáhá úspěchům rozkladné činnosti některých vzdělanců, kteří si dobývají pověsti pokrokových a nejpokrokovějších na útraty národa a národních zájmů. Už se to jeví i v stranické politice: pomalu se budou naše strany předháněti v nabídkách Němcům.“¹⁶⁶

Fronta se také dotkla obnoveného sporu o pravost *Rukopisu královédvorského a zelenohorského (RKZ)*. Šlo o falza staročeských rukopisů, která se stala velkou inspirací pro českou kulturu 19. století. V 80. letech 19. století se rozhořel spor, v němž univerzitní profesori kolem T. G. Masaryka, Jana Gebauera a Jaroslava Golla dokazovali jejich nepravost. Krajní pravice se na přelomu 20. a 30. let 20. století snažila znovu tento spor rozdmýchávat. Rukopisy bylo totiž možno využívat k posilování národního sebevědomí, a proto se někteří krajní nacionalisté nedokázali smířit s tím, že šlo o falza. V. Dyk ovšem ve *Frontě* prohlásil, že nemůže být řeč o novodobém sporu o Rukopisy, již čtyřicet let je o sporu vědecky rozhodnuto, není však možné zakazovat diskusi o něm.¹⁶⁷ Podobné stanovisko zastával rovněž redaktor *Fronty* K. Horký. Napsal, že nemá odvahu nesklonit se před prohlášením třiatřiceti autorit o tom, že rukopisy jsou podvrženy, ale zároveň má také úctu k Františku Marešovi¹⁶⁸, který dál bojuje a trvá na své pravdě, a to jako poslední.

¹⁶⁵ Názory Dyk formuloval ve svém vyjádření k projevu Společného výboru pro Husovy oslavy z 6. 7. 1928. Tento projev považoval Husa za určovatele smyslu našich dějin a vyslovil, jak jsme zavázáni za ideály, jimiž sílil národ. Bylo v něm řečeno, že v Husovi uctíváme průkopníka a bojovníka za právo lidského svědomí proti útlaku a násilí. Viz Viktor DYK, *O „smysl dějin“ a státnost*, *Fronta* 2, 1928, č. 7, s. 93–95.

¹⁶⁶ František SCHWARZ, *Vlastenectví jen v nouzi?*, *Fronta* 2, 1929, č. 37, s. 574–577.

¹⁶⁷ Viktor DYK, *Nemůže být ani řeči*, *Fronta* 1, 1927, č. 8, s. 119–120.

¹⁶⁸ *František Mareš* (1857–1942) – český národně demokratický a fašistický politik. Profesor fyziologie na české Karlově univerzitě, v letech 1920–1921 byl rektorem univerzity. Zabýval se také filozofií, byl stoupencem neovitalismu. Orientoval se nacionalisticky. Aktivně politicky pracoval v národní demokracii, byl poslancem Revolučního Národního shromáždění, a potom senátorem. Sympatizoval s fašismem. V dubnu 1934 byl v čele fašistické Národní fronty, roku 1935 se stal místopředsedou Národního sjednocení. Na přelomu 30. a 40. let se angažoval ve fašistické Vlájce. Byl vášnivým obhájcem *Rukopisů královédvorského a zelenohorského*. Viz F. KOLÁŘ a kol., *Politická elita*, s. 156.

„Jeho osud je krutý, ale jeho pře byla velkolepá a čestná.“¹⁶⁹ Horký zcela podle své přirozenosti ocenil boj „proti přesile“.

1.5. Shrnutí

Důvody Horkého příklonu k pravici se mohou zdát na první pohled nejasné. Je však třeba uvážit, že ani ve svém levicovém období nebyl Horký vyhraněným příznivcem levice a nikdy neplnil žádný program. Když pochopil, že levice nemá zájem o jeho spojenectví, obrátil se k pravici a spojil se s jinými oponenty Hradu. Klíčové pro něj bylo, a v tom zůstává integrita jeho osobnosti zachována, že zůstával kritikem Hradu. To bylo jeho skutečné politické přesvědčení. Jeho sociální cítění z levicového období bylo opravdové – bylo součástí jeho osobnosti. Nicméně hlediska morálky pro něj byla důležitější než politické principy, jimiž se v podstatě nezabýval. Proto se v jeho novém časopise *Fronta* sešly osobnosti s rozdílnou politickou minulostí a s různými názory, které spojoval kritický vztah k Hradu. Horký odmítal nařčení své a svých spolupracovníků z přeběhlictví – podle něj bylo z hlediska mravnosti někdy nutné politické přesvědčení změnit.

Horký se dohodl na vydávání *Fronty* se dvěma významnými osobnostmi českého nacionalismu, s V. Dykem a L. Borským. Naprosto se s nimi shodoval v kritice Masarykova a Benešova vedení zahraničního protirakouského odboje. Jako hlavní, lze říci životní téma u Horkého totiž zůstávala Dürichova aféra a boj proti T. G. Masarykovi a E. Benešovi. Načasování zahájení vydávání bylo z tohoto pohledu velmi výhodné – několik týdnů před prezidentskými volbami. Horký ovšem tvrdil, že vydávání *Fronty* kvůli volbám jen uspíšili, jeho plány na nový časopis byly staršího data. Přirozeně tehdy *Fronta* zahájila agitaci proti zvolení T. G. Masaryka, neboť tato volba prý nebyla v zájmu národa.

Při svém založení byla *Fronta* značnými částkami podporována agrární stranou, prostřednictvím senátora Vraného a ministra školství Hodži. Je možné spekulovat o tom, že Hodža *Frontu* před prezidentskými volbami podpořil proto, aby pomohl kritikům svého rivala E. Beneše. Majitel a vydavatel *Fronty* A. Neubert si stěžoval na prodělečnost vydávání *Fronty* a když ustaly agrární subvence, nakonec dal Horkému výpověď. Od třetího ročníku, tedy od podzimu 1929, *Fronta* přešla do majetku K. Horkého.

Jako program *Fronty* stanovil L. Borský budování „státní mentality“. Odmítal „kult osob“ a chtěl, aby národ uvěřil ve svou státotvornost. Dyk programově vyhlášoval úsilí o silný národ a stát. Za důležitou považoval „revizi legend“. Právě kvůli boji proti tzv. osvoboditelské legendě byla *Fronta* také založena. Osvoboditelskou legendou autoři *Fronty* rozuměli názor, že hlavní zásluhy o dosažení samostatnosti mělo zahraniční vedení protirakouského odboje. L. Borský razil přesvědčení, že na prvním místě byl význam existence a bojů československých legií a zdůrazňoval také význam domácí akce 28. října 1918. Smyslem požadavku revize osvoboditelské legendy byla snaha položit větší důraz na význam vojenských tradic a bojového

¹⁶⁹ Karel HORKÝ, *Causa Mundus*, *Fronta* 2, 1929, č. 47, s. 746.

ducha národa. I za využití odpovídající interpretace protirakouského odboje chtěla *Fronta* ústy L. Borského a V. Dyka posilovat národní sebevědomí a budovat silný stát. Ze stejných důvodů odmítala upínání se k mírumilovným filozofům českých dějin. Vyplývalo to z filozofie obou těchto osobností. Dyk věřil ve věčné potýkání českého a německého národa, Borský v souladu se svou biologickou filozofií chtěl pěstovat sílu národa a jeho odolnost. To vše proto, že se obávali ohrožení existence národa v jeho exponované středoevropské poloze. Velké nebezpečí viděli v požadavcích národnostních menšin vůči státu. Republiku chápali jako národní stát v etnickém smyslu, kde by měl mít státní národ výsadní postavení.

Z nacionalistického zaměření hlavních protagonistů *Fronty* vyplývala také jednotlivá témata, jimiž se *Fronta* zabývala. Hledala argumenty pro posilování sebevědomí a bojového ducha národa. Prosazovala myšlenku Československa jako národního státu. Národní charakter státu považovala za jeden z předpokladů jeho zachování. Proto varovala před ústupností menšinám, hlavně proti německé. Nejradikálněji proti ní vystupoval V. Dyk.

Zvlášť ostře kritizovala *Fronta* zahraniční politiku E. Beneše, neboť neviděla dostatečné zajištění národní bezpečnosti a samostatnosti u západních mocností, k nimž se Beneš obracel. Zvláště L. Borský poukazoval na Benešovu naprostou neschopnost. Neviděl jeho úspěchy; naopak zdůrazňoval neúspěchy a jako fiasko interpretoval každý jeho pokus účastnit se vybudování systému kolektivní bezpečnosti v Evropě. Sám Borský však nenabízel pozitivní alternativu pro směřování zahraniční politiky. Nabádal jen k sebevědomí a bojovnosti. S pokusem o jinou koncepci přišli ve *Frontě* jiní autoři, a to J. Chlubna a F. Schwarz. Doporučovali slovanskou orientaci zahraniční politiky a věřili, že bolševické panství, jež ovládalo největší slovanský národ, padne. Tato idea však neměla reálný základ. Nejvýraznějším mluvčím nicméně zůstával nenávidný Borský.

Fronta nepřiznávala E. Benešovi a T. G. Masarykovi upřímný zájem o prospěch státu. Za zhoubný a zcela nežádoucí považovala Benešův vliv na vnitřní politiku. Upozorňovala na jeho intrikánské metody a žádala vysvětlení afér, spojených s politickým odstraňováním osobností oponujících Hradu. Obhajoba osob v nemilosti, byť někdy i zdrženlivá jako v Gajdově případě, byla tím nejpřirozenějším, co bylo možné očekávat od časopisu redigovaného K. Horkým.

Sám K. Horký, pokud šlo o výše zmíněná témata, stál spíše v pozadí a poskytoval prostor ideově vyspělejším kolegům. Jeho doménou nadále zůstávaly fejetony. Někdy měly politickou tematiku, občas se Horký snažil o zakomponování myšlenek, jež razili Dyk a Borský, ale hodnota jeho fejetonů byla často primárně literární. Největšího úspěchu dosáhl alegorickým fejetonem *Starosta Lišák*, v němž ironicky napadal údajnou Benešovu touhu po prezidentském úřadě za každou cenu.

Fronta o sobě prohlašovala, že je nezávislým listem. Ve skutečnosti příliš neskryvala sympatie k agrární straně. Horký velmi obdivoval agrárního vůdce A. Švehlu. V agrárním ministru školství M. Hodžovi viděla *Fronta* kultivovaného politika evropského formátu, protipól E. Beneše. Příklon *Fronty* k další politické straně, Lize proti vázaným kandidátním listinám, před parlamentními volbami

roku 1929, byl příčinou rozchodu dosavadních nejvýznamnějších spolupracovníků s *Frontou*.

Rozchod V. Dyka a L. Borského s *Frontou* během jejího třetího ročníku znamenal změnu tváře časopisu a ukončení jeho jedné etapy. Nutno říci, že té pozoruhodnější, a to díky uceleným myšlenkovým koncepcím V. Dyka a L. Borského, i když byly někdy přepjaté a přehnaně negativistické. Do popředí se ve *Frontě* poté dostal muž z okolí J. Stříbrného F. Schwarz, jenž ji sblížoval s Ligou proti vázaným kandidátním listinám, později s Národní ligou.

2. Karel Horký a Fronta v letech 1930–1938

2.1. Karel Horký v politice

V první polovině 30. let Horký pokračoval ve vydávání *Fronty*. Nebyla to však již jeho jediná ambice. Poprvé ve svém životě se totiž angažoval v politice. Spojil svoje jméno se Stříbrného Národní ligou. Tato politická strana se vydělila v dubnu 1930 z Ligy proti vázaným kandidátním listinám. Národní liga byla fašizující politická strana vůdcovského typu, která stála a padala s osobou J. Stříbrného. Vyslovovala nacionální a sociálně demagogické požadavky, což umožňuje zařadit ji na okraj fašistického hnutí.¹ V pražských obecních volbách do ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy konaných 27. září 1931 se K. Horký ucházel o přízeň voličů v čele kandidátky Národní ligy společně s K. Perglerem (ten ovšem pobýval v USA). *Nedělní Večerní list* otiskl 6. září Horkého svolání, jímž se účastnil předvolební kampaně ligy. Horký ho nazval příznačně heslem *Ted' anebo nikdy!*, jež bylo titulem jeho apelu z roku 1916. Z svolání vyplynulo, že to, co Horkého spojuje s ligou, je „boj proti velikému falzu, politickému teroru a temnu legend“. Proti tomu prý bojoval již před čtrnácti lety. Tehdy však byl sám, v boji proti všem. Pergler stál v té době proti němu. „Musil tak stát, neboť poctivě věřil v masky, jimž já už tenkrát přestal věřit.“ Horký doufal, že Národní lize se podaří vrátit národu jeho ztracené sebevědomí a smést „vedlejší vládu“. Vysvětloval, že dobytí Prahy otevře cestu k likvidaci vlivu „vedlejší vlády“. Ta totiž podle Horkého rozkládala národ a udržovala se penězi, korupcí, intrikami a terorem. Měla na svědomí „politické vraždy“ osobností jako byli Borský, Pergler, Dürich a Stříbrný. Ve své kampani se Horký připojoval k volebnímu heslu Národní ligy: Proti hladu a proti Hradu!² Během volební kampaně mu vyšel jako tisk Národní ligy sešitek s jeho fejetony *Starosta Lišák*, *Žena bez vlasti (Dopis paní Elle Perglerové)*, *Národní liga a ženská válka (Přes Fráňu Zemínovou českým ženám)*.³

Praze chtěl Horký vrátit její „národní důstojnost“. Hlásal, že „slovanská budoucnost Prahy je v síle a v rukou Národní ligy“ a přál si, aby „Praha i po stránce kulturní a umělecké se osvobodila ode všech levicových vlivů a z poručnictví realistické vedlejší vlády, která dnes Praze diktuje i její vzhled“. Vypověděl „neúprosný boj dnešnímu realistickému slohu, dnešní strašlivé architektuře, která je horší než josefinská a za kterou jednou nás budou proklínat naši potomci.“ Politicky chtěl pracovat pro sblížení Národní ligy s národně demokratickou stranou a sliboval si od toho nové možnosti nezávislé a opravdu národní politiky. Ptal se: „Proč

¹ Charakteristika Libora Vykoupila, viz Miroslav MAREŠ, *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*, Misto vyd. neuv. 2003, s. 120. Dále viz Jiří MALÍŘ – Pavel MAREK a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*, 1. díl, období 1861–1938, Brno 2005, s. 781–791.

² Karel HORKÝ, *Ted' anebo nikdy!*, *Nedělní Večerní list* 5, č. 248, 6. 9. 1931, s. 1.

³ Vydáno v Praze 15. 9. 1931, vytisklo Tempo. Na obálce byla volební hesla Národní ligy. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. T.

z Národní ligy, která je dnes jen Národní ligou, by se zítra nemohla stát Národně demokratická liga?“⁴

Připomeňme, že Horký byl členem agrární strany, nikde se však o svém stranictví nezmiňoval a nebránilo mu kandidovat za Národní ligu. Při svém vstupu do politiky prohlašoval: „Nevstupuji do tohoto volebního zápasu za žádnou politickou stranu, nýbrž jako samostatný kulturní pracovník, který při své kandidatuře má na zřeteli především zájmy umělecké a kulturní. Je-li v ní snad něco politického, pak by to mohl býti jen fakt, že bohužel i otázky umělecké a kulturní jsou na pražské radnici podřízeny vlivům a přáním vedlejší vlády a že mojí náročnou povinností bude tomuto faktu pevně čelit.“ Snažil se jako vždy vyvolat dojem, že si uchoval nezávislost: „Jediná politická strana, kterou na prahu těchto památných voleb mi nelze potlačit, je můj vnitřní hlas“.⁵

Ne každý si však Horkého „vnitřního hlasu“ a charakteru vážil. V době předvolební kampaně vystoupil v *Českém slově* proti Horkému historik Jaroslav Werstadt. Přirovnal ho ke klaunům, kteří se nechávají políčkovat; on se však podle Werstadta políčkuje sám tím, že mění názory a postoje a sám „uděluje si morální výprask za to, co opačného kdy jindy sám mluvil nebo dělal.“ Přitom vystupoval jako „národní vychovatel a reformátor“. Werstadt velmi obsírně rekapituloval Horkého chování za hranicemi po vypuknutí světové války. Připomněl nemorálnost Horkého pobírání konzulátní podpory a další problematické momenty, za něž byl již před lety v tisku pranýřován. Werstadta iritovalo sebevědomí, s nímž Horký vyžadoval odpovídající uplatnění v zahraničním odboji, neboť se pokládal za jediného opravdového českého novináře za hranicemi. Werstadt využil také formulací, jimiž Horký po usmíření s Masarykem ve svém prohlášení korigoval svoje úsudky.⁶

Podobným způsobem útočil na Horkého 30. září F. Peroutka v *Přítomnosti*. Narážel na jeho změny názorů a vracel se znovu ke starým tématům z dob jeho účasti v protirakouském odboji. Psal o něm jako „literárním frajerovi“, „dnes tu, zítra tam“ a o jeho „schopnosti desíti různých mínění“. Horkého rozhořčilo Peroutkovo tvrzení, že „otázka financí hraje vůbec význačnou roli ve vývoji názorů p[ana] Horkého“. Horký vrátil Peroutkovi úder tím, že ho nazval „žurnalistickým obročníkem“, jenž takto píše o kolegovi, který je bez pevné existence, nemá žádný úřad a pravidelný plat.⁷

Horkého minulost byla vděčným tématem pro hradní tisk. Horkému nezbyvalo, než se znovu začít obhajovat a vysvětlovat svůj pohled na svou účast v odboji

⁴ [Aut. neuvad.], *Karel Horký na Slovanském ostrově*, Polední list 5, č. 268, 26. 9. 1931, s. 1–2.

⁵ Karel HORKÝ, *Ted' anebo nikdy!*, Nedělní Večerní list 5, č. 248, 6. 9. 1931, s. 1.

⁶ Jaroslav WERSTADT, *O muži, jenž se políčkuje*, *České slovo* 23, č. 221, 22. 9. 1931, s. 2; 2. část, č. 223, 24. 9. 1931, s. 2–3; 3. část, č. 224, 25. 9. 1931, s. 2.

⁷ Karel HORKÝ, *Dozvuky (Dokončení)*, *Fronta* 4, 1931, č. 35, s. 552–555.

a na Dürichovu aféru. Na obou stranách přitom padaly stejné argumenty jako před deseti lety v diskusi nad Horkého *Vlastí*.⁸

Ve volbách do pražského ústředního zastupitelstva 27. září 1931 byla Národní liga poměrně úspěšná. Horký i po svém zvolení do zastupitelstva řečnil spolu s funkcionářem ligy F. Schwarzem a senátorem J. Trnobranským v Praze na schůzích a shromážděních, kde se agitovalo pro volby do místních výborů, jež probíhaly 4. října 1931. Jak bylo příznačné pro politické schůze extrémních stran, schůze ligy bývaly bouřlivé a docházelo na nich ke rvačkám mezi ligisty a levicovými studenty či dělníky.⁹

Národní liga se po volbách snažila o další posílení řad svých stoupenců. Hodlala se zaměřovat na sblížení s národní demokracií prostřednictvím vyjednávání se skupinou redaktorů *Národní politiky*. Chtěla bojovat proti národně socialistické straně, protože podle vedoucích ligistických činitelů byla tato strana v rozkladu. Její rozbití by bylo prvním předpokladem změny poměrů, neboť režim se podle ligy opíral právě o tuto stranu. Vedle toho měla liga v úmyslu získávat další členstvo na venkově,¹⁰ neboť její oporou byla zatím jen Praha. Kromě bývalého redaktora *Českého slova* O. Skýpaly měl na toto programové vymezení vliv také Horký. Oba působili na vedoucí činitele ligy v tom smyslu, že je třeba uvažovat o směrnicích pro budoucnost a hledat nové vůdčí síly, které by ideově a programově prohloubily celé hnutí a vytyčily nové cíle.¹¹

Hospodářská krize přispěla k aktivizaci extrémních sil v politických stranách. V Národní lize se tento proces projevil na sjezdu v lednu 1932, kde Národní liga přijala fašistický program stavovského korporativního státu. Nejotevřeněji vyjadřovaly sympatie k fašistickým myšlenkám časopisy J. Stříbrného. Jako stoupenec Národní ligy ve Stříbrného tisku Horký publikoval (v *Nedělním listě* či v *Poledním*

⁸ Horký se hájil například ve své řeči pronesené na Slovanském ostrově, otištěné v *Poledním listě*. Viz [aut. neuvěd.] *Karel Horký na Slovanském ostrově*, *Polední list* 5, č. 268, 26. 9. 1931, s. 1–2.

⁹ Příkladem může být schůze na pražském Žižkově 3. 10. 1931, kde Horký kritizoval národně socialistického senátora Klofáče a poslankyni Zeminovou, vyslance Jana Masaryka a také prezidenta republiky. Došlo k potyčkám mezi stoupenci ligy a mezi odpůrci, přítomní vykřikovali „Ať žije Klofáč“, nebo naopak provolávali hanbu Klofáčovi, Benešovi či údajně dokonce i prezidentu Masarykovi. Došlo k policejnímu zásahu. Viz NA, f. PMV-AMV 225, k. 1305, sig. 225–1305–4/19–21, dotaz poslance Emila Špatného panu ministru vnitra o neodůvodněném zatčení Josefa Havlůje při schůzi volební na Žižkově, 9. 11. 1931; a dále viz NA, f. PMV-AMV 225, k. 1305, sig. 225–1305–4/19–21, zpráva Policejního ředitelství v Praze prezidiu ministerstva vnitra ze 17. 12. 1931.

¹⁰ NA, f. PMV-AMV 225, k. 1305, sig. 225–1305–4/30, zpráva policejního ředitelství prezidiu ministerstva vnitra „Národní liga – situace“ z 16. 10. 1931.

¹¹ NA, f. PMV-AMV 225, k. 1305, sig. 225–1305–4/48–49, zpráva policejního ředitelství prezidiu ministerstva vnitra „Národní liga – situace po volbách“ z 2. 10. 1931.

listě, kam psal po tři roky fejetony). Ve straně se uvažovalo o jeho jmenování redaktorem kulturní rubriky *Poledního listu* a *Expresu*.¹² Do *Poledního listu* přispívali ze spolupracovníků *Fronty* také např. F. Schwarz či F. Kahánek.

Podle svého programu chtěla Národní liga spojit všechny občanské strany pod svým vedením v jednotný tábor proti socialistům. Na vůdčí postavení však neměla dost sil.¹³ Proti socialistům Horký i s *Frontou* vystupoval.¹⁴ Zvláště se zaměřoval na národně socialistického politika a vydavatele *Lidových novin* Jaroslava Stránského, jenž rozpoutal kampaň proti Stříbrnému kvůli jeho úplatkářským aférám.¹⁵ V *Nedělním listě* Horký v září 1934 obhajoval Stříbrného před útoky národních socialistů a obviňoval národně socialistickou stranu z toho, že dříve ochotně brala jeho peníze, ale později se ho zbavila s tím, že se nenechá penězi ovládat. Přitom šlo o to, že byl nepohodlný Klofáčovu vedení strany.¹⁶

Horký setrval na stanovisku Národní ligy i v tom, že souhlasil s myšlenkou slovenské autonomie v rámci Československa (ve *Frontě* ji propagoval např. F. Schwarz a Jaroslav Slavata).¹⁷ Když na Nitranských oslavách 1100 let od počátku christianizace Slovenska promluvil vůdce Hlinkovy slovenské lidové strany (HSLŠ) Andrej Hlinka ve prospěch slovenské autonomie, Horký poté v září 1933 v *Nedělním listě* napsal: „Ale radost z Hlinky, který byl v Nitře, si nedám vzít.“¹⁸

Začátkem 30. let se změnil Horkého vztah k církvi. Zatímco v mládí z ní demonstrativně vystoupil a ostře útočil proti klerikalismu, roku 1932 vzbudilo pozornost tisku, že se rozhodl nechat pokřtít dceru. Nijak zdůvodňovat to ovšem nemínil: „jak k tomu rozhodnutí jsem došel, je pouze moje věc“. On sám se vrátil do katolické církve.¹⁹ Přátelil se s pražským arcibiskupem Karlem Kašparem, který se mj. zajímal o zdravotní stav nemocné paní Horké.²⁰

Na pravicových pozicích stál Horký také v období tzv. insigniády. Předcházel jí spor mezi českou Karlovou univerzitou a německou univerzitou o historické univerzitní insignie, které měly podle zákona z roku 1920 (tzv. Lex Mareš) náležet české univerzitě. Německá univerzita je však odmítala vydat. Rektor Karlovy univerzity Karel Domin požádal o zápis Karlovy univerzity do pozemkových knih jako

¹² NA, f. PMV-AMV 225, k. 1305, sig. 225–1305–4/47, zpráva policejního ředitelství prezidia ministerstva vnitra „Národní liga – informace“ z 6. 10. 1931; Milena BERÁNKOVÁ – Alena KŘIVÁNKOVÁ – Fraňo RUTTKAY, *Dějiny československé žurnalistiky, 3. díl, Český a slovenský tisk v letech 1918–1944*, Praha 1988, s. 176.

¹³ Tomáš PASÁK, *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*, Praha 1999, s. 132.

¹⁴ Viz např. Karel HORKÝ, *Konečně unavili svět*, *Fronta* 6, 1933, č. 6, s. 77–80; František SCHWARZ, *Socialismus a demokracie*, *Fronta* 5, 1933, č. 48, s. 757–760.

¹⁵ Např. viz Karel HORKÝ, *Přechovávác horší zloděje*, *Fronta* 4, 1931, č. 12, s. 181–182; týž, *Docent pornografie*, *Fronta* 4, 1931, č. 42, s. 658–659.

¹⁶ Karel HORKÝ, *Vůně doby*, *Nedělní list*, 2. 9. 1934.

¹⁷ Viz např. František SCHWARZ, *Dobrá rada nad zlato*, *Fronta* 6, 28. 12. 1933, č. 29, s. 447–449; Jaroslav SLAVATA, *O autonomii Slovenska*, *Fronta* 6, 26. 4. 1934, č. 46, s. 720–722.

¹⁸ Karel HORKÝ, *Fariseové*, *Nedělní list*, 10. 9. 1933.

¹⁹ *Národní listy*, 23. 12. 1934.

²⁰ Karel HORKÝ, *Návštěva v ložnici*, *Fronta* 5, 1932, č. 14, s. 218–219.

majitele Karolina, kde byly insignie uloženy. V únoru 1934 bylo žádosti vyhověno, což byl první krok k získání předání insignií Karlovou univerzitou. Z předání insignií se stal politický problém. Docházelo k prvním střetům mezi nacionalistickými a levicovými studenty. Socialistické strany začaly označovat Domina za „fašizujícího rektora“.²¹ V červnu 1934 Horký ve svém fejetonu v *Nedělním listě* vyjádřil své znechucení nad levicovou kampaní proti K. Dominovi a obhajoval jeho kroky.²²

21. listopadu 1934 vydal ministr školství a národní osvěty Jan Krčmář příkaz k předání univerzitních insignií německou univerzitou Karlově univerzitě. Vydání bylo odmítnuto a studenti Německé univerzity 24. listopadu obsadili Karolinum, aby předání zabránili. Následovaly pouliční bitky, nacionalistické kravály a výtržnosti, tedy začátek tzv. insigniády. Situace se uklidnila až po několika dnech. Nakonec byly insignie předány. Nacionalistická pravice získala z události politický kapitál, který využívala při zakládání krajně pravicového Národního sjednocení.²³

V reakci na řádění „zfašizovaných studentů“ během insigniády vydali 28. listopadu 1934 levicoví intelektuálové *Manifest českých a slovenských spisovatelů*, sdružených v Obci československých spisovatelů. Podepsali ho nejen komunističtí autoři (např. Karel Teige, Vítězslav Nezval), ale i bratři Čapkové, Jan Mukařovský či Josef Kopta. Pravice odpověděla tzv. trucmanifestem *Slovo k českému národu*, publikovaným v *Národních listech* 8. prosince 1934. Mezi podepsanými byl J. S. Machar, I. Herrmann, J. Kolman-Cassius, Rudolf Medek a také K. Horký. Trucmanifest vítal každý projev národního smýšlení studentstva, nicméně nijak neútočil na signatáře manifestu. Nelze však nezmínit ostré protilevicové vystoupení proti manifestu, které několik dní předtím učinil jeden ze signatářů trucmanifestu R. Medek, když vylučoval levicové spisovatele z národa a vyhrožoval koncentračními tábory. K. Čapek se proti tomu ohradil v *Lidových novinách*.²⁴

Již zmíněné Národní sjednocení vzniklo v říjnu 1934 spojením národní demokracie, Stříbrného Národní ligy a Národní fronty. Ta byla vedena fyziologem, bývalým národním demokratem a nyní fašistou F. Marešem, místopředsedou byl R. Gajda. Do předvolebního boje před parlamentními volbami roku 1935 vstupovalo Národní sjednocení v čele s K. Kramářem a s ambicemi stát se vedoucí politickou stranou. Ty se však nenaplnily. Ve svém volebním programu si Národní sjednocení kladlo za cíl vystupovat proti nejednotnosti národa, proti režimu stran a proti Hradu. Odmítalo versailleský systém, který chtělo nahradit slovanско-románským blokem, v jehož rámci by Malá dohoda spolupracovala s Polskem,

²¹ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, 2. díl, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930–1935), Praha 2002, s. 273–274.

²² Karel HORKÝ, *Velcí trpashlíci*, *Nedělní list*, 3. 6. 1934.

²³ Z. KÁRNÍK, *České země*, 2. díl, s. 273–275.

²⁴ Ivan PFAFF, *První protifašistický manifest českých intelektuálů*, ČČH 91, 1993, s. 255–260; Z. KÁRNÍK, *České země*, 2. díl, s. 276, 541; T. PASÁK, *Český fašismus*, s. 164, 148–149.

Bulharskem a fašistickou Itálií. Volebním heslem bylo známé „Nic než národ“. Odpor mělo Národní sjednocení k Němcům, SSSR, komunismu, židům či zednářům.²⁵

Vstupem Národní ligy do Národního sjednocení se Horký dostal do tohoto nového politického uskupení. Jistou dobu mu dokonce svítala naděje na prestižní politickou kariéru. Na jaře 1935 se totiž uvažovalo o jeho kandidatuře do senátu. Snažil se ji prosadit člen ústředního výboru Národního sjednocení Stanislav Nikolau²⁶ a podporoval ji také místopředseda F. Mareš. Oba nakonec Horkému sdělili, že se to nepodařilo. Kramář by prý Horkého v senátu vítal, ale bylo třeba dát přednost jiným.²⁷

Průřez Horkého politickými stanovisky v tomto období by nebyl úplný bez zmínky o jeho obhajobě časopisu *Vlajka*. O perzekuci stejnojmenné extremistické organizace státními orgány napsal do *Fronty* vlajkař J. Slavata již roku 1930.²⁸ Horký se na její stranu postavil ve *Frontě* v únoru 1935, aby protestoval proti zastavení revue *Vlajka*. Vlajkařské hnutí bylo podle Horkého již příliš silné na to, aby umlčení jeho časopisu mohlo způsobit jeho „zemlení“. Chtěl vysvětlit význam té „nepatrné skupiny několika statečných mladých lidí“ pro národ. *Vlajka*, kterou založilo „několik hochů [. . .] při kávě bez rohlíku“ způsobila převrat v duších studentstva a zničila vliv realismu na studenty. Na skupině *Vlajky* kromě boje proti realismu oceňoval Horký také mládí, „romantickou odvalu pravdy a národního nadšení“, inteligenci a vědeckou vášeň. Té byl Horký svědkem, když navštívil schůzi *Vlajky* týkající se boje o *Rukopisy*, jejichž pravost *Vlajka* hájila. Svou obhajobu Horký uzavřel: „Je však dnes naše velká a čestná povinnost, pomáhat zastavené *Vlajce* všemi způsoby. Nejen morálně, nýbrž i zvýšeným zájmem o publikace, které vydala. [. . .] *Vlajka* je mladší sestra *Fronty*. Ideového a politického rozdílu není mnoho.“²⁹ Horký se snažil veškerou svou stylistickou obratností bránit skupinu, které bylo podle jeho názoru ukřivděno. Ovšem přeháněl v tvrzení, že *Vlajka* zničila masarykovský realismus, jen jím otrásla. Je také pozoruhodné, že Horký zcela pominul antisemitismus *Vlajky*.³⁰

²⁵ M. MAREŠ, *Pravicový extremismus*, s. 119–120. Dále viz Vladimír FIC, *Národní sjednocení v politickém systému Československa – 1930–1938. Příspěvek ke kritice českého buržoazního nacionalismu*, Praha 1983.

²⁶ Stanislav Nikolau (1878–1950) – český fašistický politik. Původně učil na středních školách, předseda Československé společnosti zeměpisné. Do začátku 20. let působil v národně sociální straně. Potom se začal angažovat v extrémních pravicových a fašistických organizacích. Roku 1923 byl v předsednictvu Národního hnutí, v letech 1932–1934 předsedou fašistické *Vlajky*, od dubna 1934 ve vedení Národní fronty a v dubnu 1935 byl zvolen do ústředního výboru Národního sjednocení. Viz F. KOLÁŘ a kol., *Politická elita*, Praha 1998, s. 182.

²⁷ Národní liga byla proti Horkého kandidatuře kvůli jeho členství v agrární straně. Stříbrný se obával, že by potom kandidaturu žádal i Machar. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 16, koresp. přijatá, složka Stanislav Nikolau, dopis S. Nikolaua K. Horkému z 17. 5. 1935; LA PNP, f. Karel Horký, k. 14, koresp. přijatá, složka František Mareš, dopis F. Mareše K. Horkému z 3. 5. 1935.

²⁸ Jaroslav SLAVATA, *Persekuce*, *Fronta* 4, 1930, č. 24, s. 366.

²⁹ Karel HORKÝ, *Nad cárem Vlajky*, *Fronta* 7, 1935, č. 26, s. 313–314.

Na pražské radnici se Horký zabýval kulturními záležitostmi. Byl zvolen do městské rady a do kulturně-školské komise.³¹ Do jeho politiky na radnici se samozřejmě promítly výsledky parlamentních voleb z roku 1935. Jako nejsilnější z nich vyšla Henleinova Sudetoněmecká strana (SdP), která usilovala o vybudování a vedení sudetoněmeckého „národního společenství“. Horký pod vlivem tohoto volebního výsledku ještě zvýraznil svůj boj za slovanský charakter Prahy, jenž vyhlašoval již ve volební kampani. Na schůzi Ústředního obecního zastupitelstva hlavního města Prahy 3. června 1935 pronesl projev, v němž se zabýval otázkou „soustavného ničení českého rázu Prahy“. Projev byl provázen bouřlivými reakcemi a křikem socialistické většiny zastupitelstva. Po volebním úspěchu Henleinovy strany bylo podle Horkého nutné zamyslet se nad rázem Prahy. Hlavní město mělo být příkladem národního sebevědomí. Horký uváděl příklad Německa, kde se odstraňovaly neněmecké nápisy a nahrazovala se slova cizího původu. Předčítal příklady nečeských názvů pražských firem, kin, hotelů a kaváren a žádal, aby bez rozdílu stran se všichni sjednotili na vůli k upevňování národního rázu Prahy a „odstraňování všeho, co by mohlo sloužit plánům pangermanismu.“ Navrhoval, aby magistrát již nepovoloval cizojazyčné nápisy ve městě, zrevidoval ty existující a ve vhodných případech se postaral o jejich změnu.³²

Jiný boj vedl Horký na radnici kupříkladu proti Španielovu pomníku Bedřicha Smetany, který měl stát u Národního divadla. Pomník se mu nelíbil a považoval ho za urážku Smetanovy památky. Za nevhodné pokládal i plánované umístění pomníku. Při každé příležitosti, když se snažil něco prosadit, si uvědomoval, že jako zástupce Národní ligy je pro mnohé politicky nepřijatelný a má těžkou pozici.³³ V klubu Národní ligy však na radnici nezůstal. Vystoupil z něj a přešel do klubu národní demokracie.³⁴

Na radnici se snažil pomáhat kulturním pracovníkům. Dal mimo jiné v městské radě podnět k tomu, aby byly oceněny zásluhy spisovatele F. S. Procházky, jenž poté dostal diplom. Kromě Procházky také kupříkladu Jiří Guth-Jarkovský Horkému děkoval, že v radě vystoupil v jeho prospěch. Na radnici Horký působil do roku 1937.³⁵

³⁰ Milan NAKONEČNÝ, *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*, Praha 2001, s. 54–55.

³¹ Karel HORKÝ, *Radniční politika*, 6. 2. 1937.

³² Karel HORKÝ, *Jak v době Konrada Henleina vypadá slovanská Praha*, *Fronta* 7, 13. 6. 1935, č. 43, s. 525–527.

³³ Karel HORKÝ, *Velcí trpaslíci*, *Nedělní list*, 3. 6. 1934; [aut. neuvad.], *Projev Karla Horkého na pražské radnici o pomníku Bedřicha Smetany*, *Fronta* 5, 1933, č. 42, s. 666–668.

³⁴ [Aut. neuvad.], *Bouřlivý odchod primátora Baxy*, *Halo noviny*, 6. 4. 1937.

³⁵ LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Jiří Guth-Jarkovský, dopis J. Gutha-Jarkovského K. Horkému z 18. 4. 1936; LA PNP, f. Karel Horký, k. 16, koresp. přijatá, složka František Serafín Procházka, dopis F. S. Procházky K. Horkému z 16. 4. 1936. Horký se s radnicí loučil s lítostí ve fejetonu v *Národních listech*. Viz [aut. neuvad.], *Kdo odešel z pražské radnice*, *Pražské slovo*, 4. 6. 1938.

V polovině listopadu 1935 oznámil prezident Masaryk ve svých 85 letech svůj úmysl abdikovat. Za nástupce doporučil E. Beneše, jenž byl také 18. prosince 1935 zvolen. Po Benešově nástupu do prezidentské funkce se zlepšil Horkého vztah k němu a zčásti i T. G. Masarykovi. Projevilo se to mj. v politickém spisu *Deset let od smrti Josefa Düricha*, vydaném v edici Knihovna pozdravy *Fronty* jako její třetí svazek v březnu 1937. Horký zde byl mnohem smířlivější a zmizela útočnost, tak charakteristická pro jeho starší politické brožurky. Napsal, že tímto spiskem nechce otvírat staré rány – naopak chtěl „hroty odstranit“.³⁶

V brožuře znovu zrekapituloval důvody Dürichova odchodu za hranice v době světové války, jeho činnost v protirakouském odboji, celou Dürichovu aféru (označení „aféra“ se mu však nelíbilo), stejně jako její dozvuky za republiky. Trval na Dürichových kladných charakterových vlastnostech, na jeho cti a skromnosti, ale uznával, že se nehodil k odbojové práci. Byla to Dürichova chyba, „když bez dobrého rozmyslu šel do něčeho, co bylo diametrálně vzdáleno jeho povaze a co vyžadovalo základní, tedy nemožnou změnu celé jeho přirozenosti, ale nelze také zazlívát jiným, když pevně a nesentimentálně dovedli za hranicemi uplatnit kapitál všech svých vrozených předností, nezbytných pro úspěch na vlnách revoluce.“³⁷ Tím naznačil, že chápe, že ostatní odbojoví pracovníci dělali, co museli, i za tu cenu, že Dürich trpěl. Zásadně tím přehodnotil a zmírnil svoji interpretaci aféry, na níž trval ještě v prvních letech vydávání *Fronty*, když spolu s Dykem a Borským psal o zfalšování dějin protirakouského odboje a Benešově intrikánství.

Obviňovat E. Beneše již Horký rozhodně nechtěl. O svém protibenešovském pamfletu *Dürichův národ a Benešovo obecnstvo* napsal, že vznikl z jeho úžasu nad obviněními vznesenými proti Dürichovi, která byla „některými samozvanými soudci předkládány české Americe tak obratně, jako by to z části nebo i vesměs byly vzkazy dr. Beneše.“ Horký tedy vlastně uznal, že vycházel z mylných informací. S odstupem svou brožuru hodnotil jako „vzrušenou, příliš vášnivou, zoufale bolestnou, bezmocně útočnou a na českoamerické poměry vysoce netaktickou“. Zároveň byl přesvědčen, že Beneš by pochopil „čestnost vášně“ brožury, kdyby byl svými informátory zpraven o průběhu českoamerických schůzí, kde se na Düricha útočilo.³⁸

Národní politika informovala o Horkého brožuře s porozuměním pro jeho přání, aby Dürichovo jméno bylo vždy vyslovováno spolu s těmi, kdo se zasloužili o osvobození národa. „Každý kdo Düricha v jeho životě znal a sledoval jeho práci, nemohl vidět než jen ušlechtilost a velikou čistotu charakteru.“³⁹ Výročí Dürichova úmrtí bylo připomenuto v lednu 1937 i v *Poledním listě*.⁴⁰

³⁶ Karel HORKÝ, *Deset let od smrti Josefa Düricha*, Praha 1937, s. 7.

³⁷ Tamtéž, s. 16.

³⁸ Tamtéž, s. 9–10.

³⁹ [Aut. neuvad.], *Na okraj knížek*, *Národní politika*, 11. 4. 1937.

⁴⁰ [Aut. neuvad.], *V českých službách*, *Polední list*, 12. 1. 1937.

Brožura *Deset let od smrti Josefa Düricha* jako by symbolicky uzavřela Horkého protibenešovské a protimasarykovské útoky, jež měly svou největší razanci právě v tomto publicistickém formátu. Patřila do období, kdy se spolu s jeho postojem k Hradu změnilo také jeho postavení v české žurnalistice. Již byl „akceptovatelný“. Projevilo se to třeba tím, že od podzimu 1937 se stal redaktorem fejetonové rubriky v *Národních listech*, kde působil až do roku 1939. Začal také přispívat do melantrišského *Pražského ilustrovaného zpravodaje*. Bylo to chápáno jako součást jeho přerodu. „Je to už jiný Karel Horký. Útočnost odvanula a smírné, nerudovské pochopení pro slabosti lidské přesycuje tyto zdobné věty [. . .]. Nedomýšlíme se ani, že by na tomto životně vyrovnaném nahlížení na lidi a děje mělo vliv zvolené prostředí nové redakce. Spíše budeme pravdě blízcí, tvrdíme-li, že z Horkého vyvanuje léty zahořklost a vrací se smysl pro reálné zjevy českého života. To se dá nepřímo kontrolovat i tím, co občas napíše do týdeníku ‚Fronta‘, který založil vědomě jako most a tribunu pro sejítí se všech u nás, kteří chtěli dělat pravici. Doufejme, že někteří i musili. V českých poměrech jsme zvyklí na určité ztuhlé formy. Nepochopí snad ani všichni, když někdo vrací se tam, kde začal a odkud vyšel. . .“⁴¹ Je možné, že Horkého snad opravdu již opouštěla hořkost z dvacet let starých událostí. Svou roli jistě hrála i skutečnost, že mohl souhlasit s politikou nového prezidenta a vnímal ohrožení republiky. Nový kurz samozřejmě nabrala také jeho *Fronta*, o čemž bude pojednáno dále.

Často bylo v tisku poukazováno na Horkého postoje, které již nebyly tak konfrontační. Demokratičtí publicisté se odvolávali na Horkého vyjádření v tom smyslu, že „i Horký napsal“ či „i Fronta“ atd. Tak např. Karel Zdeněk Klíma v *A-Zet* ocenil, že Horký uznal zásluhy národně socialistického pražského primátora Petra Zenkla. „Nakonec i takový Karel Horký, na radnici kdysi příslušník stříbrné ligy, veřejně vzdal čest tomuto Zenklovu dílu a zřekl se nenávistných útoků proti němu.“⁴²

Kvůli svému politickému angažování ve prospěch Národní ligy v první polovině 30. let bývá ve starší literatuře Horký někdy zjednodušeně označován za fašistu.⁴³ Horký i *Fronta* skutečně začátkem 30. let převzali některé prvky krajně pravicové politické propagandy (důraz na slovanství, zahraničně politická orientace atd.). Ovšem ani se zřetelem na Horkého jistý respekt k italskému diktátorovi Benitovi Mussolinimu či obdiv k Adolfu Hitlerovi v prvních letech po jeho nástupu k moci, ho nelze za fašistu považovat. Ani žádné z jeho vyjádření neumožňuje vytvořit takový závěr. Jedním z podstatných rysů je v této souvislosti jeho nechuť

⁴¹ -č-, *Karel Horký redivivus*, Masarykův lid, 9. 8. 1937.

⁴² Karel Zdeněk KLÍMA, *Praha Zenkla potřebuje!*, A-Zet, 2. 5. 1938.

⁴³ „Ve fašismu se zhlédl i známý politický publicista Karel Horký“. Viz Vojtěch DOLEJŠÍ, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 165. Formulaci převzali M. BERÁNKOVÁ – A. KŘIVÁNKOVÁ – F. RUTTKAY, *Dějiny československé*, 3. díl, s. 173. František Všeticka napsal, že Horký podlehl profašistickým náladám, ale distancoval se od nich za okupace. Viz F. VŠETICKÁ, *Publicista*, s. 74.

k antisemitismu. Ten patřil k výbavě českých fašistů. Horký svůj odpor k antisemitismu projevil v řadě svých fejetonů ve *Frontě*, jak ukážeme dále. Při zmíněné obraně *Vlajky* její antisemitismus ignoroval. To by ukazovalo ne na fašistické přesvědčení autora, ale spíše na jeho politickou naivitu. Příznakem jisté dezorientovanosti byla i skutečnost, že spoluprací s Národní ligou spojil svoje jméno s hnutím, které vnitřně neakceptoval v celé jeho šíři. Nutno také dodat, že jeho propojení s ligou bylo patrné jen v první polovině 30. let.

Je zajímavé zastavit se u Horkého názoru na nacistického vůdce A. Hitlera. Jak Horký sám přiznal, zpočátku ho respektoval jako muže, „který svůj poražený národ pozvedl z prachu pokoření a probudil k novému mocnému životu ducha Německa,“ a nemohl mu upřít svůj obdiv a úctu, neboť „měl všechny vlastnosti opravdového vůdce, necouvajícího před žádnou překážkou.“⁴⁴ Za zlom ve svém vztahu k Hitlerovi Horký označil vydání zákona německou říšskou vládou, kterým se nařizovalo, aby byla z pomníků padlých ve světové válce odstraněna jména židů. A tak, zatímco dosud v Hitlerovi viděl „všecky přednosti vůdce, který vede pevně a se ctí svůj národ“, nyní „Hitler se stává skutečně Attilou a přestává být hoden být historicky stavěn vedle jiného nacionálního vůdce svého národa, Mussoliniho. Možná, že osud tohoto Itala bude jednou tragický. Ale vždycky čestný, neboť po tomto diktátoru zůstanou Itálii i v nejhorším případě monumentální kulturní díla světového formátu, kdežto od jména Adolfa Hitlera bude vždy neodlučitelná tato poskvřina, jakou ještě nikdy žádný vůdce se nepotřísnil.“ Chudí černí židé, kteří bojují statečně v habešském vojsku, jsou „lidsky na vyšším stupni než Adolf Hitler. [...] Převyšují jej o hlavu právě tou primitivní krásou nacionálního citu, který se u něho zvrhl v nástroj nejnižší plemenné pomsty, řekl bych přímo v jakési zvířecí pudy, neboť kromě něho sotva by se našel v celé vzdělané Evropě nějaký politický pohodný, který by měl smutnou odvahu, vyškrabovat z pomníků jména vojáků, padlých pro zemi Heineovu a Goethovu. Je-li vůdce německého národa opravdu přesvědčen, že toto je nacionalism, pak by ho měli sterilizovat.“⁴⁵

V Horkého ideové charakteristice historik T. Pasák napsal, že byl „na pozicích F. Mareše“, který spolu s nacionalistickou orientací a podporou K. Kramáře přivedl Horkého do protihradní opozice.⁴⁶ S tímto tvrzením nelze souhlasit. Příčina a následek byly v jeho případě totiž přesně opačné. Jak vyplývá z předchozích kapitol,

⁴⁴ „Trosky poválečného Německa byly troskami příliš doslovně, abychom některé lidské slabosti a přehmaty nedovedli odpustit géniu jednoho jediného muže, který měl schopnost proměnit porážku armády v pochod národa a udělat s ním takový zázrak vzkříšení, že na sedmnáct let po potupě v zrcadlovém sálu ve Versailles stojí dnes Německo obráceno zády k Ženevě a čelem bezmála proti celé Evropě, který v roce 1918 by byla považovala za blázna každého, kdo by jí byl přišel s proroctvím, že nějaký Němec s chaplinovskou štětičkou pod nosem bude v roce 1935 sedět na střeše kouřících se Kruppových továren a slibovat světu velkomyslně mír.“ Viz Karel HORKÝ, *Tedy toto je Adolf Hitler?*, *Fronta* 8, 28. 11. 1935, č. 7, s. 78–79.

⁴⁵ Tamtéž, s. 78–79.

⁴⁶ Tomáš PASÁK, *Karel Horký* (slovníkové heslo), viz Milan CHURANĚ a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, I. díl (A–M), Praha 1998, s. 237–238.

Horkého protihradní postavení má své kořeny v jeho konfliktu s T. G. Masarykem a E. Benešem v době světové války. Když byl potom ve 20. letech odmítnut levicí, dostal se do kontaktu s krajní pravicí právě kvůli svému odporu k Hradu. Byla to kritika E. Beneše a T. G. Masaryka, co ho s pravicí spojilo. Mareš Horkého nijak zásadně v jeho směřování neovlivnil. Nacionalistickou orientaci Horký přijal jaksi „druhotně“ a povrchně (snažil se ji ukázat např. ve zmíněném boji o slovanský ráz Prahy, kde užíval rétoriku Národní ligy). Ve svých fejetonech se však jako integrální nacionalista neprojevoval. Tuto orientaci vtiskli *Frontě* Dyk, Borský, Schwarz a další autoři. Horký jim ve *Frontě* poskytl prostor a sympatizoval s nimi.

2.2. Vývoj Fronty

Několik měsíců po odchodu V. Dyka zmizely z *Fronty* také příspěvky L. Borského – skončil v únoru 1930. V jeho případě však nebyl rozchod s *Frontou* nijak vysvětlen. Po odchodu těchto dvou osobností se stal vůdčím duchem týdeníku člen Stříbrného ligy F. Schwarz. On přinášel nejkoncepčnější příspěvky převyšující ostatní autory. Do *Fronty* psal od roku 1928 do konce roku 1933. Další osobností s nejpracovavějšími názory byl F. Hlaváček, jenž začal psát do *Fronty* po své rezignaci na funkci generálního tajemníka národní demokracie v listopadu 1931. Přispíval do všech následujících ročníků *Fronty* s výjimkou devátého (prosinec 1936 – leden 1938).

Jiné osobnosti ve *Frontě* znamenaly také odlišné priority než v prvním období časopisu. Prostřednictvím přispěvatelů – hlavně F. Schwarze a také K. Horkého, kandidáta Národní ligy v obecních volbách – se stala na počátku 30. let *Fronta* tiskovinou propojenou se Stříbrného Národní ligou, a to i finančně, jak již bylo uvedeno. Stříbrného podpora by vysvětlovala, jak se Horkému podařilo udržet časopis i v letech hospodářské krize. I po obecních volbách F. Schwarz ve *Frontě* prezentoval program a záměry Národní ligy (sociální program, slovanství, národní stát, obrana státu, odmítání „stranického sektářství“).⁴⁷ *Fronta* přesto neustále trvala na své nezávislosti.

Na prvním místě již nebyl boj proti osvobozené legendě. Doba vysunula do popředí jiné problémy. Ve 30. letech *Frontou* procházela tři nosná témata, která ji profilovala. Byl to její proměňující se vztah k Hradu, boj proti vnitřnímu ohrožení státu a proti ohrožení zvenčí. Tato témata představují to nejzajímavější, co *Fronta* přinesla. Je tedy vhodné pojednat o nich samostatně. Jsou zařazena do následující podkapitoly, zatímco tato podkapitola se bude zabývat přehledově vývojem *Fronty* jako periodika a stanovisky, jež zaujímala k politickým či kulturním osobnostem, ideologiím a společenským problémům.

Na jaře 1931 ztratila *Fronta* definitivně jednoho ze svých zakladatelů. 14. května 1931 zemřel v moři u dalmatského ostrova Lopud básník V. Dyk. *Fronta* otiskla několik článků, v nichž s úctou a obdivem shrnula jeho dílo a význam pro

⁴⁷ František SCHWARZ, *Co chce Národní liga*, *Fronta* 4, 1932, č. 48, s. 744–746. O programu strany dále viz V. PROKOP, *K sociálnímu a hospodářskému poslání Národní ligy*, *Fronta* 4, 1931, č. 39, s. 610–611.

národ.⁴⁸ Horkého naplňovaly opovržením „jidášské nekrology“ v některých hradních listech, které předtím měly pro Dyka jen výsměch a nepochopení. Svůj fejeton o něm nazval proto příznačně *Realisti a rytíř*. O jeho vztahu k *Frontě* Horký napsal: „Byly doby, kdy proti ní skutečně zahořkl jako národní demokrat. Byly však potom také doby, kdy rád by byl do ní psal, ale nemohl již, maje ruce svázané vnitřními poměry své strany a později paradoxním závazkem noblesy, k němuž se odsoudil jedním svým spiskem, který jeho jemnému duchu zavřel cestu k bezohlednému způsobu našeho boje. Nejen tento boj potom schvaloval, ale i podněcoval svým rozhořčením, k němuž dospěl novými zkušenostmi. Psáti však již nemohl. Ale čím více mlčel, tím více opovrhoval. Byl to rytíř, který smutně schoval svůj kord“.⁴⁹ Dykův rozchod s *Frontou* na jejích stránkách prý nebyl žádný konflikt. „Žádného sporu nebylo, šlo jen o přátelskou, předem redakčně smlouvenou výměnu názorů – a již za den po ní sedávali jsme s Dykem tak družně vedle sebe u restauračního stolu jako vždy před tím.“⁵⁰ Přátelství V. Dyka a K. Horkého prý neutrpělo tím, že se Dyk s *Frontou* „rozešel“. Měli se dál upřímně rádi.⁵¹

Naopak nového spolupracovníka získala *Fronta* na podzim 1931 ve F. Hlaváčkově. Národní demokrat Hlaváček patřil ve své straně ke křídlu integrálních nacionalistů mimo jiné spolu s V. Dykem. Právě Dykova smrt přispěla k jeho rozhodnutí rezignovat na funkci generálního tajemníka národně demokratické strany. Důvodem jeho odchodu byly dlouhodobé vnitrostranické konflikty nacionalistů s pragmatickým průmyslnickým křídlem Františka Xavera Hodáče. Integrální nacionalisté obviňovali pragmatické křídlo z toho, že usiluje o hospodářskou spolupráci se SSSR, což pro ně bylo jako pro antibolševiky nepřijatelné, a navíc že při tom spolupracuje s Benešovým ministerstvem zahraničí.

Horký Hlaváčkově nabídl možnost psát do *Fronty*. Hlaváček ji přijal, neboť z Horkého projevů na veřejných předvolebních schůzích usoudil, že mají stejný cíl, a sice vytvořit silnou nacionální a protihradní frontu v národě, a ke svému boji Hlaváček nějaký „nestranický list“ potřeboval. Horký Hlaváčkově nabídl úplnou svobodu, i když jeho názory nebudou v souladu se stanoviskem Národní ligy, nebo když bude ligu kritizovat a ujistil ho, že *Fronta* nechce být „orgánem jedné strany, nýbrž volnou tribunou, sdružující různé odstíny nacionální fronty protihradní“.⁵²

Hlaváček ve *Frontě* podrobně vylíčil průběh a všechny aspekty svého stranického boje v národní demokracii. V následujícím čísle *Fronta* otiskla jeho memorandum zaslané Kramářovi, v němž uváděl politické a ideové důvody své rezignace.⁵³

⁴⁸ František SCHWARZ, *Viktor Dyk*, *Fronta* 4, 1931, č. 25, s. 382–384; František SKÁCELÍK, *Za Viktorem Dykem*, *Fronta* 4, 1931, č. 25, s. 381–382.

⁴⁹ Karel HORKÝ, *Realisti a rytíř*, *Fronta* 4, 1931, č. 26, s. 409–410; Karel HORKÝ, *Realisti a rytíř (Dokončení)*, *Fronta* 4, 1931, č. 27, s. 424–427.

⁵⁰ Karel HORKÝ, *Zákon šedin*, *Fronta* 4, 1931, č. 38, s. 594.

⁵¹ Karel HORKÝ, *Realisti a rytíř (Dokončení)*, *Fronta* 4, 1931, č. 27, s. 424.

⁵² František HLAVÁČEK, *Dopis Fr. Hlaváčka redaktoru „Fronty“*, *Fronta* 4, 1931, č. 37, s. 573. Dále viz Karel HORKÝ, *Dopustil se idealismu*, *Fronta* 4, 1931, č. 36, s. 570–571.

Po tomto „uvedení“ začal Hlaváček přispívat do *Fronty* články o evropské mezinárodní politice.

I když Horký uvedl, že po volbách náklad *Fronty* stoupl, přesto se časopis potýkal s finančními potížemi. V únoru 1932, na začátku pátého ročníku, apelovali F. Hlaváček a F. Schwarz na čtenáře, aby posílali příspěvky do tiskového fondu, protože náklady na vydání prý přesahovaly příjmy a Horký *Frontu* podporoval soukromými prostředky.⁵⁴ Předplatitele chtěla *Fronta* získat snížením předplatného přímým odběratelům, kteří měli dostat ročně dvě čísla zdarma. Situace časopisu byla charakterizována takto: „Fronta jako neodvislý, nesubvencovaný list nemá ustláno na růžích.“⁵⁵ V číslech 21 a 22 ze září 1932 byla jako majitel *Fronty* uvedena v tiráži Horkého manželka E. Horká. Od čísla 23 byla v tiráži zapsána jako nakladatel. Odpovědným redaktorem a vydavatelem byl nadále K. Horký.⁵⁶

V průběhu 30. let se *Fronta* s různou mírou zájmu dotýkala celé řady témat. Jedním z nich byla obrana pravosti *Rukopisu královédvorského a zelenohorského*. Na začátku 30. let se obrany jejich pravosti chopila v tisku krajní pravice. Byl to jeden ze způsobů, jak vystupovat proti „realistické“ vědě, ztělesňované T. G. Masarykem. Velmi aktivní byla v tomto směru fašistická *Vlajka*, jejíž spoluzakladatel Jan Vrzalík⁵⁷ se v boji za pravost *Rukopisů* silně angažoval. Horký v souvislosti s tímto trendem poskytl ve *Frontě* prostor rozsáhlé pseudovědecké obraně *Rukopisů* autora s pseudonymem J. Ev. Hanka.⁵⁸ Témuž autorovi vydal Horký v březnu 1935 v nové edici Knihovna Pozdravy „Fronty“ brožuru s názvem *Strašidlo RKZ*. Horký v předmluvě k brožuře napsal o autorovi, že „celým svým způsobem myšlení, boje a osobitého vtipu i slohu jest jedním z nejsilnějších a nejzajímavějších obránců, kteří věrně vydrželi při praporu pravosti“.⁵⁹

Vlajkař J. Slavata ve *Frontě* propagoval názory univerzitního profesora a čestného člena Vlajky F. Mareše o pravosti *Rukopisů*. Mareše obdivoval. „Realisté pravdu ve věci *Rukopisů*, pravdu tak významnou a blahodárnou pro celý národní život, ubíjeli a na čas ubili velmi důkladně. Ale s politicky znovuvzkříšeným národem vstala z hrobu. A bude nesmrtelnou zásluhou prof. Mareše, že této pravdě, slabé a obestřené ještě smrtelnými mrákotami, silou svého ducha pomohl, takže tu

⁵³ František HLAVÁČEK, *Můj případ*, *Fronta* 4, 1931, č. 37, s. 574–577; *Memorandum Fr. Hlaváčka*, *Fronta* 4, 1931, č. 38, strany nečíslovány.

⁵⁴ Štěpán FILÍPEK, *Politická publicistika Karla Horkého. Rytíř ulice*, Rigorózní práce, Praha 2003, s. 129.

⁵⁵ *Redakční sdělení*, *Fronta* 4, 1932, č. 52, s. 809.

⁵⁶ 12. ledna 1933 redakce oznámila přesídlení redakce a administrace *Fronty* do Vlašské ulice 15. Viz *Redakční sdělení*, *Fronta* 5, 1933, č. 38, s. 604.

⁵⁷ Jan Vrzalík (1904–1971) – původně středoškolský profesor dějepisu. Politicky se angažoval jako funkcionář NOF. Roku 1930 spoluzakládal *Vlajku* a stal se jejím významným funkcionářem. Bojoval za pravost *Rukopisů*.

⁵⁸ První z obhajob viz Jan Ev. HANKA, *Prosba věkovitého starce k české vědě (Má závěť k rukopisným bojům)*, *Fronta* 5, 1932, č. 9, s. 134–136. Dále viz např. týž, *Sto nových námitek*, *Fronta* 6, 1933, č. 14, s. 212–214; týž, *Čapkiana*, *Fronta* 7, 1935, č. 20, s. 246–247.

⁵⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. T, Jan Ev. Hanka, *Strašidlo RKZ*, Praha 1935.

stojí dnes nepopíratelná, silná a v budoucnu jistě vítězná. To další je dnes úlohou těch mladých lidí, kteří s nadšením nesli požehnání Marešova ducha z Prahy do měst a do vesnic k tomu lidu, který již jednou zachránil národní existenci, zůstává věren tradicím národní kultury.“ *Fronta* upozorňovala na Marešův spisek *Marnost bojů proti RKZ*.⁶⁰ Sám F. Mareš se ve *Frontě* k pravosti *RKZ* také vyjádřil.⁶¹

Z vlajkařských spisů o *Rukopisech Fronta* neopomněla udělat reklamu ani Vrzalíkově knize *Poučení o nepadělaných rukopisech*, která vyšla jako první svazek knihovny kulturního odboru Vlajky. Vrzalík v knize konstatuje, že většina námitek proti pravosti *RKZ* je nesprávná. Podle něj neexistoval ani jeden skutečný důkaz nepravosti *RKZ*. *Fronta* předpokládala, že Vrzalíkův příspěvek by mohl zapůsobit na mladou generaci, protože není tak odborný jako Marešovy práce.⁶²

Českých dějin se týkala také Horkého soukromá aféra, která vznikla kvůli jeho fejetonu *Slečna Husová*. Snad se Horkému zdály jeho úvahy o tom, jak někdy lidi život zavane do cizích zemí, kde potom zakotví, nevinné a nezávazné. To by však nesměl jako jeden z příkladů uvést, že se ve francouzské knize o nevěstincích z doby Ludvíka XV., objevuje zmínka o prostitutce „demoiselle Huss“. Ze jména Horký vyvodil, že je dosti pravděpodobná její příbuznost s českým Mistrem Janem Husem.⁶³ Tato úvaha byla zjevně myšlena v nadsázce, snad byla poněkud nevkusná, ovšem nezasluhovala takové pozornosti, jaké se jí dostalo. Fejeton vyvolal četné reakce v tisku, který se předháněl v odsudcích Horkého a v obviněních z hanobení Husovy památky.

Na fejeton zareagovalo *České slovo*, *Národní osvobození*, a pak se připojovaly „noviny za novinami“, jak napsal F. Schwarz. *Národní politika* otiskla odsuzující projev „devatenácti pokrokových korporací“.⁶⁴ F. Schwarz upozorňoval, že

⁶⁰ Jaroslav SLAVATA, *Prof. dr. Mareš účtuje*, *Fronta* 6, 21. 9. 1933, č. 15, s. 226–228. Dále viz též, *K sedmdesátým pátým narozeninám prof. dr. F. Mareše*, *Fronta* 5, 1932, č. 28, s. 437–438.

⁶¹ František MAREŠ, *Strašidla před poklady*, *Fronta* 7, 1935, č. 31, s. 378–379.

⁶² Eugen HRABĚ, *Vrzalíkově „Poučení“*, *Fronta* 6, 1933, č. 26, s. 407.

⁶³ Nejkontroverznější pasáž: Francouzi „píší slečnu Husovou dvěma s, což znamená, že její konečné s bylo vyslovováno. [...] Byla to tedy skutečná a kompletní slečna Husová – a krk bych na to vsadil, že svým dávným původem neměla daleko do Husince. Mluví pro to nejen ta gramatická zvláštnost, ale i okolnost, že jméno Hus je velice vzácné, snad kromě zašlého rodu Mistra Jana se vůbec nevyskytuje. [...] Možná, že v době, kdy Hus kázal v Betlémské kapli proti neřestem, bylo již psáno ve hvězdách, že ze semene tohoto horlení se zrodí po několika stoletích takto děvka, která ponese jeho jméno. Byla v ní krev jeho rodu? Vyloučeno to není. Kdož ví, není-li to právě tato nevěstka, která byla posledním květem rodu Mistra Jana. [...] Je velmi pravděpodobno, že zrovna z popele, rozprášeného na březích Rýna, vzklíčilo jednou embryo života této slečny Husové, která po svém velikém jmenovci byla přísně zásadní, neprodávajíc svou lásku pod 100 franků.“ Viz Karel HORKÝ, *Slečna Husová*, *Fronta* 5, 1932, č. 8, s. 122–123.

⁶⁴ Odsuzující prohlášení, kde se pravilo, že Horký „způsobem hrubým a nedůstojným vzdělaného člověka dotkl se památky Mistra Jana Husa“ podepsaly Čs. obec legionářská, Čs. obec střelecká, Čs. obec učitelská, Kostnická jednota, Sdružení učitelů a profesorů strany nár. soc., Svaz dělnických tělocvičných jednot, Svaz národního osvobození, Svaz učitelstva čs., Svobodné bratrství, Svobodné učení selské, Ústřední rada církve československé, Ústřední škola dělnická, Volná myšlenka, YMCA, Akademická YMKA, Zemský ústřední

fejton nebyl vůbec politický. Horký totiž konstatoval jen možnost příbuzenství prostitutky a Mistra Jana Husa. Reakce na fejton Schwarz považoval za nepřiměřené a přepjaté. I kdyby to byla skutečnost, nesnižovalo by to velikost Husovy památky.⁶⁵ Sám Horký prohlašoval, že se necítí provinile, neboť Husovi ublížit nechtěl. Protestující organizace byly podle jeho názoru nakomandovány Hradem.⁶⁶

Po útocích, jež se snesly na jeho hlavu kvůli fejtonu Slečna Husová, žaloval Horký redaktora Ludvíka Stránského pro „přečin proti bezpečnosti cti“, jehož se proti Horkému měl dopustit v článku *Čeští spisovatelé vylučují K. Horkého a Šejdrismus ve službách arcibiskupského dvora*. Věc se projednávala v lednu 1932. Horký ve svém prohlášení trval na tom, že jeho fejton byl záležitostí čistě literární, pracující s historickým paradoxem, a nijak se nedotýkal Husovy památky. Dokládal svoji úctu a lásku k Mistru Janu Husovi a tvrdil, že fejtonu národně socialistický tisk zneužil k politické kampani proti němu. Poukazoval na to, že proti němu nijak nevystoupily literární spolky Svatobor a Máj, jejichž je členem, ani *Lidové noviny* či *Přítomnost*, která je považována za vůdčí orgán levicové inteligence. Citoval z *Demokratického středu*, listu národně demokratických intelektuálů, vyjádření o nesmyslnosti celé aféry, kterou usilovali národní socialisté o jeho diskreditaci.⁶⁷

Uvedená žaloba byla jen jednou z řady těch, jež na sebe navzájem Horký a redaktoři *Českého slova* a dalších periodik Melantricha podávali v důsledku aféry. Následovala v září 1932 žaloba dvaceti redaktorů Melantricha proti Horkému za Horkého fejton *Dopis příteli Opatrnému*, jímž se cítili uraženi.⁶⁸ Ze stejného důvodů redaktoři *Českého slova* žalovali Horkého také pro fejton *Nuncijs na zcestí*.⁶⁹ Naopak Horký pohnal před soud redaktora *Českého slova* K. Jíšeho za články s výmluvnými názvy *Pražské zastupitelstvo proti potupení památky Husovy* či *Rodné město Horkého se hanbí za svého rodáka*, a dále *Odhalený komplot proti 6. červenci*. Horký považoval rozhořčení *Českého slova* nad domnělou potupou památky Mistra Jana Husa za pokrytectví a prostředek ke kampani proti Národní lize.⁷⁰ Ze strany Horkého i Melantricha byl jistý zájem o ukončení žalob a smír, ale nedařilo se ho sjednat. Zvláště když následovala další žaloba na Horkého, tentokrát

spolek jednot učitelských v Čechách, Zemský ústřední spolek pens. učitelů škol obecných a měšťanských, Ženská národní rada, YWCA.

⁶⁵ František SCHWARZ, *Zločin a trest Karla Horkého*, Fronta 5, 1932, č. 10, s. 141–144.

⁶⁶ Karel HORKÝ, *Proč jsem neodpověděl*, Fronta 5, 1932, č. 10, s. 154–155. Článek vyšel také na první straně Poledního listu. Viz Polední list 6, č. 117, 26. 4. 1932, s. 1.

⁶⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. 21, vyjádření K. Horkého pro Krajský trestní soud v Praze z 2. 1. 1932.

⁶⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. 21, obžalovací spis na Karla Horkého z 29. 9. 1932.

⁶⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 21, dopis advokáta L. Haškovce K. Horkému z 28. 9. 1932.

⁷⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. 21, dopis advokáta L. Haškovce K. Horkému z 10. 10. 1932 a z 10. 12. 1932; dále viz [aut. neuvad.], *Benešův synovec o tajném archivu*, Fronta 5, 1932, č. 21, s. 323–324.

od národně socialistické strany, za článek *Chátrající strana, která se chce omladiti na účet pražského arcibiskupa*.⁷¹ Ke smíru došlo nakonec 16. ledna 1933.⁷²

Kromě podobných pomíjivých afér odrážela *Fronta* také zásadní celospolečenské problémy. V důsledku světové hospodářské krize byly častěji než kdy jindy vznášeny otázky týkající se demokracie a jejího fungování. Mluvílo se o její krizi. *Fronta* přinesla v září 1932 zásadní rozsáhlou úvahu o problémech československé demokracie. Jako ten hlavní určila roztržičnost stranického systému, v němž i koaliční strany mezi sebou neustále zápasily. Podle *Fronty* chyběla strana takové velikosti, aby měla většinu a mohla by plnit vůdčí úlohu.⁷³ Autor konstatoval, že tuto úlohu by nemohla plnit strana lidová, protože ani po sblížení se slovenskou stranou by nebyla dost silná. Uvažovalo se o spolupráci národně demokratické strany s Národní ligou. „Myšlenka tato byla svého času i ve ‚Frontě‘ favorizována.“ V národní demokracii jí však chyběla dostatečná podpora. Zbývala strana republikánská, jež se snažila se stát se univerzálnější stranou, proniknout i do měst. Autor do ní vkládal naděje. „Zformování československého bloku přibližně o 100 poslancích zdá se dnes, za dnešní rozeřtvanosti, fantazií. Je však naléhavou potřebou státní, která by měla diktovati vše možné úsilí, aby ho bylo dosaženo.“ Sjednocování by mělo probíhat i po národnostní linii. „Přejeme si dále koncentrace politické Čechů a Slováků. To vše znamená tedy, že za základ soustředění nemůžeme považovati případné sblížení stran socialistických.“ Socialismus totiž všude ztroskotat.⁷⁴

Vystupování proti socialismu bylo dalším důležitým tématem *Fronty*. Při každé příležitosti útočila proti socialistickým stranám, zvláště proti „hradní“ národně socialistické straně. Příležitostně otiskovala články o tragických poměrech v Sovětském svazu – o teroru, bídě ruského lidu a katastrofální hospodářské situaci.⁷⁵

F. Schwarz za použití znalostí o sovětském hospodářství kritizoval názory sociálních demokratů, kteří navrhovali jako východisko z krize plánované hospodářství. Varoval, že jeho uplatnění by znamenalo přibližování sovětskému modelu. Plánované hospodářství podle Schwarze přináší strnulost, neboť vyřazuje soukromou iniciativu, tlumí podněty k vlastnímu hospodářskému myšlení a potlačuje osobní

⁷¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 21, dopis advokáta L. Haškovce K. Horkému z 29. 12. 1932.

⁷² LA PNP, f. Karel Horký, k. 21, dopis advokáta L. Haškovce K. Horkému z 27. 1. 1933.

⁷³ „Za nedostatku jak vedoucí osobnosti (po případě i vedoucích osobností, které by uvědoměle a loajálně spolupracovaly), tak i vedoucí, preponderantní strany, a při té stranické a ještě k tomu nacionální roztržičnosti, je parlament náš odsouzen k oné bezmocnosti, vnitřní anarchii, chaosu, bratrovražednému boji i vládních stran mezi sebou, které způsobují, že stále více upadá jeho autorita v národě a že se v něm uplatňují a tohoto chaosu pro posílení své moci používají vlivy, stojící mimo parlament, které tak docilují mnohem větší ingerence na děje politické, než by jim podle ústavy příslušelo.“ Viz [aut. neued.], *Unum necessarium (Od zvláštní politické strany)*, *Fronta* 5, 1932, č. 23, s. 349.

⁷⁴ [Aut. neued.], *Unum necessarium (Od zvláštní politické strany)*, *Fronta* 5, 1932, č. 23, s. 349–352. Dále viz František SCHWARZ, *Problémy demokracie*, *Fronta* 5, 1932, č. 25, s. 383–384.

⁷⁵ František PETŘÍK, *V nouzi poznáš přítele*, *Fronta* 3, 1930, č. 47, s. 745–746; František SCHWARZ, *Popravy za inflaci*, *Fronta* 3, 1930, č. 40, s. 632–633.

odpovědnost hospodařících jednotlivců. „Heslo ‚plánovitého hospodářství‘ je moderní. A právě proto je velmi nebezpečné. Třeba bedlivě dbát toho, aby lidstvo nezavedlo právě tam, odkud chtělo vyvážnouti. Aby na konec opravdu nesocialisté neuskutečňovali sami marxistický ideál.“⁷⁶

Socialismus podle Schwarze nelze demokraticky zavést, není slučitelný s demokracií. Horký zase prohlašoval, že socialisté „unavili svět“, jejich ideje nepřesvědčily, vyčpěly a neosvědčily se v praxi. Ovšem přesto očekával tuhý boj s marxismem, protože „hospodářství marxistů se již příliš vžilo, je vybaveno ohromnou politickou mocí a těší se veliké přízni právě na místech, odkud v státním zájmu by mu měl býti kladen největší odpor.“⁷⁷

Sociální demokraté nebyli podle *Fronty* schopni skutečného národního citu. Dokazoval to P. Janda ve svém článku o insigniádě. Jestliže sociální demokraté mluvili o univerzitních insigniích a památkách jako o starožitnostech, není divu, že v „manifestacích českého studentstva, kterými tak úspěšně zasáhlo do vývoje věci, nic jiného nežli – nacionalistickou štvanicí.“⁷⁸ Nutno dodat, že pouliční nepokoje a rvačky ve dnech insigniády, při nichž musela zasahovat policie, lze těžko nazvat „manifestací“.

Horký měl stále potřebu zastávat se napadaných, i kdyby to měli být jeho odpůrci. Proto vystoupil i na obranu K. Čapka, když to bylo třeba. Ačkoliv měl pro něj v posledních letech jen slova kritiky kvůli jeho důvěrnému spojení s Hradem, v březnu 1933 ho bránil. Důvodem byly útoky na K. Čapka ze strany intelektuálů z okruhu Melantricha, kteří publikovali v nových *Listech pro umění a kritiku*, redigovaných Bedřichem Fučíkem. O Čapkovi napsali: „Opravdu se nám zdá, že v případě našeho mentora běží především o úroveň. A to nikoliv o úroveň kulturní, nýbrž právě o úroveň žlabu, úroveň tak pohodlnou, že přes svůj žlab nevidí.“ Aby to nevypadalo, že zapomněl na vše, co proti Čapkovi měl, shrnul Horký svoje námitky proti Čapkovu charakteru. Žádný z českých intelektuálů „není tak nepříjemně domýšlivý, tak společensky nevychovaný, tak malodušný, tak jednostranně reformátorský, tak pohodlně moralistní, tak politicky nestatečný a v nejvážnějších dobách dokonce zbabělý, jako právě byl autor ‚Kratatitu‘.“ Na druhou stranu, k tomu, jak byl Čapek napadán, nemohl Horký mlčet. „Dnes je K. Čapek terčem útoků, z jejichž úrovně je smutno i tak zvanému politickému odpůrci. To, nač se vrhají, nejsou ony útokuhodné nectnosti osobní. Tváří se sice, že ve své divoké palbě míří na Čapkovy lidské a literární omyly, ve skutečnosti se však vrhají na jeho talent, na to, co dobou a její povahou dozrálo k terči, na to, čím Čapek vždycky převyšoval jejich duševní obzory.“⁷⁹

Pro společnost 30. let byl velmi závažným tématem její vztah k židům. V sousedství hitlerovského Německa, kde tvořil antisemitismus součást státní ideologie,

⁷⁶ František SCHWARZ, *Plánová nemoc*, *Fronta* 6, 1933, č. 24, s. 365–368.

⁷⁷ František SCHWARZ, *Socialismus a demokracie*, *Fronta* 5, 1933, č. 48, s. 757–760; Karel HORKÝ, *Konečně unavili svět*, *Fronta* 6, 1933, č. 6, s. 77–80.

⁷⁸ P. JANDA, *Strach levé fronty*, *Fronta* 7, 1934, č. 16, s. 193–194.

⁷⁹ Karel HORKÝ, *Strasti a slasti Karla Čapka*, *Fronta* 5, 1933, č. 45, s. 713–715.

nebylo možné zůstat neutrálním. Ve *Frontě* lze vysloveně antisemitské narážky nalézt jen ojediněle. Antisemitismus se objevil v kritice poměrů na Podkarpatské Rusi od ligisty Františka Petříka, kde podle něj Češi kulturně utiskovali místní obyvatelstvo. Židy obviňoval ze ziskuchtivosti. „V zemi, kde do jejího připojení k republice (s výhradou autonomie!) nebylo jednoho Čecha, zřídili jsme již 120 českých škol (možná, že jich je už ještě více); Židům, kteří ty žádosti o české školy podpisují, vydali jsme za to ruský lid hospodářsky na milost a nemilost. Za výčepnické koncese, licence, trafiky, za možnost vydírat místní slovanské obyvatelstvo jsou tyto pijavice ovšem ochotny právě tak sloužit proti ruskému lidu režimu českému jako dříve režimu maďarskému.“⁸⁰

J. Slavata zase učinil nevkusnou poznámku ve svém článku zabývajícím se nacionalistickým studentstvem: „lze-li mluvit o ‚zlaté mládeži‘ ve studentstvu, uvidíme ji jediné ve schůzích dnešního Ruska a Panevropy. Tam vedle několika naivních nadšenců uvidíte degenerované tváře synů a dcer bohatých židovských rodin“. Jako vlajkař zde výjimečně ukázal svůj antisemitismus, který jinak ve *Frontě* neprojevoval.⁸¹

Ovšem po Hitlerově nástupu k moci v sousedním Německu přispěl A. Kvis do *Fronty* článkem odmítajícím rasové hledisko ve vztahu k židům. Podle něj se odlišují náboženstvím, ale rasový rozdíl je nepatrný, ne-li žádný. Vlastnosti připisované židům vyplývají z jejich staleté ujařmenosti, ne z rasy. „A konec konců i němectví židův u nás není žádný důsledek vlastnosti rasové. Kdybychom šli věci na kořen, myslím, že bychom shledali, že židovské němectví nemá podstatně rozdílných kořenů a příčin od příčin a kořenů němectví nebo poloněmectví rakouské byrokracie, jejíž velická část byla přece původu slovanského a neměla tedy ani té výmluvy nebo snad omluvy, jako židé, kterým podle rasy mohlo býti lhostejnější, ke které národnosti se přikloní. Nepřehlížeje tedy rozdílů rasových, myslím, že je velická chyba svalovat na ně nebo vysvětlovat jimi všecko, co se nám na židech u nás nelíbí. Rasové ‚řešení‘, jak se ho nyní chopilo a jak je uvádí ve skutek Německo, je hloupé, i když vůbec neběříme zřetel na žádný mravní moment; hloupé proto, že hloupá je každá šablona v životě, čím generálnější, tím hloupější.“

Kvis uvažoval nad postavením židů v české společnosti. Uznával, že udělali mnoho pro svou integraci. „A jsme-li poctiví, musíme přiznat, že udělali víc – než my sami. Udělali propagandu na odvrácení ostatních židův u nás od dosavadního němčení, propagandu pro převod dětí do českých škol, vynutili si zastavení německých kázání v synagogách, navázali nebo navazují po návrhu Dra. Jindřicha Kohna styky se židy ve státech Malé dohody“. Když se Kvis zamýšlel na tím, co židy dělí od ostatní společnosti a proč i ti hlásící se k češství se mnohdy cítí ve své vlasti

⁸⁰ František PETŘÍK, *Jejich „národní snášenlivost“*, *Fronta* 5, 6. 10. 1932, č. 24, s. 366–369.

⁸¹ Jaroslav SLAVATA, *Je nacionální studentstvo vskutku na pochodu?*, *Fronta* 5, 3. 3. 1932, č. 2, s. 30. O jeho antisemitismu napsal M. Nakonečný. Citoval jeho formulaci o účtě k „německému protizidovskému boji, který celé mladé Československo sleduje se sympatiemi“, i když si uvědomuje, že je Německo nepřitelem. Slavatův článek *Nacionalismus a židovství* vyšel roku 1933 ve *Vlajce*, č. 2. Viz M. NAKONEČNÝ, *Vlajka*, s. 37.

jako cizinci, došel k tomu, že mezi venkovskými lidmi existuje mezi Čechy a židy soulad. To co je rozděluje, je situace, kdy patří židé mezi „pány“. Kvis konstatoval, že „i k českým židům je méně sympatií v našem táboře nacionálním.“ Vysvětloval si to nikoli rasovou nenávisť, nýbrž faktem, že „nacionální Čech vidí u židů, jak namnoze jsou přespříliš chytlaví pro každý nový ismus.“⁸² Ani asimilované židy ovšem neměl v lásce F. Schwarz, neboť svou mezinárodností a realismem „utloukali“ vlastenectví, kterého sami prý nebyli pro svůj původ schopni. Za výjimku však považoval L. Borského.⁸³

Jak se zostřoval hitlerovský režim, stávala se čím dál aktuálnější otázka emigrace z Německa. Arnošt Fabris nad přílivem Němců a židů z Třetí říše vyjadřoval nelibost, neboť znamenal vlastně šíření německojazyčné kultury. Hitlerismus tedy byl jakousi novou formou kolonizační politiky. „Vždyť celé to nár[odně] soc[iální] stíhání a vyhánění Židů obrací se vlastně v propagandu němectví a ve službu pro rozšíření německých držav po celém světě, kam židovští vyhnanci přijdou. Jak u nás posilují němectví nejen pražské, ale i ostravské a bratislavské, všude, kam přišli jen v trochu větším počtu, toho bylo podáno již v denním tisku tolik dokladů, že by bylo zbytečno psát o tom šíře. Docela podobné zprávy přicházely z Paříže i odjinud.“⁸⁴

Ani tato situace v polovině 30. let však nezpůsobila rozšíření antisemitských narážek. K. Horký dokonce ve svém fejetonu o obavě z německé expanzivnosti kritizoval malost K. Čapka, již prý projevil, když psal proti redaktorovi Kopeckému z *Národních listů* a psal důsledně Kaunders-Kopecký, aby naznačil jeho židovský původ. Přitom „když Hitler ponižuje židy, tak je to pacholek“.⁸⁵ Nekrolog plný obdivu a úcty napsal K. Horký o svém příteli, židovském advokátu J. Kohnovi.⁸⁶

V pátém čísle sedmého ročníku v září 1934 *Fronta* informovala čtenáře o změně úpravy. Oznamovala, že minulý rok byl ve vydávání *Fronty* kritický a redakce se nejednou obávala, že list vydávaný bez politických subvencí neudrží. Proto bylo z úsporných důvodů rozhodnuto o změně úpravy listu. Nadále měla *Fronta* o dva listy méně, šest listů místo dosavadních osmi. Redakce oznamovala také obsahové změny. Zamýšlela věnovat se více kultuře a umění, i když politická orientace se

⁸² Adolf KVIS, *Naši židé a my*, *Fronta* 6, 15. 6. 1933, č. 8, s. 110–113.

⁸³ Schwarz doslova napsal: „Já jistě nemohu být podezírán z náklonnosti k Židům. Ani ne k asimilovaným, kteří přijímají českou formu, aby rozkládali českého ducha, utloukali mezinárodností a realismem vlastenectví, jehož jsou sami už pro svůj původ prázdni. Ale toho skutečného českého národovce bych chtěl vidět, který by si troufal upíratí češství dr. Borskému.“ Viz František SCHWARZ, *Padesátka mládí*, *Fronta* 6, 14. 9. 1933, č. 14, s. 211.

⁸⁴ Arnošt FABRIS, *Židé ve službách Třetí říše*, *Fronta* 7, 18. 10. 1934, č. 9, s. 111–112.

⁸⁵ Karel HORKÝ, *Z vlaku*, *Fronta* 7, 17. 1. 1935, č. 22, s. 272–274.

⁸⁶ *Jindřich Kohn* (1874–1935) – advokát v Plzni, od roku 1927 v Praze. Od dob studií patřil k předním osobnostem židovského hnutí. Patřil k zakládajícím členům realistické strany, byl členem Masarykovy sociologické společnosti, Mezinárodního sociologického institutu v Ženevě, předsedou československé sekce Panevropské unie. V Plzni vedl časopis *Směr*, přispíval do *Času*, *Nové doby*, *Tribuny*, *Rozvoje* aj. Zabýval se filozofií, dějinami a židovskou problematikou. Horkého nekrolog viz Karel HORKÝ, *Jest ještě zvědav? (Za dr. Jindřichem Kohnem)*, *Fronta* 7, 21. 3. 1935, č. 31, s. 380–383.

prý neměnila. Nadále však již nechtěla otiskovat příliš obšírné články. V týdeníku se vyskytovalo méně teoretických úvah i osobních útoků.

Celkově bylo patrné, že redaktor musí vyplňovat více prostoru sám. Protože tíhl k literárním formám, objevila se v sedmém ročníku rubrika Černá hodinka, v devátém přibyla rubrika Cesty a toulky, které obě Horký vyplňoval drobnými vzpomínkami. Vznikla také rubrika Při cigaretě, kam psal svoje literární poznámky a v čísle 38 devátého ročníku se dokonce vyskytla rubrika Sport. Ve svých fejetonech se Horký zamýšlel nad současnými vnitropolitickými či společenskými událostmi. Nezabýval se zahraniční politikou a také k Dürichově aféře se již vracel jen sporadicky. Zřejmě kvůli vyplnění místa otiskoval ve *Frontě* i příběhy na pokračování. Od začátku devátého ročníku začal ve *Frontě* vycházet satirický „zdramatizovaný humorný příběh“ Michala Nermuta *Lisabon – Žabín – Varšava – Moskva* a od začátku následujícího ročníku to byl román na pokračování *Vdovin poklad* od autora s pseudonymem Rixor (J. M. Augusta). Naopak dříve na pokračování otiskované obhajoby RKZ se rozhodla *Fronta* již roku 1935 omezit.⁸⁷

Od čísla 9 sedmého ročníku z 18. října 1934 již nestálo v záhlaví časopisu „Řídí s redakčním kruhem Karel Horký“, ale už jen „Řídí Karel Horký“. Bylo oznámeno, že redakce přesídlila od 15. září 1934 na Masarykovo nábřeží 18 do soukromého bytu K. Horkého. Bylo zřejmé, že se redaktor snažil co nejvíce snížit náklady na vydávání.

I na začátku osmého ročníku v říjnu 1935 se *Fronta* prohlašovala za nezávislý a nesubvencovaný list. Zejména v posledních dvou letech byl prý její hospodářský zápas těžký. Redakce prozrazovala, „že dobře desetkrát za rok býváme v situaci, kdy již již se zdá, že života ‚Fronty‘ bude namále.“ Prý vděčí předplatitelům za to, že „byla často odvrácena nejhorší krize listu“.⁸⁸

Jaro roku 1935 bylo ve znamení příprav na parlamentní volby. *Fronta* v nich podporovala Národní sjednocení. Horký ve *Frontě* ujišťoval, že Praha je ovládnuta nacionálním smýšlením. „Nikdo již nepochybuje o politickém převratu, jež si vynutí voličstvo 19. května: Národní sjednocení bude mít v Praze největší počet hlasů a tím okamžikem i parlament dostane úplně novou tvářnost. Den 19. května bude úplnou porážkou poválečného realismu a jeho metod, proti nimž i tento list zápasil sedm let nepřetržitě, ale někdy takřka docela beznadějně.“ Lidé nebudou podle Horkého volit jen národně, ale především proti metodám, jimiž řadu let trpěli a jež kulminovaly v době Perglerovy a Stříbrného aféry. Tyto zavrženíhodné metody pro Horkého ztělesňoval J. Stránský. Byl si jist, že odpor ke Stránskému se u voleb projeví.⁸⁹

⁸⁷ Rozsáhlým rozborům byla v minulých dvou ročnících věnována skoro čtvrtina obsahu. S tím hodlala *Fronta* skončit. Byla však proti tomu, že se v tisku psalo o *RKZ* neuctivě jako o Hankových podvrzích. Byla uváděny příklady podvrhů z četných jiných evropských literatur, jichž si jejich národy váží, neboť byly kulturním přínosem, obohacením literatury a národní vzpruhou. „Přijde možná doba, kdy v Praze bude postaven Hankovi pomník.“ Viz hdk, „*Podvrhy u nás a jinde*“, *Fronta* 8, 1935, č. 2, s. 23–24.

⁸⁸ Redakce, *Nač vzpomínáme a myslíme na prahu nového ročníku*, *Fronta* 8, 1935, č. 1, s. 11.

⁸⁹ Karel HORKÝ, *Hrdina letošního máje*, *Fronta* 7, 1935, č. 38, s. 467–468.

Volby proběhly 19. května 1935. Ke všeobecnému překvapení dostala největší počet hlasů Henleinova Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei, SdP), neboť se jí podařilo získat podstatnou část německého obyvatelstva českých zemí. Předchůdkyní této strany byla Sudetoněmecká vlastenecká fronta (Sudetendeutsche Heimatsfront, SHF) založená v říjnu 1933. 30. dubna 1935 se SHF přejmenovala na Sudetoněmeckou stranu. SdP prý chtěla pečovat o celé „národní společenství“ sudetských Němců a touto dobou ještě vyhlášovala, že je pro československý stát. Později však začala stupňovat své požadavky cílené k dosažení autonomie pro sudetské Němce. Její úsilí postupovalo v propojení s protičeskoslovenskou propagandou nacistického Německa. Československo totiž figurovalo v německých plánech ovládnutí střední Evropy jako přirozeného „životního prostoru“ německého národa.

Druhou nejsilnější stranou v parlamentních volbách byla strana agrární, po ní sociální demokracie, komunisté a národní socialisté. Národní sjednocení získalo jen 5,6 %. *Fronta* byla volebním neúspěchem Národního sjednocení velmi zklamaná a hledala příčiny. J. Vokoun ve *Frontě* ukazoval, že Národní sjednocení bylo neorganickým spojením a jeho neúspěchem skončila iluze lidí, kteří vyzývali ke spojení všech složek národa i za cenu programových kompromisů. To by však bylo pouhé sjednocování kartoték. Hlavní problém spočíval v tom, že Národní sjednocení šlo do voleb „bez vážného programu ideového. Neřeklo, jak si představuje nacionalistický stát: říkalo se jen velmi pilně, že se Nár[odní] sjednocení neztotožňuje s ideologií totality. Říkati, že nechceme, to je trochu málo, a Národní sjednocení neříkalo téměř nic jiného: zejména neříkalo, jak si představuje nacionalistický stát bez totalitní ideje.“

Volební kampaň Národního sjednocení byla podle Vokouna nepřesvědčivá. Před volbami dávalo Národní sjednocení najevo, že nechce být ničím jiným než politickou stranou, i když stranou mandátově silnější a lepší svými osobnostmi. Tím zůstávalo na platformě stranického režimu, který přitom chtělo popírat. „Nacionalistické hnutí může tu zvítězit jen tehdy, dovede-li dostatečně přesvědčivě ukázat zhoubnost stranictví dnešního ustrojení, ať již jde o strany tzv. stavovské nebo strany jiné. Národní sjednocení, popírající stranický režim, stavělo se na jeho platformu [...], říkalo, [...] že se chce postavit vedle těchto stran jako dostatečně silný zástupce nacionalismu.“ Podle Vokouna národní idealismus neznamená slzy po tom, co minulo, ale zdravé sobectví národního organismu, který si hledá nejlepší možné místo na slunci a daleko odhazuje „myšlenkovou veteš“ 19. století, zkrachovalý marxismus a demoliberalismus. Je zbytečné zlobení se na sobeckost stavovských stran – stavy mají své zájmy, které musí být uspokojeny, protože je to v zájmu národa; „úkolem nacionalismu nemůže dnes býti tyto zájmy potlačovat, ale uvádět v soulad ku prospěchu národního organismu takovým státním zřízením, které odstraní všechny příživníky oprávněných stavovských zájmů, tedy stranické politikáře. Národní sjednocení nevystoupilo ve volbách s takovým jasným a jedině možným nacionalistickým programem“. Přitom „doba nacionalismu bezprogramového, jen a jen citového, doba nacionalismu, který lítá v oblacích, jest

už definitivně za námi.“ Autor shrnoval, že Národní sjednocení mělo nevhodnou taktiku v získávání voličů, „A tohle se dělalo, když už nějakých deset let jsou Hitlerem napsány psychologicky skvělé stati o politické propagandě!“⁹⁰

Volební fiasko Národního sjednocení ukázalo, že tudy cesta ke sjednocení národa nevede. Jinou možnou silou, která by to dokázala, viděl Horký v agrární straně. „Náš venkov tvrdou prací dospěl na této celonárodní stavbě nejdále.“ Horký se domníval, že „venkov vykonal v poslední době mnoho vnitřně i navenek. Je v tom kus životního úsilí Švehlova a nelze říci, že jeho nástupce by nešel ve šlépějích této veliké tradice. Široký rozhled, střízlivá rozvaha, pevná vůle a duševní vyrovnanost, toť jsou nejlepší vlastnosti pro vedení.“ Kromě vedení strany souhlasil Horký také s jedním z agrárnických volebních prohlášení, kde strana slibovala, že se postará o nejlepší obranu země, vybuduje dokonalé vojsko a opevní hranice. Novým úkolem vlády bylo podle Horkého uvést do souladu zájmy a potřeby města a venkova. „Pravý nacionalista si váží každého člověka a každé jeho práce, která je krůčkem ku prospěchu národa, a vítá každou kladnou složku z kterékoli strany. Žádná barva nemůže zhanobiti dobrou práci. Práci může zneuctíti jen zlý úmysl a sobeckost. Nacionalismus jest jen jeden: opravdový.“⁹¹

Když se stal představitel slovenských agrárníků M. Hodža 5. listopadu 1935 premiérem místo Jana Malypetra a sestavil novou vládu tzv. široké koalice, *Fronta* to přivítala jako dobrý tah agrární strany. Oceňovala Hodžovu ráznost a za podstatnou považovala i jeho slovenskou národnost. Souhlasila s jeho koncepcí tzv. dunajské unie v zájmu zajištění bezpečnosti ve střední Evropě a s jeho kroky v úřadě předsedy vlády.⁹² On byl pro *Frontu* tím pravým „jednotitelem“, který se snaží posilovat jednotu Čechů a Slováků, sbližuje se menšiny státem, organizuje investiční práce tak, aby každý kout republiky si přišel na své. *Fronta* pozorovala, že se Hodžovi dařilo udržet paritu mezi průmyslem a zemědělstvím. Získal si důvěru průmyslníků, živnostníků i zemědělců, stejně jako zástupců menšin.⁹³

Právě kvůli schopnosti sjednotit a vést národ obdivoval po určitý čas Horký nacistického vůdce A. Hitlera a italského fašistického vůdce B. Mussoliniho, jak bylo uvedeno výše. Ovšem po pochopení rasové nesnášenlivosti a kulturního barbarství hitlerovského režimu Horký změnil názor.⁹⁴ Podobně autor s pseudonymem Rufus ve *Frontě* odsuzoval nacistické čistky ve vědě v hitlerovském Německu. „Tak se v sousedství provádí odlučka od tradice a pleje vše, co vykvetlo v 19. století. Nejznámější vědci, nesouhlasivší na sto procent s rasovním šílenstvím, jsou fanatickými výrostky zaháněni z kateder a za divokých polemik usměrněného tisku i z

⁹⁰ Jiří VOKOUN, *Bilance nacionalismu po parlamentních volbách*, *Fronta* 7, 13. 6. 1935, č. 43, s. 517–519.

⁹¹ Karel HORKÝ, *Do nového ročníku „Fronty“*, *Fronta* 8, 1935, č. 1, s. 1–3.

⁹² Z. VLACH, *K historii změn ve vládě*, *Fronta* 8, 1935, č. 5, s. 45–46; František KRYL, *Chce někdo zopakovat historii vlády Kramářovy?*, *Fronta* 8, 1936, č. 20, s. 225–226.

⁹³ Vojtěch KUS, *Jednotitel*, *Fronta* 8, 1936, č. 51, s. 597–598. Dále viz Alois HOJNÝ, *K sedesátce Milana Hodži*, *Fronta* 10, 1938, č. 1, s. 1–3.

⁹⁴ Karel HORKÝ, *Tedy toto je Adolf Hitler?*, *Fronta* 8, 28. 11. 1935, č. 7, s. 78–79.

redakcí proslulých německých vědeckých revuí.“ Autor si uvědomoval, že změny v Třetí říši nejsou jen její věcí. „Provádění politiky sobectví a anarchie v právním a vědeckém životě velkého evropského národa má též mezinárodní význam.“

Přijatelnější než nacismus byl pro *Frontu* italský fašismus, ale pozorovala u něj počínající inspiraci nacistickými metodami, která se projevovala v italském okupačním režimu v Etiopii. „Fašistická soustava v Itálii je přes strohost postupu daleko spravedlivější a rozumnější než nacionálně socialistická. Až donedávna italský tisk zesměšňoval napodobení středověkých vyhlazovacích metod v Německu, ale nyní uplatňuje rasovní názory čerpané z Třetí říše v Habeši, což je důkazem, že se právní a kulturní vzpoura německá ujímá také jinde. Upíráním nejprimitivnějších lidských práv spoluobčanům, kteří nesouhlasí totálně s naukami nacionálně socialistickými, se denně zabývá světový tisk.“⁹⁵

Vztah *Fronty* k jinému totalitnímu režimu v Evropě, k sovětskému, se neměnil. Otiskovala články ruského emigranta s pseudonymem Bělogvardějec, jenž popisoval násilnosti a krutost bolševického režimu a hospodářský úpadek SSSR navzdory jeho obrovským přírodním zdrojům. Vystupoval proti českým kavárenským revolucionářům, a „ochráncům pracujících tříd“. Konkrétně se obracel například k básníku S. K. Neumannovi a vytýkal mu odpor k ruské bělogvardějské emigraci a přitom poukazoval na vraždění inteligence v SSSR v roce 1918 a popravy vlastních lidí „revoluce“ v dalších letech. Ironicky psal o redaktoru a synovci E. Beneše Jiřím Benešovi, který byl nadšen velkolepými stavbami v Sovětském svazu, kam ho vyslalo *České slovo*. J. Beneš považoval za chloubu lidského důmyslu stavby, na nichž Stalin nechával umírat své politické odpůrce při otrocké práci.⁹⁶

Krajně pravicovému tisku přibližoval *Frontu* její výpad proti svobodnému zednářství. Kamil Lamberk ve svém příspěvku předesílal, že necítí vůči zednářům nepřátelství, ale domníval se, že vzhledem k tomu, že jsou v Československu zakázány tajné spolky, jsou zakázána také zednářská bratrstva. Jejich existenci pokládal za projev elitářství. Příčinu toho, že demokraté mají o zednářství zájem, spatřoval v jejich pocitu povýšení nad obyčejný lid tím, že jsou členy skupin chápaných jako privilegované. Zednářství jim bylo náhražkou za šlechtické tituly a za pasování na rytíře. „Domýšlivost takových demokratů, jak skutečnost ukazuje, není o nic menší, než domýšlivost aristokratů, fabrikantů, patricijských měšťanů nebo třeba socialistických hodnostářů, sekretářů, důvěrníků i agitátorů.“ Nebylo prý náhodou, že nejvíc podobných bratrstev a spolků je ve „svobodné Americe“. Autor by jednal se zednářskými bratrstvy jako s tajnými spolky a s jejich členy jako s „přestupníky společovacího a shromažďovacího zákona“.⁹⁷

⁹⁵ RUFUS, *Džungle v sousedství*, Fronta 8, 12. 12. 1935, č. 9, s. 101–102.

⁹⁶ BĚLOGVARDĚJEC, *Pomníky hrůzy*, Fronta 8, 1936, č. 50, s. 586–588; též, *Dopis Bělogvardějce českému čekistovi*, Fronta 7, 1935, č. 23, s. 286–288. V edici Knihovna Pozdravy Fronty vydal Horký v březnu 1936 Bělogvardějcovu brožurku *Rusko v exilu*.

⁹⁷ Kamil LAMBERK, *K půtkám o zednářství*, Fronta 8, 1936, č. 24, s. 280–281. O zednářství viz Jana ČECHUROVÁ, *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*, Praha 2002.

Přes podobné jednotlivé případy lze *Frontu* zařadit mezi vyhraněně pravicové, nikoli však extremistické listy. Skutečnost, že v ní publikovaly osobnosti z krajní pravice, jako byl vlajkař J. Slavata, ligista F. Schwarz či obdivovatel Mussoliniho F. Hlaváček, může zavádět ke zjednodušujícímu soudu o tom, že *Fronta* byla list fašistický, jak napsal například V. Dolejší.⁹⁸ Je však třeba také vzít v úvahu, jakým způsobem tyto osobnosti do *Fronty* psaly. Respektovaly totiž Horkým nastolenou kultivovanost ve vyjadřování a nemohly si ve *Frontě* dovolit to, co patřilo ke standardu v extremistických periodikách, jako byla např. *Vlajka*, a proto ve *Frontě* nedošlo k soustavné propagaci fašismu. Jako příklad může posloužit případ vlajkaře J. Slavaty, jehož antisemitismus až na výše uvedenou výjimku nebyl ve *Frontě* patrný.

Zvláště ve druhé polovině 30. let, když se zcela zásadně zlepšil vztah *Fronty* k Hradu, jak ukážeme v následující podkapitole, tvořila *Fronta* důstojnou pravicovou protiváhu prohradně orientované *Přítomnosti* F. Peroutky.⁹⁹ Oba týdeníky na sebe často reagovaly. Jako příklad lze uvést výměnu názorů, která začala Horkého podivením nad tím, že Národní divadlo nabídlo režírování *Prodané nevěsty* známému komunistickému režisérovi a hudebnímu skladateli Emilu Františkovi Burianovi. Horký ho sice uznával, ale ptal se, zda „je naše Národní divadlo se svým národním uměním a se svou národní hrdostí tak už na tom zle, že musí riskovat odmítnutí bolševického agitátora? Dovede-li to správa Národního divadla snést bez uzardění, myslí si, že je lhostejno českému národu, když komunista, zesměšňující všecko národní, dává ‚Prodané nevěstě‘ veřejně košem.“¹⁰⁰

E. F. Burian odpověděl v *Přítomnosti*. Potvrdil, že nabídku skutečně odmítl, protože jeho tvorba nemůže fungovat v systému, jakým je Národní divadlo vedeno. Na to Horký reagoval tím, že dal najevo, že se mu nelíbí, jak hlučně Burian volá, že ani za těchto skvělých podmínek nabízených divadlem nezradí svoje publikum z divadla D 37. Také Horkého pohoršilo, že Burian prohlásil heslo „Národ sobě“ za „dávno vyčichlé“.¹⁰¹

S Peroutkou polemizoval Horký kupříkladu svým článkem *Otrávené umění*, kde kritizoval systém udělování cen kulturním pracovníkům, umožňující nekonečné a nedůstojné diskuse o jednotlivých kandidátech. Ti pak cenu přijímali ponížení a znechucení. Horký sice v pražském zastupitelstvu podal návrh na změnu v systému udělování výročních literárních cen hlavního města Prahy, ale ten nebyl projednán. V udělování výročních státních literárních cen mu vadila zřejmá tendence oceňovat levicové spisovatele, jakkoli uznával, že jich je většina. Přesto ho popudil Peroutkův výrok, že hodnotné pravicové spisovatele lze spočítat na prstech jedné ruky.¹⁰²

⁹⁸ V. DOLEJŠÍ, *Noviny a novináři*, s. 125.

⁹⁹ K tomuto závěru dospěl také Š. FILÍPEK, *Politická publicistika*, c. d.

¹⁰⁰ Karel HORKÝ, *Je Národní divadlo ještě národní?*, *Fronta* 8, 1936, č. 46, s. 547–548.

¹⁰¹ Karel HORKÝ, *Hledá se ruměnc*, *Fronta* 8, 1936, č. 49, s. 579–580.

¹⁰² Karel HORKÝ, *Otrávené umění*, *Fronta* 8, 1936, č. 50, s. 593–595.

I v kulturní oblasti se Horký musel vyrovnávat s problémem antisemitismu. Ve *Frontě* si stěžoval, že dostal anonymní dopis, v němž ho pisatel napadal za to, že v Ústředním zastupitelstvu hlavního města Prahy navrhl, aby Praha vyznamenala zvláštní čestnou cenou spisovatele, podle pisatele „marxistu-žida“, Františka Langera a šéfa činohry vinohradského Městského divadla Jana Bora. Horký ovšem „plemenný antisemitismus“ odmítal.¹⁰³

Takový postoj Horký zaujal také v článku o nadaci již zemřelého židovského advokáta Leopolda Katze.¹⁰⁴ Text byl kategorickým odmítnutím chodit „v žurnalistickém chomoutu na tom nejubožejším poli lidského ducha: na poli plemenné nenávisti. Vzdělanost čtenáře XX. století nezná tohoto pudu opic, a právě ona nám občas umožňuje provedení prostého lidského důkazu, že ten nebo onen Žid, když se to vezme spravedlivě kol dokola, stojí někdy za tisíc křesťanů.“ Když malíř a sochař Jakub Obrovský obdržel cenu České akademie věd a umění vyplácenou z fondu L. Katze, tedy když peníze židovské advokátní kanceláře odměnily „dílo umělce eminentně národního“, Horký ukazoval, že náboženská či rasová hlediska nemají v kultuře co dělat. „Leopolda Katze, který rozuměl kultuře jakožto nedotknutelnému majetku všech národů a světů a který při spisování svého odkazu se nezabýval ani zdaleka myšlenkou, jakého náboženského vyznání bude jednou ten tvůrčí umělecký duch, který bude odměněn penězi, vydělanými v židovské kanceláři. Proto také Leopold Katz přežije Hitlera. Kultura je nesmrtelná, kdežto život jejích hrobařů vždy byl a bude krátký. Jako kulturní lidé máme kulturní city ke každému silnému (tedy i k německému) národu, který vinou svých špatných vládců se dostal do neštěstí a usiluje povstat k novému životu, ale začínáme se bát a mluvíme již doslova o nebezpečí, představíme-li si, že jednoho krásného dne by sem vtrhli světloňoši s čistými arijskými dláty a začali vyškrabávat z náhrobků jména našich Katzů.“¹⁰⁵

Čeští židé stanoviska *Fronty* oceňovali. Na Valném sjezdu Svazu Čechů židů v ČSR v únoru 1937 předseda svazu Viktor Lederer s uspokojením prohlásil, že i když se ve státě někde objevily fašizující tendence, lid se jimi nedal strhnout. Ani pravicové strany, které si zahrávaly s fašismem, nemohly ve svých řadách odbourat demokracii. „Proto Svaz Čechů židů nikdy nezanechal naděje i s pravicovými stranami se o židovské otázce smírně dohovoreti. [. . .] Nesmíme se obávat ani citací pravicových časopisů, zmiňují-li se slušným způsobem o židech. Vždyť česká veřejnost nesmí býti přesvědčena, že celý pravicový tábor je antisemitský. To se týká hlavně citování časopisu ‚Fronta‘. Tím, kdybychom se vyhýbali slušným pravicovým listům a ignorovali jejich mínění, posilovali bychom docela zbytečně frontu našich nepřátel.“¹⁰⁶ Ledererovu řeč otiskl židovský týdeník *Rozvoj*.

¹⁰³ Karel HORKÝ, *Když zpověď, tedy zpověď!*, *Fronta* 8, 1936, č. 36, s. 426–427.

¹⁰⁴ O Katzově mecenášství blíže viz Helena KREJČOVÁ, *Leopold Katz*, in: Jiří Pokorný (usp.), *Česká akademie věd a umění 1891–1991. Sborník příspěvků k 100. výročí zahájení činnosti*, Praha 1993, s. 147–152.

¹⁰⁵ Karel HORKÝ, *Vůně doby*, *Fronta* 8, 1936, č. 16, s. 185–187.

¹⁰⁶ [Aut. neuvad.], *Valný sjezd Čechů židů v ČSR*, *Rozvoj*, 5. 2. 1937.

Dojem o Horkém jako ryzím humanistovi a z hloubi duše přesvědčeném odpůrci antisemitismu však poněkud kalí jeho článek *Komunism a brilianty* z dubna 1937, v němž odsuzoval salonní komunismus, ten „nejodpornější obchodní útvar, jaký kdy vyšel z lesbických styků politiky a umění“. K pojmu „briliantový komunism“ došel po návštěvě představení Osvobozeného divadla *Rub a líc*, z něhož v polovině odešel kvůli svému znechucení z publika. Spatřil v něm totiž kromě hrstky mládeže oddané hlavním protagonistům Voskovcovi a Werichovi většinou snoby, „kteří vždycky jsou všude, kam je postaví politická móda. Teď je tou módou salonní komunismus, demokracie, lidové fronty a vtipy na patriotism. A protože to je módou, žádá mrav, aby se mohly utleskat ruce německých Židů a Židovek, když na jevišti padne nějaký ‚demokratický‘ vtip. A což teprve, když své číslo odtančí skupina girls, oděných symbolicky v cáry chudých! Tu ruce zbohatlých snobů, velkou většinou židovských, frenetickým potleskem přímo trpí, neboť tučné prsty obtížené briliantovými prsteny nemohou dobře k sobě. Nejvíce však a nejtrapněji mne bilo v oči, že největší potlesk sklízely vtipy, pronesené oběma herci v německém jazyku. Tu se teprve vidí, jak ohromné procento návštěvníků Osvobozeného divadla tvoří dnes německé židovstvo. Toto briliantové publikum rozumí sice českým vtipům dobře, ale němčina je mu přece jen bližší, jako bývala vždycky.“

Své mínění o opravdovosti sympatií bohatých německých židů k levicovým myšlenkám Horký ironicky shrnul: „těším se útěchou, že v případě nějaké čl. sociální revoluce budou tito němečtí Židé a Židovky první, kteří bez rozmýšlení svléknou své briliantové prsteny, náramky a butony a hodí je ‚do placu‘ ve prospěch pracující třídy. Neudělá-li tak nikdo, tedy oni jistě...“¹⁰⁷ Zdá se, že zde Horký přes všechnu svou snahu někdy podlehl stereotypu negativního vnímání židovství ve spojení s němečtím a majetkem, které v české společnosti existovalo a příležitostně vyplouvalo na povrch.

Rozvoj i o rok později dával projevy K. Horkého ve *Frontě* za příklad odporu proti současným protižidovským náladám. „Statečných a charakterních lidí je třeba především. Proto je si třeba vážiti prvního odvážlivce, spisovatele Karla Horkého, který ve své ‚Frontě‘ řekl několik odvážných a spravedlivých slov na adresu oněch podněcovatelů protižidovských nálad.“ *Rozvoj* se ptal, kdy také někdo na levici projeví takovou odvahu.¹⁰⁸

V květnu 1937 oceňoval list *Die Brücke – Most* přeorientování *Fronty* směrem k „pokrokovému myšlení“, jež bylo tak očividné, že bylo možné přetiskovat takové stati z *Fronty*, „že by mohly býti otištěny i v ‚Čase‘.“ Fejeton *Komunism a brilianty* byl však považován za určitou Horkého recidivu. List *Die Brücke – Most* polemizoval s jeho soudem, že většina obecenstva v levicovém Osvobozeném divadle je z řad bohatého židovstva a také s tvrzením, že by tito židé neměli sociální cítění.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Karel HORKÝ, *Komunism a brilianty*, *Fronta* 9, 29. 4. 1937, č. 22, s. 258–259.

¹⁰⁸ [Aut. neuved.], *Návrat ke staré práci*, *Rozvoj* 25. 2. 1938.

¹⁰⁹ L. V., *Horká recidiva*, *Die Brücke – Most*, 28. 5. 1937.

Naproti tomu *Národní republika* si státotvornější kurz *Fronty* a Horkého přispívání do melantrišského *Pražského ilustrovaného zpravodaje* neuměla vysvětlit jinak než Horkého existenčními důvody. Zůstat na pravici vyžaduje odříkání a snadné živobytí neumožňuje, a proto podle *Národní republiky* někdy pravicové osobnosti zaprou své přesvědčení a k levici se dají kvůli výdělku. List si všiml toho, že levice začala více operovat pojmy „vlast“ a „národ“ a že levicové koncerty se snaží získávat do svého okruhu osoby z pravicových kruhů. Kromě Horkého byl podobným příkladem spisovatel J. Kolman-Cassius, který začal psát do *Českého slova* a *Lidových novin*. *Národní republika* byla Horkým zklamána a změnu jeho názorů nechápala.¹¹⁰

V době silící protičeskoslovenské kampaně vedené nacistickým Německem a Sudetoněmeckou stranou si na jaře 1938 Horký všiml, jak se objevuje potřeba návratu k vlastenectví. K lásce k Jiráskovi, jehož Horký vždy obdivoval, se v těžké době vracely i listy, u nichž by to nečekal, a sice ty, „které ještě před málo lety nesnášely národní zbožnění toho malého podhradního stařečka dosti klidně.“ K těm patřily i *Lidové noviny*, které měly pro Jiráska dříve jen Čapkovu shovívavost. Horký znal důvod. „Musila přijít teprve Hitlerova pěst, hrozivý anšlus Rakouska a na délku biče dlouhý seznam požadavků Konrada Henleina, aby se pojednou špendlíčkem ze země vyhrabávaly ryzí národní hodnoty, pro které ještě před krátkou dobou bývala jen slova ‚maloduchý provinciální nacionalism‘.“ Ovšem bylo škoda, že se o národní jednotě začalo přemýšlet až v této situaci. Československo žilo dvacet let aférami a osobním špiněním.¹¹¹

Vlastenecké povzbuzování bylo potřebné tím více, čím více se zvětšovalo ohrožení republiky. *Fronta* z 29. září 1938 měla na titulní straně místo úvodníku básně Elišky Krásnohorské s názvem *Chodská*. V básni mluvili Chodové o svém odhodlání bránit hranice proti Němcům. Redakce se omlouvala čtenářům, že nemůže reagovat na překotně probíhající události. Nové cenzurní předpisy nedávaly prostor pro vyjadřování názorů. Než bylo číslo vytištěno, jeho obsah již beznadějně zastaral. Proto se redakce rozhodla vypustit články tzv. situační a psát příspěvky, jež se nevztahují bezprostředně k aktuálním událostem. Chtěla povznášet národní morálku. K tomu měla také sloužit básně *Chodská*. „Ať ji mají naši vojáci v torbě a ať dodává neochvějné síly i nám všem, kdož [...] očekáváme klidně zítřek, odhodlání bránit půdu svých otců do posledního dechu a neposkrvnit před soudem potomstva čest národa“.¹¹²

2.3. Hlavní témata zastoupená ve Frontě

Jak již bylo předesláno na začátku této kapitoly, po ukončení Dykovy a Borského spolupráce s *Frontou* se obsah časopisu změnil. Projevilo se to také zredukováním

¹¹⁰ [Aut. neuved.], *Problém pevné páteře*, *Národní republika*, 12. 3. 1937.

¹¹¹ Karel HORKÝ, *Návrat zbloudilých synů*, *Fronta* 10, 21. 4. 1938, č. 13, s. 150–151.

¹¹² Eliška KRÁSNOHORSKÁ, *Chodská*, *Fronta* 10, 29. 12. 1938, č. 39, s. 453–454.

spektra nejvýrazněji zastoupených témat. Kupříkladu boj proti osvobozené legendě byl do značné míry osobní záležitostí hlavních protagonistů a navíc se téma během prvních dvou let existence *Fronty* v podstatě vyčerpalo. Změnil se charakter boje *Fronty* o národní a silný stát – z převážně obecné roviny se pod tíhou událostí akcent přesunul na sledování konkrétních vnitropolitických i zahraničně politických jevů, jež autoři *Fronty* vnímali jako ohrožení existence státu. Proto je účelné rozčlenit tematický rozbor *Fronty* v tomto období již pouze na tři části, a to na část Vztah k Hradu, Proti vnějšímu ohrožení státu a Proti vnitřnímu ohrožení státu.

2.3.1. Vztah k Hradu

Zatímco první tři roky existence *Fronty* byly celé ve znamení jejího nesmiřitelného boje proti Hradu, ve 30. letech prošel její vztah k Hradu takovým vývojem, že pro jejich druhou polovinu mohla být charakterizována jako „časopis orientace vysloveně prohradní.“¹¹³ Zpočátku ovšem ještě pokračovala v nastoupeném kurzu. Nezabývala se sice již bojem proti osvobozené legendě, sledovala však dál vývoj afér spojených s protihradními osobnostmi a pokračovala v soustavném odhalování údajného intrikování T. G. Masaryka, E. Beneše a osob z jejich okolí.

Jednou z afér, která dlouhodobě zajímala českou společnost byla aféra Gajdova. *Fronta* věnovala pozornost této kampani kolem odstranění vysoké vojenské osobnosti, zvláště když se v celém případě projevoval neblahý vliv Hradu. I v dalších letech na aféru *Fronta* často narážela, aby se mohla alespoň zdrženlivě zastávat osobnosti, které se ublížilo.

Bývalý náčelník generálního štábu R. Gajda se po krachu své vojenské kariéry začal věnovat politice. Dostal se do čela Národní obce fašistické (NOF), která se v parlamentních volbách roku 1929 spojila s se stranou Stříbrného v Lize proti vázaným kandidátním listinám. Gajda získal jeden ze tří poslaneckých mandátů ligy, byl mu však odebrán volebním soudem v prosinci 1931 mimo jiné proto, že jeho jméno figurovalo v několika dalších aférách. *Fronta* průběh jeho sporů sledovala. Gajdův případ pro ni byl jakýmsi symbolem perzekuce ze strany Hradu. Horký ve *Frontě* poznamenal, že ve státě „není právní a mravní bezpečnosti“ a jsou v něm „už tucty civilních Gajdů“.

Horký zareagoval na článek v orgánu Gajdovy NOF *Říšská stráž* a podivil se nad jeho netaktičností. „Vyžaduje vůbec někdy značného sebezapření, strávití všechny taktické výstřelky tohoto orgánu Národní obce fašistů, který si myslí, že Gajdově věci prospívá, když v každém čísle vynadá židům a v každém třetím čísle přinese půlstranovou Gajdovu podobiznu.“ Z *Říšské stráže* Horký citoval nenávistnou pasáž namířenou proti agrárikům, národním demokratům, živnostníkům a lidovcům, tedy proti stranám, které hlasovaly pro vydání Gajdy sněmovnou k trestnímu soudu pro velezradu, kvůli účasti v sázavské aféře (fašisté se pokusili násilím zmocnit úředních dokumentů kárného výboru ministerstva národní obrany, které se týkaly Gajdova případu). Horký byl přesvědčen, že vystupováním

¹¹³ V. FIC, *Národní sjednocení*, s. 60.

Říšské stráže Gajda páchá politickou sebevraždu. „Mají konečně Gajdu, kde jej chtěli mít. Ztrativ duchapřítomnost, dal se konečně vyprovokovat k něčemu, po čem dychtili. Tím okamžikem, kdy s posledními patronami postavil se v zuřivé troufalosti proti všem, leží u Jejich nohou.“

Horký měl pro Gajdu pochopení, ale kritizoval neprozíravost, jíž se politicky zničil. „Nikdo na světě, ani ten, kdo lidsky chápe dnešní úzkostlivé Gajdovy obavy před soudními následky jeho sázavské aféry, (jejíž zdar prý sliboval jeho rehabilitaci, jejíž nezdar však slibuje jeho definitivní politickou smrt), nemůže se dát přesvědčit, že od generála, padlého pod tíhou politických poměrů, je to skvělý ofenzivní tah, když kopne do ministerského předsedy, když Kramářovi vyčte velmistrovskou loži a koryto a když vůdce katolické strany nazve bezmála hadrlumpem.“¹¹⁴ Jen dodejme, že Gajda byl v sázavské aféře obžalován, shledán vinným a odsouzen k dvěma měsícům vězení.

Podobně „odpravenou“ osobností, jak psal Horký, byl bývalý diplomat K. Pergler. Protože Pergler spolu s Horkým kandidoval v obecních volbách za Národní ligu, patřil nyní již k vysloveně spřízněným osobnostem. *Fronta* referovala o vývoji jeho případu a Pergler také ve *Frontě* příležitostně publikoval.¹¹⁵ Jeho aféra byla stejně jako Gajdova stále aktuální, neboť poté co byl v říjnu 1929 za Ligu proti vázaným kandidátním listinám zvolen do Národního shromáždění, odmítl volební soud v únoru 1931 verifikovat jeho poslanecký mandát, protože v době voleb nebyl po tři roky občanem republiky. Rovněž byl zrušen jeho mandát do pražského zastupitelstva, kam byl zvolen roku 1931 za Národní ligu. Pergler se poté odvolal k nejvyššímu správnímu soudu, ale neuspěl.

F. Schwarz v reakci na výrok volebního soudu z února 1931 tvrdil, že tím, že byl Pergler 13. října 1919 jmenován mimořádným československým vyslancem v USA, nabyl tímto československé státní příslušnosti. Neuznání občanství bylo podle Schwarze národně socialistický podvod a E. Beneš by si měl uvědomit, že strach z Perglera mu byl špatným rádcem. Tím, že ho vytlačil ze sněmovny, získal mu sympatie v národě a pomohl Národní lize.¹¹⁶

Také K. Horký považoval metody E. Beneše a jeho stoupenců použité v případě K. Perglera za nemravné a připomínal Perglerovy zásluhy o protirakouský odboj.¹¹⁷ Tehdy ho Beneš prý z nutnosti ještě snesl, ale později byl Pergler jeho

¹¹⁴ Karel HORKÝ, *Poslední patrona generála Gajdy*, *Fronta* 4, 1930, č. 3, s. 41–43.

¹¹⁵ Např. viz Karel PERGLER, *Panamerické hnutí a československý ministra zahraničí*, *Fronta* 4, 1931, č. 6, s. 77–78; týž, *Co je politická věda*, *Fronta* 3, 1930, č. 51, s. 807–808; týž, *Co je stát?*, *Fronta* 3, 1930, č. 52, s. 820–821.

¹¹⁶ František SCHWARZ, *Jejich právo, soudy a morálka*, *Fronta* 4, 1931, č. 14, s. 205–206. Právní rozbor v tom smyslu, že Pergler musel mít občanství, když byl v diplomatických službách viz také O. LAMÁČ, *Neplatil zákon pro vládu?*, *Fronta* 4, 1931, č. 16, s. 238–239. O politické zmanipulovanosti jednání volebního soudu František SCHWARZ, *Nic než boj...*, *Fronta* 5, 26. 3. 1932, č. 17, s. 253–256. O obnoveném řízení o verifikaci Perglerova poslaneckého mandátu viz [aut. neved.], *Obnova Perglerova mandátu*, *Fronta* 4, 1931, č. 17, s. 263–264. Dále viz F. HLAVÁČEK, *Věc Perglerova a národní demokracie*, *Fronta* 5, 1932, č. 17, s. 256–258.

¹¹⁷ Karel HORKÝ, *Poznámky k soumraku*, *Fronta* 4, 1931, č. 17, s. 264–267.

intrikou skandalizován. Když Pergler vyčerpал zákonné prostředky obrany, vrhl se „do otevřeného boje, dal se zvolit opozičním poslancem Ligy a je dnes tam, kde ho potřebujeme.“ Masy totiž v boji proti osvoboditelské legendě potřebují muže Perglerova typu – pevné, vzdělané, fascinující. Horký ho nazýval „mužem bez vlasti“.¹¹⁸ Ve fejetonu oslovil Perglerovu ženu a ujistil ji, že na Perglerův případ Beneš jednou politicky zemře. Beneš a jeho okolí nedovedli „Perglerovi odpustit, že má všechny schopnosti pro vysokou diplomatickou roli a že dobrovolně nechce dát vymazat svoje zásluhy z knihy našich dějin. Je to zkrátka, zbytečný osvoboditel.“¹¹⁹

Pergler se snažil s *Frontou* nadále spolupracovat, ale nedařilo se mu najít si čas. S Horkým si psal a sliboval mu články pro *Frontu*. V lednu 1933 mu sděloval, že je v USA velice pracovně zaneprázdněn. Tvrdil, že „nepovolí“, ale očekával, že Masaryk mu bude bránit v návratu do ČSR. Počítal s tím, že si našetří a vrátí se.¹²⁰

Další osobností, za niž *Fronta* bojovala, byl poslanec J. Stříbrný. Po rozpadu volebního souručenství jeho strany a NOF v dubnu 1930 založil Národní ligu. Jejím členem byl mimo jiné aktivní přispěvatel *Fronty* F. Schwarz a další autoři spojení s *Frontou*. Není proto divu, že také K. Horký se s ligou politicky spojil. Jak již bylo uvedeno, jeho propojení se týkalo také *Fronty*. Podle informační zprávy Prezidia policejního ředitelství v Praze z prosince 1931 byla prý *Fronta* finančně závislá na poslanci Stříbrném a politicky vedena v intencích Národní ligy, „přesto však snaží se udržeti zdání nezávislosti a politické objektivity.“¹²¹

Stříbrný byl velmi kontroverzní osobnost. Musel čelit řadě korupčních skandálů a afér, které postihovaly jeho a jeho bratra Františka. Například 13. února 1930 vystoupil národní socialista Jaroslav Stránský proti J. Stříbrnému v poslanecké sněmovně s obviněními z nezákonného obohacování machinacemi s dodávkami uhlí v době, kdy byl ministrem železnic v první polovině 20. let. 12. května 1931 stanul Stříbrný před vyšetřovacím výborem Národního shromáždění. Za původce všech akcí proti své osobě považoval E. Beneše. Proto ho obvinil z přijímání peněz. Cítil se být obětním beránkem, protože převody peněz ze státních zakázek politickým stranám byly běžnou praxí. Byly proti němu vzneseny žaloby pro křivou přísahu a pro korupci. Všechny akce proti Stříbrnému byly řízeny Hradem s cílem politicky Stříbrného odstranit a mimo jiné ho přimět, aby přestal psát protihradní

¹¹⁸ Karel HORKÝ, *Muž bez vlasti*, *Fronta* 4, 1931, č. 11, s. 169–171.

¹¹⁹ Horký Ellu Perglerovou srovnal s Hanou Benešovou. „Jenže Vy při svém utrpení jste a budete šťastnější než ta, jejíž úděl je pohled na tragedii milovaného člověka, který snad už ani neví, jak zpívají ptáci a jak voní zahrada, a který svoje osobní štěstí hledá v neštěstí jiných, v rozkladu svého národa a v plamenech nenávisti.“ Benešová je nešťastnější, protože bude naposledy podpírat muže klesajícího pod zradou strany a pod soudem národa. Viz Karel HORKÝ, *Dopis paní Elle Perglerové*, *Fronta* 4, 1931, č. 14, s. 218–219.

¹²⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. 16, koresp. přijatá, složka Karel Pergler, dopis K. Perglera K. Horkému z 6. 1. 1933.

¹²¹ NA, f. PZÚ-AMV 207, sig. 207–821–1/30, zpráva Prezidia policejního ředitelství v Praze Prezidiu zemského úřadu v Praze z 2. 12. 1931.

články ve svých novinách a časopisech. J. Stříbrný byl souzen v 14. prosince 1931 v Praze a osvobozen. Nový proces proběhl od 10. října 1932 u krajského trestního soudu v Jihlavě a skončil 20. ledna 1933 opět osvobozujícím rozsudkem. Stříbrného obhájcem byl národní demokrat Ladislav Rašín.¹²²

Fronta boje proti Stříbrnému bedlivě sledovala. Pochybovala, že by se Stříbrný dopouštěl nějakých nezákonností. Považovala celý případ za projev skryté diktatury ve státě, jehož účelem je zlikvidovat J. Stříbrného, který je po Perglerovi na řadě, a skandalizovat Národní ligu.¹²³

Horký byl znechucen Národním shromážděním. Vadila mu bezcharakternost poslanců, z nichž některým se ještě nedávno peníze F. Stříbrného hodily. Svoje rozhodnutí Horký vyjádřil ve fiktivní řeči, kterou by pronesl k poslancům, kdyby měl tu možnost. Řekl by jim, že pokud se prokáže, že Stříbrný část zisků dával stranou, aby je později mohl investovat „do sázecích strojů a do boje proti legendám, proti rozhazování národního jmění, nepotismu, proti úžasným platům legračních, nekvalifikovaných vyslanců, proti puritánské korupci a vůbec proti celému tomu danajskému daru, který v popřevratových čítankách se jmenuje ‚národní osvobození‘ [...] potom musíte připustiti i názor, že Jiří Stříbrný právě tím, co mu pro jeho tiskárnu zbylo po všech výplatách straně národně sociální, se zasloužil o stát!“¹²⁴

Fronta obracela svou pozornost také ke Stříbrného protivníkům, zvláště tvrdě napadala J. Stránského. Byl popisován jako neschopný politik, jenž svoje *Lidové noviny* dal do služeb Hradu. Ty se pak na povel účastnily kampaní proti nepohodným osobám (proti Hodžovi, Stříbrnému). Stránského řeč v parlamentu, již útočil na Stříbrného, byla interpretována *Frontou* jako útok na soudcovskou nezávislost. „Lid má již dost těch pověstných metod, má dost panovačných choutek jistých lidí a jich kamarily, a – odvrací se od nich. Není třeba hrozit kandelábry, stačí tiché opovržení.“¹²⁵ Podle Horkého byl J. Stránský v obviněních hnán svou chorobnou ctižádostí, neboť to byl „nejnedočkavější kandidát úřadu vyslaneckého“ a chtěl se zavděčit Hradu.¹²⁶ Po Stříbrného odhalení, že u J. Stránského v tiskárně se tiskne pornografie a vyváží se do Vídně, vyjádřil Horký své nejhlubší znechucení. Stránský se přitom prý bránil tím, že je to vědecké dílo. Horký to označil za dílo tištěné „pro kšeft“ největším moralistou doby a pro Stránského vymyslel přezdívku „docent pornografie“.¹²⁷

Horký upozorňoval na to, že Stříbrného protivník a vůdce národních socialistů V. Klofáč také nemá v aféře s dodávkami uhlí čisté svědomí. F. Schwarz

¹²² Blíže viz L. VYKOUPIĽ, *Jiří Stříbrný*, s. 170–184. O procesu viz Karel HORKÝ, *Muž, jemuž zbylo jen pohrdání*, *Fronta* 4, 1932, č. 46, s. 722–724.

¹²³ František SCHWARZ, *František Stříbrný*, *Fronta* 4, 1931, č. 22, s. 339–340; týž, *Kdo je na řadě?*, *Fronta* 4, 14. 5. 1931, č. 24, s. 376–377; František PETŘÍK, *Nemohou zpět*, *Fronta* 4, 25. 6. 1931, č. 30, s. 466–468.

¹²⁴ Karel HORKÝ, *Kdybych byl poslancem*, *Fronta* 4, 2. 7. 1931, č. 31, s. 491–492.

¹²⁵ Karel HORKÝ, *Přechováváš horší zloděje*, *Fronta* 4, 19. 2. 1931, č. 12, s. 181–182.

¹²⁶ Karel HORKÝ, *Řeč s kloboukem na hlavě*, *Fronta* 4, 25. 6. 1931, č. 30, s. 474–475.

¹²⁷ Karel HORKÝ, *Docent pornografie*, *Fronta* 4, 10. 12. 1931, č. 42, s. 658–659.

s opovržením líčil jeho nečestné politické metody. Klofáče nazýval „starým hercem“ a neschopným „na provázku vedeným ‚vůdcem‘ strany“, který mění svoje názory zjištěně podle vlastní potřeby.¹²⁸

Svoje dojmy z jihlavského procesu s J. Stříbrným chtěl Horký shrnout do zvláštního spisku, jehož vydání avizoval ve *Frontě*. Spisek připravil, ale od jeho vydání upustil, neboť usoudil, že by jeho značná část byla zkonfiskována. „Vydati pak poloprázdnou brožuru, bělejší nežli hermelín některého krále pokroku, bych považoval za pošetilost.“¹²⁹ Cenzura Horkému i celé *Frontě* někdy zabavovala skutečně podstatné části příspěvků a *Fronta* si na to často stěžovala. V některých případech článek téměř ztratil po cenzorově zásahu smysl.¹³⁰

Výrok *Lidových novin*, že „závěrečný výrok soudu pečuje o to, aby osvobození nebylo rehabilitací“, Horkého pobouřil. „Napsal jsem již, že tato slova považuji nejen za nejhorší provokaci neodvislosti soudcovské, nýbrž i za ohromující, přímo osobní urážku jihlavského trestního senátu.“ Horký pokládal podobné projevy za důkaz násilnosti režimu.¹³¹

V době, kdy se schylovalo k prvnímu soudu se Stříbrným, účastnila se jeho Národní liga volební kampaně v obecních volbách, které se konaly na podzim 1931. F. Schwarz si ve *Frontě* pochvaloval, že obecní volby dopadly pro ligu dobře, zvláště v Praze. Soudil, že ligu volila především inteligence a že vzrůst počtu hlasů pro ni odevzdaných ukázal, že mezi lidmi roste touha chránit právo a bojovat za něj. „Letošní rok přinesl vyvrcholení zvuče proti politickým odpůrcům Hradu. Přinesl také náležitou odpověď lidu, zatím pražského.“ Schwarz viděl za úspěchem ligy skutečnost, že mezi lidmi roste rozhořčení nad „spoluprací“ s Němci, čímž rozuměl „předělávání“ republiky na česko-německou. Byl přesvědčen, že čím více je „němcofilských zmatenců“, za něž považoval filozofy E. Rádlu a Jana Blahoslava Kozáka¹³², a čím více uplatňuje Hrad svou „přemyslovskou“ politiku, a čím méně tomu strany brání, „tím mohutněji se rozvíjí nacionalismus a vlastenectví v národě, který vidí, jak je zvolna, ale jistě zbavován plodu svých největších bojů a námah, svého, opravdu svého samostatného národního státu.“¹³³

V pozadí všech afér viděla *Fronta* E. Beneše. Horký mu tehdy, roku 1931, předpovídal neslavnou politickou budoucnost. Soudil totiž, že bojuje svůj poslední boj. Zatímco dříve prý jednal s předními evropskými politiky a bylo považováno takřka za samozřejmost, že bude Masarykovým nástupcem, nyní „stojí dnes vůči svému vlastnímu národu v hrozném, zrovna zoufalém střehu, světě zle a nedůvěřivě

¹²⁸ Karel HORKÝ, *Řeč s kloboukem na hlavě*, *Fronta* 4, 25. 6. 1931, č. 30, s. 474–475; František SCHWARZ, *Znají tě dobře, krásná masko!*, *Fronta* 4, 1931, č. 33, s. 510–514. Dále viz Josef SVOZIL, *Na výzvu ing. Fr. Schwarze*, *Fronta* 4, 1931, č. 34, s. 528–531.

¹²⁹ Karel HORKÝ, *Než limonádu, raději nic!*, *Fronta* 5, 1933, č. 43, s. 669.

¹³⁰ Viz např. František SCHWARZ, *Zlo se vrací...*, *Fronta* 6, 1933, č. 15, s. 221–223. Byla zabavena více než polovina článku.

¹³¹ Karel HORKÝ, *Než limonádu, raději nic!*, *Fronta* 5, 1933, č. 43, s. 669–674.

¹³² Jan Kozák (1888–1984) – český evangelický duchovní a filozof, spisovatel a publicista.

¹³³ František SCHWARZ, *Do roka a do dne*, *Fronta* 4, 1931, č. 34, s. 525–528.

očima, větre stálá nebezpečí, schovává se za starý nakloněný peň a za detektivy, předčasně stárna a žloutna, nemaje klidu, spánku, rodinné radosti, necítě se jist už ani svými kreaturami. Takový je dnes život někdejšího samozřejmého kandidáta prezidentství.“ Nebylo to prý vinou jeho odpůrců. Byla to jeho vina. Obklopoval se špatnými lidmi a „vlastní národ mu je dvanáct let jen jakousi českou pařížskou kolonií.“¹³⁴

Horký viděl u Beneše záměr lidem i národu škodit. Dramatickým tónem ho charakterizoval jako člověka, „který snad už ani neví, jak zpívají ptáci a jak voní zahrada, a který svoje osobní štěstí hledá v neštěstí jiných, v rozkladu svého národa a v plamenech nenávisti.“¹³⁵

V tomto kontextu nepřekvapí, že „boj mezi Hradem a směrem národním“ pokládal F. Schwarz za hlavní politický boj současnosti. Tvrdil, že Hrad opírá svoji neústavní politickou moc ve státě o vládu peněz. „Na straně Hradu jsou mluvčí ‚vykořisťovaných‘ i ‚vykořisťovatelů‘ v naprosté rovnosti a jednotě. Nepomáhají již dávno naši ‚kapitalisté‘ Hradu svými penězi?“¹³⁶

Pokud v této době psala *Fronta* o E. Benešovi, byla to zpravidla zdrcující kritika jeho zahraniční politiky, o čemž bude pojednáno dále. E. Beneš byl *Frontou* prohlašován za zcela neschopného. Horký o něm psal jako o politikovi, který nemá k národu „živoucí, hluboký poměr“ a neměl ho ani v době svých válečných diplomatických úspěchů. Beneš prý byl „dítě českého realismu, jeho nejpilnější a neobyčejně nadaný žák, primus té osudné politické školy, na kterou náš národ již tolikrát krvavě doplácel, a která, zdá se, ještě léta a léta nás bude tížit mnohem hůř nežli poplatek za osvobození.“ Beneš byl prý talleyrandovský typ politika. Napoleonův ministr zahraničí Talleyrand, „kulhavý ten pletichář se svým chladným, vlastně žádným poměrem k národu a se svým uměním přizpůsobiti se přes noc všem novým vrchnostem a situacím“, byl podle Horkého „vlastně prvním učitelem dra. Beneše, jenž ovšem měl štěstí na školu ještě lepší a měl všechny možnosti se ještě zdokonalit.“¹³⁷

Když se roku 1934 blížila další volba prezidenta, vystoupil Horký stejně jako roku 1927 s námitkou proti výrokům o tom, že Masarykovo zvolení by mělo být samozřejmostí. Měl na mysli například článek v *Českém slově*, kde se konstatovalo, že nebylo třeba politických příprav k volbě, protože jestliže před sedmi lety se ozývaly „politické disonance“, nyní je každému zřejmé, že opětovné Masarykovo zvolení je hotovou věcí. Volbou měl být Masaryk v podstatě potvrzován. Pro Horkého bylo neuvěřitelné, že „ve státě, jehož hlava je volena parlamentem, může některý list mít odvahu mluvití tímto způsobem.“ Další jeho komentář byl zkonfiskován.¹³⁸

¹³⁴ Karel HORKÝ, *Poznámky k soumraku*, *Fronta* 4, 1931, č. 17, s. 264–267.

¹³⁵ Karel HORKÝ, *Dopis paní Elle Perglerové*, *Fronta* 4, 1931, č. 14, s. 218–219.

¹³⁶ František SCHWARZ, *Tlachy a skutečnost*, *Fronta* 4, 1931, č. 36, s. 557–558.

¹³⁷ Karel HORKÝ, *Konečně potlesk!*, *Fronta* 6, 1933, č. 3, s. 42.

¹³⁸ Karel HORKÝ, *Vůně doby*, *Fronta* 6, 1934, č. 49, s. 778–779.

24. května 1934 byl T. G. Masaryk zvolen již počtvrté prezidentem. Zdravotní stav mu však nedovoloval vykonávat úřad jak bylo třeba. Když se rozhodl abdikovat, vyjadřovala *Fronta* respekt a úctu k jeho práci. Napsala, že „rezignoval muž, jehož jméno bude navždy spjato s dějinami národa, jejichž je celou svou činností nezbytnou, neodlučitelnou součástí. A kromě toho: okolnosti, za nichž nastupoval své místo z vůle opravdu celého národa, byly tak nadobyčejné, že celá staletí bývají chuda i jenom na podobné.“

Masaryk oficiálně abdikoval 14. prosince 1935. *Frontě* se nelíbilo, když *České slovo* příliš horlivě a nedočkavě zdůrazňovalo Benešovo nástupnictví.¹³⁹ Situace byla vnitropoliticky velmi komplikovaná. Agrární strana v čele s Rudolfem Beranem vytvořila proti Benešově kandidatuře tzv. prosincový blok a navrhovala vlastního kandidáta B. Němce. Po dramatických jednáních nakonec agrárníci jeho kandidaturu stáhli. 18. prosince byl zvolen E. Beneš.

Fronta považovala podporu Němcovy kandidatury částí československých politických stran proti E. Benešovi v prezidentských volbách za věc svobodné volby těchto stran. Němcova kandidatura byla stažena, když se ukázalo, že by pro něj nebyla většina státoporných stran a že by hrozilo, že prezident by byl za svou volbu zavázán protistátním stranám – německým nebo komunistické. Opozice proti kandidatuře E. Beneše si tedy podle *Fronty* počínala z hlediska státního i národního „naprosto bezvadně, ba příkladně“.

O novém prezidentovi vyjádřila *Fronta* přesvědčení, že „že má schopnost učiniti období své vlády obdobím dobrým. Má houževnatost, osvědčenou prací před převratem měrou jistě neobyčejnou“. Vliv na její hodnocení měl fakt, že po svém nástupu do prezidentské funkce nechal E. Beneš do československé zahraniční politiky zasahovat nového ministra zahraničí M. Hodžu. „Vývoj jeho názorů o věcech mezinárodní politiky ukázal, že je schopen čeliti strnulému doktrinářství. A ve svém novém postavení má také nové možnosti, aby změnil, co kde dříve v našich poměrech skřípalo, v soulad. Není vázán stranickými zájmy, je tedy zbaven úskalí, na která ony zaháněly vždy a zahánějí. Stal se prezidentem všech, z vůle svého národa; to je postavení které umožňuje nový, lepší poměr.“¹⁴⁰

Zatímco K. Horký ještě před dvěma lety postrádal u E. Beneše „hluboký poměr“ k národu, nyní konstatoval, že nikdo nepochybuje, že Beneš chce svůj život svému národu cele věnovat. Horký viděl, že doba, v níž má Beneš národ vést, je neobyčejně těžká. „Lidé jsou umořeni starostmi a statisíce jich mají skutečně hlad. Přes to vše jejich láska k národu nezklame. Chtějí však býti sileni dobrými příklady, chtějí prostě vzorného prvního hospodáře.“¹⁴¹

¹³⁹ [Aut. neuved.], *K odstoupení T. G. Masaryka*, *Fronta* 8, 1935, č. 10, s. 105–106.

¹⁴⁰ Alois HOJNÝ, *Po prezidentské volbě*, *Fronta* 8, 1935, č. 11, s. 10–121. O průběhu voleb a politických jednáních viz [aut. neuved.], *K historii prezidentské volby v r. 1935*, *Fronta* 8, 1935, č. 11, s. 121–122; 2. část, *Fronta* 8, 1935, č. 12, s. 133–134; 3. část, *Fronta* 8, 1935, č. 13, s. 144–145; 4. část, *Fronta* 8, 1935, č. 14, s. 159–161.

¹⁴¹ Karel HORKÝ, *Když změna, tedy změnu!*, *Fronta* 8, 26. 12. 1935, č. 11, s. 125–127.

Když uplynul rok od Benešova nástupu do úřadu prezidenta, hodnotila *Fronta* jeho prezidentství pozitivně. E. Beneš jí vyhovoval mnohem více než T. G. Masaryk. S narážkami na to, jak prezident Masaryk nazýval české fašisty a jak byli označováni oponenti Hradu, si *Fronta* pochvalovala: „Nebylo řečí, že vývoj jde doleva, nebylo ani ‚patologické sedliny‘, ani ‚chrochtajících‘ pod Hradem, a nebylo ‚hradní politiky‘. Nade vším tím jako by se zavřela voda.“ Opozice prý přijala nového prezidenta loajálně a z jeho strany se zase změnil přístup k opozici. Neposlechl prý hlasy volající po pomstě a věnoval se jen práci ku prospěchu státu. Zvláště si *Fronta* cenila větší svobody tisku, tedy uvolnění cenzury. Byla spokojena i s Benešovým výběrem spolupracovníků. Státní politika prý „zvěcněla, zhybněla i zrozhodněla. Zvěcněla proto, že se zbavila ideologickodogmatické úzkoprsosti a ztrnulosti na jedné straně, na druhé pak se vymanila z teoretiky třeba pěkných, ale příliš všeobecných a pro praxi leckdy pythicky znějících formulací.“ Tím narážela *Fronta* na Masarykova vyjádření pro tisk, jež byla někdy formulovaná tak, že připouštěla různé výklady.

Věcnější přístup zaznamenala *Fronta* v menšinové politice. „Jak zvěcněla, zkonkrétněla také menšinová politika, je známo. A kolik zásluhy o to má prezident, který při porozumění pro jejich potřeby dovedl také s naprostou určitostí říci, co zase žádá od nich, které meze nesmějí býti překročeny, netřeba teprve podrobně vykládat.“ Zlepšení a vnitřní oživení v důsledku malodohodové spolupráce pozorovala *Fronta* i v oblasti hospodářské. V zahraniční politice si všimla rozšiřování koncepce, a kvitovala její doplnění „i plány jiných našich politiků“, čímž mínila koncepci M. Hodži. Pozitivní změny byly podle *Fronty* způsobeny velkou měrou tím, že „Beneš pochopil rozdíl mezi úkoly a povinnostmi hlavy státu a také mezi jejími právy, a mezi právy a povinnostmi státníků a politiků v jiném postavení, tedy také v někdejší postavení jeho vlastním.“ To *Fronta* opět oceňovala, že M. Hodža dostal prostor k realizaci svých plánů. Celkově mohla shrnout: „Je to tak nějak za ten rok, jako by se bylo změnilo u nás celé ovzduší. Dýchá se volněji, vrací se chuť k životu a vrací se naděje v úspěch.“¹⁴²

Politické uvolnění po Benešově nástupu do prezidentského úřadu oceňoval také redaktor *Fronty* K. Horký. Vysvětloval čtenářům, že *Fronta* má k Hradu již úplně jiný vztah než dříve. Důvodem byla velká změna na Hradě. „Není dnes už nejmenší pochyby, že den ode dne se upravuje, prohlubuje a protepluje poměr mezi lidem a Hradem.“ *Fronta* prý změnila svůj vztah k Hradu ne proto, „že bychom byli vnitřně smířeni se vším, co si v minulosti vynutilo náš boj, ale proto, že duch panující dnes na Hradě se stále znatelněji přibližuje národnímu a demokratickému citění lidu a pozvolna odzbrojuje i nejzatvrzelejší šiky někdejší opozice.“ Beneš sice zdůrazňoval pokračování v tradici a základních principech svého předchůdce, proti čemuž *Fronta* nic nenamítala, ale podstatné bylo, že „v osobě dr. Beneše vládne na Hradě duch, hledající upřímné a trvalé splynutí s českým lidem. Nemusily se změnit základní politické principy, dané světovou osobností dřívějšího prezidenta,

¹⁴² Alois HOJNÝ, *Rok prezidentem*, *Fronta* 9, 24. 12. 1936, č. 4, s. 33–34.

ale i tak se mohlo změnit a také změnilo mnoho. Mním tím celé ovzduší Hradu, který žije a vždycky bude žít v našich představách jako hrad českých králů. Řekl bych ovzduší staré české demokracie, jež tam bývala doma i za králů, ovzduší zámku, naplněného českým živlem a ryzí českostí dechu vládnoucí osobnosti.“

Horký velmi citově vyjádřil svou přichylnost k prezidentovi; bez ohledu na to, co bylo. „Principy se nemusí měnit, ale stačí, jakým pohledem se kdo podívá na stověžatou Prahu z hradního okna a jak ji obejmeme svým srdcem. To se cítí. Já sám bydlím proti Hradu a to mohu říci docela spravedlivě a otevřeně: ať bylo co bylo, vina sem, vina tam, nevina sem, nevina tam – k té prezidentské vlajce třepotající se živě tam nahoře máme dnes jistě všichni dobrý poměr. Takový, po jakém jsme vždy toužili. Sídí tam prostě náš člověk, ryze český náš člověk, má staré české jméno, tak prosté a české, jak jenom může být, má ženu typicky českou, která se jmenuje Hana, a řekl-li před půldruhým rokem na prahu Hradu: ‚chci být a budu prezidentem všech‘, nutno přiznat, že to nebyl jen slib. Snaží se opravdu tak jednat, ač u nás je to někdy velice těžké, je povznesený nad mstivost a není vyznavačem demokracie jen na papíře a slovy, dovede ji uplatňovat i v praxi a je to vidět. Prostě, nemohu si už dnes pomoci ani jako autor ‚Starosty Lišáka‘: pozoruji tu hradní vlajku s povznášejícími city, kterých jsem dříve neznal, (neboť mi jich osudem nebylo přáno), a protože je zrovna před mými okny, mám o ni denně živý zájem. Když vlajka zmizí, říkám si: někam odjel. Když se vlajka zas zatřepotá na hradní střeše, říkám si: už je zas doma. A ten živý, intimní pocit, s jakým to sleduji, mne přesvědčuje, že se ve své osvobozené vlasti cítím konečně tak krásně a nerozlučitelně doma, jak jsem o tom sníval za hranicemi v době války.“¹⁴³

Vezmeme-li v úvahu Horkého dřívější výpady proti Benešovi, zvláště v době protirakouského odboje, kdy Horký označoval Beneše za původce všeho zla v odboji, mohou tyto jeho pocity téměř šokovat. Je však třeba uvědomit si dvacetiletý odstup od Horkého neostřejších útoků. Oba protagonisté zatím zestárli a změnila se doba, vyvstaly jiné priority. Mnohem více zarážející bylo, že Horký byl Benešovým kritikem ještě v první polovině 30. let.

Ve vztahu k Masarykovi zůstával Horký podstatně střízlivější než pokud šlo o Beneše. Přitom jeho výše uvedený projev citu neměl příliš daleko k tomu, jak byl jinými opěvován Masaryk. Je známo, že Masaryk byl prezidentem velmi ctěným a mezi občany nesmírně oblíbeným. Láska a obdiv, které mu byly vyjadřovány při nejrůznějších slavnostech, výročích a zdravicích, vyvolávaly někdy dojem, že je vnímán spíše jako monarcha než prezident. Horkému se nelíbila servilnost vůči prezidentovi, pamětní desky a množství pomníků ještě za jeho života. Vystupoval proti sentimentalitě, s níž bylo každoročně slaveno výročí vzniku republiky.¹⁴⁴ Připomínal, že takové patolízalství ostatně sám Masaryk neměl rád. Nicméně Horký mu nechtěl upírat zásluhy: „nejsme tak malicherní a nenávistní, abychom i při

¹⁴³ Karel HORKÝ, *Hlas z podhradí*, Fronta 9, 3. 6. 1937, č. 27, s. 319–320. O politickém uvolnění také viz též, *Poslední polemika (Za Vraným)*, Fronta 9, 8. 4. 1937, č. 19, s. 221–224.

¹⁴⁴ Karel HORKÝ, *Čeští Marmeladovové*, Fronta 8, 1936, č. 24, s. 281–283.

svém kritickém stanovisku k politické i lidské osobnosti Masarykově si nedovedli uvědomit povinné city vděčnosti, jimiž náš národ je zavázán jak hlavě státu, tak především vůdci našeho zahraničního odboje. Naopak, jsme upřímně pro spravedlivé naměření zásluh všem velkým lidem bez výjimky, a kdyby to bylo v naší moci, měl by jistě jednou i Masaryk svůj pražský pomník důstojnější a lepší, než byla karikatura Smetany“.¹⁴⁵

Nekritickému obdivu *Fronta* nepodlehla ani v pohnuté atmosféře po Masarykově úmrtí 14. září 1937. Zdeněk Vlach využil nekrologu k tomu, aby neútočným způsobem, ale přesto zřetelně, vystoupil proti mýtům, které se neustále tradovaly v tisku a prohlašovaly Masaryka za tvůrce národa a státu. Vlach konstatoval, že „většina tisku pořád ještě dělá, jako by národ byl býval teprve skoro stvořen vůdcem zahraničního odboje. Není na škodu, že Hodža připomenul, kterak dr. Beneš se Štefáníkem se rozhodli pro organizaci branného odboje vlastně dříve. A je pošetilé chtít zvyšovat význam a zásluhy Masarykovy zastíráním skutečnosti, že z lidu samého vyrostlo hnutí, o něž se Masaryk mohl pak opřít. Masarykova práce, Masarykovy zásluhy jsou takové, že netřeba zamlouvat skutečnosti ani je přebarvovat.“ Autor zmiňoval také zásluhy ostatních účastníků odboje, včetně J. Düricha.¹⁴⁶ Vedle toho naznačil, že Masaryk vlastně až za války pochopil, že neprávem kritizoval názory nacionalistů „že to, co nazýval kdysi jen fangličkářstvím, nebo zase to, čemu říkal katastrofální politika, dalo vlastně našim lidem nejen schopnost, ale také pevnou vůli k odboji, k odboji brannému.“

Vlach se domníval, že by bylo pošetilé „zmenšovat význam toho, jak prospělo zahraničnímu odboji vědecké i politické jméno Masarykovo,“ ale nelze ani pomíjet skutečnost, že by to nebylo nic platné, kdyby se Masaryk nemohl „opírat o to, k čemu byly základy dány od jiných, co bylo vykonáno namnoze i od ‚neznámých‘ dnes vojínů, dříve ještě, než on se rozhodl dát se do boje. Teprve vzájemným spojením nabylo obojí plného významu. V tom, že Masaryk ‚našel‘ za války národ tak plně, v tom, že národ se mu za to oddal – v tom je nejkrásnější zjev té doby.“ Podle Vlacha organizace státu doma proběhla ještě dříve, než se kdokoli ze zahraničních pracovníků vůbec mohl vrátit. Byla provedena dobře také proto, že byla připravována již za války.¹⁴⁷ Autor tak v podstatě následoval postoj, který k Masarykovu zahraničnímu odboji zaujímal před lety ve *Frontě* Borský, Dyk

¹⁴⁵ Karel HORKÝ, [název cenzurován], *Fronta* 7, 1935, č. 49, s. 597–598.

¹⁴⁶ Z. Vlach připomínal, že „Naši lidé se hlásili do vojenských služeb ve Francii, v Rusku a dokonce i v Anglii dříve, než od nás kdo se za hranice dostal. Masarykovy styky, hlavně anglosaské, už z dob před válkou, Štefáníkovy styky francouzské a italské, a do značné míry také Masarykovy vztahy k Rusům, reálnost a pronikavost Benešova daly Národní radě zahraniční možnost vytvořit z těchto základů, daných lidem, jednotnou organizaci. A nesmí se zapomínat také na služby, které právě této věci v carském Rusku prokázal Dürich. Ovšem Masaryk vedl. A to, čím vyvrcholil dílo těch našich, které válka stihla za hranicemi Rakouska, i těch, kteří přebíhali z jeho armád, je toho druhu, že samo by zajišťovalo věčnou a vděčnou památku, nehledě ani na ostatní práci, vykonanou v západních státech.“ Viz Zdeněk VLACH, *Za T. G. Masarykem*, *Fronta* 9, 23. 9. 1937, č. 35, s. 405–406.

¹⁴⁷ Tamtéž.

a Horký, když při úvahách o vzniku státu kladli důraz domácí akci a roli legií. Vlach však už nyní nepovažoval za nutné vytvářet nějaké pořadí významu jednotlivých činitelů, spokojil se s tím, že akcentoval význam jejich souhry a spolupůsobení.

Fronta projevovala zemřelému Masarykovi úctu a uznávala jeho zásluhy, odmítala však jeho povyšování téměř mezi národní svaté. Články v tisku po Masarykově úmrtí a jeho pohřbu, kde se mluvilo o tom, že vyroste v očích lidu v postavu legendárního světce, přiměly *Frontu* dokonce k zamyšlení nad vznikem národních legend.¹⁴⁸

Svůj názor na zbožňování Masaryka dal Horký velmi důrazně najevo obšírným fejetonem s názvem *Černé opojení*, kde zachycoval atmosféru příprav Masarykova pohřbu a jeho vlastní průběh 21. září 1937. Znechucovalo ho, jaká „aféra“ se z Masarykova pohřbu udělala, když vznikaly diskuse o tom, kolik mělo být smutečních praporů či proč bylo ve smutečních špalírech někdy poloprázdno. Vadil mu tisk, který Masaryka glorifikoval a psal o něm v „neslýchaných nadsázkách“ jako o Bohu a přirovnával jeho hrob k jeruzalémskému svatému hrobu. Ve svém fejetonu Horký samozřejmě připomněl svoje místo mezi Masarykovými odpůrci. Jeho boj byl prý zaměřen proti rozporu, který nacházeli mezi Masarykem člověkem a jeho učením. „Tento rozpor je nepopiratelný. Byl patrný již za války a potom postupně rostl souběžně s rostoucí mocí Masarykova postavení. Nynější chvíle jest ovšem nejméně vhodna pro bilancování, v čem ty rozpory záležely a čím nejvíce byly v oči současníků, nezaslepených snahou po zkreslení historické pravdy. Nám šlo věru jen o ni. A byla-li řadu let např. taková situace, že každý tiskový pokus o pravdivé slovo byl umlčován a potlačován bezmála jako zločin, nelze se divit, že např. právě toto úplné potlačení tiskové svobody za Masarykovy éry jsme srovnávali s rakouskou minulostí a viděli v tom jeden z těch hlubokých rozporů mezi člověkem a učením, které působily bouřlivě a někdy až mučivě na naši mysl a zůstaly pro nás záhadou i po Masarykově smrti.“

I přes výhrady Horký Masarykovu velikost uznával. „Nicméně, Masaryk i pro nás ‚odpůrce‘, syny čsl. národa a jeho občany, znamenal a znamená jednu z vrcholných postav našich dějin, světovou osobnost a bojovníka a vůdce, jemuž titul Osvoboditele je plně zaslouženou splátkou národní vděčnosti, i když domácímu odboji třeba přiznat onu neztenčenou část zásluh, na niž má právo.“¹⁴⁹ Toto Horkého vyjádření ocenil J. Werstadt v *Českém slově* 28. října 1937. S uspokojením napsal, že „V tomto svém správném hodnocení je K. Horký dále, než někteří reprezentanti Nár[odního] sjednocení, kteří jedním dechem mluví o vůdci zahraničního odboje Masarykovi a vůdci domácího odboje Kramářovi, snažíce se zjevně sugerovat zde veřejnosti jakousi paritu významu, úlohy a zásluhy.“¹⁵⁰

¹⁴⁸ Alois TYMICH, *Několik poznámek o národních legendách*, *Fronta* 9, 1937, č. 36, s. 420–421.

¹⁴⁹ Karel HORKÝ, *Černé opojení I*, *Fronta* 9, 1937, č. 36, s. 426–428. Dále viz též, *Černé opojení II*, *Fronta* 9, 1937, č. 37, s. 438–440; též, *Černé opojení III*, *Fronta* 9, 14. 10. 1937, č. 38, s. 449–452.

¹⁵⁰ Jaroslav WERSTADT, *Poprvé bez něho*, *České slovo*, 28. 10. 1937.

Když J. Werstadt publikoval, zřejmě z piety, články, které prezident Masaryk napsal anonymně, nemohl si Horký nechat ujít další příležitost k boření mýtů a legend kolem T. G. Masaryka. Činil tak prý ve snaze „přispět k pravdivosti historického obrazu prvního prezidenta“. Ozval se ve *Frontě* z 10. a 17. února 1938. Domníval se, že Masarykovy anonymní články byly namířeny proti jeho „kritikům a proti pokusům o nestranné a spravedlivé zhodnocení obou odbojů, domácího a zahraničního.“

I když většina nehradního tisku soudila, že Masaryk neměl vůbec právo anonymní články psát, neboť to bylo neslučitelné s jeho postavením, Horký podotýkal, že to ústava nezakazuje a čistě lidsky že to nemá Masarykovi za zlé. Byla to prý jeho přirozenost, vždyť půl století novinařil. Horký se tedy neptal, zda Masaryk směl psát či ne, ale co psal. Jisté podle něj bylo, „že T. G. Masaryk jako prezident dával do tisku nepodepsané články, jimiž v bezpečí svého postavení a své anonymity vypořádával útočně své staré účty s lidmi, kteří na pravou adresu se nemohli bránit. Tedy velmi nerovný zápas: na jedné straně muž v těžkém brnění se spuštěným hledím, na druhé straně nazí v trní. Ježto útočící muž měl nejen brnění, nýbrž dokonce zlaté, nelze pochybovat o jeho rytířství, ale to nemění nic na přílišné nerovnosti a vůbec celé povaze tohoto zápasu“. Horký připomínal Čapkův výrok o tom, že Masarykovi odpůrci jsou zbabělci, protože jej kritizují s vědomím, že prezident je vázán mlčením a nemůže jim odpovídat.

Za publikování Masarykových anonymních článků si J. Werstadt u části veřejnosti vysloužil nářky, že se stal nástrojem těch, kteří chtějí zmenšovat Masarykovu velikost. Prezidentův syn Jan Masaryk ho vyzval, aby další články neuverejšňoval. Horký si to logicky vysvětloval tak, že by články ukázaly, „jak od líbivé lahody [. . .] historických pastelů, vyráběných legendou, bývá někdy daleko k pravdivosti historického obrazu.“ Měl na mysli již zmíněné uctívání T. G. Masaryka jako téměř božské osoby. Každé jeho „slovíčko mělo skoro nadlidskou platnost. Žádnému muži v tomto národě, nevyjímajíc ani Husa, nebylo přiznáno tolik mravní suverenity. Co Masaryk řekl, bylo svaté. Lépe řečeno, musilo býti svaté. Všecko, co vypadalo jako nesouhlas s některou jeho myšlenkou, bylo rouháním. [. . .] Normální mravní autorita patrně nestačila, musilo být stvořeno něco mnohem vyššího, bylo stvořeno božstvo. [. . .] Vrcholu pak tyto nezdravé snahy dosáhly, když prezident zemřel.“ Horký z toho ironicky vyvozoval, že je-li každé Masarykovo slovíčko „něčím božským, pak by se mělo pečovat, aby ani jedno jediné z těchto slovíček nepřišlo nazmar.“¹⁵¹

Horkého fejeton je psán sice se skrytými ostny, ale přesto korektně a kultivovaně. Totéž nelze úplně říci o zbytečně osobních a útočných reakcích jeho rozčilených demokratických oponentů. Historik Jan Slavík napsal v *Sobotě* z 26. února 1938 o Horkém: „Nikoli nahý v trní, ale kluk schovaný za trním a házející bláto zbabělými nářkami, to byla skutečná pozice Karla Horkého proti Masarykovi. Uličník

¹⁵¹ Karel HORKÝ, *Přílišná skromnost Jana Masaryka I*, *Fronta* 10, 10. 2. 1938, č. 3, s. 35; též, *Přílišná skromnost Jana Masaryka II*, *Fronta* 10, 17. 2. 1938, č. 4, s. 46–47.

za roštím byl proti rytíři ve velké výhodě.“ Prý to byl právě Horký, kdo téměř po celou dobu Masarykova prezidentství tiskl proti Hradu „zakuklené i méně zakuklené perfidnosti [. . .] v narážkovém a méně narážkovém stylu, proti nimž Masaryk se bránit nemohl.“ J. Werstadt odpověděl Horkému rovněž v *Sobotě* a ve stejném tónu jako Slavík. Masaryk sám prý byl terčem anonymních útoků, jimž se nemohl bránit normálním způsobem a musel se na to „proměnit v obyčejného občana s maskou pseudonymu“.¹⁵² Horký podal na spoluredaktora *Soboty* Slavíka žalobu pro urážku na cti.¹⁵³

V lednu 1938 vysvětlila *Fronta* svým „skalním čtenářům“, proč se jim někdy zdá, že politicky je *Fronta* ústupnější v uplatňování programu, který si stanovila při svém vzniku v květnu 1927. Příčinou bylo to, že od té doby nastaly „po národní i vojenské stránce mnohé příznivé změny, ba možno říci, že se naplnily dobré tři čtvrtiny myšlenek, kterým platil náš zápas.“ Vývoj v Evropě a vnitřní politická nutnost „daly nakonec úplně za pravdu snahám našeho listu a všech vyznavačů silného nacionalismu.“ Horký prohlašoval, že se *Frontě* podařilo zničit mnohé legendy o československém zahraničním odboji. „Tento boj není daleko ještě dobojován, ale jeho formu bude nyní určovat úcta k hrobu.“ Chtěli v tom boji pokračovat. Kromě toho viděl Horký „dnes, kdy se v podhradí dýchá volněji, ještě jinou velikou úlohu před sebou, tu, po které jsme vždycky upřímně toužili: práci pro konstruktivní nacionalism“ a pro „živení a sílení národní státní myšlenky“. *Fronta* se prý nikdy nezpronevěřila svému boji o pravdu. Byla jediná, kdo „tahá kaštan z pece“, a vyjadřovala se i o věcech, do nichž se nikomu nechtělo.¹⁵⁴ Po anšlusu Rakouska na jaře 1938, v časech těžkých pro republiku, neváhal Horký podpořit E. Beneše. Dal najevo svou důvěru prezidentovi, který byl pro něj „mužem na pravém místě“.¹⁵⁵

2.3.2. Proti vnějšímu ohrožení státu

V průběhu 30. let 20. století dominovala *Frontě* obava z ohrožení existence Československa. Kvůli jeho centrální poloze v Evropě, v obklopení revizionistickými státy, sledovala s úzkostí rostoucí sebevědomí a expanzionistické tendence Německa. Situaci ještě zhoršovala hospodářská krize a podle *Fronty* chybná československá zahraniční politika. Proto stejně jako v prvních letech existence byla i na počátku 30. let pro *Frontu* charakteristická ostrá kritika politiky a vystupování československého ministra zahraničí E. Beneše. Autoři *Fronty* mu vytýkali neschopnost zahraničněpoliticky zajistit bezpečnost státu. Nejkritičtěji vystupovali proti Benešovi po Dykově a Borského odchodu J. Vondráček a F. Hlaváček.

¹⁵² Jan SLAVÍK, *Dva podaření Masarykovi karatelé*, *Sobota*, 26. 2. 1938; Jaroslav WERSTADT, *O nepodepsané úvahy presidenta Osvoboditele*, *Sobota*, 19. 3. 1938.

¹⁵³ Karel HORKÝ, *Jeho Magnificence*, *Fronta* 10, 1938, č. 7, s. 79 a dále týž, *Nemilý omyl*, *Fronta* 10, 1938, č. 8, s. 92.

¹⁵⁴ Karel HORKÝ, *Našim čtenářům*, *Fronta* 9, 20. 1. 1938, č. 52, s. 678–679.

¹⁵⁵ Karel HORKÝ, *O pravých mužích na pravém místě*, *Fronta* 10, 1938, č. 10, s. 113–116.

Fronta kladla důraz na význam upevňování hospodářských vazeb v Malé dohodě. Účelem tohoto vojensko-politického spojení Československa, Jugoslávie a Rumunska, vzniklého pod francouzskou patronací na začátku 20. let, bylo udržení versailleského uspořádání v Evropě. Nikdy se nepodařilo vytvořit skutečně těsné vazby mezi spojeneckými státy. Jedním z důvodů byla jejich rozdílná hospodářská úroveň a různost jejich vztahů k velmocím. Benešova zahraniční politika činila podle J. Vondráčka chybné kroky v tom, že se neúčastnila konkrétních jednání Malé dohody o hospodářských záležitostech. Českoslovenští malodohodoví partneři Jugoslávie a Rumunsko se zatím sbližovali s Maďarskem. Namísto účasti na jednáních Malé dohody jel prý Beneš do Ženevy. „Sinajská konference i varšavská skončily teoretickými závěry, které však jsou podloženy danými poměry hospodářskými i politickými. Jednalo se o docela skutečné věci, jako pěstování obilí a dobytka, vývoz a obchod obilím a dobytkem, v pozadí pak stojí tvrdá, neodstranitelná skutečnost: společný nepřítel: Rusko, Německo, Itálie.“ Naproti tomu úsilí o zajištění kolektivní bezpečnosti, jejímž byl E. Beneš zastáncem, pokládal Vondráček za nereálné snění. „Ženevské zasedání Společnosti národů i evropská konference 26 států jedná o fantazii – o překlenutí hlubokých propastí individuality jednotlivých národů evropských. Československý ministr zahraničí se této akademické a neplodné debaty zúčastnil. [. . .] A zatím zapomíná, že ta Briandova koncepce je už dávno poražena v Evropě i ve Francii samotné, a že s pádem zahraniční politiky francouzské a ministra Brianda musí padnouti a padá i zahraniční politika československá.“¹⁵⁶ Zde Vondráček narážel na myšlenku vytvoření Spojených států evropských francouzského ministra zahraničí A. Brianda, jenž s ní vystoupil 5. září 1929 ve Společnosti národů. Navazoval na projekt Panevropy hraběte Coudenhove-Calergi. V březnu 1930 rozeslal Briand vládám dvaceti šesti evropských států memorandum o evropské federální unii, jež měla být založena na francouzsko-německém smíření. Československo mělo zájem plán podpořit – Francie naznačovala, že s prosazením plánu dojde také konečně k zajištění garance hranic východních sousedů Německa, jehož se nepodařilo dosáhnout na konferenci v Locarnu roku 1925. Plán nové Evropy měl mimo jiné sloužit k upevnění pozice Francie v Evropě, což nevyhovovalo ostatním evropským mocnostem. Proto se idea neuskutečnila.¹⁵⁷

Fronta hledala vzor pro československou diplomacii v chování polské, jež měla prý na mysli formování celků a bloků, které by mohly čelit linii sovětsko-německé. „Varšava naprosto opomíjí koncepci Briandovy Spojené Evropy,“ napsal J. Vondráček. Varšava chtěla zajistit bezpečnost Polska proti německému a sovětskému nebezpečí. Tato koncepce byla prý ve Varšavě předložena tak, „že nyní vidíme nicotnost a ubohost našich politických rozmachů, které nebyly ničím jiným, než vizionářskými sny, jenom ne zahraniční politikou.“¹⁵⁸

¹⁵⁶ Josef VONDRÁČEK, *Dnešní mezinárodní situace Československa*, *Fronta* 3, 1930, č. 41, s. 641–643.

¹⁵⁷ A. KLIMEK – E. KUBŮ, *Československá zahraniční politika*, s. 61.

Je třeba dodat, že ve složitém postavení Československa, kdy bylo sužováno důsledky světové hospodářské krize a jeho diplomatický sbor musel budovat svoje místo na mezinárodní politické scéně, si počínal E. Beneš i jeho spolupracovníci profesionálně a obratně a nehráli bezvýznamné role. „Dopouštěli se jistě i chyb, vynikali však aktivitou, iniciativami, pracovitostí a úporností, s jakou šli za svými cíli.“¹⁵⁹

J. Vondráček viděl, že koncepce Panevropy je utopická a není schopna čelit německým snahám o odvetu za výsledky světové války. Ztroskotávala podle něj na politickém vývoji v Německu. Za významný ukazatel považoval výsledek německých voleb do říšského sněmu v září 1930, jež znamenaly volební úspěch Hitlerovy nacistické strany (NSDAP). „To znamená, že 12 roků politiky míru, výsledky mírových paktů, locarnských úmluv atd. je zhrouceno jediným dnem, kdy Německo ukázalo, že mu nezáleží na duchu míru a klidného vývoje a Panevropě, nýbrž že mu záleží na duchu odvety a válečného vývoje k německé nadvládě v Evropě. Masarykova koncepce a Benešův směr zahraniční politiky, podložený Briandovou utopií, jsou poraženy.“ Vondráček soudil, že nyní je třeba starat se o bezpečnost státu, jež spočívá v jeho branné síle a připravenosti, ne v protokolech. Německo bude smlouvy uznávat, dokud nebude tak silné, aby si mohlo dovolit začít je porušovat. „Devizou Borského je, abychom nespolehali v sílu a působnost mezinárodních smluv a protokolů, poněvadž nejlepší zárukou bezpečnosti národa a státu je národ a stát sám.“¹⁶⁰

Německo ohrožovalo integritu Československa svým ostentativním zájmem o německou národnostní menšinu v Československu. Na půdě Společnosti národů vystoupilo se svými postuláty k ochraně národnostních menšin. *Fronta* se obávala, že pokud by Společnost národů zavedla o stížnosti menšiny na její vlastní stát sporné řízení, hrozilo by státům, které se zavázaly mírovými smlouvami k ochraně menšin, že by jejich závazek byl tak zostřován, že by mohlo dojít k ohrožení jejich suverenity. Německo se tak prý očividně vracelo ke staré imperialistické ideologii. Připravovalo si cestu k tomu, aby mohlo Československu diktovat, jak má ve svém státě upravit postavení německé menšiny. *Fronta* volala k bdělosti. Varovala, že Německo si připravuje půdu k tomu, aby s využitím Společnosti národů mohlo zasahovat do vnitřních poměrů Československa. „Tak bychom se s vědomím a souhlasem Společnosti národů octli pod tuhou kuratelou Německa, i kdybychom československým Němcům dali vše, co jen jsme jim dáti mohli. Je to opravdu zvláštní situace, která se může přihoditi právě jen nám, díky naší velké národní ústupnosti

¹⁵⁸ Josef VONDRÁČEK, *Dnešní mezinárodní situace Československa*, *Fronta* 3, 1930, č. 41, s. 641–643.

¹⁵⁹ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, 1. díl, *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*, Praha 2000, s. 368.

¹⁶⁰ Josef VONDRÁČEK, *Bezpečnost státu a nějaké protokoly*, *Fronta* 3, 1930, č. 43, s. 673–675. Briandovy plány Spojených států evropských považoval za pomýlené také např. P. Janda. Viz P. JANDA, *Pod kuratelou Německa?*, *Fronta* 3, 1930, č. 44, s. 689–690.

a malému národnímu sebevědomí. Příliš často slýchali naši Němci z českých úst, že jsou rovni s námi.“¹⁶¹

Jako hrozbu vnímala *Fronta* také maďarské revizionistické tendence. Jiří Kapitán kritizoval málo razantní postup Čechoslováků vůči Maďarům, jenž vyvolával dojem strachu z Maďarů. Uvedl příklad Jugoslávie, která se také potýkala s maďarskou nevraživostí kvůli územnímu vypořádání po první světové válce. Zavedla proto tvrdý postup vůči Maďarům a neloajálním osobám na svém území a získala si respekt ke státu i za hranicemi. ČSR byla místo toho Maďary vysmívána.¹⁶²

Vzhledem ke svým výhradám k orientaci československé zahraniční politiky *Fronta* nadále navrhovala změnu. Na počátku 30. let ještě F. Schwarz propagoval politické sjednocení ve slovanské federaci, v jejímž čele by přirozeně stálo Rusko. Podobně jako Kramář počítal Schwarz s tím, že v budoucnu národní Rusko zase povstane.¹⁶³ Zároveň však začala *Fronta* nabízet alternativu v orientaci zahraniční politiky v zaměření na pěstování vztahů s Polskem. J. Vondráček dokonce uvažoval o společném státě, jenž by znamenal „zjednodušení slovanských mocenských poměrů“, ale uznával, že tato myšlenka je prozatím nepřijatelná v této generaci, která tolik bojovala za samostatnost. Nepovažoval za možné samostatné státy hned zase slučovat. Chtěl však alespoň pracovat na spolupráci obou států. Jejich společným zájmem byla obrana proti německé expanzi.¹⁶⁴

Tento společný zájem Československa a Polska zdůrazňoval ve *Frontě* také F. Hlaváček, jeden z nejzapálenějších stoupenců zahraničněpolitické orientace na Polsko, jenž byl zároveň autorem neostřejších kritik politiky E. Beneše. Kvůli vážným událostem v mezinárodní politice, zvláště rozmachu hitlerismu v Německu, rostoucí propagandě pro revizi mírových smluv a nadcházející mezistátní odzbrojovací konferenci, považoval Hlaváček za žádoucí věnovat větší pozornost česko-polským stykům a usilovat o sblížení s Polskem.¹⁶⁵

Hlaváček varoval, že hrozí oslabení československé mezinárodní pozice a postavení uvnitř Malé dohody, a to následkem chybných kroků Benešovy zahraniční politiky, jež byla řízena nikoli v nejlepším zájmu státu, nýbrž osobní ješitností a zájmy osobní prestiže jejího nositele.¹⁶⁶ J. Vondráček přímo soudil, že vůdčí úloha Československa v Malé dohodě je u konce, neboť republika neměla co nabídnout z hlediska hospodářské spolupráce s malodohodovými státy. Jim bylo partnerem spíše Německo. Poukazoval na to, že mocenské zájmy se přitom do značné míry kryjí se zájmy hospodářskými.¹⁶⁷

¹⁶¹ P. JANDA, *Pod kuratelou Německa?*, *Fronta* 3, 1930, č. 44, s. 689–690.

¹⁶² Jiří KAPITÁN, *Strach z Maďarska?*, *Fronta* 4, 1931, č. 12, s. 178–179.

¹⁶³ František SCHWARZ, *A přece slovanská myšlenka!*, *Fronta* 5, 7. 7. 1932, č. 20, s. 301–302. Dále viz též, *Kramářův a náš slovanský romantism*, *Fronta* 4, 1. 1. 1930, č. 5, s. 69–71.

¹⁶⁴ Josef VONDRÁČEK, *Československo, Polsko a Německo*, *Fronta* 4, 1930, č. 2, s. 17–19; též, *Československo-polský stát nebo spolenectví?*, *Fronta* 4, 1931, č. 9, s. 124–128.

¹⁶⁵ František HLAVÁČEK, *Nutnost užšího sblížení československo-polského*, *Fronta* 4, 1931, č. 43, s. 661–664.

¹⁶⁶ František HLAVÁČEK, *Uvolnění svazků Malé dohody?*, *Fronta* 4, 1931, č. 45, s. 696–699.

Podnětem k dalším kritickým vyjádřením *Fronty* k československé zahraniční politice byl pokus o vytvoření německo-rakouské celní unie. Oba státy, potýkající se s hospodářskými potížemi, vystoupily 21. března 1931 překvapivě s dohodou o celní unii. Takový akt vzbudil odpor ve Francii, jež se obávala růstu německého vlivu v Evropě. Také československá diplomacie byla zneklidněna, neboť unie byla považována za první krok k anšlusu Rakouska, čímž by se Československo dostalo „obklíčení“ Německem. Německo-rakouská dohoda dokonce počítala s možným přistoupením Československa k unii. To by vedlo k vytvoření středoevropského hospodářského prostoru po vedením Německa. Naproti tomu Velká Británie nezaujala tak odmítavé stanovisko k tomuto projektu. Podobně reagovali „malodohodoví spojenci Československa, nacházející v Německu a Rakousku rozhodující odbytiště pro svůj podlomený export zemědělských produktů a posuzující proto projekt, dle slov československého vyslance v Bukurešti, „z nízkého hospodářského hlediska“.¹⁶⁸

Fronta interpretovala německo-rakouskou celní unii jako fatální neúspěch Benešovy zahraniční politiky s jejími vědeckými metodami. Konstatovala, že postavení Československa v Evropě po znovudobytí samostatnosti nejvíce ohrožovala možnost návratu Habsburků a vytvoření státního útvaru podobného Rakousku-Uhersku a dále připojení Rakouska k Německu, tj. anšlus. Zatímco první hrozbě se podařilo zabránit, druhá hrozba byla už zřejmě kvůli celní unii neodvratná. Beneš se prý staral především o to, aby hrál všude hlavní roli a dělal si reklamu v tisku, i když třeba přitom těžce škodil sobě i státu. Nyní stál Beneš bezradně proti faktu, jemuž jeho vědecká politika nedovedla zabránit. *Fronta* shrnovala: „Netěšíme se z této kruté porážky Benešovy, poněvadž s drem Benešem jsme bití všichni. Následky jsou pro budoucnost nedozírné. Jak se jim ubráníme, neví ani dr. Beneš.“ Na druhou stranu neupírala *Fronta* Benešovi snahu: „Věříme, že dr. Beneš měl nejlepší vůli státu prospět. Byl však příliš zaslepen vysokým míněním o významu vlastní své osoby a o svých schopnostech, takže neviděl, co se připravuje a odehrává.“¹⁶⁹ Nakonec se musely oba státy celní unie v září 1931 zříci. Jejich hospodářství se působením hospodářské krize hroutila. Protože bylo Německo i Rakousko odkázáno na francouzské úvěry, musely se podrobit francouzskému požadavku.

Ve své kritice E. Beneše F. Hlaváček neustával. Měl mu za zlé, že v době vážných událostí ve světě nekomunikuje s parlamentem a v zahraniční politice jedná zcela samostatně, aniž by se někomu zodpovídal – byla to „ministrská autokracie“, a to „na kvadrát, protože o jeho tajných plánech, iniciativách, návrzích a jednáních mezinárodních neví nejen veřejnost, ani parlament, ani jeho zahraniční

¹⁶⁷ Josef VONDRÁČEK, *O Malou dohodu*, *Fronta* 4, 1931, č. 22, s. 333–335.

¹⁶⁸ A. KLIMEK – E. KUBŮ, *Československá zahraniční politika*, s. 62.

¹⁶⁹ [Aut. neuved.], *Benešova porážka, z níž nemáme radost*, *Fronta* 4, 26. 3. 1931, č. 17, s. 262–263. Dále viz Josef VONDRÁČEK, *Záměry Německa*, *Fronta* 4, 1931, č. 18, s. 269–271; týž, *O Malou dohodu*, *Fronta* 4, 1931, č. 22, s. 333–335; Jiří ANTL, *Kudy z toho?*, *Fronta* 4, 1931, č. 19, s. 285–287; P. JANDA, *Veselý pacient*, *Fronta* 4, 1931, č. 20, s. 301–302.

výbory, nýbrž patrně ani ministerská rada a ostatní ministři!“ Hlaváčkovi zkrátka vadil styl Benešovy diplomacie, stejně jako dříve Borskému. „Jako je u nás falešná demokracie, svoboda, humanita a parlamentarismus, tak je také falešná ‚nová diplomacie‘. Její hlavní vlastností podle honosení se jejich vyznavačů, měla být otevřená okna do diplomatické kuchyně, vedení zahraniční politiky v denním kontaktu s veřejností a hlavně s parlamentem, bez jehož vědomí a souhlasu zahraniční ministr by nesměl ničeho v zahraniční politice podniknouti. Byla faleš již v hlášení těchto zásad, a je ovšem teprve v jejich provádění.“ Obavu podle Hlaváčka měly také vzbuzovat škrty v rozpočtu národní obrany. Poukazoval na vyjádření náčelníka hlavního štábu generála Jana Syrového, jenž se vyjádřil v tom smyslu, že provedené škrty jsou na újmu pohotovosti armády.¹⁷⁰

Její připravenosti si *Fronta* všímala vzhledem k tomu, že počítala s nebezpečím nové velké války. Proto shrnovala zásady, jak zajistit bezpečnost státu (opatření zahraniční politiky, posilování významu státu, hospodářská a politická síla státu, zabezpečení budování armády a výchova občanů k branné kázni). Zvláště zdatnost, duch a morálka armády byly důležité. Záleželo na tom, jaké smýšlení a národní uvědomění si mladí lidé přinesou do armády z občanského života.¹⁷¹

Hospodářská krize vedla k pokusům o nové projekty hospodářského uspořádání střední Evropy. 2. března 1932 byl publikován plán francouzské vlády O hospodářském sblížení střední Evropy (podle francouzského ministra zahraničí byl nazýván Tardieuův plán). Šlo o projekt tzv. Dunajské federace. Na jeho vzniku se podílel také E. Beneš. Uvažovalo se o spolupráci Malé dohody, Rakouska a Maďarska. Uskutečnění plánu by znamenalo zvětšení vlivu profrancouzské Malé dohody, a proto proti plánu vystupovalo Německo a Itálie a plán za několik týdnů padl. Projevil se fakt, že plány na změnu hospodářských poměrů v krizi vyčerpané Evropě odrážely zájmy předkládajících velmocí a rivalské velmoci se stavěly na odpor. Jejich spory se promítaly do situace ve střední a jihovýchodní Evropě, již se nedařilo za takové situace stabilizovat.¹⁷²

F. Hlaváček měl jasno v tom, že pádem Tardieuova plánu „jde tu o nový, těžký a osudný neúspěch pochybené iniciativy a nešikovného jednání dra. E. Beneše, o porážku jeho nesprávných koncepcí a metod. Vinu jeho zase ztěžuje, že s tím je spojeno nové poškození prestiže Československa a také neúspěch francouzského ministerského předsedy, kterého dr. Beneš nesprávnými informacemi do tohoto pokusu animoval, a konečně také demonstrování, jak nesourodé jsou hospodářské zájmy Malé dohody, což vzbudilo různé naděje a též snahy na její rozviklání. Těžkou vinu na těchto všech nepříznivých důsledcích nese náš ministr zahraničí pro své naivní a falešné koncepce, nerozumně vedenou politiku prestižní, diplomaticky

¹⁷⁰ František HLAVÁČEK, „Nová“ diplomacie a parlament, *Fronta* 4, 21. 1. 1932, č. 48, s. 742–744.

¹⁷¹ K tomu viz P. JANDA, *O zdatnou armádu*, *Fronta* 3, 1930, č. 52, s. 819–820; Josef VONDRÁČEK, *Naše armáda a obrana státu*, *Fronta* 4, 1931, č. 11, s. 159–161; týž, *Bludné cesty československých pacifistů*, *Fronta* 3, 1930, č. 52, s. 817–818.

¹⁷² A. KLIMEK – E. KUBŮ, *Československá zahraniční politika*, 62–63.

pochybené metody a nemožnou, lehkomyšlnou a povrchní přípravou těchto akcí, pokud na nich byl význačně zúčastněn, a to jak doma, tak i za hranicemi.“ Hlaváček rozebíral zájmy zainteresovaných evropských států, zvláště Německa a Itálie, a vyvozoval, že právě jejich nepochopení E. Benešem bylo příčinou neúspěchu plánu. „Tak tedy neobratná hospodářská politika Benešova vůči Německu a Itálii je schopna, aspoň po ekonomické stránce, rozviklati Malou dohodu a zbytečně zesilovati a činiti úspěšnou ofensivu Německa a Itálie proti nám.“¹⁷³ Hlaváček naznačoval, že v jiném státě by ministr zahraničí po takové porážce odstoupil, zatímco Beneš zase jen vystoupí s nějakým svým exposé a bude dál poškozovat politiku a důstojnost státu.¹⁷⁴

Pozoruhodné je, že Hlaváček byl ve své kritice E. Beneše tak vyhraněný, že více než jeho politiku a snahu o smluvní zakotvení Československa ve střeoevropských strukturách respektoval rozšiřování hospodářského vlivu Itálie a Německa ve střední a jihovýchodní Evropě. Po neúspěchu Tardieuova plánu napsal, že „na londýnské konferenci ozvaly se v tisku, sloužícím dru Benešovi, prudké útoky na ty, kteří přispěli k negativnímu výsledku: na Itálii a hlavně Německo, místo aby se zkoumalo, zdali alespoň částečným viníkem nebyly chyby a různé naivní předpoklady projektu samého.“ Taktika vůči Německu a Itálii byla totiž nevhodná a vyvolala jejich bojovná stanoviska. Hlaváček znovu vystupoval s tezí, že Benešova střeoevropská politika je chybná, neboť by se měla orientovat na Polsko.¹⁷⁵

F. Schwarz považoval Benešovo neúspěšné angažování v projektech Dunajské federace a Panevropy za projev jeho závislosti na francouzské zahraniční politice. „Řeči ‚malého muže, jenž s velkým hlukem jezdí po Evropě a vyřizuje vzkazy francouzských ministrů‘, svědčily ovšem dávno o tom, odkud vítr věje – právě tak jako jeho dřívější volání po Panevropě předbíhala jen oficiální vystoupení tehdejšího francouzského ministra zahraničních věcí. Tato závislost neplyne toliko z politického postavení republiky, nýbrž stejně i ze známé myšlenkové neplodnosti realismu: nezmohl se nikdy na nějakou původní politickou myšlenku, pojetí, program; přejímal jen stanoviska a podněty cizí, a to zpravidla cizí i národním prostředím, z kterého vycházely.“¹⁷⁶

Mocenská situace v Evropě se zatím stávala stále vážnější. Versailleský systém se rozkládal a Společnost národů se ukazovala jako bezmocná. Na přelomu června a července 1932 se ve švýcarském Lausanne konala mezinárodní konference, na níž se naposledy jednalo o reparacích. Konference dospěla k závěru, že Německo není schopné nadále plnit reparační povinnosti. 9. července 1932 byl podepsán Francií, Velkou Británií a dalšími státy dokument, který stanovil, že po zaplacení

¹⁷³ František HLAVÁČEK, *Střeoevropské problémy a Československo*, Fronta 5, 24. 3. 1932, č. 5, s. 61–65. Dále viz také též, *Dra. Beneše tanec mezi vejci*, Fronta 5, 1932, č. 7, s. 98–101.

¹⁷⁴ František HLAVÁČEK, *Diplomatická porážka a otřesení zahraničního prestiže dra Beneše*, Fronta 5, 14. 4. 1932, č. 8, s. 109–111.

¹⁷⁵ František HLAVÁČEK, *Celní unie s Polskem či nové Kombinace střeoevropské?*, Fronta 5, 12. 5. 1932, č. 12, s. 178–180.

¹⁷⁶ František SCHWARZ, *Na rozhraní?*, Fronta 5, 10. 3. 1932, č. 3, s. 35.

tří miliard zlatých marek bude Německo od dalších reparací osvobozeno. Po svém nástupu k moci však A. Hitler i toto vyrovnání odmítl. Během roku 1932 také probíhala jednání o odzbrojení a československá diplomacie se obávala zrovnoprávnění Německa ve zbrojení.¹⁷⁷

F. Hlaváček se v souvislosti s konáním konference v Lausanne zamýšlel nad neochotou Německa platit reparace a shledal, že německé vládě dodávala odvahy slabošská briandovská politika, rostoucí hitlerovské hnutí, hospodářská krize a rozpory mezi bývalými válečnými spojenci. Německu se také podařilo ovlivňovat ve svůj prospěch veřejné mínění i vládní kruhy v USA, Itálii a v dalších státech, včetně Francie.¹⁷⁸ Hlaváček po zhodnocení stanovisek na konferenci jednajících států shrnul, že „konečný výsledek této konference bude rozhodujícím pro úzkostnou již dnes otázku: buď udržení světového míru anebo snad – vyvolání nové války!“ Pokud by totiž Německo odmítlo reparace platit, mohly by se ve Francii objevit hlasy pro obsazení části německého Porýní, a tak by vznikl konflikt.¹⁷⁹

V důsledku mezinárodněpolitických událostí logicky ve *Frontě* dále rostla obava z německé rozpínavosti. *Fronta* oprávněně nedůvěřovala politice německého ministra zahraničí Gustava Stresemanna. „Mohl-li kdo v Evropě, sveden maskou Stresemannovou, důvěřovat v kající obrácení Německa k politice míru čili k ‚politice Společnosti národů‘, musil být důkladně vyléčen ze svého optimismu německými snahami po rovnosti v zbrojení a odzbrojení. M. Herriot marně pláče nad nevděčností Německa; jeho pozdní slzy nedojímají ani neobměkčují tvrdé odhodlání Němců, zvrátit pořádek, způsobený německou prohrou a dotvrzený mírovými smlouvami.“¹⁸⁰

F. Hlaváček přesvědčoval, že pro Československo by bylo výhodné, kdyby byla uzavřena francouzsko-italská dohoda. „Opravdová, pevná a trvalá dohoda Francie a Itálie – co by znamenala v poměrech mezinárodních, jak změnila by situaci v Evropě, jak by upevnila mír, jak by posilnila naši posici v Evropě a naši bezpečnost, jakých starostí zahraničně-politických by nás zbavila!“¹⁸¹ Hlaváček se domníval, že taková dohoda by mohla přispět ke zmírnění hospodářských potíží v Evropě a ke zmírnění československé hospodářské krize. Nastolila by skutečnou evropskou rovnováhu, již by sice Německo těžce neslo, ale nemělo by dost síly ji narušovat.¹⁸² Hlaváček netajil obdiv k Mussoliniho fašistickému režimu v Itálii. Ačkoliv mu prý

¹⁷⁷ A. KLIMEK – E. KUBŮ, *Československá zahraniční politika*, s. 63–64.

¹⁷⁸ František HLAVÁČEK, *Lausanneská konference*, *Fronta* 5, 23. 6. 1932, č. 18, s. 277–279.

¹⁷⁹ František HLAVÁČEK, *Lausanneská konference (Dokončení)*, *Fronta* 5, 30. 6. 1932, č. 19, s. 291–293. O neschopnosti Německa platit reparace viz Josef VONDRÁČEK, *Vyproští se Německo ze svých závazků?*, *Fronta* 4, 28. 1. 1932, č. 49, s. 757–759.

¹⁸⁰ P. JANDA, *Ženeva a směnky pana von Papen*, *Fronta* 5, 6. 10. 1932, č. 24, s. 365.

¹⁸¹ František HLAVÁČEK, *Náš zájem na francouzsko-italské dohodě*, *Fronta* 5, 17. 11. 1932, č. 30, s. 461. Dále viz též, *Italská zahraniční politika a naše zájmy*, *Fronta* 5, 2. 3. 1933, č. 45, s. 703–706.

¹⁸² František HLAVÁČEK, *Náš zájem na francouzsko-italské dohodě (Dokončení)*, *Fronta* 5, 1. 12. 1932, č. 32, s. 497–501.

zpočátku bylo prorokováno jen krátké trvání, režim je stabilní. „Příčinou toho nejsou pouze bajonety, nýbrž povšechná důvěra lidu, které si fašistický režim získal (přes to, že potlačil řadu demokratických svobod) svou obrovskou prací pro osvobození, hospodářské povznesení a posílení Itálie, pro vnitřní pořádek a konsolidaci. Výsledky této geniálně vedené práce jsou obrovské – povznesly blahobyť lidu, vykonány velkolepé stavby, zúrodněny statisíce hektarů země, ležících dosud ladem nebo zatopených močály; režim Mussoliniho povznesl plavbu námořní, letectví, zemědělství, průmysl, uspořádal (daleko lépe než jiné země) vnitřní sociální poměry a vzájemné vztahy různých stavů v národě, takže může hlásati, že Itálie snadněji snáší a překonává nynější hospodářskou krizi, než jiné státy. Upevnil zemi vojensky, povznesl morální stav veškerého obyvatelstva. Dal národu vnitřní mír (také náboženský, dohodou s Vatikánem) a chce jej nyní dovršiti širokou amnestií odpůrcům fašismu. Probudil a k vysokému vzepětí přivedl sebevědomí národní (které tak pokleslo za poválečné doby úpadkové), založené jak na historických vzpomínkách o velikosti antického Říma, tak na vědomí o nynější velikosti italského národa a Itálie, která z ní učinila také mocného činitele v politice mezinárodní. Jsou to vesměs výsledky, kterých by se byl před 10 lety nikdo nenadál.“ Napodobení „některých mravních ideí a některých metod práce“ by mohlo podle Hlaváčka prospět dalším státům, a to velkým i malým.¹⁸³

Jedním z mezníků v politických dějinách střední Evropy bylo nastolení fašistické diktatury v Německu. 30. ledna 1933 se stal A. Hitler říšským kancléřem a nastalo zavádění nacistického režimu. Hitlerův program, shrnutý v knize *Mein Kampf*, obsahoval plány spojení všech Němců v jedné říši a ovládnutí Východu. To znamenalo bezprostřední ohrožení existence Československa.

V takové situaci se československá zahraniční politika logicky snažila o posílení svazku Malé dohody. 16. února 1933 byl v Ženevě uzavřen organizační pakt Malé dohody, který měl přispět ke zlepšení koordinace zahraniční politiky a umožnit rozšíření ekonomické integrace malodohodových států. Ačkoliv do paktu byly vkládány značné naděje, jeho konkrétní naplňování znemožňovala hospodářská krize a růst vlivu Německa a Itálie na balkánské státy. V době přípravy organizačního paktu se E. Beneš pokusil o sblížení s Polskem a naznačil dokonce možnost uzavření paktu věčného přátelství.¹⁸⁴ Na polské straně se však setkal s chladnou reakcí. *Frontou* doporučovaná orientace zahraniční politiky na Polsko tedy nevycházela z reálné situace.

Uzavření organizačního paktu Malé dohody *Fronta* přivítala. F. Hlaváček v něm viděl příslib naplnění přání, jež ve *Frontě* hlásal „ve směru příznivější úpravy hospodářských poměrů mezi státy Malé dohody. Bude vytvořena její stálá hospodářská rada, která se bude starati o usnadnění podmínek obchodního styku mezi státy Malé dohody – patrně na podkladě systému preferenčního.“ Hlaváček

¹⁸³ František HLAVÁČEK, *Náš zájem na francouzsko-italské dohodě (Pokračování)*, *Fronta* 5, 24. 11. 1932, č. 31, s. 480–481.

¹⁸⁴ A. KLIMEK – E. KUBŮ, *Československá zahraniční politika*, s. 69.

se přimlouval za „takovou hospodářskou politiku, která by i na poli zahraničního obchodu utužila styky se státy slovanskými a Rumunskem, byť na úkor styků se státy politicky nepřátelskými, např. s Maďarskem.“¹⁸⁵

Přes všechnu snahu diplomacie počítali již někteří autoři s nebezpečím nového evropského válečného konfliktu. Pro takový případ nepovažovali opatření v zájmu obrany státu za dostatečná. F. Schwarz přesvědčoval, že od války se uchráníme nejlépe tím, „připravíme-li se na ni co nejdokonaleji“. Všiml si německé nenasytnosti, jež je ještě podněcována ústupnou politikou evropských států vůči Německu i ústupnou politikou Československa vůči Němcům v republice. U Hitlerovy mírumilovné řeči, jež byla směřována Francii, si všiml toho, co v ní nebylo – Hitler nemluvil o polském koridoru, o Horním Slezsku, o Rakousku ani o československém pohraničí (tj. o územích, na něž si Německo různým způsobem činilo nároky – pozn. aut.). „Věřte, netoliko Hitler, ale i všichni jeho předchůdci by opravdu nadšeně uvítali francouzskou neutralitu při německých pokusech o výboje na jihu a na východě. Pravda, až by tahleta slovanská sousta – a rakouské – byla strávena, vzpomněli by si Němci také na ostatní. S jídlem roste chuť!“¹⁸⁶

Přes nebezpečí zůstával Schwarz vcelku optimistou. Soudil, že pro Poláky, pro Československo i pro Francii bylo velké štěstí, že je „konec s německou mírovou komedií“. Hitler odkryl karty a snahou připojit Rakousko k Německu popudil proti Německu Itálii, čímž se dostalo Německo do izolace. Prozatím tedy Schwarz uklidňoval: „Tedy žádný strach z Hitlera. Před ním bylo válečné nebezpečí mnohem větší, protože válečný útok proti našim spojencům a nám samým měl mnohem větší vyhlídky na úspěch. Hitler jen otevřel oči slepcům tím, že jim makavěji ukázal nebezpečí – už mnohem menší.“¹⁸⁷

V rámci úvah o možném válečném konfliktu byl ve *Frontě* zdůrazňován význam „branné předvýchovy“. Jejím úkolem mělo být vymýtit u mládeže antimilitaristické smýšlení, čelit zakořenění protistátních idejí a „nezdravého internacionalismu, falešně chápaného pacifismu a humanismu“. V Československu však tuto výchovu postrádali a považovali za chybu, že si ji reprezentanti armády nevynucují.¹⁸⁸ J. Slavata vysvětloval, že „nezdravě pacifistická výchova našeho národa byla založena na předpokladech, které světový politický vývoj usvědčil z nesprávnosti. Vzepětí imperialistického nacionalismu v Německu, útočná revizní politika Itálie a postup Anglie, vždy takový, jaký hoví britským zájmům bez ohledu na zásady věčného míru a nesměnitelnosti mírových smluv, ukázaly tu nesprávnost předpokladů pacifistické výchovy dostatečně. Všichni ti, kteří přesvědčovali českého beránka, že nesmí ubližovat německým a maďarským vlkům, chybovali

¹⁸⁵ František HLAVÁČEK, *Upevnění Malé dohody*, Fronta 5, 23. 2. 1933, č. 44, s. 689–691.

¹⁸⁶ František SCHWARZ, *Mír či válka?*, Fronta 6, 19. 10. 1933, č. 19, s. 286.

¹⁸⁷ František SCHWARZ, *Mír či válka?*, Fronta 6, 19. 10. 1933, č. 19, s. 286.

¹⁸⁸ R. SMETÁNKA, *Jsme na válku dobře připraveni?*, Fronta 5, 9. 2. 1933, č. 42, s. 655–656.

především špatnou znalostí psychologie národů.“¹⁸⁹ Proti ústupnosti a porážectví se pokusil vystoupit také K. Horký útokem na Haškova Švejka, kterého považoval za „knihu, plnou defétistických sprostot, [...] jak ožralý český voják Švejk si představuje službu vlasti a kult hrdinství.“¹⁹⁰

J. Slavata nesouhlasil s „pacifistickými vychovateli“ také v tom, že oni nevolali k obraně proti imperialistickému německému, ale proti hitlerismu. „Nevolají k obraně národa, ale k obraně demokracie; nechtějí bránit skutečnost, plnou životního obsahu, ale formulku, jejíž prázdnota ukazuje se stále zřejměji každým novým dnem politického vývoje u nás i za hranicemi.“ Pouhá obrana iluze demokracie Slavatovi nestačila. On chtěl bránit národ, neboť „nejen Hitlerův Němec, nýbrž každý Němec je naším národním nepřitelem.“ Idea světové demokracie byla pro Slavatu jen papírovou formulí, jež se hodí pro slavnostní řečnění. Proto vyzýval: „Uvažujme tak, jak musí uvažovat každý národ, který si chce udržet svou samostatnost: nebraňme proti Hitlerovi jakousi světovou demokracii, která nikoho na světě kromě několika našich pacifistů nezajímá, ale braňme proti Německu v každé podobě svou národní existenci a svůj národní stát.“¹⁹¹

Neodvratné oslabování Malé dohody zatím pokračovalo také roku 1934, kdy došlo k uzavření Balkánské dohody mezi Rumunskem, Tureckem, Jugoslávií a Řeckem. F. Hlaváček by raději viděl sblížení Bulharska s Malou dohodou, čímž by došlo ke stmelení a posílení Slovanů na Balkáně.¹⁹²

V červnu 1934 se československá vláda oficiálně připojila k francouzsko-sovětskému návrhu tzv. Východního paktu založeného na kolektivní bezpečnosti. Nový francouzský ministr zahraničí Pierre Laval ovšem návrh odložil a začal se ucházet o přátelství Itálie. 9. června 1934 uznalo Československo Sovětský svaz *de iure* a navázalo s ním diplomatické styky. Účelem zapojení Sovětského svazu do středoevropské politiky bylo zajištění protiváhy Německu. Zároveň však docházelo také k jednáním mezi Německem a Sovětským svazem. V březnu 1935 vyhlásilo Německo všeobecnou brannou povinnost, čímž porušilo svoje smlouvy a závazky. Jednali o tom zástupci Francie, Velké Británie a Itálie, ale Německo nakonec jen formálně odsoudilo. Pod dojmem nebezpečí separátních jednání mezi Moskvou a Berlínem byla 2. května 1935 uzavřena mezi SSSR a Francií dohoda o vzájemné pomoci a 16. května následovala podobná smlouva mezi Československem a SSSR, jež však byla vázána na zásah Francie. Tato smlouva v době zvyšujícího se nebezpečí ze strany Německa vytvářela dojem značného posílení československé pozice. Většina československé veřejnosti ji proto uvítala. Nejvíce samozřejmě komunisté, socialisté a pokrokařská inteligence. Naopak pravice v čele s K. Kramářem protestovala.¹⁹³

¹⁸⁹ Jaroslav SLAVATA, *Československý beránek?*, Fronta 6, 12. 10. 1933, č. 18, s. 269.

¹⁹⁰ Karel HORKÝ, *Políček jako honorář*, Fronta 6, 22. 2. 1934, č. 37, s. 586–587.

¹⁹¹ Jaroslav SLAVATA, *Československý beránek?*, Fronta 6, 12. 10. 1933, č. 18, s. 270.

¹⁹² František HLAVÁČEK, *Máme důvod radovati se z balkánského paktu?*, Fronta 6, 22. 2. 1934, č. 37, s. 575–577.

¹⁹³ A. KLIMEK – E. KUBŮ, *Československá zahraniční politika*, s. 70–72.

I za této složité mezinárodněpolitické situace trval F. Hlaváček na svém stanovisku, že československá diplomacie by se měla orientovat na Polsko, odstranit „menší různice“ a sledovat společné zájmy. Považoval to za její nejnaléhavější úkol. Fakt, že Polsko uzavřelo v lednu 1934 pakt o neútočení s Německem na 10 let ohodnotil tak, že Polsko se dostalo z německo-ruských kleští a Německo zase je vysvobozeno z izolace v evropské politice. „Polsko ukázalo svou nezávislost na přátelích a spojencích, dalo se cestami politiky vlastní, projevilo svou sílu, která došla respektu u jeho dosavadního největšího nepřítele.“¹⁹⁴ Hlaváček se domníval, že Polsko uzavřelo pakt z prestižních důvodů – aby získalo primát v neruském Slovanstvu. Tím chtělo soupeřit s Československem.¹⁹⁵

Vztahy s Polskem se však vůbec nevyvíjely podle Hlaváčkových představ. V červnu 1934 se v článku *Kdy se uklidní spor česko-polský?* se Hlaváček zabýval tím, jak po uzavření polského paktu s Německem ustupují v Polsku do pozadí hlasy, žádající spolupráci s Československem kvůli bezpečnosti, jako by uzavřením paktu byla existence Polska zajištěna. Poukazoval na to, že Poláci psali o „vyhlazovacím boji“ Čechů proti Polákům na Těšínsku a stěžovali si na postavení polské menšiny v ČSR. Přitom si nevšimli toho, že skutečně vážná situace polské menšiny byla v Německu.¹⁹⁶

V době uzavírání smluv se Sovětským svazem vyšlo ve *Frontě* jak stanovisko Františka Kalába, jenž se domníval, že kladným vztahem k Rusku se zvýší bezpečnost Československa, tak názor autora s pseudonymem Miles, který si nedělal iluze o Rudé armádě a silně pochyboval o tom, že je rozumné vkládat do sovětského spojení naděje. Kaláb poněkud naivně soudil, že poměry v Rusku zlepšily – hledala se prý cesta k srdci lidu, byla posílena vzdělávací činnost, byla „patrna snaha vytvořiti hospodářský pořádek vyhovující lidu“, zmírněna zahraniční rozvratná činnost v Evropě a spolehlivě byly spláceny závazky vůči cizině. „Stručně řečeno, vláda šla do sebe. [...] Máme být zatvrzelí a nevšímát si těchto změn? [...] Nemáme právo nikoho trvale zamítati pro starý hřích.“ Nebyly prý důvody k nedůvěře k Rusku. Bylo třeba posílit hospodářské vztahy a působit, aby „při oboustranném naprostém respektování odlišných politických a hospodářských zřízení obou států se vyvinul živý osobní styk mezi obyvatelstvem.“¹⁹⁷ Naproti tomu Miles po uzavření francouzsko-československo-sovětského spojení upozorňoval,

¹⁹⁴ František HLAVÁČEK, *Polsko a zase Polsko...*, *Fronta* 6, 5. 4. 1934, č. 43, s. 670–673.

¹⁹⁵ František HLAVÁČEK, *Dnešní bída Slovanstva*, *Fronta* 6, 26. 4. 1934, č. 46, s. 722–724.

¹⁹⁶ „Nemá tím býti řečeno, že mají Poláci u nás vše, na co by měli nárok a že nemají oprávněných stížností – ale ani největší polonofil český nemůže uznati, že by Poláci byli v Československu ‚občany třetího řádu‘, že by se s nimi zacházelo hůře než s Němci, že by se vůči nim prováděl ‚šílený teror‘ a ‚vyhlazovací boj‘. Snad nemají v poměru k populaci ve Slezsku poměrně tolik škol a jiných kulturních institucí, jako Němci – ale to je dědictví ještě z Rakouska, a to takové, že i my Češi jsme v mnohém směru poměrně hůře na tom než Němci a nedovedli jsme si to ani za 15 let vlastního státu vyrovnati.“ Viz František HLAVÁČEK, *Kdy se uklidní spor česko-polský?*, *Fronta* 7, 28. 6. 1934, č. 3, s. 36–38; pokračování týž, *Kdy se uklidní spor česko-polský? (Dokončení)*, *Fronta* 7, 5. 7. 1934, č. 4, s. 49–51.

¹⁹⁷ František KALÁB, *Náš poměr k sovětskému Rusku*, *Fronta* 7, 9. 5. 1935, č. 38, s. 459–460.

že v případě války by byli do Rudé armády kromě těch právě v armádě činných a opěvovaných také mobilizováni muži, o nichž se nic neví. Jisté je, že jsou vedeni a školeni nejen vojensky, ale také politicky, aby byli předními bojovníky světové proletářské revoluce. Miles počítal s tím, že sovětské obyvatelstvo je s bolševickým režimem nespokojeno a v případě mobilizace by obrátilo zbraně proti němu. Kromě toho by občané SSSR nemohli vidět důvod, proč vůbec jít do války.¹⁹⁸

Konec roku 1935 přinesl v Československu závažnou vnitropolitickou změnu. Prezident Masaryk abdikoval a novým prezidentem republiky byl zvolen E. Beneš. Jeho nástupcem v úřadu ministra zahraničí se stal na dva měsíce předseda vlády a vůdce slovenské agrární strany M. Hodža. Jako ministr zahraničí se aktivně snažil jednat o spolupráci ve střední a jihovýchodní Evropě a uskutečnit svůj plán tzv. dunajské unie. Podunajské státy se měly politicky orientovat na Velkou Británii a Itálii, což znamenalo v první fázi usilovat o sblížení Malé dohody se státy římských protokolů (Itálie, Rakousko a Maďarsko). E. Beneš pochyboval o proveditelnosti plánu, který by změnil dosavadní zahraničněpolitickou orientaci ČSR. Hodža jednal v lednu 1936 spolu s E. Benešem s rakouským kancléřem Schuschniggem o možnostech politické a hospodářské spolupráce. Plán však narazil na odpor Itálie, Velké Británie, Maďarska a v první řadě Německa. O svém plánu na spolupráci podunajských států, sledujícím snahu vytvořit protiváhu Německu, jednal Hodža v únoru ve Francii a v Jugoslávii. O spolupráci jednal znovu s Rakouskem v březnu. 29. února 1936 vystřídal Hodžu v ministerské funkci Kamil Krofta. Hodžův plán se setkal s odporem i v Hodžově domovské agrární straně, s odporem Hradu a většiny reprezentantů průmyslu.

Fronta naproti tomu Hodžův plán propagovala. Ukončila tak svoje období naprosté negace československé zahraniční politiky. Ministr Hodža se ve *Frontě* od počátku těšil sympatiím a kladnou odezvu našla také jeho zahraničněpolitická orientace, již *Fronta* pak tvrdošijně hájila i v následujících letech. Za přednost Hodžovy koncepce považovala fakt, že nebyla v rozporu s hlavními směrnicemi dosavadní československé zahraniční politiky, ani s politikou Společnosti národů či s italskými či francouzskými zájmy ve střední Evropě. F. Huk se domníval, že při realizování této koncepce nebudou zřejmě potíže se státy římského paktu, ani se státy Malé dohody. Problémy očekával v jednání s Polskem. „V Polsku pak jsou a budou potud, pokud otěže tu budou míti v rukou velikášští politikové, kteří stůj co stůj si chtějí hrát na velmoc, která by ráda měla nadvládu, i kdyby se o ni musela dělit s Německem, a kteří jsou tak neprozíraví, že nevidí, kterak ‚dělit se s Německem‘ by bylo zrovna tolik, jako stát se jeho nevolníkem.“ O Rusku F. Huk prohlásil, že by „takovou střední Evropu mohlo jen vítat, protože by pro ně přestalo nebezpečí, že bude napadeno ze dvou stran“, od Německa zase očekával, že udělá všechno možné proti uskutečnění Hodžova plánu.¹⁹⁹

¹⁹⁸ MILES, *Skutečná hodnota sovětského spojení*, *Fronta* 7, 3. 10. 1935, č. 51, s. 614–616.

¹⁹⁹ F. HUK, *Středoevropská koncepce naší zahraniční politiky*, *Fronta* 8, 1936, č. 17, s. 189–190.

Evropské mezinárodní vztahy byly tou dobou zásadně poznamenány italským vpádem do Habeše (Etiopie) v říjnu 1935. Itálie tím porušila Pakt Společnosti národů, nicméně mnohé státy reagovaly zdrženlivě a váhaly s odsudkem. Velká Británie však prosadila ve Společnosti národů proti Itálii hospodářské sankce. Ty byly v létě 1936 zrušeny a autorita a prestiž Společnosti národů jako garanta bezpečnosti zásadně utrpěly.²⁰⁰

Habešský konflikt *Fronta* pokládala za další projev nemohoucnosti Společnosti národů. Soudila, že neplatí, že by Společnost národů byla institucí urovnávající konflikty a znemožňující války. Ve skutečnosti bylo místo spravedlnosti nastoleno „pěstní právo“, právo silnějšího.²⁰¹ K. Pergler viděl v konfliktu o Habeš projevy zápasu o kolonie. Obával se zpochybnění trvalosti versailleských dohod a toho, že obdobně jako Itálie v Africe se zachová Německo ve střední Evropě, a to za přihlížení Anglie, která mu to kvůli svým zájmům dovolí.²⁰²

Pro zrušení sankcí proti Itálii vystoupil ve *Frontě* F. Hlaváček. Byl totiž zastáncem Hodžova plánu, který by podle něj přinesl vedle středoevropské hospodářské spolupráce také politické sblížení Malé dohody a zemí římského paktu. Československá účast na sankcích byla podle něj překážkou sblížení s Itálií, a tím i uskutečnění Hodžova plánu. „I u nás téměř veškerá mimosocialistická veřejnost a tisk projevovaly odpor k sankcím, jenže z Československa se neozvaly takové účinné projevy protestu, jako z Francie, což se v Itálii velmi trpce nese a nám zazlívá, i když se uznává, že Československo vzhledem k své ohroženosti se strany Německa a tím diktované nutné solidarnosti se Společností národů těžko se mohlo oficiálně vyhnouti tomu, aby se nepřipojilo k usnesením Společnosti národů.“²⁰³ Hlaváček se odvolával na to, že podobné názory jako má on o československém vztahu k Anglii a Itálii a o sankcích publikuje také kupříkladu L. Borský v *Národní politice*.²⁰⁴

Za složité mezinárodněpolitické situace v Evropě si *Fronta* uvědomovala německou hrozbu a ptala se, zda Československu hrozí ze strany Německa válka. V listopadu 1935 se Viktor Nešpor domníval, že Německo na tom není hospodářsky dobře, a proto aktuálně válka nehrozí. O koridor a Horní Slezsko by Německo válčit nemohlo, neboť mělo uzavřený pakt s Polskem. Kdyby sáhlo na cokoli jiného, mělo by proti sobě celou Evropu. Ostatně ani německá armáda nebyla ještě v pořádku.²⁰⁵

²⁰⁰ A. KLIMEK – E. KUBŮ, *Československá zahraniční politika*, s. 74–75.

²⁰¹ Vladimír BEIHILF, *Nastolení pěstního práva*, *Fronta* 8, 1936, č. 18, s. 201–202.

²⁰² Karel PERGLER, *Zápas o kolonie*, *Fronta* 8, 1935, č. 3, s. 25–26. O habešském konfliktu také viz týž, *Stanovisko spojených států k italsko-habešskému konfliktu*, *Fronta* 8, 1935, č. 5, s. 47–49; Hanuš AUCH, *Sankce*, *Fronta* 8, 17. 10. 1935, č. 1, s. 6–7.

²⁰³ František HLAVÁČEK, *Středoevropské akce Hodžova a Mussoliniho*, *Fronta* 8, 1936, č. 25, s. 287–289.

²⁰⁴ František HLAVÁČEK, *Kdo nám přispěje na pomoc v případě útoku Německa?*, *Fronta* 8, 28. 5. 1936, č. 33, s. 381–383.

²⁰⁵ Viktor NEŠPOR, *Hrozí nyní válka z Německa?*, *Fronta* 8, 28. 11. 1935, č. 7, s. 74.

To byla pravda, nicméně i s nedobudovanou armádou Hitler přistoupil k riskantní akci. 7. března 1936 vstoupila německá armáda do Porýní, jež mělo být podle ustanovení mírových smluv demilitarizované. Západní mocnosti se tolik obávaly války, že proti tomuto porušení dohod nezakročily. Zcela jasně se ukázalo, že hodlají jít cestou politiky appeasementu, tedy usmířování protivníka, a že kvůli míru budou ochotny obětovat svůj vliv ve střední Evropě. E. Beneš prohlásil v dubnu 1936, že když západní Evropě nezáleží na tom, co se děje ve střední Evropě, bude se muset Československo dohodnout se sousedy.²⁰⁶

Podle K. Horkého nebylo „nejmenší pochyby o tom, že svět stojí před novou válkou, proti níž válka minulá, již se říkalo světová, nebyla ničím. Jen dítě by dnes mohlo nevidět, že všechny Hitlerovy nabídky ‚míru‘ jsou jen pouhým odkladem revanše, jejíž myšlenkou je v Německu nabit každý patník, každý hřbitovní kámen, každá kolébka, každá tabule v první třídě obecné školy.“ Horký nesouhlasil s F. Peroutkou, který v *Přítomnosti* napsal, že svět stojí zatím jen u prvního problému, a to jak zamezit válce. Podle Horkého byla prvořadým problémem otázka, jak válku vyhrát. Německo bylo hnáno „mravní silou odvety, což je vítězům z roku 1918 nebezpečnější než hmotný přesila a než jakákoli síla armád a válečných strojů.“

Horký v dubnu 1936 prorokoval, že dojde k dalšímu světovému konfliktu. „Ať je, jak chce, 99 % německého národa se připravuje k válce a ještě mnozí z nás se dožijí horší reprízy dramatu, které již jednou prožili a přežili. Musí to být a svět sám to tentokrát chtěl, lehne si na to mučidlo, na které ve Versailles proti vůli maršála Foché si ustlal. Po menších válkách přicházejí světové, po světových všesvětové.“ Při svých politických kombinacích Hitler podle názoru Horkého geniálně využíval slabostí národů a států.²⁰⁷

Kdyby bylo Československo napadeno Německem, byl F. Hlaváček skeptický k roli Společnosti národů, ale počítal s automatickou pomocí Ruska a Francie. Kládl také důraz na to, že význam by mělo spojení Itálie. Nejprve by se však musela dohodnout s Francií a stát se součástí obranného bloku proti německým útočným silám. To by ovšem předpokládalo zrušení protiitalských sankcí. Proto Hlaváček prohlašoval, že kvůli státním zájmům je třeba, aby československý levicový tisk přestal naříkat na bezpráví způsobené na Habeši.²⁰⁸

Místo dřívější orientace na Polsko začal Hlaváček propagovat spojení s Itálií, kterou viděl poněkud nerealisticky jako jakousi možnou protiváhu Německa. Tato orientace, chápaná jako součást Hodžova plánu, měla být východiskem ze situace, kdy Malá dohoda stále zřejměji spěla ke svému rozkladu. Pracovalo na něm Německo, jemuž se dařilo získávat rostoucí hospodářský vliv v Rumunsku i v

²⁰⁶ A. KLIMEK – E. KUBŮ, *Československá zahraniční politika*, s. 76.

²⁰⁷ Karel HORKÝ, *Kolik kubíků dáme?*, *Fronta* 8, 9. 4. 1936, č. 26, s. 305–307.

²⁰⁸ František HLAVÁČEK, *Kdo nám přispěje na pomoc v případě útoku Německa?*, *Fronta* 8, 28. 5. 1936, č. 33, s. 381–383.

Jugoslávii, což Hlaváček ve *Frontě* rovněž zaznamenal.²⁰⁹ Projevem rozpadu Malé dohody byla porada hlav jejích států v červnu 1936 v Bukurešti. Beneš se tam snažil o upevnění svazku, ale nenašel pochopení. Jugoslávští zástupci již neprojevíli zájem.

Přesto ještě v listopadu 1936 přesvědčoval ve *Frontě* Z. Vlach, že je třeba postupovat jednotně s Malou dohodou, jen tak budou menší státy partnery velmocí. Bude-li se to dařit, potom pochopí i Polsko, Německo a Itálie, že je třeba se s Československem dohodnout. Vlach odmítal hlasy v tisku, které soudily, že ČSR je povinna dohodnout se s Polskem. Autor se domníval, že sousedi Československa by měli mít stejný zájem na dohodě. Bude-li se však psát v tisku takto, vzbudí se dojem, že Československo potřebuje dohodu víc a pro vyjednávání bude mít špatnou pozici. Negativní vliv měly podle Vlacha také stranické pŕtky v republice. Levice mluvila o nebezpečí fašismu, pravice o tom, že v republice hrozí nebezpečí bolševismu. „To jsou vesměs jen výstřelky více méně osobně stranické zaujatosti, která zapomíná na jedno potřebné: zachovat svému státu respekt u jiných.“²¹⁰

Fronta se snažila německé nebezpečí střízlivě hodnotit. Nechtěla nebezpečí přehlížet, ale shledávala, že hospodářské podmínky pro budování armády nejsou v Německu příznivé. Slabou stránkou armády bylo nedostatečné vybavení, nevyvíčené ročníky vojáků a nedostatek důstojníků. Na druhou stranu *Fronta* poukazovala na odhodlanost Němců, která vyplývala z nacistické psychózy a nadšení obyvatel. Zatím tedy, koncem roku 1936, *Fronta* nepředpokládala, že by hrozilo, že Německo náhle zaútočí na jiný stát. Roku 1936 nebylo podle *Fronty* v takové situaci jako roku 1914. Nemělo takový politický význam, ani takovou stabilitu a vnitřní mravní soudržnost.²¹¹

Nicméně tíseň z ohrožení v Československu narůstala. V červenci 1936 *Fronta* referovala o tom, že republika konečně začala budovat svou obranu, čehož si všiml i zahraniční tisk.²¹² Občanů se bezprostředně dotkla cvičení civilní obrany. 20. listopadu 1936 se konalo v Praze cvičení jako zkouška obrany proti válečným letadlům a plynům. Horký se svěřil čtenářům s pocitem hanby. „Hanba za fakt, že taková cvičení jsou dnes moderní nutností, hanba za celou civilizaci, že až k těmto koncům to dopracovala. Palčivá hanba za tu neuvěřitelnou skutečnost, že v dvacátém věku lidé si musí zvykat na útky do sklepů a na jakési hnusné, ohyzdné masky, které vypadají jako vepřové rypáky.“²¹³

Mezitím sílila propagandistická kampaň německé diplomacie proti Československu, k níž byly využívány domácí nacionální incidenty vyvolávané početnou

²⁰⁹ František HLAVÁČEK, *Německé pronikání do Jugoslávie a jeho nebezpečí pro nás*, *Fronta* 8, 7. 5. 1936, č. 30, s. 347–349; dále viz týž, *Konference balkánské a Malé dohody*, *Fronta* 8, 14. 5. 1936, č. 31, s. 357–359.

²¹⁰ Zdeněk VLACH, *O nový kurs zahraniční politiky*, *Fronta* 8, 5. 11. 1936, č. 49, s. 573–575.

²¹¹ Vojtěch KUS, *Ozvuky Norimberka*, *Fronta* 8, 24. 9. 1936, č. 43, s. 501–502; DORÉ, *Hitlerova armáda*, *Fronta* 8, 26. 11. 1936, č. 52, s. 614–615.

²¹² J. PAVLÁNSKÝ, *Naše obrana státu*, *Fronta* 8, 2. 7. 1936, č. 38, s. 441–442.

²¹³ Karel HORKÝ, *Černější než noc*, *Fronta* 9, 1936, č. 1, s. 9–10.

německou menšinou, již stále razantněji reprezentoval K. Henlein. Bylo poukazováno na útisk Němců v Československu a požadována stále větší míra jejich práv. Menšinová politika se stala jedním z hlavních oblastí zájmu *Fronty*. Ta kritizovala, že československá menšinová otázka se stala mezinárodním problémem a odmítala ústupnost požadavkům menšin i tlaku jiných států.²¹⁴ Československá zahraniční politika měla podle *Fronty* hned v počátcích odmítnout pokusy o zasahování ciziny do československých záležitostí „daleko přes míru, i jen poněkud oprávněnou mírovými smlouvami.“²¹⁵

Fronta soudila, že československé ministerstvo zahraničí by se nemělo snažit paralyzovat v zahraničí henleinovskou propagandu vyjmenováváním toho, co henleinovcům republika dala, neboť tak je naše politická reprezentace v pozici žalovaného, což nepůsobí dobře. Měla by se spíše stát žalobcem a informovat cizinu, co dělají Němci tam, kde mají ve svých rukou samosprávu a kde je nedokáže normální zákonná praxe přimět k tomu, aby neodpírali Čechům jazyková a jiná práva, aby je nevyklučovali ze samosprávy, ze zaměstnání a aby přestali bojkotovat české spoluobčany.²¹⁶

Za nehoráznost *Fronta* považovala, když v Československu někteří požadovali přizpůsobení Německu, protože si to přejí západní velmoci, „a to prý dokonce tak, abychom my učinili nacionální socialism Henleinův konstruktivní složkou svého státu. Nehledě na to, že to by předpokládalo přijmout zásady tohoto hnutí do státního zřízení, a nehledě na to, že to by bylo vazalské podřízení se Německu, je to také myšlenka víc než povážlivá se zřetelem na západní velmoci stejně jako na naprosto nedvojsmyslná, rozhodná prohlášení min. předsedy jménem vlády, jakož i souhlasné projevy prezidenta republiky.“ Naprosto nepřijatelné byly pro *Frontu* také hlasy, které operovaly hospodářskými argumenty pro politické ústupky německému nacionálnímu socialismu. Národ nemůže prodávat za hospodářské výhody své přesvědčení.²¹⁷

Začátkem roku 1938 *Fronta* pozorovala příklon malodohodového Rumunska k Německu prostřednictvím těsné hospodářské spolupráce (během roku 1937 se německý vývoz do Rumunska zvětšil o dvě třetiny).²¹⁸ V malodohodovou spolupráci již v Československu věřit nemohli. *Fronta* ve stále nepříznivější zahraničněpolitické situaci alespoň doufala, že Itálie pochopí, že její bezpečnost na severu zajistí

²¹⁴ „Chápeme, že Anglie a každý jiný bude od nás, jako přátel a spojenců, žádat, abychom sami se varovali všeho, co by mohlo vyvolat nepřátelský konflikt, a dělali, co jen možno, abychom mu předešli. Ale stejně chápeme, že ani v Anglii, ani jinde, nemohou docela dobře znát, kam až můžeme v těch věcech jít. Oni, kteří nic takového neměli a nemají (dokonce i věc irská je jiná), jsou jak jejich tisk častěji ukázal, pro příliš velkou naši povolnost a štědrost. A tu je – jistě ne lehký – úkol naší zahraniční politiky, aby jim vyložila, že přílišnou povolností bychom došli v poměru k Německu právě tam, kde ani oni nás ve svém zájmu nemohou chtít vidět.“ Viz Karel ŠULC, „Zarážející slova Hodžova“, *Fronta* 9, 1937, č. 25, s. 286.

²¹⁵ Karel MLÁDEK, *Po Delbosově návštěvě*, *Fronta* 9, 1937, č. 49, s. 633–635.

²¹⁶ Ludvík RUČKA, „Beránku, zatřes se!“, *Fronta* 9, 1938, č. 50, s. 646–648.

²¹⁷ Karel KRYL, *Jako na splašené burse*, *Fronta* 10, 24. 2. 1938, č. 5, s. 49–51.

²¹⁸ Clément HARAOUÏ, *Kam jde Rumunsko?*, *Fronta* 10, 1938, č. 1, s. 3–4.

jedině nezávislé Rakousko a Československo a že západní velmoci nepochybují o připravenosti Československa bojovat za nezávislost. *Fronta* přivítala prohlášení ministerského předsedy Hodži o tom, že Československo a jeho lid nikdy nepřipustí zasahování do svých vnitropolitických záležitostí a bude atributy své samostatnosti hájit ze všech sil, pokud by byly dotčeny.²¹⁹

Zanedlouho po Hodžově vyjádření se mělo projevit, že Německo hodlá svoje plány ovládnutí střední Evropy realizovat v blízké době. 12. března 1938 došlo k anšlusu Rakouska. Německá armáda Rakousko obsadila a přičlenila jej k Říši. Hitler si nechal tento krok potvrdit lidovým hlasováním. Velká Británie a Francie vystoupily pouze s diplomatickými protesty, což byl projev jejich politiky appeasementu. Československo se anšlusem dostalo do skutečného obklíčení hitlerovským Německem.

Rakousko si svůj osud podle *Fronty* do určité míry zavinilo samo. Jeho popřevratové chování prý připomínalo „chování sebevraha“ (např. sociálně demokratickou kampaní pro anšlus či kampaní pro celní unii s Německem). Nakonec se prý sice probudila v Rakousku vůle k životu, ale bylo již pozdě. „Hlavní příčina zániku Rakouska byla tedy v jeho vnitřní rozháranosti, při které pak se mnohým zdálo připojení k Německu jediným národním východiskem ze zkázy.“ Druhou příčinou byla politika západních velmocí, kvůli níž se Rakousko dostalo do vleku Itálie. Jeho případ ukázal, že pro menší státy není radno přimknout se k silnějším sousedovi a spoléhat na smlouvu jen s ním. Přitom se Společností národů nebylo možné počítat. Byla příliš slabá a jejím jediným prostředkem byla válka. Do té se však nikomu nechtělo.²²⁰

Fronta si po anšlusu Rakouska přirozeně musela klást otázku, co by se stalo, kdyby se německé armády pokusily také o Československo. Ujišťovala, že ČSR je připravena ke své obraně a navíc má oporu na západě. Bezprostřední hrozbu pro ČSR si tedy *Fronta* zatím otevřeně nepřipouštěla. Dokonce stále věřila v Hodžův plán střední Evropy. Alois Hojný napsal, že Rakousko vypadlo z Hodžova plánu jako samostatný stát. To ale neznamená pád tohoto plánu. Hodža přece počítal ve svém středoevropském plánu s Německem a Itálií jako s rovnoprávnými partnery Malé dohody. A zájmy podunajských států se anšlusem nezměnily. Nová situace spíše plán oddalovala, určitě však nepohřbila. Hojný nevyklučoval, že pokud se československá politika přizpůsobí změně, mohl by mít plán úspěch ještě dříve, než kdyby nedošlo k anexi.

Hojný optimisticky připomínal, že Hodžovo nedávné prohlášení nenechávalo nikoho na pochybách, že by v případě německého útoku došlo k válce. Výsledkem prohlášení prý bylo, že „spojenci se ihned, bez výhrady přihlásili ke své povinnosti, ale i ostatní osvědčili zájem velmi přátelský.“ Nikdo, zvláště ne Anglie a Francie, se nenechal ukolébat ujištěním Německa, že nepomýšlí na útok na naše území.

²¹⁹ Jindřich FORMAN, *Má Itálie sílu přiměřenou své politice?*, *Fronta* 10, 1938, č. 2, s. 15–16; Karel MLÁDEK, *Mocný účinek na anglickou bursu*, *Fronta* 10, 10. 3. 1938, č. 7, s. 69–71.

²²⁰ Karel KRYL, *Zánik Rakouska*, *Fronta* 10, 24. 3. 1938, č. 9, s. 93–94.

Hojný byl přesvědčen, že včlenění Rakouska na nějakou dobu Německo zaměstná. „Je prostě nemožno, aby se Německo nyní dalo do nějakého nového riskantního pokusu,“ soudil Hojný.²²¹ Došel dokonce k závěru, že po anšlusu se světová politika obrátila ve prospěch Československa, nikoli Německa. Také Henlein prý chybně kalkuloval, neboť se domníval, „že Německo si na ostatní Evropě vynutí právo či prostě možnost nás komandovat. Zatím se stal opak. Evropa, dokonce s Anglií v čele, pochopila meze, přes něž nesmějí německé nároky překročit. To nás nezabavuje ovšem všech starostí, ale největších a nejhorších jistě. Dosáhli jsme toho pochopitelně jen tím, co jsme sami vykonali pro konsolidaci státu, pro jeho brannou moc a pro věc občanské svobody. Tak, jak jsme, potřebuje nás Evropa. A v tom, že nás potřebuje, je naše jistota na tak dlouho, dokud budeme své věci doma mít pevně ve svých rukou; jistota tím větší, čím pevnější budeme doma, a čím lepší budeme mít ve svých věcech pořádek.“²²²

Redaktor *Fronty* K. Horký byl stejného názoru. Každý nový útok by znamenal pro útočníka mnohem větší riziko. Válka s Československem by totiž znamenala válku světovou. Horký si všímal obtížné situace politických představitelů Československa. Psal o „pravých mužích na pravém místě“. Měl na mysli E. Beneše, který pro něj již dávno nebyl tím nejhorším, co mohlo zemi potkat. „Hlavou státu je muž naší krve, který v posledních letech nabyt nových zkušeností, prošel těžkými zkouškami a napravil již mnohé a mnohé, co náš národ po léta propastně rozdojvovalo“. Dále oceňoval M. Hodžu v čele vlády, jenž „je v této kritické době muž světového politického rozhledu, nad jiné silný a schopný, muž skutečného státnického formátu, odhodlaný provést nás ohněm.“ Na druhou stranu se ovšem Horký ptal, zda by republiku v Londýně nezastupoval někdo jiný lépe než Jan Masaryk.²²³

Koncem března 1938 Hitler Henleina instruoval v tom smyslu, že má československé vládě klást nepřijatelné požadavky. Výsledkem byly Henleinovy karlovarské požadavky z 24. dubna. Několik dní poté dala Československu Velká Británie a Francie najevo, že v případě válečného konfliktu by nepřišly republice na pomoc, a proto musí Československo vyjednávat s Henleinem. V českém pohraničí zatím rostlo napětí vyvolané incidenty henleinovců. Krize vyvrcholila 20. května 1938, kdy byla v důsledku informací o soustředování německých jednotek v blízkosti československých hranic vyhlášena částečná mobilizace.

Vzápětí po mobilizaci kontrastovala s dřívějšími povzbudivými závěry *Fronty* sugestivní výzva F. Kalába k zaslání peněz na národní účely do Fondu pro národní obranu, která vyšla ve *Frontě* z 26. května 1938. Z textu číší skutečná obava o osud vlasti a snaha v těžkých dobách povzbudit národní sebevědomí a hledat i zoufalá východiska. „Nedáme nikdy po dobrém svoji drahou vlast národu, který se nad

²²¹ Alois HOJNÝ, *Padá s Rakouskem Hodžův plán střední Evropy?*, *Fronta* 10, 24. 3. 1938, č. 9, s. 94.

²²² Alois HOJNÝ, *Československé Velikonoce 1938*, *Fronta* 10, 21. 4. 1938, č. 13, s. 141–143.

²²³ Karel HORKÝ, *O pravých mužích na pravém místě*, *Fronta* 10, 31. 3. 1938, č. 10, s. 113–116.

nás vyvyšuje, ale jehož veškerá kultura vyústila v jeden symbol – a to je kanón. [...] Nežli bychom měli žít v porobě pod tou drsnou rukou germánskou s úchylnou žádostivostí, tu každý Čechoslovák, bude-li to nevyhnutelné, nebude lpěti na tomto řádě a spíše se smíří leckterou stinnou stránkou ruského řádu. Dějiny nás sdostatek poučily; společenský řád není něco stálého, řád lze měnit, avšak vlast měnit nelze. Dovoleno je opustit řád, nikdy však vlast.“ Kaláb vyzýval k okamžitým činům a k darům, co nejvíc kdo může. „Napřed naše obrana, pak náš blahobyt.“ Oslovil i vládu – když řekne lidu, na co potřebuje prostředky, lid je vládě dá.²²⁴

Fronta oceňovala „skvěle provedené stáhnutí č[eskoslovenského] vojska k hranicím, pro které se rozhodla Praha,“ jež „mělo stejně účinnou hodnotu mravní a politickou jako vojenskou.“ Mobilizace ukázala vůli bránit se proti násilí i za cenu války, bylo to rozhodnutí národa. „Tak poprvé se našel někdo v Evropě, kdo se rozhodl že od svých práv neustoupí ani před nejvyšším argumentem, dělem.“ *Fronta* se ovšem ptala, co bude dál, neboť německá hrozba stále trvala, i když zatím byla zažehnána.²²⁵

Události příštích měsíců poskytly odpovědi. Během letních prázdnin, kdy každoročně *Fronta* nevycházela, se stupňoval nátlak velmocí na Československo, aby se snažilo dohodnout s Henleinovou Sudetoněmeckou stranou. Dokonce byl do Československa vyslán britský konzervativní lord Walter Runciman, aby jednání zprostředkoval. Byl však nepokrytě nakloněn sudetským Němcům.

Začátkem září *Fronta* v komentáři aktuální zahraničně politické situace Československa trvala na svém přesvědčení, že vzhledem ke zajištění bezpečnosti Československa smlouvami s Francií a Ruskem a příznivým postojem Rumunska, Polska a Itálie by při případném útoku bylo Německo zcela osamoceno. Negativně *Fronta* hodnotila Runcimanovu misi a britské postoje. „Ať se díváme na dnešní prostředkování Anglie jakkoli přátelsky, nemůžeme přece nevidět, že konec konců je právě to prostředkování svědectvím, že se přiznává Německu právo mluvit do našich vnitřních poměrů.“ *Fronta* se obávala, že když Anglie poskytne Německu legální prostředky pro zasahování do suverenity Československa, naruší se státní svoboda a pevnost a odolnost státu.²²⁶

Ani faktické přijetí sudetoněmeckých požadavků československou vládou tzv. čtvrtým plánem z 5. září 1938 nemohlo již zastavit graduující nacistickou propagandu, jejímž cílem bylo rozbití Československa. Před cestou britského premiéra Nevilla Chamberlaina do Berchtesgaden, kde měl jednat s Hitlerem o jeho požadavcích vůči Československu, uvažovala *Fronta* o zájmech velmocí – československé menšinové poměry totiž považovala jen za zástěrku, ve skutečnosti šlo o mocenské zájmy. „Píše se o plebiscitu, o autonomii a také o jakési konferenci čtyř, která by prý naši menšinovou věc rozřešila autonomií Němců a nedotknutelností hranic.

²²⁴ František KALÁB, *Nepůjčovat – dávat!*, *Fronta* 10, 26. 5. 1938, č. 18, s. 203–204.

²²⁵ Jan KUPEC, *Naučení z 21. května*, *Fronta* 10, 23. 6. 1938, č. 22, s. 249–250.

²²⁶ Emil CHLÁDEK, *Kde je těžisko*, *Fronta* 10, 8. 9. 1938, č. 24, s. 273–275.

Myslí-li si kdo, že by toto řešení bylo možno, a že my bychom je prostě museli přijat, mýlí se. Žádná konference nemůže nám diktovat vnitřní úpravu státu, a dokonce už ne proti naší vůli.“²²⁷ To byl hlas občana suverénního státu, který si zcela pochopitelně neuměl představit, že by mohlo dojít k tragickým událostem, jež následovaly již za několik dní. Jejich vyvrcholením bylo 30. září 1938 přijetí diktátu mnichovské konference zástupců Velké Británie, Francie, Itálie a Německa československou vládou. Tímto rozhodnutím došlo k odstoupení československého pohraničního území okolním státům.

2.3.3. Proti vnitřnímu ohrožení státu

V průběhu 30. let se projevovala obava *Fronty* o existenci státu nejen kvůli pocitu nezajištěnosti jeho bezpečnosti ze zahraničněpolitického hlediska, ale také kvůli možnému ohrožení republiky ze strany jejích vlastních občanů, zejména příslušníků národnostních menšin. *Fronta* ostražitě sledovala chování jejich reprezentantů a varovala před ustupováním jejich požadavkům vůči státu. Nepovažovala je za oprávněné. Zdůrazňovala národní charakter státu a ten chtěla bránit. Personálně propojená s Národní ligou vystupovala z pozic nacionalismu. Nebyl to však nacionalismus nijak zvlášť filozoficky propracovaný a až na slovanofilské projevy F. Schwarze se autoři *Fronty* neměli příliš potřebu opírat o myšlenkové autority.

Tento přístup charakterizoval ve *Frontě* P. Janda, když se ironicky vyjadřoval o nacionalistech a vlastencích, kteří hledají pro svůj nacionalismus (pro který by jim měl stačit „zdravý rozum“) nějakou filozofickou a ideovou oporu. „Je opravdu těžko věřit v dobrou vůli a ve vážné uvědomění těchto ‚vlastenců‘, kteří teprve potřebují vědeckých a filozofických průkazů a formulek, aby si jimi ověřili svůj nacionalism nebo snad také aby jej omluvili před sebou a před jinými.“ Jandovi stačila jakási „živelnost“ nacionalismu. Jeho teoretický podklad nehledal a nepotřeboval. „Kdyby se skutečně nacionalism nemohl obejít bez systému formulek vědecky a filozoficky utříděných, byli by vyznavači nacionalismu bezpochyby špatnými vojáky v boji za blaho a čest svého národa. Co se má naše vlastenectví zdržovat marnými a neplodnými úvahami o tom, jaký je smysl naší národní existence. Národ žije, a to je přece pro každého nacionalistu (není-li jím jen podle jména) legitimací víc než postačující, aby přispíval podle svých sil i zmocnění a povznesení národního života.“²²⁸ Tento přístup vysvětluje, proč *Fronta* nepřinášela teoretické články o nacionalismu. Řešily se spíše praktické politické problémy. Ostatně ani redaktor *Fronty* K. Horký neměl k teoretizování o politice žádný vztah. Možná hrála svou roli také snaha *Fronty* oslovit co nejširší vrstvy čtenářstva a k tomu by se náročnější články nehodily.

Jak již bylo zmíněno, *Fronta* chápala Československou republiku jako národní stát. Při výročí založení republiky roku 1930 P. Janda znovu připomněl, že „naš národ je výhradním nositelem ideje i osudu tohoto státu, že síla, úspěch a velikost

²²⁷ Jiří ANTL, *Pro všechny případy*, *Fronta* 10, 22. 9. 1938, č. 26, s. 297–299.

²²⁸ P. JANDA, *Vlastenci nové doby*, *Fronta* 5, 7. 4. 1932, č. 7, s. 101–102.

našeho národa je zároveň silou, úspěchem a velikostí tohoto státu. [...] Učení, některými horlivci s vtíravostí až nechutnou hlásané, jakoby československý stát vznikl z vůle a činu jednoho nebo několika jednotlivců, chce odloučiti národ od jeho státu, chce roztrhnouti to vnitřní a důvěrné spojení, které národ a stát ztotožňuje v jedinou osobitost, v jediný život. Chce národu odciziti stát jako dílo stvořené určitými osobami, které mají k němu bližší a důtklivější vztah nežli může míti národ, jenž byl toliko – osvobozen“.²²⁹

V souladu se svým pojetím státu *Fronta* odmítala požadavky menšin, zvláště té německé. Podle P. Jandy by provedení přání Němců, tedy kulturní a teritoriální autonomie, znamenalo rozbití jednotného státu a vyloučení svrchovanosti českého národa z „německo-sudetského“ území. Janda považoval za chybu v přístupu k Němcům krotkost a ustrašenost českého nacionalismu. „Přízrak té humanity, vyvolávané z dávných hrobů blouznivého česko-bratrství, věšel se nám na paty, srážel naše kroky, lámal naši rozhodnost a rdousil životní náš rozmach. A nejsou to jen zahrady Rádlovy, z nichž vane mrtvolná vůně těch humanitních našich štěpů. Chtěli jsme ukázati velkomyslnost, ale osvědčili jsme slabošství.“²³⁰

V zájmu zachování státu varovala *Fronta* před ústupností Němcům. F. Schwarz chování Němců zhodnotil: „Čím dále od válečné porážky, tím jsou Němci troufalejší. A protože všichni ostatní jsou naopak stále shovívavější, mají Němci úspěchy. Přiznám se bez mučení, že k mému odporu proti ústupnosti v těchto věcech přispívá také to, že jde právě o ústupky Němcům. Ale nemyslím, že tím projevují nějakou nenávistnou zlobu proti nim: vždyť by jich ta nepovolnost aspoň ušetřila trapné námahy vymýšlet si zase požadavky nové a větší – to je přece jediný jistý následek všech koncesí, které Němci dostanou!“ Takové pocity byly podněcovány skutečnou německou arogancí, která měla někdy i zdánlivě banální projevy.²³¹

P. Janda jako obhájce myšlenky národního státu odmítal účast německých politických stran ve vládě. Nespokojeně roku 1930 komentoval úsilí české sociální demokracie prosadit do vlády Františka Udržala německou sociální demokracii. „Ale nyní přicházela česká strana s výslovným požadavkem, aby její německá soudružka byla vzata do vlády, přes to, že mohla býti utvořena jen vláda Čechů a Slováků, jež by měla dostatečnou většinu v parlamentě. A národní socialisté nepřipustili koalici českých a slovenských stran, v které by nebyli sociální demokraté...“ Protože se čeští sociální demokraté netajili úmyslem spojit se s německými, napsal P. Janda, že se po ideové stránce vzdávají myšlenky československého národního státu. Ptal se, zda si čeští sociální demokraté myslí, že získají pro československou státní ideu

²²⁹ P. JANDA, 28. říjen, *Fronta* 3, 30. 10. 1930, č. 48, s. 753.

²³⁰ P. JANDA, *Pod kuratelou Německa?*, *Fronta* 3, 2. 10. 1930, č. 44, s. 689–690.

²³¹ F. Schwarz uváděl příklady, kdy na patnáctém mezinárodním zemědělském sjezdu v Praze německojazyční účastníci odmítli respektovat jako jednací řeč francouzštinu, i když ji ovládali, a hovořili německy. Viz František SCHWARZ, *Němci jsou Němci*, *Fronta* 4, 11. 6. 1931, č. 28, s. 430–431.

německé soudruhy. V postupu sociálních demokratů neviděl cestu k „národnostnímu klidu“, po kterém strana volala. „Až tedy kajícně odčiníme křivdy, kterými sveřepě ubližujeme našim národnostním menšinám, bude bezpochyby česká sociální demokracie šťastna, že došla svého cíle. Neboť již nebude československého národního státu; bude stát národnostní, chcete-li nadnárodní, národnostně neutrální, v němž příslušnost k národnostní menšině bude se rovnati privilegii státně chráněnému. A náš český a slovenský národ bude pak dumati nad tím, co vůbec ještě platí jeho svoboda, mohou-li o jeho budoucnosti, která je přece nerozlučně spjata s československým státem, s jeho řády a institucemi, rozhodovati národnostní menšina německá a maďarská.“²³²

Výrazem protiněmeckých nálad, jež *Frontě* konvenovaly, byly demonstrace proti zvukovým filmům v němčině, které začaly 23. září 1930 večer před kinem Avion v Praze. V následujících dnech pokračovaly a rozrůstaly se. Měly nacionální a antisemitský charakter. Demonstrující vykřikovali hesla o slovanské Praze a útočili na židovské firmy, na Nové německé divadlo, na německé vyslanectví a na redakci *Českého slova*. Němečtí poslanci připisovali odpovědnost za pouliční demonstrace českým poslancům z ligy. Ti je prohlašovali za důsledek událostí, které si žádný sebevědomý národ nemůže nechat líbit. Naproti tomu *Lidové noviny* napsaly, že šlo o nezodpovědné demonstrace, které se změnily v události s vážným dopadem.²³³

Fronta měla pro nacionální demonstrace pochopení. Ligista F. Schwarz ve *Frontě* v souvislosti s nimi připomínal německé provokace, neustálé požadavky Němců a neutěšenou situaci českých hraničářů. Nesouhlasil s postojem vládních míst, který považoval za ústupný. „Ale pražský lid právě proto demonstroval, aby vyslovil své politování nad tím, že zahraniční ministerstvo vyslovuje stále kde komu politování, místo aby rozhodně odmítlo vměšování cizích států do věcí, které jsou čistě naší vnitřní záležitostí.“²³⁴

Poté, co kvůli nacionálním bouřím svolala na 26. září 1930 národně socialistická strana shromáždění, Horký ve *Frontě* ve fejetonu Zvukový drdol ironicky líčil řečnický výstup národně socialistické poslankyně Fráni Zemínové. Svým projevem „Měla přesvědčit, že strana deset let už úplně národu odcizená, strana vydržovaná hradem, strana vedlejší vlády, strana skrz naskrz ovládnutá realisty, strana strašlivé, zabijácké žurnalistiky, která po léta špinila Kramáře, popravovala národní politiky, korumpovala veřejné mínění a vyhodila do hradního smetí i ten poslední červenobílý karafiát Klofáčův – je nejnárodnější českou stranou a zachraňuje slovenský ráz Prahy.“ Na fejeton reagovalo podrážděně *České slovo* a poukazovalo

²³² P. JANDA, *Proti národnímu státu*, *Fronta* 3, 23. 10. 1930, č. 47, s. 740–741.

²³³ K. Čapek zdůraznil, že tvrzení, že proti německým filmům demonstrovala česká Praha je falešné, neboť předtím se na německé filmy celé měsíce chodilo. Většina českého tisku ovšem dala najevo pochopení pro demonstrace. Události pochopitelně vzbudily pozornost v zahraničí. Viz Peter BÉCHER, *Ohnisko kulturněpolitických konfliktů v první republice: Spor o pražské městské divadlo 1920 a aféra pražského zvukového filmu 1930*, in *Ztroskotání spoluzítí 1918–1939*, Praha 1993, s. 192–199.

²³⁴ František SCHWARZ, *Pražské bouře*, *Fronta* 3, 2. 10. 1930, č. 44, s. 691–693.

obětavou práci F. Zemínové pro stranu. Protože se Horký posměšně vyjadřoval i o vzhledu poslankyně, musel ve *Frontě* uveřejnit omluvné prohlášení.²³⁵

Také F. Schwarz měl své pochybnosti o národním uvědomění národně socialistické strany a dokládal, že slovo „národní“ v jejím názvu je spíše výsměch než skutečnost. Pobouřil ho úvodník J. B. Kozáka v *Českém slově* ze 7. září 1930, kde autor bojoval za „postátnění“ Národního muzea. Podle jeho představ muzeum nemůže být výlučně české, má-li reprezentovat kulturní zralost celé republiky. V duchu rádlovského pojetí národa odmítal „kmenový princip“ v budování muzea. Navrhoval muzeum trojjazyčné, kde by počet systemizovaných míst pro Němce a Maďary odpovídal počtu jejich obyvatel. Schwarze rozhořčilo, že Kozák nepočítal se Slováky ani Karpatorusy. Přitom ti by měli být upřednostňováni před Němci a Maďary, protože nemají jiný vlastní stát. „Vrchol ovšem je – národnostní klíč! Přijímání zaměstnanců do státního ústavu podle počtu obyvatelstva! Tento dalekosáhlý požadavek, rozvracející celou státní správu, nepronáší nějaký německý nebo maďarský šovinistický list, ale České slovo, orgán národních socialistů!“²³⁶

J. Prouza si stěžoval na to, že na vládních místech není vůle postihovat nacionální urážlivé výpady vůči Čechům například ze strany senátora maďarské národnosti.²³⁷ F. Petřík vystupoval proti státní „protinacionalistické“ ideologii. Úsilí o česko-německou rovnoprávnost podle něj ve skutečnosti znamenalo praktické zavádění režimu českoněmeckého. Údajnou shovívavost k německým požadavkům si nevykládal jako „úzkostlivost k právům národním“ a odpor proti národnostnímu útisku, nýbrž jako „němcomilství a národní vlašnost“. Petřík upozorňoval na přehnanou velkorysost státu k menšinám. „Už v jazykovém zákoně samém jsme poskytli Němcům a Maďarům mnohem více práv, než nám ukládaly i ty ponižující menšinové klausule, prakticky jsme pak povýšili Němce z menšiny na ‚organickou součást státu‘ a zachovali jsme i mnohé její výsady, nadpráví nad národem státním. Zvláště ve školství, nejkřiklavěji ve školství vysokém.“ Naproti tomu byl přesvědčen o tom, že je utiskováno slovanské obyvatelstvo Podkarpat-ské Rusi tím, že je mu vnucována čeština. „My jsme tedy netoliko ‚dosud‘ nedali ruskému lidu autonomie, my jsme se spojili s jeho největšími vykořisťovateli proti němu, zavedli jsme češtinu za úřední jazyk, kterého užívají úřady i v přímém styku s obyvatelstvem, učíme ty negramotné nováčky na vojně psát česky, zakládáme české školy. Ale to není všecko. Co tropíme se školami toho ruského lidu samého, jaký jazyk jsme zavedli do těch úředních vyhlášek a novin v ‚místní‘ řeči?“ Místní obyvatelstvo mohlo přece při zachování staré ruské tradice čerpat z bohaté kultury a literatury ruské. Petřík se domníval, že Slovanům se v republice věnuje málo pozornosti. „A co dělají Rádlové, Horákové a spol.? Ti všichni znají přece v naší republice jen otázku německou a maďarskou. O slovenské a karpatoruské

²³⁵ Karel HORKÝ, *Zvukový drdol*, *Fronta* 3, 2. 10. 1930, č. 44, s. 702–703. Dále viz též, *Dozvuky*, *Fronta* 3, 16. 10. 1930, č. 46, s. 734–735; též, *Prohlášení*, *Fronta* 4, 18. 6. 1931, č. 29, s. 459.

²³⁶ František SCHWARZ, *Národně socialistické podmínky postátnění*, *Fronta* 3, 9. 9. 1930, č. 41, s. 645–647.

²³⁷ Jindřich PROUZA, *Doufají*, *Fronta* 4, 19. 2. 1931, č. 12, s. 176–177.

nevědí vůbec. Docela v duchu našeho realismu a německé nestydatosti: práva mají jen Němci, Maďaři – ne přece Slované! Třebaže tento stát zakládali společně s námi Čechy, jejich vůle, jejich práv, nepochybných, ústavně zaručených, není třeba dbáti. S těmi můžeme dělat, co chceme. . .“²³⁸

Na slovanskou strunu hrál ve *Frontě* také F. Schwarz, jak už bylo naznačeno výše. Domníval se, že váha východních částí republiky, jež F. Petřík považoval za utiskované, stále roste. Příčinou byl úpadek plodnosti v historických zemích, zejména v Čechách. Postupoval tak jakýsi civilizační posun od západu k východu. Brzy na počátku našich dějin sice zvítězil západ nad východem, ale v dalším vývoji prý nastává pozvolný návrat k východu.²³⁹ Schwarz přesvědčoval, že po krátké reakci několika poválečných let znova mohutní i slovanské vědomí v národě. Ovlivněn myšlenkami slovanofila Danilevského to považoval za vítězství přirozeného národního citu. Jeho demonstrací byl prý třeba všesokolský slet v roce 1932.²⁴⁰

Československá demokracie byla v ohrožení a musela se bránit. Po Hitlerově uchopení moci v Německu předseda Německé nacionálně socialistické dělnické strany (Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei, DNSAP) Rudolf Jung hned 1. února 1933 přednesl v poslanecké sněmovně prohlášení, ve kterém odmítl loajalitu k Československu. Uvítal nástup nacismu v Německu a vyslovil se pro celní a hospodářskou jednotu s Německem. Policie nacházela důkazy o protičeskoslovenské iredentistické činnosti DNSAP. Stát přijímal opatření proti šíření nacistické propagandy (zákaz veřejného poslechu zahraničního vysílání, cenzurní zásahy do německého tisku atd.). Bylo třeba zakročit proti štvavým projevům komunistů, nacistů a fašistů v parlamentu, které sloužily k protistátní propagandě. Proto byl v květnu 1933 změněn jednací řád poslanecké sněmovny. Dále byla v červenci rozšířena působnost zákona o mimořádných opatřeních, byl přijat tzv. malý tiskový zákon, omezující volnou kolportáž tisku, byl novelizován zákon na ochranu republiky a změněny volební řády do obcí (došlo k uvolnění vázaných kandidátních listin). 25. října 1933 byl přijat zákon o zastavování a rozpouštění politických stran. Do této doby neznal československý právní řád politické strany jako právní subjekt. Na základě tohoto zákona byla rozpuštěna DNSAP a zastavena činnost Německé nacionální strany (Deutsche Nationalpartei, DNP) v listopadu 1933.²⁴¹

Fronta však neviděla nebezpečí jen v nacistickém extrému, nýbrž i v německých aktivistických stranách. V březnu 1933 vystoupil ve *Frontě* J. Antl proti německému aktivismu, který po Hitlerově uchopení moci někdy lavíroval mezi aktivistickou a opoziční taktikou. Antl obvinil německé aktivistické strany z toho, že tím, že některé jsou ve vládě, ještě nejsou státně aktivní, tedy státotvorné. Měly totiž vlastně stejné požadavky jako nacisté. Příkladem byly výroky Gustava

²³⁸ František PETŘÍK, *Jejich „národní snášenlivost“*, *Fronta* 5, 6. 10. 1932, č. 24, s. 366–369.

²³⁹ František SCHWARZ, *Kramářův a náš slovanský romantism*, *Fronta* 4, 1. 1. 1930, č. 5, s. 69–71.

²⁴⁰ František SCHWARZ, *A přece slovanská myšlenka!*, *Fronta* 5, 7. 7. 1932, č. 20, s. 301–302.

²⁴¹ Z. KÁRNÍK, *České země*, 2. díl, s. 135–142.

Peterse²⁴², které podle Antla v podstatě požadovaly na oplátku za aktivismus po dobrém to, co chtěli po zlém henleinovci. Jinak hrozilo, že půjdou proti státu. Za iluzi považoval Antl přesvědčení, že lze něčeho dosáhnout uspokojováním požadavků Němců. „Zatím však si u nás mnoho lidí namlouvá, ne-li zrovna nalhává, že Němci tu oddanost k našemu státu mají, že prý jen je musíme umět uspokojovat, aby ta láska rostla, nikoli pohasínala. Namlouvá si to u nás téměř celá naše vládní většina.“ Postavení Němců považoval autor v ČSR za rovnoprávné. Varoval před ustupováním požadavkům, které by mohly vést k odtržení části území.²⁴³

Jindy *Fronta* doslova „zvonila na poplach před německým nebezpečím našemu státě“. S obavou sledovala „úspěchy Němců na škodu pozice československého živlu v našem státě za českoněmeckých vlád“. Za nebezpečné považovala pronikání Němců do státní administrativy, do vojska a zahraniční služby, jazykové a školské ústupky ve prospěch Němců, upuštění od nacionálních cílů pozemkové a lesní reformy z české strany, německý útisk při sčítání lidu a potlačování jeho výsledků v některých místech, kde Němci klesli pod hranici kvalifikované menšiny, slabost vlády proti německé iredentě (zdržování vydání hakenkreuzlerských poslanců k soudnímu stíhání) a další jevy. *Fronta* poukazovala na nutnost vyburcovat české vládní strany, aby se zvedly k „ráznému odporu proti hrozícímu otřesení naší nacionální pozice ve státě v jejích základech, proti nějakému ‚vyrovnání‘ s Němci, jež by už znamenalo přeměnu Československa ze státu národního v národnostní, v nějaké nové Švýcarsko, které by ztratilo svůj význam a poslání ve Slovanstvu a v Evropě.“²⁴⁴

Naproti tomu vyrovnání se Slováky a Karpatorusy považoval pro stát za nezbytné F. Schwarz, nejdůslednější zastávce česko-slovenské spolupráce v Národní lize.²⁴⁵ Zdůrazňoval nutnost vyrovnání splněním slíbené autonomie, již Karpatorusům zaručovala dokonce ústava a mírové smlouvy, a získání Karpatorusů a Slováků

²⁴² *Gustav Peters* (1885–1959) – politik, původně členem Německé národní strany. Roku 1928 odešel do Německého pracovního a volebního společenství, které usilovalo o sjednocení německých občanských stran v Československu a stavělo se za požadavek autonomie. Strana vystupovala z pozic německého aktivismu, ale požadovala od české strany mnohem větší ústupky než dosavadní aktivismus. Její program se po Hitlerově nástupu k moci nacionalizoval. Když strana před parlamentními volbami roku 1935 splynula s Henleinovou Sudetoněmeckou stranou, stal se Peters jedním z členů jejího vedení. Viz J. MALÍŘ – P. MAREK a kol., *Politické strany*, s. 885–887.

²⁴³ „Reálné je, neplést si poměr národa k národu a státu ke státu s poměrem státu ke zlomku vlastních občanů, třeba občanů jiné než státní národnosti. Jako se Německo neřídí ve svém postupu požadavky svých Němců, tak nesmí žádat od nás, abychom se řídili my požadavky našich Němců, třeba na úkor skutečné státní samostatnosti svého národa. Ani v osobních, ani v kulturních věcech není na tom náš Němec hůře než kdokoli z Čechoslováků. Ale ani za mák nesmí se jim povolit nic, co by jim usnadňovalo utéci nám s kusem naší země.“ Viz Jiří ANTL, *Aktivistický není aktivní*, *Fronta* 5, 23. 3. 1933, č. 48, s. 754–756.

²⁴⁴ [Aut. neuvad.], *Nutno zvoniti na poplach před německým nebezpečím v našem státě*, *Fronta* 5, 29. 12. 1933, č. 36, s. 569–570. O nutnosti uskutečňovat politickou nezávislost a svrchovanost Čechů, Slováků a Karpatorusů dále viz také František PETŘÍK, *Národní a státní sebevražda*, *Fronta* 6, 27. 4. 1933, č. 1, s. 4–5.

²⁴⁵ L. VYKOUPIIL, *Jiří Stříbrný*, s. 189.

pro spolupráci s Čechy. „K této dohodě nutí nás především naše slovanství a národní politická čest, která nedovoluje rušiti převzaté závazky, nutí nás k tomu politická nezbytnost, opřítí stát netoliko o Čechy, kterých samých jest jen polovice obyvatelstva“. Neslovanské obyvatelstvo oporou státu být nemůže, „ta opora by se při první zkoušce zhroutila.“ Je nutné spíše „dohodnouti se s těmi, jejichž podíl v obyvatelstvu roste a poroste a s velkým přírůstkem i energie, tvůrčí schopnost a výbojnost, než s Němci, které už nepatrná porodnost, horší než u Čechů, odsuzuje k postupnému oslabování, ochablosti, k ústupu na všech frontách.“ Populační hledisko bylo podle Schwarze podstatné. „Vždyť já sám jsem vyslovil dávno mínění, že právě větší přírůstek Slováků a zvláště Karpatorusů nejen zvýší jejich vliv, ale osvěží také mladým tvůrčím vzmachem stárnoucí český národ (zvláště v Čechách). Vždyť jsem právě z toho budoucího proudu z východu na západ čerpal naději, že náš boj o národní slovenskou orientaci národa i republiky proti západnicko-germanofilské musí skončit vítězstvím.“

Schwarz připomínal, že již od vzniku republiky bojoval proti politice, jež nepočestňuje české země, ale „zato počestňuje slovanské území, které se k nám připojilo dobrovolně, vyhradilo si však při tom zachování své národní odlišnosti, naprostou autonomii právě v jazykových věcech – a my ty výhrady, ty podmínky připojení přijali a podepsali.“²⁴⁶

Podle Schwarze Čechy a Slováci různost jejich jazyka rozdělovala, i když nemusela být nutně na překážku československé jazykové jednotě. Schwarz byl ovšem skeptický k nadějím, že oba jazyky někdy splynou. Rozdílnost jazyků nemusel bránit ani jednotnému československému národnímu vědomí. Schwarz by sice uvítal, kdyby se všichni Slováci hlásili k československému národu, důrazně však opakoval, že je nelze k ničemu nutit, neboť na násilí a útisku nelze stavět ducha národa. „Ano, my můžeme hlásati a doporučovati národní jednotu se Slováci, nesmíme ji jim však nařizovati.“ Vládu nad Slovenskem je třeba ponechat jim. „Duch jednoty může zvítěziti na Slovensku teprve tehdy, až nebude nijakých obav z české nadvlády.“²⁴⁷

Myšlenku slovenské autonomie podporoval také J. Slavata. Nebyla by podle něj pro stát nebezpečná. Domníval se, že odpor ke slovenské autonomii u Čechů existuje proto, že se Češi obávají početné německé menšiny: je to strach z osamocení. „Nevěříme si prostě, že bychom si s Němci v historických zemích mohli

²⁴⁶ František SCHWARZ, *Dobrá rada nad zlato*, *Fronta* 6, 28. 12. 1933, č. 29, s. 447–449.

²⁴⁷ František SCHWARZ, *O národ II. Čechové a Slováci (Dokončení)*, *Fronta* 6, 29. 6. 1933, č. 10, s. 144–147. F. Schwarz odmítal Rádlovo pojetí národa jako souboru příslušníků téhož státu. Podle Schwarze je národnost objektivní fakt a nemůže být věcí svobodné volby jednotlivce. Uváděl příklad, že vyvolí-li si svobodně čínskou národnost někdo, kdo nikdy v Číně nebyl, čínsky nemluví a nezná čínskou kulturu a zvyky, „tak prostě lže“. Podle Schwarze je národ celkem osob, „které žijí v svém jádru na jednom území, které jako svoji vlast milují a nechtějí se od něho odloučiti, jsou spojeny také společnou kulturou, zpravidla opírající se o jeden spisovný, kulturní jazyk, a tuto kulturu společně vytvářejí a také politicky žijí společně v témže státě“. Viz František SCHWARZ, *O národ*, *Fronta* 6, 15. 6. 1933, č. 8, s. 113–114.

poradit sami, proto tolik zdůrazňujeme národní jednotu československou“. Slováci by si „se svými Maďary a Němci jistě velmi rychle poradili“, neboť si zachovali mládí a mohutnou vitalitu. Maďarizace byla papírová, protože bylo málo škol, a proto k ní nemělo tolik kde docházet. „Slováci, neovlivňovaní a nemírnění humanitářsky defétistickou oficiální Prahou, vyřídí si svou menšinovou otázku s lehkostí, kterou jim můžeme jen závidět.“ Češi byli oproti Slovákům a Karpatorusům biologicky v úpadku. K tomu se připojuje úpadek ducha národa. „Mnoho příčin to způsobilo: především příliš různorodá rasová míchanice, ze které vznikla rasa česká, záměrná výchova k národnímu defétismu, počínajíc česko-bratrstvím přes Havlíčka k realismu a hlavně přeceňování významu tzv. kultury proti fyzickým silám národa.“ Češi se ve smíšeném prostředí rychle odnárodňovali.²⁴⁸

Otázka postavení Slováků v meziválečné republice představovala ožehavý problém. Myšlenka československé národní jednoty se dostala ve 30. letech do krize. Emancipující se slovenský národ již disponoval vlastní inteligencí, měl kompletní sociální strukturu. Vystala otázka, zda zastoupení Slováků ve správě Slovenska a celé republiky je dostačující. Také chápání slovenštiny jako jedné ze dvou větví československého jazyka bylo problematické. Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLŠ) a Slovenská národní strana požadovaly uznání svébytnosti slovenského národa a slovenskou autonomii, přičemž však vyhlašovaly svou věrnost československému státu. Vrcholným projevem autonomistických snah první poloviny 30. let byly nitranské slavnosti v srpnu 1933, které se staly manifestací HSLŠ pro autonomii. V Nitře jednal A. Hlinka mj. se zástupci Národní obce fašistické a Stříbrného Národní ligy (ligista F. Schwarz na oslavy ovšem delegován nebyl).²⁴⁹

Názory prezentované ve *Frontě* k této otázce měly racionální jádro. Podle interpretace slovenského historika Dušana Kováče neměla slovenská autonomie stát rozbít, nýbrž vnitřně posílit. Autonomistické hnutí tehdy setrvalo na platformě Československa a nemělo separatistické snahy. Slováci nechtěli, aby se splnění slovenských požadavků podmiňovalo splněním sudetoněmeckých a naopak.²⁵⁰

Jak stoupalo německé sebevědomí, vzrůstala také obava *Fronty* z německé rozpínavosti. Sárský plebiscit, kde se roku 1935 většina obyvatel Sárska, dosud spravovaného Společností národů, vyslovila pro připojení k Německu, ukázal sílu německé propagandy. Jejím prostředkem byla také autonomistická politika v Československu. A. Hojný ji považoval za útočnou politiku. Jejím cílem bylo rozdělit československé území, když nebylo možné pohlit je celé. V autonomních oblastech by se Němci připravovali k dalším výbojům.²⁵¹ „A poženou-li nyní útokem, [...]“

²⁴⁸ Jaroslav SLAVATA, *O autonomii Slovenska*, *Fronta* 6, 26. 4. 1934, č. 46, s. 720–722.

²⁴⁹ Z. KÁRNÍK, *České země*, 2. díl, s. 175–178; L. VYKOUPILOV, *Jiří Stříbrný*, s. 189.

²⁵⁰ Dušan KOVÁČ, *Slovensko v medzivojnovom Československu. Pokus o syntézu*, *Soudobé dějiny* 2, 1995, č. 1–2, s. 181; dále viz Z. KÁRNÍK, *České země*, 2. díl, s. 181–182; Jan RYCHLÍK, *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914–1945*, Bratislava 1997.

²⁵¹ Za předvoj Třetí říše by považoval eventuální autonomní oblasti také Adolf KVIS, *Pan Ferd. Peroutka, historikové a německá otázka*, *Fronta* 7, 11. 4. 1935, č. 34, s. 413–414.

je nutno se obávat, že u nás bude mnoho a mnoho politiků dvojnásobně troubit k ústupu, jako troubí vlastně už hezkou chvíli, začínající schvalovat i autonomii. Němcům ovšem – Slovákům za nic na světě.“²⁵² *Fronta* se vícekrát pozastavovala nad tím, že zatímco o německé autonomii se neustále uvažuje, Slovákům je zásadně upírána.

Zatím se vytvářely podmínky k tomu, aby požadavky německé menšiny mohly být prosazovány skutečně důrazně. Když byla v říjnu 1933 K. Henleinem založena Sudetoněmecká vlastenecká fronta, zpočátku se distancovala od DNSAP, DNP a od hitlerismu, aby uhájila svou existenci. Přesto již na jaře 1934 měla policie dostatek důkazů pro rozpuštění SHF na základě zákona na ochranu republiky, neboť SHF pokračovala v činnosti rozpuštěné DNSAP. O tom, jak naložit se SHF se rozhodovalo ještě před parlamentními volbami v dubnu 1935. Pavel Kavánek ve *Frontě* mluvil pro zákaz hnutí, neboť ho považoval za nebezpečné pro republiku. „Jenom slepý může nevidět, co se děje v našem pohraničí. Jen politicky negramotný může nevyčítit onoho ducha, který se skrývá za veškerými projevy Heimatsfronty.“²⁵³ Hanuš Auch upozorňoval na to, že sudetoněmecká politika je součástí německé evropské politiky. „Zabezpečit sebe a Evropu proti německé výbojné politice je však také úkol našich voleb. Kdo není jen státník a nemyslí tedy jenom na to, kolik získá hlasů on sám, nýbrž na to: ‚co po volbách?‘, nepřehlédne, že to, co se děje mezi našimi Němci, je pouhá součást německé evropské politiky, že většina našich Němců, ne snad jen Henlein, jsou komatanti Německa.“²⁵⁴

Před parlamentními volbami se Sudetoněmecká vlastenecká fronta 30. dubna 1935 přejmenovala na Sudetoněmeckou stranu (SdP). Z voleb 19. května 1935 vyšla jako nejsilnější strana. J. Vokoun ve *Frontě* považoval výsledek voleb za krach československé politiky, která stavěla „stát nad národ a jeho zájem v naději, že na půdě tak zvané státnosti podaří se [...] paralyzovati nebezpečí plynoucí pro nás z národního usilování německého.“ Podle Vokouna Němci v republice nenesli politicky za nic odpovědnost a nestarali se o vysilující práce státní politiky. Nic je tedy nerozdělovalo a oni se soustřeďovali na národnostní požadavky, jež je sjednocovaly. Necítili odpovědnost za existenci československého státu – v tom tkvěla hlavní příčina Henleinova úspěchu ve volbách.²⁵⁵

Fronta byla v listopadu 1935 znepokojena Benešovým prohlášením, že je ochoten podrobit československou menšinovou politiku každé mezinárodní komisi. „Politik méně posedlý světovostí, kdyby nakrásně byl nevím jakým vyznavačem menšinové klausule mírových smluv, byl by jako muž dbalý zájmů svého státu mnohem opatrnější.“ Pro Henleina by bylo výhodné, kdyby se problém československých menšin stal světovou otázkou. Podle K. Mašina ve *Frontě* nebylo možné očekávat, že se Němci s Československem více sžijí, dokud budou moci spoléhat na to, že

²⁵² Alois HOJNÝ, *Sárské opojení a naši Němci*, *Fronta* 7, 31. 1. 1935, č. 24, s. 289–290.

²⁵³ Pavel KAVÁNEK, *A ještě naposled: být či nebýt?*, *Fronta* 7, 18. 4. 1935, č. 35, s. 421–422.

²⁵⁴ Hanuš AUCH, *Evropské pakty a naše volby*, *Fronta* 7, 2. 5. 1935, č. 37, s. 445–446.

²⁵⁵ Jiří VOKOUN, *Některé příčiny Henleinova úspěchu*, *Fronta* 7, 30. 5. 1935, č. 41, s. 493–494.

o nich rozhodne někdo cizí. Úkolem rozumné politiky bude „dosíci toho, aby Němci volky nevolky přišli k názoru, že se nemají na koho spoléhat mimo náš stát.“

Podle *Fronty* se věnovalo příliš mnoho pozornosti myšlence českoněmeckého „vyrovnání“, když v republice není jednotné německé území a procento německého obyvatelstva klesá. „Řekl bych, že nám schází klidná neústupnost a rozhodnost, a snad si ještě nejsme jasni ani v tom, od čeho nesmí ustupovat člověk a tedy také národ, který nechce ztratit nic na vážnosti, ani na své državě,“ napsal K. Mašín.²⁵⁶

Soustavnou pozornost věnovala *Fronta* tzv. glajchšaltování v oblastech se silným německým osídlením a velkým vlivem Henleinovy strany. Tímto pojmem se v tomto kontextu rozuměl proces získávání českých Němců pro Henleinovu stranu a rozšiřování jejího vlivu do všech oblastí jejich života. *Fronta* informovala o prostředcích, které henleinovci ke glajchšaltování užívali. Kupříkladu živnostnictvo bylo naháněno do Henleinova hnutí bojkotem – henleinovci dostávali seznamy loajálních živnostníků, u kterých měli nakupovat a jež měli také doporučovat. Stejně se pracovalo proti listům a knihám, které nebyly henleinovci uznávány.²⁵⁷

Podobně znepokojující byly Henleinovy styky s Hitlerem. Zatímco dříve Henlein kontakty s Německem popíral, nyní se přestal přetvařovat a oznámil, že byl oficiálně pozván k Hitlerovi na slavnostní recepci do Mnichova 10. února 1936. O Henleinovi se tam hovořilo jako o vůdci sudetských Němců. „Je zřejmo, že tu Hitlerův orgán uznává oficiálně Henleina za ‚Führera‘ Němců československých a že jej patrně proto také vláda pozvala k recepci; tedy jednání, které se vymyká všem diplomatickým pravidlům mezi státy, jejichž vzájemný poměr není zjevně nepřátelský,“ psala *Fronta*.²⁵⁸

Fronta se nenechala mýlit ani Henleinovým hlásáním kulturní jednoty s Německem. „Snad myslil, že bude-li mluvit o kultuře, zakryje politické kopyto své řeči.“ Jaroslav Raboch byl přesvědčen, že německá menšina zjistí, že Henlein jí svými prohlášeními spíše škodí, neboť jen zesiluje českou nedůvěru k Němcům. Raboch se proto domníval, že Henleinovi se nepodaří stát se skutečným vůdcem sudetských Němců. Německé menšiny v okolních státech už prohlédly, neboť „vlády vyvodily včas důsledky z jejich posedlosti po totalitě a vyvodily přísná opatření.“ Podle Rabocha se německé menšiny musí vzdát všeho, co jim dává charakter předvojů Třetí říše a Německo je musí přestat zneužívat pro své mocenské snahy a svou dobyvačnost.²⁵⁹

Příkladem takového zneužívání menšin byla agitace Němců z českých zemí, ale i z hitlerovského Německa na Podkarpatské Rusi, kam jezdili agitovat pro autonomii a povzbuzovat nacionální uvědomění tamějších Němců a židů mluvících německy (sice se přestali hlásit k německé národnosti, k níž se hlásivali před

²⁵⁶ Kamil MAŠÍN, *Konrád Henlein, žák Ed. Beneše*, *Fronta* 8, 28. 11. 1935, č. 7, s. 69–71.

²⁵⁷ Gustav ROKOS, *Od podlézavých telegramů ke glajchšaltování*, *Fronta* 8, 20. 2. 1936, č. 19, s. 215–216.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Jaroslav RABOCH, *O krizi německé menšinové politiky*, *Fronta* 8, 12. 3. 1936, č. 22, s. 249–250.

převratem, ale v hloubi duše se prý nezměnili a nezměnil je ani hitlerovský antisemitismus). Říšští Němci tam jezdili pod záminkou turistiky a směřovali do oblastí osazených německými kolonisty. Tyto tendence zaznamenaly také *Lidové noviny*, ale zatím je nevykládaly jako něco závadného. J. Svozil ve *Frontě* upozorňoval na to, že státní správa by neměla čekat, až dojde k akcím nebezpečným státu, mělo by se jim předcházet. Zvláště proto, že tato oblast spojuje Československo s Rumunskem. Má o něj zájem také Maďarsko a vyskytují se tam maďarští agenti, polský konzulát tam financuje některé listy. „To není žádná maličkost v zemi, kde mimo zmíněné již rejdy je plno komunistických verbířů,“ a kde lid je na tomto stupni vývoje jako jsou naši Rusové.²⁶⁰

A. Kvis ve *Frontě* zdůrazňoval, že Henleinovo úsilí o kulturní jednotu s Německem by nemělo být státní správou podceňováno. Henleinova strana se snažila ovládnout, tedy zglajchšaltovat, také mysl sudetských Němců. Prostředkem mělo být mimo jiné ovládnutí německých divadel v republice. Henlein je chtěl dostat pod vliv „Reichskulturkammer“ v nacistickém Německu. Stejně jako divadla chtěla Henleinova strana zglajchšaltovat také studentstvo a spolky.²⁶¹

Na jaře 1936 vznikl v sudetoněmeckém hnutí tzv. novoaktivistický proud v čele se sociálním demokratem Wenzelem Jakschem. Tento proud byl loajální s československým státem, ale chtěl přebudovat státní strukturu na federativním základě. Karlu Krylovi se zdála tato situace podobná, jako před punktacemi. Tak se nazýval program česko-německého smíření z roku 1890, který byl založen na správním rozdělení Čech na národnostním základě. Při své realizaci by způsobil národnostní a politické rozdrobení země. Nyní si německé aktivistické strany začaly klást požadavky, jejichž splněním podmiňovaly setrvání v aktivistické politice. Kryl to interpretoval jako jejich snahu o to, aby dostaly zapláceno za svou státnost a odpor k Henleinovi. „U našich stran pak a u našich politiků jeví se až příliš ochoty odměnit se německým aktivistům za boj proti Henleinovi, jako by bylo bůhvíjaké neštěstí, kdyby Henlein strhl ještě i to, co jim po prvním jeho vítězství ještě zbylo, a jako by to byl bůhvíjaký náš, československý zájem, aby se ty strany Henleinovi ubránily.“ Požadavky aktivistů byly takového rázu, že se podle Kryla příliš nelíšily od Henleinových – rozdíl byl jen v tom, co říkali o zahraniční politice a o poměru k Německu. Autor odmítal ústupky požadavkům aktivistických stran, protože se tím se větší oddanost Němců státu nezajistí, pokud by došlo k válce s Německem. Nedomníval se, že by bylo důležité zajistit, aby se aktivistické strany ubránily Henleinovi. Byl to jen jejich vlastní zájem.²⁶² Vystoupení novoaktivistů bylo naopak kladně přijato u těch politických stran, jež měly v novoaktivismu své protějšky. Pozitivní komentáře se objevily v *Demokratickém středu* či *Přítomnosti*.²⁶³

²⁶⁰ Josef SVOZIL, *Cheb a Chust*, *Fronta* 8, 24. 10. 1935, č. 2, s. 15–16.

²⁶¹ Adolf KVIS, *Kulturní jednotu se stomilionovým německým národem*, *Fronta* 8, 28. 10. 1936, č. 48, s. 561–563.

²⁶² Karel KRYL, *Před novými punktacemi?*, *Fronta* 8, 7. 5. 1936, č. 30, s. 345–347.

²⁶³ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, 3. díl, *O přežití a o život (1936–1938)*, Praha 2003, s. 81.

V lednu 1937 předložily německé aktivistické strany vládě svoje požadavky. Chtěly zrovnoprávnění německých firem při získávání státních zakázek, zajištění poměrného podílu menšin ve veřejné službě v místech s velkou koncentrací menšiny, dále požadovaly školní výuku v mateřském jazyce, doplnění jazykových norem k usnadnění styku státních orgánů s menšinami a zřízení menšinového výboru v parlamentu.²⁶⁴ Bedřich Kostka považoval tyto požadavky za nepřijatelné. Zvláště se mu jednalo o počty Němců ve státní službě. Vysvětloval problematičnost uplatňování tzv. národnostního klíče při obsazování pracovních míst. Národnostní klíč byl podle autora „povážlivý, a to po stránce věcné i ústavní. Po stránce ústavní proto, že ústavní listina vylučuje zřetel na národnostní příslušnost jako na konfesní a trvá bezvýhradně na prokázané příslušné kvalifikaci. Po stránce věcné je neudržitelnost klíče ještě patrnější. Každá služba může být vykonávána řádně jen člověkem, který má k ní potřebné znalosti, schopnosti a také vlastnosti, jako je např. státně občanská spolehlivost.“ Navíc, pokud by byly podle národnostního klíče obsazována i místa v okresech. To by sice neznamenal autonomii po právní stránce, ale ve skutečnosti by ji takový stav ještě překonával a znamenal by nebezpečí pro stát v případě konfliktu se sousedem.²⁶⁵

Proto ve vztahu k menšinám prosazoval Emil Chládek a B. Kostka ve *Frontě* postupování podle ústavy a jinak „ukazovat pevnou, jistou ruku. Nezjedná po-koje ten, kdo chce každého nezvedence uchlácholit stůj co stůj.“ Prohlašovali, že Němcům, ani žádné jiné menšině, „nemůže být přiznáváno právo rozhodovat, za jakých podmínek chtějí být řádnými občany našeho státu. Buď jimi musí být za podmínek ústavou a zákony stanovených, anebo hledat štěstí jinde. Dobrovolným stěhování se do našich zemí přijali závazky k státu, a mohou se jich poctivě zbavit jako dědicové těch dobrovolných přistěhovalců zase jen leda dobrovolným odchodem. [...] O ústavě státu zrovna tak jako o jeho zahraniční politice musí rozhodovat potřeby našeho národa, protože to je celý smysl státní samostatnosti. S toho nelze slevovat.“²⁶⁶

Po jednáních s německými aktivistickými stranami byl vládou 18. února 1937 předložen návrh dohody o národnostním vyrovnání. Vláda se zavázala zlepšit hospodářskou, kulturní a sociální situaci v pohraničí. Státní správa měla být upravena podle národnostního klíče.

J. Prouza novoaktivismu nedůvěřoval, neboť si byl jist, že mu nejde o stát, nýbrž o „prospěch němectví“. Loajalita novoaktivistů ke státu nebyla spolehlivá. Přihlásili se k ní proto, že poznali, že takto němectví nejvíce prospějí. Ani jejich účast ve vládě není totožná s naprostou oddaností ke státu.²⁶⁷

²⁶⁴ Tamtéž, s. 81.

²⁶⁵ Bedřich KOSTKA, *Úskalí jednání s Němci*, *Fronta* 9, 28. 1. 1937, č. 9, s. 95–97.

²⁶⁶ Emil CHLÁDEK, *Ke Stivínovu návrhu*, *Fronta* 9, 31. 12. 1936, č. 5, s. 45–46; Bedřich KOSTKA, *Úskalí jednání s Němci*, *Fronta* 9, 28. 1. 1937, č. 9, s. 95–97.

²⁶⁷ Jindřich PROUZA, *Tři novoaktivisté tak trochu z profilu*, *Fronta* 9, 6. 5. 1937, č. 23, s. 261–262.

Ludvík Ručka ve *Frontě* proti pravidlům pro novou hospodářskou a kulturní politiku vůči menšinám v podstatě nic nenamítal, za „povážlivé“ však považoval rozhodnutí o zadávání státních zakázek místním podnikatelům s místními dělníky.²⁶⁸ Vcelku se *Fronta* nedomnívala, že by bylo možné takovou menšinovou politikou uspokojit Německo. Při úvahách o příčinách neutěšeného stavu poměru státu k menšinám došel L. Ručka k názoru, že hlavní problém spočíval v československých stranických poměrech. „Kdyby nebylo toho, že naše strany závodily mezi sebou o přízeň menšinových poslaneckých klubů a o jejich hlasy pro nejrozmanitější vlastní věci a plány, nebylo by ani slibů, jejichž důsledkem je také poslední vládní prohlášení o menšinové politice. Nikoli mezinárodní nutnost, nýbrž naše vnitřní nerozváženost vedly k tomu, že to, co jiným by bylo uznáváno za zázrak menšinové politiky, nám není přiznáváno ani ještě za dostatečné.“²⁶⁹ E. Chládek soudil, že je chybou československé zahraniční politiky, že se jí nedaří dostatečně obhájit svůj postup a zajistit, aby mělo Československo tak málo potíží s menšinami jako okolní státy, které přitom s menšinami nakládají bezohledně.²⁷⁰

V anketě *Venkova* k 20. výročí vzniku republiky vyšel 1. ledna 1938 příspěvek předsedy nejsilnější vládní strany, agrárníka R. Berana, který vzbudil velkou pozornost. Beran v něm hovořil o potřebě upravit poměr k menšinám. „Dohoda naše, zejména s Němci, musí být důstojná a oboustranně poctivá.“ Uvedl, že je třeba počítat s tím, že SdP získala ve volbách důvěru více než jednoho a čtvrt miliónu německých voličů. „Tady zastírání skutečnosti nebo jakékoliv zkreslování může jen škodit. Tady je možno jen poctivě se dohodnout. Němci musí uznávat náš stát – nesmí šilhat za hranice“. Musí dát tam, kde vedou správu, možnost uplatnění českému živlu tak, „jako my musíme dát Němcům, co jim patří ve správě státu. Není možno pokládat všechny Němce, když se hlásí k určité politické straně, za velezrádce.“²⁷¹

Beranovo prohlášení vyvolalo silnou kritiku v levicovém tisku. Bylo vykládáno tak, že Beran zve do vlády henleinovce, kteří jasně nevyjádřili loajalitu vůči státu, a že se odklonil od postupu strany ve vládě a koalici. Beran přitom předeslal, že je třeba pokračovat v duchu usnesení vlády z 18. února 1937. Vyznění Beranova článku zhoršil fakt, že v anketě vyšel také příspěvek K. Henleina, jenž připomněl, že Němci nechtěli v roce 1918 do československého státu.²⁷²

²⁶⁸ Ludvík RUČKA, *Směrnice státní menšinové politiky*, *Fronta* 9, 25. 2. 1937, č. 13, s. 141–142.

²⁶⁹ Ludvík RUČKA, *Naše menšinová politika a svět*, *Fronta* 9, 4. 3. 1937, č. 14, s. 153–154. Stejný názor zastával Zdeněk VLACH, *Vaše řeč budí: ano, ano, nebo ne, ne*, *Fronta* 9, 2. 9. 1937, č. 32, s. 369–370.

²⁷⁰ Emil CHLÁDEK, *Proč si neumějí poradit s Henleinem*, *Fronta* 9, 24. 6. 1937, č. 30, s. 345–346. O menšinové politice dále viz Rudolf SŮVA, *Ke sporu o znalost menšinových řečí*, *Fronta* 9, 25. 11. 1937, č. 44, s. 575–576; Jaroslav RABOCH, *5 jablek a 3 hrušky = ?*, *Fronta* 9, 9. 12. 1937, č. 46, s. 599–601; Jiří ANTL, *Hodža, Henlein a „poselství“ Ferd. Peroutky*, *Fronta* 9, 16. 12. 1937, č. 47, s. 613–614.

²⁷¹ Cit. dle V. V. DOSTÁL, *Agrární strana*, s. 194.

²⁷² Tamtéž, s. 194–195.

Fronta ve své reakci na Beranův článek uvedla, že zdůrazněním nutnosti jednat s SdP Beran vlastně „hodil přes palubu“ německé aktivisty, což krátce před tím označil Henlein za jednu z podmínek české dohody s Německem. Tímto vyjádřením Beran zkřížil vládní plán na národnostní vyrovnání s Němci prostřednictvím jednání s aktivisty. Beranova zmínka o tom, že Němci musí dát možnost uplatnění českému živlu připadala *Frontě* „krotká“. „Jestliže vláda prohlásila za ústavní povinnost dávat Němcům ‚obyvatelské‘ procento v úřadech, pak je také logicky táž povinnost v obcích, okresech, a jiných více méně samosprávných veřejných korporacích a ústavech, a pak to nesmí žádný politik ani český ani německý po právu považovat za věc závislou na dobré vůli Němců; pak se to musí prostě vynutit z moci úřední tam, kde je toho třeba.“

Beranův projev podle *Fronty* posílil Henleina, i když to Beran asi nezamýšlel. Možná to byla jeho neprozíravost či naivita. Argument o nutnosti dohodnout se s Henleinem, protože dostal mnoho německých hlasů, by podle *Fronty* za starého Rakouska nikoho nenapadl.²⁷³

Reakce *Fronty* vzbudila pozornost. *Lidové noviny* ji dokonce přetiskly.²⁷⁴ *Nedělní Lidové listy* zdůrazňovaly, že i *Fronta* odsoudila Beranův projev.²⁷⁵ Také olomoucký Našinec kvitoval, že i pravicová *Fronta*, která stává názorově blízko agrárním plánům, přinesla článek odmítající novoroční Beranův projev pro dohodu s Henleinem.²⁷⁶ Agrární *Venkov* za to *Frontu* napadl, což *Lidové noviny* neopomněly zaznamenat. Horký se v dalším článku bránil a dovolával se práva novináře psát kriticky o projevech politiků.²⁷⁷

V průběhu roku 1938 až do záříjového odtržení pohraničí *Fronta* dál poukazovala na nehoráznost vystoupení K. Henleina a referovala o postupujícím glajchšaltování mezi sudetskými Němci. Upozorňovala na to, že Henleinovci řídí i kulturu a k Henleinovi se přihlásily i nepolitické organizace sudetských Němců. Mezi sudetskými Němci se prosazovalo heslo „Jeden národ, jedna vlast, jeden vůdce“. To vše bylo proti ústavě, ale nic se s tím nedělalo. Podle *Fronty* bylo třeba hájit práva Němců, kteří se k henleinovcům nepřidali.²⁷⁸

²⁷³ Emil CHLÁDEK, *Dvě překvapení*, *Fronta* 9, 13. 1. 1938, č. 51, s. 659–661.

²⁷⁴ zet, *Beran posílil Henleina. Hlas z pravice o jeho novoročním projevu*, *Lidové noviny*, 15. 1. 1938.

²⁷⁵ [Aut. neuvad.], *Ani za starého Rakouska by nikoho nenapadlo. . .*, *Nedělní Lidové listy*, 16. 1. 1938.

²⁷⁶ [Aut. neuvad.], *Beran naprosto osamocen*, *Našinec*, 16. 1. 1938.

²⁷⁷ [Aut. neuvad.], *Čemu se tleskalo*, *Lidové noviny*, 4. 2. 1938. K tomu viz Karel HORKÝ, *Něco o duši davu*, *Fronta* 10, 3. 2. 1938, č. 2, s. 23–24.

²⁷⁸ Jaroslav RABOCH, *Zvoní se umíráčkem. . .*, *Fronta* 10, 14. 4. 1938, č. 12, s. 129–131; Jan FUNDUS, *Jde o víc než o německé sociální demokraty*, *Fronta* 10, 12. 5. 1938, č. 16, s. 177–178.

2.4. Shrnutí

Ve 30. letech se Horkého angažování v táboře pravice přestalo omezovat jen na žurnalistiku. Roku 1931 se poprvé aktivně zapojil do politiky, když kandidoval za Stříbrného Národní ligu v obecních volbách. Z programu Národní ligy mu byl nejbližší boj proti Hradu a za slovanský ráz Prahy. Ten se stal spolu s kulturní problematikou oblastí Horkého zájmu v Ústředním zastupitelstvu hlavního města Prahy, kam byl zvolen.

Stříbrného Národní liga postupně projevovala fašizující tendence. Fakt, že se pro ni Horký angažoval, vedl někdy v literatuře k jeho označování za fašistu a k zařazování *Fronty* mezi fašistická periodika. S takto zjednodušujícím hodnocením nelze souhlasit. Z Horkého publicistiky vyplývá, že na počátku 30. let byl jeho prioritou stále ještě boj proti Hradu. Tím se cítil nejvíce s Národní ligou spřízněn. Sympatizoval se Stříbrným a Perglerem, stejně jako s R. Gajdou z NOF, neboť jako oponenti Hradu byli v nemilosti. Sympatizoval s nimi v první řadě kvůli jejich obtížnému postavení. Politické koncepce a teorie nebyly u redaktora *Fronty* rozhodující. Svědčí pro to i jeho obhajoba revue *Vlajka* poté, co byla zastavena. Horký obdivoval odvahu jejich protagonistů a vadilo mu, že byl časopis stížen takovým zásahem, ale přitom se ve svém vystoupení vůbec nevyrovnával s antisemitismem této skupiny. Ten však rozhodně nesdílel, jak je patrné z řady jeho fejetonů. Právě mnohokrát projevený odpor k antisemitismu, který byl i českými židy oceňován, mluví nejsilněji proti Horkého zařazení mezi fašisty – spíše by ho bylo možné označit jako autora po jistou dobu s sympatizujícího nikoliv s fašismem, nýbrž s fašizujícími osobnostmi, a to kvůli jejich protihradnímu boji. Horký se dokonce přiznal k obdivu k Hitlerovu vůdcovství, ale po nacistických čistkách v kultuře a antisemitských výpadech nacistického režimu se od těchto sympatií v listopadu 1935 distancoval. Horkého koketování s fašismem spíše než na jeho fašistické přesvědčení ukazuje na velkou politickou naivitu. Jeho opozičnost proti Hradu ho dostala na omezenou dobu o krok za hranici, jež byla tvořena jeho přirozeným citem pro morálku.

Při zamyšlení nad otázkou, zdali lze Horkého pokládat za nacionalistu, je třeba vzít v úvahu jeho nezájem o politické teorie. Jeho doménou byla morálka ve společnosti, přičemž politické kolbiště mu poskytovalo celou řadu afér a problémů, k nimž se chtěl vyjádřit. Z jeho publicistiky ani korespondence nevyplývá, že by se zamýšlel nad politikou a politickými systémy teoreticky. Zajímaly ho konkrétní osobnosti a jejich chování. Kritika Hradu ho svedla dohromady s českými nacionalisty, jimž poskytl prostor ve svém týdeníku a sympatizoval s nimi. Někdy od nich přebíral jejich rétoriku, celkově je však třeba říci, že sám jako integrální nacionalista nevystupoval.

Fronta se ocitla na začátku 30. let v nové etapě své existence. Její ideový profil již neurčovaly výrazné osobnosti nacionalistů V. Dyka a L. Borského, ale ligista F. Schwarz a bývalý generální tajemník národní demokracie F. Hlaváček. Když F. Schwarz ukončil spolupráci s *Frontou* v roce 1933, kromě F. Hlaváčka a samozřejmě K. Horkého již *Fronta* nedisponovala vynikajícími jmény. Ztrácela

tím na originalitě a myšlenkové vyhraněnosti. Od poloviny 30. let postupně Horký zvyšoval dříve zanedbatelný podíl příspěvků o kultuře, někdy zařazoval texty vysloveně literární. Vzrostl počet jeho vlastních článků. Po celou dobu své existence *Fronta* jakožto nezávislý list upozorňovala čtenáře na své finanční těžkosti a naléhala, aby včas platili předplatné. Přes svou vyhlášenou nezávislost byla *Fronta* v době Horkého živých kontaktů s Národní ligou na počátku 30. let subvencována J. Stříbrným. To jí zřejmě pomohlo přestát roky hospodářské krize.

Fronta byla vzhledem ke svým příspěvatelům listem krajní pravice, nikoli však extremistickým. Mezi příspěvky F. Schwarze a F. Hlaváčka se na počátku 30. let objevily i některé sympatizující s italským fašismem, nebyl to však hlavní směr časopisu. K soustavné propagaci fašismu ve *Frontě* nedošlo.

Naopak trvale vystupovala *Fronta* proti socialismu, který pro ni často symbolizovala národně socialistická strana. *Fronta* brojila i proti bolševismu a přinášela články o katastrofálních poměrech v Sovětském svazu. Odmítala také antisemitismus, což lze tvrdit, pomineme-li zanedbatelný počet antisemitských narážek. O *Frontě* je známo, že poskytovala prostor obhajobám pravosti *Rukopisu královédvorského a zelenohorského*. To ji sblížovalo s českými fašisty, k nimž nejvášnivější obhájci *RKZ* patřili.

Politicky *Fronta* podporovala začátkem 30. let Národní ligu. Před parlamentními volbami roku 1935 věřila v úspěch Národního sjednocení, jehož byla liga součástí. Po volebním fiasku tohoto uskupení začala *Fronta* doufat, že národ by mohla sjednotit agrární strana.

Od poloviny 30. let lze hovořit o změně kurzu ve *Frontě*. Markantně se to projevilo v jejím vztahu k Hradu. Na počátku 30. let *Fronta* v čele se svým redaktorem pokračovala ve výpadech proti Hradu a věnovala velkou pozornost Gajdově, Stříbrnému a Perglerově aféře, na nichž demonstrovala zákulisní zásahy a intrikování Hradu, především pak E. Beneše. Od Benešova nástupu do prezidentské funkce si začala *Fronta* pochvalovat politické uvolnění a zmírnění cenzury. Nejenže její útoky proti Benešovi ustaly, ale Benešovo prezidentství bylo dokonce vysloveně kladně hodnoceno. Zatímco dříve Horký Beneše obviňoval z toho, že neměl vztah k národu, náhle u něj nalézal sepětí s národem, zdůrazňoval jeho češství a vyjadřoval mu důvěru. Naproti tomu odstup si nadále udržoval od T. G. Masaryka a nepřestával vystupovat proti mýtům o jeho hlavní zásluze o republiku. Také kritizoval sentimentální opěvování a zbožňování prvního prezidenta, a to i po jeho úmrtí.

Vzhledem k mezinárodněpolitické situaci Československa a k vývoji v sousedním Německu patřila k hlavním sférám zájmu *Fronty* zahraniční politika. Vedena narůstající obavou z ohrožení republiky kritizovala *Fronta* v první polovině 30. let ostře Benešovu zahraniční politiku a její profrancouzskou orientaci. Vystupovala proti Briandově plánu Panevropy, stejně jako proti Tardieuovu plánu Dunajské federace. Beneš byl, především F. Hlaváčkem, líčen jako naprosto neschopný diplomat. J. Vondráček a F. Hlaváček ve *Frontě* nerealisticky propagovali orientaci na

Polsko. F. Hlaváček neskrýval svůj obdiv k mussoliniovskému režimu. Po Hitlerově nástupu k moci počítali autoři *Fronty* s válkou a chtěli se na ni připravit.

Když nastoupil E. Beneš do úřadu prezidenta a M. Hodža se stal nakrátko ministrem zahraničí, skončilo ve *Frontě* období naprosté negace československé zahraniční politiky. M. Hodža dostal totiž příležitost pokusit se realizovat svůj plán tzv. dunajské unie, který počítal se zajištěním bezpečnosti v Evropě za přispění spolupráce mezi Malou dohodou a státy římského paktu. Tuto myšlenku potom *Fronta* vytrvale propagovala, i když bylo stále více zřejmé, že Malá dohoda se rozpadá. F. Hlaváček, obdivovatel Mussoliniho, v souvislosti s Hodžovým plánem začal prosazovat zahraničněpolitickou orientaci na Itálii. Ke schopnosti Společnosti národů zasahovat do mocenských poměrů byla *Fronta* velmi skeptická.

Fronta se velmi zajímala o problém československých národnostních menšin. Kritizovala československou diplomacii za to, že dopustila, aby se otázka menšin stala mezinárodním problémem a radila neustupovat nacistické protičeskoslovenské propagandě. Stát byl podle *Fronty* k menšinám přehnaně velkorysý. *Fronta* zásadně odmítala ústupky požadavkům německé menšiny. Kladla důraz na nutnost udržet národní charakter státu. Soustavně sledovala vývoj v národnostně smíšeném českém pohraničí. Poukazovala na případy nacionálního útisku, kterému v pohraničí čelili Češi a referovala o postupujícím glajchšaltování Henleinovou Sudetoněmeckou stranou mezi sudetskými Němci. Měla dojem, že se proti tomu nijak nezasahuje.

Na druhou stranu *Fronta* podporovala v první polovině 30. let slovenské úsilí o autonomii, což opět souviselo s jejím vztahem k Národní lize. F. Schwarz ve *Frontě* vysvětloval, že slovenská autonomie stát neohrozí, naopak vztah Slováků k republice by se autonomií zlepšil. Opakovaně *Fronta* také upozorňovala na nežádoucí počesťování Karpatorusů.

Po anšlusu Rakouska *Fronta* dál věřila v Hodžův plán a přesvědčovala, že Západ už kvůli svým zájmům nedovolí německý útok na suverenitu Československa. Povzbuzovala národní sebevědomí a dávala najevo svou důvěru E. Benešovi a M. Hodžovi. Stále brojila nejen proti požadavkům henleinovců, ale nebezpečí viděla i v požadavcích německých aktivistických stran. Soudila, že jejich cíle jsou v podstatě totožné, a proto nepovažovala aktivismus za státotvorný.

Samotná *Fronta* koncem 30. let rozhodně státotvorně vystupovala. Čím více byl stát ohrožen, tím více se snažila pracovat k jeho prospěchu. Podporovala národní sebevědomí a hlavní představitele státu. Pro nacionalisty ve *Frontě* bylo jisté velmi přirozené vystupovat proti ohrožení státu, jestliže toto ohrožení bylo bezprostředně spojeno s německým či maďarským živlem. Je však pravděpodobné, že za národní charakter státu by *Fronta* bojovala, i kdyby bezprostřední nebezpečí nehrozilo.

Na sklonku první republiky byla *Fronta* ve zcela jiném postavení než v prvních letech po svém vzniku. Její redaktor K. Horký začal přispívat do *Národních listů* či do *Pražského ilustrovaného zpravodaje*, *Fronta* byla citována *Českým slovem* a dalšími respektovanými periodiky. Posouvala se od okraje politického spektra blíže

k jeho středu tak, jak se její redaktor vzdaloval Národní lize. *Fronta* si zachovávala určitou kultivovanost a úroveň vyjadřování. Díky tomu byla poměrně důstojným protihráčem *Přítomnosti* F. Peroutky. Oba týdeníky na sebe často reagovaly a citovaly se.

Sám Horký ze své strany uzavřel ve druhé polovině 30. let své návraty k Dürichově aféře brožurou *Deset let od smrti Josefa Düricha*. Napsal ji ve smířlivém tónu, aby zahladil důsledky aféry. I když nepřestával trvat na čestnosti svého tchána, uznal také, že některé kroky ostatních vedoucích činitelů odboje vůči Dürichovi byly nezbytné.

3. Za druhé republiky

3.1. Karel Horký a Fronta proti tiskovým štvanicím

Na základě dohody zástupců Německa, Velké Británie, Francie a Itálie podepsané na mnichovské konferenci v noci z 29. na 30. září 1938 bylo Československo nuceno odstoupit svá pohraniční území s německým osídlením Německu. Svoje územní nároky zakrátko uplatnilo také Polsko a Maďarsko. Místo boje za vlast, k němuž byli odhodláni mobilizovaní českoslovenští vojáci, nastalo období národní deprese a zklamání ze zrady spojenců. Byli hledáni viníci národní a státní tragédie a také cesty k novému politickému a společenskému uspořádání okleštěného státu. Poměry se však zkonsolidovat nestačily; existence tzv. druhé republiky skončila již po necelých šesti měsících nacistickou okupací 15. března 1939.¹

Zmrzačená republika se nacházela v nesmírně obtížné situaci. Jak zahraničně-politicky, kde její reprezentace musela lavírovat mezi snahou udržet si důvěru západních velmocí a přitom nepopuzovat sousední Německo, tak z hlediska vnitřních poměrů. Mnichov zasáhl do všech sfér života společnosti. V katastrofální situaci se ocitlo hospodářství v důsledku ztrát území, četných podniků, dopravního spojení a zpretrhání ekonomických vazeb. Sociální situace byla zhoršována přílivem tisíců uprchlíků ze zabraných oblastí do vnitrozemí. Všichni se museli vyrovnávat s narušením dosavadního systému hodnot a idejí a s obavami o budoucnost státu.

V týdnu následujícím po Mnichovu *Fronta* nevyšla. K. Horký požádal *Národní listy* o otištění svého sdělení. 6. října 1938 svým čtenářům vysvětlil, že vynechání *Fronty* bylo způsobeno jeho „přechodným ochuravěním, vplynuvším z událostí posledních dnů“ a také tím, že jeho list by v kritickém čase zářijových změn „vydán prudkému hospodářskému otřesu,“ jenž se prý snažil urychleně vyřešit.²

První pomnichovské číslo *Fronty* vyšlo 13. října 1938. Přírozeně hlavním tématem k zamyšlení byly chyby na straně Československa, jež k tragickému vývoji přispěly. *Fronta* opakovala svoje dřívější výhrady k hradní politice. Naprosto špatná byla podle A. Hojného československá zahraniční politika důvěřující západu. Hojný považoval za chybu také přílišnou benevolenci státu vůči Němcům. Kritizoval, že se Němcům umožňovalo „nedbat povinností zákonem uložených každému občanu“ a že „jsme přesvědčovali svět o jejich svobodě u nás tím, že mohli dokonce i za hranicemi pracovat proti státu. Zašli jsme tak daleko, že jsme jim dovolili zavádět *via facti* řády cizího státu, rušící náš právní řád. Z toho se čerpal

¹ Dějiny druhé republiky shrnul Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Druhá republika. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha 2004. O politické publicistice druhé republiky napsal Jan RATAJ, *O autoritativní národní stát, Ideologické proměny české politiky v druhé republice 1938–1939*, Praha 1997. Státoprávním problémům a fašizaci druhé republiky se věnoval Pavel MATES, *Mezi Mnichovem a Berlínem. Státoprávní problémy druhé republiky*, Brno 1992; Pavel MATES, *Projevy fašisace v českých zemích za tzv. II. republiky*, in: *Právněhistorické studie*, č. 29, Praha 1989, s. 157–182.

² *Národní listy*, 6. 10. 1938.

důkaz, že my sami považujeme své zákony za nevhodné a pro německou menšinu nespravedlivé.“

Svůj díl viny na špatném přístupu k Němcům v Československu nesly podle *Fronty* také politické strany se svými stranickopolitickými spekulacemi. Některé totiž počítaly s tím, že Henleinova strana pomůže upravit vztah Československa k Německu. Kvůli těmto zkušenostem považovala *Fronta* za samozřejmé, že bude nutné „více se starat o pevný vnitřní zákonný řád, o pevnou vládu zákona“. Ovšem nedomnívala se, že by stačilo pouhé „zjednodušení stranického rozvrstvení“. Účinné by bylo „kdyby se provedlo, co již Hodža začal, ohlásiv zákon o ručení úřadů za řádný výkon správní moci.“³

K chybám první republiky řadila *Fronta* také omezování svobody tisku a velké cenzurní zásahy. Problémem republiky byl rovněž prý její první prezident T. G. Masaryk, který prý nebyl schopen zaujmout jednoznačné stanovisko k postavení Němců ve státě. Přehnaný respekt k Masarykovi navíc způsoboval, že téměř každé jeho slovo bylo prohlašováno za dogma, což vyvolávalo odpor k demokracii. Období prezidentství E. Beneše, jenž byl ostatně prý Masarykovým epigonem, sice přineslo změny k lepšímu, celkově však již bylo pozdě a ve špatné zahraniční politice se pokračovalo.⁴ Horký v souvislosti s kritikou prezidenta Beneše připomínal osud K. Kramáře. Ten prý správně upozorňoval na ohrožení státu a nezájem spojenců bojovat, dočkal se však jen odporu a pohrdání. Horký soudil, že kdyby byl Kramář prezidentem, Chamberlain by „neměl dost kuráže prodat v šesti hodinách naše hory za bublinu světového míru“.

Horký si uvědomoval, že v nové době bude mít právě osoba prezidenta zásadní význam. Proto po odstoupení prezidenta E. Beneše z úřadu, k němuž došlo 5. října 1938, navrhoval, že by měl prezidenta „volit lid“, protože prý zjistil mezi lidmi, že by si to přáli. Zvolený prezident by musel být osobnost národně cítící a měl by umět jazyky, aby mohl vyjednávat.⁵

Značná část zvláště pravicového tisku šla ve své kritice prvorepublikové politické reprezentace mnohem dále než *Fronta*. Docházelo ke štvavým tiskovým kampaním ve fašizujícím duchu. Jak napsal Václav Černý ve svých vzpomínkách, dusnou atmosféru druhé republiky vytvářela ideologická a kulturní pravice svými útoky na T. G. Masaryka, levicové a demokratické spisovatele a židy. Mnichov byl pro některé nenávistné příslušníky pravice satisfakcí. Byli přesvědčeni, že „sem to došlo proto, že nikdo tak dlouho nedbal na jejich varování, nedbal jejich receptů národní ‚obnovy‘, neukájel jejich ctižádosti, nekonejšil jejich nadřující se vztek!“⁶

Na T. G. Masaryka tisk útočil jako na propagátora ideje humanitní demokracie, odmítal jeho pojetí české otázky i československé státnosti. Označoval ho

³ Alois HOJNÝ, *Kdo má vládnout, musí poroučet*, *Fronta* 10, 13. 10. 1938, č. 28, s. 321–322.

⁴ Jaroslav RABOCH, *Slovo spisovatelů a umělců a svoboda tisku*, *Fronta* 10, 13. 10. 1938, č. 28, s. 323–324.

⁵ Karel HORKÝ, *Prezidenta chce volit lid*, *Fronta* 10, 13. 10. 1938, č. 28, s. 330–331.

⁶ Václav ČERNÝ, *Křik koruny české. Paměti 1938–1945*, Praha 1992, s. 72.

za kosmopolitu bez lásky k české zemi a českému národu. Zvláště nevybíravou kampaň vedl tisk proti E. Benešovi. Zahájily ji Stříbrného tiskoviny *Polední list*, *Nedělní list* a *Expres*. Přidal se list mladých agrárníků *Večer*, později také *Venkov*, *Národní noviny*, *Brázda*, *Národní obnova*, *Tak* a další. Kampaň se soustředila na osobní útoky a záměrně pracovala s polopravdami a falešnými zprávami. Hloubkou svého mravního úpadku neměla v české meziválečné žurnalistice obdoby. Svědčí o tom i její pokleslé heslo „Odbenešit republiku!“. Beneš byl označován za hrabivého zločince, polovzdělance a agenta zednářství.

Součástí skandalizace E. Beneše bylo také nové otvírání starých protibenešovských afér. Byla požadována rehabilitace jejich aktérů J. Stříbrného, K. Perglera a R. Gajdy. Připomínány byly výroky K. Kramáře, které předvíдалy špatné konce Benešovy politiky. Hodilo se také vracet se k případům diplomata B. Štěpánka, V. Dyka či J. Düricha a ilustrovat jimi kritiku Benešova charakteru a metod.⁷

Kvůli případu J. Düricha oslovil šéfredaktor *Venkova* Rudolf Halík v prosinci 1938 K. Horkého a informoval ho záměru ministerského předsedy R. Berana úplně J. Düricha rehabilitovat. Horký byl potěšen, ale nevěřil, že by mohlo ke skutečné rehabilitaci jeho tchána dojít. K tomuto názoru ho vedla četba článku ve *Venkově*, kde se projevil stanovisko Beranovy vlády k T. G. Masarykovi.⁸ Vláda nechtěla zpochybňovat Masarykův podíl na národním osvobození, a proto mu přiznávala čestné místo po boku agrárního vůdce A. Švehly, jenž byl vyzdvihován pro své zásluhy o domácí odboj. Podle Horkého bylo nemyslitelné, „že by památka Dürichova mohla získat, aniž by se při tom hnulo jediným kaménkem osvobozené legendy a tudíž i masarykovským kultem. Dnes je už bohužel známo až příliš, že naši národní tragedii nezavinila jen cizí zrada a násilí, nýbrž především domácí lež, a neznám v této věci žádné sentimentality“. Nicméně Halík požádal Horkého o informace o Dürichově aféře, které chtěl využít jako podklady k článku. Chtěl vědět, co bylo Dürichovi kladeno za vinu a jaký podíl na „surovostech“ vůči němu měli jednotliví pracovníci odboje. Poznamenal, že chce nechat stranou T. G. Masaryka proto, aby se národu nevzala všechna víra v první republiku. Beneše však považoval za zločince.⁹

K. Horký mluvil o Dürichově aféře stejně jako v minulých letech a do žádného nového výpadu se nepustil. Znovu naznačil, že má k dispozici důležitou korespondenci mezi J. Dürichem a T. G. Masarykem, jež vnese do případu největší světlo, ale zatím prý není vhodná doba ji uveřejnit.¹⁰ Pro úplnost dodejme, že k rehabilitaci některých osobností, včetně J. Düricha, za druhé republiky skutečně došlo.

Útoky neminuly ani manželku E. Beneše Hanu Benešovou, dceru T. G. Masaryka Alici Masarykovou a Masarykova syna, československého vyslance Jana

⁷ J. RATAJ, *O autoritativní*, s. 47–54.

⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého R. Halíkovi z 12. 12. 1938.

⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého R. Halíkovi z 12. 12. 1938; LA PNP, f. Karel Horký, k. 22, koresp. přijatá, dopis R. Halíkovi K. Horkému z 16. 12. 1938. Dále viz J. RATAJ, *O autoritativní*, s. 59.

¹⁰ vm, *Rozhovor s Karlem Horkým o případu Josefa Düricha*, *Národní listy*, 15. 1. 1939.

Masaryka. Útoky nebyly cíleny jen proti politickým představitelům první republiky, ale také proti kulturním pracovníkům, kteří se s prvorepublikovým režimem ztotožňovali.

Na veřejné mínění se snažili reformátoři poměrů působit prostřednictvím různých manifestů, svolání a programů. Horkého podpis se objevil pod svoláním Akce národní obrody (ANO) s názvem *Národe!*, které vyšlo 30. října 1938 v *Národní politice*. ANO byla hnutím inteligence, navazujícím na boje o insignie roku 1934. Usilovala o konzervativní nacionalistický obrat české politiky. V čele stál univerzitní profesor K. Domin. Svolání *Národe!* bylo programovým prohlášením ANO. Podepsali ho zástupci vysokých škol, Akademie věd a umění, advokáti, průmyslníci a jiní činitelé. Svolání mimo jiné žádalo příkladně očistit všechn kulturní život a právo i povinnost práce pro všechny. Dále žádali, aby jinonárodní menšiny a nearijci měli vliv pouze odpovídající jejich početnosti v obyvatelstvu a aby nemovitý majetek mohli vlastnit jen národní arijci. Svolání odmítalo dosavadní politické stranictví a vliv tajných společností na veřejný život.¹¹

Kategoričností požadavků prohlášení neodpovídalo stylu, jakým Horký touto dobou vystupoval. Také již v listopadu 1938 svého podpisu zalitoval. Vysvětloval ho tím, že na něj bylo naléháno, aby se rozhodl za několik minut, než půjde číslo *Národní politiky* do tisku. Souhlasil sice s řadou požadavků zahrnutých v svolání, neboť je považoval za nezbytné pro národní a hospodářskou obrodu, ale některé z nich byly blízko hranice, „jejíž překročení je pro kulturního člověka věcí svědomí“. Když váhal, byla mu „podána i některá vysvětlení, po nichž jsem nakonec dal k podpisu souhlas, nechť je vypadat jako člověk, hledající hnidy v dobré veřejné akci, plné zdravých námětů pro náš budoucí život národní a hospodářský. Ale ‚hnidy‘ podle mého soudu a hlasu svědomí to nebyly. Bohužel, i na tomto případě je vidět, jak skoro všechny věci u nás se dělají příliš narychlo a jen jakoby improvizovaně.“¹²

Je zřejmé, že Horký měl na mysli body prohlášení s protižidovským zaměřením. Jako vždy, tak i v období druhorepublikových výpadů zaměřených proti židům otevřeně odmítal „plemennou nenávisť“. Absurdnost rasových hledisek, jež je v kultuře zvláště patrná, demonstroval na příkladu Katzovy ceny určené na podporu českých výtvarníků, o které v podobném duchu psal již roku 1936. Nyní se ptal, co bude s nadací dál, „v úplně nové době, postupující tak nekompromisně proti nearijcům?“ Až dosud dostávali cenu vždy jen křesťané. „Zkrátka, je to Katzova cena, židovská cena. Podle toho by tedy měla dnes smrdět, ale podivno, pravý opak je pravdou. Tato cena voní, velmi příjemně voní českému umění a našim kumštýřům. Kdo by se jim divil. Nejsou to žádní boháči, mívají své veliké starosti, potřebují posily v práci, potřebují peněz na modely, na mramor, na

¹¹ Svolání *Národe!* vydané v revui Znova 5. 11. 1938, č. 4, s. 38 přetištěno v J. RATAJ, *O autoritativní*, s. 72; dále viz T. PASÁK, *Český fašismus*, s. 227–228.

¹² Karel HORKÝ, *Do čeho nepůjdeme II*, Fronta 10, 17. 11. 1938, č. 33, s. 391.

bronz.“ Horký se ptal, co mají nyní umělci dělat, zda mají snad cenu odmítat.¹³ Za tento článek poděkoval Horkému dopisem rabín G. Sicher.¹⁴

Fronta se také počítala mezi ty, kteří si byli jisti, že za první republiky měli pravdu ve své kritice a Mnichov potvrdil oprávněnost jejich vystoupení, ale nehodlala z toho těžit a ani se z toho neradovala. 20. října 1938 Z. Vlach napsal, že *Fronta* by mohla nyní znovu otiskovat to, co psala dříve „o důsledcích systému, který byl v těchto dnech tak tragicky zlikvidován,“ ale „nikdy nám nebylo smutnější než při tomto zadostiučinění“. Nicméně podle Vlacha bylo třeba hledat chyby, které se staly, aby se neopakovaly a aby se „nepřenášely do nového uspořádání věcí státních a národních.“¹⁵

Naprosto zásadním způsobem se *Fronta* distancovala od tiskových útoků proti všemu spjatému s předmnichovským režimem v Horkého fejetonu s výmluvným názvem *Do čeho nepůjdeme*, otištěném ve *Frontě* na pokračování 10. a 17. listopadu 1938. Horký vyzdvihoval jako protiklad lidí, kteří po 30. září prohlašovali, že proti režimu vystupovali již dávno a vyjmenovávali, co proti němu napsali, příklad L. Borského, jenž po Mnichovu mlčel, ačkoliv „nejdříve a nejjasněji předvídal události a nejdůsledněji a nejdůtklivěji mluvil pravdu, jejíž potlačování vedlo k neštěstí“. Šlo o morální zábrany. „Jsou lidé, kteří za žádných okolností by nebyli schopni kopnout do mrtvého lva, natož do mrtvého velblouda.“ I sám Horký by se prý nyní mohl ohánět svými brožurami *Důřichův národ a Benešovo obecenstvo* či *Masaryk redivivus?*, ale neměl tyto cíle a prohlašoval, že nechce být soudcem ostatních.

Nekompromisně však hodlal vystoupit proti „jistým ošklivým výstřelkům ve věcech kulturních“. Uznával, že se musí i v této oblasti národního života „čistit“, a to „leckde důkladně, bez jakékoliv sentimentality, ale právě v kultuře jsou jisté hranice, k nimž až je možno jít a za něž jíti je nemožno.“¹⁶ Prohlásil, že „jsou

¹³ Horký o vztahu *Fronty* k antisemitismu napsal: „Po všechna ta léta, co ‚Fronta‘ vychází nebyla v ní otištěna jedna jediná řádka, o které by se mohlo říci, že ji diktovala tak zvaná plemenná nenávisť. Nejenže z mého vlastního pera nevyšlo nikdy nic podobného, ale vždycky jsem zásadně dbal toho, aby ani se strany spolupracovníků a přispívatelů se nikdy nedostalo do listu nic, co by mohlo vypadat jako útok proti nějaké rase, ani proti takové, která bývá nejvíc nenáviděna a kterou zde nechci jmenovat. Tohoto zásadního stanoviska ‚Fronty‘ jsem se vždy držel pevně, i když jsem pociťoval – mnohdy velice citelně – že hospodářské stránce listu to neprospívá. V jistou chvíli jej to dokonce kriticky ohrožovalo. Ani tehdy jsem nepovažoval za kulturní, lidské a čestné, měnit světový názor a převracet ‚Frontu‘ směrem k novým proudům a novým ‚plemenným‘ naukám a metodám, které v naší době zdají se zakládati úspěch některých velikých říší.“ Viz Karel HORKÝ, *Supové mezi námi*, *Fronta* 10, 20. 10. 1938, č. 29, s. 343; též, *Co bude s Katzovou cenou nyní?*, *Fronta* 10, 23. 2. 1939, č. 47, s. 559–560.

¹⁴ Sicher Horkému napsal: „S radostným pocitem s jakým možno číst články čistoty, lidskosti a ušlechtilé mužnosti četl jsem Vaše příspěvky ve *Frontě*. Za naší doby, kdy nemožné se stává možným a proti útočnosti stojí bezbrannost, může Vám býti uznání a vděk židovského správce duchovního lhostejným, přece Vás však prosím, abyste laskavě přijal za Váš poslední článek o té Katzově nadaci srdečný dík.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 16, koresp. přijatá, složka G. Sicher, dopis G. Sicheřa K. Horkému z 1. 3. 1939.

¹⁵ Zdeněk VLACH, *Kolektivní odpovědnost a jiné kejkle*, *Fronta* 10, 20. 10. 1938, č. 29, s. 333–335.

věci, do kterých nepůjdeme ani jako bývalá krajní pravice. Jsou zjevy – a zdá se, bohužel, že jich přibývá – s nimiž se neztotožňujeme a musíme je odmítnout, přesto, že dnes možná je to stanovisko velmi nevděčné a nepopulární. Ještě však přesněji: převratné události vytvořily konjunkturální klima pro štvance v našem kulturním životě. Jak již řečeno, jsme pro ‚čištění‘ i v těchto oblastech, ale právě zde, kde jde o kulturní hodnoty v národě, musí mít i ta jistá kulturní revize svoji kulturní úroveň. Čím přitažlivější je dnes půda pro konjunkturální ‚nástupy‘ a štvance, tím nutněji považujeme za vhodné se vyslovit, že na ni nikdy nesestoupíme.“

Jako příklad kampaně, již se *Fronta* nehodlala účastnit, uváděl Horký útoky na spisovatele K. Čapka a herce židovského původu Huga Haase. Toho se Horký jako jediný zastal již v předmnichovské době. Herec mu za to písemně poděkoval. Výpady proti Haasovi měly antisemitský charakter a předhazovaly mu honbu za ziskem. Na slova, která „musí kulturního člověka zahanbovat“, Horký odpověděl prohlášením, že Haas řadu let zachraňoval pověst českého filmu.¹⁷

Čapek byl zase nespravedlivě označován za zbabělce. Horký to vyvracel. „Četl jsem onehdy v jiném z našich večerníků, že spisovatel Karel Čapek po vyhlášení mobilizace uprchl, skrýval se kdesi v lesích a budil prý svou zbabělostí pohoršení i ve své vlastní rodině. Tohle je také zřejmá nepravda. Pokud vím, Čapek kdes venku u řeky má dům, kde jako každý jiný člověk má právo si odpočinout, když toho potřebuje tělo a nervy. Události, jež nás postihly, byly tak ničivé, že u někoho – a Čapek je slabé tělesné konstituce – byla ta změna prostředí zatemněného města za ticho venkova třeba krajně nutná. Sám vím nejlépe, jak druhá polovice září nás ničila, sám jsem z těch, kteří v těch dnech utrpěli velice na zdraví. Karel Čapek nebyl vojákem a jistě je už v tom věku, kdy mu nebylo potřebí skrývat se před ‚odvodem‘. Pochybují též, že by jej byl zahnal ven strach před pumami, vždyť opět jiné listy mu vytýkaly, že má k dispozici kryty. . . Obsah obvinění není však třeba širě rozbírat. Je sám sebou, už z pouhé lidské stránky, tak surový a krutý,

¹⁶ Karel HORKÝ, *Do čeho nepůjdeme I*, *Fronta* 10, 10. 11. 1938, č. 32, s. 379–380.

¹⁷ Haas Horkému těsně před Mnichovem napsal: „Jste jediný, jenž se mne zastal a na to nikdy nezapomenu. Musím se Vám přiznat, že jsem z toho všeho tak trochu vyjeven, když se najednou dovidám, že snad nemám právo spolupracovat na české kultuře a že mi někdo chce upřít moje samozřejmé češství. Přišli mi na tak strašlivý delikt, že jim bohužel ani nemohu slíbit, že se polepším. Není to smutné? A od svého nejtěplejšího dětství si teprve teď uvědomuji, že nezáleží na tom, co a jak člověk odjakživa cítí, nýbrž jaký je politický program.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Hugo Haas, dopis H. Haase K. Horkému z 24. 9. 1938. Horký se ho později znovu zastal: „V jednom z našich odpoledníků jsem nedávno četl zprávu, která pod titulem ‚Rodinka dobře zaopatřená‘ obsahovala tyto řádky: ‚Není to jen pan Karel Čapek, ale stejně i pan Hugo Haas, člen československé státní scény. Tento pán si film napíše, režíruje, hraje v něm on, jeho paní, ba i jeho pes. Hudbu komponuje jeho bratr. Do roka vyrábí čtyři filmy, kdy mu zbude čas na divadlo, vědí bozi.‘“ Horký na takové výroky reagoval slovy: „I kdyby nějaká kultura byla arijsější nežli sám křesťanský Pánbůh, nedovedu si představit, že i jen při špetce lidského citění by jí to dávalo právo vláčet nějakého umělce (i s jeho paní, bratrem a psem) jen proto, že jako člověk nearijského původu hrál řadu let za největšího potlesku arijcům, měl jejich srdečné sympatie a zachraňoval vedle několika jiných, na prstech jedné ruky spočítatelných, pověst českého filmu.“ Viz Karel HORKÝ, *Do čeho nepůjdeme II*, *Fronta* 10, 17. 11. 1938, č. 33, s. 391.

že nevím, najde-li se na celé literární pravici, i na té nejméně skrupulosní, jeden jediný člověk, jenž by s tímto způsobem „čištění“ mohl souhlasit.“¹⁸

Fejeton vzbudil velký ohlas. Později Horký napsal, že ho otiskl v době pouličního pálení knih levicových autorů. Svým článkem je prý zarazil. Potom byl „přímo zaplaven“ děkovnými dopisy. Kupříkladu spisovatelka Marie Pujmanová se ozvala dokonce telegraficky.¹⁹ Šéfredaktor *Lidových novin* spisovatel Eduard Bass poslal Horkému osobní přátelský dopis, kde mu za fejeton poděkoval. Následujícího dne ocenily Horkého vystoupení také *Lidové noviny* a obsáhle z něj citovaly. Také *Právo lidu* uznalo, že „Jestliže sám Karel Horký, kterého sotva lze obviňovat ze záliby v jakémkoli levičáctví, uznal za nutné, rázně zakřiknout ten kalný příval nekulturnosti, jenž vytéká z některých tiskovin a kruhů politické pravice – dozajista na tom bude něco pravdy.“ Sám napadaný K. Čapek zareagoval v *Lidových novinách* na útoky a štvance s tím, že také on se musí ozvat, když i K. Horký se ho zastal. Židovské tiskoviny si vážily Horkého obrany H. Haase.²⁰

Horký se samozřejmě dočkal také odsuzujících komentářů. Stříbrného *Pražský list* o něm prohlásil, že je rozpolcený duševně i mravně. Nikdy prý nemohl vést radikální boj nacionalismu. „Myslí levicově, zabývá se jen levicovými argumenty, nemá odvalu jít rovně, tvrdě vpřed. Je rozlícen, plný ohledů, hlavu zatěžkanou výjimkami, slabý a nerozhodný, protože nevyhraněný.“²¹

Na zmíněný fejeton Horký ještě navázal, když požadoval dobrou vůli a kulturní chování při snahách o národní obrodu. Lidé by si neměli nechat kalit úsudek „starými nenávisťmi, politickými vášněmi a malodušnými pudy“ a povznést se nad „věčnou lidskou potřebu skalpů“. Pokud by se to nepodařilo, zničili by sami „i to nejkrásnější a nejvyšší, co nám nikdo nemůže vzít: náš vysoký duševní svět, naše duševní hory.“ Horký upozorňoval, že by pravice udělala velkou chybu, kdyby „v žízni po revanši“ nedovedla „odolat nutkání, znovuzavádět a opakovat v kultuře metody a prostředky, jež jsme právem odsuzovali, když je dělala levice.“²²

Národ v nastalé situaci potřeboval podle Horkého opět buditele, aby mu pomohli k návratu k sebedůvěře a k záchraně jeho bytí. „Jeho mysl, jeho duševní statky může zvednout zase jen kultura, zase jen její živé slovo, vytrysklé z lásky k zemi a posilující srdce lidu. A tu velká, nesmírně vlivná úloha připadá tak

¹⁸ Karel HORKÝ, *Do čeho nepůjdeme II*, Fronta 10, 17. 11. 1938, č. 33, s. 392.

¹⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv, dopis K. Horkého Karlu Konrádovi z 30. 6. 1963.

²⁰ Bass napsal: „Sám jsem nemohl vystoupit, protože by to nebylo nic znamenalo. Jen jsem tedy čekal, přijde-li někdo s druhé strany. A jsem moc rád, žes to byl zrovna Ty, starý kamarád z dob, kdy se v literatuře víc bojovalo, ale lidé se uměli bít.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Eduard Bass, dopis E. Basse K. Horkému z 18. 11. 1938; B, *Karel Horký o kulturním „čištění“*, *Lidové noviny* 19. 11. 1938; AMP, *Slyším-li slovo kultura...*, *Právo lidu* 22. 11. 1938; Karel ČAPEK, *Jak to bylo*, *Lidové noviny* 26. 11. 1938; [aut. neuved.], *Nepůjdou do toho všichni*, *Židovské zprávy* 25. 11. 1938; [aut. neuved.], *Tažení „Pražského listu“*, *Rozvoj* 2. 12. 1938.

²¹ tar., *Rozkacený Karel Horký*, *Pražský list* 23. 11. 1938.

²² Karel HORKÝ, *Když už jsme u té revise I*, Fronta 10, 24. 11. 1938, č. 34, s. 402–403.

zvaným lidovým spisovatelům, romancierům a povídkářům. To jsou ti nejlepší národní buditelé, povzbuditelé a utěšitelé v dobách krutých zkoušek.“ Proto Horký považoval za přirozené, že po Mnichovu bylo možné pozorovat spontánní návrat k někdy opomíjeným autorům, jejichž díla povzbuzovala lásku k vlasti (A. Jirásek, Karel Václav Rais, Karel Klostermann, I. Herrmann, V. Vančura).²³

Národní obnova považovala Horkého péči o slušnou formu očisty za přílišnou. Zdálo se jí, že *Fronta* potřebuje být vždy originální, i za tu cenu, že je „nakonec, po desítiletém boji proti Hradu a jeho kulturnímu osazenstvu, ochotna prohlásit, že všechno bylo dobré, že národ se živil z dobrých pramenů a že zkrátka se ‚na nic nesáhá‘.“ Podle Národní obnovy byla však revize v kultuře nutná, a to i navzdory „útlocitu“ Karla Horkého.²⁴

Naproti tomu například *České slovo z Fronty* Horkého vyjádření přetisklo a levicový spisovatel Emil Vachek napsal Horkému dopis plný uznání. Obdivoval ho za to, že byl „snad jediný, který se nepřihlašuje o odměnu. Anebo aspoň o uznání za prozíravost. Který se ujímá v blátě ležících.“²⁵

Poté co 25. prosince 1938 zemřel fyzicky i duševně vyčerpaný K. Čapek, sdělila redakce *Fronty* v čísle z 29. prosince, že na jeho úmrtí v tomto čísle již nestačí reagovat a odkázala na Horkého vzpomínku v *Národních listech*. Horký v ní zrekapituloval vzájemné vztahy od počáteční literární spolupráce až k politickým polemikám za první republiky a ocenil Čapkovo literární dílo. Zúčastnil se také Čapkova pohřbu. Za jeho postoje mu vyjádřila svůj vděk vdova po K. Čapkovi herečka Olga Scheinpflugová. Na tištěné poděkování za projevy účasti s úmrtím K. Čapka Horkému připsala: „Jste jediný, jemuž mohu poděkovat v poslední době za víc, než za soustrast.“²⁶

Dokonce dlouhodobý Horkého oponent F. Peroutka v *Přítomnosti* ocenil Horkého postoje. Napsal, že ačkoliv pro Horkého pádem starého režimu nastala konjunktura, neboť byl známý svými útoky na Masaryka a Beneše, on ji nevyužil. Místo toho se zachoval ušlechtilé a chránil i své bývalé nepřátele. „Dlouhá léta jsme s Karlem Horkým dělali, jako bychom se neviděli. Až se příště potkáme, myslím, že před ním smeknu klobouk.“ Změna vztahu mezi *Přítomností* a *Frontou* a konec vzájemných střetů nešla *Večeru*, který to 7. března 1939 ironicky komentoval v článku *Fronta v náruči Přítomnosti*. Všiml si, že v posledních týdnech nastalo mezi oběma listy „podivuhodné sblížení“, a tak posměšně navrhoval, že by se časopisy mohly sloučit. Vzniklý časopis by se mohl jmenovat „Fronta přítomnosti“ nebo „Přítomná fronta“. „Pan Peroutka a pan Horký jsou tedy v přítomnosti

²³ Karel HORKÝ, *Když už jsme u té revize II*, *Fronta* 10, 1. 12. 1938, č. 35, s. 414–416.

²⁴ [Aut. neved.], *Fronta vždycky originální*, *Národní obnova* 26. 11. 1938.

²⁵ [Aut. neved.], *O naše duševní hory*, *České slovo* 27. 11. 1938; LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Emil Vachek, dopis E. Vachka K. Horkému z 28. 12. 1938.

²⁶ O úmrtí K. Čapka ve *Frontě* viz *Redakční sdělení*, *Fronta* 10, 29. 12. 1939, č. 39, s. 464; dále viz Karel HORKÝ, *Z druhého břehu*, *Národní listy* 78, č. 357, 29. 12. 1938, s. 2. O pohřbu K. Čapka viz též, *Tichá přehlídka*, *Národní listy* 79, č. 5, 5. 1. 1938, s. 2. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 16, koresp. přijatá, složka Olga Scheinpflugová, předtištěné poděkování za projevy účasti s úmrtím Karla Čapka.

v jedné frontě,“ napsal *Večer*. Skutečně tomu tak bylo a Horký se k tomu hlásil. Po Čapkově pohřbu vyslovil v *Národních listech* přání, aby již nebyla literatura pravá a levá, „nýbrž jen jedna literatura – národně sjednocená, československá.“²⁷

Projevy uznání, jako byl ten Scheinpflugové nebo Peroutkům, byly velkou satisfakcí pro Horkého čest a vědomě udržovanou morální úroveň. V. Černý ve svých pamětech vyzdvihoval Horkého jako jediného z české pravice, kdo „láji okřikl a od její demagogie se distancoval.“ Podle Černého měl „víc než kdokoli druhý důvody stěžovat si na nespravedlivé a nevděčné chování oficiálních hradních kruhů první republiky“ a jediný dovedl nabídnout svým někdejšími politickým protivníkům ruku k míru a jednotě. Jeho jméno „zůstane v dějinách naší veřejné národní mravnosti vepsáno k věčnému příkladu.“²⁸

Vedle K. Horkého se proti štvavým útokům postavila také *Národní myšlenka* vedená V. Klímou a L. Rašínem. J. Kvapil se pokusil proti tiskové kampani a demoralizaci protestovat zorganizováním dalšího spisovatelského manifestu po vzoru toho z roku 1917.²⁹

3.2. Fronta o novém uspořádání veřejného života

Fronta nemohla nereagovat na diskusi o novém uspořádání poměrů. Jedním z prioritních témat byly politické strany. Systém politických stran v první republice na konci 30. let fungoval jen omezeně. Uvnitř stran existovaly centralistické poměry, značná vnitrostranická kontrola (umožněná mj. systémem vázaných kandidátek), neobměňovaly se stranické elity. Po Mnichovu se zvýšila kritika stranictví, které bylo považováno za jednu z hlavních příčin tragického konce první republiky. Strany byly ztělesněním všech negativních stránek československé demokracie. Teprve v druhé řadě byly otázky reformy územně správního uspořádání či změny státní ideologie. Nacionalistické heslo nutnosti sjednocení všech národních sil se stalo argumentem pro úsilí o změnu dosavadního stranického modelu směrem k omezení

²⁷ Ferdinand PEROUTKA, *O pitomých řečech a o slovanském štěkání*, *Přítomnost* 16, 1938, č. 7, s. 98–99. *Večer* napsal, že již dávno se stávalo, že obsah obou týdeníků si byl podobný. Při vzniku Fronty prý jakýsi list napsal posměšně, že *Fronta* vznikla proto, aby i pravice měla nějaký časopis se žlutou obálkou. A tak prý nebylo divu, že „Peroutka nalezl zalíbení ve fejtonistovi, který píše do ‚Pražského ilustrovaného zpravodaje‘ čítankové články o tom, jak hezky může spát Praha – jako v náručí mamčině – vlaje-li nad Hradčany vlajka prezidentská, prozrazující, že dlí mezi námi sám dr. Edvard Beneš, který se vrtošivě vzpírá každému pravicovému názoru, nečpí-li na hony starousedlictví a který – Pán Bůh ho potěš – neváhá i po Mnichovu ob číslu namočit pero, aby obhajoval pošramocenou pověst levičáckých intelektuálů? I dostalo se v ‚Přítomnosti‘ Horkému uznání a ocenění“. Cit. dle Karel HORKÝ, *Odpověď člena Strany národní jednoty „Večeru“*, *Fronta* 10, 16. 3. 1939, č. 50, s. 592–595. Tím *Večer* narážel na Horkého článek ne z *Pražského ilustrovaného zpravodaje*, nýbrž z *Fronty* (Karel HORKÝ, *Hlas z podhradí*, *Fronta* 9, 3. 6. 1937, č. 27, s. 319–320.). Horkého reakce viz též, *Odpověď člena Strany národní jednoty „Večeru“*, *Fronta* 10, 16. 3. 1939, č. 50, s. 594.

²⁸ V. ČERNÝ, *Křik koruny české*, s. 73.

²⁹ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Druhá republika*, s. 194. O postojích *Národní myšlenky* viz J. RATAJ, *Za svébytný*, s. 114–116.

počtu stranických subjektů. To vše pro záchranu republiky. Veřejnost souhlasila. Na příliš velké množství stran bylo nahlíženo jako na těžkopádné a neefektivní.³⁰ Pouhé snížení počtu stran by však podle *Fronty* nebylo řešením. Jejich včlenění se svým inventářem do větší skupiny by bylo jen vnějškovou změnou. *Fronta* tvrdila, že nové strany musí být zcela novými organismy, které s minulostí dosavadních stranických útvarů nebudou mít nic společného. Staré strany totiž podle *Fronty* nebyly nástrojem demokracie. Nebyly pod kontrolou výkonné moci, neboť se podle obsazených rezortů dělily o moc ve státě a touto dělbou korumpovaly státní a jiné veřejnoprávní úřednictvo. Národ by již prý nesl, aby měly strany takovou moc.³¹

Odstranění stranických protekcí bylo podle *Fronty* základním předpokladem reformy státní administrativy. S tím souviselo zdůrazňování významu zajištění práva pro občany v jednání s úřady. K tomu *Fronta* doporučovala vydání zákona o odpovědnosti úřadu za řádný výkon a také zřízení soudů, u nichž by se každý občan mohl dovolat svého práva proti jakémukoliv úřednímu přehmatu. Kromě toho by byl potřebný také zákon zakazující stranické podnikání na vydržování strany a znemožňující funkcionářům stran zaujímat místa ve správě nejen státních hospodářských podniků, ale i společenských, družstevních a akciových i z míst v odborových organizacích. Ty by musely být pro každý odbor povinně jednotné a mimo politické strany.³²

Za podstatné také *Fronta* považovala úvahy o novém volebním řádu, od něhož si slibovala stálou a přímou kontrolu poslanců a předpokládala, že by „z poslance opět učinil zástupce voličům odpovědného a z voliče opět plnoprávného státního občana, nepodřízeného kuratele stran a jejich všemocných činovníků. Bude to velké ozdravení celého našeho života, obnova politické morálky, přerod naší administrativy.“ V praxi by to znamenalo pro voliče možnost zbavit své zmocněnce mandátu, pokud by ztratil jejich důvěru. Jedině tak by měl stát vládu skutečně národní.³³

Zvláště na pravici se uvažovalo pod vlivem polského a maďarského autoritativního systému o možnosti redukce stranictví až na jedinou stranu. Tuto variantu *Fronta* odmítla jako nedomyšlenou, neboť by to znamenalo podrobit se diktatuře jediného muže.³⁴ Ani vůdce agrární strany R. Beran se k modelu totalitarizace stranického života neklonil a při jednáních se sociálně demokratickou stranou

³⁰ J. MALÍŘ – P. MAREK a kol., *Politické strany*, s. 1037–1039.

³¹ Vít VESELÝ, *Do nového života lze jít jenom s novými organismy*, *Fronta* 10, 3. 11. 1938, č. 31, s. 357–358.

³² -o-, *Zrušit strany?*, *Fronta* 10, 20. 10. 1938, č. 29, s. 344; [aut. neuvad.], *O planém a štěpném zjednodušení politické organizace*, *Fronta* 10, 3. 11. 1938, č. 31, s. 366.

³³ Vít VESELÝ, *Do nového života lze jít jenom s novými organismy*, *Fronta* 10, 3. 11. 1938, č. 31, s. 357; -o-, *Zrušit strany?*, *Fronta* 10, 20. 10. 1938, č. 29, s. 344.

³⁴ -o-, *Zrušit strany?*, *Fronta* 10, 20. 10. 1938, č. 29, s. 344; viz též [aut. neuvad.], *O planém a štěpném zjednodušení politické organizace*, *Fronta* 10, 3. 11. 1938, č. 31, s. 365–367.

upřednostňoval vytvoření systému dvou stran. Sjednocovací proces na pravici začal kolem agrární strany hned v říjnu 1938. Jeho ideologickým východiskem byl český nacionalismus a myšlenka stavovského státu. Oporou nového režimu, tzv. autoritativní demokracie, měla být nová, silná občanská strana.³⁵

18. listopadu 1938 vyšlo v tisku ustavující provolání Strany národní jednoty (SNJ), která vznikla spojením strany agrární, živnostensko-obchodnické strany středostavovské, strany lidové, Národního sjednocení, Národní ligy a větší části strany národně socialistické. V čele stál dosavadní předseda agrární strany R. Beran. SNJ prohlašovala, že je stranou čínorodého nacionalismu, chce vybudovat nový stát s tzv. autoritativně demokratickým režimem a provést obrodu národního života. Hodlala soustředit všechny občanské síly a být vedoucí státní stranou.³⁶

Po vzniku SNJ *Fronta* připomněla, že vytvoření takové velké politické strany navrhovala již roku 1932. *Fronta* novou pravicovou stranu podporovala jako cestu ke sjednocení národa. „Národní jednotu potřebuje lidí dobré vůle, schopné potlačení svého já, schopné potlačení touhy po pohodlí a lehkém životě, schopné zasednouti s odpůrcem k jednomu stolu, schopné zápasiti se zlem. Kdo máš takové vlastnosti, přihlas se do Národní jednoty bez otálení.“³⁷

Jako levicový protipól SNJ byla 11. prosince 1938 ustavena Národní strana práce (NSP), jejímž základem bylo členstvo sociální demokracie a části národních socialistů. V čele stanul vůdce sociálních demokratů Antonín Hampl. V souladu se svou levicovou orientací se hodlala zaměřovat na hospodářsko-sociální reformy, zvláště ji zajímal problém nezaměstnanosti. *Fronta* zdůrazňovala, že Národní strana práce by neměla být protivníkem Strany národní jednoty. Dělitko by mělo být spíše formální, „neboť je naprosto nutné, abychom táhli všichni za jeden provaz.“ Soupeření o moc by bylo osudný přepych.³⁸ Nicméně se systémem dvou stran *Fronta* souhlasila, neboť ho považovala za demokratický. Dokonce navrhovala jeho uzákonění, čímž by se vyřešil problém politického tříštění. V systému dvou stran bylo výhodné, že zvláště ta silnější strana měla možnost prosadit to, pro co se rozhodla. Ani váha sjednocené opozice však nebyla zanedbatelná a muselo se s ní počítat. *Frontě* se jevil systém dvou stran jako „spolehlivá cesta k pevnému řádu ve vývoji, což vlastně je ‚ukázková demokracie‘, o které se nyní tak často mluví.“³⁹

Fronta propagovala vládnoucí SNJ a vysvětlovala výhody nového stranického systému. Její podporu měl také nově zvolený prezident republiky, bývalý prezident Nejvyššího správního soudu, Emil Hácha, jenž byl zvolen 30. listopadu 1938.

³⁵ J. MALÍŘ – P. MAREK a kol., *Politické strany*, 2. díl, s. 1041–1042.

³⁶ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Druhá republika*, s. 55–56.

³⁷ [Aut. neuvad.], *Unum necessarium (K ustavení strany Národní jednoty)*, *Fronta* 10, 1. 12. 1938, č. 35, s. 405; František KALÁB, *Pro národní jednotu*, *Fronta* 10, 19. 1. 1939, č. 42, 489–490.

³⁸ František KALÁB, *Pro národní jednotu*, *Fronta* 10, 19. 1. 1939, č. 42, 489–490.

³⁹ Zdeněk VLACH, „V loyální spolupráci se stranou druhou“, *Fronta* 10, 15. 12. 1938, č. 37, s. 431–432.

Fronta s uspokojením referovala o tom, že podle zpráv zahraničního tisku má jako odborník respekt i v zahraničí. Předpokládala, že jeho osobnost bude zárukou toho, že další úpravy státu proběhnou výhradně podle právních zásad.⁴⁰

Velké ústavní změny se již děly. Po říjnovém jmenování autonomních vlád Slovenska a Podkarpatské Rusi byly 19. listopadu 1938 Národním shromážděním schváleny ústavní zákony o autonomii Slovenské krajiny a Podkarpatské Rusi. Stát nesl nový název Česko-Slovensko.⁴¹ 1. prosince 1938 byla jmenována nová vláda Česko-Slovenska v čele s předsedou SNJ R. Beranem. 15. prosince 1938 byl vydán zmocňovací zákon, který umožňoval vládě nahrazovat zákony vládními nařízeními a měnit ústavu, a to po dobu dvou let. Tím skončila v Československu parlamentní demokracie. Následujícího dne se sešla poslanecká sněmovna naposledy.

Programové prohlášení vlády, přednesené 13. prosince 1938 premiérem Beranem, *Fronta* přivítala. E. Chládek ocenil, že bylo neseno „jednotným duchem“. Zvláště na něj zapůsobila myšlenka, že nad vším musí být služba státu a národu. Chládek považoval za podstatné, že v prohlášení byla vyjádřena víra, že německý národ se svým vůdcem chápou „duševní rozpoložení našeho lidu po převratné vlně, která se převalila přes naše hlavy.“ V pravý čas přišla prý slova prohlášení o tom, že i když došlo ke ztrátě tisíců občanů české, slovenské a rusínské národnosti, jejich jiná státní příslušnost by neměla bránit jejich kulturnímu a mravnímu společenství s Česko-Slovenskem.⁴²

Skutečnost, „jak bude jednáno s našimi soukmenovci v Německu vůbec a v zabraných krajích zvláště,“ byla podle J. Rabocha jedním z faktorů, určujících do budoucna vztah německo-česko-slovenský. Kromě toho bylo důležité, zda si Němci, kteří ve státě zbyli, najdou cestu „k ideologickému a citovému pochopení našeho národa.“ Jeho úvaha byla snahou o hrdou odpověď českého nacionalisty na prohlášení sudetoněmeckého politika Ernsta Kundta, jenž požadoval, aby si Češi našli cestu k pochopení Němců a jejich nacionálního socialismu. Jen tak totiž prý bylo možné, aby si Češi mohli budovat novou budoucnost svým novým poměrem k Německu.⁴³

Po úvahách o vztahu k Němcům je na místě zastavit se také u slovanské myšlenky, kterou dříve *Fronta* tolik propagovala. Za druhé republiky prosazovala nový příklon ke slovanství s protiněmeckým obsahem skupina národně demokratických nacionalistů okolo O. Páry. Slovanská idea prý nebyla po první světové válce mrtvá, jen byla opomíjena zahraniční politikou slovanských států. Za nosnou považoval Pára slovanskou myšlenku i nadále. Opíral se o Kramářovy vize a s nadějí hleděl k Rusku. Podobně uvažoval také J. Stříbrný. Naproti tomu F. Hlaváček ve *Frontě* nepochyboval o tom, že s „politická slovanská vzájemnost s dřívějším ideovým

⁴⁰ Rudolf SŮVA, *President a zmocňovací zákon*, *Fronta* 10, 1. 12. 1938, č. 35, s. 407–408.

⁴¹ Vít VESELÝ, *K ústavnímu přebudování Československa*, *Fronta* 10, 8. 12. 1938, č. 36, s. 419–420.

⁴² Emil CHLÁDEK, *Ve svrchovaný čas*, *Fronta* 10, 22. 12. 1938, č. 38, s. 441–443.

⁴³ Jaroslav RABOCH, *O poměru dnešních našich Němců k nám*, *Fronta* 10, 5. 1. 1939, č. 40, s. 465–467.

a citovým podkladem vůči Slovanům zahraničním náleží už téměř jen historii“. Pozůstatky slovanské vzájemnosti „zůstaly hlavně na frontě vnitrostátní, v našem poměru vůči Slovákům a Karpatským Ukrajincům.“ Někdejší propagátor československo-polské spolupráce Hlaváček musel uznat, že po podzimních událostech se vytvořil zvláštní vztah k Polákům a Rusům, jenž téměř úplně vyloučil „aplikaci motivů slovanské spřízněnosti na politické vztahy k nim.“ Z politického slovanství, jak je pojímal K. Kramář, zbyly podle Hlaváčka jen trosky.⁴⁴

Bez výhrad lze říci, že v období pomnichovské republiky si *Fronta* plně uvědomovala vážnost situace a obtížnost časů, jež nastaly. Proto se snažila prospět státu. Podporovala vládu, Stranu národní jednoty, zabývala se každodenními problémy, snažila se posilovat národní sebevědomí a vybízela k jednotě. S výzvou k práci pro záchranu zbylých práv a zachování národa přišla také před vstupem do nového roku 1939. Přesvědčovala, že není doba pro „hmotařství“ a shromažďování majetku nemůže být prioritou. Místo toho vyzdvihovala nutnost soudržnosti a vzájemné pomoci.⁴⁵

Snaha pozvednout sebedůvěru národa byla zřejmá také z působivého fejetonu, jímž se loučil se starým rokem K. Horký. Prý potkal starý rok na Karlově mostě. Měl prý anglický knírek a voněl francouzskou voňavkou, pod očima pytlíky jako pytlíky Jidášovy. Zbaběle se snažil vytratit. Horký ho zastavil, nenechal ho jít a vyčetl mu vše, co způsobil (špatné počasí, živelné pohromy, nemoci dobytka, strach z války, budování krytů, plynové masky, záplavu uprchlíků do vnitrozemí, smrt K. Čapka). Starý rok vyslechl, co chtěl Horký jménem národa ve skutečnosti vzkázat západním Spojencům: „Kolik tváří zestaralo přes několik nocí jen proto, aby malá pokojná zem, kterou jsi znal méně než Kamčatku, zaplatila svými troskami tvoje handlířské iluze světového míru. Ale to se tedy velice mýlíš, starý, senilní roku. Žádných trosek nebylo vůbec – a bohdá nebude! Ještě jsou na světě nárůdky, schopné zázračné vůle. Bez jediného nepokoje, bez jediného otřesu valuty, bez jediné dopravní katastrofy, bez jediného žebravého výkřiku ke svědomí bohatých mocných dáváme si do pořádku své chudé mraveniště, rozmetané špičkou tvého drahého paraplete. Byli jsme a budem! Pracujeme, kopeme, dláždíme, klademe nové kolejnice, vláčíme, sejeme, namáháme své mozky, pliveme si na ruce v tuhé poctivé práci. Neměj o nás starost, starý, kyselý čerte!“ Fejton je příkladem toho, jak ve vypjatých dobách uměl Horký sugestivně promluvit. *Setkání na Karlově mostě* mělo velký ohlas.⁴⁶

Okupace českých zemí vojsky nacistického Německa 15. března 1939 a následné zřízení Protektorátu Čechy a Morava znamenalo obrovský otřes pro celou

⁴⁴ J. RATAJ, *O autoritativní*, s. 99–100; František HLAVÁČEK, *Úpadek slovanské myšlenky a překladová literatura*, *Fronta* 10, 2. 2. 1939, č. 44, s. 517–519.

⁴⁵ František KALÁB, *Do nového roku*, *Fronta* 10, 29. 12. 1938, č. 39, s. 453–454.

⁴⁶ Fejton Horký 6. ledna přednesl v rozhlase. Protože ho posluchači žádali, aby text otiskl, vydal ho ve *Frontě*. O velké působivosti fejetonu napsal Horkému herec Václav Vydra. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Václav Vydra, dopis V. Vydry K. Horkému z 9. 1. 1939; Karel HORKÝ, *Setkání na Karlově mostě*, *Fronta* 10, 12. 1. 1939, č. 41, s. 486–487.

společnost. V podmínkách nacistické nadvlády nebylo místo pro svobodný tisk, a proto se zcela přirozeně blížil konec *Fronty*, shodou okolností zároveň s koncem jejího 10. ročníku. Po okupaci vyšla poslední tři čísla. Číslo 50 desátého ročníku, datované 16. března, ještě nové podmínky nijak neodráželo, neboť bylo připraveno s několikadenním předstihem. První číslo napsané po okupaci vyšlo 23. března 1939. Úvodník Bořivoje Stacha povzbuzoval čtenáře a nabádal: „nyní jde o to jedno: soustředit se na péči o to, co je naše, a soustředit se tím více, čím skrovnější je to, co máme.“ Ve shodě s ostatním tehdejším tiskem, který se snažil pomoci čtenářům zorientovat se a uklidnit je, citovala *Fronta* německá ujištění, že osobitý český život bude plně zajištěn a že důvěra prezidenta E. Háchy a ministra zahraničí Františka Chvalkovského vyjádřená A. Hitlerovi v Berlíně (pod nátlakem – pozn. aut.) nebude zklamána. „A němečtí nacionální socialisté, kteří jsou tak citliví ve věcech národního zájmu, mohou pochopit, že i proč také my máme právo býti stejně citliví,“ doufal Stach.⁴⁷

Změněné role tisku v nových podmínkách se dotkl ve svém článku v posledním čísle *Fronty* J. Antl. Upozornil na nové rozvržení pravomocí, ale také zodpovědnosti ve státě. Zatímco dříve měl hlavní zodpovědnost parlament, voliči, politické strany a také svobodně píšící tisk, nyní byl „tisk do značné míry zbaven odpovědnosti za věci zahraniční politiky,“ což bylo důsledkem nového zřízení. Proto by se měl co nejvíce zdržovat vlastních projevů a soudů o zahraničních věcech a mezinárodní politice. Tisku odpovědnosti ubylo, ale přibýlo jí ostatním veřejným činitelům.⁴⁸ Antl správně odhadl, že tisk v protektorátních podmínkách již nebude disponovat takovým vlivem jako dříve. Redaktoři již nestáli před zodpovědností za to, jak budou způsobem svého psaní ovlivňovat politickou scénu. Čekala je zodpovědnost mnohem větší a tíživější, a to vůči vlastnímu svědomí – a po osvobození i zodpovědnost před zákonem – za počínání pod drtivým tlakem okupantů. *Fronta* této zodpovědnosti a nutnosti lavírování unikla tím, že přestala vycházet.

Redaktor *Fronty* K. Horký 6. dubna 1939 ukončil desátý ročník a oznámil svoje redakční prázdniny v posunutém termínu. Čtenářům sdělil, že se zatím nerozhodl, zda bude *Fronta* potom ještě pokračovat. Kvůli rozhodování vyšlo poslední číslo o týden později. Pro pokračování prý mluvila povinnost. „Jakž by mi jako redaktoru listu, který řadu let sloužil výhradně národní myšlence, mohlo připadat lehké, opouštětí strážné místo zrovna v nejpohnutějších chvílích, když národní tisk stojí před úkolem tak důležitým, významným i krásným jako nikdy.“ Novinář musí „pracovat pro věčný národní ideál, posilovat sebevědomí, povzbuzovat, burcovat, střežit. Jsou tu i velké kulturní statky národa, nad nimiž je potřebí bdít, řekl bych přímo úzkostně bdít, neboť ty jsou v těchto chvílích to hlavní.“

Horký zdůraznil, že „toto poslední číslo X. ročníku neznamena zastavení ‚Fronty‘, nýbrž jen odklad ve vydávání. Je pravděpodobno, skoro jisto, že naši čtenáři co nejdříve se opět shledají s ‚Frontou‘, snad v jiné formě nebo úpravě,

⁴⁷ Bořivoj STACH, *Konvalinka*, *Fronta* 10, 23. 3. 1939, č. 51, s. 597–598.

⁴⁸ Jiří ANTL, *O novém rozvržení odpovědnosti*, *Fronta* 10, 6. 4. 1939, č. 52, s. 609–610.

ale v každém případě s ‚Frontou‘.⁴⁹ K tomu již nedošlo. Ve skutečnosti to byl definitivní konec časopisu. Je třeba vzít v úvahu, že Horký začal před lety *Frontu* vydávat proto, aby se mohl svobodně vyjadřovat. V protektorátních podmínkách to bylo vyloučeno, a proto by její existence pro něj již neměla smysl.

3.3. Shrnutí

Pro duchovní a společenské klima pomnichovské republiky byla charakteristická deprese a zklamání ze ztráty části státního území, pocit opuštěnosti západními spojenci a ohrožení Německem a ostatními sousedy. Nastalo období hledání vhodného modelu státního uspořádání, ale také viníků za současný stav. Z dojmu, že hlavní chybou bylo selhání prvorepublikové demokracie a jejích představitelů, vzešly tiskové kampaně namířené proti všem, jejichž jméno bylo s prvorepublikovým režimem spjato. V první řadě proti E. Benešovi. Hlavními původci těchto kampaní byly převážně osobnosti z pravé části politického spektra, které se dříve nacházely v opozici.

Oproti očekávání se K. Horký nepřipojil k tiskovým štvanicím a ani stránky *Fronty* jim nepropůjčil. Netěžil ani z Dürichovy aféry, kterou měla pravice zájem znovu otevřít jako příklad Benešových neblahých metod. Naopak, velmi razantně vystoupil proti nepřiměřené „očistě“ v kultuře, a zvláště odmítl útoky na svého někdejšího soupeře spisovatele K. Čapka a antisemitské útoky na herce H. Haase. Horkého trvalý odpor k antisemitismu je v této době také třeba ocenit. Za své postoje si vysloužil ironické výpady původců štvanic, ale také respekt a obdiv demokraticky či levicově orientovaných osobností a tiskovin. Horký i s *Frontou* se za druhé republiky přiblížil svým někdejším rivalům, zvláště F. Peroutkovi a jeho *Přítomnosti*. V zájmu propagované národní jednoty se k tomu také hlásil.

Za chyby první republiky *Fronta* označovala v první řadě Benešovu zahraniční politiku a politické stranictví. Velký nešvar první republiky viděla ve stranických protekcích ve státní administrativě, a proto souhlasila s redukcí počtu politických stran ve druhé republice. Podporovala pravicovou Stranu národní jednoty a zamýšlela se nad novým uspořádáním veřejného života.

K. Horký ukončil vydávání *Fronty* 6. dubna 1939, tedy krátce po 15. březnu, kdy došlo k nacistické okupaci. Po deseti ročnících tak přestal vycházet časopis, který byl založen ke svobodnému prezentování názorů redaktora K. Horkého a jeho spolupracovníků a stal se nepominutelnou součástí české prvorepublikové a druhé republikové politické a kulturní scény.

⁴⁹ Karel HORKÝ, *Naším čtenářům*, *Fronta* 10, 6. 4. 1939, č. 52, s. 615–616.

4. Okruh spolupracovníků *Fronty*

V záhlaví *Fronty* bylo uvedeno, že časopis „Řídí s redakčním kruhem Karel Horký“. Bylo to zřejmě vyjádřením počátečního nadšení a odhodlání zakládajících osobností *Fronty* postupovat společně. Složení redakčního kruhu uvedeno nebylo. Z korespondence K. Horkého a V. Dyka vyplývá, že ho zřejmě netvořil nikdo jiný, než právě oni dva s L. Borským. Redakční kruh však fungoval jen zpočátku. Schůzky se odehrávaly v oblíbených vinárnách. Když Dyk přestal do *Fronty* přispívat, nescházel se ani redakční kruh. V prosinci 1929 mu Horký dotčeně psal: „Chtěl jsem se Vás zeptat, jestli z *Fronty* mám smazat ta slova ‚redakční kruh‘. Jsme s Borským vlastně už sami. A tak nač ta směšnost s ‚kruhem‘? [...] Je mi už souzeno, zůstat jednoho dne zcela sám.“¹

Dyk si potom zase stěžoval, že se jim nedaří potkat se ve vinárně u Malinů, kde se obvykle vídali. „Býval bych raději viděl, kdybychom mohli spolu častěji pohovořit. Takto ovšem ‚redakční kruh‘ nebo jak je to psáno nemá smyslu.“² Není pravděpodobné, že by po odchodu V. Dyka a začátkem roku 1930 i L. Borského Horký ještě v řízení týdeníku s někým z přispěvatelů *Fronty* spolupracoval. Záhlaví časopisu však změnil až v sedmém ročníku od čísla 9 z 18. října 1934, kdy uváděl pouze, že časopis „Řídí Karel Horký“.

Výčet jmen autorů, kteří do *Fronty* psali, by byl velmi dlouhý. Je obtížné, v některých případech již nemožné, odlišit skutečná jména od pseudonymů. Nejčastějšími autory nejpodstatnějších článků byli v prvních třech letech vedle K. Horkého především V. Dyk a L. Borský (ten někdy pod pseudonymy Militans a David Kovář a pod šifrou -b-). O nich bude podrobněji pojednáno dále. To byly nejvýznamnější, ale i politicky nejstabilnější osobnosti. Identifikovatelní další přispěvatelé *Fronty* měli za sebou často pestrá politická minulost; ostatně ani jejich současnost nebyla nezajímavá. Někteří z nich pocházeli z krajně pravicových až fašizujících kruhů, což způsobilo, že byla v literatuře *Fronta* hodnocena jako fašistický list.

V prvních číslech často publikoval například redaktor *Lidových listů* F. Sadecký (někdy pod šifrou -efes-)³, jenž dříve sympatizoval s komunisty a s Práskovou agrární stranou. Jeho spolupráce s *Frontou*, kam psal články proti T. G. Masarykovi, však ustala koncem roku 1927. V samých počátcích *Fronty* se objevilo také několik příspěvků F. Kahánka, původně národního socialisty a později novináře

¹ LA PNP, f. Viktor Dyk, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého V. Dykovi z 13. 12. 1929.

² LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Viktor Dyk, dopis V. Dyka K. Horkému z 28. 12. 1929.

³ Socialistické deníky Sadeckého charakterizovaly jako „redaktora ‚Lidových listů‘, kam prý příliš snadno přeběhl od Práška a komunistů“. Viz Karel HORKÝ, *Aby bylo jasno*, *Fronta* 1, 1927, č. 2, s. 26–28.

Národní ligy a agrárního Venkova. A. Klimek ho charakterizoval jako „politického chameleona“.⁴ Kahánek psal do *Fronty* články o Gajdově a Stříbrného aféře. Jedním z výrazných autorů prvních tří let *Fronty* byl J. Chlubna⁵, prosazující slovanskou orientaci zahraniční politiky. V tomto období psal do *Fronty* také kritik Benešovy zahraniční politiky J. Vondráček⁶. Jen několikrát se ve *Frontě* vyjádřil zpočátku novinář G. Gamma-Jaroš⁷. Stálými spolupracovníky *Fronty* byli od počátku J. Antl, J. Prouza a K. Mašín.

V letech 1929–1930 začal do *Fronty* psát vlajkař J. Slavata⁸, někdejší redaktor *Lidových novin* a nyní *Poledního listu* J. Kolman-Cassius⁹, dále člen Národní ligy a bývalý národní socialista F. Petřík¹⁰ a P. Janda. Od roku 1932 psal své obhajoby

⁴ Ferdinand Kahánek (1896–1940) – národní socialista, poté ligistický a agrární novinář. Talentovaný novinář, který psal původně do socialistického tisku, ale stal se velkým nepřítelem Hradu. V národně socialistické straně patřil ke stoupencům J. Stříbrného. Po vyloučení Stříbrného ze strany a odstraňování jeho příznivců psal do agrárního *Venkova* a do tiskovin Stříbrného ligy. Za druhé světové války se účastnil zahraničního odboje, kde byl v opozici proti Benešovu vedení, mj. s F. Schwarzem. Viz A. KLIMEK, *Boj o Hrad*, 2. díl, s. 26, 49, 273; Jan KUKLÍK – Jan NĚMEČEK, *Proti Benešovi! Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939–1945*, Praha 2004, s. 48–77 aj.

⁵ Jaroslav Chlubna – soudce. Do *Fronty* psal do té doby, než stál u zrodu *Vlajky*. Roku 1930 byl dokonce v jejím předsednictvu. Kvůli své vlajkařské činnosti byl jako soudce sesazen a přeložen. V. Dyk proti tomu interpeloval v senátu. Chlubna se angažoval také v ANO. Zahynul v nacistickém koncentračním táboře. Viz M. NAKONEČNÝ, *Vlajka*, s. 7, 14–16.

⁶ Josef Vondráček – skončil jako protektorátní cenzor v Ústředí tiskové dozorcí služby. Za to byl po osvobození vyloučen pro spolupráci s okupanty ze Svazu českých novinářů. Viz V. DOLEJŠÍ, *Noviny*, s. 400–401.

⁷ Gustav Gamma-Jaroš (1867–1948) – novinář, publicista, magistrátní úředník. Spolupracoval s Frontou hned v počátcích, ale jeho spolupráce dlouho netrvala – rozcházel se s Horkým v názoru na Masaryka. Gamma-Jaroš se znal s Horkým ještě z předválečných dob (přispíval do Horkého Stopy). Viz LA PNP, f. Gustav Gamma-Jaroš, koresp. přijatá, dopis K. Horkého G. Gammovi-Jarošovi z 11. 5. 1927.

⁸ Jaroslav Slavata – vlastním jménem František Slavata. Vlajkař, na rozdíl od svých článků ve *Frontě* se ve *Vlajce* projevoval jako antisemita. Viz Jaroslav SLAVATA, *Nacionalismus a židovství*, *Vlajka*, 1933, č. 2, cit. dle M. NAKONEČNÝ, *Vlajka*, s. 37.

⁹ Jaroslav Kolman-Cassius (1883–1951) – vlastním jménem Jaroslav Kolman, spisovatel, dramatik a novinář. V letech 1916–1924 pracoval jako kulturní a divadelní referent a redaktor nedělní přílohy v redakci *Venkova*. Poté působil v letech 1925–1928 v redakci *Lidových novin*. Psal fejetony, kulturní sloupky, divadelní referáty. Svoje práce vydával vlastním nákladem v rámci Cassiovy edice. V roce 1929 založil svoje noviny s názvem *Cassiovy noviny – Aréna*. V tomto roce začal také od září jednat o spolupráci s Frontou. V letech 1930 – 1935 Kolman pracoval v redakci *Poledního listu*, v letech 1931–1937 byl také vedoucím redaktorem *Díla*. Před odchodem do invalidního důchodu roku 1941 pracoval tři roky v Československé (později České) tiskové kanceláři. V době svých literárních začátků publikoval v *Čase*, *Květech*, *Pokrokové revui* a *Samostatnosti*. Svoje literární příspěvky otiskoval také ve *Svobodném zítřku*, *Rozpravách Aventina*, *Kritickém měsíčníku* atd. Byl autorem řady básnických sbírek s lyrickými a baladickými verši. Jeho prózy měly převážně publicistický charakter. Jeho hlavním inspiračním zdrojem byly prožitky z první světové války a z české politiky 20. let. Viz LA PNP, f. Jaroslav Kolman-Cassius, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopisy K. Horkého J. Kolmanovi-Cassiovi z 18. 9. 1929 a z 8. 10. 1929.

¹⁰ F. Petřík o sobě napsal, že je členem Národní ligy a býval národní socialista. Viz František PETŘÍK, *Ťal do živého*, *Fronta* 4, 1931, č. 37, s. 579–581.

pravosti *Rukopisů* do *Fronty* autor s pseudonymem J. Ev. Hanka. Později sporadicky přispívali také spisovatel J. M. Augusta¹¹, spisovatel František Dlouhán (pseudonym Františka Bulánka)¹², novinářka Zdenka Hásková¹³, poslanec Stříbrného ligy K. Pergler, Emanuel Janský (pseudonym redaktora *Poledního listu* Antonína Janského)¹⁴, P. Kláb, J. Kurz, spisovatel F. Skácelík¹⁵, bývalý katolický kněz, národní socialista a člen Práskovy agrární strany J. Svozil¹⁶ či spisovatel

- ¹¹ *Jan Maria Augusta* (1897–1939) – vlastním jménem Václav Augusta, spisovatel, básník, kritik, překladatel z francouzštiny. Ve své disertační práci se zabýval Nietzscheovou estetikou. Nietzsche silně ovlivnil celou jeho tvorbu. Jako estetik se zajímal o hudbu, výtvarné umění i literaturu. Působil jako redaktor *Hudební revue* (1917–1920), *Naší knihy* (1928–1929), redigoval časopis *Dalibor* (1919), *Dílo a Knihomol* (1926). Na začátku 20. let vyvíjel politickou aktivitu, jejímž cílem byla obroda veřejného života na monarchistickém principu v tzv. Lize svobodných. Ta pokračovala v krátce vydávaných časopisech *Výzva červenobílých* a *Svoboda*. Oba časopisy Augusta redigoval. Byl místopředsedou pražské Napoleonské společnosti. Viz Vladimír FORST a kol., *Lexikon české literatury*, 1. díl (A–G), Praha 1985, s. 90–91; *Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*, 1. díl, sv. 1, Praha 1930, s. 327.
- ¹² *František Dlouhán* (1906–1979) – vlastním jménem František Bulánek, český spisovatel a středoškolský profesor v Praze. Zabýval se také literární historií, zejména dětskou literaturou. Přispíval do *Národní politiky* a *Československé republiky* drobnými fejetony a drobnými divadelními a literárními referáty. V letech 1933–1945 pracoval jako redaktor *Pražského ilustrovaného zpravodaje*, v letech 1945–1959 byl redaktorem Státního zemědělského nakladatelství (původně Brázda). Viz *Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*, 2. díl, sv. 1, Praha 1932, s. 177; V. FORST a kol., *Lexikon*, 1. díl (A–G), s. 328–329.
- ¹³ *Zdenka Hásková* (1878–1946) – kulturní novinářka, spisovatelka a překladatelka z jihoslovenských literatur, divadelní kritička a fejetonistka, manželka Viktora Dyka. Vystudovala Filozofickou fakultu české univerzity v Praze. Krátce působila jako učitelka na dívčím lyceu, poté se stala redaktorkou kulturní rubriky *Pražských novin* (1910–1918), deníku *Československá republika* (1918–1926).
- ¹⁴ *Emanuel Janský* (1900–1965) – vlastním jménem Antonín Janský, divadelní a kulturní referent denního tisku, autor popularizačních teatrologických statí. V mladších letech psal lyrické a satirické verše a drobné prózy. Byl archivářem a knihovníkem První české vzájemné pojišťovny. Spolupracoval s týdeníkem *Samostatnost* a *České divadlo* a jako redaktor v listech *28. říjen* (1924–1926), *Polední list* a *Expres* (1927–1940), *Národní politika* (1940 – 1945) a *Zemědělské noviny* (1945–1952). Viz *Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*, 3. díl, sv. 1, Praha 1934, s. 103; kol. aut., *Lexikon české literatury*, 2. díl (H–J), Praha 1993, s. 463–464.
- ¹⁵ *František Skácelík* (1873–1944) – lékař, spisovatel, esejista. Od roku 1920 působil na ministerstvu zdravotnictví v Praze. V letech 1922–1937 se podílel na redigování *Lumíra*, 1924 – 1927 *Samostatnosti*, 1931–1932 *Humoristických listů* a 1921 *Raracha*. Od počátku 90. let 19. století publikoval prózy, verše, fejetony a referáty o divadle, literatuře a výtvarném umění. Názorově byl ovlivněn pokrokovým hnutím 90. let 19. století. Postupně dospěl ke katolickému idealismu. K. Horký požádal ho po dohodě s V. Dykem o spolupráci s Frontou v červnu 1927. Nežádal od něj politické příspěvky. Měl zájem o „něco ze světa kulturního“. Viz LA PNP, f. František Skácelík, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého F. Skácelíkovi z 30. 6. 1927. O jeho životě viz vzpomínky *Krásná setkání* (Praha 1970).
- ¹⁶ *Josef Svozil* (1873–1949) – český novinář a politik. V letech 1896–1902 byl katolickým knězem. Pak ale z katolické církve vystoupil. Byl redaktorem *Moravského kraje* v Brně, později funkcionářem národně sociální strany. V letech 1909–1918 byl šéfredaktorem *Českého slova*. V letech 1918–1920 byl členem Revolučního Národního shromáždění, v letech 1919–1921 předsedou Státního úřadu pozemkového. Roku 1935 vstoupil do Práskovy agrární strany

Jan Havlasa¹⁷. Několik nepodstatných příspěvků napsal funkcionář Vlajky J. Vrzalík. Po odchodu V. Dyka a L. Borského byli však nejvýraznějšími přispěvateli udávajícími nový tón týdeníku bývalý národní socialista a nyní ligista F. Schwarz a národní demokrat F. Hlaváček (o nich viz dále). Schwarz začal do *Fronty* psát v první polovině roku 1928 a jeho příspěvky se ve *Frontě* objevovaly do konce roku 1933; Hlaváček začal v listopadu 1931 a zůstal *Frontě* věrný po celou zbývající dobu její existence, s výjimkou roku 1937. Nejvíce příspěvků napsal během prvních tří let své spolupráce s *Frontou*.

4.1. Lev Borský (1883–1944)

Vlastním jménem Leo Bondy, český politik, novinář, filozof. Vystudoval obory filozofie a rakouské dějiny na filozofické fakultě. Roku 1908 získal doktorát. Téhož roku si také změnil jméno, aby znělo češtěji.

Již během studií začal se svou publicistickou činností. Brzy se stal hlavním ideovým vůdcem ve straně státoprávně pokrokové. Tato strana vznikla roku 1908 sjednocením dvou stran navazujících na pokrokářské hnutí 90. let 19. století, a to strany radikálně pokrokové a státoprávně radikální. Vymezovala se jako opoziční vůči mladočeské politice a měla nacionalistické zaměření. Netěšila se však příliš velké podpoře voličů. Borský byl od roku 1908 ve výkonném výboru této strany. Také byl redaktorem stranického tisku – *Samostatnosti*, která byla od roku 1911 deníkem (od roku 1912 byl Borský jejím parlamentním zpravodajem), a měsíčníku *Pokroková revue*. Borský patřil v rámci strany k mladé generaci. Neměl přímý vztah k pokrokářství a řada pokrokářských ideálů mu byla cizí. „Proti demokracii stavěl jistý aristokratický individualismus, kult silného jedince spojoval s ideálem zdravého a silného národa, podtrhuje význam biologického základu společnosti.“¹⁸

Státoprávně pokroková strana byla před první světovou válkou výjimečná tím, že prosazovala myšlenku samostatného státu pro Čechy. Borský se stal jejím propagátorem. Již roku 1908 napsal, že cesta k povznesení národa (kulturnímu,

a redigoval její orgán *Napravo*. Za nacistické okupace byl v kontaktu s odbojem. Spolupracoval s Horkým již ve *Stopě*. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 30; dále viz Jaroslav TOMEŠ, *Český biografický slovník 20. století*, 3. díl (Q–Ž), Praha a Litomyšl 1999, s. 233.

¹⁷ Jan Havlasa (1883–1964) – vlastním jménem Jan Klecanda, spisovatel, novinář, cestovatel, diplomat. Jeho literární dílo těžilo z četných autorových cest jak po vlasti, tak po zemích celého světa. V letech 1919–1920 byl členem československé delegace na mírové konferenci v Paříži, v letech 1920–1924 byl prvním československým vyslancem v Brazílii. Od začátku 30. let žil v Paříži, poté v USA, kde se zapojil do československého zahraničního odboje. Viz V. FORST a kol., *Lexikon*, 2. díl (H–J), s. 106–108.

¹⁸ Michal PEHR, *PhDr. Lev Borský, radikál a diplomat (1883–1944)*, Archivní prameny Kolínska 9, 2000, s. 6. Článek se zabývá Borského působením před první světovou válkou, v jejím průběhu a jeho krátkým působením v diplomacii. Jeho práci a život v období první Československé republiky probírá jen velmi zběžně, o jeho přispívání do *Fronty* se nezmiňuje. Cenné je shrnutí názorů L. Borského v příslušném období na základě studia jeho publicistiky.

hospodářskému a sociálnímu) vede přes samostatný stát. Borský vyznával „hodnoty síly a moci“ a domníval se, že pokud bude národ zdravý a „bude dychtit po správě svých věcí“, bude také bojovat o svou samostatnost.¹⁹ V tomto kontextu nepřekvapí, že se Borský zabýval filozofií Friedricha Nietzscheho, a to v díle *Bedřich Nietzsche. Vývoj jeho filosofie*. (Praha 1912). Jako krajní český nacionalista byl Borský přesvědčen, že má-li žít národ samostatně, musí být jeho většina výbojná a vojenská. Vůle k moci si podle něho musí udržovat převahu nad vůlí k dobru.²⁰ Jeho nekompromisní nacionální stanoviska byla blízká také jinému členovi státoprávně pokrokové strany V. Dykovi.

Již od roku 1908 ve svých článcích v *Samostatnosti a Pokrokové revui* Borský upozorňoval na možnost světové války. Ve svých článcích ve stranickém tisku vycházel z předpokladu, že samostatný český stát není utopií. Jeho existence měla být podle něj řešena právě v rámci velkého světového válečného konfliktu.²¹ Tyto vize a předpovědi byly nazývány katastrofická či katastrofální politika.

Se svými argumenty o nutnosti rozpadu Rakouska-Uherska, o blížící se válce, na niž by se měla česká politika a společnost připravovat, a o nutnosti získat sympatie Evropy pro Čechy a myšlenku jejich státní samostatnosti byl Borský v české publicistice v podstatě osamocen. Přesto svoje názory neustále v tisku opakoval a snažil se je uplatnit i v tisku dohodových států, neboť si uvědomoval, že je třeba z české otázky učinit problém mezinárodní.

Odmítal teze o malém národu, neboť se domníval, že národ může být malý pouze duchem. Požadoval národ silný a zdatný. Předobraz českého vojska viděl v Sokole. Zdůrazňoval vojenské tradice českých dějin. Proto vyzdvihoval ducha husitů. „Duch husitů musí vésti každou myšlenku a každý čin českého národa. Duch bojovnosti a ne duch míru, duch odvahy a ne duch humanity, duch energie a ne duch kontempace.“²² Také politikové stojící v čele národa měli být vojenského ražení.

Po vypuknutí války byla strana státoprávně pokroková často postihována záshy cenzury a pozastavováním jejích novin a časopisů. Vedení strany uvažovalo o vyslání svého zástupce, který by v zahraničí vedl protirakouskou propagandu. Byl navrhován Borský. Ten však počítal s brzkým příchodem ruské armády do Čech a domníval se, že ho bude spíše zapotřebí doma. Dal se do služeb domácího odboje, spolupracoval s jeho vedoucím orgánem Maffií. Ani když musel nastoupit jako důstojník do rakousko-uherské armády, neustal s publicistickou činností. Na jaře 1915 napsal brožuru *Dohodové veřejnosti*, kterou Maffie schválila a odeslala Masarykovi do zahraničí. Ten ji však nikdy neuveřejnil.²³

¹⁹ Článek L. Borského z 28. 6. 1914, cit. dle Milan CHURÁŇ a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, 1. díl, Praha 1998, s. 60–61.

²⁰ M. PEHR, *PhDr. Lev Borský*, s. 7.

²¹ F. KOLÁŘ a kol., *Politická elita*, s. 23.

²² Cit. dle tamtéž, s. 8.

²³ Tamtéž, s. 8–9.

Na jaře 1915 byl Borský poslán na východní frontu. Poté, co byl roku 1916 raněn, byl propuštěn do civilu. Od roku 1917 působil jako parlamentní zpravodaj *Večera* ve Vídni. Nadále spolupracoval s Maffii. Zde bylo rozhodnuto o jeho odchodu za hranice. V lednu 1918 odešel tedy do Holandska. K legálnímu vycestování využil možnost zaměstnání u rakouské tiskové agentury a důvěry rakouských úřadů. Jeho zaměstnanecký poměr však nepůsobil dobře. Domácí český tisk na něj útočil v tom smyslu, že se z dřívějšího příslušníka opozice a nacionalisty stal vládní služebník. Ani francouzské úřady mu jakožto vládnímu zaměstnanci nedůvěřovaly, a tak se dostal v červnu 1918 do Paříže až po intervenci ČSNR. Do Paříže přivezl tzv. *Poselství z vlasti*. Hovořilo o situaci v Čechách a zdůrazňoval podporu zahraničnímu odboji. Poselství bylo otištěno 13. července 1918 v *Československé samostatnosti* a v krajanských novinách. Mělo velký úspěch a ohlas.

V Paříži Borský vedl jako spolupracovník ČSNR *Československou samostatnost*. V názorech na taktiku vedení zahraničního odboje se s jeho hlavními představiteli však neshodoval. Největší rozpor znamenala v červnu 1918 otázka naložení s československými legiemi v Rusku. Zatímco E. Beneš zamýšlel legie přepravit do Francie, Borský ho přesvědčoval o nutnosti jejich setrvání na Sibiři. Jenom tak podle něj mohly sehrát skutečně významnou úlohu. Borský nedůvěřoval Spojencům, a proto chtěl, aby v době mírových jednání nemohly být legie Spojenci odzbrojeny, a naopak mohly případně vojenskou akcí vynucovat splnění programu ČSNR, tj. aby zaručovaly vznik samostatného státu. Jinak podle něj hrozilo, že by se Spojenci mohli spokojit jen s vymožením nějaké autonomie pro Čechy a Slováky. E. Beneš však Borského návrhy odmítl.²⁴

Přes rozdílné názory s vedením zahraničního odboje bylo na Borského pamatováno s prestižním postem. Stal se prvním československým diplomatickým zástupcem v Itálii. Nejprve jako chargé d'affaires provizorní československé vlády, později jako vyslanec. Tyto funkce zastával v období od listopadu 1918 do 31. prosince 1919. Jeho úloha nebyla snadná. Budoval československý zastupitelský úřad, zabýval se zaopatřením a repatriací legionářů a zajišťováním dodávek potravin a surovin do Československa. Vztahy s Itálií nebyl přitom právě nejlepší, neboť Itálie během mírových jednání nesouhlasně sledovala vazby československých zástupců s Jugoslávií, s níž měla Itálie územní spory.²⁵

Borského postavení v Itálii bylo také oslabováno jeho špatnými osobními vztahy s E. Benešem a M. R. Štefánikem. Výmluvný je fakt, že Štefánik při svém pobytu v Římě v dubnu 1919 jednal s italskými zástupci zcela nezávisle na Borském, dokonce ani vyslanectví nenavštívil. Tím se samozřejmě Borský cítil poškozen v očích italských představitelů. Ani spolupráce s E. Benešem nefungovala dobře. Borský si stěžoval na to, že ani z Prahy ani z Paříže nebyl dostatečně a patřičně informován. T. G. Masaryka Borský sice respektoval jako svého vysokoškolského profesora, ale také ho kritizoval.²⁶

²⁴ Tamtéž, s. 11–12.

²⁵ Tamtéž, s. 14–16.

Po návratu do vlasti se stal od roku 1921 redaktorem *Národní politiky*. Psal úvodníky a zahraničněpolitické komentáře. V letech 1927–1935 také působil jako profesor zahraniční politiky na Svobodné škole politických nauk v Praze. Svoje články z předválečné doby shromáždil v souboru *Před válkou o válce*, vydaném v roce 1920. Roku 1924 mu vyšel soubor *Z civilního generálního štábu*. Šlo o jeho sbírku memorand, manifestů, článků a letáků z období úsilí o československou samostatnost.

Ve své publicistice se Borský dostával stále více do rozporu s oficiálním Benešovým vedením zahraniční politiky a kritizoval politiku Hradu. Své ostré názory neprojevoval tolik v *Národní politice*, publikoval je po roce 1927 především ve *Frontě*. Stál u zrodu tohoto časopisu a v prvním čísle uveřejnil programový článek *Fronty*. Ve své domovské redakci v *Národní politice* byl ovšem žádán, aby do *Fronty* nepsal, proto někdy používal pseudonymy Militans či D. Kovář.²⁷ Hned zpočátku se ve *Frontě* stejně jako V. Dyk ohražoval proti formulacím z Benešových pamětí, jež ho obviňovaly ze zbabělosti za první světové války, kdy měl odmítnout odjet do ciziny, i když mu byl E. Benešem nabízen pas. Borský to popíral a zpochybňoval proto věrohodnost pamětí.²⁸

Ve svých člancích Borský dokazoval, že rozhodujícím příspěvkem Čechů a Slováků k jejich státní samostatnosti bylo vojenské vystoupení legií a události 28. – 30. října 1918 v Praze a ne Masarykův zahraniční odboj a naplňování idejí humanity a demokracie. Masarykovy ideály podle Borského naopak narušovaly kořeny české státnosti, a to i do budoucna. V tomto duchu, tedy z vyhraněně protimasarykovských a protihradních pozic, také pojal svůj obsáhlý spis vydaný k 10. výročí československé státní samostatnosti roku 1928 pod názvem *Znovudobytí samostatnosti*. V knize podal svůj výklad dějin českého protirakouského odboje, a to jak domácího, tak zahraničního. Opět dokazoval, že národní osvobození bylo dílem legionářů a nikoli politiků a vyzdvihoval význam boje národa za své zájmy.

²⁶ Tamtéž, s. 16–18. Masarykova archivářka Anna Gašparíková-Horáková zaznamenala vyprávění někdejšího zaměstnance československého zastupitelstva v Římě Jaroslava Lípy, jenž měl dokonce tvrdit, že se Borský s M. R. Štefánikem smrtelně nenáviděli. Zprávu o Štefáníkově smrti přijal prý Borský s cynickou poznámkou. Anna GAŠPARÍKOVÁ-HORÁKOVÁ, *U Masarykovcov*, Bratislava 1995, s. 113.

²⁷ LA PNP, f. Karel Horký, koresp. přijatá, k. 13, složka Lev Borský, dopis L. Borského Horkému z 15. 1. 1928.

²⁸ Podle Borského v době, kdy byl na poslední dovolené před odchodem jeho maršbatalionu do pole, potkal Dyka a ten ho zavedl za E. Benešem. Nabízený bulharský pas Borský odmítl, protože by ho nedostal do dne, kdy se měl vydat zpět ke své posádce v Uhrách. Proto se dohodli, že zkusí jet bez pasu kolem své posádky do Sedmíhradska a tam přejde hranici do Rumunska. Borský nechápal, v čem byla ta zbabělost, když se k odchodu rozhodl – přitom byl voják, zařazený do maršbatalionu, tj. byl pod stanným právem a útekem by se stal dezertérem. Naproti tomu Beneš nic neriskoval. Plán ovšem nešel uskutečnit. Rumunsko vstoupilo do války a rychlíky přes Sedmíhradsko byly zastaveny. Proto Borský nastoupil k maršbatalionu. K tomu ironicky poznamenal, že to byla zbabělost, protože tam se mu přece nemohlo nic stát. Měl tehdy v úmyslu přejít na druhou stranu, byl však brzy raněn. Viz Lev BORSKÝ, *Posudek civilisty*, *Fronta* 1, 1927, č. 17, s. 267–268; dále viz též, *Do vínku pamětem Dra. Beneše*, *Fronta* 1, 1927, č. 24, s. 372–373.

„Nebylo české otázky, dokud se na bojištích neosvědčili českoslovenští vojáci, kteří dobrovolně šli smazat hanbu české minulosti posledních dvou století. Neboť svět, nejen jeho státníci a vojáci, ale ani jeho filozofové neznali nikdy národa, který nebojoval, který nepřinesl pro svou svobodu jedinou oběť imponující tj. oběť životů, a který se nevzmohl na jediný důkaz všem imponující, tj. na vítězství válečné.“²⁹

V knize také ocenil zahraniční činnost J. Düricha. Obhajoval jeho konání v Rusku. Vysvětloval, že bylo nutné, aby ČSNR měla v Rusku svého zástupce, který měl ruskou důvěru. Těžké škody českému hnutí v Rusku podle Borského prý způsobilo, že se kyjevské vedení ruských Čechů podrobilo Masarykovi, přičemž Masaryk byl pro své austrofilství v Rusku neoblíbený. „Když místopředseda této jednotné Národní rady pařížské posl[anec] Dürich v r[oce] 1916 přijel do Ruska, viděl, jaká se stala chyba. A proto politicky správně založil zvláštní Čs. národní radu v Rusku, správně proto, že by jinak nebyl docílil na carských vládách mnoho pro českou otázku.“ V souvislosti s tím, že Dürich obdržel peníze od ruské vlády připomínal, že Štefánik byl placen francouzskou vládou.³⁰

Borského kritika E. Beneše měla svůj základ v jeho nedůvěře v úspěch mírových iniciativ Společnosti národů. Benešovo spoléhání na versailleský mírový systém považoval za naivní. Bezpečnost republiky mohlo podle Borského zaručit jedině posilování brannosti národa a vojenských sil.

Svoji spolupráci s *Frontou* ukončil Borský v únoru 1930. Narozdíl od Dyka svůj odchod ve *Frontě* nijak nezdůvodňoval. Na otázky, proč Borský z *Fronty* odešel, naznačil Horký o více než tři roky později odpověď ve svém fejetonu. „Bylo a je těžko odpovídati. Je možno říci jen tolik, že k našemu listu velice lnul, (vždyť byl i jeho spoluzakladatelem), a z toho samo sebou už vyplývá, že se s námi neloučil dobrovolně.“³¹

Svoje Nietzsche a Machiavellim inspirované filozofické názory Borský shrnul ve filozofickém díle *Vůdcové lidstva a jeho svůdci*, které vydal roku 1934. Kniha byla inzerována jako text o zákonu života a smrti národů. Borský přišel s myšlenkou o stárnoucích a mladých národech. Omlazení stárnoucích národů mohlo být dosaženo odložením humanity a posílením ideálem mužnosti. Borský navrhoval odstranit pacifismus, intelektuální kulturu. Odmítal také emancipaci žen. Proti tomu zdůrazňoval mužské ctnosti, zvláště ve vojenském smyslu.³²

V době ohrožení republiky nechtěl Borský emigrovat. Za nacistické okupace se krátce účastnil odbojové práce. Jako ostatní protektorátní židé musel čelit perzekuci a vyřazování ze společenského života. Pro svůj židovský původ byl např. vyloučen z Národního svazu novinářů.³³ Kvůli němu byl také v prosinci 1942

²⁹ Lev BORSKÝ, *Znovudobytí samostatnosti*, Praha 1929, s. 31.

³⁰ Tamtéž, s. 147.

³¹ Karel HORKÝ, *Vzpomínka z doby tiskové svobody (K 50. narozeninám Lva Borského)*, *Fronta* 6, 1933, č. 14, s. 218.

³² M. PEHR, *PhDr. Lev Borský*, s. 20–21.

³³ V. DOLEJŠÍ, *Noviny a novináři*, s. 365.

uvězněn v Terezíně. Odtud byl v říjnu 1944 deportován do Osvětimi. Zahynul buď již během transportu, nebo krátce poté, co transport dorazil do koncentračního tábora.

4.2. Viktor Dyk (1877–1931)

V. Dyk nebyl jen významný básník generace buřičů 90. let 19. století,³⁴ ale také výrazným publicistou a politikem. Svou profesionální literární a novinářskou dráhu začal hned po dokončení studia práv.

Během studií v 90. letech 19. století byl zapáleným účastníkem pokrokářského hnutí. V tomto období se utvářela základní východiska jeho myšlení. Byl členem studentského spolku Slavia a účastnil se mnohých polemik mezi jeho členy. Mezi studentstvem se vedly spory mezi názorovými proudy – především mezi nacionalismem a socialismem, mezi individualismem a kolektivismem, mezi masarykovským realismem a anarchisticko-dekadentními tendencemi nových uměleckých proudů. Jako kompromis mezi nacionalismem a socialismem chápali na sklonku posledního desetiletí 19. století mnozí, včetně V. Dyka, individualismus.³⁵

Když v prosinci roku 1897 v Praze vypukly česko-německé nacionální bouře s krvavými střety, staly se tyto události důležitým impulzem k Dykově obratu k nacionalismu, ačkoliv zpočátku vyzýval české a německé studenty ke smíru. Dyka prosincové události zásadně ovlivnily. Po nečinné skepsi a filozofických diskusích byly bouře skutečným politickým činem. Jejich spontánnost ho strhla. Pocítil „živý pocit solidarity národní“. V letech 1897–1900 ještě však nacionalistou nebyl. Bouře nebyly pro něj zásadním přelomem, ale daly první a základní impulz jeho přerodu, který se pozvolna uskutečňoval v letech 1901–1905, kdy psal své studentské romány.

Dyk představoval romantický typ studenta, aktivně se účastnícího společenského dění a všech polemik a diskusí, také ovšem podléhajícího krajnostem. Jako stoupenec tzv. „neodvislých studentů“ byl v letech 1896–1897 nesporně ovlivňován Masarykovým programem – shodovali se s ním kladením dobra lidského nad dobro národní. Naproti tomu Masarykův výklad obrození, jeho náboženské chápání mravnosti a jeho idea humanity jako základní ideje českého dějinného vývoje přijímali pokrokáři většinou s odporem. Dykovi vadila Masarykova racionalita i to, jak

³⁴ Patřil do generace buřičů 90. let 19. století. Do literatury vstoupil dekadentní sbírkou *A porta inferi* (1897). Nebyl však nikdy typickým dekadentem Karáskova nebo Procházkova typu. Pro jeho literární dílo je charakteristický romanticky vnímaný rozpor ideálu a skutečnosti a intelektuální skepse. Pro jeho charakteristiku z hlediska společenského a politického angažování je třeba uvést romány *Konec Hackensmiedův* (1904) a *Prosinec* (1906), které zachytily atmosféru studentského hnutí a politických bojů v 90. letech 19. století. K dění ve společnosti se vyjadřoval satirickou poezií, shromážděnou do sbírek *Satiry a sarkasmy* (1905), *Pohádky z naší vesnice* (1910) a *Prohrané kampaně* (1914).

³⁵ Dykovou politickou činností a nacionalismem se zabývá F. KAUTMAN, *Naděje a úskalí*, c. d.; J. MED, *Viktor Dyk; týž, Integrální nacionalismus Viktora Dyka*, Dějiny a současnost 3, 1991, s. 32–35; Tomáš VOJTĚCH, *Politické názory Viktora Dyka*, ČsČH 2, 1973, s. 198–230.

nekriticky byl některými studenty obdivován. V době po hilsneriádě se distancoval od všech masarykovských vlivů a začal jeho literární a žurnalistický boj proti Masarykovi.³⁶

Od roku 1901 začal Dyk spolupracovat s *Časopisem pokrokového studentstva*, kde se sdružovala radikální pokroková mládež okolo Antonína Hajna. Této skupině byla blízká radikálně pokroková strana (typický pro ni byl protidynastický radikalismus, odpor k masarykovskému realismu).³⁷

Když Antonín Hajn založil roku 1905 časopis *Pokroková revue*, stal se Dyk brzy jedním z kmenových autorů. Zpočátku zde publikoval básně a prózu, později začal glosovat současný politický a kulturní život. V období let 1905–1910 se kontaktem s radikálně pokrokovou stranou měnil ve skutečného nacionalistu. Snil o velikém, silném národě. Dykův nacionalismus měl bojovný charakter, zaměřoval se proti vnějšímu ohrožení národa, ale také sílily jeho protiněmecké tóny a kritika bídy české politiky a měšťáctví. Dyk viděl ve společnosti kolem sebe úpadek. K hlavním rysům jeho nacionalismu patřila snaha zastavit proces degenerace národní morálky, který se projevoval ztrátou společenské odpovědnosti a svalování veškeré viny na Rakousko. Dyk bojoval proti falešnému historickému vědomí, které mytizovalo národní utrpení a tlumilo chuť k činům. Proto ostře vystupoval proti poutím na Bílou horu, chtěl místo toho její důsledky překonávat aktivními činy. Národ chápal v kulturně etnickém smyslu. Byl přitom ovlivněn Nietzscheho voluntarismem moci – vůle k moci byla podle Nietzscheho totiž jedním ze základních zákonů růstu zdravého národa. V boji Čechů a Němců, neviděl Dyk žádnou možnost smíření. Český národ se v tomto boji měl snažit zeslabovat německou moc a získávat národní výhody.³⁸

Čím více vzrůstal Dykův nacionalismus, tím větší byly jeho výhrady vůči realismu. Před první světovou válkou byl Dyk nesporně jeho nejvýznamnějším intelektuálním odpůrcem. Masarykovi adresoval řadu svých satirických básní, v nichž mu vytýkal smířlivost vůči Němcům, nesouhlasil s jeho pojmem humanity a obviňoval ho z nesnášenlivosti a povýšeného dogmatismu. S jeho pojetím smyslu českých dějin polemizoval ve svém dramatu *Posel* z roku 1907. Proti slabosti náboženskosti a mravnosti zde stavěl vůli k činu a silnou osobnost. Tj. v otázce „Žižka nebo Chelčický“ zastávali Dyk a Masaryk opačná stanoviska. Pro Dyka byl Chelčický synonymem občanské pasivity. Tehdy byla Masarykova *Česká otázka*, kde propagoval ideu humanitní v českých dějinách, stále živá, Dyk s ní takto polemizoval.³⁹ František Kautman stejně jako Jaroslav Med zastává názor, že nacionalismus se u Dyka změnil v náboženskou víru.⁴⁰

³⁶ J. MED, *Viktor Dyk*, s. 17–31.

³⁷ Tamtéž, s. 71.

³⁸ Tamtéž, s. 115–121.

³⁹ Tamtéž, s. 122–127.

⁴⁰ F. KAUTMAN, *Naděje a úskalí*, s. 12.

Ve straně státoprávně pokrokové Dyk sdílel krajně nacionální názory hlavního ideového mluvčího strany L. Borského, tj. byl rovněž stoupencem myšlenky státní samostatnosti českého národa. V. Dyk patřil mezi vedoucí funkcionáře strany. Roku 1911 za ni neúspěšně ve vinohradském volebním okrese kandidoval do Říšské rady.

Po vypuknutí první světové byla zastavena *Samostatnost*, kterou Dyk redigoval. Poté v letech 1915–1916 publikoval dál v *Lumíru*, který redigoval již od roku 1907, a překládal hry pro Vinohradské divadlo. Snažil se proměnit *Lumíra* ve středisko protirakouské odbojové literatury. Od počátku války byl jedním z nejvášnivějších bojovníků proti rakousko-uherské válečné politice.⁴¹

Aktivně se účastnil domácího protirakouského odboje v odbojové organizaci Maffii. Ve vedení státoprávně pokrokové strany, bylo rozhodnuto vyslat do zahraničí svého zástupce, který by dohodové státy informoval o českém protirakouském odboji. Odcestoval L. Sychrava. O Dykově emigraci se rovněž uvažovalo, nakonec k ní nedošlo. Dyk zřejmě do ciziny odejít nechtěl, protože byl přesvědčen, že jeho místo je jen doma. Byl přesvědčen o nutnosti jakési osobní oběti pro vlast, proto také dělal velmi málo pro to, aby se vyhnul uvěznění. Masaryk ho prostřednictvím Beneše žádal, aby do emigrace odešel. Dyk to dokonce slíbil a čekal na falešný pas, ale ten nakonec nedošel včas a hranice byly uzavřeny.⁴²

Od konce roku 1915 byl vyšetřován „pro úmysl popouzet tiskem k nenávisti a opovržení ke státní správě“ kvůli své alegorické protirakouské próze *Tajemná dobrodružství Alexeje Iványče Kozulinova*, kterou otiskoval na pokračování v *Lidových novinách*.⁴³

20. listopadu 1916 byl zatčen pro velezradu.⁴⁴ Potom byl až do roku 1917 vězněn ve Vídni. Ve vězení překládal francouzské prokleté básníky a psal poezii. Právě zde vznikla Dykova známá báseň *Země mluví*. Zde také podepsal roku 1917 květnový manifest spisovatelů. 27. května 1917 byl pro nedostatek důkazů propuštěn.

Po propuštění z vězení psal do protirakousky orientovaných listů – do mladočeského *Národa*, *České demokracie* či *Neodvislosti státoprávních pokrokářů*. Propagoval myšlenku jednotné české opoziční strany. V únoru 1918 spoluzakládal Českou státoprávní demokracii (od roku 1919 nesla strana název Československá národní demokracie). Reprezentoval v ní nacionalistické křídlo.

Od října 1917 byl redaktorem *Národních listů*. Bojoval proti rakušáctví, byl nekompromisní a vášnivý. Proti jeho přílišné radikálnosti vystupovali F. X. Šalda či J. Pekař, který Dyka žádal, aby svou absolutní nesmiřitelností nerozvracel národní život. Podle Dykova životopisce J. Meda byl jádrem Dykova politického

⁴¹ J. MED, *Viktor Dyk*, s. 185.

⁴² Tamtéž, s. 188–189.

⁴³ V. FORST a kol., *Lexikon*, 1. díl (A–G), s. 643.

⁴⁴ Tamtéž, s. 643.

profilu „integrální nacionalismus, angažující celou osobnost pro národní věc a mající víceméně rysy náboženské víry.“ Dyk kladl na politiku nereálné požadavky a chtěl od průměrných politiků, aby se podobali antickým hrdinům.⁴⁵

Svou rozsáhlou básnickou tvorbou z doby první světové války se V. Dyk stal mluvčím národního odporu českých umělců. Zabýval se vztahem jedince k vlasti a národu a mravním smyslem boje na národní osvobození. Jmenovat je třeba jeho *Válečnou tetralogii*. Část veršů, které do ní autor zařadil byla otištěna již za války. Z nich zvláštní význam měla báseň *Země mluví*. Tetralogii tvořily sbírky *Lehké a těžké kroky* (1915), *Anebo* (1918), *Okno* (1921) a *Poslední rok* (1922). Tyto sbírky byly vrcholným projevem Dykova nacionalismu. Získaly si obrovskou popularitu.

Za první republiky se V. Dyk věnoval kariéře v národně demokratické straně. Hned po 28. říjnu 1918 se stal poslancem Revolučního národního shromáždění, v letech 1920–1925 byl poslancem Národního shromáždění a roku 1925 se stal senátorem. V senátu byl od roku 1925 do své smrti členem branného výboru.

V národní demokracii patřil Dyk k militantně protihradnímu křídlu. Figuroval jako jeden z představitelů tohoto křídla ve vnitrostranickém konfliktu s prohradním křídlem v čele s F. X. Hodáčem. Součástí hlubokého rozporu byl dlouhotrvající boj o ovládnutí *Národních listů*. Hodáč vypjatý nacionalismus odmítal a chtěl prosadit ve straně prohradní kurz, ale nakonec neuspěl.⁴⁶

Vedle politické činnosti se Dyk nadále věnoval novinářské a publicistické práci. Působil jako redaktor stranických *Národních listů*, kde byl redaktorem vnitropolitické redakce. Dále přispíval do *Samostatnosti*, *Června*, *Nových Čech*, *Demokrata*, *Lumíra*, *Národního osvobození*, *Literárních rozhledů* a také do Horkého *Fronty*. Ve *Frontě* byl spolu s L. Borským spolutvůrcem programu tohoto protihradně orientovaného týdeníku. Ve své publicistice Dyk vystupoval z pozic integrálního nacionalismu. Jeho nacionalismus vycházel z romantismu a citovosti. Neměl pevně stanovené politické kontury. Pokračoval v boji proti Masarykovu realismu a vystupoval proti Benešově zahraniční politice. Vedoucím představitelům státu vytýkal nedostatečnou péči o národní charakter republiky a o její vojenskou obranu. Boj Čechů s Němci byl pro Dyka nesmířitelným zápasem, v němž zvítězí ten odolnější.

Stále aktuální bylo pro Dyka téma boje proti osvoboditelské legendě. Proti ní vystupoval i ve *Frontě*. Patřil mezi ty účastníky protirakouského odboje, ať již domácího či zahraničního, kteří byli jaksi „zavržení“ a nedostávalo se jim takového ocenění za odbojovou práci, jaké by považovali za adekvátní. Příčinou byly často jejich konflikty či nedorozumění s E. Benešem. S vyhodnocováním míry zásluh

⁴⁵ J. MED, *Viktor Dyk*, s. 194–195.

⁴⁶ Dyk se cítil v národní demokracii osamocen. Měl pocit, že se nedočkal vděku za to, co svým psaním pro stranu udělal. Z toho vyrůstala jeho zatrpklost, intolerance a útočné velikášství. J. Med v poválečné době u Dyka pozoruje nápadný nedostatek idejí, vše se zredukovalo na propagaci vybudování a stálé posilování českého národního státu. Stále dramatizoval situaci, zdůrazňoval její konfliktnost. Nehodil se do každodenní politiky s jejími kompromisy a nutností mít trpělivost při řešení problémů. Viz tamtéž, s. 229–30.

jednotlivých osobností o odboje souviselo i Dykovo podrážděné vystoupení na obranu své cti. V *Českém slově* a v Benešových pamětech byl totiž v podstatě nařčen ze zbabělosti, kvůli níž prý neodešel za hranice. Dyk poukazoval na svou básnickou tvorbu z dob první světové války a na svoje vězení, což dokazovalo, že zbabělý nebyl. Tvrdil, že Beneš zkreslil líčení jejich kontaktů a jednání o Dykově vycestování.⁴⁷

Dykův boj proti Masarykovi a Benešovi vyvrcholil roku 1929 Dykovým vydáním spisu *Ad usum pana presidenta republiky*. Zde Dyk shrnul všechny svoje dřívější výhrady vůči Masarykovi a jeho politice. K usmíření s Masarykem nedošlo, ačkoliv se ho snažil zprostředkovat třeba K. Čapek. Masaryk napsal Dykovi dopis a dokonce pozval Dyka i s manželkou do Topoľčianek k osobnímu rozhovoru. Dyk ovšem za Masarykem nepřijel.⁴⁸

Nedlouho po vydání brožury se Dyk rozešel s Horkého *Frontou*. Usoudil totiž, že *Fronta* nepřijatelně propaguje agrární stranu a později také Stříbrného Ligu proti vázaným kandidátním listinám, čímž postupovala proti jeho domovské straně. Psal ještě do posledních čísel druhého ročníku v červnu 1929, po prázdninách však již do *Fronty* nepřispíval. Zůstal sice s Horkým v kontaktu a v dopisech si objasňovali stanoviska, ale na stránkách *Fronty* se již objevily jen jeho vysvětlující dopisy v červnu 1930, kde líčil důvody svého odchodu.

Na předválečné a válečné období vzpomínal Dyk v knize *Vzpomínky a komentáře* z roku 1927. Jeho politická publicistika byla posmrtně soustředěna v souboru *O národní stát*, vydaném v letech 1932–1938.

4.3. František Hlaváček (1878–1974)

Český novinář a politik. V 90. letech 19. století se ještě jako student gymnázia účastnil pokrokařského hnutí. Byl činný v realistické straně a spolupracoval s T. G. Masarykem. Od seznámení s K. Kramářem a jeho novoslovanskou politikou patřil k předním propagátorům slovanské vzájemnosti, zvláště styků s Jihoslovany. Od roku 1907 byl v mladočeské straně. Za první světové války byl jedním z hlavních organizátorů československých legií v Itálii. O tomto období napsal vzpomínkový spis *Dr. Edvard Beneš a Itálie za světové války a moje spolupráce s ním v Itálii* (vydal v Praze vlastním nákladem roku 1936, s předmluvou Rudolfa Medka). V letech 1917–1918 byl předsedou odbočky ČSNR v Římě. V letech 1919–1925 byl ředitelem Československé zásobovací komise v Paříži, poté přesídlil do Prahy. Až do roku 1931 zde zastával funkci generálního tajemníka Československé národní demokracie.

Všeobecně byl znám Hlaváčkův obdiv k Mussolinimu. „Hlaváčkovi stejně jako jeho kolegům imponovalo, jak dokázal Mussolini udělat v Itálii pořádek, jak ‚zatočil‘ s komunisty a jak pozvedl národní vědomí.“⁴⁹ Hlaváček byl představitelem

⁴⁷ Viktor DYK, *Běda tomu, od něhož pohoršení pochází*, *Fronta* 2, 1928, č. 25, s. 392–394.

⁴⁸ J. SMETANOVÁ, *TGM*, s. 78.

⁴⁹ J. ČECHUROVÁ, *Česká*, s. 84.

protihradního křídla národní demokracie. Po jeho rezignaci na místo generálního tajemníka strany mu v listopadu 1931 K. Horký nabídl spolupráci s *Frontou*. Hlaváček potom do *Fronty* psal články žádající přeorientování zahraniční politiky na pěstování kontaktů se slovanskými státy. Byl známý svým polonofilstvím. Za druhé světové války se účastnil protinacistického odboje a byl v letech 1943–1945 vězněn. V letech 1969–1973 předsedal Historické komisi legionářů a účastníků prvního odboje při Československém svazu protifašistických bojovníků.⁵⁰

4.4. František Schwarz (1891–1947)

Český novinář a politik. Původním povoláním byl zemědělský inženýr. Již od studentských let byl činný v Československé straně socialistické. Začátkem 20. let 20. století v rámci této strany organizoval malozemědělce. V letech 1919–1926 byl redaktorem *Českého slova*, v roce 1926 šéfredaktorem *Večerního Českého slova*. Ve straně byl stoupencem J. Stříbrného. Po Stříbrného aféře byl na sjezdu národně socialistické strany ze strany spolu s J. Stříbrným vyloučen. Od dubna 1930 byl jednou z vůdčích osobností Stříbrného Národní ligy. V říjnu 1938 z ní byl vyloučen.

Od jara 1928 psal do Horkého *Fronty*, i když zpočátku upozorňoval, že má k časopisu svoje výhrady. Napsal: „nedovedu se nadchnouti nadšením pro naši pravici a měl bych i výhrady v některých věcech, které si ‚Fronta‘ vytyčuje za svůj cíl. Zato bych ještě větší váhu kladl na ten význam a velkou zásluhu ‚Fronty‘, kterých dobyla svou kritikou hradní politiky.“⁵¹ Ve *Frontě* Schwarz vystupoval proti komunismu a informoval o zoufalých poměrech v SSSR. Kritizoval ustupování požadavkům národnostních menšin v Československu, zvláště Němců. Psal také o vlastenectví a nacionalismu a odmítal nekritické oslavování prezidenta Masaryka.

F. Schwarz se kriticky vyjadřoval o systému vázaných kandidátních listin. Před parlamentními volbami roku 1929 se začal na stránkách *Fronty* zabývat Stříbrného Ligou proti vázaným kandidátkám, což bylo z velké části příčinou rozchodu Dyka s *Frontou*. Po odchodu V. Dyka a L. Borského z *Fronty* se roku 1930 právě Schwarz stal do konce roku 1933 vůdčím duchem *Fronty*. Jeho příspěvky byly nejvýraznější a převyšovaly úroveň ostatní autory, kteří se vyjadřovali k politice. Svoje názory publikoval také v brožurách o poměrném volebním systému a o řízeném hospodářství.⁵²

V letech 1935–1937 byl členem předsednictva Národního sjednocení. V období let 1935–1939 byl poslancem Národního shromáždění. Po Mnichovu vystoupil 14. prosince 1938 na schůzi Poslanecké sněmovny, která projednávala zmocňovací zákon, se svou řečí. Vystoupil proti tomu, aby se vládě a prezidentovi dávalo

⁵⁰ Jaroslav TOMEŠ a kol., *Český biografický slovník 20. století*, 1. díl (A–J), Praha a Litomyšl 1999, s. 463.

⁵¹ František SCHWARZ, *Význam a poslání „Fronty“*, *Fronta* 2, 1928, č. 2, s. 21–23.

⁵² František SCHWARZ, *Poměrné volení beze vší vázanosti. Návrh poslance Ligy proti vázaným kandidátním listinám*. Praha, 1930; týž, *Řízené hospodářství. Na jakých základech obnovíme rozvrácené hospodářství v naší republice?*, Praha 1939.

zmocnění měnit ústavu. Neměl totiž dojem, že byl mohl vládě důvěřovat tolik, aby mohl souhlasit s její tak rozsáhlou pravomocí. Zvláště, když v ní zasedaly osobnosti, které byly zodpovědné za československou politiku posledních let, která dospěla až k Mnichovu.⁵³

Roky 1939–1945 strávil F. Schwarz v emigraci v Polsku, ve Francii a ve Velké Británii. Účastnil se československého zahraničního odboje. Zde byl spolu s generálem Lvem Prchalou jedním z představitelů pravicové opozice proti E. Benešovi.⁵⁴ Po návratu do vlasti byl zatčen a zemřel na ve věznici na Pankráci.⁵⁵

⁵³ Upozorňoval, že za chyby předmnichovské zahraniční politiky nebyl zodpovědný jen Beneš, nýbrž celá vláda. Schwarz konstatoval, že neztroskotala jenom tato zahraniční politika, ale také plány R. Berana, jenž chtěl jednat s henleinovci. Schwarz tvrdil, že sám prorokoval, že na jednání henleinovci odpovědí jen dalšími požadavky. Nevěřil, že bývalo bylo možné i dříve zahájeným jednáním s henleinovci nějak uspět, neboť oni by se nevzdali svých skutečných plánů, tedy odtržení od republiky a připojení k Německu. V roce 1938 patřil Schwarz mezi odpůrce přijetí Mnichova. Ve své řeči v parlamentu v prosinci 1938 uvedl: „Ale největší chybou bylo, že jsme kapitulovali. A jsem hluboce přesvědčen a uznávám i důvody, pro které ani bych zde neuváděl, proč jsem o tom přesvědčen – že, kdybychom byli nekapitulovali, kdybychom byli prohlásili, že se budeme bránit, byli bychom dodnes pány celého území. A té krve by bylo možná neteklo vůbec víc, ale jistě méně, nežli jí poteče.“ Viz Řeč poslance Františka Schwarze, *Těsnopísecká zpráva o 157. schůzi Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Česko-Slovenské v Praze ve středu dne 14. prosince 1938*, s. 16.

⁵⁴ K tomu viz J. KUKLÍK – J. NĚMEČEK, *Proti Benešovi!*, s. 48–77, 309–310; Eduard ČEJKA, *Československý odboj na Západě (1939–1945)*, Praha 1997.

⁵⁵ J. TOMES, *Český biografický slovník*, 3. díl, s. 119.

III. Život a práce Karla Horkého po roce 1939

1. Za nacistické okupace

Tragický osud druhé republiky se v březnu 1939 naplnil. 14. března rozhodl bratislavský sněm o odtržení Slovenska a vzniku samostatného státu. V noci ze 14. na 15. března 1939 se v Berlíně prezident E. Hácha spolu s ministrem zahraničí F. Chvalkovským dostavili k jednání s Hitlerem. Ten Háchovi oznámil, že ráno překročí nacistická armáda české hranice a případný odpor bude bezohledně zlomen. Hácha se telefonicky spojil s předsedou vlády R. Beranem a ministrem obrany Syrovým a uložil jim, aby zajistili, že česká armáda složí zbraně a nebude klást odpor. Beranova vláda vzala Háchovo rozhodnutí na vědomí a souhlasila s ním. Psychicky i fyzicky vyčerpaný Hácha byl pod pohrůžkou zničení Prahy německým letectvem přinucen podepsat prohlášení o tom, že „klade osud českého národa a země do rukou vůdce Německé říše“.¹ Následovalo dlouhých šest let okupace českých zemí nacisty.

K. Horký měl příležitost hovořit o průběhu berlínské noci přímo se státním prezidentem Háchou. Došlo k tomu poté, co otiskl 19. března 1939 v *Národních listech* fejeton *Nesměli klesnout*, kde vyjádřil svůj respekt politickým představitelům českého národa, kteří museli čelit nesmírně těžké době. Obdivoval energii a odvahu R. Berana, E. Háchy či F. Chvalkovského. Zvláště cítil s utrpením, jímž prošel v posledních týdnech E. Hácha.²

Horkému za fejeton E. Hácha 24. dubna 1939 poděkoval prostřednictvím prezidentské kanceláře a zároveň mu přál k šedesátým narozeninám „plného zdraví a mnoho úspěchů v záslužné snaze o dobro a povznesení národa.“³ Nezůstalo však jen u písemné gratulace. 25. dubna 1939 byl Horký pozván E. Háchou na Hrad. Téhož dne se Horký ke státnímu prezidentovi dostavil. Hácha mu pogrataloval a zavzpomínal na jeho poezii z mládí. Brzy se však stočil hovor k závažnějším věcem. Horký zpozoroval, že zastihl Háchu ve sdílné náladě. Státní prezident se rozhovořil o svých pocitech v prezidentské funkci, o průběhu jednání v noci ze 14. na 15. března 1939 v Berlíně a o tom, jak nesl tíhu svého tehdejšího rozhodnutí.

Horký si obsah důležitého rozhovoru zapsal. O svém prezidentství Hácha prý Horkému řekl: „Že na tom Hradě sedím, to je zase jen ta osudná smůla. [...] Zkrátka, nikdo to nechtěl. Já se toho bál taky a než jsem to vzal, předcházel tomu v mé duši přetěžký vnitřní zápas. Ale nějaký prezident být musí.“ Horký chtěl využít Háchovy otevřenosti a „dotknout se čehosi velmi palčivého, co leželo v té pohnuté národní době na srdci nejen mně samému, ale i tisícům jiných.“ Hácha o tom začal mluvit sám – zeptal se Horkého na náladu ve veřejnosti, jak

¹ Dušan TOMÁŠEK – Robert KVAČEK, *Causa Emil Hácha*, Praha 1995, s. 36–38.

² Karel HORKÝ, *Nesměli klesnout*, *Národní listy* 79, č. 78, 19. 3. 1939, s. 1–2.

³ LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Kancelář prezidenta, dopis prezidentské kanceláře K. Horkému z 24. 4. 1939.

posuzuje krok, k němuž došlo v Berlíně. Když mu Horký po pravdě řekl, že část veřejnosti mu berlínský krok těžce zazlívá, Hácha se rozhodl mu vylíčit, co ho vedlo k podpisu. Horkému se tak „celý obraz té události [...] ukázal v plném světle své krutosti“. Udělal si přesnou představu o Háchově tehdejších „strašném duševním i tělesném stavu“ a o duševních mukách, jež prožíval. Když se ho zeptal, zdali mu v Berlíně skutečně hrozili, že v případně odporu bude Praha vojensky smetena, dostalo se mu odpovědi, jež „zapsala se mi v paměť ostrostí nože a mohl bych je dnes opakovat právě tak přesně, jako si pamatuji celý výraz toho starého muže.“

Hácha Horkému řekl o Göringových hrozbách, že zničí celou Prahu. Tomu nedokázal čelit. „Nuže, když napětí dostoupilo vrcholu, když jsem byl vyčerpáním už div ne mrtev, ale ještě pořád se držel, vzal mne ten dobrák za ruku, přátelsky si mne odvedl stranou a měkce, říkám vám, on mi jakoby něžně domlouval, je-li opravdu třeba a nutno, aby celá ta krásná historická Praha, das Wunderschöne Prag, byla v několika hodinách srovnána se zemí, aby do povětří vyletělo to všechno, Hradschin i dóm, zkrátka alles, alles. . . Alles in die Luft, Herr Staatspräsident [!] [. . .]. Poznal jsem, že se mnou mluví ďábel, který je schopen svou hrozbu splnit. Mně něco řeklo: on to udělá! Snad sám Hitler by to byl neudělal. Ale Göring by ho byl přemluvil, už jenom proto, aby svět viděl první ukázkou jeho Luftwaffe.“

Teprve potom Hácha podepsal. „A podepsal jsem to sám za sebe a v sázce byla jen má vlastní čest, protože, jak je vám známo, ani náš parlament, ani náš národ neměl s tím co činit. V tom bylo moje berlínské vítězství. [. . .] Na tu věc se člověk musí dívat se zorného úhlu věčnosti. S toho úhlu věčnosti jsem docela obyčejný člověk, jenž se jednou obrátí v prach tak jako každý jiný. Národ to nepodepsal, podepsal to, rozumíte mi, jenom neblahý jednotlivec, jen ten nešťastný Hácha. A tím je dáno, že to pro nás není dějinná poskvrna.“ Tak prý Horkému vysvětlil, jak se vypořádal se svým svědomím. Horký k tomu dodal, že v Háchově tváři bylo v tom okamžiku něco antického. Jeho mravní výší byl tehdy skutečně pohnut. Na závěr rozhovoru Hácha řekl, že Němci to nakonec musejí prohrát, že tomu věří, a popřál Horkému, aby se toho ve zdraví dočkal.⁴

Horký o svém setkání s Háchou nedlouho poté mluvil v hlavních rysech s několika přáteli a důvěrnými známými, například se spisovatelem E. Vachkem. Všichni mu radili, aby si obsah rozmluvy zapsal, protože může přijít doba, kdy by bylo vhodné jej publikovat. Horký zápis pořídil až po osvobození. Jeho záznam je sice bez názvu a nedatovaný, ze závěrečných odstavců je však zřejmé, že vznikl po válce.⁵ Text zápisu hodlal pojmout do svých pamětí. Protože se obával, že by při-

⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, záznam bez data, bez nadpisu, příloha dopisu K. Horkého Kamilu Reslerovi z 23. 12. 1946. Text záznamu také viz František ČERNÝ, *Karel Horký: Rozhovor s doktorem Emilem Háchou*, Tvar 6, 10. 5. 1995, č. 16, s. 14–15.

⁵ Horký v něm napsal, že přišel vhodný čas k zapsání rozmluvy, „neboť doby jsou pohnutější než kdykoli předtím, svět je ještě pln neusazeného poválečného kalu [. . .]. Historie se teprve dělá a zejména ještě dlouho potrvá, než bude úplně jasno ve věcech protektorátní doby a naší potomní revoluce.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, záznam bez data, bez nadpisu, příloha dopisu K. Horkého Kamilu Reslerovi z 23. 12. 1946. Že byl záznam porizen až roku 1946 uvádí také F. ČERNÝ, *Karel Horký*, s. 14–15.

slušnou část nemusel stihnout dopsat než zemře, raději zápis učinil předem a zaslal ho k uložení právníkovi Kamilu Reslerovi. Kvůli šestiletému odstupu od rozhovoru je nutno přistupovat k textu jako k částečně literárnímu. Horký si stěžil mohl pamtovat Háchovy přesné formulace. Je však pravděpodobné, že podstatu rozhovoru vystihl. Rozhovor byl výjimečný a jeho závažnost si Horký uvědomoval. Nesporně je Horkého záznam cenným svědectvím. T. Pasák v biografii E. Háchy nesprávně uvedl, že Horký záznam pořídil bezprostředně po návštěvě na Hradě, a citoval ho jako „dobový dokument“. Využil ho k popisu Háchových pocitů a důvodů podpisu berlínského dokumentu. Dal mu přednost před vlastním Háchovým zápisem, který Hácha sám pořídil 20. března 1939.⁶ Sporné je také Pasákovo tvrzení, že Horký poslal záznam K. Reslerovi k využití v procesu s protektorátní vládou. Resler sice působil jako advokát u Národního soudu, ale ve svém průvodním dopise z 23. prosince 1946 mu Horký uložil, „že za mého života ho nikde nepoužijete, leda snad s mým výslovným předchozím svolením, kdyby nastal nějaký zvláštní případ, jenž by si předčasné publikace nezbytně vyžadoval.“⁷

Hácha na závěr setkání Horkého ujistil, že je mu k dispozici, kdyby někdy potřeboval nějakou pomoc. Horký byl prý potom „zavalován“ žádostmi o intervence u státního prezidenta. Celkem třikrát se písemně na Háchu obrátil, když se snažil někomu pomoci. Poprvé to bylo na žádost prokuristy pražského nakladatelství Borový, které utrpělo ztrátu zabavením spisů K. Čapka a dalších autorů a hrozil mu zánik. Háchovo zakročení mělo příznivý výsledek – postup proti nakladatelství byl zmírněn. Neúspěšná byla Háchova snaha pomoci dvěma židovským rodinám, které Horký již dlouho osobně znal a jež žádaly o vynětí z působnosti protižidovských zákonů.⁸

Hácha byl jistě nejvýznamnějším gratulantem k šedesátinám K. Horkého, zdaleka však nebyl jedinou významnou osobností, která mu chtěla vyjádřit své uznání. Gratulace a jubilejní články poskytují obraz toho, čeho si na Horkém jeho současníci vážili. Řada kulturních pracovníků Horkému děkovala za postoje v těžkých

⁶ Tomáš PASÁK, *JUDr. Emil Hácha (1938–1945)*, Praha 1997, s. 55–57. Stejně tak historik V. Machálek citátem z Horkého záznamu dokládá rozhodující úlohu Göringova argumentu o bombardování Prahy a vyzkoušení Luftwaffe, aniž by upozornil na odstup sepsání vzpomínky. Viz Vít MACHÁLEK, *Prezident v zajetí. Život, činy a kříž Emila Háchy*, Praha 1998, s. 109–110. Na Háchovu návštěvu v Berlíně po válce vzpomínala také jeho dcera Milada Rádlová. Viz D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa Emil Hácha*, s. 39.

⁷ LA PNP, f. Karel Horký, kart. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého Kamilu Reslerovi z 23. 12. 1946.

⁸ O intervenci kvůli nakladatelství Borový viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého K. Reslerovi z 23. 12. 1946; dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koncept dopisu K. Horkého E. Háchovi, b. d. O dalších intervencích viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, záznam bez data, bez nadpisu, příloha dopisu K. Horkého K. Reslerovi z 23. 12. 1946. K tomu viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého Kanceláři státního prezidenta z 18. 10. 1940. Horký v něm doporučoval žádost Pavla Kominíka z Prahy, který se svým podáním ke Kanceláři státního prezidenta domáhal vynětí ze zákonů na ochranu arijsství. Horký o Kominíkovi věděl, že rodina byla vždy křesťanská a s křesťany se také stýkala. Proto považoval doporučení žádosti za svou mravní i národní povinnost.

dobách druhé republiky, i když politicky dříve nepatřili do stejného tábora. Ředitel Národního divadla v Praze Stanislav Lom Horkému napsal, že k němu choval úctu „v souhlasu i nesouhlasu“. Podobně J. Kvapil zavzpomínal na doby, kdy s ním hluboce nesouhlasil, ale „v osudných chvílích našeho nejen národního, nýbrž i mravního a myšlenkového rozvratu ozval se z Vás opět ten starý, nesmlouvavý a nebojácný Karel Horký, a tak se mi zdá, že se zas jedenkrát sejdemé. . .“ Vdova po židovském advokátovi J. Kohnovi Božena Kohnová Horkému děkovala a vyjadřovala uznání za to, že v době, kdy jsou židé tak ponižováni a kdy je jim upíráno jejich češství, byl výjimkou. *Telegraf* o Horkém psal jako o muži s rovnou páteří, „rytíři pera“ s povahou muže čestného a bojovného. Ocenil jeho lidství a boje za ty, kteří byli opuštěni a zrazeni. Jeho vystoupení na ochranu kulturních hodnot za druhé republiky, jeho „vášeň pro pravdu“ a „vášeň pro spravedlnost“ vyzdvihl literární kritik a esejista Miroslav Rutte v *Národních listech*. Za významný považoval také jeho přínos literatuře. Horký byl podle něj „rozeným fejetonistou, jenž obnovil slávu Nerudova dědictví“. Stejného názoru byl i literární historik a kritik A. Novák, jenž v *Lidových novinách* Horkého označil za skvělého fejetonistu, jehož ve vývoji českého fejetonu stavěl vedle J. S. Machara, oba jako nejlepší Nerudovy pokračovatele. Novák psal o Horkém jako o „rytíři fejetonu“, který neúnavně čelí každé křivdě, i když někdy neuspěje. „Nesnese-li křivdy činěné jiným, neznamená to, že občas sám nekřivdí, a to tím útočněji, čím se více týká pře veřejnosti, morálky občanské neb blaha obecného.“⁹

Lidovecký politik Mořic Hruban Horkému napsal, že národ potřebuje také jeho pero, aby si zachoval důstojné sebevědomí. Telegram s blahopřáním zaslalo Předsednictvo nezávislé jednoty československých legionářů či spisovatelka M. Pujmanová.¹⁰

Horkého žurnalistická tvorba ztratila v důsledku protektorátních poměrů jedno ze svých hlavních témat, totiž politiku. Nadále se Horký hodlal věnovat jen literárním, vzpomínkovým a zábavným fejetonům. Na tomto zaměření se také dohodl s Melantrichem, kam nastoupil krátce po zastavení *Fronty* jako redaktor *Nedělního Českého slova*. Přispíval také do *Pražského ilustrovaného zpravodaje*. Na čas tak opustil svobodu, na níž si celý život tolik zakládal. Vždy to byla svoboda draze vykoupená. Ne náhodou později vzpomínal, že v období zaměstnání u Melantricha měl za svůj život nejméně existenčních starostí.¹¹

⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 14, koresp. přijatá, složka Stanislav Lom, dopis S. Loma K. Horkému z 25. 4. 1939; LA PNP, f. Karel Horký, k. 14, koresp. přijatá, složka Jaroslav Kvapil, dopis J. Kvapila K. Horkému z 25. 4. 1939; LA PNP, f. Karel Horký, k. 14, koresp. přijatá, složka Božena Kohnová, dopis B. Kohnové K. Horkému z 27. 4. 1939; JP, 60 let statečného člověka, *Telegraf* 25. 4. 1939; Miroslav RUTTE, *K šedesátce feuilletonisty Karla Horkého*, *Národní listy* 25. 4. 1939; Arne NOVÁK, *Rytíř feuilletonu*, *Lidové noviny* 25. 4. 1939.

¹⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. 13, koresp. přijatá, složka Mořic Hruban, dopis M. Hrubana K. Horkému z 27. 4. 1939; LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Předsednictvo nezávislé jednoty čs. legionářů. Telegram Předsednictva nezávislé jednoty čs. legionářů K. Horkému z 25. 4. 1939, podepsali gen. Rudolf Medek a prof. Oldřich Blažíček; LA PNP, f. Karel Horký, k. 16, koresp. přijatá, složka Marie Pujmanová, telegram M. Pujmanové K. Horkému z 25. 4. 1939.

Horkého rozhodnutí psát nepoliticky bylo přirozené, pokud se nechtěl zpronevěřit svým zásadám. Stav české žurnalistiky za protektorátu byl velmi neutěšený.¹² Legální tisk musel psát podle vůle okupačního režimu a protektorátní vlády. Do redakcí byli umístěni dozorčí úředníci. Fungovala přísná a důkladná cenzura, omezovalo se zahraniční zpravodajství. Tisk byl sledován množstvím institucí – oddělením pro tisk při úřadu říšského protektora, gestapem, nacistickou bezpečnostní policií, z protektorátních úřadů pak ministerstvem vnitra a policejním ředitelstvím. Od ledna 1942 přešel v protektorátní správě tisk do kompetence Úřadu lidové osvěty, později ministerstva lidové osvěty, řízeného kolaborantem Emanuelem Moravcem. Redaktoři dostávali přesné pokyny, jak směřovat novinové zpravodajství a v jakém smyslu komentovat politické události. Řada jich byla zatčena. Místa šéfredaktorů postupně obsazovali tzv. aktivističtí novináři, tj. novináři aktivně spolupracující s okupanty. V *Českém slově* k nim patřili např. Karel Lažnovský a Emanuel Vajtauer. Protektorátní období českého legálního tisku lze prohlásit za dobu úpadku žurnalistiky, kdy se uplatnili novináři v předchozím režimu považovaní za podprůměrné. Za okupace se propůjčili propagaci nacistických idejí. Vyloženě denunciantskou činnost vykonával fašistický tisk. Někteří jeho redaktoři měli spojení přímo na gestapo.¹³

V této situaci psal Horký vzpomínky na rodný kraj, na Španělsko v době první světové války, zamýšlení o společenském chování, o češtině a o obyčejných každodenních věcech.¹⁴ Spíše výjimkou byl společensky angažovanější fejeton s ná-

¹¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka České slovo – redakce, koncept dopisu K. Horkého redakci Českého slova z 9. 3. 1942, přiložený k dopisu redakce K. Horkému z 6. 3. 1942. *Večerní České slovo* v květnu 1939 informovalo, že Horký bude psát každou neděli fejeton do *Nedělního Českého slova*. Viz [aut. neuvad.], *Píseň o naší zemi a píseň ptací*, *Večerní České slovo*, 15. 5. 1939; dále viz LA PNP, f. Karel Horký, koresp. odeslaná, složka František Očenášek, dopis K. Horkého F. Očenášekovi z 13. 6. 1939. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N–Z, Štěstí zakázáno, 2. díl paměti, strojopis s autor. pozn., s. 26.

¹² Poměry v protektorátu se zabývá např. publikace Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996; Tomáš PASÁK, *Pod ochranou říše*, Praha 1998. Na oblast kultury se zaměřil Jiří DOLEŽAL, *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996. Protektorátní tisk charakterizoval Tomáš PASÁK, *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939–1945*, Praha 1980; dále viz M. BERÁNKOVÁ – A. KŘIVÁNKOVÁ – F. RUTTKAY, *Dějiny československé žurnalistiky*, 3. díl, s. 236–245; dále viz Jakub KONČELÍK – Barbara KÖPPOVÁ – Jitka KRYŠPÍNOVÁ (editoři), *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara. Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939 – 1941*, Praha 2003; dále viz V. DOLEJŠÍ, *Noviny a novináři*, c. d. Na akciovou společnost Melantrich vzpomínal její ústřední ředitel Jaroslav ŠALDA, *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*, Praha 2001.

¹³ T. PASÁK, *Soupis*, s. 53, 66, 68–69.

¹⁴ Horký publikoval v tomto období např. vzpomínku na rodný kraj *Lokálka*, *Nedělní České slovo*, 17. 11. 1940; o společenském chování *Stupně a stupínky*, *Nedělní České slovo*, 1. 3. 1942; zážitky ze zubních ordinací ze Španělska popsal ve fejetonu *Zubaři*, *Nedělní České slovo*, 9. 2. 1941; o mužském strachu z lékařů a léků *Zkrocený vzdor*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, 9. 4. 1942; o filmových premiérách *Tak to má být*, *Nedělní České slovo*, 23. 2. 1941; o češtině *Zas jedna ženská vzpoura*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, 13. 11. 1940 a také *O jedné koncovce, jež se proslavila*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, 19. 2. 1942; o úpadku

zvem *Než z růžků budou rohy*. Byl to Horkého pokus o pokračování ve vyjadřování se k současné realitě. Text vyšel krátce po vzniku protektorátu v květnu 1939. Varoval před keřasy a spekulanty, kteří se vyskytnou vždy v těžkých válečných dobách, když se zhorší hospodářská situace. Pokud by byli odhaleni, žádal pro ně přísné tresty.¹⁵ Později se Horký již přidržel „nezávadných“ témat.

Horkého nepolitické psaní popuzovalo tisk českých fašistů. Ti se snažili znovu připomínat perzekuci některých osobností za první republiky, samozřejmě včetně J. Düricha, a hledali argumenty k protibenešovským útokům.¹⁶ Pro tyto účely se jim hodilo přetiskovat Horkého fejeton *Nad cárem Vlajky* z roku 1935, v němž se autor za zcela jiných politických podmínek zastával revue *Vlajka. Národní střed* se pozastavoval nad tím, jak se Horký změnil, a nechápal, proč nepokračuje v boji proti Benešovi, když je k tomu vhodná doba. Ve fejetonech *Českého slova* se prý „proměnil v podivného bracha, který jako by nad svojí bouřlivou a krásnou minulostí mávnul rukou.“ Měl by se připojit k budování nové existence českého národa. Místo toho se však stahuje do své ulity a vzdaluje se skutečnosti. Stal se z něj „Pasivní turista, vykladač drobných historek a autor nepatrných pozorování.“ *Polední list* soudil, že Horký zradil své ideje, a *Arijský boj* napsal, že někdejšímu „starému sekáčovi“ nyní „vypadla vesla“ a už jen uboze pádluje.¹⁷

Arijskému boji také nebylo po chuti, že u Horkého došlo k „obratu v psaní“ o E. F. Burianovi. Zatímco za první republiky Horkému vadilo, že E. F. Burianovi byla nabídnuta režie v Národním divadle, nyní psal v jeho prospěch. K. Horkého a E. F. Buriana totiž paradoxně doba svedla dohromady. Ačkoliv Horkému umění E. F. Buriana nijak nekonvenovalo, přesto se snažil pomoci jeho divadlu D 40, když o to byl požádán. Přijal totiž v prosinci 1939 funkci předsedy Kruhu přátel D 40. Členy výboru byli mj. literární vědec Albert Pražák a básníci František Halas a Vladimír Holan. Kruh měl být s divadlem neustále ve styku. Jeho cílem bylo divadlo morálně a materiálně podporovat. Pořádal přednášky a divadelní semináře s diskusí pro studenty a zájemce o divadlo. Vznikla také knihovna. Kruh měl až 3 000 členů.¹⁸

jazyka v novinách *Neúcta k jazyku*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, 16. 5. 1940; o rubu politické slávy pojednal ve fejetonu *Herkules na rozcestí*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, 4. 4. 1940; o rybářství napsal *Zdráv jako ryba*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, 20. 11. 1941; o národních jídlech *Proti gustu žádný dišputát*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, 18. 6. 1942.

¹⁵ Karel HORKÝ, *Než z růžků budou rohy*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, 25. 5. 1939.

¹⁶ Viz např. Jar. My Češi už téměř ani nevíme, co je naše povaha, *Vlajka*, 3. 11. 1939; [aut. neuved.], *Dr. Beneš se nezměnil...*, *Národní výzva*, 15. 12. 1939.

¹⁷ Karel HORKÝ, *Nad cárem Vlajky*, *Národní výzva*, 9. 3. 1940; dále přetištěno viz *Vlajka*, 8. 3. 1940; jfv, *Karel Horký redivivus?*, *Národní střed* 14. 2. 1942; [aut. neuved.], *Mlčící Horký*, *Polední list* 13. 2. 1942; ABC., *Z českého života*, *Arijský boj*, 26. 10. 1940.

¹⁸ dr. O. H., *Tak soudí poctivý Čech – Arijec!*, *Arijský boj*, 22. 6. 1940. O divadle D 40 viz tr, *Kruh přátel D 40*, *Lidové noviny*, 20. 12. 1939; [aut. neuved.], *Z Kruhu přátel E. F. Buriana*, *Služba repatriantům*, 25. 8. 1945.

Horký později vzpomínal, že funkci přijal po velkém Burianově naléhání. Bylo prý nebezpečí z prodlení, neboť „šlo o existenci divadla Emila Buriana a o živobytí jeho herců, kterým hrozilo rozpuštění. Jedinou možnou záchranou tu byl Klub přátel Burianova divadla, ale musil mít ‚pravcového‘, zaručeně nekomunistického předsedu, chtěli-li Němci tento finanční pilíř divadla strpět. Vzít na sebe předsednictví Klubu přátel divadla Emila Buriana bylo tenkrát [...] velice nebezpečno, a také sám prof. Albert Pražák, svou statečností známý, musil odmítnout, když mu ta funkce byla nabízena, měl už tak dost připálené prsty z Klubu umělců.“

Důvod, proč Horký funkci přijal, nespočíval v žádné nové změně politické či názorové orientace. Pouze stejně jako v době druhorepublikových čistek v kultuře udělal to, co považoval za správné a morální. Sám přiznal, že většina „kreativ“ tohoto divadla se mu nelíbila, a tak, „jen z příkazu kulturní povinnosti se stalo, že předsedou klubu přátel levicového divadla a tím i jeho dočasným zachráncem byl ‚pravičák‘“. Kvůli tomu k němu domů dokonce jednou přišlo gestapo. Vyvázl, když na radu E. F. Buriana „je uklidnil sdělením, že členkou klubu přátel je také dcera – prezidenta Háchy. Tou také skutečně byla a toto členství nám pomohlo, chránilo Buriana aspoň na čas.“¹⁹

Nebylo to na dlouho. Roku 1940 na sebe Burian upozornil gestapo antimilitaristickým představením *Vojna*. Po provedení baletu *Pohádka o tanci*, kde postavy shazovaly z rukou pouta, byl v březnu 1941 zatčen Burian i choreografka. Divadlo bylo zavřeno a zakázána byla také činnost kruhu. Znovu se sešel v ilegality v dubnu 1945 a po návratu E. F. Buriana z koncentračního tábora pokračoval ve své činnosti.²⁰ To však již bez K. Horkého, jenž předsednickou funkci složil v červnu 1945 s odůvodněním, že své poslání již považuje za skončené a nechce chodit po Praze s nálepkou „politického konjunkturalisty“, neboť nyní se k Burianovi všichni hlásí.²¹

Horkého působení v Kruhu přátel D 40 lze považovat za obětavý čin a za projev jeho zásadovosti. Uvedme názor Horkého přítele spisovatele A. C. Nora. „To bylo cosi imponujícího, protože divadlo E. F. Buriana okupanti považovali za komunistické hnízdo, a tak je také označovali, a Karel Horký stál už za první republiky hodně daleko od komunistů. Ale nesnesl bezpráví a perzekuci, jimž je někdo vydán na milost a nemilost, a jen proto přijal za války předsednictví Společnosti, které se leckdo rád vyhnul.“²²

Zcela novou oblastí činnosti byla pro K. Horkého práce u filmu. Stal se členem dramaturgické rady Lucernafilmu a také se podílel na lektorské činnosti – jako

¹⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv, dopis K. Horkého Karlu Konrádovi z 30. 6. 1963.

²⁰ Redaktor Arijského boje Rudolf Novák prý udal kruh gestapu. To zabavilo klubovní fond. Jednatel kruhu A. Straka byl odvečen do koncentračního tábora, odkud se již nevrátil. Pokladník Barák zemřel následkem rozčilení. Viz [aut. neuvad.], *Z kruhu přátel E. F. Buriana*, Služba repatriantům, 25. 8. 1945.

²¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého Kruhu přátel divadla E. F. Buriana z 22. 6. 1945.

²² A. C. NOR, *Život nebyl sen*, Brno 1994, s. 507.

jazykový odborník upravoval dialogy ve scénářích. Roku 1940 pracoval na filmech *Minulost Jany Kosinové* a *Pohádka máje*. S úrovní tehdejšího filmu byl spokojen. Zatímco dříve se prý chrly jen filmy nízké úrovně, pro něž byla typická „brečavá sentimentalita a trapný nevkus“ a většina jich „kulhala za světovou výrobou“, nyní přišel čas, kdy film vyrostl z plenek a začal dohánět, co zameškal.²³

Filmová společnost Lucernafilm byla ve vlastnictví podnikatelské rodiny Havlových. Firmu vedl Miloš Havel. Za okupace se snažil hájit zájmy české kinematografie i jednotlivých osob. K jeho nejzáslušnějším činům patřilo, že po dohodě se Syndikátem českých spisovatelů zaměstnal koncem roku 1944 desítky českých spisovatelů na místech scénáristů, čímž je uchránil od totálního nasazení.²⁴

V dramaturgické radě Lucernafilmu zasedaly známé osobnosti literárního, divadelního a filmového života, vedle K. Horkého také např. František Götz, František Kubka, Václav Řezáč, Jan Drda, Jan Wenig, M. Rutte a jako tajemník a později dramaturg Jiří Hrbas. Činnost některých z nich byla často jen formální. Dodávali náměty, o nichž se vědělo, že se nebudou filmovat. Některé byly realizovány pod krycími jmény. Rada se scházela u M. Havla v jeho vile na Barrandově. Po vlastním filmovém jednání se debatovalo o válečných událostech.²⁵

Za okupace byl Horký členem rady komisí a porot, které posuzovaly filmová či literární díla. Např. roku 1939 byl členem filmové poroty pro udělení Státní ceny k 28. září, roku 1940 zasedal v porotě pro udělení filmových cen a také v porotě Baťových literárních cen.²⁶

Horkého spolupráce s Melantrichem trvala jen po dobu prvních tří let protektorátu. Pak již bylo stále obtížnější čelit žádostem o fejetony na politickou objednávku. Kupříkladu začátkem března 1942 byl Horký žádán šéfredaktorem *Českého slova* aktivistickým novinářem Františkem Josefem Prokopem o fejeton k 15. březnu, který by se vyjadřoval k výročí tří let trvání protektorátu.²⁷ Naštěstí pro Horkého mu přišel dopis redakce do jihočeského Purkarce, kde byl na letním bytě, s několikadenním zpožděním. Proto se mohl vymluvit na nedostatek

²³ Karel HORKÝ, *Čeština a náš film*, Večerník Národní listy, 31. 5. 1940; týž, *Konečně*, Nedělní České slovo, 18. 10. 1940.

²⁴ A. C. NOR, *Život nebyl sen*, s. 449–450. O Lucernafilmu a Miloši Havlovi také viz Václav Maria HAVEL, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 60–72.

²⁵ Horký později vzpomínal, že ačkoliv J. Drda, V. Řezáč a F. Kubka bývali pravidelnými hosty u M. Havla, po komunistickém uchopení moci roku 1948 Havla zapřeli a styky s ním „urážlivě přerušili“. Najednou „se svého hostitele štítily jako nebezpečného západníka, ač tolikrát si s ním připíjeli na Churchillovo zdraví.“ Tématem hovorů u Havla na Barrandově býval „Jan Masaryk, Lockhart a ten švýcarský profesor Salus a nepamatuji se, že za celou tu dobu našich schůzek by byl některý z uvedených mých tří literárních druhů vyslovil slovo Lenin nebo komunismus.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv, dopis K. Horkého Karlu Konrádovi z 30. 6. 1963.

²⁶ A-Zet, *Státní ceny k 28. září*, 16. 9. 1939; -jh-, *Porota pro udělení filmových cen*, *Expres* 19. 9. 1940; LA PNP, f. Jaroslav Kolman-Cassius, koresp. přijatá, složka Karel Horký, dopis K. Horkého J. Kolmanovi-Cassiovi z 27. 2. 1940.

²⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka České slovo – redakce, dopis redakce Českého slova K. Horkému z 6. 3. 1942.

času a také na zdravotní potíže. Redakci také připomněl, že jeho služební ujednání s Melantrichem znělo jen na nepolitické fejetony.²⁸

V červnu 1942 požádal o zdravotní dovolenou a informoval redakci o své ochotě odejít na odpočinek kvůli svým chorobám a také kvůli pocíťované „antipatii vedoucích redakčních činitelů proti generaci tak zvaných starých.“ Šéfredaktor Prokop jakékoli antipatie odmítal. Zdůraznil Horkému nevhodnost jeho posledních fejetonů, které jsou sice míněny dobře, ale „nehodí se však naprosto do dnešní vážné doby“ a „z jejich stylizace na některých místech mohl leckterý slabomyslný mozek – a ty jsou! – dělati závěry naprosto nechtěné. Opakuji, pište své fejetony tak, aby Vaše pero bylo oporou naší politické práce pro český národ.“ Šéfredaktor poznamenal, že Horký nemusí psát články vysloveně politického rázu, žádal však naplňování tohoto cíle. Nabízel zdvojnásobení honoráře. Nicméně Horkého žádosti o zdravotní dovolenou i penzionování bylo zanedlouho vyhověno. V září 1942 byl vyrozuměn o ukončení služebního poměru k Melantrichu ke dni 31. března 1943, a to i s odvoláním na zrušení nedělní zábavné a poučné přílohy *Nedělního Českého slova*.²⁹

Horký se stáhl a pracoval na svých pamětech. Ani potom neupadl v zapomenutí a protektorátní žurnalistika měla nadále zájem ho využít. V dubnu 1944 ho podobně jako jiné novináře oslovil šéfredaktor obnovené *Přítomnosti* E. Vajtauer s žádostí, aby napsal článek, v němž by zavzpomínal na svůj „dlouholetý boj proti bolševictví a proti Hradu“.³⁰ *Přítomnost*, redigovaná v nacistickém duchu jedním z aktivistických novinářů, se neúspěšně snažila těžít z prestiže někdejší Peroutkovy *Přítomnosti*. F. Peroutka byl přítom od začátku okupace vězněn v koncentračním táboře. Nabídku nacistů k redigování nového časopisu roku 1943 odmítl.

Podle kopie odpovědi, kterou si Horký uschoval, byla jeho reakce jednoznačně odmítavá. Článek napsat odmítl se zdůvodněním, že by takové svoje vzpomínky považoval za zbytečné a také za neaktuální. Odkazoval na deset ročníků své *Fronty*

²⁸ Horký dodal, že „měl-li bych psát nějaký článek mimo svou sféru, musilo by to být vždy řádně promyšleno, to se nedá vysypat jen tak z rukávu a obratem pošty, jak si to představujete. Když jsem posledně mluvil s panem šéfredaktorem a stěžoval si mu, jaká zcela nevinná a neškodná slova jsou mi k mému ohromení v mých rukopisech škrtána, řekl mi, že o tom vůbec neví a že se řídí tím, co je mu referováno. Pídí-li se tedy někteří pp. kolegové v mých rozmarňných člancích po hnidách, co všechno by asi shledali v mých člancích vážných? Pochopíte, že nepsal-li jsem celý svůj život pro redakční koš, bylo by bláhové, abych to dělal na stará kolena.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka České slovo – redakce, koncept dopisu K. Horkého redakci Českého slova z 9. 3. 1942 přiložený k dopisu redakce K. Horkému z 6. 3. 1942.

²⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého redakci Českého slova z 11. 6. 1942. Na dopis od redakce Horký připsal: „Po dojití tohoto dopisu mi nezbylo nic jiného než ‚onemocnět‘. To jsem také hned učinil a brzy potom šel jsem do penze.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka České slovo – redakce, dopis šéfredaktora F. J. Prokopa K. Horkému z 12. 6. 1942. O ukončení služebního poměru viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Melantrich, dopis Melantricha K. Horkému z 15. 6. 1942 a z 28. 9. 1942.

³⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Přítomnost – redakce časopisu, dopis E. Vajtauera K. Horkému z 23. dubna 1944.

a další své publikace, kde lze najít všechny odpovědi. „Kdo to sledoval, ten na pětasedesátiletém člověku nemůže chtít, aby se znovu v tom babral, zvláště když po dlouhých bouřlivých plavbách a často velice trpkých životních zkušenostech se konečně dostává aspoň jakž takž k poklidné práci literární na věcech, které po léta odkládal.“ Jeho politické boje byly prý vedeny v době, kdy s V. Dykem a dalšími spolupracovníky byli osamoceni. „Tehdy to byly boje velice nebezpečné, protože otevřeně mířily proti lidem, kteří měli ve státě a v národě nejvyšší moc a vliv, a já s tou malou hrstku přátel jsem musil literárně i existenčně nést všecko riziko i všechny následky svých bojů – a také jsem je nesl. Tehdy bylo kol nás úplně prázdno, tisíce lidí pochvalovalo si skrytě náš zápas, za větrem lichotně poklepávali na ramena, ale veřejně se nás báli, na ulici, v kavárně nebo v divadle se nám vyhýbali jako poznamenaným, což jsme altruisticky chápali, vždyť v určitém tisku se nám říkalo ‚svině chrochtající pod hradem‘. [...] my jsme se bili tváří v tvář s nejmocnějšími, když tady byli a když nám svou mocí mohli škodit – a považoval bych tudíž za mravně velmi laciné a lidsky nedůstojné, ohřívát si v ‚Přítomnosti‘ nebo kdekoli jinde svou starou polívku dnes, když tady nejsou a když mi už škodit nemohou. Tehdy to byl opravdu zápas, dnes by to byla ode mne ubohost.“ Přesně to však aktivističtí novináři od Horkého žádali. R. Novák v *Arijském boji* znovu vyjádřil své přání, aby Horký psal proti Benešovi.³¹

Horký se vedle pamětí soustřeďoval také na svou literární tvorbu, jež byla v době jeho politického angažování v pozadí. Krátce po vzniku protektorátu vyšel roku 1939 jeho soubor fejetonů *Pískání v lese*. Šlo o fejetony vzpomínkové nebo úvahy o obyčejných věcech. Satirické příspěvky autor zařazovat nemohl. Následujícího roku vyšla kritikou kladně přijatá dvousvazková fejetonová sbírka *Plachá dvojice* a roku 1944 kniha fejetonů a sloupků *V tomto zábavném údolí*. Ochetnické společnosti s oblibou hrávaly Horkého starší hry *Baľoh* a *Bejvávalo*. Roku 1940 byl dokonce znovu s úspěchem uveden *Vodopád Giessbach*. Spolu s dalšími dvěma aktovkami se hrál u příležitosti osmdesátých narozenin spisovatele Františka Xavera Svobody ve hvězdném obsazení s Marií Glázrovou a Zdeňkem Štěpánkem v hlavních rolích. Hru uvítal dokonce jedním ze svých pověstných veršovaných rozhlásků E. Bass v *Lidových novinách*. K Horkého literární činnosti v tomto období je ještě třeba dodat, že v prosinci 1944 obdržel, stejně jako řada dalších spisovatelů, 3000 korun jako vnučenou literární subvenci Ministerstva lidové osvěty, vedeného E. Moravcem.³²

³¹ Horký měl podle svých poznámek dokonce připravenou ještě otevřenější a ironickou verzi odpovědi, již však po dohodě s Albertem Pražákem nepoužil, aby neriskoval zatčení. Původní verze byla delší o úvodní odstavec, kde spisovatel píše o svém stárnutí, jak se mu všechno plete, neboť nápis „Přítomnost“ na obálce je vysázen, náhodou asi, stejnými typy, jaké mívala někdejší hradní Přítomnost. „Zapomněl jsem pojednou na všecku současnou skutečnost a v tom okamžiku byla má první myšlenka: ‚Co se to, člověče, děje, Peroutka ti gratuluje k 65. narozeninám.‘ Teprve po otevření obálky jsem se probudil ze svého omylu, ale s tím také přišlo první poznání, jak jsem opravdu už stár, neboť takhle si spléstí dobu může skutečně jen mozek hezky už unavený věkem a prací.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, kopie dopisů K. Horkého E. Vajtauerovi z 29. 4. 1944; Rudolf NOVÁK, *Co jsme ještě četli*, Arijský boj 6. 5. 1944.

1.1. Shrnutí

U příležitosti svých šedesátin byl Horký přijat státním prezidentem Háchou na Hradě. Hácha mu vyprávěl o svém rozhodování v noci z 14. na 15. března 1939 a o dramatu, které tehdy prožíval. Horký si obsah rozmluvy později zapsal, čímž podal cenné svědectví o Háchových pocitech a pohnutkách.

Horký se v době okupace nezpronevěřil svému svědomí a svým zásadám. Nepodleh tlaku aktivistických novinářů, aby navázal na svoje prvorepublikové boje proti Benešovi a proti Hradu, a snášel výpady fašistického tisku. V prvních třech letech trvání protektorátu psal do *Nedělního Českého slova* nepolitické fejetony. Později odešel do penze a věnoval se psaní svých pamětí.

Poměrně aktivní byl Horký v jiných sférách kultury. Aby pomohl zachránit divadlo E. F. Buriana, přijal nabídku stát se předsedou Kruhu přátel D 40. Svou pravicovou osobností zaštitil zjevně levicové divadlo i přes svůj ideový nesouhlas se zakladatelem divadla. Jako lektor a člen dramaturgické rady působil u Lucernafilmu. Vedle toho zasedal v řadě komisí a porot pro udělování literárních a filmových cen.

³² O *Vodopádu Giessbach* viz Našinec, 28. 10. 1940; [Eduard BASS], *Pražský rozhlasek*, Polední Lidové noviny, 16. 11. 1940. O Moravcově subvenci viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 15, koresp. přijatá, složka Min. lidové osvěty, dopis E. Moravce K. Horkému z 30. 12. 1944.

2. Po roce 1945

Po skončení nacistické okupace se K. Horký v osvobozené republice necítil dobře. Vypovídají o tom dopisy starému příteli F. Očenáškovi do USA. Byly takřka zoufalé. Horký v nich žádal o pomoc při vyřizování vystěhování do USA. Obracel se kvůli tomu i na bývalého československého politika K. Perglera. Byl velmi znechucen mravní a politickou situací ve státě. Stěžoval si Očenáškovi, že „zde je prostě k zadušení a nedostaneme-li se odtud, je škoda každého dne, jež bychom ještě žili, pro kulturního a svobodně cítícího člověka tato zem prostě není a pod ní bylo by lépe. Je mi dnes už 66 let, ale duševně se cítím ještě příliš mlád na to, abych svoje kosti chtěl složit v zemi nesvobody. Kdo jednou dýchal americký vzduch, nemůže zemřít jako otrok. Rozumíte mi snad dobře a také dobře mne znáte: nikdy jsem nebyl reakčníkem, slovo ‚pokrok‘ nikdy pro mne nebylo pouhou frází a s duchem doby jsem šel vždy upřímně, proto bych docela rád šel i s duchem sociálních reforem, ale nemohu jít s duchem hnilobné lenosti, korupce, veřejného zlodějstva a národní bezecti.“

Horký byl přesvědčen, že jsou svědky „skutečné národní tragedie“ a „zfalšování dějin“. Cítil se bezmocný, protože „není v naší moci to zastavit, neboť každé slovo stoprocentní pravdy je dnes vyhlášováno za vlastizradu a velezradu, ‚asociálnost‘, a odváží-li se někdo dotknout se jen malíčkem té velestavby politických lží a podvodů, je hned viněn z nadržování Němcům, z ‚kolaborantství‘ a má co dělat, aby i s rodinou se nedostal za mříže a aby ho nepřipravili o poctivě nabytý majetek.“

K Horkého rozčarování z vlastního národa přispívala i skutečnost, že největší nátlak za protektorátu, aby navázal na svou protihradní minulost a psal proti Benešovi a londýnské vládě, na něj činili čeští šéfredaktoři. „Nikoli Němci, ale Češi to byli, kterých jsem se bál nejvíc a kteří by bývali schopni přivést mne třeba na šibenici.“ Po válce to byli opět „Češi, kteří již první den po revoluci se dopouštěli nejhorších lupů našeho národního majetku, kteří do obsazování pohraničí se velikou většinou hnali bez nejmenšího národního ideálu, nýbrž jen jako pustí dobrodruzi, zlatokopové, a je to také česká korupce, lenost a loupežectví, která dovedla dokázat, že za půl roku po revoluci jsme dnes na samičkém pokraji státního bankrotu, ačkoli v pohraničních územích nám spadly po Němcích do klína celé nejnádherněji vybavené průmyslové oblasti“. Horký se pozastavoval nad tím, že to vše se děje za bezmocného přihlížení představitelů státu. Velmi zklamán byl především E. Benešem. Odpustil mu „z vlastenecké povinnosti“ všechny staré osobní křivdy a vítal jeho návrat jako příchod „spasitele, jako mravního chirurga, jako křisitele kleslé národní síly. A jak to vše končí? Do Londýna odcházela historická postava, z Londýna se vrátil tahací panák.“

Také Horkého se dotklo poválečné vyrovnávání účtů. V prosinci 1946 bylo proti němu Ústředním výborem hlavního města Prahy zahájeno trestní řízení pro provinění proti národní cti podle prezidentského dekretu č. 138/45 z 27. října 1945. Jednalo se o jeho podpis na propagačním materiálu Akce národní obrody. Řízení však bylo v květnu 1947 zastaveno, neboť bylo zjištěno, že hnutí bylo v jistém

smyslu vlastenecké. Nicméně Horký prohlašoval, že jeho podpis se na leták dostal bez jeho vědomí.¹

V touze odjet do USA Horký ujišťoval svého amerického přítele, že by mu nebyl na obtíž. Potřeboval od něj jen „afidavit“, potvrzení záruky pro případ povolení vystěhování. Obával se, že by mu vystěhování mohlo ztížit, kdyby došlo k předčasnému prozrazení jeho úmyslu, neboť by na „některých politických místech“ mohla vzniknout obava, že chce v Americe psát proti Benešovi. Na to však nepomýšlel.²

Kvůli špatné zásobovací situaci si Horký Očenáškově stěžoval na nedostatek uhlí, některých potravin a na zadržování peněžních vkladů státem. F. Očenášek mu proto přilepšoval zasiláním balíků s potravinami, cigaretami a dalším zbožím. Nicméně od záměru odjet do USA ho zrazoval a psal mu o tamější katastrofální bytové situaci.³ Kýžený „afidavit“ mu prý poskytnout nemohl. Horkého však myšlenka na odchod z republiky neopustila. Po určitou dobu uvažoval o vystěhování do jižní Ameriky, nebo dokonce do Mexika. Jeho plány mu překazily únorové události roku 1948, kdy moc ve státě uchopila Komunistická strana Československa.

V předúnorové době již Horký neměl žádné stálé redaktorské místo. E. F. Burian mu sice nabídl redigování časopisu *Kulturní politika*, ale Horký to odmítl. Kvůli své potřebě nezávislosti by prý nemohl redigovat list „o jehož obsahu a vůbec vedení by rozhodovaly schůze nějakého redakčního kruhu.“ Burianovi napsal, že je sice v těžké situaci a pevnější zajištění by pro něj bylo důležité, ale jen za žold to dělat nemůže.⁴ Kromě toho, jak již bylo uvedeno, krátce po osvobození složil funkci předsedy Kruhu přátel D 40, tedy divadla E. F. Buriana. Nechtěl si prý „ohřívát svou politickou polívčičku na jeho [Burianových] zádech, zpopularizovaných koncentrákem.“⁵

Jinou neuskutečněnou pracovní příležitostí byla pro Horkého možnost publikování v deníku *Práce*. Z iniciativy A. Pražáka se dohodl s redakcí, v níž pracoval mj. básník Jaroslav Seifert, na spolupráci od 1. června 1947. Ta však ztroskotala hned u prvního fejetonu, který Horký redakci zaslal. Ptal se v něm, proč je záměrně opomíjen J. S. Machar a doufal v nápravu. Redakce fejeton odmítla a přestala s Horkým komunikovat.⁶

¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, sdělení Ústředního národního výboru hlavního města Prahy z 31. 12. 1946 a z 3. 5. 1947.

² LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého F. Očenáškově ze 17. 12. 1945.

³ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, koresp. odeslaná, dopisy K. Horkého F. Očenáškově z 23. 1. 1946, 4. 3. 1946, 30. 11. 1946, 6. 7. 1946, 27. 8. 1946 a 23. 10. 1946.

⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého E. F. Burianovi z 23. 11. 1945.

⁵ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého Kruhu přátel divadla E. F. Buriana z 22. 6. 1945.

⁶ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého A. Pražákově z 29. 6. 1947.

Hlavním Horkého literárním zájmem v této životní etapě byly bezesporu jeho paměti. Měly se stát završením jeho díla. Jejich první díl začal psát již za okupace. Byl to jednak jeho únik před smutnou současností, jednak vyjádření potřeby zachytit to zajímavé ze svého života a podat obraz doby.⁷ Vzpomínal na své dětství, mládí a literární a novinářské začátky v Rokycanech a v Praze. Text má vysokou literární úroveň a typický humor.⁸ Pod názvem *Dýmka míru* byl první svazek připraven do tisku na počátek roku 1948 u firmy Kvasnička a Hampl v Praze. Měla být opatřena ilustracemi a reprodukcemi fotografií. Změna politických poměrů způsobila, že již vytištěná kniha skončila ve stoupě. Byla jedna z prvních, které byly po únoru 1948 takto zlikvidovány.⁹

Tou dobou již Horký pracoval na druhém svazku pamětí s názvem *Zápis-ky věčného žáka* a podtitulem *Štěstí zakázáno*, který zahrnul období od počátků manželství s E. Dürichovou a doby Horkého působení v *Národním obzoru* přes *Horkého týdeník*, *Stopu* a pobyt v zahraničí během první světové války až po návrat do vlasti roku 1921.¹⁰ Dürichovu aféru Horký záměrně pominul s ohledem na literární ráz vzpomínek a odkázal na svou politickou publicistiku. Druhý díl pamětí byl dokončen v červnu 1956. Zůstal v rukopise. Veškeré úsilí o jeho vydání bylo marné. Horký pak již dále v psaní pamětí nepokračoval. Důvodem byla zřejmě skepse z toho, že neviděl reálnou naději na jejich publikování. Zatímco roku 1947 se v doslovu k prvnímu dílu zmínil o svém záměru skončit až „vyličením osobních prožitků a dojmů z doby okupace a květnových událostí“¹¹ a také advokátu Reslerovi psal o zamýšleném třetím dílu pamětí, kam by zahrnul vyprávění o setkání s Háchou po 15. březnu 1939, po dopsání druhého dílu již pokračovat nechtěl.¹²

Druhou Horkého hlavní starostí v poúnorovém režimu byla snaha o zabezpečení rodiny. Dcery i vnuci žili s Horkým a jeho ženou ve společné domácnosti. Potýkali se s nedostatkem peněz. Horký to neopomínal dávat najevo úředním místům a poukazoval na svůj věk a literární zásluhy, situace se však nelepšila. Nevstoupil do KSČ a jeho možnosti publikovat byly po únoru 1948 velmi omezené.¹³ Nějaký

⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, *Dýmka míru*, tiskové obtahy pamětí, s. 7–12.

⁸ Obojí později ocenil v knize *Všecky krásy světa* i J. Seifert. Viz František ČERNÝ, *Horkého Dýmka míru*, Tvar 3, č. 40, 1. 10. 1992, s. 2.

⁹ K. Horký dostal tehdy od nakladatelů tajně několik výtisků. Tamtéž, s. 2. Dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého F. Očenáškovu z 19. 11. 1948.

¹⁰ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, *Štěstí zakázáno*, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn. Ukázky publikoval František Vsetička, viz Karel HORKÝ, *Ze Zápisů věčného žáka*, Tvar 3, č. 32, 6. 8. 1992, s. 12; dále týž, č. 33, 13. 8. 1992, s. 12; dále týž, č. 34, 20. 8. 1992, s. 12; dále týž, č. 35, 27. 8. 1992, s. 12.

¹¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, *Dýmka míru*, tiskové obtahy pamětí, s. 13–14.

¹² LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého K. Reslerovi z 23. 12. 1946; LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv N-Z, *Štěstí zakázáno*, 2. díl pamětí, strojopis s autor. pozn., s. 6.

¹³ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého Z. Ančíkovi z 6. 5. 1949.

čas pracoval jako nakladatelský lektor a literární poradce „pro americké věci“.¹⁴ Na jaře 1949 však dostal výpověď.¹⁵

Knižních publikací se v tomto období Horkému podařilo vydat jen málo. Hned roku 1946 to byl soubor fejetonů *Na neshledanou* (vyšel již za války jako *Pískání v lese*, ale byl proškrtán cenzurou) a o dva roky později výbor mladistvé poezie *Pozdní shledání*, jež byla k vydání připravena již za okupace, ale nebyla povolena. Roku 1954 byl vydán soubor sta fejetonů a črt pod názvem *Cestou necestou*. Vydání předcházelo dlouhé dohadování Československého spisovatele s Horkým o výběr fejetonů a o textové úpravy. Horký musel knihu neustále upravovat a zkracovat – původně byly totiž plánovány dva díly.¹⁶ Fejetony byly posuzovány z hlediska komunistické ideologie. Nejčastější závadou vyřazených fejetonů byla podle nakladatelských posuzovatelů přílišná shovívavost, nebo chybějící vyjadřování k současnosti.¹⁷

Podobné výhrady byly vznášeny také proti Horkého fejetonům, které zasílal tisku. Dříve žádanému fejetonistovi se stávalo to, na co nebyl zvyklý. Redakce mu některé fejetony vracely. Např. v květnu 1955 mu *Literární noviny* nepřijaly fejeton, pracující s paralelou lidského života a houbařské vášně. Vtipnost a nadčasová myšlenka nebyly tím, co doba žádala. Redakce mu vytýkala v motivu bloudění „zlehčování vědomého lidského úsilí“ a „filozofii rezignace“ a ptala se, „kde zůstaly všechny otázky dneška, smysl bojů i bloudění“.¹⁸ Jistý azyl našel Horký od konce padesátých let v *Lidové demokracii*, kde publikoval.¹⁹ Ale i zde mu vraceli řadu příspěvků.

Absurditě doby se nemohl se bránit jinak, než svým sarkasmem. Ilustrativní je jeho dopis adresovaný Svazu československých spisovatelů, který po poskytnutí podpory 2 000 korun požadoval zprávu o výsledcích jeho práce. Horký vysvětlil, že jeho práce v poslední době spočívala v opakovaných úpravách knihy *Cestou necestou*. „Zdálo-li by se snad Svazu, jenž si vyžaduje zprávu o výsledcích mé práce, že za těch 2 000 Kčs bylo těch úprav málo, dovoluji si poznamenat, že

¹⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 19. 11. 1948.

¹⁵ „Patřím sice k autorům okázale již nežádoucím, dokonce samo ministerstvo školství přestalo mi již platit mou čestnou literární penzi a sám Elk za nové národní správy p. Řezáče považoval za vhodné, dát mi dva dny před mou sedmdesátkou výpověď z dosavadního lektorského zaměstnání“. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého Z. Ančíkovi z 6. 5. 1949.

¹⁶ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého Svazu čs. spisovatelů z 5. 2. 1954. Nakladatelský redaktor Vítězslav Kocourek ovšem ve své vzpomínce na K. Horkého vynechal jakoukoli zmínku o průtazích, dohadování o vybraných fejetonech a o spisovatelově znechucení a napsal, že „redakční klání se zkrátka odbylo v pohodě“. Viz Vítězslav KOCOUREK, *Co bylo, bylo*, Literární noviny, č. 17, 25. 4. 1991, s. 16.

¹⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis nakladatelství Československý spisovatel K. Horkému z 29. 6. 1953.

¹⁸ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koresp. přijatá, dopis redakce Literárních novin K. Horkému z 12. 5. 1955.

¹⁹ A. C. NOR, *Život nebyl sen*, s. 743.

se zabývám ještě dalšími úpravami, totiž probírám se znovu v prvním díle svých Pamětí, které byly již vytištěny až na poslední dva archy a před několika lety šly do stoupy.“²⁰ Horký text upravoval, neboť doufal, že nakonec vzpomínky budou vydány, i když třeba až po jeho smrti.²¹

O publikování pamětí nepřestával usilovat až do konce života. Velice mu na tom záleželo. Příslušná místa upozorňoval na jejich politickou nezávadnost.²² Roku 1957 mu nakladatelství *Lidová demokracie* oznámilo, že paměti nemůže vydat pro nedostatek papíru. Následujícího roku však již slíbilo, že jeho *Zápisky věčného žáka* vyjdou.²³ Brzy byla dokonce podepsána nakladatelská smlouva. Nakladatelství se zavázalo vydat první díl nejpozději v roce 1961, druhý díl podle možnosti.²⁴ Závazky však splněny nebyly.

Materiální situace rodiny se nelepšila. Nadále byly pro Horkého a jeho rodinu vítanou pomocí balíčky od přítele Očenáška z USA.²⁵ Rozdíl v jejich životní úrovni byl propastný. Zatímco Očenášek se s manželkou na penzi usadil koncem padesátých let na Floridě, pro Horkého byla další malou ranou roku 1959 informace, že již nebude dostávat měsíční subvenci od Literárního fondu.²⁶

Rodina byla také finančně zasažena zabavením domu v jihočeském Purkarcí, kam jezdila po třicet let na letní byt. Horkého korespondence s místními institucemi v průběhu postupného omezování jeho vlastnických práv až k úplnému vyvlastnění domu je zajímavým příkladem arogance komunistické moci, ale přitom je jen jedním z mnoha stejných příběhů, jaké se tehdy odehrávaly. Výsledkem bylo, že rodina Horkých platila nájemné v domě, který před lety koupila ze svých úspor a splácela.²⁷

Veškerou svou hořkost z potýkání s komunistickým režimem vtělil Horký roku 1963 do dopisu spisovateli Karlu Konrádovi a požádal ho, aby dopis uchoval. Chtěl

²⁰ Neváhal se rozepsat ani o svých finančních těžkostech a návštěvách zastavárny, kam si jeho pes tak zvykl chodit, že tam odbíhá, i když už tam Horký nechodí a zastavárna je zavřená. „Slovem, musím teď zase od základu upravovat jeho výchovu“. Poslední úprava, která ho čeká, bude na cestě k Olšanům, „ale to už, vážení kolegové, nemá co činit s literaturou, neboli s tak zvaným krásným písemnictvím, ani se to již vůbec netýká těch dvou tisíc korun – a proto přátelskou tečku.“ Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého Svazu čs. spisovatelů z 5. 2. 1954.

²¹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého Svazu čs. spisovatelů z 5. 2. 1954.

²² LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis K. Horkého Z. Ančíkovi z 6. 5. 1949.

²³ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis Vydavatelství a nakladatelství *Lidová demokracie* Horkému a z 11. 9. 1958; dále viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis téhož z 20. 7. 1957.

²⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopis Vydavatelství a nakladatelství *Lidová demokracie* Horkému z 26. 9. 1958.

²⁵ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 20. 4. 1955, 18. 9. 1956, 6. 5. 1957, 12. 6. 1958.

²⁶ LA PNP, f. Karel Horký, k. 20, koresp. odeslaná, dopis K. Horkého F. Očenáškoví z 10. 1. 1960.

²⁷ LA PNP, f. Karel Horký, k. D, dopisy MNV v Purkarcí K. Horkému z 19. 3. 1952, 23. 12. 1949, 13. 5. 1961.

vypovědět o svém současném postavení v české literatuře a o tom, jaký poměr má „ústřední orgán českého spisovatelstva k starým autorům, nejstarším členům Svazu [československých spisovatelů], jejichž literární dílo snad není bez významu.“ Byl velice dotčen, že na jaře 1963 odmítly *Literární noviny* jeho článek, který považoval za věcný a nezávadný, a pokořoval ho strohý způsob, jak s ním redakce komunikovala.²⁸

Zážitek ho vedl k zamyšlení „nad tím, jaké je mé postavení v této podivné době“. Připomínal, že doba je mu „cosi dlužna“ a připomínal rok 1938, kdy vystoupil proti tiskovým štvanicím na levicovou literaturu, a svoje angažování v levicovém Kruhu přátel D 40. Navzdory tomu „celý současný režim projevuje mi svou nepřízeň způsobem, který se často rovná až krutosti, nechci-li říci bezcitnosti.“ Měl na mysli vyvlastnění domu, nezdar úsilí o vydání paměti a odmítání dalších prací. Nejbolestnější pro něj byl zákaz studia pro jeho vnuky. Vyzýval k úvaze nad tím, „zda je v mladých lidech povzbuzována příchyllost k straně, berou-li se jim základní demokratická práva, ba i samo lidské právo na trochu radosti ze života.“ Závěrem zdůraznil, že již nic nechce. „Jediné, co bych si od této doby žádal, je už jenom ta slušnost.“²⁹

Nepřízeň režimu znemožnila i rodnému městu K. Horkého, aby vyjádřilo svou úctu svému jedinému žijícímu významnému rodákovi. Osvětová beseda v Ronově nad Doubravou chystala na 5. září 1959 spisovatelovu návštěvu. Byl připraven program s uvítáním a se čtením z jeho díla. Horký se měl podepsat do pamětní knihy města a divadelních ochotníků, navštívit zříceninu hradu Lichnice nedaleko města a na závěr převzít čestné občanství. Celá akce byla těsně plánovaným termínem zrušena. Horký dostal z Ronova telegram o tom, že slavnostní večer nemůže být uskutečněn „z vážných místních příčin“. Náhradní termín mu měl být oznámen.³⁰ Za několik dní se dověděl, že nadřízené politické orgány zakázaly udělit mu čestné občanství. Žádný další termín již stanoven nebyl.³¹

Přesto Horký na své rodné město nezanevřel a několik dní před smrtí, když ležel v nemocnici, žádal svého přítele A. C. Nora, aby ho i s jeho vnuky do Ronova zavezl. Chtěl se tam naposledy projít. K tomu již nedošlo.³² Zemřel 2. března

²⁸ Napsal článek jako výpověď starší generace o jejím vztahu k moderní technice. Článek mu byl vrácen se stručným sdělením, „že nemůže být uveřejněn pro nával naléhavějších materiálů.“ To se ho hluboce dotklo, cítil se uražen, neboť věděl, že takto se vždy odmítaly články „typických obejdů, obtěžujících redakce“ a dovolával se jako jeden z nejstarších členů bývalého Syndikátu spisovatelů a později svazu práva na slušnost. Pokořujícím slovům nemohl ani uvěřit. Viz LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv, dopis K. Horkého Karlu Konrádovi z 30. 6. 1963.

²⁹ LA PNP, f. Karel Horký, k. Rv, dopis K. Horkého Karlu Konrádovi z 30. 6. 1963.

³⁰ LA PNP, f. Karel Horký, kart. Kp Ko Kc, dopis Osvětové besedy v Ronově nad Doubravou K. Horkému z 25. srpna 1959 a přiložený telegram.

³¹ A. C. NOR, *Život nebyl sen*, s. 510. Nor událost datuje mylně do roku 1964.

³² Tamtéž, s. 510.

1965 v Praze, v nedožitých osmdesáti šesti letech.³³ O vydání prvního svazku jeho pamětí se znovu uvažovalo ve druhé polovině šedesátých let.³⁴ Vydány však nebyly.

2.1. Shrnutí

V české společnosti se po Horký osvobození necítil dobře. Byl znechucen její politikou a mravní situací, a proto se snažil o vystěhování do USA. To se mu nepodařilo. Po únoru 1948 jeho odpor k novým poměrům ještě zintenzivněl. Jeho možnosti publikovat byly značně omezovány. Špatně snášel, že byly některé z jeho fejetonů odmítány. Nepodařilo se mu dosáhnout ani vydání pamětí, na kterých mu nejvíce záleželo. Jejich první díl skončil dokonce krátce po únoru již vytištěný ve stoupě. S arogancí komunistického režimu se Horký nikdy nevyrovnal.

³³ Nekrology viz např. František ČERNÝ, *Karel Horký*, Divadelní a filmové noviny, 14. 4. 1965, s. 2; gt, *Kurzíva na rozloučenou*, Lidová demokracie, 3. 3. 1965; V. LACINA, Literární noviny, 13. 3. 1965, s. 10.

³⁴ LA PNP, f. Karel Horký, k. Kp Ko Kc, dopis Východočeského nakladatelství Hradec Králové E. Horké z 24. 5. 1966.

Závěr

Publicista a spisovatel K. Horký patří k pozoruhodným, i když poněkud kontroverzním osobnostem české společnosti první poloviny 20. století. Již před první světovou válkou si získal uznání jako brilantní fejetonista. Byl také znám jako neúnavný zakladatel a vydavatel časopisů, bojovník proti společenským nešvarům a za spravedlnost. Temperament, vášnivá bojovnost bez ohledu na důsledky, cit pro morálku a bytostná potřeba hájit všechny, jimž bylo ukřivděno, to byly jeho hlavní povahové rysy, které ho předurčovaly k tomu, aby nestál stranou společenského a politického pohybu, často přímo bojů. Z nich největší byl jeho téměř dvě desetiletí trvající boj proti T. G. Masarykovi a E. Benešovi. Celoživotně ho ovlivnil. Je velmi zajímavé sledovat životní a názorové peripetie, jež k němu Horkého vedly a také to, jak si v něm počínal.

Horkého nepoddajná povaha se projevovala již v dětství. Nedokončil studia na gymnáziu, a proto byl nucen si doplňovat vzdělání později jako samouk. Pobyt v královéhradeckém semináři Borromeu za studií koncem 80. a v první polovině 90. let 19. století přispěl k jeho odporu ke katolické církvi. Nebylo náhodné, že jeho první kritické články útočily právě na seminář a že později podlehl módním antiklerikálním náladám.

Po jistém tápání a konfliktech s rodinou se rozhodl pro nejisté povolání literáta. Z východočeského městečka odešel do Prahy, ale nepodařilo se mu uchytit se v žádné redakci. Jeho prvním stabilním působištěm se nakonec staly Rokycany, kde pracoval jako redaktor krajského listu *Žďár*. Zde nabýval prvních redaktorských zkušeností. Se svou potřebou naprosté tvůrčí svobody a samostatnosti a se svou konfliktní povahou se však nehodil do zaměstnaneckého poměru a zanedlouho si založil první ze svých vlastních časopisů. Již název *Kramérius* napovídal, že mladý redaktor byl přesvědčen, že koná buditelskou práci. Chtěl měnit společnost kritickými články. Bojoval proti měšťáctví a projevovat sympatie sociálnímu boji dělníků. Dělnické strany s jejich časopisy u něj ovšem vyvolávaly odpor. Vytýkal jim plané schůzování a hlavně frázovitost.

Politicky tehdy tíhl k realismu a byl obdivovatelem jeho vůdce T. G. Masaryka. Jako mnoho mladých vzhlížel k dalšímu z realistů, společensky kritickému básníkovi J. S. Macharovi, jehož se mu podařilo získat jako přispěvatele do *Kraméria*. Po vzoru realistického *Času*, pokračoval v antiklerikálních výpadech. Dokonce vystoupil z katolické církve. Odpor k ní v něm posilovala četba díla K. Havlíčka Borovského, kterého velmi obdivoval.

Jako začínající vydavatel časopisu si Horký nepočínal právě profesionálně. Kvůli nedostatku peněz a sebekázně se mu nedařilo dodržovat periodicitu časopisu a uchyloval se k vydávání dvojčísel. Na čas dokonce vydávání *Kraméria* úplně přerušil kvůli své cestě po Evropě. Zanedlouho po obnoveném vydávání ho byl roku 1906 nucen zastavit. Vlastní vydavatelské podnikání však opustil jen na tři roky. Po krátkém působení v Kočího *Národním obzoru* a ve Vilímkových *Humoristických listech* začal roku 1909 vydávat svůj *Horkého týdeník*. To již byl populárním a uznávaným fejetonistou. Na týdeník navázal čtrnáctidenní literární revuí *Stopa*,

jež se stala vrcholem jeho předválečné činnosti. Vybuďovala si dobrou pozici a byla oblíbená zvláště mezi studenty. Podporovala moderní literární trendy a poskytovala možnost publikovat mladým začínajícím autorům. Bezspornu nejznámější z těch, které Horký uváděl do literatury, byli bratři Čapkové. *Stopy* jim umožnila prosadit se v pražských intelektuálních kruzích.

Navzdory úspěchům *Stopy* Horkého stále pronásledovaly finanční potíže. Aby zlepšil rodinný rozpočet, rozhodl se přesídlit i s rodinou do Paříže. Snažil se pokračovat v redigování *Stopy* na dálku, ale časopis skomíral. Jeho definitivní konec způsobilo vypuknutí první světové války.

Protože byl Horký v Paříži občanem nepřátelského státu, odjel s rodinou do neutrálního Španělska. Byli bez prostředků, a proto pobírali podporu od rakousko-uherského konzulátu. Úřadům se prezentoval jako loajální občan v době, kdy se začal pod vedením T. G. Masaryka formovat zahraniční protirakouský odboj. Aby se Masarykovo odbojové vedení mohlo prohlašovat za reprezentanta národa, bylo třeba, aby do zahraničí odešel některý z domácích politiků. Proto ho v květnu 1915 do exilu následoval agrární poslanec Říšské rady a tchán K. Horkého J. Dürich. V listopadu téhož roku připojil Dürich svůj podpis na prohlášení Českého komitétu zahraničního, které bylo prvním otevřeným vystoupením odboje s požadavkem samostatného československého státu. Po tomto aktu Horký konzulátní podporu vypověděl.

Již několik měsíců předtím vedení zahraničního odboje uvažovalo o tom, jak využít Horkého nepopiratelný potenciál a žurnalistické nadání. Masarykův spolupracovník L. Sychrava měl v úmyslu na základě dohody s Masarykem Horkého vyzvat, aby se přestěhoval do Švýcarska a pracoval pro chystaný tiskový orgán odboje. Tehdy se však jako zásadní problém ukázala zmíněná konzulátní podpora. Kvůli ní se Sychrava rozhodl Horkému tuto spolupráci nenabídnout, neboť soudil, že se Horký podporou zkompromitoval tak, že by diskreditoval i odboj. Horkému přitížily také články, které posílal do pražského *Práva lidu* a které byly interpretovány jako protifrancouzské.

Horký měl o zapojení do odboje přirozeně zájem. Toužil pracovat pro vlast. Cítil se k tomu povolán a poněkud neskromně se považoval za jediného schopného českého žurnalistu za hranicemi. Zásadní roli však také hrály existenční důvody, neboť svým psaním potřeboval živit rodinu. Koncem roku 1915 sám vystoupil se svým protirakouským stanoviskem v emotivním letáku *Ted' anebo nikdy!*, jímž plamenně vyzýval Čechy doma k odporu proti Rakousku a rozhořčoval se nad jejich zotročením. Vyslovil podporu a uznání Masarykově zahraniční akci. Byl přesvědčen, že právě takový apel doba žádá a zaslal ho k otištění L. Sychravovi a L. Benešovi. Narazil na odmítnutí, které ho hluboce zklamalo a zasáhlo. Sychrava trval na tom, že pobírání podpory je nepřekonatelnou překážkou. Beneš s ním v zájmu zahraniční akce souhlasil. Nicméně apel nakonec vytiskli američtí Češi, s nimiž byl Horký v kontaktu. Benešův a Sychravův odhad se ukázal jako špatný. Apel měl velký ohlas. Podněcoval Čechoameričany k přispívání do sbírek na zahraniční odboj a české zajatce v Rusku povzbuzoval k tomu, aby vstupovali do legií. Dokonce

se dostal i do Čech, kde byl opisován. Úspěch apelu musel Horkému potvrdit, že na něm byla spáchána křivda. Půl roku si podrážděně v dopisech s Benešem vysvětlovali svá stanoviska. Nakonec došlo k usmíření a Horký zasílal L. Sychravovi své články, i když si ho nevážil. Benešovi ve skutečnosti neodpustil a přestal mu důvěřovat.

T. G. Masaryk celou půtku sledoval spíše z povzdálí. I přes Horkého pobírání konzulátní podpory měl zájem o jeho spolupráci, neboť si uvědomoval, že schopných lidí zahraniční odboj nemá nazbyt. Ovšem pod dojmem Horkého vášnivých a uražených výpadů změnil názor. Horký totiž nebojoval jen o takové zapojení do odboje, které by považoval za adekvátní, ale také rozhlašoval, že je přesvědčen, že jsou v USA zpronevěřovány peníze se sbírek, jimiž američtí krajané financovali Masarykovu akci. Masaryka Horkého sklon k unáhleným soudům odpuzoval. Usoudil, že jde o člověka „rozčileného“, neschopného soustavné a klidné práce, kterou zahraniční akce žádala, a doporučil Benešovi, aby ho k další spolupráci nezval.

Horký po svém zklamání odjel hledat uplatnění mezi krajany do USA. Jeho výchozí pozice byla nadějná. Byl tam znám jako obratný novinář a dobrý spisovatel. Za podpory tamějšího odbojového orgánu Českého národního sdružení založil Horký v USA další ze svých vlastních časopisů a pojmenoval ho *Poděbradka*. Na jeho stránkách hodlal vlastenecky povzbuzovat krajany a agitovat pro Masarykovu akci. Jeho souhra s oficiálním vedením odboje trvala jen několik měsíců. Blížila se definitivní roztržka. Její příčinou byla tzv. Dürichova aféra. Došlo k ní poté, co byl Horkého tchán vyloučen z oficiálního vedení odboje a k tomu i nařčen z nečestného jednání.

Horký byl pobouřen tím, jak se s jeho tchánem zacházelo. K tomu se znovu probudila jeho osobní zatrpkllost z neuplatnění a výsledkem byl v červnu 1917 vydaný nevybíravě útočný politický pamflet proti E. Benešovi s názvem *Dyrichův národ a Benešovo obecenstvo*. Brožurou páčil mosty. Smíření již nebylo možné. Za viníka všeho špatného v odboji označil E. Beneše. Zatím vyjadřoval svou náklonnost a úctu T. G. Masarykovi, ale to se změnilo na jaře 1918 po osobním setkání při Masarykově pobytu v USA. Horký byl tehdy z Masaryka zklamán a část viny za negativní jevy v odboji začal hledat i u něj. Následujícího roku na Masaryka, tehdy již prezidenta republiky, zaútočil v další ze svých brožur – tato nesla název *Z vašich rukou!* Masarykovi a ostatním vůdčím osobnostem odboje mimo jiné vytýkal, že si přisvojili zásluhy o samostatný stát. Horký však tyto zásluhy připisoval výhradně legionářům. Toto stanovisko ho později sblížilo s nacionalistickou protibenešovskou a protimasarykovskou opozicí.

Dürichova aféra pozicí Masarykova vedení protirakouského odboje neotřásla. Horký svým pamfletem vyvolal diskuse v krajanském tisku a rozdělil čechoamerické krajany na svoje příznivce a odpůrce. Kampaň mohla ohrozit úspěch sbírek na zahraniční odboj, větší vliv ale neměla – na Horkého stranu se nepostavil žádný ze zodpovědných činitelů odboje v krajanském hnutí.

Pro Horkého však měla aféra naprosto zásadní a zlomový význam. V protirakouském odboji ho odsunula do opozice proti části jeho oficiálního vedení (zpočátku kromě T. G. Masaryka). *Poděbradku* začal využívat jako zbraň v osobních bojích aféry a o jakémkoliv pozitivním přínosu pro protirakouský odboj již je třeba pochybovat. Aféra ho také uvrhla do nemilosti u větší části amerických krajanů. S tím bezprostředně souvisely jeho existenční potíže. V těžké situaci našel velkou oporu u čechoamerických dělníků. Mezi nimi bylo nejvíce jeho příznivců. Podporovali ho a kupovali si jeho knihy. Horký k nim cítil vděčnost a nechal se ovlivnit i ve svém politickém názoru. S dělnickým úsilím o zlepšení sociálních podmínek sice souhlasil již dříve, roku 1919 však začal otevřeně vyjadřovat sympatie bolševickému Rusku. Horkým vyhlášenou levicovou politickou orientaci je tedy třeba také přičíst k důsledkům aféry.

Masaryk a Beneš se zatím vrátili do vlasti a sklízeli plody svého úsilí o samostatný stát. Zato Horkého pověst v Čechách silně utrpěla. Důsledky aféry přirozeně zasáhly i sem a určily jeho místo kritika a opozičníka. Byl mu vytýkán jeho boj proti vůdcům odboje, který byl navíc mylně interpretován jako boj proti republice. Jeho příklon k bolševismu také budil odpor. Když se začátkem roku 1921 vrátil do Čech, cítil se osamocený a ignorovaný. Podporu levice, v jejíž prospěch chtěl psát, očekával marně. Hodlal navázat kontakt s dělnictvem podobně jako v USA, a proto se ucházel o přízeň komunistů. Dokonce je volil. Narazil však na jejich nezáměr. Byl pro ně nepřijatelný kvůli svému příbuzenství s agrárním poslancem J. Dürichem a proto, že se údajně nedostatečně distancoval od buržoazní třídy.

Ve snaze přiblížit v Čechách svoji činnost z dob odboje vydal Horký knížku své publicistiky z ciziny s názvem *Vlast*. Její předmluva vzbudila velkou pozornost tisku. Horký se v ní totiž vyznal se svého obdivu k vůdci bolševiků V. I. Leninovi. Kromě toho se také vrátil k Dürichově aféře. Zmírnil svoje dřívější radikálně odsuzující postoje vůči E. Benešovi. Stále měl k němu výhrady, ale již mu neupíral určité zásluhy a schopnosti. Svou kritiku naopak ve větší míře adresoval T. G. Masarykovi, kterého obviňoval z pěstování kultu své osoby. Po vydání brožury vznikla v tisku diskuse o Horkého činnosti v odboji a o jeho morálním oprávnění kritizovat T. G. Masaryka a E. Beneše.

Koncem roku 1922 došlo k určitému vnějškovému zahlazení důsledků Dürichovy aféry. Horký inicioval smíření s T. G. Masarykem, aby dosáhl satisfakce pro svého tchána J. Düricha, na němž lpěla z doby jeho účasti v odboji obvinění z nečestnosti. Po jednáních Masaryk uznal, že Dürich nebyl nečestný ani zjištěný. Horký na oplátku prohlásil, že jeho výpady v době odboje byly přehnané a mnohdy nepodložené důkazy. Na čtyři roky potom složil zbraně a zdržel se útoku proti Masarykovi a Benešovi. Jeho rozhodnutí bylo ryze účelové – šlo mu o uznání satisfakce pro Düricha. Jeho skutečné přesvědčení a přetrvávající výhrady k oběma osobnostem se projevily roku 1926. Několik měsíců před volbou prezidenta vydal brožuru *Masaryk redivivus?*, v níž polemizoval s názorem K. Čapka, že o osobě prezidenta by se před volbami nemělo vůbec diskutovat a v níž znovu vystoupil se svou kritikou T. G. Masaryka a E. Beneše.

V této kritice hodlal pokračovat. Jak bylo jeho zvykem, pro svobodné vyjadřování svých názorů založil časopis. Několik měsíců po vydání brožury, těsně před prezidentskými volbami na jaře 1927, založil týdeník *Fronta*. Poněkud překvapivé bylo, že společně s ním časopis zakládaly také dvě osobnosti české pravice, nacionalisté V. Dyk a L. Borský. Oni dva také formulovali program nového týdeníku a určovali jeho ideový směr. Ještě před dvěma lety volič KSČ Horký se tak náhle ocitl ve společnosti osobností známých svou vyhraněně pravicovou orientací a integrálním nacionalismem. Dyk a Borský měli přesto s Horkým něco společného – byl to ostře kritický postoj k Masarykovi, Benešovi a jejich okolí, jinak také k tzv. Hradu či „vedlejší vládě“. Právě kvůli tomuto společnému zájmu se dva teoretici nacionalismu a schopný žurnalista spojili.

Klíčem k pochopení Horkého přechodu od levice k pravici je osvětlení jeho skutečných priorit. Na prvním místě u něj zcela nesporně stála hlediska morálky a cti. Ta byla pro něj důležitější a směrodatnější než politické principy a programy, jimiž se ve své publicistice prakticky nezabýval a nepromýšlel je. Ve *Frontě* se setkal s osobnostmi, jež měly pestrhou politickou minulost a pocházely z různých částí politického spektra. Pro něj bylo podstatné, že se hodlaly spojit v boji, který považoval za nanejvýš morální a potřebný – v boji proti T. G. Masarykovi a E. Benešovi. Jeho přichylnost k levici či později k pravici byla jen vnějškovým projevem jeho hledání spolubojovníků, nikoliv odrazem převratné vnitřní změny světového názoru.

Horký, Dyk a Borský *Frontu* zakládali především jako zbraň v boji proti jedné z interpretací vzniku samostatného státu, kterou nazývali osvoboditelskou nebo osvobozeneckou legendou. Podle této interpretace měly největší zásluhy o samostatnost náležet Masarykovi a Benešovi diplomatickému vedení zahraničního odboje. Autoři *Fronty* naproti tomu razili přesvědčení, že prvořadý význam měla existence a boje československých legií a „domácí akce“ 28. října 1918. Toto pojetí vyplývalo z filozofického pohledu na svět, jaký měli oba vůdčí ideologové *Fronty* V. Dyk a L. Borský. Dyk věřil ve věčné potýkání českého a německého živlu a obával se ohrožení národa. Borský jako stoupenec biologické filozofie považoval za životně důležité pěstovat jeho sílu a odolnost. Oba byli přesvědčeni, že je třeba budovat silný a národní stát. K tomu bylo nutné zdůrazňovat vojenské tradice a bojového ducha národa a posilovat národní sebevědomí. Proto odmítali upínání se k mírumilovným filozofům českého středověku, které patřilo ke „státní ideologii“ první republiky. Jako ohrožení vnímali požadavky národnostních menšin vůči státu. Zvláště varovali před ústupky menšině německé. Nejradikálněji proti ní vystupoval V. Dyk. Borský, Dyk a další autoři *Fronty* chápali republiku jako národní stát v etnickém smyslu, kde by měl mít státní národ výsadní postavení. V souladu s těmito idejemi také formulovali program *Fronty*.

Z nacionalismu hlavních protagonistů *Fronty* vycházela témata, která stála v centru její pozornosti. Kromě již zmíněného boje proti osvoboditelské legendě, za silný a národní stát či proti vyzdvihování humanistických českých filozofů se *Fronta* kriticky zaměřovala na zahraniční politiku E. Beneše. Napadala její orientaci

na západní mocnosti a zvláště na Francii. Nesouhlasila s Benešovým stylem diplomacie a soudila, že tímto způsobem nelze zajistit národní bezpečnost a uchování samostatnosti. Zvláště L. Borský poukazoval na Benešovu naprostou neschopnost a zdůrazňoval jeho neúspěchy. Všechny jeho pokusy o přispění k budování systému kolektivní bezpečnosti v Evropě interpretoval jako fiasko. Přitom sám žádnou pozitivní alternativu, kromě nabádání k sebevědomí a bojovnosti, nenabízel. O jinou, ovšem nereálnou koncepci zahraniční politiky se ve *Frontě* pokoušeli J. Chlubna a F. Schwarz, kteří doporučovali orientaci na slovanské státy v čele s Ruskem. Věřili, že bolševismus v Rusku padne.

Fronta v tomto období nepřiznávala Benešovi ani Masarykovi skutečný zájem o prospěch státu. V Masarykově případě svůj názor projevila se vši rozhodností hned po svém vzniku, když vystupovala proti jeho zvolení do prezidentského úřadu. U Beneše zase upozorňovala vedle chybného vedení zahraniční politiky také na jeho intrikánské metody. Na vnitropolitické scéně sledovala průběh a vývoj afér, v nichž byly politicky odstraňovány osobnosti oponující Hradu – především K. Pergler, J. Stříbrný a R. Gajda.

Horký přenechával psaní ideově nosných článků svým spolupracovníkům. Jeho doménou zůstávaly jako vždy fejetony. Někdy se v nich zabýval politickými tématy a snažil se do nich zakomponovat myšlenky propagované Dykem a Borským, mnohdy však byla jejich hodnota hlavně literární. Jeho osobním a stále otevřeným tématem byla Dürichova aféra, jejíž detaily připomínal při každé vhodné příležitosti. Ve svém protibenešovském boji byl zvláště hrdý na úspěch svého fejetonu *Starosta Lišák*, v němž ironicky napadal údajnou Benešovu touhu po prezidentském úřadě za každou cenu.

Fronta o sobě prohlašovala, že je nezávislý list. Politicky neutrální však nebyla. Neskrývala sympatie k agrární straně. Agrárního politika M. Hodžu uznávala jako politika evropského formátu a protipól E. Beneše. M. Hodža stál ostatně spolu s agrárním senátorem J. Vraným u počátků *Fronty*, kdy pro ni zajistili nemalé finanční částky. Výdaje na vydávání *Fronty* byly značné – koncem roku 1928 týdeník vycházel v nákladu 3 450 výtisků. Když agrární subvence ustaly, stěžoval si majitel a vydavatel *Fronty* A. Neubert na její prodělečnost a dal Horkému výpověď. Od podzimu 1929 proto přešla *Fronta* do majetku K. Horkého. V těchto souvislostech není bez zajímavosti, že Horký byl nejpozději od roku 1929 členem agrární strany.

Právě blízkost *Fronty* agrární straně vadila národně demokratickému senátorovi Dykovi. Když zpozoroval před parlamentními volbami na podzim roku 1929 zřetelný příklon *Fronty* k ještě méně přijatelné politické straně, k novému Gajdovu a Stříbrného politickému uskupení Lize proti vázaným kandidátním listinám, s *Frontou* se rozešel. Když ukončil svou spolupráci také L. Borský, lze mluvit o ukončení prvního období *Fronty*. Byla to etapa velmi pozoruhodná. Vyznačovala se myšlenkovou vyhraněností díky uceleným koncepcím V. Dyka a L. Borského,

ale také velkým negativismem a přepjatostí, zvláště v člancích L. Borského. Odchod nejvýznamnějších spolupracovníků *Fronty* během jejího třetího ročníku nutně znamenal změnu tváře časopisu.

Již před jejich odchodem se dostával ve *Frontě* do popředí muž z okolí J. Stříbrného a bývalý národní socialista F. Schwarz, jenž se nyní stal nejvýraznějším mluvčím *Fronty* až do roku 1933. Sbližoval ji se zmíněnou Ligou proti vázaným kandidátním listinám, později s Národní ligou. Další profilující osobností *Fronty* byl F. Hlaváček po své rezignaci na funkci generálního tajemníka národně demokratické strany. Do *Fronty* psaly i další méně významné osobnosti z krajní pravice nejen z okruhu Stříbrného, ale také z okolí fašistické Vlajky.

Tento kurz Horký se svou *Frontou* nastoupil pod vlivem povzbudivého výsledku ligy v podzimních parlamentních volbách. Nabyl dojmu, že liga získá vliv a právě ve spojení s ní bude jeho boj proti „velikému falzu“, tedy proti osvoboditelské legendě, nejúčinnější. Poslanecké mandáty ligistů Gajdy, Perglera a Stříbrného pro Horkého znamenaly naději na změnu. V takové situaci neváhal ve svém hledání spolubojovníků proti Hradu pokračovat dál napravo a spolupracovat s J. Stříbrným. Za jeho Národní ligu dokonce na podzim 1931 úspěšně kandidoval v pražských obecních volbách a poprvé tak vstoupil aktivně do politiky. Straníkem ligy se nestal, nicméně utužil svůj svazek tím, že přijímal od Stříbrného finanční podporu *Fronty*.

Navzdory kontaktům s Národní ligou, jež postupně nabývala fašizujících rysů, nelze Horkého označit za fašistu. Ve skutečnosti v lize hledal spojence proti Hradu a sympatizoval s Perglerem i Stříbrným, neboť byli kvůli svému oponentství vůči Hradu v obtížném postavení. Kromě boje za slovanskou Prahu však nepřevzal do své publicistiky prvky ligistického programu. Projevoval jistý respekt k Mussolinimu a obdiv k Hitlerovi v prvních letech po jeho nástupu k moci, ale po nacistických čistkách v kultuře a antisemitských výpadech nacistického režimu se od těchto sympatií v roce 1935 distancoval. Proti jeho zařazení mezi fašisty mluví nejsilněji jeho mnohokrát projevený odpor k antisemitismu. Tento postoj byl také oceňován českými židy. S tím kontrastuje jeho obhajoba antisemitské revue *Vlajka* poté, co byla zastavena. Jeho vystoupení vyznívá jako protest proti perzekuci tisku, aniž by se přitom s antisemitismem *Vlajky* jakkoli vyrovnal. To ukazuje na určitou politickou naivitu či nedůslednost a znovu na to, že jeho prioritním zájmem byla obrana napadaných a boj za spravedlnost za každou cenu. Politické koncepce a programy pro něj nebyly rozhodující. Jeho propojení Národní ligou bylo patrné jen v první polovině 30. let, v době její postupující fašizace se od ní odklonil.

Obdobně je zřejmé, že Horkého nelze pokládat ani za nacionalistu jen proto, že ve *Frontě* poskytl nacionalistům prostor pro vyjádření. On sám ve své publicistice jako integrální nacionalista nevystupoval. Zajímaly ho především konkrétní morální problémy ve společnosti a v politice.

Fronta byla vzhledem ke svým spolupracovníkům v první polovině 30. let listem krajní pravice, nikoli však extremistickým. Účast vlajkařů se projevovala

zařazováním obhajob pravosti *Rukopisu královédvorského a zelenohorského*. F. Schwarz a F. Hlaváček na počátku 30. let projevovali ve *Frontě* sympatie k italskému fašismu, nebyl to však hlavní směr týdeníku. Soustavně autoři *Fronty* brojili proti socialismu a bolševismu. V centru jejich pozornosti také zůstávaly aféry Gajdova, Stříbrného a Perglerova jako příklady intrik E. Beneše.

V první polovině 30. let *Fronta* pokračovala ve zdrcující kritice jeho zahraniční politiky. Vedena narůstající obavou z ohrožení republiky kritizovala její profrancouzskou orientaci a vystupovala proti Briandově plánu Panevropy, stejně jako proti Tardieuovu plánu Dunajské federace. Zejména F. Hlaváček psal o E. Benešovi ve stejném duchu jako dříve L. Borský. Líčil ho jako naprosto neschopného diplomata. Jako alternativu zahraniční politiky se ve *Frontě* snažili J. Vondráček a F. Hlaváček propagovat naprosto nereálnou orientaci na Polsko.

Od poloviny 30. let ovšem došlo k zásadní změně kurzu *Fronty*. Po nástupu E. Beneše do prezidentské funkce si začala *Fronta* pochvalovat politické uvolnění a zmírnění cenzury. Ustaly její útoky na E. Beneše, jeho prezidentství bylo vysloveně kladně hodnoceno. Zatímco dříve ho Horký obviňoval, že nemá vztah k národu, náhle u něj nalézal sepětí s národem, zdůrazňoval jeho češství a vyjadřoval mu důvěru. Naproti tomu odstup si nadále udržoval od T. G. Masaryka a nepřestával vystupovat proti mýtům o jeho hlavní zásluze o republiku.

Benešovým nástupem do úřadu prezidenta skončilo ve *Frontě* období naprosté negace československé zahraniční politiky. *Fronta* začala podporovat Hodžův plán tzv. dunajské unie, který počítal se zajištěním bezpečnosti v Evropě za spolupráce mezi Malou dohodou a státy římského paktu. Tuto myšlenku potom *Fronta* vytrvale propagovala, i když se Malá dohoda fakticky rozpadala. V souvislosti s Hodžovým plánem začal F. Hlaváček ve *Frontě* prosazovat zahraničněpolitickou orientaci na Itálii.

Vedle zahraniční politiky byla s rostoucí intenzitou pro *Frontu* prioritní problematika československých národnostních menšin. Stát byl podle *Fronty* k menšinám přehnaně velkorysý. *Fronta* stále zdůrazňovala nutnost udržet národní charakter státu a s obavami sledovala zhoršující se národnostní poměry v českém pohraničí. Soustavně upozorňovala na nacionální útisk ze strany stoupenců Henleinovy Sudetoněmecké strany, jemuž tam byli Češi vystaveni.

Na druhou stranu *Fronta* v první polovině 30. let podporovala národní uvědomění slovanských obyvatel republiky. Souhlasila se slovenským úsilím o autonomii a neobávala se, že by ohrožovalo republiku. Podobně chtěla bránit Karpatorusy před počesťováním.

Když ve druhé polovině 30. let vzrůstal pocit ohrožení státu, povzbuzovala *Fronta* národní sebevědomí. Nejenom že již nevystupovala s nekompromisní kritikou představitelů státu, ale dokonce jim dávala najevo svou důvěru. Poslední roky první republiky tedy zastihly *Frontu* na odlišných pozicích, než jaké zaujala po svém založení. Nacionalistickou orientaci si uchovala, ale její dikce působila jinak. Přepjatost a negativismus prvních let vystřídal zřejmá snaha prospět státu. *Fronta* byla v této době důstojným protihráčem demokratické *Přítomnosti* F. Peroutky.

Oba týdeníky na sebe během 30. let často reagovaly, citovaly se a polemizovaly spolu. *Fronta* se koncem 30. let posouvala blíže politickému středu a byla akceptována a citována svými někdejšími odpůrci např. z *Českého slova*.

Podobně přijatelný byl nyní také K. Horký. V politické brožuře *Deset let od smrti Josefa Düricha* z roku 1937 uzavřel definitivně svoje protimasarykovské a protibenešovské období a zásadně přehodnotil svůj pamflet *Dürichův národ a Benešovo obecnstvo*. Uznal, že vycházel z mylných informací a že jeho text byl příliš útočný. Trval sice na Dürichových kladných charakterových vlastnostech, ale shledal, že se nehodil k odbojové práci a vyjádřil jisté pochopení pro konání ostatních vedoucích činitelů odboje. Brožurou Horký demonstroval zásadní zmírnění svých postojů. Jeho postavení v české žurnalistice se změnilo, což se projevilo i tím, že začal přispívat do *Národních listů* a do *Pražského ilustrovaného zpravodaje*.

Po Mnichovu se *Fronta* přiblížila demokratickému a levicovému tisku svým kategorickým odmítáním tiskových štvanic, které rozpoutala pravice. V době celonárodní deprese byly namířeny především proti E. Benešovi a proti všemu, co symbolizovalo první republiku. *Fronta* a Horký se na rozdíl od jiných nehodlali vracet ke své argumentaci z dob nejostřejších protibenešovských bojů, a to ani k Dürichově aféře. Horký vystoupil proti čistkám v kultuře, za což sklidil uznání demokraticky a levicově orientovaných intelektuálů, včetně F. Peroutky, ale také kritiku pravicové publicistiky. Je třeba rovněž zmínit jeho odpor k antisemitismu, který nepřestával i v této vypjaté době projevovat.

Nicméně i *Fronta* se nad chybami první republiky zamýšlela. Viděla je především v Benešově zahraniční politice a v politickém stranictví. Souhlasila s redukcí počtu politických stran ve druhé republice a podporovala Stranu národní jednoty.

Vydávání *Fronty* Horký ukončil 6. dubna 1939, tedy krátce po začátku nacistické okupace. *Fronta* právě dovršila svůj desátý ročník. V protektorátních podmínkách by ji Horký již nemohl využívat ke svobodnému vyjadřování svých názorů. Po jejím ukončení nastoupil jako redaktor do Melantricha. Psal nepolitické fejetony do *Nedělního Českého slova*. Neslevil ze svých morálních zásad a nepodleh tlaku aktivistických novinářů, aby navázal na svoje prvorepublikové boje proti Benešovi a proti Hradu. Kvůli tomu musel snášet výpady fašistického tisku, který volal po jeho někdejší bojovnosti. Po třech letech Horký odešel do penze a věnoval se psaní svých pamětí. Projevem jeho rytířství byl fakt, že se na žádost E. F. Buriana stal předsedou Kruhu přátel D 40. Tím svou pravicovou osobností toto levicové divadlo zaštitil a pomohl ho na nějaký čas zachránit.

Největším přáním K. Horkého po osvobození bylo vystěhovat se z Čech do USA. Byl znechucen politickou i mravní situací ve společnosti demoralizované šesti lety nacistické okupace. Jeho úsilí nebylo úspěšné. Byl nucen zůstat v Čechách a čelit nepřízni komunistického režimu, nastoleného v únoru 1948. Musel se vyrovnávat s omezováním možnosti publikovat i s nedostatkem rodinných financí. Těžce nesl aroganci, s jakou vůči němu režim vystupoval.

Ústředními tématy posledního dvacetiletí života někdejšího „rytíře fejetonu“ byly již jen dva zápasy, mnohem skromnější než ty dřívější. Již nebojoval o lepší společnost a politiku. Bojoval o vydání svých vzpomínek, své životní bilance, a o prosté zabezpečení své rodiny. Ve všech předchozích režimech – s výjimkou anomálie okupace – si našel své místo, vyjadřoval se svobodně. Až režim komunistický dokázal neúnavného, ale přece jen stárnoucího bojovníka v podstatě umlčet a nechal ho promluvit jen sporadicky v krotkých fejetonech.

Prameny a literatura

Archivní prameny

- Archiv Ústavu T. G. Masaryka, Praha, fond Masarykův archiv, Benešův archiv.
Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha – fond Karel Horký (osobní fond včetně výstřížkového archivu), Jan Maria Augusta, Viktor Dyk, František Herites, Josef Hora, Jindřich Hořejší, Emanuel Chalupný, Gustav Gamma-Jaroš, Jaroslav Kolman-Cassius, Josef Svatopluk Machar, A. C. Nor, František Serafin Procházka, František Skácelík, Emil Vachek, Leoš Karel Žižka, Karel Matěj Čapek-Chod, Svatopluk Čech.
Národní archiv, Praha – fond Prezidium Zemského úřadu v Praze, Prezidium ministerstva vnitra ČSR.
Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv, Praha – fond Československá národní rada v Paříži, Vojta Beneš, Svaz čs. spolků na Rusi.

Tištěné prameny

- Bělogvardějec: Rusko v exilu. Praha 1936.
Dürich, Josef: V českých službách. Klášter nad Jizerou 1921.
Dyk, Viktor: Ad usum pana presidenta republiky. Praha 1929.
Hanka, Jan Ev.: Strašidlo RKZ. Praha 1935.
Horký, Karel: Americký leták „Teď a nebo nikdy“. Praha 1919.
Horký, Karel: Deset let od smrti Josefa Düricha. Praha 1937.
Horký, Karel: Dyrichův národ a Benešovo obecenstvo. New York 1917.
Horký, Karel: Kramářova sonata. Praha 1911.
Horký, Karel: Masaryk redivivus? Několik otázek k otázkám Karla Čapka. Praha 1926.
Horký, Karel: Mizerie. Několik upřímných kapitol české inteligenci. Rokycany 1903.
Horký, Karel: Šašek krále Václava. Madrid 1916.
Horký, Karel: Třetí armáda. Chicago 1916.
Horký, Karel: Vlast. Klášter nad Jizerou 1921.
Horký, Karel: Z vašich rukou! Chicago 1919.
Těsнопisecká zpráva o 157. schůzi Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Republiky česko-slovenské v Praze ve středu dne 14. prosince 1938, s. 16.

Dobový tisk

- Fronta (1927–1939)
Horkého týdeník (1909)
Kramerius (1903–1906)
Poděbradka (1917–1919)
Poutník (1922)
Stopa (1910–1914)

Literatura

- Bartošek, Luboš: *Náš film. Kapitoly z dějin (1896–1945)*. Praha 1985.
- Becher, Peter: *Ohnisko kulturněpolitických konfliktů v první republice: Spor o pražské městské divadlo 1920 a aféra pražského zvukového filmu 1930*. In: *Ztroskotání spolužití 1918–1930*. Praha 1993.
- Beneš, Edvard: *Světová válka a naše revoluce. Díl 1-3*. Praha 1930, 1931.
- Beránková, Milena – Křivánková, Alena – Ruttkay, Fraňo: *Dějiny československé žurnalistiky. 3. díl. Český a slovenský tisk v letech 1918–1944*. Praha 1988.
- Beránková, Milena: *Přehled dějin české žurnalistiky. (Skriptum)*. Praha 1976.
- Borský, Lev: *Znovudobytí samostatnosti*. Praha 1929.
- Bouček, Jaroslav: *Jan Slavík. Příběh zakázaného historika*. Jinočany 2002.
- Brandes, Detlef: *Češi po německém protektorátě. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha 1999.
- Broklová, Eva: *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918–1938*. Praha 1992.
- Broklová, Eva: *Emanuel Rádl mezi Čechy a Němci (úvodní studie)*. In: *Rádl, Emanuel: O německé revoluci. K politické ideologii sudetských Němců*, Praha 2003, s. 7-22.
- Broklová, Eva: *Politický nebo etnický národ?, Český časopis historický 100, 2002, č. 2, s. 379-393*.
- Cabada, Ladislav – Kubát, Michal a kol.: *Úvod do studia politické vědy*. Praha 2004.
- Čechurová, Jana: *Česká politická pravice. Mezi převratem a krizí*. Praha 1999.
- Čechurová, Jana: *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*. Praha 2002.
- Čejka, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997.
- Černý, František: *Horkého Dýmka míru*. *Tvar 3, 1. 10. 1992, č. 40, s. 2*.
- Černý, František: *Karel Horký: Rozhovor s doktorem Emilem Háchou*. *Tvar 6, 10. 5. 1995, č. 16, s. 14-15*.
- Černý, Václav: *Křik koruny české. Paměti 1938–1945*. Praha 1992.
- Dolejší, Vojtěch: *Noviny a novináři*. Praha 1963.
- Doležal, Jiří: *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha 1996.
- Dostál, Vladimír V.: *Agrární strana. Její rozmach a zánik*. Brno 1998.
- Dyk, Viktor: *O národní stát (1930–1931)*. Praha 1938.
- Eckertová, Eva: *Kameny na prérii*. Praha 2004.
- Efmertová, Marcela C.: *České země v letech 1848–1918*. Praha 1998.
- Fic, Vladimír: *Národní sjednocení v politickém systému Československa – 1930–1938. Příspěvek ke kritice českého buržoazního nacionalismu*. Praha 1983.
- Filípek, Štěpán: *Politická publicistika Karla Horkého. Rytíř ulice. (Rigorózní práce)*. Praha 2003.
- Firt, Julius: *Knihy a osudy*. Brno 1991.
- Forst, Vladimír a kol.: *Lexikon české literatury, 1. díl (A-G)*. Praha 1985.

- Forst, Vladimír a kol. Lexikon české literatury, 2. díl (H-J). Praha 1993.
- Galandauer, Jan a kol.: O samostatný československý stát 1914–1918. Praha 1992.
- Galandauer, Jan a kol.: Slovník prvního československého odboje 1914–1918. Praha 1993.
- Gašparíková-Horáková, Anna: U Masarykovců. Bratislava 1995.
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Dramatické i všední dny protektorátu. Praha 1996.
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Druhá republika. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě. Praha 2004.
- Gellner, Ernest: Nacionalismus. Brno 2003.
- Gellner, Ernest: Národy a nacionalismus. Praha 1993.
- Gregorovič, Miroslav: Kapitoly o českém fašismu. Praha 1995.
- Gregorovič, Miroslav: První československý odboj 1914–1918. Čs. legie 1914–1920. Praha 1992.
- Hájková, Dagmar – Šedivý, Ivan (ed.): Korespondence T. G. Masaryk – Edvard Beneš 1914–1918. Praha 2004.
- Hajšman, Jan: Česká mafie. Vzpomínky na odboj doma. Praha 1932.
- Havelka, Miloš: Dějiny a smysl. Praha 2001.
- Havel, Václav Maria: Mé vzpomínky. Praha 1993.
- Hobsbawm, Eric J.: Národy a nacionalismus od roku 1780. Brno 2000.
- Homolová, Květa – Otruba, Mojmir – Pešat, Zdeněk, Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století. Praha 1982.
- Horký, Karel: Cestou necestou. Praha 1954.
- Horký, Karel: Horkého čítanka. Přerov 1909.
- Horký, Karel: Kouř z Ithaky. Praha 1926.
- Horký, Karel: Má úcta! Praha 1926.
- Horký, Karel: Na shledanou. Praha 1946.
- Horký, Karel: Pátek. Praha 1908.
- Horký, Karel: Pískání v lese. Praha 1939.
- Horký, Karel: Plachá dvojice. Praha 1940.
- Horký, Karel: Půl čtvrté odpoledne. Praha 1929.
- Horký, Karel: Sedm dní v Lurdech. Praha 1905.
- Horký, Karel: Výlety do politiky. Praha 1931.
- Hroch, Miroslav: Na prahu národní existence. Praha 1999.
- Hroch, Miroslav: V národním zájmu. Praha 1999.
- Chada, Joseph: The Czechs in the United States. Washington 1981.
- Churaň, Milan a kol.: Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. 1.–2. díl. Praha 1998.
- Jančík, Drahomír: Třetí říše a rozklad Malé dohody. Praha 1999.
- Kalvoda, Josef: Genese Československa. Praha 1998.
- Kárník, Zdeněk: České země v éře první republiky (1918–1938). 1. díl. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929). Praha 2000.

- Kárník, Zdeněk: České země v éře první republiky (1918–1938). 2. díl. Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930–1935). Praha 2002.
- Kárník, Zdeněk: České země v éře první republiky (1918–1938). 3. díl. O přežití a o život (1936–1938). Praha 2003.
- Kautman, František: Naděje a úskalí českého nacionalismu. Praha 1992.
- Klimek, Antonín: Boj o Hrad. 1. díl. Praha 1996.
- Klimek, Antonín: Boj o Hrad. 2. díl. Praha 1998.
- Klimek, Antonín – Kubů, Eduard: Československá zahraniční politika 1918–1938. Praha 1995.
- Kocourek, Vítězslav: Co bylo, bylo. Poslední jako první. 8. část. Literární noviny, 25. 4. 1997, č. 17, s. 16.
- Kočí, Bedřich: Jak jsem začínal. Vzpomínky. Brno 1931.
- Kolář, František a kol.: Politická elita meziválečného Československa. Praha 1998.
- Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka (ed.): Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara. Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939–1941. Praha 2003.
- Kosatík, Pavel: Ferdinand Peroutka. Život v novinách (1895–1938). Praha a Litomyšl 2003.
- Kováč, Dušan: Slovensko v mezivojnovom Československu. Pokus o syntézu. Soudobé dějiny 1995, č. 1-2, s. 181n.
- Kovtun, Jiří: Masarykův triumf. Praha 1991.
- Kovtun, Jiří: Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918–1935. Praha 2005.
- Krejčová, Helena: Leopold Katz. In: Jiří Pokorný (uspoř.), Česká akademie věd a umění 1891–1991. Sborník příspěvků k 100. výročí zahájení činnosti. Praha 1993, s. 147-152.
- Křen, Jan: Dvě století střední Evropy. Praha 2005.
- Kučera, Jaroslav: Politický či přirozený národ?, Český časopis historický 99, 2001, č. 3, s. 548-567.
- Kuklík, Jan – Němeček, Jan: Proti Benešovi! Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939–1945. Praha 2004.
- Kural Václav, Československo jako národní stát? Sudetoněmecký problém. In: Ztroskotání spoluzití 1918–1939. Praha 1993, s. 88-99.
- Kural, Václav: Češi, Němci a mnichovská křížovatka. Praha 2002.
- Kutnar, František: Generace Brázdy. Praha 1992.
- Kvapil, Jaroslav: O čem vím. 1. díl. Praha 1947.
- Lehár, Jan – Stich, Alexandr – Janáčková, Jaroslava – Holý, Jiří: Česká literatura od počátků k dnešku. Praha 2004.
- Lukeš, Igor: Československo mezi Stalinem a Hitlerem. Benešova cesta k Mnichovu. Praha 1999.
- Machálek, Vít: Prezident v zajetí. Život, činy a kříž Emila Háchy. Praha 1998.
- Malíř, Jiří – Marek, Pavel a kol.: Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 1.-2. díl. Brno 2005.

- Mareš, Miroslav: Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Místo vyd. neuvad. 2003.
- Masaryk, Tomáš Garrigue: Světová revoluce. Praha 1925.
- Mates, Pavel: Mezi Mnichovem a Berlínem. Státoprávní problémy druhé republiky. Brno 1992.
- Mates, Pavel: Projevy fašisace v českých zemích za tzv. II. republiky. In: Právněhistorické studie, č. 29, Praha 1989, s. 157-182.
- Med, Jaroslav: Integrální nacionalismus Viktora Dyka. Dějiny a současnost 3, 1991, s. 32-35.
- Med, Jaroslav: Viktor Dyk. Praha 1988.
- Miller, Daniel E.: Antonín Švehla. Praha 2001.
- Mukařovský, Jan a kol.: Dějiny české literatury IV. Praha 1995.
- Nakonečný, Milan: Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu. Praha 2001.
- Nor, A. C.: Život nebyl sen. Brno 1994.
- Olivová, Věra: Dějiny první republiky. Praha 2000.
- Olivová, Věra – Kvaček, Robert: Dějiny Československa IV. 1918-1945. Praha 1967.
- Opočenský, Gustav R.: Úvod. In: Horkého čítanka. Přerov 1909.
- Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému. Praha 1930.
- Pasák, Tomáš: Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945. Praha 1999.
- Pasák, Tomáš: JUDr. Emil Hácha (1938-1945). Praha 1997.
- Pasák, Tomáš: Pod ochranou říše. Praha 1998.
- Pasák, Tomáš: Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945. Praha 1980.
- Paulová, Milada: Dějiny Maffie. Praha 1937.
- Pehr, Michal: PhDr. Lev Borský, radikál a diplomat (1883-1944). Archivní prameny Kolínska 9, 2000, s. 3-31.
- Pernes, Jiří: Svět Lidových novin 1993-1993. Praha 1993.
- Peroutka, Ferdinand: Budování státu. 1.-4. díl. Praha 1991.
- Peroutka, Ferdinand: ...deníky, ...dopisy, ...vzpomínky. Praha 1995.
- Peroutka, Ferdinand: O věcech obecných I (Výbor z politické publicistiky). Praha 1991.
- Pfaff, Ivan: První protifašistický manifest českých intelektuálů. Český časopis historický 91, 1993, s. 247-267.
- Pichlík, Karel: Bez legend. Zahraniční odboj 1914-1918. Praha 1991.
- Pithart, Petr: „Fronta“ proti Hradu (Úvahy o pravici a nacionalismu mezi válkami). In: Dějiny a politika. Eseje a úvahy z let 1977-1989. Praha 1990.
- Polan, Bohumil: Náčrt k podobizně fejetonisty Karla Horkého. In: Horký, Karel: Cestou necestou. Praha 1954, s. 373-383.
- Prokš, Petr: Politikové a vznik republiky 1914-1918. Praha 1998.

- Rádl, Emanuel: O německé revoluci. K politické ideologii sudetských Němců. Praha 2003.
- Rádl, Emanuel: Válka Čechů s Němci. Praha 1993.
- Rataj, Jan: O autoritativní národní stát. Ideologické proměny české politiky v druhé republice 1938–1939. Praha 1997.
- Rataj, Jan: O rasový národ. K proměnám českého nacionalismu v druhé republice. *Historie a vojenství* 42, 1993, s. 80-93.
- Rataj, Jan: Za svébytný národní stát (K politické koncepci Národní myšlenky 1923–1939). *Historie a vojenství* 43, 1994, s. 104-117.
- Rokoský, Jaroslav: Josef Dürich – Vítěz, který prohrál. In: *Regiony a první světová válka. Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 12. listopadu. České Budějovice 2001*, s. 74-83.
- Rychlík, Jan: Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914–1945. Bratislava 1997.
- Rysková, Světlana: K případu Karla Perglera. *Český časopis historický* 90, 1992, s. 571-587.
- Skácelík, František: Krásná setkání. Praha 1970.
- Smetanová, Jindřiška: TGM: „Proč se neřekne pravda?“ Ze vzpomínek dr. Antonína Schenka. Praha 1996.
- Šalda, Jaroslav: Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace. Praha 2001.
- Šedivý, Ivan: Češi, české země a velká válka 1914–1918. Praha 2003.
- Šedivý, Ivan: Gajdova aféra 1926–1928. *Český časopis historický* 92, 1994, s. 732-757.
- Šulcová, Marie: Ladění pro dvě struny. Praha 1998.
- Tomášek, Dušan – Kvaček, Robert: *Causa Emil Hácha*. Praha 1995.
- Tomeš, Jaroslav: *Český biografický slovník 20. století*. Praha a Litomyšl 1999.
- Urban, Otto: *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Praha 1991.
- Vojtěch, Tomáš: Politické názory Viktora Dyka. *Československý časopis historický* 2, 1973, s. 198–230.
- Vošahlíková, Pavla: Boj o smysl české kultury v době druhé republiky. In: *Dějiny socialistického Československa*, sv. 6/1983, Praha 1983, s. 311-330.
- Všetička, František: Karel Horký, *Ze Zápisů věčného žáka*. *Tvar* 3, č. 32, 6. 8. 1992, s. 12; č. 33, 13. 8. 1992, s. 12; č. 34, 20. 8. 1992, s. 12; č. 35, 27. 8. 1992, s. 12.
- Všetička, František: Publicista a umělec Karel Horký. In: *Acta universitatis Palackianae olomouensis, Studia philologica* 7, *Philologica* 17, 1996, s. 73-78.
- Vykoupil, Libor: *Jiří Stříbrný. Potrét politika*. Brno 2003.
- Zeman, Zbyněk: *Edvard Beneš*. Praha 2002.

Jmenný rejstřík

- Ančík Z. 251–253
Antl Jiří 111, 174, 190, 194–195, 202, 221, 224
Attila 140
Augusta Jan Maria (vlastním jménem Augusta Václav) 4, 150, 225
Auch Hanuš 183, 198
Bach Alexander 79
Barák 244
Bass Eduard 214, 247–248
Baťa Jan Antonín 245
Baxa Karel 137
Becher Peter 192
Bechyně Rudolf 74
Beihilf Vladimír 183
Bělogvardějec 153
Bělský (viz Beneš Edvard)
Beneš Edvard 3–6, 22, 24, 26–28, 30–35, 37, 41, 43–54, 56, 58–67, 69–70, 72, 74–76, 78–82, 84–88, 91–94, 96, 98, 100–107, 115–121, 124, 128–129, 133, 138, 141–142, 145, 153, 158–160, 162–167, 170–176, 178, 182, 184–185, 188, 198–199, 205–206, 209–210, 212, 215–216, 222, 224, 228–230, 233–235, 237, 243, 247–250, 256–261, 263–264
Beneš Jiří 153
Beneš Vojta 5, 30, 33, 38–40, 49–51
Benešová Hana 160
Beran Rudolf 164, 202–203, 210, 217–219, 237–238
Beránková Milena 6, 134, 139, 242
Bezecný Francis 49
Blažíček Oldřich 241
Bondy Leo (viz Borský Lev)
Bor Jan 155
Borský Lev 3, 5, 22, 83–85, 89–90, 92–95, 99–104, 106–108, 110, 114–120, 126, 128–131, 138, 141, 149, 157, 167, 170, 172, 175, 183, 204, 212, 223, 226–230, 233–234, 236, 260–263
Bostonský Kovář 50
Briand Aristide 31, 93, 101, 171–172, 205, 263
Broklová Eva 109
Buchlovan Bedřich 16
Bulánek František (viz Dlouhán František)
Burian Emil František 154, 243–244, 248, 250, 264
Cabada Ladislav 108–109
Carnegie Andrew 106
Cassius (viz Kolman-Cassius Jaroslav)
Comillas markýz de 35, 39
Coudenhove-Calergi Richard Mikuláš, hrabě 121, 171
Crha 120
Čapek Josef 15–17, 21, 135, 257
Čapek Karel 15–17, 21, 79, 82, 85–86, 102, 135, 147, 149, 157, 169, 192, 213–216, 220, 222, 235, 240, 257, 259
Čapek-Chod Karel Matěj 14–15
Čeček Stanislav 101
Čechurová Jana 5, 85, 91, 153, 235
Čejka Eduard 237
Černý František 5, 239, 251, 255
Černý Václav 209, 216
Danilevskij Nikolaj 123, 194
Delbos Yvon 186
Denis Ernst 20, 118
Destinnová Emma 42
Dlouhán František (vlastním jménem Bulánek František) 225
Dolejší Vojtěch 6, 139, 154, 224, 230, 242
Doležal Jiří 242

-
- Doležal-Pojezdný Jaromír 20
Domin Karel 134–135, 211
Doré 185
Dostál Vladimír V. 88, 202
Drda Jan 245
Drtil Artuš 13–14, 16–17
Dürich Josef 4–5, 15, 20, 24–28, 34,
36, 41, 43–70, 72–76, 78, 80,
82–84, 88, 92, 103, 128, 131, 133,
138–139, 150, 167, 207, 210, 212,
222, 230, 243, 251, 257–259, 261,
264
Dürichová Bláža 20, 52, 54
Dürichová Emanuela (viz Horká
Emanuela
Dyk Viktor 3–4, 13–15, 19–20, 22, 81,
83–86, 89–92, 94–100, 102–108,
111, 114–115, 119, 123–124,
126–130, 138, 141–142, 157, 167,
170, 204, 210, 223–227, 229–236,
247, 260–261
Eckertová Eva 36, 42
Fabris Arnošt 149
Fic Vladimír 136, 158
Filípek Štěpán 5, 143, 154
Firt Julius 6, 88
Fisher Ludvík J. 29–30, 33, 37–39, 50,
52
Foch Ferdinand 184
Forman Jindřich 187
Forst Vladimír 7, 14–16, 225–226, 233
Franzl Frank 41, 53
Fučík Bedřich 147
Fuchs Alfréd 17
Fundus Jan 203
Fürstenberg princ 36
Gajda Radola 80, 95, 98, 101,
104–105, 129, 135, 158–159,
204–205, 210, 224, 261–263
Galandauer Jan 27
Gallas J. 57
Gamma-Jaroš Gustav 4, 14, 17–18,
89–90, 224
Gašparíková-Horáková Anna 229
Gebauer Jan 127
Gebauerová Marie 13
Gebhart Jan 6, 208, 216, 218, 242
Gellner Ernest 14, 108–109
Gelner František 13
Georg Lloyd 118
Glázrová Marie 247
Goethe Johann Wolfgang 140
Goll Jaroslav 127
Göring Herrmann 239–240
Gottwald Klement 125
Götz František 245
Gregorovič Miroslav 5
Guth-Jarkovský Jiří Stanislav 137
Haas Hugo 213–214, 222
Habrman Gustav 73–76
Hácha Emil 218, 221, 238–240, 244,
248, 251
Hájková Dagmar 5, 33, 45
Hajn Alois 68
Hajn Antonín 8, 11, 13, 97, 108, 232
Hajšman Jan 29–30
Halas František 243
Halík Rudolf 210
Hampl Antonín 218, 251
Hanka Jan Evangelista 143, 225
Hanka Václav 150
Haraoui Clément 186
Hásková Zdeňka 225
Hašek Jaroslav 114, 180
Haškovec L. 145–146
Havel Miloš 245
Havel Václav Maria 245
Havlasa Jan 226
Havlíček Borovský Karel 10, 41,
49–50, 117, 197, 256
Havlíček Venceslav 30
Havlůj Josef 133
Heine Heinrich 140
Henlein Konrád 137, 151, 157, 186,
188–189, 195, 198–200, 202–203,
206, 209, 263

- Herben Jan 10, 19, 69
Herites František 23–24, 26, 31
Herriot Édouard 177
Herrmann Ignát 78, 135, 215
Hess Arne M. 42
Hitler Adolf 139–140, 148–149, 152,
155, 157, 172, 177–180, 184–185,
187–189, 194–195, 199, 204, 206,
221, 238–239, 262
Hlaváč Bedřich 85
Hlaváček František 3, 85, 89, 95, 108,
141–143, 154, 159, 170, 173–181,
183–185, 204–206, 219–220, 226,
235–236, 262–263
Hlinka Andrej 134, 197
Hobsbawm Eric J. 108
Hodáč František Xaver 97, 142, 234
Hodža Milan 87–89, 93–94, 96,
128–129, 152, 161, 164–165, 167,
182–184, 186–188, 202, 206, 209,
261, 263
Hoffman-Krátký J. 20
Hojný Alois 152, 164–165, 187–188,
197–198, 208–209
Holan Vladimír 243
Holý Jiří 15
Hora Josef 125
Horká Emanuela 15, 20, 23, 134, 143,
251, 255
Horká Marie 7
Horký Jan 7
Hrabě Eugen 144
Hrbas Jiří 245
Hroch Miroslav 108–109
Hruban Mořic 241
Hugo Victor 56, 77
Huk F. 182
Hus Jan 50, 83, 117, 126–127,
144–145, 169
Hybeš Josef 14
Chada Joseph 36
Chaloupka V. A. 40
Chalupný Emanuel 12
Chamberlain Neville 189, 209
Chelčický Petr 94, 114–115, 126, 232
Chládek Emil 189, 201–203, 219
Chlubna Jaroslav 115, 121–122, 129,
224, 261
Churchil Winston 245
Churaň Milan 140, 227
Chvalkovský František 221, 238
Ibsen Henrik 77
Iška František 37, 52
Jaksch Wenzel 200
Janáčková Jaroslava 15
Janák Jan 36
Janda P. 147, 172–175, 177, 190–192,
224
Janský Emanuel (vlastním jménem
Janský Antonín) 225
Janský Karel 17
Jarušek Štěpán (viz Kratochvíl
Slavomír)
Jílek Bohumil 124
Jirásek Alois 67, 157, 215
Jíše Karel 102, 145
Kahánek Ferdinand 84, 104–105, 134,
223–224
Kaláb František 181, 188–189, 218,
220
Kalvoda Josef 44
Kapitán Jiří 173
Kaplický Václav 29, 102
Karásek ze Lvovic Jiří 231
Kárník Zdeněk 135, 172, 194, 197, 200
Kašpar Karel 134
Katz Leopold 155, 211–212
Kaunders (viz Kopecký)
Kautman František 114, 123, 231–232
Kavánek Pavel 198
Kepka Rudolf 85
Khol František 17
Kláb P. 225
Klecanda Jan 226
Klíma Karel Zdeněk 139
Klíma Vlastimil 85, 91, 139, 216

-
- Klimek Antonín 3, 79, 86, 88, 97, 102, 119, 171, 174–175, 177–178, 180, 183–184, 224
Klofáč Václav 80, 84, 105, 124, 133–134, 161–162, 192
Klostermann Karel 215
Kocourek Vítězslav 252
Kočí Bedřich 14, 256
Kodíček Josef 17, 79
Kohn Jindřich 15, 148–149, 241
Kohnová Božena 241
Kolář František 15, 127, 136, 227
Kolman-Cassius Jaroslav 4, 96, 98, 135, 157, 224, 245
Komenský Jan Amos 94, 114
Kominík Pavel 240
Končelík Jakub 242
Koniček-Horský Svatopluk 50
Konrád Karel 214, 244–245, 253–254
Kopecký 149
Kopta Josef 135
Kostka Bedřich 201
Kováč Dušan 197
Kovář David (viz Borský Lev)
Kovtun Jiří 44
Kozák Jan Blahoslav 162, 193
Kramář Karel 9, 18, 22, 27, 60, 78, 85, 96–98, 109, 121, 135–136, 140, 142, 152, 159, 168, 173, 180, 192, 194, 209–210, 219–220, 235
Krásnohorská Eliška 157
Kratochvíl Slavomír (vlastním jménem Jarušek Štěpán) 38, 51
Krčmář Jan 135
Krejčí František Václav 19, 70
Krejčová Helena 155
Krofta Kamil 182
Krupička Rudolf 13
Kryl František 152
Kryl Karel 186–187, 200
Kryšpínová Jitka 242
Křivánková Alena 6, 134, 139, 242
Kubát Michal 108–109
Kubka František 245
Kubů Eduard 119, 171, 174–175, 177–178, 180, 183–184
Kučera Jaroslav 73, 109
Kuklík Jan ml. 224, 237
Kuklík Jan st. 6, 208, 216, 218, 242
Kundt Ernst 219
Kunte Ladislav 102
Kupec Jan 189
Kurz J. 225
Kus Vojtěch 152, 185
Kuzma-Novotný Josef Ch. 18
Kvaček Robert 238, 240
Kvapil Jaroslav 23, 29–30, 216, 241
Kvasnička 251
Kvis Adolf 112, 148–149, 197, 200
Lacina V. 255
Lach F. 113
Lamač O. 159
Lamberk Kamil 153
Langer František 17, 155
Laudová-Hořicová Marie 88
Laurin Arne 85
Laval Pierre 180
Lažnovský Karel 242
Lederer Viktor 155
Lehár Jan 15
Lenin Vladimír Iljič 65, 68, 76, 82, 123, 245, 259
Lípa Jaroslav 229
Lockhart 245
Logaj J. 68
Lom Stanislav 241
Macek 70, 77
Mahen Jiří 13
Mach Josef 38, 50
Machálek Vít 240
Machar Josef Svatopluk 10–13, 15, 70, 135–136, 241, 250, 256
Machiavelli Niccolò 230
Majerová Marie 16–17, 125
Malíř Jiří 131, 195, 217–218
Malířová Helena 16–17, 125–126

- Malypetr Jan 152
Marek Pavel 131, 195, 217–218
Mareš František 87, 127, 134–136,
140–141, 143–144
Mareš Miroslav 131, 136
Markalous Bohumil 16
Masaryk Jan 81, 133, 169, 188, 211,
245
Masaryk Tomáš Garrigue 3–6, 9–10,
18, 21–22, 24–28, 30–35, 37,
43–47, 49–50, 52–62, 64–68,
70–76, 78–93, 96–97, 100–104,
106–112, 116–119, 126–129,
132–133, 138–139, 141, 143,
149–150, 158, 160, 162–170, 172,
182, 205, 209–210, 212, 215,
223–224, 227–236, 256–261, 263
Mašín Kamil 120, 125, 198–199, 224
Mates Pavel 208
Med Jaroslav 111, 231–234
Medek Rudolf 135, 235, 241
Miles 181–182
Milič z Kroměříže Jan 117
Milítans (viz Borský Lev)
Miller Daniel E. 88
Mládek Karel 186–187
Moravec Emanuel 242, 247–248
Mrázek 52
Mukařovský Jan 17, 135
Mussolini Benito 139–140, 152, 154,
177–178, 183, 206, 235, 262
Nakonečný Milan 5, 137, 148, 224
Nechvátal Martin 6
Němec Bohumil 87
Němeček Jan 224, 237
Nermut Michal 150
Neruda Jan 15, 241
Nešpor Viktor 183
Neubert Adolf 79, 87–89, 128, 261
Neumann Stanislav Kostka 125, 153
Nezval Vítězslav 135
Nietzsche Friedrich 225, 227, 230, 232
Nikolau Stanislav 83, 136
Nor A. C. 244–245, 252, 254
Novák Arne 14, 241
Novák J. 37
Novák Ladislav 97
Novák Rudolf 244, 247
Očenášek František 41–42, 53–54,
57–59, 62–63, 65–66, 70–79, 81,
242, 249–253
Olbracht Ivan 125
Opočenský Jan Hanuš 102
Opočenský Gustav R. 16
Opolský Jan 13, 17
Otto 19, 23
Palacký František 56, 94, 112, 117
Palauš J. A. 30
Papen Franz von 177
Pára Odon 91, 219
Pasák Tomáš 6, 134–135, 140, 211,
240, 242
Pavlánský J. 185
Pehr Michal 226–227, 230
Pekař Josef 126–127, 233
Pelant Karel 17
Pergler Karel 37, 50, 80, 95–96, 98,
131, 150, 159–161, 183, 204–205,
210, 225, 249, 261–263
Perglerová Ella 75, 131, 160, 163
Peroutka Ferdinand 69, 88, 118, 132,
154, 184, 197, 202, 207, 215–216,
222, 246–247, 263–264
Peters Gustav 195
Petřík František 106–107, 146, 148,
161, 193–195, 224
Pfaff Ivan 135
Pichlík Karel 5, 27–28, 32, 35–37, 40,
44, 51–52, 55, 100
Písecký Ferdinand 46, 50, 53, 60
Píša Antonín Matěj 11
Pithart Petr 5, 99–100
Pokorný Jiří 155
Prášek Karel 84, 223, 225
Pražák Albrecht 243–244, 247, 250
Preiss Jaroslav 23

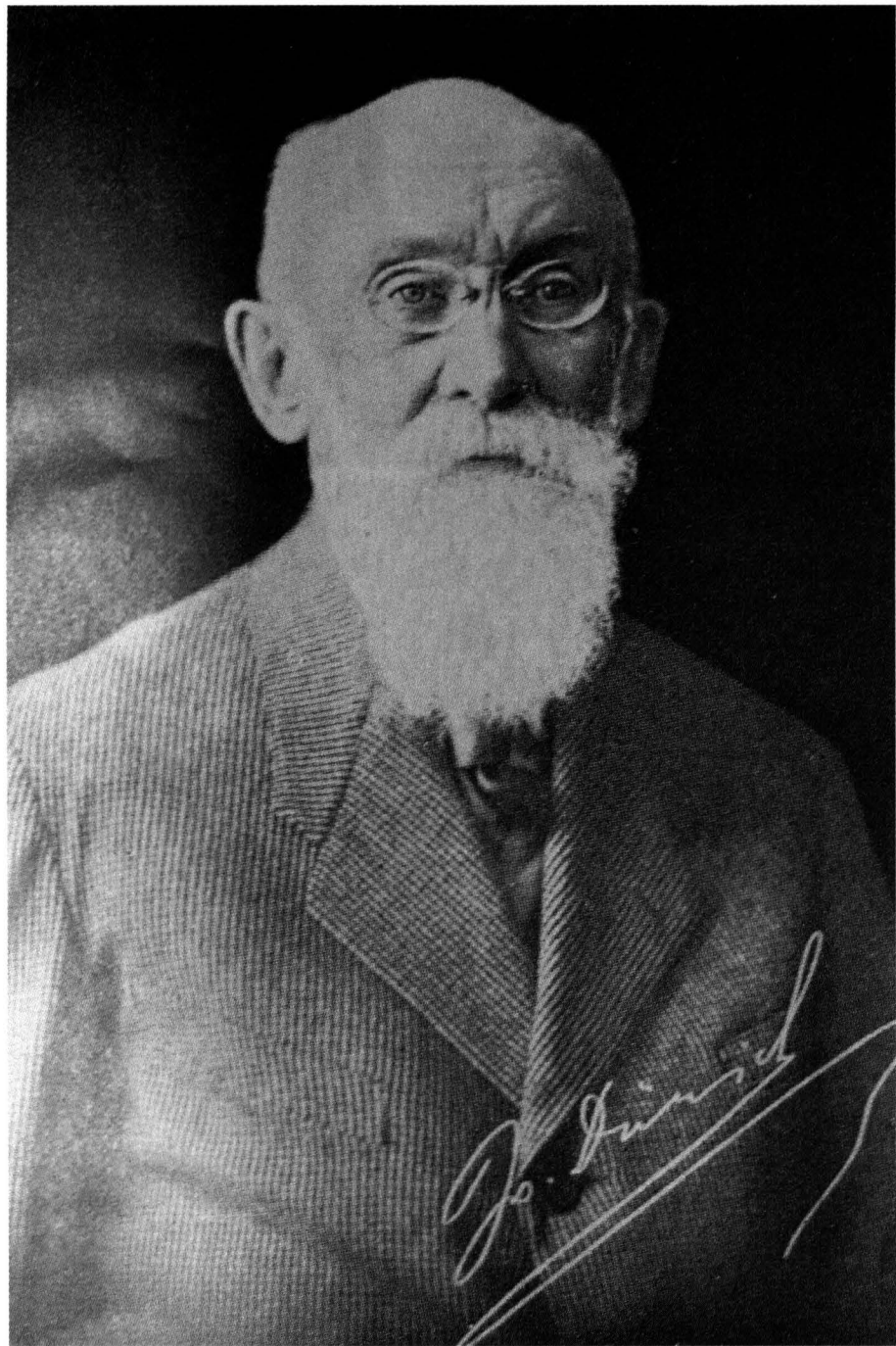
- Preissig Vojtěch 41, 51
Prchala Lev 237
Procházka Arnošt 231
Procházka František Sarafin 4, 18, 20,
24, 26, 137
Prokop František Josef 245–246
Prokop V. 141
Prokš Petr 26, 44
Prouza Jindřich 110–112, 124–125,
193, 201, 224
Pujmanová Marie 214, 241
Raboch Jaroslav 199, 202–203, 209,
219
Rabštejnek P. 51–52
Rádl Emanuel 109–110, 112, 162, 191,
193, 196
Rádlová Milada 240
Rais Karel Václav 215
Rašín Alois 22
Rašín Ladislav 91, 161, 216
Rataj Jan 6, 91, 208, 210–211, 216,
220
Resler Kamil 239–240, 251
Rieger František Ladislav 7
Ripka Hubert 85
Rixor (viz Augusta Jan Maria)
Rokos Gustav 199
Rokoský Jaroslav 44–45, 52, 73, 75
Roziňák Wiliam 34
Ručka Ludvík 186, 202
Rufus 152–153
Runciman Walter, sir 189
Rutte Miroslav 241, 245
Ruttkay Fraňo 6, 134, 139, 242
Ryba 13
Rychlík Jan 197
Rychnovský (viz Dürich Josef)
Rysková Světlana 80
Rytíř Václav 30
Řezáč Václav 245, 252
Sadecký František 84, 92, 105, 223
Salus 245
Seifert Jaroslav 125, 250–251
Scheiner Josef 22, 27
Scheinpflug Karel 13
Scheinpflugová Olga 215–216
Schenk Antonín 108
Schuschnigg Kurt von 182
Schwarz František 3, 89, 95–96, 98,
105–106, 111–115, 120, 122–125,
127, 129–130, 133–134, 141–147,
149, 154, 159–163, 173, 176, 179,
190–197, 204–206, 224, 226,
236–237, 261–263
Sicher G. 212
Sís František 88, 108
Skácelík František 4, 94, 142, 225
Skýpala Otakar 85, 133
Slavata Jaroslav 134, 136, 143–144,
148, 154, 179–180, 196–197, 224
Slavík Jan 169–170
Smetana Bedřich 137, 167
Smetánka R. 179
Smetanová Jindřiška 108, 235
Soukup František 22
Sova Antonín 16
Stach Bořivoj 221
Stalin Josif Vissarionovič 153
Stěhule 83
Stich Alexander 15
Stivín Josef 85, 201
Straka A. 244
Stránský Jaroslav 134, 150, 160–161
Stránský Ludvík 145
Stresemann Gustav 177
Stříbrný František 161
Stříbrný Jiří 37, 80, 84, 88–89, 95–96,
98, 105, 130–131, 133–136, 141,
150, 158, 160–162, 195, 197,
204–205, 210, 214, 219, 224–225,
235–236, 261–263
Stürgkh Karel 24–25, 66
Sůva Rudolf 202, 219
Svoboda František Xaver 247
Svozil Josef 69, 162, 200, 225

- Sychrava Lev 20, 22, 25–28, 31–32,
59, 66–69, 233, 257–258
Syrový Jan 101, 175, 238
Šalda F. X. 15, 233
Šalda Jaroslav 6, 242
Šámal Přemysl 22
Šedivý Ivan 5, 33, 45, 80, 104
Škrach Vasil 83–84
Šmeral Bohumír 73, 123
Šrámek Fráňa 13, 17
Štefánik Milán Rastislav 28, 31,
44–46, 49, 52–54, 56, 58–60, 74,
101, 116, 167, 228–230
Štěpánek 210, 247
Štítný ze Štítného Tomáš 94, 117
Šulc Karel 112–113, 186
Šulcová Marie 16
Švehla Antonín 22, 75, 85–88, 93, 129,
152, 210
Talleyrand-Périgord Charles Maurice
de 163
Tardieu André 175–176, 205, 263
Teige Karel 135
Těsnohlídek Rudolf 13
Tomášek Dušan 238, 240
Tomeš Jaroslav 226, 236–237
Topič František 18, 20, 62, 78
Trnobranský Jindřich 95, 133
Trýb Antonín 17
Tvrzický Josef 28–30, 39, 50
Tymich Alois 168
Udržal 191
Vachek Emil 215, 239
Vajtauere Emanuel 242, 246–247
Vančura Vladislav 16, 125, 215
Vaňorný Otmar 7
Veselý Vít 217, 219
Vilímek Josef R. 8–9, 14–15, 19, 24,
58, 62, 256
Vlach Zdeněk 113, 152, 167–168, 185,
202, 212, 218
Vojan J. 50
Vokoun Jiří 151–152, 198
Vondráček Josef 120, 170–175, 177,
205, 224, 263
Voska Emanuel Viktor 37, 45, 49–50,
52–53
Voskovec Jiří 156
Vraný Josef 87, 128, 166, 261
Vrzalík Jan 143–144, 226
Všetička František 5, 14, 63, 89, 139,
251
Vydra Václav 220
Vykoupil Libor 80, 161, 195, 197
Vyskočil Quido Maria 13, 16
Weiner Richard 17
Wenig Jan 245
Werich Jan 156
Werstadt Jaroslav 102, 132, 168–170
Wilson Woodrow 37, 41, 80, 93
Wolfram von Wolmar Wolfgang 242
Zemínová Fráňa 131, 133, 192–193
Zenkl Petr 139
Zlámal Oldřich 40
Zola Émile 13
Žižka Jan 232

Přílohy

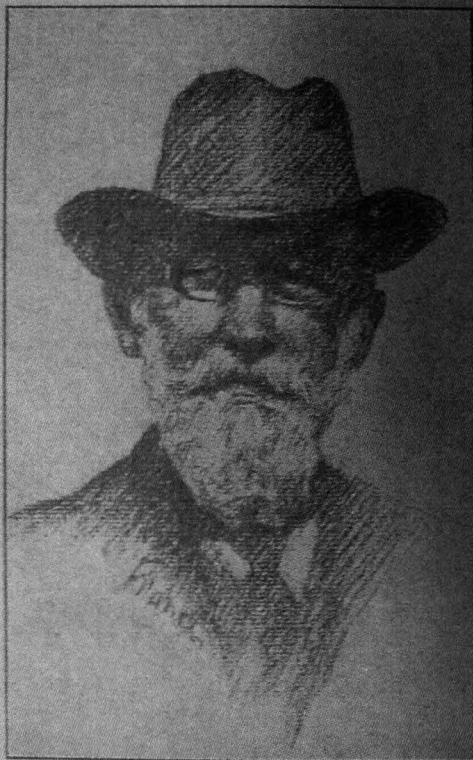

Karel Horký
Přetisk z Štěpán Filípek: Protivník. Nikoli však nepřítel.
MF Dnes, 31. 12. 2005, s. F/7.

Přetisk z Karel Horký: Deset let od smrti Josefa Düricha.
Praha 1937.

Dyrichův národ
a
Benešovo obecenstvo.

Po dvaceti měsících největší trpělivosti
napsal

KAREL HORKÝ,
spisovatel a redaktor "Poděbradky".

Cena 15 centů.

Nákladem "Poděbradky".
531 First Ave. Long Island City, N. Y.

4. vydání.

IV Praha 23. ledna 1930.

Kč 2.-

ROČNÍK III. - ČÍSLO 15.

Nezávislý týdeník
Řídí a redakčním kruhem
Karel Horký

FRONTA vychází každý čtvrtek. - Odpovědný redaktor Karel Horký. - Majitel a vyd. Karel Horký. - Red. a administrace
v Praze II., Vodičkova 32. Tel. 577.00. - Tiskárna Ústřední tisk. Merkur v Praze. - Na zprávy o předplatitelích se číselník Kč 26, pro
SIS, Polsko a Itálii Kč 26, pro všechny ostatní státy Kč 32. - Novin. ústředí: Praha, Fed. p. a. č. 6. 20210-1/1-1930.

Fakta a fantazie Militana

Vzpouřa dvořanů Fr. Schwarz

Reparace a rozpočet F. Petík

Stárnoucí strany a mladá generace Dr. Jar. Chlubna

Abracadabra Bohumil Hess

Starosta Lišák (Feuilleton) Karel Horký

Z fronty čtenářů

Dojmy